

भूरि द्वे अचरन्ती चरन्त पटन्त गर्भमपदी दधाते ।

नित्यं न सन्तु पित्रोरुपस्थे द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात् ॥२॥

स्वयं अचल हुँदाहुँदे पनि यी दुवै असङ्ख्य दुल्ल सक्नेहरूलाई धारण गर्दछन् । आमाबाबुले नजिकैको स्तानलाई सहायता गरेभैं ह्युलोक र पृथिवीले सबै प्राणीलाई आपद्बाट जोगाऊन् ।

अनेहो दात्रमदितेरनर्धं हुवे स्वर्वदवर्धं नमस्वत् ।

तत्रोवसी जनयतं जरित्रे द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात् ॥३॥

हामी अविनाशी पृथ्वीबाट पापमुक्त, क्षयरहित, हिंसरहित, तेजस्वी र विनम्रता प्रदान गर्ने धनवैभवको कामना गर्दछौं । हे द्यावापृथिवी ! यस्तो वैभव स्तोतालाई प्रदान गर । यी दुवै पापकर्मबाट हामीलाई रक्षा गरुन् ।

अतयमानो अवसावन्ती अनु ध्याम रोदसी देवपुत्रे ।

उभे देवानामुभयेभिरह्मा द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात् ॥४॥

द्यावापृथिवीलोक देवशक्तिका उत्पादक हुन् । यिनीहरू दुःखी नहुने, कार्यमा ढिलो नगर्ने आफ्ना संरक्षण शक्तिले प्राणीहरूको रक्षा गर्दछन् । दिनरात दिव्यता सम्पन्न छन् । हामी यिनका अनुकूल रहौं । द्यावापृथिवी दुवैले हामीलाई पापबाट मुक्त गरुन् ।

सङ्गच्छमाने युवती समन्ते स्वसारा जामी पित्रोरुपस्थे ।

अभिजिघ्रन्ती भुवनस्य नाभिं द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात् ॥५॥

सधैं युवती देखिने यी दुवै दिदीबहिनीजस्ता आपसमा सहयोगी भएर पिताका नजिकै रहँदै भुवनको केन्द्रस्थल चुम्दछन् । द्यावापृथिवीले हामीलाई आपद्बाट जोगाऊन् ।

उर्वी सघनी बृहती ऋतेन हुवे देवानामवसा जनित्री ।

दधाते ये अमृतं सुप्रतीके द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात् ॥६॥

श्रेष्ठ स्वरूप भएका द्यावापृथिवीले जलरूपी अमृत श्राण गर्दछन् । यस्ता विशाल आश्रयरूप र सबैलाई उब्जाउने दुई लोक देवशक्तिलाई प्रसन्न गराउँछन् । त्यसका लागि उनीहरू देवशक्तिलाई यज्ञकार्यमा आह्वान गर्दछन् । द्यावापृथिवीले पापबाट जोगाऊन् ।

उर्वी पृथ्वी बहूले दरेभन्ते उप ब्रूवे नमसा यज्ञे अग्निम् ।

दधाते ये सुभगे सुप्रतीकी द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात् ॥७॥

सुन्दर स्वरूप र श्रेष्ठ दाताका रूपमा द्यावापृथिवीले सबैलाई धारण गर्दछन् । यस्ता विशाल, व्यापक, विभिन्न आकारका र जसको सीमा अनन्त छ, ती द्यावापृथिवीलाई यज्ञमा विनम्र भावले हामी प्रार्थना गर्दछौं । उनीहरूले हामीलाई सङ्कटबाट जोगाऊन् ।

देवान्वा यच्चकुमा कच्चिदागः सखायं वा सदमिज्जास्पतिं वा ।

इयं धीर्भूमा अवमानमेषां द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात् ॥८॥

यदि हामीबाट देवशक्ति, मित्रजन अथवा समस्त जगत्का सृष्टिकर्ता परमेश्वरप्रति कुनै पाप कर्म भइहाल्यो भने त्यसको शान्त गर्नका लागि हाम्रो त्रिवेकबुद्धि सक्षम होस् । द्यावापृथिवीले पाप कर्मबाट हामीलाई रक्षा गरुन् ।

उभा शंसा नर्या मामविष्टमुभे मामूती अवसा सचेताम् ।

भूरि चिदर्यः सुदासरायेषा पदन्त इषयेम देवाः ॥९॥

मनुष्यका कल्याणकारी एवं स्तुतियोग्य द्यावापृथिवी यी दुवै लोकले हामीलाई आश्रय दिइरह्नु । दुवै संरक्षक द्यावापृथिवीले आफ्नो संरक्षक साधनले हामीलाई घेराउन गरुन् । हे देवशक्तिहरू हो ! महान् विचार लिएर सहर्ष अन्न दान गर्ने बानी बसाइरख्नका लागि प्रशस्त धनसम्पदा पाउने हामी कामना गर्दछौं ।

ऋतं दिवे तदवोचं पृथिव्या अभिश्रावाय प्रथमं सुमेधाः ।

पातामवद्याहुरितादभीके पिता माता च रक्षतामवोभिः ॥१०॥

असल बुद्धि भएका हामी ह्युलोक र पृथिवीलोकको गरिमालिप्त सम्बन्धित यो सत्य वाणी घोषणा गर्दछौं । सँगसँगै रहने यी दुवै लोकले हामीलाई अनिष्टबाट जोगाऊन् । पितामातासारिका ह्युलोक र पृथिवीले संरक्षण साधनबाट हामीलाई रक्षा गरुन् ।

इदं द्यावापृथिवी सत्यमस्तु पितृमार्तर्यविहोमष्टुवे वाम् ।

भूतं देवानामवमै अबोधिविद्यामेष वृजनं जौरदानुम् ॥११॥

हे पितामातामरिका द्यावापृथिवी ! तिमोहरू दुवैका निमित्त यस यज्ञमा हामी स्तुति गर्दछौं । त्यसको प्रतिफल हामीलाई प्राप्त होस् । तिमोहरू दुवै देवत्वयुक्त संरक्षण साधनले हामीलाई रक्षा गर त्यसपछि अन्न, दल र दोर्घादु प्रदान गर ।

[सूक्त - १८६]

ऋषि - अगस्त्य मैत्रावरुणि । देवता - विश्वेदेवा । छन्द - त्रिष्टुप् ।

आ न इडाभिर्विदधे सुशस्ति विश्वानरः सविता देव एतु ।

अपि यथा युवानो मत्सथा नो विश्वं जगदभित्वे मनोषा ॥१॥

नामा रूपमा प्रशस्ति कल्याणकारी सवितादेव अत्रयुक्त भएर हाम्रा यज्ञमा आऊन् । हे वरुणदेव ! तिमो जुन रूपमा आनन्दित छौं, उसै किसिमले हाम्रा यज्ञमा आएर आफ्नो भूपाले हामीलाई र सम्पूर्ण विश्वलाई हर्षित गर ।

आ नो विश्व आस्त्रा गमन्तु देवा मित्रो अर्यमा वरुणः सजोषाः ।

धुवन्थथा नो विश्वे वृधासः कर्न्तुसुषाहा विश्वरं न शवः ॥२॥

शत्रुमाथि आक्रमण गर्ने, परस्पर त्रिति भएका मित्र, वरुण र अर्यमादेव हार्मानजिक आऊन् र सक्कसम्म हाम्रा प्रगतिमा सहायक होऊन । यी देवताहरू शत्रुलाई पराजित गर्नेका लागि सामर्थ्यले युक्त होऊन् र हाम्रो शक्ति क्षीण नगरुन् ।

प्रेष्ठ वो अतिथिं गृणीषेऽग्निं शस्तिभिस्तुर्वणिः सजोषाः ।

असद्यथा नो वरुणः सुकीर्तिरिषश्च पर्षदरिगूर्तः सूरिः ॥३॥

शत्रुसंहारक र सर्वसित स्नेहपूर्णक व्यवहार गर्ने अग्निदेव अतिथिजस्तै पुज्य छन् । हामी स्तोत्रले उनलाई स्तुति गर्दछौं । शत्रुमाथि आक्रमण गर्ने र ज्ञानसम्पन्न वरुणदेवले हामीलाई अन्न र यथोचित कीर्ति प्रदान गरुन् ।

उप व एषे नमसा जिगीषोषासानक्ता सुदुधेव धेनुः ।

समाने अहन्विमिमानो अकं विषुरूपे पयसि सस्मिन्नूधन् ॥४॥

हे सम्पूर्ण विश्वका सञ्चालक देवशक्तिहरू हो । गाईबाट उत्पन्न दुधरूपी प्राणले सम्पूर्ण तेजको अनुभूति गर । असल दुधालु गाई गोठालाका नजिक गएभैं मनोविकृतिको शत्रुमाथि विजय प्राप्त गर्ने रहर्ने बिहान र बेलुकाका दुवै सन्ध्या कालमा तिमोहरूका नजिक हामी साधकहरू जान्छौं ।

उत नोऽहिर्बुध्न्योऽ मयस्कः शिशुं न पिप्युषीव वेति सिन्धुः ।

येन नपातमपां जुनाम मनोजुवो बृषणो यं वहन्ति ॥५॥

हे विजुलीको रूपमा रहेका अग्निदेव ! अन्तरिक्षका मेघबाट जल बस्नेर हामीलाई सुखी बनाऊ । बालकलाई पालनपोषण गर्ने आमाभैं नदीहरू पानीले छताछुल्ल भएर हाम्रा नजिक आऊन् । पानी नपोखियोस् भनेर हामी अग्निदेवलाई वन्दना गर्दछौं । मनभैं वेगवान् अछले उनलाई लिएर जान्छन् ।

उत न ई त्वष्टा गन्तव्च्छा स्मत्सूरिभिर्भित्वे सजोषाः ।

आ वृत्रहेन्द्रश्चर्षणिप्रास्तुविष्टमो नरां न इह गम्याः ॥६॥

जानीहरूसित स्नेहपूर्ण व्यवहार गर्ने त्वष्टादेव र मनुष्यलाई सन्तोष दिन वृत्रासुरको वध गरेर सर्वत्र प्रशसनीय इन्द्रदेव हाम्रा यस यज्ञमा आएर सत्कर्ममा सहायक होऊन् ।

उत न ई मतयोऽश्वयोगाः शिशुं न गावस्तरुणं रिहन्ति ।

तर्मा गिरो जनयो न पत्नीः सुरभिष्टमं नरां नसन्त ॥७॥

गाईले आफ्नो याछा स्नेहले चोटिउँ उत्तम बुद्धिका धनी स्तोताहरू चिरयुवा इन्द्रदेवप्रति स्नेह प्रकट गर्दछन् । स्ताना जन्माउन चाहने स्त्रिले पुरुषलाई तानेभैं हाम्रा स्तुतिले महायशस्वी इन्द्रदेवलाई तान्दछन् ।

उत न ई मरुतो वृद्धसेनाः स्मद्रोदसी समनसः सवन्तु ।

पुषदधसोऽवनयो न रथा रिशादसो मित्रयुजो न देवाः ॥८॥

डुट शत्रु विनाश गर्ने, मित्रजस्तै पारस्परिक स्नेह भएका, अग्रम्भका अश्व युक्त, ननको विघ्न

समान भएका, तेजस्वी, महान् सामर्थ्यसम्पन्न मरुत्तण र द्यावापृथिवी रथमा विराजमान भएर रक्षकका रूपमा हाम्रा नजिकै आउन् ।

प्र नु यदेवा महिना चिकित्रे प्र युजते प्रयुजस्ते सुवृत्ति ।

अथ यदेवां सुदिने न शरुर्विश्वमेरिणं पुषायन्त सेनाः ॥९॥

असल स्तुतिले हर्षित भएका मरुत्तण रथमा अश्व नार्दछन् । त्यसपछि दिउँसो सर्वत्र प्रकाश पुगेभैं मरुत्ताको सेना सुख्खा भूमि जतले सिँचाइ गरेर उब्जाउ बनाउँछन् । यसो भएपछि यी मरुत्तणको ख्याति अझै बढ्छ ।

प्रो अश्विनाववसे कृणुध्वं प्र पूषणं स्वतवसो हि सन्दि ।

अद्वेपो विष्णुर्वात ऋधुक्षा अच्छा सुम्याय ववृतीयो देवान् ॥१०॥

हे मानिसहरू हो ! आफ्नो रक्षा गर्नका लागि अश्विनीकुमार, पूषादेव, विद्वेषरहित विष्णुदेव, वायुदेव, ऋभुहरूका स्वामी आदि सबै देवताको स्तुति गर । हामी पनि सुख प्राप्तिका लागि देवताहरूको प्रार्थना गर्दछौं ।

इय सा वो अस्मे दीधितिर्यजत्रा अपिप्राणी च सदनी च भूयाः ।

नि या देवेषु यतते वस्युर्विधामेष वृजन् जोरवानुम् ॥११॥

हे यज्ञदेव ! तिमीहरूका तेजले देवताहरूलाई ऐश्वर्य प्राप्तिका लागि प्रेरित गर्दछ । मानिसका अभिलाषा पूर्ण गर्ने र आवास प्रदान गर्ने त्यो दिव्य तेज हामी धारण गरौं । त्यसबाट हामी राम्रो अन्न, उतम जल र लामो आयुको जीवन प्राप्त गर्न सकौं ।

[सूक्त - १८७]

ऋषि - अगस्त्य मैत्रावरुण । देवता - अन्न । छन्द - अनुष्टुप् उष्णिग बृहती गायत्री ।

पितुं नु स्तोषं महो धर्माणं तविषीम् । यस्य त्रितो व्योजसावृत्रं दिपर्वमर्दयत् ॥

जसका बलले तीनै लोकमा यशस्वी इन्द्रदेवले वृत्रासुरलाई दुब्रयाएर मारिदिए, उनै शक्तिशाली, सबैको पोषक र धारणकर्ता अन्नदेवलाई हामी स्तुति गर्दछौं ।

स्वादो पितो मधो पितो वयं त्वा चवृमहे । अस्माकमविता भव ॥३॥

हे स्वादिष्ट, पालनकर्ता र मिठासपूर्ण, यसले पोषण गर्ने अन्नदेव ! तिमीभित्र रहेको पोषक तत्त्व हामी धारण गर्दछौं, तिमी हाम्रा पोषक हो ।

उप नः पितवा चर शिवः शिवाभिरुतिभिः ।

मधोभुरद्विषेण्यः सखा सुशेवो अद्वयाः ॥३॥

हे पालनकर्ता अन्नदेव ! तिमी कल्याणकारी, सुखप्रद, विद्वेषरहित, मित्रजस्तै हितैषि, सम्मानपूर्वक सेवन गरिने र रिसडाहबाट मुक्त छौ । तिमी मङ्गलकारी संरक्षणयुक्त पोषक तत्त्वले युक्त भएर हामीसमक्ष आऊ !

तव त्वे पितो रसा रजांस्यनु विष्टिताः । दिवि वाताइव श्रिताः ॥४॥

हे परिपोषक अन्नदेव ! अन्तरिक्षमा वायु प्रतिष्ठित भएभैं तिमीहरूको रस विभिन्न किसिमले सम्पूर्ण लोकमा विद्यमान छ ।

तव त्वे पितो ददतस्तव स्वादिष्ठ ते पितो ।

प्र स्वादान्नो रसानां तुविप्रीवाइवेरते ॥५॥

हे परिपोषक अन्नदेव ! तिम्रा उपासक कृषकहरू तिमीबाट दानको वृत्ति ग्रहण गर्दछन् । तिम्रा साधकले तिम्रो पोषणशक्ति बढाउँछन् । तिम्रो रस सेवन गर्नेहरूको गर्धन बलियो हुन्छ र सर्वत्र विचरण गर्दछन् ।

त्वे पितो महानां देवानां मनो हितम् ।

अकारि चारु केतुना तवाहिमवसावधीत् ॥६॥

हे संसारका पालक अन्नदेव ! ठूलो देवताको मन पनि तिम्रा लागि नै लोभिन्छ । तिम्रै पोषण र संरक्षण शक्तिले अहि नामको असुर माथै ठूलो काम इन्द्रदेवले गरेका थिए ।

यद्वो पितो अजगन्विबस्व पर्वतानाम् ।

अत्राचिक्षो मधो पितोऽरं भक्षाय गम्याः ॥७॥

हे संसारका पालनकर्ता अन्नदेव ! बादलको भरिपूर्ण र विशुद्ध जल तिमीसित पुगेपछि हाम्रो पोषणका लागि तिमी यस विश्वमा मनगै परिमाणमा उपलब्ध भइदेऊ ।

यदपामोषधीनां परिशमारिशामहे । वातापे पीव इन्द्र ॥८॥
जल र औषधका तत्वले भरिपूर्ण सबै खालको अन्न हामीले ग्रहण गरेपछि हे शरीर ! तिमिले यस पोषक अन्नले स्वस्थ र बलिष्ठ भइदेऊ ।

यत्ते सोम गवाशिरो यवाशिरो भजामहे । वातापे पीव इन्द्र ॥९॥
सुखको रूपमा परिचित हे अन्नदेव ! जी, गहुँ आदि खाद्यान्नका साथमा गाईको दुध, घिउ आदि पोष्टिक पदार्थ खाएर हाम्रो शारीरिक स्वास्थ्य बलियो होस् ।

करम्भ औषधे भव पीवो वृक्क उदारथिः । वातापे पीव इन्द्र ॥१०॥
हे परिपक्व अन्नदेव ! तिमी पोष्टिक, आरोग्यप्रद र इन्द्रियको सामर्थ्य बढाउँछौ । यकैको अन्न सेवन गर्नाले हाम्रो शारीरिक स्वास्थ्यको उन्नति होस् ।

तं त्वा वयं पितो वचोभिर्गावो न हव्या सुषुदिम ।
देवेभ्यस्त्वा सधमादमस्मभ्यं त्वा सधमादम् ॥११॥
हे पालनकर्ता इन्द्रदेव ! तिमी देवता र मनुष्य दुवै शक्तिलाई नै समान रूपले अनन्दित गराउँछौ । प्रशंसित स्तोत्रले तिमीलाई गोठालाले गाई दुहेभैं गरी बोहन गरेको ।

[सूक्त - १८८]

अग्नि - अगस्त्य मैत्रावरुणि । देवता - अग्नि इडा भारती त्वष्टा । रुद्र - गायत्री ।
समिद्धो अद्य राजसिं देवो देवैः सहस्रजित् । दूतो हव्या कविवह ॥१॥
हे सहस्रौ शत्रु जित्ते इन्द्रदेव ! तेजस्वी रूपमा देवताहरूबाट तिमी प्रदीप्त भई हे क्रान्तिकारी ! हार्माबाट दिइएको आहुति दूतजस्तो यत्नेर तिमी देवतालाई पुर्‍याइदेऊ ।

तनूनपादृतं यत्ते मध्वा यज्ञः समज्यते । दधत्सहस्रिणीरिषः ॥२॥
हजारौ किसिमका अन्नमा प्राणतत्त्व परिपोषित गर्दै स्वास्थ्यका संरक्षक, दूतजस्तो अग्निदेव यज्ञभूमिमा जान्छन् र हविष्यान्नमा मधुर रस सञ्चार गराउँछन् ।

आजुह्वानो न ईड्यो देवै आ वक्षि यज्ञियान् । अग्ने सहस्रसा अस्मि ॥३॥
हे अग्निदेव ! तिमी हजारौ किसिमका ऐश्वर्य र सम्पदा धारण गर्दछौ । त्यसैले हार्माबाट बोलाइँदा अनेकौ आदरणीय देवताहरूका साथमा हाम्रा यज्ञमा आइदेऊ ।

प्रचीनं बर्हिरोजसा सहस्रवीरमस्तुणन् । यत्रादित्या विराजन्त ॥४॥
हे अदित्यगण ! प्राचीन कालदेखि नै हजारौ देवताहरूका साथ तिमीहरू विराजमान छौ । तिमीहरू बस्ने कुशको आसन तिमीहरूकै शक्तिले यजमानहरू ओछ्याउँछन् ।

विराट् सम्राड्विभ्वीः प्रभ्वीर्बह्वीश्च भूयसीश्च याः । दुरो धृतान्यक्षरन् ॥५॥
राजाजस्ता विराट्, व्यापक अधिकारयुक्त यज्ञदेवलाई सबैले घिउ वर्षा गराउँछन् ।

सुरुक्मे हि सुपेशसाधि श्रिया विराजतः । उषासावेह सीदताम् ॥६॥
उषा र रात्रिदेवी अति राम्रो सजिएका छन् । हे देवीहरू हो ! तिमीहरू दुवै यस यज्ञका भूमिमा रहिदेओ ।

प्रथमा हि सुवाचसा होतारा दैव्या कवी । यज्ञं नो यक्षतामिमम् ॥७॥
शुद्ध र स्पष्ट बोल्ने, दिव्य गुणयुक्त, मेधावी होतारहरूले हाम्रो यज्ञ सम्पन्न गराऊन् ।

भारतीडे सरस्वति या वः सर्वा उपब्रुवे । ता नश्चीदयत् श्रिरे ॥८॥
हे भारती, इडा र सरस्वती ! तिमीहरू सबैलाई हामी निम्त्याउँछौ । तिमीहरू तीनैले हामीलाई ऐश्वर्य र वैभवतर्फ प्रेरित गर ।

त्वष्टा रूपाणि हि प्रभुः पशून्विशान्समानजे । तेषां नः स्मृतिमा यज ॥९॥
हे त्वष्टादेव ! स्वरूप प्रदान गर्नका लागि सक्षम तिमी नै पशुहरूका निर्माता पनि हो, हाम्रा लागि पशुधन वृद्धि गराइदेऊ ।

उप त्वम्या वनस्पते पाथो देवेभ्यः सुज । अग्निहव्यानि सिञ्चदत् ॥१०॥
हे वनस्पति ! तिम्रा सामर्थ्यले हव्य पदार्थ उब्जाऊ, अग्निदेवले त्यो हव्य सेवन गरन् ।

पुरोगा अग्निदेवानां गायत्रेषु समज्यते । स्वाहाकृतीषु रोचते ॥११॥
देवताहरूका अगुवाजस्ता गायत्री मन्त्रको उच्चारणले विभूषित अग्निदेव स्वाहा शब्दसँगै दिइएको आहुतिले प्रज्वलित हुन्छन् ।

ऋषि - अगस्त्य मैत्रावरुणि । देवता - अग्नि । छन्द - त्रिष्टुप् ।

अग्ने नय सुपथा राये अस्मान्निधानि देव वसुनानि विद्वान् ।

पुयोध्यं स्पन्जुदुरागमेनो भूयिष्ठा ते नमउक्ति विधेम ॥१॥

दिव्य गुणले युक्त है अग्निदेवे । सबै मार्ग जानेका हुनाले हमी याजकहरूलाई यज्ञको फल प्राप्त गराउनका लागि तिमी नै सम्मार्गतिर लैजाऊ । हामीलाई कुटिल आचरण भएका शत्रु र पापबाट मुक्त राख । तिम्रा लागि स्तोत्र र नमस्कारको व्यवस्था गर्दछौ ।

अग्ने त्वं पारया नव्यो अस्मान्त्वस्तिभरिति दुगाणि विश्वा ।

पृथ्वी पृथ्वी बहुला न उर्वी भवा तौकाय तनयाय शं योः ॥२॥

हे अग्निदेव ! तिमी सधैंका नौला र अति प्रशंसनीय छौ । तिम्रो कृपाले मङ्गलकारी मार्गबाट हामी सबै खालका कठिन पाप र दुःखकष्टबाट मुक्त रहन सकौ । यो धर्ती र बसेको ठाउँ हाम्रा लागि अति महान् छ । हाम्रा सन्तानका लागि तिमी सुखदायी बन ।

अग्ने त्वमस्मद्युयोध्यमीवा अनग्नित्रा अय्यमन्त कृष्टीः ।

पुनरस्मध्यं सुविताय देव क्षां विश्वेभिरमृतेभिर्वज्र ॥३॥

हे अग्निदेव ! यज्ञद्वारा हाम्रो रोग निवारण गर । यज्ञरहित मानिस सधैं रोग र विकृतिले त्रस्त रहन्छन् । हे देवताहरू हो ! तिमीहरूले अमरत्व प्राप्त गरेका छौ । सबै दिव्य गुण युक्त छौ, त्यसैले हाम्रो कल्याण गर्ने भावनाले सङ्गठित भएर यज्ञस्थलमा आइदेओ ।

पाहि नो अग्ने पायुभिरजघ्नैरुत प्रिये सदन आ शुशुक्वान् ।

मा ते भयं जरितारं यविष्य नूनं विदन्मापरं सहस्वः ॥४॥

हे अग्निदेव ! निरन्तर आफ्ना संरक्षण शक्तिले हामीलाई रक्षा गर र हाम्रो प्रिय यज्ञमा आएर सर्वत्र प्रकाशमान भइदेऊ । हे चिरयुवा अग्निदेव ! तिम्रा स्तोताहरू सबै खालका भयबाट मुक्त रहन सकून् । हे बलले उब्जाइएका अग्निदेव ! तिम्रा सामर्थ्यले अन्य सङ्कटका समयमा पनि हामी छुक्क हुन सकौ ।

मा नो अग्नेऽव सुजो अघायाविष्यवे रिपवे दुच्छुनायै ।

मा दत्वते दशते मादते नो मा रीषते सहसावन्परा दाः ॥५॥

हे बलवान् अग्निदेव ! पापका मूर्ति, अधर्मको अन्न खाने, सुख नाश गर्ने शत्रुका जिम्मामा हामीलाई नछोडिदेऊ । दाँतले टोक्ने सर्पजस्ता शत्रुका अधीनमा हामीलाई नपर र हिंस्रक एवं लुटार असुरहरूका बन्धनमा पनि हामीलाई पर्न नदेऊ ।

वि घ त्वावौ ऋतजात यंसदगुणानो अग्ने तन्वेऽ वरूथम् ।

विश्वद्विरिक्षोस्त वा नितितोरभिहुतामसि हि देव विष्यट ॥६॥

हे यज्ञका लागि उत्पन्न अग्निदेव ! साधकहरूले तिम्रो उचित किसिमको प्रार्थना गर्दै शारीरिक दृष्टिले परिपुष्ट हुन्छन् । त्यसो भएपछि हिंस्रक एवं निन्दक दुष्ट व्यक्तिबाट तिमीहरू जोगिन्छन् । हे दिव्य गुणले सम्पन्न अग्निदेव ! दुष्ट बृद्धि भएका, दुष्ट व्यवहार भएका र दुष्कर्मले भरिएकाहरूलाई तिमी अवश्य पनि दण्डित गर्दछौ ।

त्वं तौ अग्न उभयान्वि विद्वान्वेधि प्रपित्वे मनुषो यजत्र ।

अभिपित्वे मनवे शास्यो भूर्भुमृजेन्य उशिर्भिर्नाक्रः ॥७॥

हे प्रशंसनीय अग्निदेव ! यज्ञप्रेमी र यज्ञविमुखहरूलाई राम्ररी चिनेर बिहानीपख तिमी मानिसहरूका नजिक पुग्दछौ । पराक्रमसम्पन्न हुनाले तिमी यज्ञमा उपस्थित भएका मानिसलाई बलविक्रले यजमानलाई भै सम्मार्गतिर प्रेरित गर्दछौ ।

अवोचाम निवचनान्यस्मिन्मानस्य सूनुः सहसाने अग्नौ ।

वयं सहस्रमुषिभिः सनेम विद्यामेष वृजनं जीरदानुम् ॥८॥

यज्ञको उत्पत्ति गराउने र शत्रुको संहार गर्ने अग्निदेवलाई हामी सबै किसिमका स्तोत्रले प्रशंसा गर्दछौ । हामी इन्द्रियरूपी ऋषिहरूलाई समर्थ बनाऔं र अनेकौं ऐश्वर्यको उपभोग गरौं । त्यसपछि हामीलाई अन्न, बल र लामो आयु प्राप्त होस् ।

ऋषि - अगस्त्य मैत्रवरुणि । देवता - बृहस्पति । छन्द - त्रिष्टुप् ।

अनर्वाणो वृषभं मन्त्रजिह्वं बृहस्पति वर्धया नव्यमर्कः ।

गाथान्यः सुरुचो यस्य देवा आशृण्वन्ति नवमानस्य मर्ताः ॥१॥

हे मनुष्यहरू हो ! द्वेषरहित, बलशाली, मधुरभाषी, स्तुतियोग्य बृहस्पतिदेवका मधुर, तेजस्वी एवं प्रशंसनीय वचन सबै मानिस र देवताहरूले श्रद्धापूर्वक सुन्दछन् । हामी तिनीको गुणगान गरौं ।

तमृत्विद्या उप वाचः सचन्ते सर्गो न यो देवयतामसजि ।

बृहस्पतिः सद्यज्जो वरांसि विभ्वाभवत्समृते मातरिश्वा ॥२॥

उचित समयमा गरिएको स्तुति बृहस्पतिदेवले ग्रहण गर्दछन् । बृहस्पतिदेवले नयाँ सृष्टि गरेभैं देवता वन्न चाहने मानिसको उत्पत्ति गरे । ती वायुजस्ता गतिशील बृहस्पतिदेव उत्तम वस्तुहरूका साथ आफ्नो प्रचण्ड शक्तिले उत्पन्न भएका हुन् ।

उपस्तुति नमस उद्यति च श्लोकं यसत्सवितेव प्र बाहू ।

अस्य ऋताह्नयोः यो अस्ति मृगो न भीमो अरक्षसस्तुविष्मन् ॥३॥

सूर्यदेवले बाहौ फैलाएभैं बृहस्पतिदेव राजकको स्तुति, अन्न र मन्त्र न्याँकार गर्दछन् । बृहस्पतिदेवको क्रूरतारहित कर्मले नै सूर्यदेव भयङ्कर सिंहजस्तो बलियो हुन्छन् ।

अस्य शलोको दिवीयते पृथिव्यामत्यो न यसद्यक्षभृद्विचेताः ।

मृगाणां न हेतयो यन्ति चेमा बृहस्पतेरहिमायौ अभि द्यून् ॥४॥

बृहस्पतिदेवको कीर्ति दुलोक र पृथिवीलोकमा सर्वत्र व्याप्त छ । शत्रुहरूको अङ्गजन्तु जनावरहरूको भरणपोषण गर्ने, विशिष्ट ज्ञानले सम्पन्न यी बृहस्पतिदेव सबै लोकलाई महिमा गर्नेका लागि प्रयत्नशील रहन्छन् । पशु संहार गर्ने हतियारभैं बृहस्पतिदेवका अस्त्रहरू दिउँसे छल्न गर्ने कपटी असुरलाई संहार गर्दछन् ।

ये त्वा देवोन्निकं मन्यमानाः पापा भद्रमुपजीवन्ति पञ्जाः ।

न दृढयेः अनु ददासि वामं बृहस्पते चयस इत्थियारम् ॥५॥

हे देवताहरू हो ! धनको घमन्ड गर्ने बुढी गोरुजस्ता जति पापी जित्तिन्छन्, तिनीहरू त्यस्ता दुर्बुद्धिप्रस्तलाई ऐश्वर्य दिनेनौ । हे बृहस्पतिदेव ! तिम्रो सोमपान गर्नेहेतुमधि मात्रै आफ्नो कृपाको वर्षा गराइराख ।

सुप्रैतुः सूयवसो न पन्था दुर्नियन्तुः परिप्रीतो न मित्रः ।

अनर्वाणो अभि ये चक्षते नोऽपीवृता अपोर्णुवन्तो अस्थुः ॥६॥

बृहस्पतिदेव सन्मार्गगामी र उत्तम अन्न हुने मानिसका असल पथप्रदर्शक हुन् । उनो दुष्ट नियन्त्रण गर्नेहरूका मित्र हुन् । जो निष्पाप भएर हानीतिर हेर्दछन्, ती अज्ञानरूपी अन्धकारले छोपिएका भए पनि अज्ञान त्यागेर ज्ञानमार्गमा अगाडि बढ्दछन् ।

संयं स्तुभोऽनयो न यन्ति समुद्रं न स्रवतो रोधचक्राः ।

स विद्वौ अभय चष्टे अन्तर्बृहस्पतिस्तर आपश्च गृध्रः ॥७॥

भूस्वामीलाई असल भूमि प्राप्त हुँदा वा भुमरी पर्ने समुद्रलाई नदीको मिठो पानी प्राप्त हुँदा जस्तो आनन्द लाग्छ, त्यस्तै आनन्द असल वाणीयुक्त स्तोत्र पाउँदा बृहस्पतिलाई लाग्दछ । सुखका अभिलाषी, ज्ञानवान् बृहस्पतिदेव तट र जल दुवै हेर्दछन् ।

एवा महस्तुविजातस्तुविष्मान्बृहस्पतिवृषभो धायि देवः ।

स नः स्तुतो वीरवद्भातु गोमद्विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् ॥८॥

प्रख्यात, शक्तिशाली, महिमायुक्त, सुखदायक बृहस्पतिदेवलाई हामी सबै प्रार्थना गर्छौं । उनले वीर सन्तानसहित गाई आदि धन प्रदान गरुन् । प्राप्त गर्न योग्य, शक्तिले सम्पन्न र तेजस्वी देवताका ज्ञानले हामी सबै सम्पन्न बनाउँ ।

[सूक्त - १९१]

ऋषि - अगस्त्य मैत्रवरुणि । देवता - अप्सृण सूर्या । छन्द - अनुष्टुप् महापक्ति ।

कङ्कतो न कङ्कतोऽथो सतीनकङ्कतः ।

द्वाविति प्लुषी इति न्यसृष्ट्य अलिप्सत ॥१॥

कुनै बिखालु, कुनै बिषरहित, कुनै पानीमा बस्ने कम बिखालु प्राणी हुन्छन् । यी देखिने पनि हुन्छन् र नदेखिने पनि हुन सक्छन् । यस्ता दुवै खालका प्राणीले शरीरमा दुःख दिन्छन् । तिनीहरूको बिष हामीभित्र फैलिन्छ ।

अदृष्ट्यन्तन्यायत्यथो हन्ति परायती ।

अथो अबल्यती हन्यथो गिनष्टि पिपती ॥२॥

औषधि ले अदृश्य जीवको बिष समाप्त गर्दछ । कुटिएको, पिँधिएको औषधिले बिखालु प्राणीका बिष नष्ट गर्दछ ।

शरासः कुशरासो दर्भासः सौर्या उत ।

जीव्जा अदृष्ट्य वैरिणाः सर्वे साकं न्यलिप्सत ॥३॥

बिखालु जीवहरूमध्ये कुनै काँसमा, कुनै कुशमा, कुनै सिरमा रहन्छन् । कुनै नदी, पोखरीका किनारमा उम्रने घाँसमा, कुनै अन्य बोटबिरुवामा, कुनै वीरण नामका घाँसमा लुकेका हुन्छन् । यी सबै टाँसिने खालका हुन्छन् ।

नि गावो गोष्ठे असदन्नि मृगासो अविक्षतः ।

नि केतवो जनानां न्यसृष्ट्य अलिप्सत ॥४॥

गाई अथवा अन्य पशुहरू आआफ्ना थलांमा विश्राम गर्दा र मानिस थाकेर थान्को लागेका बेला यस्ता अदृश्य जीवहरू बाहिर निस्कन्छन् र उनीहरूमा घेरिन्छन् ।

एत उ त्वे प्रत्यदृश्रन्प्रदोषं तत्स्कराइव । अदृष्ट्य विश्वदृष्ट्यः प्रतिबुद्धा अभूतन ॥

चोरजस्ता बिखालु कौटाणु राति देखा पर्दछन् । आफू अदृश्य भए पनि यिनले अरूलाई देख्दछन् । हे मानिसहरू हो ! यिनीहरूबाट सावधान होओ ।

घौर्यः पिता पृथिवी माता सोमो भ्रातादितिः स्वसा ।

अदृष्ट्य विश्वदृष्ट्यास्तिष्ठतेलयता सु कम् ॥६॥

हे बिखालु अणुहरू हो ! तिम्रा पिता दिव्यलोक, जन्मदातृ पृथ्वी, सोम बाजु र देवमाता अदिति विदाजस्ता हुन् । त्यसैले आफू नदेखिने भए पनि तिमीहरू सबैलाई देख्छौ । त्यसो हुँदा तिमीहरू कसैलाई नसताईकन सुखपूर्वक विचरण गर ।

ये अस्या ये अङ्ग्याः सूचीका ये प्रकङ्कताः ।

अदृष्ट्यः किं चनेह वः सर्वे साकं नि जस्यत ॥७॥

छाडका सहाराले घिर्दै हिँड्ने, खुट्टाका बलले हिँड्ने, सियोले भँ घोच्ने, अति बिष भएका र नदेखिने यी सबै बिखालु जीवले एकै साथ हामीलाई दुःख नदिऊन् ।

उत्सुस्तात्सूर्य एति विश्वदृष्ट्ये अदृष्ट्या ।

अदृष्ट्यन्सर्वोऽज्जभयन्सर्वोऽथ यातुधान्यः ॥८॥

सबैले देख्ने र अदृश्य दोषको विकृति नाश गर्ने सूर्यदेव पूर्व दिशामा उदाउँछन् । उनी सबै अदृश्य प्राणी र कुटिल चाल चल्ने सबै राक्षसी तत्त्वलाई हटाउँदै प्रकट हुन्छन् ।

उदपम्बसौ सूर्यः पुरु विश्वानि जूर्वन् ।

आदित्यः पर्वतेभ्यो विश्वदृष्ट्ये अदृष्ट्या ॥९॥

अनेकौ अदृश्य जन्तु विनाश गर्दै सर्वद्रष्टा सूर्यदेव माथि उद्वह्छन् । यिनको उदय भएपछि अनिष्टकारी बिखालु जीवहरू सबै लुक्न थाल्दछन् ।

सूर्ये विषमा सज्जामि दृति सुरावतो गृहे । सो चिहु न

मराति नो वयं मरामरे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चकार ॥१०॥

भाँडामा नसालु पदार्थ राखेभैं हामी बिष घाममा राख्छौ ! त्यस बिषले सूर्यदेवलाई प्रभाव पार्दैन तर हाम्रा लागि सूर्य विषनिवारक सिद्ध हुन्छन् । अक्षमा चढेका सूर्यदेव त्यो बिष निवारण गर्दछन् र मधुला विद्याले बिषलाई अमृत बनाउँछन् ।

इयत्तिका शकुन्तिका सका जघास ते विषम् । सो चिद् न

मरति नो वयं मरामारे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चकार ॥११॥

कपिञ्जली नामका चरीले त्यो विष खाओस् । त्यसबाट ऊ पनि नमरेस् र हाम्रा लागि पनि विषको प्रभाव समान गराओस् । त्यसो भएपछि मधुला शक्ति विषबाट हुने मृत्यु टार्न सक्ने सिद्ध हुनेछ ।

त्रिः सप्त विष्णुलिङ्गका विषस्य पुष्यमक्षन् । ताश्चिद् न मरन्ति

नो वयं मरामारे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चकार ॥१२॥

विखालु फल खाने सानातिना चरीहरू एक्काईस किसिमका छन् । तर तिनीहरू विषले प्रभावित हुँदैनन् । यसै गरी हामी पनि विषबाट मृत्युरहित होऔं । अश्वरूढ सूर्यले यो विष निवारण गरिदिएका छन् । मधुला विद्याले विषलाई अमृतमा बदलिदिन्छ ।

नवानां नवतीनां विषस्य रोपुषीणाम् ।

सर्वासामग्रभं नामारे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चकार ॥१३॥

विष निवारण गर्ने उनान्सय किसिमका औषधि हामी सबैले जानेका छौं । तिनीहरूको उपयोगबाट सबै खालका विष निवारण हुन्छन् । अश्वरूढ, सूर्यले विष निवारण गरुन् र मधुला शक्तिले विषलाई अमृत बनाऊन् ।

त्रिः सप्त मयूर्यः सप्त त्वसारो अणुवः ।

तास्ते विषं वि जग्निर् उदकं कुम्भिनीरिव ॥१४॥

हे विषबाट पीडित प्राणीहरू हो ! आइमाईले बैटामा पानी ल्याएभैं एक्काईस पोथी मयुर तथा दिदीब्रह्मिनीजस्ता सात नदीहरूले तिम्रो विष निवारण गरुन् ।

इयत्तकः कुषुम्भकस्तकं भिनदग्रश्मना ।

ततो विषं प्र वावृते पराचीरनु संवतः ॥१५॥

यो बिखालु किरा अति सानो छ, यस्ता साना किराहरू हामीतिर आए भने हामी ढुङ्गाले कुच्चाएर मारिदिन्छौं । तिनको विष अर्कै दिशामा जाओस् ।

कुषुम्भकस्तदब्रवीद्गिरेः प्रवर्तमानकः ।

वृश्चिकस्यारसं विषमरसं वृश्चिक ते विषम् ॥१६॥

पहाडबाट आउने न्याउरीले बिच्छीको विष प्रभावहीन पार्छ । त्यसपछि ऊ हे बिच्छी ! तेरा विषमा प्रभाव नै छैन भन्दछ ।

॥इति प्रथमं मण्डलम्॥

पहिलो मण्डल सकियो

ओम् भूर्भुवः स्वः तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि धियो यो नः प्रचोदयात् ।

ऋग्वेद - संहिता

॥अथ द्वितीयं मण्डलम्॥

॥दोषो मण्डल॥

[सूक्त - १]

ऋषि - गुत्समद भार्गव शौनक । देवता - अग्नि । छन्द - जगती ।

त्वमग्ने धुभिस्त्वमाशुशुक्षणिस्त्वमद्ध्यस्त्वमश्मनस्परि ।

त्वं वनेभ्यस्त्वमोषधीभ्यस्त्वं नृणां नृपते जायसे शुचिः ॥१॥

हे मनुष्यका स्वामी अग्निदेव ! तिम्रो द्युलोकबाट प्रकट भएपछि तुरुन्तै प्रकाशित भएकाले पवित्र छौ । तिम्रो जल, दुग्धा, वन र औषधियाट उत्पन्न हुन्छौ ।

तवामने होत्र तव पौत्रमुत्विष्यं तव नैष्टु त्वमग्निद्वृतायतः ।

तव प्रशास्त्रं त्वमध्वरीयसि ब्रह्मा चासि गृहपतिश्च नो दमे ॥२॥

हे अग्निदेव ! ऋत्विक्हरूमा तिम्रो नै होता, पोता, नेष्ट्य, आग्नीध्र हो । तिम्रो नै यज्ञको कामन गर्ने प्रशास्ता, अध्वर्यु र ब्रह्मा हो । यज्ञकर्ता गृहपति पनि तिम्रो नै हो ।

त्वमग्ने इन्द्रो वृषभः सतामसि त्वं विष्णुरुगायो नमस्यः ।

त्वं ब्रह्मा रयिविद्ब्रह्मणस्पते त्वं विश्वतः सचसे पुन्य्या ॥३॥

हे अग्निदेव ! तिम्रो सज्जनहरूलाई प्रभावशाली नेतृत्व प्रदान गर्ने इन्द्र हो । तिम्रो नै सबैका स्तुत्य, सर्वव्यापी विष्णु हो । हे ज्ञानसम्पन्न अग्निदेव ! तिम्रो उत्तम ऐश्वर्यले युक्त ब्रह्मा हो । विभिन्न प्रकारले बुझि धारण गरेका तिम्रो मेधावी हो ।

त्वमग्ने राजा वरुणो धृत्वन्नतस्त्वं मित्रो भवसि दस्य ईड्यः ।

त्वमर्यमा सत्यतिर्यस्य सम्भुज त्वमशो विदथे देव भाजयुः ॥४॥

हे अग्निदेव ! तिम्रो व्रत धारण गर्ने राजा वरुण हो । दुष्टको नाश गर्ने र सबैले स्तुति गरिने मित्रदेवता पनि तिम्रो नै हो । दान दिने, सर्वव्यापी र सर्वपालक अर्यमा तिम्रो नै हो । सूर्य तिम्रो नै हो, त्यसैले हे अग्निदेव ! दिव्य गुणले युक्त अभीष्ट फल हामीलाई प्रदान गर ।

त्वमग्ने त्वष्टा विधते सुवीर्यं तव ग्नावो मित्रमहः सजात्यम् ।

त्वमाशुहेमा ररिषे स्वर्ध्वं त्वं नरा शर्षो असि पुरुवसुः ॥५॥

हे अग्निदेव ! साधकका लागि तिम्रो श्रेष्ठ पराक्रम प्रदान गर्ने त्वष्टादेव हो । सबै स्तुतिहरू तिम्रै लागि हुन् । तिम्रो हावा मित्र र सजातीय हो । तिम्रो चौडै नै उत्तम ऐश्वर्य प्रदान गर्ने हो । हे अग्निदेव ! तिम्रो मनुष्यलाई आश्रय प्रदान गर्ने महान् बली हो ।

त्वमग्ने रुद्रो असुरो महो दिवस्त्वं शर्षो मारुतं पूषा ईशिशे ।

त्वं वातररुणैर्यासि शङ्खायस्त्वं पूषा विधतः पासि नु त्मना ॥६॥

हे अग्निदेव ! तिम्रो द्युलोकका प्राणदाता रुद्र हो । अश्वका अधिपति तथा मरुतहरूका बल हो । तिम्रो वायुसमान शत्रुघ्नगामी अश्वमा आरूढ भएर, कल्याणको कामनाले गृहस्वामीकहाँ जान्छौ । तिम्रो पोषणकर्ता पूषादेव हो, त्यसैले तिम्रो स्वयं नै मनुष्यको रक्षा गर्दछौ ।

त्वमग्ने इविणोदा अरद्धकृते त्वं देवः सविता रत्नधा असि ।

त्वं भग्नो नृपते वस्व ईशिशे त्वं पापुर्दमे यस्तोऽविधत् ॥७॥

हे अग्निदेव ! प्रज्वलित गर्नेहरूलाई तिम्रो धन प्रदान गर्दछौ । तिम्रो रत्न धारण गर्ने सवितादेव हो । हे प्रजापालक अग्निदेव ! तिम्रो नै धनको अधिपति भग्न हो । जसले आफ्ना घरमा तिम्रोलाई प्रज्वलित गराइराख्दछ, तिम्रो त्यसलाई रक्षा गर ।

त्वमग्ने दम आ विशपतिं विशस्त्वां राजानं सुविदत्रमुञ्जते ।

त्वं विश्वानि स्वनीक पत्यसे त्वं सहस्राणि शता दश प्रति ॥८॥

हे प्रजापालक अग्निदेव ! प्रजाले आफ्ना घरमा प्रकाशमान तथा ज्ञानयुक्त अग्निका रूपमा

तिमीलाई प्राप्त गरेका छन् । हे सुन्दर ज्वालायुक्त अग्निदेव ! तिमी सम्पूर्ण विश्वका स्वामी हो र लाखौँ किसिमका फल प्रदान गर्दछौ ।

त्वामग्ने पितरमिष्टिभिर्नरस्त्वां भ्रात्राय शम्या तनुरुधम् ।

त्वं पुत्रो भवसि यस्तेऽविधत्स्व सखा सुशेवः पास्याधुषः ॥१॥

हे अग्निदेव ! तिमी मनुष्यका पितृ हो । मानिसहरू यज्ञद्वारा तिमीलाई तृप्त गराउँछन् । तिमी शरीर तेजस्वी बनाइदिन्छौ, त्यसै हुनाले भ्रातृत्व प्राप्त गर्नका लागि मानिसहरू तिमीलाई प्रसन्न गराउँछन् । सेवा गर्नुपर्नेहरूका लागि तिमी पुत्र पनि दिन्छौ । तिमी मित्र, हितैषि र विघ्ननाशक बनेर हाम्रो रक्षा गर ।

त्वामग्ने अदितिर्देवं दाशुषे त्वं होत्रा भारती वर्धसे गिरा ।

त्वं वि भास्यनु दक्षि दावने त्वं विशिक्षुरसि यज्ञमातनिः ॥२॥

हे अग्निदेव ! तिमी अत्यन्त तेजस्वी स्वरूप तजिकेबाट पनि स्तुति गर्ने योग्य छ । तिमी प्रचुर अन्न आदि भोग्य सामग्रीयुक्त यलका स्वामी हो र काठ जलाउँदै प्रकाशित हुन्छौ । तिमी दान दिनहरूको यज्ञ पूर्ण गर्दछौ ।

त्वामग्ने अदितिर्देवं दाशुषे त्वं होत्रा भारती वर्धसे गिरा ।

त्वमिडा शतहिमासि दक्षसे त्वं वृत्रहा वसुपते सरस्वती ॥३॥

हे अग्निदेव ! तिमी दान दिनेहरूका लागि अदिति हो । वाणीरूपी स्तुतिले चिन्तित भएका कारण होता र भारती हो । सबै वर्षको आयु प्रदान गर्न सक्षम हुनाले इडा हो । हे धनका स्वामी अग्निदेव ! तिमी वृत्रहन्ता र सरस्वती हो ।

त्वामग्ने सुभूत उत्तमं वयस्तव स्याहें वर्ण आ सन्दृशि श्रियः ।

त्वं वाजः प्रतरणो बृहन्नसि त्वं रयिर्बहुलो विश्वतस्पृथुः ॥४॥

हे अग्निदेव ! तिमी सबैभन्दा ठूलो पोषक अन्न हो । तिमीबाट नै स्वर्गका रत्न योग्य र दर्शनीय ऐश्वर्य प्राप्त हुन्छ । तिमी सधैं बढिरहने र महान् छौ । तिमी प्रचुर अन्न एवं ऐश्वर्य प्रदान गर्दछौ ।

त्वामग्ने आदित्यास आस्थी त्वां जिह्वा शुचयश्चक्रिरे कवे ।

त्वां रातिषाचो अध्वरेषु सक्षिरे त्वे देवा हविरदन्त्याहुतम् ॥५॥

हे दूरदर्शी अग्निदेव ! तिमी आदित्यहरूका मुख हो । पवित्र देवगणका लागि तिमी जिह्वारूप हो । दानशील देवगणले यज्ञमा तिमी आश्रय पार्दछन् र तिमीलाई अर्पित गरिएको आहुति ग्रहण गर्दछन् ।

त्वे अग्ने विश्वे अमृतासो अदुह आसा देवा हविरदन्त्याहुतम् ।

त्वया मर्तासः स्वदन्त आसुति त्वं गर्भो वीरुधां जज्ञिषे शुचिः ॥६॥

हे अग्निदेव ! आपसमा भगडा गर्ने, अमरत्व पाएका सबै देवताहरू तिमी मुखबाट नै हविष्यान्न ग्रहण गर्दछन् । तिमी आश्रय पाएर नै मानिसले अन्न आदि ग्रहण गर्दछन् । हे अग्निदेव ! तिमी रुखधिरुवा र वनस्पतिमा उर्जाका रूपमा विद्यमान रहेर अन्न आदि उत्पन्न गराउँछौ ।

त्वं तान्त्सं च प्रति चासि मज्जनाने सुजात प्र च देव रिच्यसे ।

पृक्षो यदन्न महिना वि ते भुवदनु द्यावापृथिवी रोदसी उभे ॥७॥

हे अग्निदेव ! तिमी आफ्ना शक्तिले देवगणसित संयुक्त एवं पृथक् हुन्छौ र आफ्ना महान् गुणका कारणले नै देवगणमा सबैभन्दा ठूला छौ । तिमीलाई अर्पित गरिएको जुनसुकै अन्न ह्युलोक र पृथ्वीलोकमा विस्तृत गराउँछौ ।

ये स्तोतृभ्यो गोअग्रामक्षपेशसमग्ने रतिमुपसृजन्ति सूरयः ।

अस्माञ्च तांश्च प्र हि नेषि वस्य आ बृहदुदेम विदये सुवीराः ॥८॥

हे अग्निदेव ! ज्ञानी स्तोत्रालाई गई र घेडा आदि यज्ञ दान गर्दछौ । वानेहरूका साथै हामीलाई पवित्र स्थलमा शीघ्र लगिदेऊ । हामी वीर सन्तानका साथै यज्ञना उत्तम स्तुति गर्दछौ ।

[सूक्त - २]

अग्नि - गुत्समद भागव शौनक । देवता - अग्नि । छन्द - जगती ।

यज्ञेन वर्धत जातवेदसमग्निं यजध्वं हविषा तना गिरा ।

समिधानं सुप्रयसं स्वर्णरं ह्यक्षं होतारं वृजनेषु धूर्धमम् ॥१॥

हे यज्ञिकहरू हे ! समिधाबाट प्रज्वलित हुने, उत्पन्न नदार्थहरूका ज्ञाता, उत्तम अन्न सम्पदाले

युक्त, सुखपूर्वक उद्देश्यसम्म पुन्याउने, सङ्ग्राममा बल प्रदान गर्ने र होतारूपी अग्निदेवलाई विस्तृत गताभ्यो र हविष्यान्न समर्पित गरेर स्तुतिसहित पूजा गर । ।

अभि त्वा नक्षीरुषतो ववाशिरेऽग्ने यत्स न स्वसरेषु धेनवः ।

दिवइवेदरतिर्मानुषा युगा क्षपो भासि पुरुवार संयतः ॥२॥

हे अग्निदेव । गइले आफ्नो बाछो खोजेभैं रतौदिन हामी तिमीलाई नै खोज्दछौं । धेरैला रुचाइएका तिमी सबै किसिमले समर्थ भएर दुलोकजतिकै विस्तृत हुन्छौ । युगदेखि तिम्रो मनुष्यका नजिकै छौ र दिउँसोजस्तै रातमा पनि प्रकाशित हुन्छौ ।

त देवा बुध्ने रजसः सुदसस दिवस्मृधिव्योररति न्येरिरे ।

रथनिव वेद्यं शुक्रशौचिषमग्निं मित्रं न क्षितिषु प्रशंस्यम् ॥३॥

यसले कर्म गर्ने, दुलोक र पृथ्वीलोकमा व्याप्त, असल ऐश्वर्यले युक्त रथका धनी, तेजस्वी ज्वालाले सम्पन्न, प्रजाहरूमा सर्वश्रेष्ठ, मित्रजस्तै प्रशंसनीय, अग्निदेवलाई देवगण सबै लोकमा स्थापित गराउँछन् ।

तमुक्षमाण रजसि स्व आ दमे चन्द्रमिव सुखं द्वार आ दधुः ।

पुन्याः पतरं चित्तयन्तमसभिः पाथो न पायु जनसी उषे अनु ॥४॥

अन्तरिक्षबाट वर्षा गराउने, चन्द्रमाजस्तै उत्तम कान्तियुक्त, पृथ्वीमा सर्वत्र गमनशील, ज्वालामा देखिने, दुलोक र पृथ्वीलोकमा पुलभैं व्याप्त अग्निदेवलाई आफ्ना घरमा एकान्त स्थानमा मानिसहरू स्थापित गर्दछन् ।

स होता विश्वं परि भूत्वध्वरं तमु हव्यैर्मुष ऋज्जते गिरा ।

हिरिशिप्रो वृधसानसु जर्भुरदधीनं स्तुभिश्चितयद्रोदसी अनु ॥५॥

अग्निदेव होताका रूपमा सम्पूर्ण यज्ञस्थलमा सबै तिरबाट व्याप्त हुन्छन् । याज्ञिकहरू उनलाई हविष्यान्न र स्तुतिले अलङ्कृत गर्दछन् । नक्षत्रहरूले आकाश उज्यालो पारेभैं समिधाका बीचमा तेजस्वी ज्वाला बढ्दै अग्निदेव छावापृथिवीलाई उज्यालो पार्छन् ।

स नो रेवत्समिधानः स्वस्तये सन्ददस्वाग्रयिमस्मसु दीदिहि ।

आ नः कृणुष्व सुविताय रोदसी अग्ने हव्या मनुषो देव वीरये ॥६॥

हे अग्निदेव । हाम्रा लागि कल्याणकारी ऐश्वर्य प्रदान गर्दै दीप्तिमान भइदेऊ । दुलोक र पृथ्वीलाई हाम्रा लागि सुखदायी गरऊ र मानिसले प्रदान गरेको हविष्यान्न देवत कहाँ पुऱ्याइदेऊ ।

दा नो अग्ने बृहतो दाः सहस्रिणो दुरो न वाजं श्रुत्या अपा वृधि ।

प्राचो छावापृथिवी ब्रह्मणा बृधि स्वर्णं शुक्रमुषतो वि दिद्युतुः ॥७॥

हे अग्निदेव । हामीलाई हजारौं किसिमका विभूति मन्त्रो मात्रामा देऊ । कीर्ति यार्जन हुने गरि अन्न रत्न गर्दै मार्ग देखाइदेऊ । छावाहरूले तिमीलाई अर्धदन्त्यजतिकै उज्यालो पार्दछन् । त्यसले दुलोक र पृथ्वीलाई जन्तुका माध्यमबाट हाम्रो अनुकूल गराइदेऊ ।

स इधान उषसो राभ्या अनु स्वर्णं दीदेदरुषेण भानुना ।

होत्राभिरग्निर्मनुषः स्वध्वरो राजा विशामतिथिश्चरायवे ॥८॥

उषाकाल समाप्तिपछि प्रचलित अग्निदेव आफ्ना तेजले प्रकाशित हुन्छन् । दूला याज्ञिक र प्रजाप्रेमी राजाजस्ता अग्निदेव मानिसका स्तुतिले प्रशंसित र प्रिय अग्निधिभैं पूजित हुन्छन् ।

एव नो अग्ने अमृतेषु पूर्व्यं धीष्वीपाय बृहद्विषेण मानुषा ।

दुहाना धेनुर्वचनेषु कारवे त्मना शतिनं पुरुरूपमिषणि ॥९॥

हे अग्निदेव । तमी अत्यन्त तेजस्वी देवताहरूमा पनि सर्वश्रेष्ठ छौ । मानव समुदायका बीचमा तिमी स्तुतिले वृष्ट हुन्छौ । याज्ञिकहरूका लागि तिम्रो कामधेनुजस्तै असङ्ख्य किसिमका धन प्रदान गर्दछौ ।

वयमग्ने अर्वता वा सुवीर्यं ब्रह्मणा वा चितयेमा जनीं अति ।

अस्माकं धुममधि पञ्च कृष्टिक्त्वा स्वर्णं शुशुचीत दुश्चरम् ॥१०॥

हे अग्निदेव । हामी पराक्रम र ज्ञानका माध्यमबाट समर्थ बनेर मानव समुदायमा उत्तम हुन सकौ । उच्च स्तरीय, अनन्त र अकाले पाउन नसकेको धन समाजका पाँचै वर्णमा सूर्यले किरण पुऱ्याइदिएभैं हामी पुऱ्याउन सकौ ।

स नो बोधि सहस्य प्रशंस्यो यस्मिन्सुजाता इषयन्त सूरयः

यमने यज्ञमुपयन्ति वाजिनो नित्ये तौके दीदिवासं स्वं दमे ॥११॥

हे बलशाली अग्निदेव । उत्तम कुलमा जन्माका ज्ञानहर्षक यज्ञम भक्तको क्रमन् गवच्छन्
हामो जस्ता धनधान्यले सम्पन्न मानिसको इच्छा तिमाले जन्मछौं प्रशंसनीय तूनीय र तेजस्वी
हुनाले तिमालाई सयने आपना घरमा प्रज्वलन्त गराउँछन्

उभयासौ जातवेदः स्याम ते स्तोतारो अग्ने सूरयश्च शर्मणि ।

वस्वो रायः पुरुश्वन्द्रस्य भूयसः प्रजावतः स्वपत्यस्य शग्धि नः ॥१२॥

हे मान उत्पन्न गराउने अग्निदेव हामी ज्ञानी स्नेहहर्षक तिमामी दुवै किसिमका मुखको कामना
गर्दै तिमामाथि आश्रित भएका छौं तिमो हाम्रो लागि उत्तम सन्तान भन्ने रोग्यतामा भटि पसल
सम्पत्ति प्रदान गर ।

यै स्तोतृभ्यो गोऽग्रामश्चपेशसमग्ने रातिमुपसृजन्ति सूरयः ।

अस्माञ्च तंश्च प्र हि नेपि वस्य आ बृहद्वेदम विदथे सुवीराः ॥१३॥

हे अग्निदेव ज्ञानी स्नेहलान् रक्षण गार्दर बलिया घादामहक धन तिमो प्रदान गर्दछौं त्यसै
गर्दै हामीलाई पनि गतिमा ऐश्वर्य प्रदान गर यज्ञम रक्षर सन्तानयन्त भयर हाम्रो निम्न स्तर्गत गरौं

[सूक्त ३]

ऋषि - रुक्मसद भगवत् शैलक देवता - अग्नि त्वष्टा वनस्पति छन्द - गान्धर्व

समिद्धो अग्निर्महितः पृथिव्यां प्रत्यङ्मिथानि भुवनान्यस्थाद ।

होता पावकः प्रदिवः सुमेधा देवो देवान्यजत्वग्निर्हन् ॥१॥

प्रदीप्त अग्निदेव पृथ्वीमा स्थपित भएर समस्त लोकमा व्याप्त हुन्छन् यसले बुझ्दै भएका
पवित्रता प्रदान गर्ने हविष्यान्न ग्रहण गर्ने र तजस्वी अग्निदेवका पुत्रा गनौं

नराशंसः प्रति धामान्यञ्जन् तिम्रो विवः प्रति मद्वा स्वर्चिः ।

भूतपूषा मनसा हव्यमुदन्मृध्न्यज्ञस्य समनक्तु देवान् ॥२॥

पृथिवी अन्तरिक्ष र आकाश तीनै लोकलाई सबैबाट स्तुति गरिने अग्निदेवले प्रकाशन गराउँदै
स्नेहयुक्त मनले हविष्यान्न ग्रहण गदछन् उनी यन्त्रस्थलमा आफ्नो दिव्य प्रभाव प्रकट गराउँछन्

ईडितो अग्ने मनस नो अहन्वेवान्यक्षि मानुषात्पूर्वो अद्य

स आ वह मरुता शधौ अच्युतमिन्द्र नरो बर्हिषदं यजध्वम् ॥३॥

हे पूज्य अग्निदेव हाम्रो हितका लागि तूरो स्वीकार गर मनुष्यले भन्दा पहिले तिमो भस्म
मन्त्र देवताको पूजा गर हे अग्निदेव सप्तशतठान् मरुतदेव र यज्ञम महुने इन्द्रदेवलाई हाम्रो कहाँ
ल्याइदेऊ हे मानिस हे यन्त्रस्थलमा स्थपित अग्निदेवको उपासना र

देव बर्हिर्वर्धमानं सुवीर स्तीर्णं राये सुभर वेद्यस्याम्

भूतनाक्तं वसवः सीदतेदं विश्वे देवा आदित्या यज्ञियासः ॥४॥

हे कुशाम स्थित अग्निदेव तिमो यज्ञकुण्डमा रक्षिरहन्छौं हाम्रो लागि वर सन्तान र उत्तम स्तरका
धन प्रदान गर हे वसु आदित्य र विश्वदेवहरू हामी घिउले सिस्ज्वत एवं ओछ्याइएका कुशामाथि
तिमोहरू बस ।

वि श्रयन्तापुर्विंया ह्यमाना द्वारो देवीः सुप्रायणा नमोभिः ।

व्यचस्वतीर्विं प्रथन्तामजुयां वर्णं पुनता यशसं सुवीरम् ॥५॥

नमस्कारपूर्वक आह्वान गरिने, विस्तृत मुखदायी, ददक द्वारजस्ता मानिसले सम्बन्ध गरिने खोज्ने,
मानिसका आश्रय कहिल्यै बुझ्द महुने यी अग्निदेव सन्तान र सुयश प्रदान गर्दै सधैं विकसशील
रहन्

साध्वपासि सन्तान न उक्षिते उपासानक्ता वय्येव रणिवते ।

तन्तु तत संवयन्ती समीची यज्ञस्य पेशः सुदुधे पथस्वती ॥६॥

यज्ञका स्वरूपलाई सुन्दरता प्रदान गर्ने यी उग्र र मन्ता देवहरू लुग युनेको जस्ता शब्द गदछन्
हाम्रो उत्तम कर्ममा प्रेरणा गराउँदै पूजित हुन्छन् यी देवीहरू तिमैको शत्रुको तन युन्दे उत्तम
गतिमा लग्न हामीलाई यद्यपि बनाउछन् र राखे किसिमका कामना पूरा गराउँदै यन्न र दुध आदिमा
परिपूर्ण गराउँछन्

दैव्या होतारा प्रथमा विदुष्यश्च जु यक्षतः समृचा वपुष्य ।

देवानां जन्तावुद्युता समञ्जतो नाथा पृथिव्या अधि सानुषु त्रिषु ॥७॥

दिव्य होतारू भ्राणा, विद्वान् र रूपवान् छन् उनीहरू ऋचाको माध्यमबाट सरलतापूर्वक देवयज्ञ सम्पन्न गर्दछन् पृथ्वीकेन्द्रमा उनीहरू तीनै एकत्रित हुन्छन्

सरस्वती साधयन्ती धियं न इडा देवो भारती विश्वतूर्तिः

तिस्रो देवीः स्वधया बहिर्दमच्छिद्वा पान्तु शरणं निषद्या ॥८॥

त्येनैत्रौ सद्गुणहरूले सम्पन्न उडा भारती र सरस्वती यी तीन देवीहरू हाम्रा यस यज्ञमा उपस्थित रहेर भाषाफना धारणशक्तिको यस यज्ञलाई संरक्षित गरुन्

पिशङ्गरूपः सुभरो वयोधाः श्रृष्टी वीरो जायते देवकामः ।

प्रजां त्वष्ट्य वि ष्यतु नाभिर्मत्से अथा देवानामप्येतु पाथः ॥९॥

भगिनरूपी त्पादादेवले हामीलाई श्रेष्ठ सन्तान प्रदान गरुन् त्यो सन्तान सुनौलो कान्ति भएको भन्त्यन्त बृष्टपुष्ट, अन्न र परात्म धारण गर्ने लामो आयु भएको वीर, अमल बुद्धिमार्नु, गुणको कामना गर्ने र देवताहरूले देखाएका बटामा लाग्ने पुत्र होस्

वनस्पतिरवसज्जपु स्यादग्निर्हविः सद्यति प्र भीभिः ।

त्रिधा समक्तं तथतु प्रजानन्देवेभ्यो दैव्यः समितोप हव्यम् ॥१०॥

वनस्पतिबाट आफ्नो प्रकाश फैलाउँदै अग्निदेव हामीकहाँ आएर स्थिर होऊन् यी अग्निदेव आफ्नो शक्तिले हविष्यान्न पकाउँछन् । दिव्य गुणसम्पन्न र शान्त स्वभाव भएका अग्निदेवले तीन प्रकारले तयार हविष्यान्न दवताकहाँ पुर्‍याऊन्

घृतं मिमिक्षे घृतमस्य योनिर्धृते श्रितो घृतम्बस्य धाम ।

अनुष्वधमा वह मादयस्य स्वाहाकृतं वृषभ वक्षि हव्यम् ॥११॥

अग्निदेवको मुख्य आश्रयस्थल घृत हो । त्यसैले यिनलाई घिउले सिञ्चित गरिन्छ । हे बलशाली अग्निदेव । स्नेहपूर्वक समर्पित गरिएको आहुति सबै देवतालाई पुर्‍याइएर प्रसन्न गराउ ।

[सूक्त - ६]

ऋषि सोमाहुति भार्गव देवता अग्नि छन्द त्रिष्टुप्

बुवे वः सुद्योत्मानं सुवृत्तिं विशामग्निमतिथिं सुप्रथसम्

मित्रइव यो दिधिषाय्यो भूदेव आदेवे अने जातवेदाः ॥१॥

हे याजकहरू हो दिव्य गुणसम्पन्न, उत्पन्न भएका सबै पदार्थका ज्ञाता र मानिसदेखि देवतासम्मका लागि अग्निदेव सूर्यजस्तै आधार हुन प्रकाशित पापनाशक अतिथिभै पूज्य र सर्वलाई प्रसन्न गराउने अग्निदेवलाई हामी आह्वान गर्दछौ ।

इमं विधन्तो अपां सधस्ये द्वितादधुर्भगवो विक्ष्वाययोः ।

एष विश्वान्यभ्यस्तु भूमा देवानामग्निररतिर्जाराधः ॥२॥

अग्निविद्याको ज्ञान हुनेहरूले विशेष उपायले अन्तरिक्षका जलमा र पृथ्वीवासी मानिसका बीचमा अग्निदेवलाई स्थापित गराए समस्त ऐश्वर्य र हुतगामी अश्वका स्वामी अग्निदेवले सबै सामर्थ्यवान् शत्रु परास्त गरुन्

अग्निं देवांसो मानुषीषु विक्षु प्रियं धुः क्षेप्यन्तो न मित्रम् ।

स वोदयदुशतौरूम्यां आ दक्षाभ्यो यो दास्वते दम आ ॥३॥

यात्रामा जाने मानिसले आफन्तलाई घरको हेरचाह गर्न खटाएभै प्रिय तथा हितकारी अग्निदेवलाई देवताहरूले मानव प्रजाका बीचमा स्थापित गराए ।

अस्य रण्वा स्वस्वेव पुष्टिः सन्वृष्टिरस्य हियानस्य दक्षोः ।

वि यो भरिप्रदोषधीषु जिह्वाप्त्यो न रथ्यो दोधवीति वारान् ॥४॥

काठ बादि भस्म गरेर बढ्ने अग्निदेवको तेज सबैका लागि स्वस्थ शरीरजस्तै आनन्द र रमाइलो लाने हुन्छ बोटावरुवाले धारण गरेका अग्निदेवको ज्वाला रथमा नारिएका घोडाले पुछरका रौ हल्लाएभै हल्लिदै देखिन्छन् ।

आ यन्मे अश्वं वनदं पनन्तोऽग्निगन्धो नामिमीत वर्णम् ।

स चित्रेण चिकिते रंसु भासा जुजुर्वी यो मुहुरा युवा भूत् ॥१॥

अग्निदेवको महिमा गाउनहरू र अग्निदेवको कामना गर्ने स्तोतालाई अग्निदेवले आफ्नो तेज प्रदान गर्दछन् । हव्य समर्पित गर्दा आफ्नो अति मनोहर स्वरूप देखाउँदै व्यग्न्यर बुढे र नन्नेर हुने गर्दछन् ।

आ यो वना तातुषाणो न भाति वार्णं पथा रथ्येव स्वानीत् ।

कृष्णाध्वा तपू रण्वक्षिकेत द्यौरिव स्मयमानो नभोधिः । ६॥

तिखाएकाले पानी खाएभैं तीव्र तिम्रिमा वन डुलाउने अग्निदेव रथ तथा घोडाको जस्तै शब्द गर्दछन् । कालो धाँसो बोटोबाट हिँड्ने सबैलाई तलाउने रमणीय अग्निदेव आकाशमा नक्षत्रहरू जस्तै सुन्दर देखिन्छन् ।

स यो व्यस्थादधि दक्षदुर्वी पशुर्नैति स्वयुरगोपाः ।

अग्निः शोचिष्मौ अतसान्युष्णकृष्णव्यथिरस्वदयन्न भूम ॥७॥

विभिन्न रूपले विश्रमा व्यापक भएर विशाल पृथ्वीका पदार्थ डुलाउने तेजस्वी अग्निदेव दक्षदुर्वी काँडा मुकेका दाउरा पातपत्तिहरू आदि आफ्नो ज्वाला जलाउँदै गाढाले चिनाको छाडा पशुभै जताततै जान्छन् ।

नू ते पूर्वस्यावसो अधीतौ तृतीये विदधे मन्म शंसिः ।

अस्मे अग्ने संयद्भिर बृहन्तं क्षुमन्तं वाजं स्वपत्यं रयिं दा ॥८॥

हे अग्निदेव, पहिलेपहिले तिम्रिले हाम्रो रक्षा गर्छौ, त्यसैले हामी हेरि दाउरागन तेत्पछि तिम्र स्तोत्र उच्चारण गर्दै त्यसलाई स्मरण गर्दछौ । हे अग्निदेव, हामीलाई तिम्र अग्निले धन र महान् कीर्तियुक्त सन्तान प्रदान गर ।

त्वया यथा गृत्समदासो अग्ने गुहा वन्वन्त उपरौ अभि ध्युः ।

सुवीरासो अभिमातिषाह स्मत्सुरिभ्यो गृणते तद्वयो धा ॥९॥

हे अग्निदेव, गुफामा अमेका निरहङ्गारी स्तोता अग्निदेवले उत्तम सन्तान प्रदान गरेर तिम्र अग्निले संरक्षण प्रदान गर्छ । उसै गरी हामीले ज्ञानपूर्वक गरेका स्तोत्रबाट हामालाई उत्तम र न दिँदै संरक्षण प्रदान गर ।

[सूक्त - २]

ऋषि सोमः हुति भार्गव देवता अग्नि छन्द यजुः

होताजनिष्ट चेतनः पिता पितृभ्य ऊतये ।

प्रयक्षज्जैत्यं वसु शक्रेम वाजिनो यमम् ॥१॥

शरीरमा चेतना अग्नय गराउने होतृ एवं पिताहरूले अग्निदेवले जन्मका रक्षा गर्नका लागि उत्तर भएका धिए हामीलाई पनि बलशाली भूमीमा रक्षासधनले सम्पन्न र वज्रय गराउन मन्त्र धन प्रदान गर्नका लागि यिनी समर्थ हेरुन् ।

आ यस्मिन्सप्त रश्मयस्तता यज्ञस्य नेतरिः ।

मनुष्वद्वैव्यमष्टमं पोता विश्वं तदित्वत्ति ॥२॥

यज्ञका नायकरूपी अग्निमा सात रश्मि व्यक्त छन् । पवित्र गराउन अग्निदेव मानिसभै यज्ञका आठौं स्थानमा पूर्ण रूपले व्याप्त हुन्छन् ।

दधन्वे वा यदीमनु वोचदब्रह्माणि वेरु तत् ।

परि विश्वानि काव्या नेमिश्चक्रमिवाभवत् ॥३॥

अग्निदेवलाई लक्ष्य गरेर यस यज्ञमा मन्त्राच्चारण गर्दै हविषबाट समर्पित गरिएको क्रुगे अग्निदेव जान्दछन् । धुराका चारैतिर चक्र घुम्दै अग्निदेवका वरिपरि स्तुति गर्दछन् ।

साकं हि शुचिना शुचिः प्रशास्ता ऋतुनाजनिः ।

विद्वौ अस्य व्रता ध्रुवा वयाइवानु रोहते ॥४॥

उत्तम शासन गर्ने अग्निदेव शुद्ध गराउने पवित्र कामका लागि उत्तर भए अग्निदेवको सान्त्वना स्वरूप ज्ञानका व्यक्तिको उन्नति रक्षाका लागि बढेभै निरन्तर हुन्छ र क्रमसँगै ऊ उच्च स्थानमा पुग्दछ ।

ता अस्य वर्णमायुवो नेष्टुः सचन्त धेनवः ।

कुवितिसृग्ध आ वरं स्वसरो या इदं यशुः ॥५॥

नेत्ररूपी अग्निदेवका हीमै रूपलाई तेजस्वी गराउनका लागि दिदीर्घहिनीजस्ता औंलाले आपसी प्रेमपूर्वक प्रज्वलित गर्दछन् । अग्निदेवले मानिसलाई दुधालु गाईले भैं सुखी गराउँछन् ।

यदी मातुरूप स्वसा घृतं भन्त्यस्थित ।

तासामध्वर्युसगतौ यवो वृष्टेव मोदते ॥६॥

मातारूपी वेदीका नजिकै दिदीर्घहिनीजस्ता औंलाहरूले घिउ भर्दछन् । अग्निदेवका नजिकै औंला फुटा अध्वर्युहरू वर्षाको पानी पाएको अन्नजस्तै प्रसन्न हुन्छन् ।

स्वः स्वाय धायसे कृणुतामृत्विगृत्विजम् ।

स्तोम यज्ञं चादरं वनेमा ररिमा वयम् ॥७॥

अग्निदेव असल कार्यका निमित्त समृद्ध प्रदान गर्नका लागि ऋत्विक्जस्तै छन् । हामी ऋत्विक्हरूको अग्निदेवका निमित्त स्तोत्र उच्चारण गर्दै हविष्यान्न समर्पित गरौं ।

यथा विद्वां अरद्धुरद्विध्वेभ्यो यजतेभ्यः ।

अयमग्ने त्वे अपि यं यज्ञं चकृमा वयम् ॥८॥

हे अग्निदेव ! ज्ञानी मानिसले सबै देवतालाई राम्ररी सन्तुष्ट गराएभैं हामी जुन यज्ञीय कार्य सम्पन्न गर्दछौं ती तिम्रो सन्तुष्टिका लागि हाऊन्

[सूक्त - ६]

ऋषि सोमहृति भार्गव देवता अग्नि । छन्द गायत्री ।

इमा मे अग्ने समिधमिमा मुपसदं वनेः । इमा उषु शुश्रूषी गिरः ॥९॥

हे अग्निदेव ! तिम्री हाम्रो समिध र अहुति स्वीकार गर्दै हाम्रो स्तोत्र यन्नरी सुन ।

अया ते अग्ने विधेमोर्जो नपादक्षमिष्टे । एता सूक्तेन सुजात ॥१०॥

हे अक्षय शक्तिमय्यत्र द्रुतगामी साधनमा गति प्रदान गर्ने उच्च ख्याति पाएका अग्निदेव हाम्रा यस क्रिया र मूक्तवट तिम्री प्रसन्न होऊ ।

तं त्वा गीर्भिर्गिर्वणसं द्रविणस्तु द्रविणोदः । सपर्येम सपर्यवः ॥११॥

हे ऐश्वर्यप्रदायक अग्निदेव हामी तिम्रो प्रतिष्ठा चाहन्छौं । तिम्रा स्तुत्य धन प्रदान गर्ने स्वरूपलाई हामी स्तुति गर्दै पूजा गर्दछौं ।

स बोधि सूरिर्मधवा वसुपते वसुदावन् । युयोध्यस्मद द्वेषांसि ॥१२॥

हे ऐश्वर्यप्रदाता धर्माधिपति अग्निदेव । तिम्री ऐश्वर्यवान् तथा ज्ञानवान् हुनाले हाम्रो कामना बुझेर हामीमाथि डह गर्ने हाम्रा शत्रु पर ध्वस्त ।

स नो वृष्टि दिवस्परि स नो वाजमनर्वाणम् । स नः सहस्रिणीरिषिः ॥१३॥

अन्तरिक्षबाट अग्निदेव हाम्रा लागि वर्षा गराऊन् । उनले हामीलाई असल बल र हजारौं किसिमका यन्न प्रदान गरन् ।

ईडानायावस्यवे यविष्ठ दूत नो गिरा । यजिष्ठ होतरा गहि ॥१४॥

हे बलशाली र अत्यन्त प्रशंसनीय, दुष्टलाई दुख दिने होतरूपी अग्निदेव । तिम्रै संरक्षणका कामनाले स्तोत्ररूपी वाणीले हामी तिम्रो पूजा गर्दछौं । त्यसैले तिम्री हामीकहाँ आऊ ।

अन्तर्हग्नि ईयसे विद्वाब्जन्मोभया कवे । दूतो अन्येव मिश्र्यः ॥१५॥

हे मेधावी अग्निदेव । तिम्री मानिसको मनरूपी आकाशमा रहनाले मानिसको दुवै जन्मका विषयमा जान्दछौं । तिम्री सबैको हितकारी मित्रजस्तै छौ ।

स विद्वां आ च पिप्रयो यक्षि चिकित्व आनुषक् । आ चास्मिन्सस्ति बर्हिषि ॥

हे अग्निदेव । तिम्री ज्ञानी हुनाले हाम्रो कामना पूरा गर । तिम्री चैतन्ययुक्त हुनाले हाम्रो हविष्यान्न क्रमैसित देवताकहाँ पुन्याएर हाम्रा यज्ञमा प्रतिष्ठित होऊ

[सूक्त ७]

ऋषि सोमाहूति अग्निं देवता अग्निः छन्द गायत्री

श्रेष्ठं यविष्ठं भारताग्ने ह्युमन्तमा भर । वसो पुरुस्सृष्टं रयिम । १।

हे अत्यन्त उत्तुंगाली अग्निदेव ! तिम्रं सबैका पन्नक र सुख प्रदत्ता र शश्रुयदाता ही महान तेजस्वी तथा सबैबाट खोजिने ऐश्वर्य हापोलाइ मन्नगो मात्रामा देऊ ।

मा नो अरातिरीशत देवस्य मर्त्यस्य च पर्षि तस्या उत द्विष । २।

हे अग्निदेव ! देवता र मानिसहरूका शत्रुले हार्मन्नाथि अधिकार जमाउन नसक्नु न्यसका लागि शत्रुबाट हामीलाई जोगाऊ ।

विश्वा उत त्वया वयं धारा उदन्याइव अति गाहेमहि द्विषः । ३।

हे अग्निदेव ! बलियो धारो भएका जनीले ठूलो ठुलो कटेभै तिम्रै सत्कार पाएर गिरि गर्ने शत्रुहरूलाई हामी जिता सकौं

शुचिः पावक वन्द्योऽग्ने बृहद्भि रोचसे । त्वं घृतेभिराहुतः । ४।

हे पवित्रता प्रदान गर्ने अग्निदेव ! तिम्री पवित्र तथा वन्दनः मनयोग्य र निम्ना घिउको आहुतिले न्यादै प्रकाशित हुन्छौं

त्वं नो असि भारताग्ने वशाभिरुक्षभिः । अष्टापदीभिराहुतः । ५।

हे मनुष्यको हित गर्ने अग्निदेव ! हाम्रा सुन्दर गान् गोम र ब्याउने पत्रहरूले तिम्रै पूजित भागको छौं

ब्रवन्नः सर्पिरासुतिः प्रत्नो होता वरेण्यः । सहसस्सुत्रो अद्भुतः । ६।

सर्मथा अग्निदेवको भोजनरूपी पत्र हो त्यसमा घिउको सेवन र सन्तान र ठरणयोग्य होताजस्ता अग्निदेव बलले उत्पन्न हुनाले अत्यन्त सुन्दर छन्

[सूक्त ८]

ऋषि गृत्समद भागव शौनक देवता अग्निः छन्द गायत्री

वाजयज्ञिव नू रथान्योगां अग्निरुपं स्तुहि । यशस्तमस्य मीढुषः । १।

हे मानिसहरू हो ! अत्यन्त यशस्वी र सयका मुखवाचक अग्निदेवलाई तिम्रै कामनाले रथ राक्षरी सिँगारेभै स्तुतिसहित पूजा गर

यः सुनीथो ददाशुषेऽजुयो जयन्नरिम् । चारुप्रतीक आहुतः । २।

नेतृत्व प्रदान गरेर उचित आहुत लगाउन अग्निशी उच्च मान्यता र दानशाली अग्निदेवलाई हामी अह्वान गर्दछौं

य उ श्रिया दमेष्वा दोषोषसि प्रशस्यते । यस्य व्रत न मन्दते । ३।

सबै घरमा आफ्नै कान्तिले प्रतिष्ठित, दितरात प्रशंसाक लाई तिम्रै सन्तान आफ्नो व्रत अखण्डित राख्ने अग्निदेव पूज्य र प्रशंसनीय छन्

आ यः स्वर्णं भानुना चित्रो विभात्यर्चिषा । अज्जानो अजरैरभि । ४।

सूर्यबाट द्युलोक प्रकाशित भएभै अविनाशी आश्चर्यकारक अत्यन्त आफ्नो ज्वाला प्रकट गरेर सर्वत्र प्रकाशित हुन्छन्

अत्रिमानु स्वराज्यमग्निमुक्थानि वावुधुः । विश्वा अधि श्रियो दधे । ५।

शत्रुनाशक र सुशोभित अग्निदेव स्तुतिले अत्यन्त तेजोमय हुँदै सम्पूर्ण ऐश्वर्य धारण गरेर रमरला हुन्छन्

अग्नेरिन्द्रस्य सोमस्य देवानामूतिभिर्वयम् ।

अरिष्यन्तः सचेमह्यभि ध्याम पृतन्यतः । ६।

अग्नि, इन्द्र आदि अन्य देवताहरूको सरक्षण पाएर उचित रूपमा सुरक्षित भएपछि आफू कहिल्यै नखिड्दै हामी शत्रुलाई पराजित गर्ने

[सूक्त ९]

ऋषि गुत्समद भार्गव शौनक । देवता अग्नि छन्द त्रिष्टुप्
नि होता होतृप्रदाने विदानस्त्वेषो दीदिवी असदत्सुदक्षः ।

अदब्धोऽवतमर्त्विषिष्ठः सहस्रम्भरः शुचिजिह्वो अग्निः ॥१॥

अग्निदेव होता, मेधावी, प्रदीप्त पोषक, बलशाली, तेजस्वी, नियमपालक, आश्रयदाता र सत्यवक्ता हुन् । त्यसैले उनी हजारौका लागि पालनपोषण गर्न समर्थ छन् । त्यस्ता अग्निदेव होताका घरमा प्रतिष्ठित होऊन् ।

त्वं दूतस्त्वमु नः परस्मास्त्वं वस्य आ वृषभ प्रपेता ।

अग्ने तोकस्य नस्तने तन्नानमप्रयुच्छदीघद्गोधि गोपाः ॥२॥

हे बलशाली अग्निदेव तिम्रो नै हाम्रा दूत तथा तिम्रो नै हाम्रा रक्षक हो । तिम्रो धन प्रदाता हुनाले हाम्रा सन्तानलाई अलछ्याईबन्त मुक्त गर र कीर्तिसम्पन्न बनाएर कुलको विस्तार गराऊ, तिम्रो उचित किसिमले प्रज्वलित भएर हाम्रो शरीरको रक्षा गर ।

विधेम ते परमे जन्मसग्ने विधेम स्तोमैरवरे सधस्ये ।

यस्याहोनेरुदरिधा यजे त प्र त्वे हवीषि जुहोरे समिद्धे ॥३॥

हे अग्निदेव ! तिम्रो उत्पत्तिस्थान तुलोकमा हामी स्तुति र पूजा गर्दछौं । तुलोकभन्दा तल अन्तरिक्षमा स्तुतिवचनले तिम्रो पूजा गर्दछौं । तिम्रो प्रकट भएको पृथ्वीलोकमा यज्ञमा प्रज्वलित भएपछि हविष्यान्न समाधि गर्दै हामी तिम्रो पूजा गरौं ।

अग्ने यजस्य हविषा यज्यान् श्रुष्टी देष्यमभि गृणीहि राधः ।

त्वं ह्यसि रयिपती रयोणां त्वं शुक्रस्य वचसो मनोदा ॥४॥

हे अग्निदेव ! तिम्रो दुता याज्ञिक हो । त्यसैले स्वीकार गर्ने योग्य उपयुक्त पदार्थ एवं धन हाम्रोलाई बाँडेर प्रदान गर । तिम्रो धनका स्वामी हो, हाम्रो स्तुति सुनिदेऊ ।

उभयं ते न क्षीयते वसव्यं दिवेदिवे जायमानस्य दस्य ।

कृषि क्षुमन्तं जरितरमग्ने कृषि पति स्वपत्यस्य रायः ॥५॥

हे दु खनाशक अग्निदेव ! तिम्रोबाट प्रदान गरिएका दुवै किसिमका धन कहिल्यै नष्ट हुँदैनन् । त्यसैले स्तोतालाई यशस्वी बनाऊ र असल सन्तानरूपी धन प्रदान गर ।

सैनानीकेन सुविदत्रो अस्मे यष्ट्य देव्यं आयजिष्ठः स्वस्ति ।

अदब्धो गोपा उत नः परस्मा अग्ने सुमदुत रेवद्विदीहि ॥६॥

हे अग्निदेव ! तिम्रो आफ्ना तेजस्वी ज्वालाले क्षमीलाई उत्तम ऐश्वर्ययुक्त गराऊ । तिम्रो कसैबाट पनि अपहेलित नहुने, उत्तम याज्ञिक देवताहरूका पोषक र सङ्कटबाट मुक्त गराउने दूता रक्षक हो । तिम्रो तेजस्वी ऐश्वर्यवान् र कल्याणकारी रूपमा सर्वत्र प्रकाशित होऊ ।

[सूक्त १०]

ऋषि गुत्समद भार्गव शौनक । देवता अग्नि छन्द - त्रिष्टुप् ।

जोहोरो अग्निः प्रथमः पितेविडस्पदे मनुषा यत्समिद्धः ।

श्रियं वसानो अमृतो विचेता मर्मजैत्यः श्रवस्याः स वाजी ॥१॥

यज्ञश्रुतमा मर्त्तिसबाट प्रज्वलित हुने पितृसरिका पालक, प्रमुख तथा पूज्य अग्निदेव शोभायुक्त शरभ, विभिन्न ज्ञानले सम्पन्न अन्नका धनी, बलिष्ठ र सबै पदार्थलाई पवित्र बनाउने हुनाले सबैका निम्ति पूजनीय पनि छन् ।

शूया अग्निश्चित्रभानुईवं मे विक्षाभिर्गीभिरगूतो विचेताः ।

श्यावा रथं वस्तो रोहिता वोतारुषाह चक्रे विभृत्रः ॥२॥

अमर, विशेष ज्ञानगुक्त, अद्भुत कान्तियुक्त अग्निदेवले जुनसुकै वाणीबाट गरिएको हाम्रो प्रार्थना स्वीकार गरुन् । अग्निदेवको रथ श्याम, रक्त र श्वेत वर्णका अक्षले तान्दछन् । तिनै अग्निदेवलाई विभिन्न ठाउँमा घुमाउँछन् ।

ठतानायामज्जनयत्सुषुतं भुवदग्निः पुरुपेशासु गर्भः ।

शिरिपायां चिदक्तुना महोभिरपरीवृतो वसति प्रचेताः ॥३॥

विभिन्न किसिमका औषधिमा अग्निदेव गोप्य रूपमा विद्यमान छन् । अध्वर्युले मन्थन गरेर अग्नि उत्पन्न गर्दछन् । रतका अन्नभक्षकले नष्टपिँकन यिनी आफ्नो तेजबाट सर्वत्र प्रकाशित हुन्छन् ।

जिघर्ष्यग्निं हविषा धृतेन प्रतिक्षियन्त भुवनानि विश्वा ।

पृथुं तिरश्चा वयसा बृहत्तं व्यचिष्टमग्नै रभसं दुशानम् । ४॥

सम्पूर्ण लोकमा न्यापन, महान् तेजस्वी काठ यदि पदार्थमा धीरं कौलिन तेह्रौं ज्वाला भागका सुन्दर दर्शनार्थ अग्निलाई हामी घिउ र सरल संचन गरेर प्रदीप्त गराउँछौं

आ विश्वतः प्रत्यञ्च जिघर्ष्यरक्षसा मनसा तज्जुषेत ।

मयंश्रीः स्पृहयद्वर्णोऽग्निर्नाभिमुखो तन्वाश ऊर्धुराणः । ५॥

सबत्र न्यापन अग्निदेवलाई हामी घिउले तेचन गरेर प्रदीप्त गराउँछौं हे अग्निदेव अर्पण गरिएका शिउका नार्पण ज्ञानपूर्वक ग्रहण गर । मानिसबाट पुन्य कान्तिवान् अग्निदेव तेजस्वी रूपमा प्रदीप्त हुँदा अक्षयले स्पष्ट गर्न सक्दैनन्

ज्ञेया भागं सहसानो वरेण त्वाद्दासो मनुवद्भवेम् ।

अनूनमग्निं जुह्वा वचस्या मधुपुत्रं धनसा ओहवीमि ॥ ६ ॥

हे अग्निदेव तिमी आफ्नो शत्रुनिवारक शक्तिले विजय प्राप्त गर्दै न्वि ग्रहण गर हामी निर्मालाई मनुको दूतका रूपमा स्तुति गर्दछौं मधुरनायक धनदाता अग्निदेवलाई हामी स्तुतिपूर्वक घिउका आहुति प्रदान गर्दछौं ।

[सूक्त ११]

ऋषि गृत्समद भागव शोभक देवता इन्द्र छन्द विन्दवर्णोऽग्निः

शुधी हवमिन्द्र मा रिषण्यः स्याम ते दावने वसुनाम् ।

इमा हि त्वामूर्जो वर्धयन्ति वसुधवः सिन्धवो न क्षरन्तः । १॥

हे इन्द्रदेव हाम्रो निवेदन तिमी स्वीकार गर हामीलाई अपहेला नगर तू इन्द्र ने रेलामा हामी निम्न कगपात्र रहौं हामीले दिएका इव्वले अरालो लागेको पनाका जल नम जल गढासोस

सुजो महीन्द्र या अपिन्वः परिष्ठिता अहिना शूर पूर्वीः ।

अमर्त्यं चिद्दासं मन्यमानमवाभिन्दुष्वैवावृधानः ॥ २॥

हे इन्द्रदेव जल रोप्ने अहि नामका असुरको शोध भन्दाएर तिम्रो पत्नी अम्बिका जन्ममा बग्यो आफुलाई अमर टाउने घमन्दी असुरलाई स्तुति उन्नति गरेपछि निम्न नम जल गढासोस

उष्वेध्विषु शूर येषु चाकन्तस्तोमेध्विन्द्र रुद्रेषु च ।

तुध्येदेता यासु मन्दसानः प्रवायवे सिंसते न शुभ्राः । ३॥

हे वीर इन्द्रदेव तिमी जस्ता स्तुतिले खुसी हुन्छौ र रुद्रदेव जस्ता अग्नि रुचाउँछन् हे बलशालीहरू हो तिमीहरूका लागि यजमा त्यस्तै स्तुति प्रकट हुन्छ

शुभ्र नु ते शुष्मं वर्धयन्तः शुभ्रं वज्र बाह्वोर्दधानाः

शुभ्रस्त्वमिन्द्र वावृधानो अस्मे दासीर्विशः सूर्येण सह्या । ४॥

हे इन्द्रदेव तेजस्वी, बल बढाउने टलक टलक वज्र हामी तिम्रो हतना धारण गराउँछौ तेजस्वी रूप बिस्तृत गर्दै सूर्यजस्तै सन्तापसम्पन्न वज्रले तिम्रो अस्त्र अस्त्र विनाश गर

गुहा हितं गुह्यं गूढहमप्स्वपीवृतं मायिन क्षियन्तम् ।

उतो अपो द्या तस्तभ्वासमहर्षहिं शूर वीर्येण । ५॥

हे इन्द्रदेव तिमीले गुलाकमा आक्रमण गरौ र जल रोक्ने गुह्य अस्त्रको यहि भन्ने मायावी राक्षसलाई कमजोर गरायौ त्यसलाई आफ्ना पराक्रमले विनाश गर

स्तवा नु त इन्द्र पूर्व्या महान्युत स्तवाम नूतना कृतानि ।

स्तवा वज्र बाह्वोरुशन्तं स्तवा हरी सूर्यस्य केतु । ६॥

हे इन्द्रदेव तिमीले विगतमा गरेका असल कामका प्रशंसा गर्दै वर्तमानमा गर्न लागेका कामको पनि प्रशंसा गर्दछौं हातमा धारण गरेको सुन्दर वज्र र सूर्यको किरण जस्तो उज्यालो तिम्रा अश्वको पनि हामी प्रशंसा गर्दछौं

हरी नु त इन्द्र वाजयन्ता धृतश्रु स्वारमस्वार्ष्टम् ।

वि समना भूमिरप्रथिप्यरस्तं पर्वतश्चिस्तरिष्यन् । ७॥

हे इन्द्रदेव तिम्रा द्रुतगामी अश्वको गर्जना जल वषा गराउने बादलको जस्तै छ जलको वषावले पृथिवीमा अत्यन्त उन्नति हुन्छ मेघहरू पर्वतमा कुटैभै गर्दछन्

नि पर्वतः साद्यप्रयुक्तस्स मातृभिर्वावशानो अक्रान् ।

दूरे परे वाणीं वर्धयन्त इन्द्रेषितां धमनिं पप्रथन्नि ॥५॥

जलले भरिएको जाँगरिलो बादल आकाशमा गर्जन गर्दै विचरण गर्दा स्तोताको वाणीरूपी स्तुतिले इन्द्रदेवको प्रेरणा पायो र मेघ अर्थात् टाढाटोढासम्म फैलियो ।

इन्द्रो मह्यं सिन्धुमाशयानं मायाविनं वृत्रमस्फुरन्निः ।

अरजेतां रोदसी भियाने कनिक्रदतो वृष्णो अस्य वज्रात् ॥९॥

अन्तरिक्षमा जलको मार्ग रोक्ने ज्यादै दूरो मायावी राक्षस वृत्रको इन्द्रदेवले वध गरे । त्यस बेला बलशाली इन्द्रदेवको सिंहजस्तै गर्जन गर्ने वज्रका झरले दुवै लोक काँप्ने

अरोरवीद्वृष्णो अस्य वज्रोऽमानुषं यन्मानुषो निनूर्वात ।

नि मायिनो दानवस्य माया अपादयत्यपिवान्सुतस्य ॥१०॥

मानिसको कुभलो गर्ने वृत्रासुरलाई मानिसको भलो गर्ने इन्द्रदेवले मारे । त्यस बेला बलशाली इन्द्रदेवका वज्रले बारम्बार गर्जन गर्‍यो, अनि सोमरस पिउन रहिरहने इन्द्रदेवले त्यस मायावी राक्षसको माया नष्ट गराएका थिए

पिबापिबेदिन्द्र शूर सोमं मन्दन्तु त्वा मन्दिनः सुतासः ।

पृणन्तस्ते कुक्षी वर्धयन्तिवत्था सुतः पौर इन्द्रमाव ॥११॥

हे वीर इन्द्रदेव ! सोमरस प्रवश्य पान गर । प्रशोधन गरिएको, आनन्दवर्धक सोमरसले तिमीलाई हर्षित गरिोस् । पटमा गएर यसले तिम्रो शक्ति बढाओस् । यसरी नै यसले सबै प्रजाहरूको रक्षा गरिोस् ।

त्वे इन्द्राण्यभूम विप्रा धियं वनेम भृतया सपन्तः ।

अवस्यवो धीमहि प्रशस्तिं सद्यस्ते रायो दावने स्याम ॥१२॥

हे वीर इन्द्रदेव ! हामी ज्ञानीहरू यज्ञीय कर्मको कामनाले तिम्रो आश्रय प्राप्त गर्दै तिमीबाटै सम्बद्ध रहौं । निर्मावाट बुद्धि प्राप्त गरौं । तिम्रो स्तुति गर्दै हामीहरू संरक्षणको कामना गर्दछौं । तिम्रो दानबाट हामीलाई धन प्राप्त होस् ।

स्याम ते त इन्द्र ये त ऊती अवस्यव ऊर्जं वर्धयन्तः ।

शुम्बिन्तमं यं चाकनाम देवास्ये रायि रासि वीरवन्तम् ॥१३॥

हे इन्द्रदेव । रक्षाका आशाले हामी तिमीलाई तेजस्वी बनाउँछौं । त्यसपछि हामी सधैं तिम्रै संरक्षणमा रहौं । हाम्रो गृहअनुसारका वीरले युक्त धन हामीलाई प्रदान गर ।

रासि क्षयं रासि मित्रमस्ये रासि शर्भं इन्द्र मारुतं नः ।

सजोषसी ये च मन्दसानाः प्र वायवः पान्त्यग्रणीतिम् ॥१४॥

हे इन्द्रदेव ! बराबर रूपमा पायसी प्रेम भएका, हर्षदायक मरुतगण अगुवा भएर नेतृत्व गर्नेलाई रक्षा गर्दछन् । मरुतहरूको आफन्तपना र शक्तिशाली आश्रय प्रदान गर ।

व्यन्तिवृषु येषु मन्दसानस्तुप्तसोमं पाहि द्रव्यदिन्द्र ।

अस्मान्सु पृत्त्वा तरुत्रावर्धयौ धां बृहद्विरकैः ॥१५॥

हे इन्द्रदेव । जुन यज्ञमा तिमी आनन्दित हुन्छौ त्यहाँ मन्तृष्टि प्राप्त हुने सोमरस ढक्कले पान गर । सबै स्तोताले न्या सोमरस पान गरुन् । हे सङ्कटबाट पार लगाउने देव । हाम्रा महान् स्तोत्रले सङ्ग्राममा तेजस्वी बनाओ र आकाश समृद्ध पार ।

बृहन्त इषु ये ते तरुत्रोक्थेभिर्वा सुममाविवासान् ।

स्तुणानासो बर्हिः पस्त्यावत्त्वोता इदिन्द्र वाजममन् ॥१६॥

हे दुःखनाशक इन्द्रदेव ! जुन महान् साधक स्तोत्रका माध्यमबाट तिम्रो स्नेहको आशा गर्दछन् र कुराको आसन प्रदान गर्दछन् । तिनीहरू चाँडै तिम्रो संरक्षण पाएर अन्नसहित घर प्राप्त गर्दछन्

उग्रोष्विनु शूर मन्दसानस्त्रिकद्वकेषु पाहि सोममिन्द्र ।

प्रदोधुवच्छमश्रु प्रीणानो याहि हरिभ्यां सुतस्य पीतिम् ॥१७॥

हे वीर इन्द्रदेव ! सोमरस तीनै लोकमा सूर्यवर्तिकै बल प्रदान गर्ने खालको छ आनन्द मानेर पान गर । असल घोडामा आरुढ हुँदै दाहीजुँघा फड्काउँदै सोमरस पान गर ।

अपावृणोर्ज्योतिरार्याय नि सव्यतः सादि दस्युरिन्द्र । १८ ।

सन्नेम ये त ऊतिभिस्तरन्तो विश्वाः स्पृध आर्येण दस्यून्.

अस्यभ्यं तत्त्वाष्टं विश्वरूपमरन्ध्रयः साख्यस्य त्रिताय । ११।

हं कर्मदेव मर्मिस्त्रलाह मरक्षः गदैर् तर्माह तान प्रवृत्तान् तान् मरुतान् मृगलाः मृगान्
यथैव तान् वन्यान् गच्छन्तान् पुत्र विश्वमृगलाह नान् मरुतान् शिवः हन्तान् तान् तर्माह मरुतान्
प्रदत्तवान्

अस्य सुवानस्य मन्दिनस्त्रितस्य न्यर्बुद वावृधानो अस्तुः ।

अवर्तयत्सूर्यो न चक्रं भिनद्धलमिन्द्रो अङ्गिरस्वान् । २० ।

रुद्रदेव यहाँ अघि सेर हथित हुँदै राजत प्रकोर एउ खुन्दल — यत्र यत्र गहुँदा
धुमगर्भ अङ्गिराक मित्र रुद्रदेवत यत्र घमाएर असुर विनाश गरे

नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।

शिक्षा स्तोतृभ्यो माति धग्भगो नो बृहद्वदेम विदथे सुवीराः । २७

[illegible]

[सूक्त ९:]

अवि मृतमद भाग्य शंकर देवता इन्द्र छन्द

यो जत एव प्रथमो मनस्वान्देवो देवान्क्रतुना पर्यभूषत ।

यस्य शुष्माद्रोदसी अभ्यसेतां नृणांस्य मह्ना स जनास इन्द्रः । १

हे मनुष्यरूप हो । आपणा परात्मिका रूपवत्त्व प्राप्त । आपणा श्रेष्ठ कमल दलत हस्तलाह अलङ्कृत गरेका थिए । उनका जन्म लोका भयभीत भए ।

यः पृथिवीं व्यथमानामदृह्य, पर्वतान्प्रकुपितो अरम्भात्

यो अन्तरिक्षं विममे वरीयो यो ह्यामस्तभ्नात्स जनास इन्द्रः । २

हे - भूयःपुत्र हे - भद्रैव ते विशालं यकश्चलं मानं गरुडं च भूयःपुत्र भूयःपुत्र
कर्मतः पृथ्वीलाङ्गं प्रतियो साधारं प्रदत्तं च भूयःपुत्र भूयःपुत्र भूयःपुत्र
यन्कां आगारं भूयःपुत्र भूयःपुत्र भूयःपुत्र भूयःपुत्र भूयःपुत्र भूयःपुत्र भूयःपुत्र भूयःपुत्र

यो हत्वा हिमरिणात्सप्त सिन्धून्यो गा उदाजदपथा वलस्य

यो अश्मनोऽन्तरग्निं ज्ञानं संवृक्समत्सु स जनास इन्द्र. ३।

हे मनुष्यहृत् हो । हमलें धृत्र शक्रसंगे वर माग बटवत हों । जल रूपमें वाहर
लेवा गालने अमलें मुक्त पार सलें कुण्ड । प्रचुर निवेदन कर । सलें शत्रु समूह
परो ती रुद्धदेव भवन

येनेमा विश्व च्यवना कृतानि यो दास वर्णमधर गृहाक

श्वघ्नीव यो जिगीवाँ लक्ष्मःददर्यः पुष्ट्यानि स जनास इन्द्रः ।

[illegible]

यस्मा पृच्छन्ति कुहं सेति धोरमुतेमाहुर्नो अस्तीत्येन

सो अर्थः पुष्पीर्विजड्वा मिनाति श्रदस्मै धत्त स जनास इन्द्रः ५

मुनि नन्दब्रह्म विद्वान् मन्त्राणां निरुक्तं एव तेषां वाक्यं यत्तदस्ति "मन्त्राणां निरुक्तं एव तेषां वाक्यं यत्तदस्ति"

सम्पत्ति वीरतापूर्वक नष्ट पारिदिच्छन् । हे मनुष्यहरू हो यस्ता इन्द्रदेवप्रति श्रद्धा व्यक्त गर, यी इन्द्रदेव सबैभन्दा महान् छन्

यो रघस्य चोदिता यः कृशस्य यो ब्रह्मणो नाधमानस्य कीरे

युक्तग्राव्यो योऽविता सुशिप्रः सुदसोयस्य स जनास इन्द्रः ॥६॥

हे मनुष्यहरू हो ! जो दरिद्र, जानी र स्तुति गर्नेहरूलाई शन प्रदान गर्दछन्, सोमरस निकाल्नका लागि बुझ्ना ओछ्याएर तयार भएका छन्, त्यस यजमानको रक्षा जसले गर्दछ, उनी इन्द्रदेव नै हुन् ।

यस्याधासः प्रदिशि यस्य गावो यस्य ग्रामा यस्य विश्वे रथासः ।

यः सूर्यं य उषसं जजान यो अर्षा नेता स जनास इन्द्रः ॥७॥

हे मनुष्यहरू हो जसका अधोन्मा सबै गाउँ, गाई, घोडा र रथहरू छन् जसले सूर्य र उषा उत्पन्न गराए, जो समस्त प्रकृतिका सञ्चालक हुन्, ती इन्द्रदेव नै हुन्

य ऋन्द्सी संयतो विह्वयेतु परेऽवर उभया अमित्राः ।

समानं चिद्व्रथमातस्थिवासा ताना हवैते स जनास इन्द्रः ॥८॥

हे मनुष्यहरू हो आपसमा सँगै हिँड्ने ध्रुलोक र पृथिवीले जसलाई सहायताका लागि गुहार्दछन्, दूला वा साना जुनसुकै शत्रु जसलाई युद्धमा सहयोगका लागि बोलाउँछन्, एउटै रथमाथि आरूढ दुई वीर ब्रह्मलाई मदतका लागि बोलाउँछन्, ती इन्द्रदेव हुन् ।

यस्मान्न ऋते विजयन्ते जनासो यं युध्यमाना अक्से हवन्ते ।

यो विश्वस्य प्रतिमानं बभूव यो अच्युतच्युत्स जनास इन्द्रः ॥९॥

हे मनुष्यहरू हो ! जसको सहायताविना शूवीर युद्धमा विजयी हुँदैनन्, युद्धरत वीर आफ्नो संरक्षणका लागि जसलाई पुकार्दछन्, जो समस्त संसारलाई यथाविधि जानेर सन्त शक्ति भएका शत्रुलाई संहार गर्दछन्, ती इन्द्रदेव नै हुन् ।

यः शश्वतो महीनो दधानानमन्यमानान्छर्वा जघान ।

यः शर्धते नानुददाति शृध्यो यो दस्योर्हन्ता स जनास इन्द्रः ॥१०॥

हे मनुष्यहरू हो ! जसले आफ्ना वज्रले भीषण शत्रु सखाप पारे, जो अहङ्कारीको गर्व नष्ट गर्दछन्, जो अर्काको पदार्थ हरण गर्ने दुष्टको नाश गर्दछन्, ती इन्द्रदेव नै हुन् ।

यः शम्बरं पर्वतेषु क्षियन्तं चत्वारिंश्यां शरन्धन्विन्दत् ।

ओजायमानं यो अहिं जघान दानुं शयानं स जनास इन्द्रः ॥११॥

हे मनुष्यहरू हो ! चालीस वर्षसम्म पर्वतमा लुकेर बसेका शम्बर राक्षसलाई जसले फेला पारे, जसले जल रोकेर सुत्ने वृत्र असुरलाई मारिदिए, ती इन्द्रदेव नै हुन्

यः सप्तशिमवृषभस्तुविष्मानवासुजत्सर्वे सप्त सिन्धून् ।

यो रौहिणमस्फुट्रज्जबाहुर्दामारोहन्तं स जनास इन्द्रः ॥१२॥

हे मनुष्यहरू हो ! सूर्यका सात किरणजस्ता सात नदीलाई जसले प्रभावशाली रूपमा प्रवाहित गराए, जसले द्युलोकतर्फ आइरहेका रौहिणीलाई आफ्नै हातका वज्रले रोके, ती इन्द्रदेव नै हुन् ।

द्यावा चिदस्मै पृथिवी नमेते शुष्माच्चिदस्य पर्वता भयन्ते ।

यः सोमपा निधितो वज्रबाहुर्वै वज्रहस्तः स जनास इन्द्रः ॥१३॥

हे मनुष्यहरू हो जोप्रति ध्रुलोक र पृथिवी सबै भुक्छन्, जसका वलसित पर्वतहरू शर्कमान हुन्छन्, जो वज्रजस्तै बलिया भुजा र शरीर भएका छन् र जो सोमपान गर्दछन्, ती इन्द्रदेव हुन्

यः सुन्तन्तमवति यः पचन्तं यः शस्मन्तं यः शशमानमूती ।

यस्य ब्रह्म वर्धनं यस्य सोमो यस्येदं राधः स जनास इन्द्रः ॥१४॥

हे मनुष्यहरू हो ! सोमरस निकाल्ने प्रशोधन गर्ने, स्तोत्रले स्तुति गर्नेहरूलाई आफ्ना रक्षा साधनले जसले रक्षा गर्दछन्, जसको स्तोत्र र सोम हात्रो ऐश्वर्य बढाउन योग्य छ ती इन्द्रदेव नै हुन् ।

यः सुन्वते पचते बुध्न आ चिक्षणं दर्पिषं स किलासि सत्यः ।

वयं त इन्द्र विश्वह प्रियासः सुवीरासो विदधमा वदेम ॥१५॥

समयज गर्ने र सोमरस प्रशोधन गर्ने-युजकलाई जसले धन प्रदान गर्दछन् पक्का पनि ती नित्यरूपी इन्द्रदेव नै हुन् हे इन्द्रदेव ! आफ्नो र शाखासन्तानसहित हामी सबै निमो यशोगान

कृषि, गृहमन्त्र, धन, शान्ति, देवता, गन्धि, छन्द, अंगण, अंगण

श्रुतुर्जनेत्री तस्या अपस्परि मक्षु जात आविशद्यासु वधते

तदाहना अभवत् पिप्युषी पयोऽश्वोः पीयूषं प्रथमं तदुक्थ्यम् . १.

वांतिं सोमं उग्रसिंहं हुन्क्ष्वप्यसामं प्रसिद्धिं च दत्तुं च ।
सोमस्य निजाल्लभ्यो गतुं च ।

सध्नीमा यन्ति परि बिभ्रतीः पयो विश्वस्य्याय प्र भरन्त भोजनम्

समानो अध्वा प्रवतामनुष्यदे यस्ताकुणोः प्रथमं सास्युक्ष्यः । २॥

नमोऽस्तु ते महेश्वर । त्रिमूर्तिं त्वां जगत्प्रभुम् ।
सर्वान् देवान् भूतान् पुराणानि त्वां हविर्ब्रह्मात्मकम् ॥

अन्वेको वदति यद्ददाति तद्रूपा मिनन्तदपा एक ईयते

विश्वा एकस्य विनुदस्तितिक्षते यस्ताकृणोः प्रथम सास्युक्थः ३

[illegible]

प्रजाभ्यः पुष्टिं विभजन्त आसते रयिमिव पृष्ठं प्रभवन्तमायते

असिन्वन्दंष्टैः पितुरन्ति भोजनं यस्ताकृणोः प्रथमं सास्युन्वयः ५

५३-नलई भै प्रज्जलान् एश्वर्यं र पण्डितं च प्रदीतं गदंछन् ।
छाणभै तिमै समस्तं जगत्प्राह खन्धं । यस्तं दिनकरं कर्तुं गच्छात्तं ।

अधाकृणोः पृथिवीं सन्दृशे दिवे यो धौतीनामहिहत्वारिणक्षय-

त त्वा स्तोमेभिरुदभिर्न वाजिनं देवं देवा अजनन्त्सास्युवध्यः ५

हे वृत्रनाशक इन्द्रदेव ! तिमिले नालाई प्रवाहित हुने मार्ग भराकिले नमिक्ता । पुनः नालाशामा दशनेय वृधनालाउ स्थापित गरायौ, जसरी बाँधधोलाई जलले सेक्यो । पुनः नाला उल्टो गरायौ । उम्रे गरी मोटरका माथकाले स्तुति गर्दै माथकाले तिमिलाय खलपार्ने । नाला पुनः नाला गहरी मे प्रशसनय छौ ।

यो भोजनं च दयसे च वर्धनमार्द्रादा शुष्कं मधुमददुदोहिथ

सः शेषधिं नि दधिषे विवस्वति विश्वस्यैक ईशिषे सास्युक्थ्य . ५

ह. २५६० तिनीं वृद्धि के साधनसंग भोजन पचन गन्धो कर्माणि कर्माणि नितो एकको फल प्राप्ताय उन्तो नैश्वर्य प्रदान नैतिमं पचने सम्पूर्ण विश्वका स्वार्थ नैतिमं प्रशस्तोप धी

चः पुष्पिणीश्च प्रस्वश्च धर्मणाधि दाने व्य१वनीरधारयः

यश्चासमा सज्जनो दिद्युतो दिव उरुसुर्वो अभितः साम्यब्ध्य, ७

हे अन्तरेण निर्मले खेलवाराका ताफुलमा वाद्यधोका मण्डल रंगारंग विनोदको रक्षा गरका हुन्। निर्मले प्रकाशित मयलाइ विभिन्न ज्वालका करण प्रदान गर्छन्। तिनी महानतान् यद्वाद्यद्वयसम्म त्यत्त अन्तर भाका छन्। तिमी महान् प्रशंसना गर्छौ।

यो नार्मरं सहवसुं निहन्तवे पृक्षाय च दासवेशाय चावहः ।

ऊर्जयन्त्या अपरिविष्टमास्यमुतैवाद्य पुरुकृत्सास्युक्थ्यः । ८

हे बहुकम इन्द्रव वगुको विनश गे उदश्यले तिमारे मृगला नर सहतमुलां थलशालां
वाक्का प्रहरले मार्गिंदार अत्र प्राप्त गत्य न्यसैल वमा प्रशस्तिनाद तं

शतं वा यस्य दश साकमाद्य एकस्य शृष्टौ यद्ध चोदमाविध

अरुज्जौ दस्यूत्समुनब्दभीतये सुप्राव्यो अभवः सास्युष्यः । ९॥

हे इन्द्रदेव ! वनशूल का नाश कर दे। निर्मल मयूर व मरकट प्रदत्त मन्त्रा ! निम्न स्थिति में अथवा अशुभ स्थिति में तान्दरात् अशुभ स्थिति में निर्मल दम्पति शृङ्गिको मरकाटका लागि दत्तक नष्ट कर दे।
अशुभ स्थिति में अथवा अशुभ स्थिति में निर्मल दम्पति शृङ्गिको मरकाटका लागि दत्तक नष्ट कर दे।

विश्वेदनु रोधना अस्य पौंस्यं दधुस्मै दधिरे कृलवे धनम् ।

पडस्तभ्ना विधिः पञ्च सन्द्शः परि परो अभवः सास्युक्थ्यः ॥१०॥

इन्द्रदेवका पराक्रमानुसार नदीहरू प्रवाहित हुन्छन् । उनकी लागि मुकैले धन एकत्रित गर्दछन् र यजमानलाई हविष्यान्न दिन्छन् । हे इन्द्रदेव ! पञ्च वर्गको पालनका लागि छ खालका असल कुरा धारण गर्नाले तिमी प्रशंसनीय छौ ।

सुप्रवाचनं तव वीर वीर्यै यदेकेन ऋतुना चिन्दसे वसु ।

जातृधिरस्य प्र वयः सहस्वतो या चकर्थे सन्द्रे विश्वास्युक्थ्यः ॥११॥

हे इन्द्रदेव ! एकै पटकको प्रयासमा नै तिमी मन परेको वस्तु प्राप्त गर्दछौ, तिम्रो यो पराक्रम प्रशंसनाय छ । उन्पन्न भएका प्राणीलाई भन्न दिने महान् कार्य गरेकाले तिमी प्रशंसनीय छौ ।

अरमयः सरपस्ततराय कं तुर्वीतये च व्य्याय च ह्युत्तिम् ।

नीचा सन्तमुदनयः परावृजं प्रान्धं श्रौणं श्रवयन्तसास्युक्थ्यः ॥१२॥

हे इन्द्रदेव ! तुर्वीति शब्दलाई तिमीले बगिरहेका पानीका धारबाट सजिलैसित पारि तारेर जाने मार्ग देखाइदियो । अर्ध र पड्कू परवृक्त ऋषिलाई गहिरो अलबाट निकालेर बाँझा र गोडा प्रदान गर्दै आफ्नो ख्याति बढायो । तिमी प्रशंसनीय छौ ।

अस्मभ्यं तद्वसो दानाय राधः समर्थयस्त्र बहु ते वसव्यम् ।

इन्द्र यत्त्वित्रं श्रवस्या अनु ह्युन्वृहद्वेम विवधे सुवीराः ॥१३॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी महान् ऐश्वर्यशाली छौ ! असल कर्मका लागि हामीलाई धन दऊ । हामी सधैं तिम्रो धन प्राप्त गर्ने कामना गर्दछौ । हामी यज्ञमा पुत्रपौत्रादिसहित स्तोत्र गाएर तिमीलाई स्तुति गर्ने ।

[सूक्त १४]

ऋषि गुत्समद शर्गाव शानक । देवता - इन्द्र छन्द त्रिष्टुप्

अध्वर्यवो भरतेन्द्राय सोममामत्रेभिः सिज्वता मध्वपन्थः ।

कामी हि वीरः सदमस्य पीति जुहोत वृष्णे तदिदेष वधि ॥१॥

हे अध्वर्युहरू हो ! सधैं सोमपान गर्ने इन्द्रदेवलाई मनगो पात्रामा सोमरस र हर्षदायक शत्रु प्रदान गर । इन्द्रदेवको कामनाअनुसार सुखचर्षक सोमको आहुति प्रदान गर ।

अध्वर्यवो यो अपो वप्रिवांसं दृत्रं जघानाशन्येव वृक्षम् ।

तस्मा एतं भरत तद्वशाये एष इन्द्रो अर्हति पीतिमस्य ॥२॥

हे अध्वर्युहरू हो ! बिजुलीले वृक्षहरू धराशायी बनाएभैं जुन इन्द्रदेवले जल रोकेर राखेका वृक्षलाई धराशायी गराए, उनै इन्द्रदेव यस सोमरसका लागि योग्य छन् । त्यसैले उनको इच्छाअनुसारको सोमरस प्रदान गर ।

अध्वर्यवो यो वृभीकं जघान यो गा उपाजदप हि वल वः ।

तस्मा एतमन्तरिक्षे न वाहमिन्द्र सोमैरोर्जुत जूर्न वस्त्रैः ॥३॥

हे अध्वर्युहरू हो ! जुन इन्द्रदेवले वृभीक एकस मारे, असले अल्पपूर्वक रोकिएका गाईलाई मुक्त गराए, ती इन्द्रदेवलाई आकाशमा व्याप्त वायुभैं यो सोम अर्पित गर । शरीरका वस्त्रभैं इन्द्रदेवलाई सोमले ओढी ओछ्याई बनाइदेऊ ।

अध्वर्यवो य उरणं जघान नव चख्यांसं नवतिं च बाहू ।

यो अर्बुदमव नीचा बबाधे तमिन्द्र सोमस्य भूथे हिनीत ॥४॥

हे अध्वर्युहरू हो ! उरणका उनासस्य भुजा काट्न माने र अर्बुद राक्षसलाई उँभोमुन्दो पारेर दु ख दिने इन्द्रदेवलाई सोमयज्ञमा आउनका लागि प्रेरित गर ।

अध्वर्यवो यः स्वशनं जघान यः शुष्णामशुर्बो यो व्यंसम् ।

यः पिपु नमुचि यो रुधिरा तस्मा इन्द्रायान्धसो जुहोत ॥५॥

इन्द्रदेवले अश्व शोषण गर्ने शुष्ण, विनाभुजाको यहि पिपु, नमुचि र रुधिरा नामका भ्रमूहरूको वध गरे । ती इन्द्रदेवलाई विभिन्न हविष्यान्नको आहुति समर्पित गर ।

अध्वर्यवो यः शत शम्बरस्य पुरो बिभेदश्मनेव पूर्वोः ।

यो वर्चिनः शतमिन्द्रः सहस्रमपवपद्भरता सोममस्मै । ६।

हे अध्वर्युह हो शम्बर राक्षसका १०० शत पुरो इन्द्रदेवले शक्तिशाली वस्त्रों हनेर ध्वंस गरर । वर्चोकाक हजर छोरेहमल्लव धरशये पार, ता इन्द्रदेवका निर्मित सोम प्रदान गर ।

अध्वर्यवो यः शतमा सहस्र भूम्या उपस्थेऽवपज्जघन्वान् ।

कुत्सस्यायोरतिथिगवस्य वीरान्यावृण्वभरता सोममस्मै । ७।

हे अध्वर्युह हो जुन इन्द्रदेवले सयौ पटक हजारी असुर मोरे भूमिमा सान्तर गणए जसले कत्स, आयु र अतिथिगवसिन रिस गर्नेहरला कथ गरे उन इन्द्रदेवका निर्मित सोम प्रदान गर ।

अध्वर्यवो यन्नरः कामयाध्वे श्रुष्टी वहन्तो नशथा तदिन्द्रे ।

गभस्तिपूत भरत श्रुतायेन्द्राय सोमं यज्यवो जुहोत । ८।

हे अध्वर्युह हो नेताजस्ता इन्द्रदेवलाई हविष्यन्न प्रदान गरेर यत्न लगाएर गरेभनुसारका वस्तु प्राप्त गर भौलाले प्रशोधन गरेको सोम यज्यवो इन्द्रदेवलाई प्रदान गरे गर्वित देश ।

अध्वर्यवः कर्तना श्रुष्टिमस्मै वने निपूतं वन उन्नयध्वम्

जुषाणो हस्त्यमभि वावशे व इन्द्राय सोमं मदिंरं जुहोत । ९।

हे अध्वर्युह हो कठका शूडमा प्रशोधित समरस खेलेर इन्द्रदेवलाई सोम सम्पन्न गर्ने इन्द्रले तिमिहरूका हातको समरस रचिउँछन् । त्यसले इन्द्रदेवलाई हस्त्यमभि वावशे सोमको भर्तुति अपना गर ।

अध्वर्यवः पयसोधर्यथा गोः सोमेभिरी पूणता भोजमिन्द्रम् ।

वेदाहमस्य निभूतं म एतद्विस्तन्त भूयो यजतश्चिकेत । १०।

हे अध्वर्युह हो दुधले गाईका धुन भरिइरहेभौ भोज्य पदार्थ प्रदान गर्ने इन्द्रदेवलाई सोमद्वारा सन्तुष्ट गराओ यमो हुँदा पूज्य इन्द्रदेव दाता यजमानलाई यमौ धेरै सोम गर्नुछन् यस गोप्य रहस्यलाई हामीले राम्रो जानेका छौं ।

अध्वर्यवो यो दिव्यस्य वस्वो यः पार्थिवस्य क्षम्यस्य राजा

तमूर्ध्वं न पूणता यवेनेन्द्र सोमेभिस्तदपो वो अस्तु । ११।

हे अध्वर्यु हो छालाक पृथ्वी र अन्तरिक्षमा उत्पन्न सबै ऐश्वर्यका स्वामी इन्द्र हो । तिमि आफ्नो अन्नल वृद्धि भरेर गरुधौ सोमरमले इन्द्रदेवलाई सधैं पूर्ण गराओ ।

अरमभ्यं तद्वसो दानाय राधः समर्थयस्व बहु ते वसव्यम्

इन्द्र यच्चित्र श्रवस्या अनु ह्यनुबृहद्वदेम विदधे सुवीराः । १२।

हे अध्वर्युह इन्द्रदेव तिमि महन् ऐश्वर्यल युक्त छौं त्यसैले यत्न गर सोम निर्मित हामीलाई धन प्रदान गर हामी सधैं तिमीो धन प्राप्त गर्ने कामना गर्दछौं हाम्रै यम यम छोरेनातिरहित उत्तम स्तोत्र गाउँदै तिमिलाई स्तुति गर्दछौं ।

[सूक्त १८]

ऋषि गुन्समद भागव शौनक । देवता इन्द्र छन्द यजुः ।

प्र घा त्वस्य महतो महानि सत्या सत्यस्य करणानि वोचम् ।

त्रिकटुकेष्वपिबत्पुतस्यास्य मद अहिमिन्द्रो अधान । १।

महान रुड्ढुष्यधरा इन्द्रदेवको यथार्थ र महन् कर्मको हामी अज्ञान गर्दछौं इन्द्रदेवल तीन लोकमा व्याप्त सोमान गरेर आनन्दित भएपछि अति राक्षसका वध गर ।

अवशे धामस्तभायद बहुन्तमा रोदसी अपृणदन्तरिक्षम् ।

स धारयत्यृथिवीं पप्रथच्च सोमस्य ता मद इन्द्रश्चकार । २।

सोमरस पान गरेर उत्पन्नहुन भएका इन्द्रदेवल तन्मभविना नै चुराको अन्तरिक्षमा यक्षका तीन दुवै लोकलड २० वने मत्तले जीवन्त गरगराछ पृथ्वीलाई धारण गर्दै त्यसको विस्तार गरे ।

सरोव प्राचो वि मिमाय मानैर्वज्रेण खान्यतृणन्नदीनाम्

वृथासृजत्यधिभिर्दीर्घयाधैः सोमस्य ता मद इन्द्रश्चकार । ३।

सोमरस पान गरेर उत्पन्नहुन भएका इन्द्रदेवले सार संसार मापन गरेर पूर्वतिर फर्काए अङ्कक पहुरल लागी समग्रसम्म सृजिले पलाहिन हुने गंग तदीका मार्ग खुलाए ।

स प्रबोद्धमपरिगत्वा दभीतेर्विश्वमघागायुधमिद्धे अग्नौ ।

सं गोभिरक्षैरसृजद्वयेभिः सोमस्य ता मद इन्द्रश्चकार ॥४॥

सोमरस पानबाट आनन्दित भएका इन्द्रदेवले दभीति ऋषिलाई अपहरण गरेर लगाइहेका असुरहरूको बाटो छेकेर आयुधबाट आगो बसाउँदै तिनलाई डढाएर मारिदिए दभीति ऋषिलाई इन्द्रदेवले गाई घोडा र रथले सम्पन्न गराए ।

स ई मही धुनिमेतोरम्णात्सो अस्नातुनपारयत्स्वस्ति ।

त उत्तनाय सयमर्षि प्र तस्युः सोमस्य ता मद इन्द्रश्चकार ॥५॥

सोमरस पानबाट उत्साहित भएका इन्द्रदेवले पारि तर्न नसक्नेहरूका लागि विशाल नदीको प्रवाह मन्द गराइदिए त्यसै नदीबाट पारि पुगेका ऋषिहरू ऐश्वर्य प्राप्त गर्ने लक्ष्य लिएर अगाडि बढ्दछन् ।

सोदञ्च सिन्धुमरिणान्महित्वा वज्रेणान उषसः सं पिपेव ।

अजवसो जविनीर्धिविबुधन्सोमस्य ता मद इन्द्रश्चकार ॥६॥

सोमरस पान गरेर आनन्द मनाएका इन्द्रदेवले पराक्रमपूर्वक नदीको प्रवाह उत्तर दिशामा फर्काए उनले अपना द्रुतगामी सेनाले उषाको कमजोर सेना नष्ट गर्दै उषाको रथ पनि भत्ताभुङ्ग बनाइदिएका थिए ।

स विह्वं अपगोहं कनीनामविर्भवदुदतिष्ठत्परावृक् ।

प्रति श्रौणः स्थादव्यं नगनष्ट सोमस्य ता मद इन्द्रश्चकार ॥७॥

खोरन्डा र वक्षुहीन परावृक् ऋषिले बिह्व गर्ने लाग्दा कन्या भागेपछि ऋषिले इन्द्रदेवको स्तुति गरे । ती ऋषिको स्तुति र सोमरस पानबाट आनन्दित भएका इन्द्रदेवले ऋषिलाई गोडा र आँखा प्रदान गरेका थिए ।

भिनहलमङ्गिरोभिर्गुणानो वि पर्वतस्य दृढितान्यैरत् ।

रिणग्रेधांसि कुत्रिमाण्येषां सोमस्य ता मद इन्द्रश्चकार ॥८॥

अङ्गिरा आदि स्तोताका स्तुतिबाट प्रसन्न भएर र सोमरस पान गरेका उत्साहले इन्द्रदेवले पर्वतका बलिया ढोका खोले । त्यहाँ असुरले रचेको बाधा पन्छाउँदै बल नामका असुरलाई गिडिदिए ।

स्वपेनाभ्युष्या चुमुरिं धुनिं च जघन्य दस्यु प्र दभीतिमावः ।

रम्भी चिदत्र विविदे हिरण्यं सोमस्य ता मद इन्द्रश्चकार ॥९॥

हे इन्द्रदेव ! सोमरस पान गरेका उत्साहबाट दभीतिको रक्षा गर्नका लागि तिमीले चुमुरी र धुनि नामका राक्षसलाई सबैका लागि निबाडने गरी सुताइदियो यस्ता अवसरमा दण्डधारीहरूले धन प्राप्त गरे ।

नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयन्ति दक्षिणा मघोनी ।

शिक्षा स्तोतृभ्यो माति धर्मगो नो बृहद्वदेम विदधे सुषीराः ॥१०॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रो ऐश्वर्यसम्पन्न दक्षिणा स्तोताका लागि वरदायक हुन्छ त्यो हामीलाई पनि प्रदान गर हामीलाई तिमी नत्याग ऐश्वर्ययुक्त गरऊ । हामी छोरानतिका साथ यज्ञमा महान् स्तोत्रले तिमीलाई स्तुति गर्दछौ ।

[सूक्त १६]

ऋषि - गुत्समद भार्गव शौनक । देवता इन्द्र छन्द जगती त्रिष्टुप् ।

प्र वः सतां ज्येष्ठतमाय सुषुतिमग्नाविव सनिधाने हविर्भर ।

इन्द्रमजुर्वै जरयन्तमुक्षितं सनाद्युवानयवसे हवामहे ॥१॥

देवताहरूमा सर्वश्रेष्ठ इन्द्रदेवका निमित्त हामी अत्यन्त दीप्तिमान् अग्निमा सुन्दर स्तुति गर्दै आहुति चढाउँछौं ती सनातन शक्तिसम्पन्न कहिल्यै नष्ट नहुने, शत्रुनाशक तथा सोमले तृप्त हुने इन्द्रदेवलाई आह्वान तिमीहरूका लागि गर्दछौं ।

यस्मादिन्द्राद् बृहत्तः किं चनेमृते विश्वान्यस्मिन्सम्पृताधि वीर्या ।

जठरे सोमं तवीरं सहो महो हस्ते वज्रं भरति शीर्यणि ऋतुम् ॥२॥

यस विराट् सस्मरमा इन्द्रदेव नै सबैभन्दा वरिष्ठ छन् ती पराक्रमले युक्त इन्द्रदेव घेटमा सोमरस, शरीरमा तेजस्वी बल, श्रोतमा वज्र र शिरमा महान् जानले सम्पन्न छन् ।

न क्षोणीभ्या परिभवे त इन्द्रियं न समुद्रैः पर्वतैरिन्द्र ते रथः ।

न ते वज्रमन्वशेनोति कश्चन यदाशुभिः पतसि योजना पुरु ॥३॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रो अन्न आपना दुतगामी अश्वरट अनेक योजन यात्रा गर्दछौ, त्यस बेला तिम्रो शक्ति छायापूर्वधर्वले पनि नापन सक्दैनन् । हे इन्द्रदेव ! तिम्रा रथलाई समुद्र वा पर्वतले पनि रोक्न सक्दैनन् र कुनै शक्तिशाली वीरले तिम्रा वज्रलाड रोक्न सक्दैन ।

विश्वे ह्यस्मै यजताय धृष्णवे क्रतु भरन्ति वृषभाय सश्वते ।

वृषा यजस्व हविषा विदुष्टरः पिबेन्द्र सोम वृषभेण भानुना ॥४॥

शत्रुनाशक पुत्र्य बलशाली र स्तुत्य इन्द्रदेवका निम्न सबै मानिसले यज्ञ गर्दछन् । हे यजमान हो तिम्रा देवगणलाई सोमरस प्रदान गर्ने हुनाले मेधावान् छौ । त्यसैले हविष्यान्नको आहुतिमहित इन्द्रदेवको स्तुति गर । हे इन्द्रदेव ! तिम्रो बलशाली एवं तजस्वीभै सोमरस पान गर

वृष्णः कोशः पवते मध्व ऊर्मिवृषभात्राय वृषभाय पातवे ।

वृषणाध्वर्यू वृषभासो अग्रयो वृष्णं सोमं वृषभाय सुष्वति ॥५॥

नृपिकारक बलवधक, अग्रयुक्त र मधुर सोमरसको धारो बलशाली इन्द्रदेवले पान गर्नका लागि ग्रहन्छ, अध्वगृहक अन्नशाली इन्द्रदेवलाई बलिया दुधामा पृष्टिकारक सोमरस तयार गर्दछन्

वृषा ते वज्र उत ते वृषा रथो वृषणा हरी वृषभाण्यायुधा ।

वृष्णो मदस्य वृषभ त्वमीशिष इन्द्र सोमस्य वृषभस्य वृष्णुहि ॥६॥

हे शक्तिशाली इन्द्रदेव ! तिम्रो वज्र तिम्रो रथ तिम्र अश्वहरू र तिम्रा वायुध यी सबै शक्तिले भर्गयुग छन् । तिम्रो शक्तिशाली वानन्दका स्वामी हो । त्यसैले बलयुक्त सोमरस पान गर । तिम्रो तुष्ट होऊ

प्र ते नाव न समने वचस्युव ब्रह्मणा यामि सवनेषु दाधुषिः ।

कुवित्रो अस्य वचसो निबोधिषदिन्द्रमुत्सं न वसुनः सिचामहे ॥७॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रो शत्रुनाशक हे नौकाले नदी तारेभै तिम्रो युद्धमा स्तोतालाई उद्धार गर्दछौ । हामी तिम्रो स्तोत्र उच्चारण गर्दै यज्ञस्थलमा जान्छौ । हे ऐश्वर्यका भण्डारजस्ता इन्द्रदेव ! हामी न्नारजस्तो भएर सोमरसले तिम्रीलाई सेचन गर्दछौ । हाम्रो प्रार्थना तिम्री स्वीकार गर

पुरा सम्बाधादभ्या ववृत्स्व नो धेनुनं वत्सं यवसस्य पिप्पुषी ।

सकृत्सु ते सुमतिभिः शतक्रतो स पत्नीभिर्न वृषणो नसीमहि ॥८॥

हे शतवर्मा इन्द्रदेव ! घाम खाइसकपछि यघाएको गाई बाछलाई उध चराउन पुगेभै आपद् बाइवान्भन्दा पहिले नै तिम्रा हामीकहाँ आइपुग । हे इन्द्रदेव ! पत्नीले पत्निलाइ सन्तुष्ट गराएभै हामी उत्तम स्तोत्रले तिम्रीलाई प्रमन्न गराउँछौ ।

नून सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी

शिक्षा स्तोतृभ्यो माति धाभगो नो बृहद्देवम विदथे सुवीराः ॥९॥

हे इन्द्रदेव ! यज्ञका समयमा तिम्राले स्तोतालाई दिएको ऐश्वर्ययुक्त दक्षिणाले निश्चित नै उत्तम थन प्राप्त गराउँछ । स्तोताका साथ हामीलाई पनि ऐश्वर्ययुक्त दक्षिणा प्रदान गर । हामी यज्ञमा महान् पराक्रम प्रदान गर्ने स्तोत्र उच्चारण गरौ ।

[सूक्त १३]

ऋषि गुत्समद भागव शौनक । देवता इन्द्र । छन्द उग्रातो त्रिष्टुप्

तदस्मै नव्यमङ्गिरस्वदर्चत शुष्मा यदस्य प्रत्नथोदीरते ।

विश्वो यदगोत्रा सहसा परीवृता मदे सोमस्य दुहितान्वैरयत् ॥१॥

इन्द्रदेवको पराक्रम आदि कलभै बढिरहेको छ । इन्द्रदेवले सोमरस पान गर्पछि उत्साहित भएर शत्रुका सबै बलिय किल्ना आफ्नै बलले सखाप पारे । हे स्तोता हो अङ्गिराहरूले भै तिम्रहरू पनि उत्तम स्तुतिद्वारा इन्द्रदेवको उपासना गर

स भूत यो ह प्रथमाय धायस ओजो मिमानो महिमानमातिरत् ।

शूरो यो युत्सु तन्व परित्यक्त शीर्षणि द्या महिना प्रत्यमुञ्चत ॥२॥

बल बढाउनका लागि सबैभन्दा पहिले सोमरस पान गर्ने इन्द्रदेवको बल सबै उम्ने रहोस् । शत्रुनाशक इन्द्रदेवले सङ्ग्राममा शरीरमा कवच धारण गरेर आफ्ना महानताले दुलोकलाई आफ्ना शिरमा धारण गर

अधाकृणोः प्रथमं वीर्यं महद्यदस्याग्रे ब्रह्मणा शुष्ममैरयः ।

रथेष्टेन हर्यश्चेन विच्युताः प्र जीरयः सिद्धते सध्याक् पृथक् ॥३॥

हे इन्द्रदेव ! स्तोताका स्तुतिले प्रसन्न भएर, शत्रुनाशक बल देखाउँदै तिमीले महान् पराक्रम प्रकट गर्नुको समर्थ घोडा भएका रथमा सारूढ तिमी शत्रुनाशक स्वरूप देखेर असुरको समूह छरपस्ट भएर भाग्यो ।

अथा यो विश्वा भुवनाभि मन्मनेशानकृत्प्रवया अभ्यवर्धत ।

आप्रोदसी ज्योतिषा वहिरातनोत्सीव्यन्तमासि दुधिता समव्ययत् ॥४॥

सबैभन्दा उत्कृष्ट बलशाली इन्द्रदेवले आफ्ना महान् पराक्रमले सबै भुवनको विस्तार गरेर सबैका अभ्यपति भए । त्यसपछि हावापृथिवीलाई आफ्ना तेजले व्याप्त गरेर अनि टाढासम्म भनिएको अन्धकार सूर्यले भै नष्ट गराए ।

स प्राचीनात्पर्वतान्दृढद्वेजसाधराचीनमकृणोदपामपः ।

अधारयत्पृथिवीं विश्वधायसमस्तभ्यान्मायया द्यौमवन्नसः ॥५॥

महान् इन्द्रदेवले आफ्नै सामर्थ्यले सबैलाई आश्रय प्रदान गर्ने पृथ्वीलाई धारण गरेर तुलोक तल खस्न नपाओस् भनेर धामिराखे । चटपटाउने पर्वतलाई आफ्नै शक्तिले स्थिर गराए र पानीका धारालाई ग्रीवालोतिर बगाए

सास्मा अरं बाहुभ्यां यं पितृकृणोद्विधस्मादा जनुषो वेदसस्यरि ।

वेना पृथिव्यां नि किञ्चि शयष्ये बज्रेण हत्यवृणक्तुविष्णिः ॥६॥

जन्ममरणशील जीवका पालनकर्ता इन्द्रदेवले आफ्नो वज्र सबै तिरबाट समथ बनाएर विद्युत्सरिको गर्जना गर्ने वज्रका सहायताले इन्द्रदेवले कृबी नामका राक्षसलाई मारेर पृथ्वीमा ढलाइदिए । त्यस वज्रले इन्द्रदेवका पाखुरीलाई शक्तिशाली बनाओस् ।

अमाजूरिव पित्रोः सचा सती समानादा सदसस्त्वामिये भगम् ।

कुधि प्रकटमुप मास्या भर दद्वि भागं तन्वोऽयेन मामहः ॥७॥

शामबाबासित बसंकी छोरीले उनीहरूसितै खाद्यगुनारको माग गर्छौं हे देव हामी तिमीसित ऐश्वर्यको माग गर्दछौं । नुत ऐश्वर्यले तिमी स्तोताहरूलाई महान् बनाउँछौं हाम्रा लागि त्यही उपयोगी अन्न र श्रेष्ठ धन प्रदान गर

भोजं त्वामिन्द्र वयं हुवेम ददिष्ट्वमिन्द्रापसि वाजान् ।

अविड्डीन्द्र चित्रया न ऊती कुधि वृषसिन्द्र वस्यसो नः ॥८॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी असल काम गर्ने र अन्नदाता हो । पालनकर्ताका रूपमा बाग्म्यार हामी तिमीलाई आह्वान गर्दछौं तिमी रक्षा साधनले युक्त भएर हामीलाई संरक्षण प्रदान गर हे कामना पूर्ति गराउने इन्द्रदेव । हामीलाई तिमी ऐश्वर्यशाली गराऊ ।

नून सा ते प्रति वर जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी

सिंशा स्तोतुभ्यो माति धर्मगो नो बृहद्वदेम विदधे सुवीराः ॥९॥

हे इन्द्रदेव यत्नका समयमा तिमीले स्तोतालाई दिएको ऐश्वर्ययुक्त दक्षिणाले निश्चित रूपमा धन प्रदान गर्दछ । त्यसैले स्तोताहरूका साथै हामीलाई पनि त्यही ऐश्वर्य प्रदान गर त्यसै कारण हामी यत्नमा महान् पराक्रम प्रदान गर्ने स्तोत्रले स्तुति गरौं ।

[सूक्त १८]

ऋषि - गृत्समद भार्गव शौनक । देवता - इन्द्र छन्द त्रिष्टुप्

प्राता रथो नवो योजि सस्निश्चतुर्गुणस्त्रिकशः सप्तरश्मिः ।

दशारिजो मनुष्यः स्वर्षाः स इच्छिर्भर्मतिभी रंह्यो भूत् ॥१॥

बिहानीपख नयाँ रथ तयार गरिएको छ । यसमा चार नुवा तीन कोर्वा, सात लगाम र दस पाङ्ग्रा छन् । यो लक्षित प्रयोजनका लागि मनको इच्छाअनुसार चल्छ यसले मानिसलाई स्वर्गसम्म पुर्‍याउँछ ।

सास्मा अरं प्रथमं स द्वितीयमुत्ते तृतीयं मनुषः स होता ।

अन्यस्या गर्भमन्य ऊ जनन्त सो अन्येभिः सचते जेन्यो वृषा ॥२॥

यो रथ इन्द्रदेवलाई पहिलो, दोस्रो र तेस्रो तीनै सवनमा यज्ञमा पुर्‍याउने समर्थ छ यही रथ

मानसका कामना पूरा करने के लिये स्नाताहस्त एक परमा मन्त्र ब्रह्मण्डव्यापार, अन्तर्ज्ञान र
अजेय उन्मत्त इन्द्रदेवको अनुग्रह प्राप्त गर्दछन्

हरी नु क रथ इन्द्रस्य योजमायै सुक्तेन वचसा नवेन ।

मो धु त्वामत्र बहवो हि विप्रा नि रीरमन्यजमानासो अन्ये ॥३॥

इन्द्रदेवलाई सजिलै श्रवणज्ञान गनका लागि उत्तम स्तुतिका माध्यमबाट उनका रथमा दुई वटा घोडा गरिमाका छन् । हे इन्द्रदेव हाम्रा प्रतिरिक्त अरु कुनै पनि मन्त्रको स्तोत्रले तिम्रोलाइ राम्ररी मन्त्र प्राप्त गर्न सक्दैन

आ द्वाभ्या हरिभ्यामिन्द्र याह्या चतुर्भिरा षडभिर्ह्यमानः ।

आष्टाभिर्दशभिः सोमपेयमयं सुतः सुमन्त्र मा मृधस्व ॥४॥

हे इन्द्रदेव हामीले आठवटा सोमरस पान गर्नका लागि दुई चार, पाँच, दस घोडामा अठ्ठा सोमरस तिम्रो लागि प्रशोधित गरिमाका हो पान गर । यसैका लागि युद्ध नगर

आ विंशत्या त्रिंशता याह्यर्वाडा चत्वरिंशता हरिभिर्युजानः

आ पञ्चशता सुरथेभिरिन्द्र षष्ट्या सप्तत्या सोमपेयम् ॥५॥

हे इन्द्रदेव तिम्रो सोमरस पान गनका लागि रथमा दस तीन, चार, पाँच र मन्त्री गण घोडाहरू जोडेर हामीकहाँ भर्नु

आशीत्या नवत्या याह्यर्वाडा शतेन हरिभिरुह्यमानः

अयं हि ते शुनहोत्रेषु सोम इन्द्र त्वाया परिषिक्तो मदाय ॥६॥

हे इन्द्रदेव तिम्रो नव आनन्दित गनका लागि सोमरसलाई राम्ररी शोधित गरेर तिम्रो अंसो, नब्बो र सय घोडालाई आफ्नो रथमा जोडेर हामीकहाँ भर्नु

मम ब्रह्मेन्द्र याह्यच्छा विश्वा हरी धुरि धिष्वा रथस्य ।

पुरुत्रा हि विह्व्यो बभूवस्मिञ्छूर सवने मादयस्व ॥७॥

हे इन्द्रदेव तिम्रो धीरघाट आनन्दित गरिमाका हो त्यसैले हाम्रो स्तोत्र स्तुति गरेर, राम्ररी रथमा सबै घोडा जोडेर हाम्रा यस यज्ञमा आएर आनन्दित होऊ

न म इन्द्रेण सख्यं वि योषदस्मभ्यमस्य दक्षिणा दुहीत ।

उप ज्येष्ठे वरुथे गभस्तौ प्रायेप्राये जिगीवासः स्वाम ॥८॥

इन्द्रदेवसित हाम्रो मन्त्र गूढ रहस्य हामी उनका शुभ चाहिने हानका लागि हौं इन्द्रदेवबाट हाम्रोलाई सधैं पान प्राप्त भइरहस् । तिम्रो सरक्षणमा हामी पन्ध्रौं इन्द्रमा नि चर्दा हो यौ

नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोर्ना

शिक्षा स्तोतृभ्यो माति धृग्भगो नो बृहद्वदेम विदथे सुवाराः ॥९॥

हे इन्द्रदेव, यज्ञका सम्पन्ना तिम्रो स्तोत्र स्तुति दिएका मन्त्रपूजकहरूलाई निश्चित रूपले धन प्रदान गर्दछ । त्यसैले स्नाताहरूसँगै हाम्रोलाई पनि त्यही स्तोत्र स्तुति गरेर त्यसै कारण हामी यज्ञमा महेन्द्र पराक्रम प्राप्त गर्ने स्तोत्रले स्तुति गरौं

[सूक्त १९]

ऋषि गुत्समद भार्गव शौनक । देवता इन्द्र छन्दः त्रिष्टुप्

अपाय्यस्यान्धसो मदाय मनीषिणः सुवानस्य प्रयसः ।

यस्मिन्निन्द्रः प्रविचि वावृधान ओको दधे ब्रह्मण्यन्तश्च नरः ॥१॥

सोमरस परिष्कृत गर्ने जानी अज्ञमानले आनन्द प्रदान गर्नेका लागि दिएका अत्र इन्द्रले प्रहम गन्त ती इन्द्रदेव र जानी यज्ञमानले उच्च स्थान प्राप्त गरुन

अस्य मन्दानो मध्यो वज्रहस्तोऽहिमिन्द्रो अणोवृतं वि वृष्ट ।

प्र यद्वयो न स्वसराण्यच्छा प्रयसि च नदीनां चक्रमन्त ॥२॥

चराहरू आफ्ना गुणमा कर्कशभै नदीका धाराहरू बग्दछन् त्यसरी न धारो लागेको सोमरस पान गरे र आनन्दित हुँदै हाम्रा वज्र लिएर इन्द्रदेवले जन्तलाई रोकिराखे यहि नामका मन्त्रहरू मारिदिएका थिए ।

स माहिन इन्द्रो अणो अपां प्रैरयदहिहाच्छा समुद्रम् ।

अजनयत्सूर्यं विदद्या अक्षुनाह्नां वयुनानि साधत् ॥३॥

अहि नामको राक्षस माने इन्द्रदेवले अन्तरिक्षका जललाई सोध्न समुद्रतर्फ प्रवाहित गरे उनैले सूर्यको किरण प्रकट गराए किरणका प्रकाशले हामी दिउँसोका काम गर्दछौं ।

सो अप्रतीति मनवे पुरुषीन्द्रो दाशह्शुषे हन्ति वृत्रम् ।

सद्यो यो नृभ्यो अतसाय्यो भूयस्पुधानेभ्यः सूर्यस्य सातो ॥४॥

इन्द्रदेव सूर्यजतिकै तेजस्वी स्वरूप प्राप्त गर्नका लागि सबै एकसमान रूपले प्रयास गरिरहन्छन् । दानशील इन्द्रदेव मानिसका लागि मूल्यवान् धन प्रदान गर्दछन् । उनैले वृत्र राक्षसलाई मार्दछन् ।

स सुत्वत इन्द्रः सूर्यमा देवो रिणङ्गमर्त्याय स्तवान् ।

आ यद्रथिं गुहदवद्यमस्मै भरदंशं नैतसो दशस्यन् ॥५॥

पुत्रलाई पिताले भनको अंश दिएकै इन्द्रदेवलाई दान दाता एतशले यज्ञका समयमा भूमृत्य र उत्तम धन प्रदान गरे त्यस बेला पूज्य तथा तेजस्वी इन्द्रदेवले यज्ञको कामना गर्ने मानिसका लागि सूर्यलाई प्रकट गराए ।

स न्धयत्सदिवाः सारथये शुष्यमशुषं कृयवं कृत्साय ।

दिवोदासाय नवति च नवेन्द्रः पुरे व्यैरच्छन्वरस्य ॥६॥

तेजस्वा इन्द्रदेवले सारथि कुत्सका निमित्त शुष्ण, अशुष र कृयव नामका असुरको संहार गरे र दिवोदासका निमित्त शम्बासुरका उनात्मय सहर ध्वस्त गराए

एवा त इन्द्रोचक्षमहेम श्रवस्या न त्मना वाजयन्तः ।

अश्याम तत्साप्तमाशुषाणां नमो वध्रदेवस्य पीयोः ॥७॥

हे इन्द्रदेव ! हामी अत्र र बलका भाशाले तिम्रो स्तुति गर्दछौं । देवताको अपहेला गर्ने र हिंसक दुष्टको हिंसक कृत्य नष्ट गरायौं । तिम्रोसँग हामी अटुट मैत्री राखिरहौं ।

एवा ते गुत्समदाः शूर मन्थावस्यवो न वयुनानि तक्षुः ।

ब्रह्मण्यन्त इन्द्र ते नवीय इषमूर्ज सुक्षिति सुम्पमशुः ॥८॥

हे शूरवीर इन्द्रदेव ! गुत्समदहरू आफ्नो उत्तम संरक्षणका आशाले उत्तम एवं मनोरम स्तोत्रले तिम्रो स्तुति गर्दछन् । उसै गरी नवीय ब्रह्मज्ञानी स्तोताहरू पनि उत्तम आश्रय, अन्न, बल र सुख पाउनका लागि यसरी नै स्तुति गर्दछन् ।

नून सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।

शिक्षा स्तोतृभ्यो माति ध्रुमगो नो बृहद्देम विदथे सुवीराः ॥९॥

हे इन्द्रदेव ! यज्ञका समयमा तिम्राले स्तोतालाई दिएको ऐश्वर्ययुक्त दक्षिणाले निश्चित रूपमा धन प्रदान गर्दछ । त्यसैले स्तोताहरूसँग हामीलाई पनि त्यही ऐश्वर्य प्रदान गर । त्यसै कारण हामी यज्ञमा महान् पराक्रम प्रदान गर्ने स्तोत्रले स्तुति गरौं ।

[सूक्त - २०]

ऋषि गुत्समद भार्गव शौनक देवता इन्द्र । छन्द - त्रिष्टुप ।

वयं ते वय इन्द्र विद्धि षु ण प्र भयामहे वाजयुनं रथम् ।

विपन्यवो दीध्यतो मनीषा सुप्नमियक्षन्तस्त्वावतो नून ॥१॥

हे इन्द्रदेव ! अन्नको खोजी गर्नेले जसरी आफ्नो रथ चत्रले भर्दछन् । उसै गरी हामी स्तोताहरू तेजस्वी बुद्धिका हुनाले तिमीबाट सुखको कामना गर्दै तिम्रा लागि हवि प्रदान गर्दछौं । हाम्रो यो कार्य तिमी राम्रोसित भुभ ।

त्वं न इन्द्र त्वाभिरूती त्वायतो अभिष्टिपासि जनान् ।

त्वमिनो दाशुषो वरुतेत्वाधारीभि यो नक्षति त्वा ॥२॥

हे इन्द्रदेव ! तिमीलाई जसले आफ्नो इष्ट मानेका छ, त्यस्तो दानशील मानिस नजिक आउँदा तिमी यनेकै किसिमले त्यसका रक्षा गर्दछौ । तिमी अप्रदबाट जोगाउने, सत्कर्मी र न्यायशील छौ । त्यसैले आफ्ना रक्षा साधनले हामीलाई संरक्षण देऊ ।

सनो युवेन्द्रो जोहृत्रः सखा शिवो नरामस्तु पाता ।

यः शंसन्तं यः शशमानमूतो पचन्तं च स्तुवन्तं च प्रणेयत् ॥३॥

स्तोत्र उच्चारण गर्ने, उत्तम निर्देश दिने हविष्यान्न तयार गर्ने र यजमानलाई संस्कार दिएर ताम्र
यापदबाट जोगाउँछौं नित्य तस्मा, मित्रवत् साथै नैजिक सेवाउन योग्य र सुखका स्वस्त्रो
इन्द्रदेवल समस्त प्रजाका साथै हाम्रो रक्षा गरन्

तमु स्तुष इन्द्र तं गृणीषे यस्मिन्पुरा वावृधुः शाशदुश्च ।

स वस्वः कामं पीपरदियानो ब्रह्मण्यतो नूतनस्यायै ॥४॥

इन्द्रदेवको शरणमा स्तोताले उत्रति गच्छन् र शत्रुको पित्राण गर्दछन् । इन्द्रदेवका कीर्ति गर्दै हाम्रो
स्तुति गर्दछौं । स्तुत्य इन्द्रदेवले नयाँ यजमानका धनका, गृह र पुत्र गवतन

सो अङ्गिरसामुचथा जुजुष्वान्ब्रह्मा तूतोदिन्द्रो गातुमिष्णन् ।

मुष्णन्नुपसः सूर्येण स्तवानश्नस्य चिच्छिन्नथत्सूर्याणि ॥५॥

अङ्गिराहरूको स्तुति स्वीकार गरेर इन्द्रदेव उत्तम वायो दख्छे । नग्न नतुर्दिन्द्रो स्तुत्य
इन्द्रदेवले सूर्यलाई प्रकट गर्दछन् र उधार्को हराण गर्ने अश्नसुको नष्ट गर्दछन्

स ह श्रुत इन्द्रो नाम देव ऊर्ध्वो भुवन्मनुषे दस्मत्तमः ।

अव प्रियमशंसानस्य साह्याङ्गिरो भरद्वाजस्य स्वधावान् ॥६॥

तेजस्वी कीर्तिवान्, ख्यातिप्राप्त भन्दछन् सुन्दर र प्रिय इन्द्रदेव जनमान्यताको संरक्षण गर्ने गर्छौं
तयार हुन्छन् । शत्रुनाशक इन्द्रदेवल संसारको अनिष्टकर्ता दास नामका शत्रुलाई नाश गरे

स वृत्रहेन्द्रः कृष्णयोनी पुरन्दरो दासी रैरयद्वि ।

अजनयन्मनवे क्षामपश्च सत्रा शंसं यजमानस्य तूतोत् ॥७॥

वृत्रहेन्ता र शत्रुका किल्ला भत्काउने इन्द्रदेवल कृष्णदासका सेनाको प्रारम्भ गर्ने मानिसका लागि
पृथ्वी र जल उत्पन्न गरे । यस्ता महान् इन्द्रदेवल यजमानका उचित रहर पुग्दछन्

तस्मै तवस्थे मनु दायि सन्नेन्द्राय देवेधिरर्णस्यतौ ।

प्रति यदस्य वज्रं बाह्योर्ध्वहृत्वी दस्यूपुर आयसीर्नि तारीत् ॥८॥

सङ्गठित भएका योद्धाहरूले युद्धमा निरन्तर इन्द्रदेवलाई बल प्रदान गरे । इन्द्रदेवले वज्रलाई
भुजामा वज्र धारण गर्दै दुष्टको संहार गरे र उनीहरूका वनस्पति र जीव जन्तुको पालो गरे

नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी

शिक्षा स्तोतृभ्यो माति क्षत्रभगो नो बृहद्वदेम विदधे सुवीरा ॥९॥

हे इन्द्रदेव ! यज्ञका समयमा तिम्रो स्तोतृलाई दिने उषधालाई दाक्षिणाको निश्चित मात्रामा धन
प्रदान गर्दछ । त्यसैले स्तोतृलाई हामीले तिम्रो वैश्व प्रदान गरे । यस काम हामी र तिम्रो महान्
पराक्रम प्रदान गर्ने स्तोत्रहरूले स्तुति गर्ने

[सूक्त १०]

ऋषि गृत्समद भाव शनैक देवता इन्द्र छन्द शान्ति छन्द

विश्वजिते धनजिते स्वर्जिते सत्राजिते नृजिते उर्वराजिते

अश्वजिते गोजिते अब्जिते भरेन्द्राय सोम यजताय हर्यतम् ॥१॥

हे याज्ञकहरू हो ! सिद्धो विश्व जित्ने विश्वको धन जित्ने, सङ्गठित नगर राज्य जित्ने मानिसलाई
जित्ने, उब्जाउ भूमि जित्ने, घाँड जित्ने, गाई जित्ने र जल वा तलमा पढाउने जस्तो यशस्वी यज्ञ
पूज्य इन्द्रदेवका निम्ति तजस्वी सामरस्य प्रदान गरे

अभिभुवेऽभिपङ्गाय वन्वतेऽषाड्हाय सहमानाय वेधसे

तुविप्रये वह्नये दुष्टरीतवे सत्रासाहे नम इन्द्राय वोचत ॥२॥

हे याज्ञकहरू हो ! सर्वव्यापक प्रलयहारी वैश्वरालाई पराजित तस्मा विभक्त गर्ने
शत्रुका शत्रुमण प्रतिकार गर्ने विश्वमा निम्ति बालको कथ भएका निम्ति यमर धाम्ना
सामर्थ्य भएका, सङ्गठित रूपले युद्ध गर्ने इन्द्रदेवका साथै शशमा गत राधा

सत्रासाहो जनभक्षो जन्सहस्रयवनो युध्मो अनु जोषमुक्षितः

वृत्तचयः सहस्रिविंशवारित इन्द्रस्य वोच प्र कृतानि वीर्या ॥३॥

हे याज्ञकहरू हो ! मानिसको शत्रु लागि सङ्गठित रूपमा युद्ध गर्ने शत्रुनाशक

शत्रुनाशक गोह्वा, प्रीतिपूर्वक सोमरस पान करने, शत्रुहन्ता, प्रजापालक र तेजस्वी इन्द्रदेवले गरेका महान् पराक्रमको गुणगान गर ।

अनानुदो वृषभो दोधतो वधो गम्भीर ऋष्वो असमष्टकाव्यः ।

रश्मिचोदः सन्धनो वीडितस्पृशुरिन्द्रः सुयज्ञ उषसः स्वर्जनत् ॥४॥

हे याजक हो महादानी, बलशाली, वृषभ शत्रुका घातक, गम्भीर ज्ञानसम्पन्न, असाधारण कार्यकुशल, उत्तम कर्मका प्रेरक, शत्रुको शक्ति क्षीण गराउने, परिपुष्ट बङ्ग भएका, श्रेष्ठ कर्म भएका, महान् इन्द्रदेवका सामर्थ्यले उष र सुय प्रकट भए ।

यज्ञेन गातुनपुरो विविद्विरे धियो हिन्वाना रुशिजो मनीषिणः ।

अभिस्वरा निषदा गा अवस्यव इन्द्रे हिन्वाना द्रविणान्याशत ॥५॥

समयमा काम गर्ने ज्ञानीहरू समृद्धिको कामना गर्दछन् । उनीहरू असल यज्ञीय कर्ममा स्तुति गर्दै योग्य मार्ग फेला पढ्छन् र संरक्षणको कामना गर्दछन् । उनीहरू इन्द्रदेवका नानिजकै रहेर स्तुति गर्दै धन प्राप्त गर्दछन् ।

इन्द्र श्रेष्ठानि द्रविणानि धेहि चित्ति दक्षस्य सुभगत्वमस्मे ।

पोषं रयीणामरिष्टि तदूर्नां स्वाद्यानं वाचः सुदिनत्वमह्नाम् ॥६॥

हे इन्द्रदेव हामीलाई राम्रो भन, चेतनायुक्त सामर्थ्य र उत्तम ऐश्वर्य प्रदान गर निरोगी बनाउँदै हाम्रो ऐश्वर्य वृद्धि गराऊ । दिनदिनै हाम्रो आत्मी मधुर र उत्तम गराऊ ।

[सूक्त २०]

ऋषि गुत्समद भागव शानक देवता इन्द्र छन्द अष्टि भतिशक्ती ।

त्रिकटुकेषु महिषो यवाशिरे तुविशुष्मस्तुपत्तोममपिबद्विष्णुना सुतं यथा-वशत् । स ई ममाद महि कर्म कर्तवे महामुरु सैन सश्वदेवो देव सत्यमिन्द्र सत्य इन्दुः ॥१॥

ऋषि बलिना र पूजनयोग इन्द्रदेवले तीनै लोकमा व्याप्त, सन्तुष्टिदायक, दिव्य सोमलाई जीका गिठोसित मिसाएर विष्णुदत्तसँग मन लप्पेको पान गरे त्यसले महान् इन्द्रदेवलाई असल कार्य गर्नका लागि प्रेरित गरियो । उत्तम गुणले सम्पन्न त्यस दिव्य सोमरसले इन्द्रदेव प्रसन्न भए ।

अथ त्विष्यमौ अथ्योजसा क्रिवि युधाभवदा रोदसी अपूणदस्य मज्जना प्रवावृधे ।

अथतान्य जठरे प्रेमरिच्यत सैन सश्वदेवो देव सत्यमिन्द्र सत्य इन्दुः । ॥२॥

हे इन्द्रदेव आफ्ना सामर्थ्यले क्रिवि नामका अमुरलाई तिमिले जित्यौ र आकाश एवं पृथ्वीलाई नेजले निपुर्ण गरायौ । तिमिले सोमको एक भाग आफ्ना पेटमा राख्यौ र बर्को भाग देवताहरूलाई दिग्यौ । सत्यस्वरूप, शक्तिमान् र दिव्य सोमले सत्यस्वरूप तेजस्वी इन्द्रदेवलाई पोषण प्रदान गर्दछ ।

साकं जातः ऋतुना साकमोजसा ववक्षिय साकं वृद्धो वीर्यैः सासहिर्मृधो विचर्षणिः ।

दाता राधः सुवते काम्य वसु सैन सश्वदेवो देव सत्यमिन्द्र सत्य इन्दुः ॥३॥

हे इन्द्रदेव तिम्रो अजस्रगै प्रकट भएका है आफ्ना सामर्थ्यले विश्वको भार उठाउन रहर गर्दछौ । हे ज्ञानी इन्द्रदेव । महान् पराक्रमी, शत्रुपहारक विशिष्ट ज्ञानी भएर तिम्रो स्तोत्राले रुचाएको ऐश्वर्य प्रदान गर्दछौ । सत्यस्वरूप, शक्तिमान् र दिव्य सोमरस सत्यका ज्ञता इन्द्रदेवलाई प्राप्त हुन्छ ।

तव त्यज्यं नृतोऽप इन्द्र प्रथमं पूर्य विवि प्रवाच्य कृतम् । चदेवस्य शवसा प्रारिणा असु रिणन्नपः । भुवद्विहमभ्यादेवमोजसा विदादूर्ज शतक्रतु-विंदादिषम् ॥४॥

सबैलाई अनुशस्यमा राख्ने हे इन्द्रदेव । सम्पूर्ण मानवका हितकारी सबैभन्दा पहिले गरिएका तिम्रा सबैभन्दा उत्कृष्ट कर्महरू स्वर्गलोकमा प्रशंसित छन् । आफ्ना शक्तिले तिमिले राक्षसको संहार गर्नु भन्नुलाई पराजित गर्नु र जल प्रवाहित गराउनु सबै सत्कर्म गर्ने इन्द्रदेवले अन्न एवं बल प्राप्त गरे ।

[सूक्त २०]

ऋषि गुत्समद भागव शानक । देवता बृहस्पति ब्रह्मणस्पति छन्द जगती त्रिष्टुप्

गणना त्वा गणपति हवामहे कवि कवीनामुपमश्रवस्तमम् ।

ज्येष्ठराज ब्रह्मणा ब्रह्मणस्पत आ नः शुण्वतूतिधिः सोद सादनम् ॥१॥

हे ब्रह्मणस्पतिदेव तिम्रो नामका अधिपति है र कविहराम श्रेष्ठ छौ । अनुपम, श्रेष्ठ र तेजस्वी

मन्त्रका तिमी स्वामी हो त्यसैले हामी तिमी अर्हान गर्दछौं । हाम्रो पश्चता माफकार गरेर रक्षण साधनले हामीलाई संरक्षण प्रदान गर

देवाश्रिते असुर्यं प्रचेतसो बृहस्पते यज्ञियं भागमानशुः ।

उद्गाह्यं सूर्यो ज्योतिषा महौ विश्वेषामिज्जनिता ब्रह्मणामसि ॥२॥

हे महाबलको बृहस्पतिदेव । देवताहरूले तिमी सर्वोत्कृष्ट यज्ञीय भाग प्राप्त गरे महान् सूर्यदेवले तेजस्वी किरण उत्पन्न गरेभैँ तिमी सम्पूर्ण ज्ञानका प्रकाशक हो

आ विबाध्या परिरपस्तमांसि च ज्योतिष्मन्तं रथमृतस्य तिष्ठसि

बृहस्पते भीममभिद्रवम्भनं रक्षोहणं गोत्रभिदं स्वविदम् ॥३॥

हे बृहस्पतिदेव पापकर्म गर्ने र यज्ञानरूपी अश्वकाग तिमी विभिन्न रूपमा र च गदछौं दुष्टलाई तमाउने शत्रु नाश गर्ने रक्षक बध गर्ने सुदृढ किल्ला ध्वस्त गराउने यनका प्रकाशक र सुखदायी रूपमा तिमी रथमा विराजमान हुन्छौं ।

सुनीतिभिर्नयसि त्रायसे जनं यस्तुभ्यं दाशान् तमहो अश्नवत्

ब्रह्मद्विषस्तपनो मन्युमीरसि बृहस्पते महि तत्ते महित्वनम् ॥४॥

हे बृहस्पतिदेव हविष्यन्न प्रदान गर्नेका तिमी यसले पथप्रदर्शक हुँ निम्नान् संरक्षण गरेकालाई पापले कहिल्यै छुँदैन ज्ञानका शत्रुलाई सताउने तिमी यथिमानको शत्रुक पनि हो । तिमी विशाल महिमा भवर्णनीय ॥

न तमहो न दुरितं कुतश्चन तारातयस्तिरुर्न द्वयाविनः ।

विश्वा इदस्मादध्वरसो वि बाधसे यं सुगोपा रक्षसि ब्रह्मणस्पते ॥५॥

हे ब्रह्मणस्पतिदेव तिमी असलार् संरक्षण प्रदान गर्दछौं त्यसलाई सदा हिंसा शत्रुका वा शत्रुलाई त्यसलाई पापकर्मले दुःख दिँदैन । शत्रुले असलार् सताउँदैन र अन्य कसैले पनि उसलाई भुक्त्याउँदैन ।

त्व नो गोपाः पथिकृद्विचक्षणस्तव व्रताय मतिभिर्जामहे

बृहस्पते यो नो अभि ह्यो दधे स्वा तं मर्मतु दुच्छुना हरस्वती ॥६॥

हे बृहस्पतिदेव तिमी हाम्रा संरक्षक र मार्गदर्शक हो हे महाबल तिमी अनुसार तिमीलाई अनुगमन गर्दै हामी मन्त्रले स्तुति गर्दछौं असले हामीप्रति कठिन व्यवहार गर्दछ उसलाई ठस्के दुबुद्धले विनाश गरेम् ।

उत वा यो नो मर्चयादनागसोऽरातीवा मर्तं सानुको वृकः

बृहस्पते अप तं वर्तया पथः सुगं नो अस्यै देववीतये कृधि ॥७॥

हे बृहस्पतिदेव शत्रुभन्ता वा खसिजस्त व्यवहार गर्ने मानिसलाई हर्मन्ता रतए भन्दछि तिनीलाई हाम्रा मार्गबाट हटाइदक अवतार पाए भने हाम्रा मार्ग अक्षरहित र सुगम गराउने

अतारं त्वा तनूनां हवामहेऽवस्पर्तधिवक्तायमस्ययुम्

बृहस्पते देवनिदो नि बर्हय मा दुरेवा उत्तरं सुममुन्नशनं ॥८॥

हे ब्रह्मणस्पतिदेव तिमी शत्रुनाशक बलले निषेधबाट ग अगाडि निम्नलाई हामी आफ्नो ज्ञानको संरक्षक ठान्दछौं यसले गृहपतिका र मा प्रकाशक हो र तिमी बर्हान गर्दछौं देवताको निन्दा गर्ने र दुष्ट आचरण भएकाले मुख नपाउँदै नश होन्

त्वया वयं सुबुधा ब्रह्मणस्पते स्पार्हा वसु मनुष्या ददीमहि ।

या नो दूरे तडितो वा अरातयोऽभि सन्ति जम्भया ता अनप्सः ९॥

हे ब्रह्मणस्पतिदेव हामी राजाहरू निमाजट मनुष्यलाई हित गर्ने र चाहेजस्तो अनप ज्ञान गराउने धनको माग गर्दछौं हाम्रा नजिकै टाढा वा अरिपरि शत्रुलाई दुःख दिने कसैको मर्तिमा छैन भने उनिहरूलाई नाश गर

त्वया वयमुत्तमं धीमहे वयो बृहस्पते परिणा सस्तिना युजा

मा नो दुःशंसो अभिदिप्सुरीशत प्र सुशंसा मतिभिस्तारिषोमहि ॥१०॥

हे वाणीका स्वामी बृहस्पतिदेव तिमी असल नगिर र ऐश्वर्यले पूर्ण गराउँछौं तिमीसँग रहेर हामी प्राय प्राप्त गरौं हाम्रा अधिपतिहरू दुःखारी र टाढा गोरुन् अनल बुद्धिका भगवान् प्रशस्त गरेर हामी सङ्कटमुक्त हुन पाऔं

अनानुदो वृषभो जग्मिराहव निष्पत्ता शत्रुं पुत्रनामु सासहिः ।

असि सत्य ऋणया ब्रह्मणस्पत उग्रस्य चिदमिता वीदुहर्षिणः ॥११॥

हे ब्रह्मणस्पतिदेव ! तिमिररहको दानदाता अर्को कोही छैन । तिमी बलशाली, योद्धा, शत्रुपीडक, युद्धमा शत्रु पराजित गर्ने, ऋणमुक्त गराउने, पराक्रमले युक्त, शत्रु दमन गर्ने र न्यायशील छौ ।

अदेवेन मनसा यो विषण्यति शासामुग्रो मन्यमानो जिघांसति ।

बृहस्पते मा प्रणक्तस्य नोवधो नि कर्म भन्यु दुरेवस्य शर्धतः ॥१२॥

हे बृहस्पतिदेव ! असुरी वृत्तिले हामीलाई दुःख दिने, निर्दयी र अत्यन्त अहङ्कारी भएर स्तोताको हनन गर्ने खोजेका हतियार हामीले नछेऔं । कुमार्गगामी बलवान् व्यक्तिका क्रोधले हामीलाई नष्ट नगरोस् ।

भरेषु हव्यो नमसोपसद्यो गन्ता वाजेषु सनिता धनधनम् ।

विधा इदर्यो अभिदिप्योऽ मुधो बृहस्पतिर्वि ववर्हा रथोऽय ॥१३॥

युद्धमा सहायताका लागि अदरपूर्वक बोल्नु उन योग्य बृहस्पतिदेव सबै किसिमका ऐश्वर्य प्रदान गर्दछन् । उनी सन्त्य ऋन् शत्रुको सेवालाई नष्ट गर्ने रहर भएका बृहस्पतिदेव शत्रुको रथ र हिसक पशुलाई उर्स्न किसिमले संहार गर्दछन् ।

तेजिष्ठया तपनी रक्षस्तप ये त्वा निदे दधिरे दृष्टवीर्यम् ।

आविस्तत्कुष्ण यदसत उक्थ्यो बृहस्पते वि परिारपो अर्दय ॥१४॥

हे बृहस्पतिदेव ! तिमिले देवेका पराक्रमको जसले निन्दा गर्दछन्, त्यस्तो दृष्ट स्वभाव भएकालाई आफ्नै तेजस्वी तापले पीडित गराऊ । तिमी पराक्रम प्रशंसनीय छ । त्यसलाई प्रकट गरेर चारैतिर व्याप्त शत्रुको संहार गर ।

बृहस्पते अति यदर्यो अर्होद्वुमहिभाति क्रतुमज्जनेषु ।

यदीदर्यच्छवस ऋतप्रजात तदस्मासु द्रविण धेहि चित्रम् ॥१५॥

हे धर्ममा नाम कमाएका बृहस्पतिदेव ! ज्ञानी, मार्गमवाट सम्मानित मानिसहरूमध्ये तेजस्वी कर्मका कलका रूपमा देखा पर्ने, देदीप्यमान सर्वोत्तम तथा प्रलौकिक ऐश्वर्य हामीलाई प्रदान गर ।

या नः स्तेनेभ्यो ये अधि बृहस्पदे निरामिणो रिषवोऽन्नेषु जागृभुः ।

आ देवानामोहते वि त्रयो इदि बृहस्पते न परः साम्नो विदुः ॥१६॥

हे बृहस्पतिदेव ! दुष्ट शत्रु आक्रमण गरेर अन्न आदि पदार्थ कमाउन चाहन्छ । देवताप्रति द्वेष गर्ने र मुखदायी भएला कुनै बोलन नजान्नेबाट हामी नडराऔं ।

विश्वेभ्यो हि त्वा भुवनेभ्यस्परि त्वष्टाजनत्साम्नः साम्नः कविः ।

स ऋणचिदुणया ब्रह्मणस्पतिर्दुहो हन्ता मह ऋतस्य धर्तरि ॥१७॥

हे ब्रह्मणस्पतिदेव ! तिमीलाई पजापतिले भुवनभरिमा सबैभन्दा राम्रो बनाएका छन् । तिमी प्रत्येक सामगानका ज्ञाता हौं । महार यज्ञ धारण गर्ने स्तोतालाई ऋणबाट मुक्त गराएर विद्रोहीको विनाश गर्दछौ ।

तव श्रिये व्यजिहीत पर्वतो गवां गोत्रमुदसुजो यदङ्गिरः ।

इन्द्रेण युजा तमसा परीवृत बृहस्पते निरपामौब्धो अर्णवम् ॥१८॥

हे अङ्गिरा वर्या बृहस्पतिदेव ! पर्वतमा लुकाइएका भवस्थमा तिमीले गाईलाई बाहिर निकालेर आश्रय दिएका थियौ । त्यस बेला इन्द्रदेवका सहायताले वृत्रद्वारा रोकिएका जललाई बर्मनका लागि तिमीले प्रेरित गर्यौ ।

ब्रह्मणस्पते त्वमस्य यन्ता सूक्तस्य बोधि तनयं च जिन्व ।

विश्वं तद्वृद्ध यदवन्ति देवा बृहद्देम विदधे सुवीराः ॥१९॥

हे ब्रह्मणस्पतिदेव ! तिमी सम्पूर्ण ससारका नियन्ता हौ । तिमी यस सूक्तका ज्ञाता हौ । देवगणको संरक्षण जस्ताण्ड प्राप्त हुन्छ । उनीहरूको स्वयं किसिमले कल्याण हुन्छ । तिमी हाम्रा सन्ततिलाई परिपुष्ट बनाऊ । त्यसले गर्दा हामी यज्ञमा भएल मन्त्रनका साथ तिमी महिमाको गुणगान गर्न सक्ने ।

ऋषि गृत्तमन्द भागव शानक देवता ब्रह्मणस्पति बृहस्पति छन्द जगती त्रिष्टुप्

सेमामविद्धि प्रभृति य ईशिशेषया विधेम नवया महा गिरा ।

यथा नो मीडवान्तस्तवते सखा तव बृहस्पते सीषधः स्तौत नो मतिम् ॥१॥

हे बृहस्पतिदेव ! तिम्रो सम्पूर्ण विश्वमा स्वाम्ये हे मरुतु स्मृतिद्वारा हमारा तिम्रो यश गाउँछौं, ब्रह्मण गाउँछौं भित्रभावले तिम्रो स्तुति गर्ने हाम्रो स्तौतालाई सद्गुणले प्रशस्त गरे

यो नन्त्वान्यनमन्यो जसोतादर्दमनुना शम्भराणि वि

प्राच्यावयदच्युता ब्रह्मणस्पतिरा चाविशद्वसुमन्तं वि पर्वतम् ॥ २ ॥

ब्रह्मणस्पतिदेवले दान्द दिन याग्य शत्रु आफ्ना सम्मथ्यले दवाग र उम्लन शम्भरलाई शिलाधिनो पारे नखरने पल्लवा तला खुम्चाले र गाई लुकाउने पर्वतभित्र उनी परे

तद्देवानां देवतामाय कर्तव्यमश्रद्धानन्दुडहाव्रदन्त वीडिता ।

उदगा आजदभिनद्ब्रह्मणा वलमगूहन्तमो व्यचक्षयत्सवः ॥३॥

देवताहरूमा सबैश्रेष्ठ ब्रह्मणस्पतिदेवको पोरखुले घातिमा कित्तराई पनि खुट्टालिनछन् र वनशर्ला पनि सोभना भएर नुहुन्छन् ब्रह्मणस्पतिदेवले मन्त्रशक्तिकद्वारा वनसमूहलाई मारेर गाई मुक्त गरे सूर्य प्रकट गराएर जन्तु पक्षिकार नाष्ट गरे

अश्मास्यमवतं ब्रह्मणस्पतिर्मधुधारमभि यमोजसानुपत् ।

तमेव विश्वे पपिरे स्वर्दशो बहु साकं सिसिचुरुत्समुद्रिणम् ॥ ४ ॥

दुद्राजस्ते अलिया, मुख र मधुर धारा भएका मधुनाउको प्रयोगद्वारा ब्रह्मणस्पतिदेव अस्मिन्का लागि प्रेरित गरे वर्षाको जल सुषका गरिमले पनि मारेर प्रचुर जलधरका लागि पनि बराम

सना ता का चिद्धवना भवीत्वा माद्भिः शरद्भिर्दुरो वरन्त वः

अयन्ता चरतो अन्यदन्यदिद्या चकार वयुना ब्रह्मणस्पतिः ॥५॥

हे ऋतिवक्रहरू हे ब्रह्मणस्पतिदेवले तिम्रोहरूका लागि यनादि कार्दश प्रत्येक महिना र प्रत्येक वर्ष वर्षा गराउने मेघलाई प्रेरित गरे यमो विश्वले ज्ञान र गृहस्थ दुवै परम्परामा जल उपभोग गर्दछन्

अभिनक्षन्तो अभि ये तमानशुर्निधिं पणीनां परमं गुहा हितम् ।

ते विद्वांसः प्रतिचक्ष्यानृता पुनर्यत उ आयन्तदुदीयुराविशम् ॥ ६ ॥

पणीहरूले गुफामा लुकाएर राखेको मूल्यवान् धन भनेकनिर खात्र दन्तहरूले फेला पारे त्यही धन खेरि यज्ञमा आभा हाल्ने गक्षम जतात्रोट भए यत फकर गए

ऋतावानः प्रतिचक्ष्यानृता पुनरात आ तस्थुः कवयो महस्पथ ।

ते बाहुभ्यां धमितमग्निमश्मनि नकिः षो अस्त्यरणो जहुर्हि तम् ॥७॥

सर्वज्ञाता र सत्यवादीले मयाको शक्ति दाहा पाए मयागत जोग्ने निवक्रपूवक मरुत कायमा अग्निहरू लागे यज्ञका निर्मात उपपन्न गरिएको अग्नि त्यही होईरिउम्

ऋतज्येन क्षिप्रेण ब्रह्मणस्पतिर्यत्र वष्टि प्र तदर्शनेति धन्वना ।

तस्य साध्वीरिषयो याभिरस्पति नृचक्षसो दुराये कर्णयोनयः ॥ ८ ॥

ब्रह्मणस्पतिदेवमित प्रत्यज्वा तत्र सज्जितः एउटा राम्रो धनुष र छत्राका टाँगमा उनी प्राण गुम्नाउन सक्छन् त्यसैबाट उनले मानिसको दुष्ट भाव र सङ्घट मेटाउँछन्

स संनयः स विनयः पुरोहितः स सुधृतः स युधि ब्रह्मणस्पतिः ।

चाक्ष्मो यद्वाजं भरते मती धनादित्सूर्यस्तपति तप्यतुर्वृथा ॥९॥

स्वत्य ब्रह्मणस्पतिदेव युद्धमा भएता भएर सङ्घटित रूपले अक्रमण गर्दछन् सर्वदर्शी ब्रह्मणस्पतिदेव अत्र र धन धरणा गर्दछन् अग्नि यो भाविक रूपले सूर्य उठे उठ्छन्

विभु प्रभु प्रथम महनावतो बृहस्पतेः सुविदत्राणि गध्या ।

इमां सातानि वेत्यस्य वाजिनो येन जना उभये भुज्जते विशः ॥१०॥

अनन्त सामर्थ्य प्रदान गर्ने सबै किसिमले युद्धा सिद्धि प्रदान गर्ने या धन सबैले रहर गर्छ महाबली बृहस्पतिले यमोएका हुन दुवै किसिमका प्रजाले यो भोग गर्दछन्

योऽवरे वृजने विश्वथा विभुर्महमु रण्वः शवसा ववक्षिथ ।

स देवो देवान्प्रति पप्रथे पृथु विश्वेदु ता परिभूर्ब्रह्मणस्पतिः ॥११॥

सर्वव्यापी, आनन्ददायी ब्रह्मणस्पतिदेव प्रत्येक युद्धमा आप्ना सामर्थ्यले आफ्नो महत्ता प्रकट गर्दछन् । सबै देवताहरूमा श्रेष्ठ ब्रह्मणस्पतिदेव विश्वमा व्यापक रहन्छन् ।

विश्वं सत्यं मधवाना युवोरिदापश्चन प्र मिनन्ति व्रतं वाम् ।

अच्छेन्द्राब्रह्मणस्पती हविर्नोऽन्नं युजेव वाजिना जिगातम् ॥१२॥

हे ऐश्वर्यसम्पन्न इन्द्रदेव र ब्रह्मणस्पतिदेव । तिमोहरू दुवै सत्य व्रतधारी है । तिमोहरू दुवैका कर्तव्य र नियम अटल छन् । जुवामा नारिएका अध्वनस्तै तिमोहरू दुवै हाप्रो हविष्यान्न ग्रहण गर्नका लागि भाओ

उताशिष्टा अनु शुण्वन्ति वह्वयः सभेयो विप्रो भरते मती धना ।

वीडुद्देशा अनु वश ऋणमाददिः स ह वाजी समिथे ब्रह्मणस्पतिः ॥१३॥

युद्धका निमित्त बलिवृष्ट ब्रह्मणस्पतिदेव सभ्य र जानीको उत्तम धन स्वीकार गर्दछन् र बलशाली शत्रुसित दोह गर्दछन् । अध्वनै तीव्र गतिमा दौड्नेले उनको कुगे सुन्दछन् र ऋणमुक्त हुन्छन् ।

ब्रह्मणस्पतेर भवद्यथावशं सत्यो मनुमीहि कर्मा करिष्यत ।

यो गा उदाजत्स दिवे वि चाभजन्महीव रीतिः शवसासरत्पृथक् ॥१४॥

दुलो काममा लागिरहने ब्रह्मणस्पतिदेवका कार्यले अभिलाषाअनुसार फल दिन्छ ब्रह्मणस्पतिदेवले गई बाहिर निकालेर चित्रय प्राप्त गर निरन्तर प्रवाहमान नदीभै गई स्वतन्त्र भएर हिँडे

ब्रह्मणस्पते सुयमस्य विश्वहा रायः स्याम रथ्योऽ वयस्वतः ।

वीरेषु वीरौ उप पृद्धधि नस्त्वं यदीशानो ब्रह्मण वैषि मे हवम् ॥१५॥

हे ब्रह्मणस्पतिदेव हामी सबै व्रतका पालक है र अत्रयुक्त धनका अधिपति रहौ । तिमो सबैका नेता है । हाथीले जानानुर्यक गेको स्तुति स्वीकार गरेर हामीलाई पारक्रमी सन्तति प्रदान गर ।

ब्रह्मणस्पते त्वमस्य यन्ता सूक्तस्य बोधि तनयं च जिवन् ।

विश्वं तद्भद्रं यदवन्ति देवा बृहद्भदेम विदथे सुवीराः ॥१६॥

हे संसार हाँक्ने ब्रह्मणस्पतिदेव तिमो यस सूक्तका ज्ञाता है । देवगणको संरक्षण असलाई प्रान हुन्छ, उनीहरूको सबै किसिमले कल्याण हुन्छ । तिमो हाफ्रा सन्ततिलाई परिपुष्ट बनाऊ असल सन्तानसँगै हामी यज्ञमा तिम्रा महिमा गाउँन गन सकौ ,

[सूक्त २२]

ऋषि - गृत्समद भार्गव शौनक । देवता - ब्रह्मणस्पती छन्द - जगती ।

इन्धानो अग्निं वनवद्गुण्यतः कृतब्रह्मा शुशुवद्रातहव्य इव ।

जातेन जातमति स प्र सप्तैते ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ॥१॥

ब्रह्मणस्पतिदेवले असलाई सखा बनाउँछन्, तिनका शत्रु अग्निमा डडेर संहार हुन्छन् उनका ज्ञानवान् सखा हवि प्रदान गर्दै समृद्धिशाली र क्षौरानातिले सम्पन्न हुन्छन् ।

वीरेभिर्वीरान्वनवद्गुण्यतो गोभी रथि पप्रथद्वोधति तस्मा

तोक्तं च तस्य तनयं च वर्धते ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ॥२॥

यजमानलाई ब्रह्मणस्पतिदेवले आफ्नो सखाका रूपमा स्वीकार गर्दछन् । यजमानका बलशाली पुत्रले हिंस्रक शत्रुका वीर पुत्र मारिदिन्छन् । तिनीहरू गाईरूपी धनले समृद्ध र ज्ञानवान् बन्दछन् ब्रह्मणस्पतिदेव उनलाई धेरैगनातिले समृद्ध बनाउँछन् ।

सिन्धुर्न क्षोदः शिमीर्वीं ऋधायतो वृषेव वध्री रथि वष्ट्योजसा ।

अग्नेरिव प्रसितिर्नाह वर्तवे ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ॥३॥

जुन यजमानलाई ब्रह्मणस्पतिदेवले आफ्नो सखाका रूपमा स्वीकार गर्दछन्, नदीले किनारा भत्काएभै, सँहिले बाछा मिचेभै उनले हिंस्रक शत्रु पराजित गर्दछन् । यस्ता यजमान अग्निका ज्वालाजस्तै कमैबाट पनि नरोकिने खालका हुन्छन्

तस्मा अर्पन्ति दिव्या असञ्चतः स सत्यभिः प्रथमो गोषु गच्छति ।

अनिभृष्टतविषिर्हन्त्योजसा ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ॥४॥

हुन यजमान बाद ब्रह्मणस्पतिदेवले आपना स्रज्वाका लागी स्वीकार पावळुन इतकाई देवां समक्षें निरन्तर प्राप्त भवतछुन अस्ता सन्ततिष्ठ वर्णनकाराई सवेभन्ना पहिले गर्वहृषी धन प्राप्त हुन्छ द्रुहमा शत्रु संहार गर्दै सधैं ॐ नमो रहन्छ

तस्मा इद्विधे धुनयन्त सिन्धवोऽच्छिन्ना शर्म दधिरे परुणि ।

देवानां सुमे सुभगः स एधते ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः । ५ ।

हुन यजमानलाइ ब्रह्मणस्पतिदेवले आपना स्रज्वाका रूपमा स्वीकार पावळुन सदाको प्रणाह उनकें अनुकूल श्रेष्ठ उनले निरन्तर अनेकौं किसिमका सुखको भोग पावळन त्यस्ता सौभाग्यशाली यजमानले देवताप्रद दिवाको मुख र समर्पित प्राप्त पावळन

[सूक्त २०]

अधि कृत्वा मम भगव शतक्र देवता ब्रह्मणस्पति छन्द - अगते

अजुरिच्छसो वनवद्भुज्यतो देवयज्ञिदेवयन्तमभ्यसत् ।

सुप्रावीरिद्वनवत्पुत्सु दुष्टर यज्वेदयज्योर्वि भजाति भोजनम् । १ ।

ब्रह्मणस्पतिदेवका स्मृति गर्ने सज्जन स्तोत्रान् देवताको पूजन पावळुन र उल्लापन नमस्त्रे र हिंस्रकलाइ सहाय गर्वछुन उत्तम साधन प्राप्त गर्ने ब्रह्मणस्पतिदेव द्रुहमा इव आगदा शत्रुलाइ मार्दछुन यज्ञ नगर्नेहरूका देशय यज्ञिकले भोग पावळन

यजस्व वीर प्र विहि मनायतो भद्र मनः कृणुष्व वृत्रतूयै !

हविष्कृणुष्व सुभगो यथाससि ब्रह्मणस्पतेरव आ वर्णीमहे ॥२॥

हे मनुष्य हो यज्ञद्वारा भद्रद्वारा शत्रु विनाश र विघ्न नष्ट पारुने मज्जलमा विचार जना यै ब्रह्मणस्पतिदेवका संरक्षणको कामना गर्दै हविष्यछ तयार गर र त्यसमै नै साधनशाली बन

स इज्जनेन स विशा स जन्मना स पुत्रैर्वाज भरते धना नृभिः ।

देवानां यः पितरमाविवासति श्रद्धामना हविषा ब्रह्मणस्पतिम् ॥३॥

श्रद्धायुक्त भावनले देवताहरूको पालन गर्ने ब्रह्मणस्पतिदेवलाइ हव्य समर्पित गर्ने यजकले समज र सन्ततिवाट ऐश्वर्य प्राप्त पावळ र सधैं मर्मसंग्रह सहयोग पाउँछ

यो अस्मै हव्यैर्घृतवद्धिरविधत्त तं प्राचा नयति ब्रह्मणस्पति

उरुष्यतीमहसो रक्षती रिषोविहोश्चिदस्मा उरुचक्रिन्दुत ॥४॥

यज्म ब्रह्मणस्पतिदेवले दिवा घृतसहित हव्यको अहुनि चढाउन यजमानले उत्तम संरक्षा प्राप्त पावळन त्यस्ता यजमान पण्डित जोगन्छन्, तिनका दु खकष्ट मेटिछ र देवजन्का मार्गमा अघि गृहदै अचम्मै किसिमले महान हुन्छन

[सूक्त २१]

अधि कृत्वा मम भगव शतक्र देवता आदित्या छन्द - गिरु

इमा गिर आदित्येभ्यो घृतसूः सनाद्राजभ्यो जुह्वा जुहोमि

शृणोतु मित्रो अर्यमा भगो नस्तुविजातो वरुणो दक्षो अशः ॥१॥

तजस्वी आदित्यागाला जुहू पात्रका घिउले संचन गर्दै हामा स्तुति गर्दछौं मित्र अयम भग स्वव्यग्रा अरुणदेव दक्ष र अश आदि देवतागाले हाम्रो स्मृति ग्रहण गरन

इमं स्तोम सक्रतवो मे अद्य मित्रो अर्यमा वरुणो जुधन्त ।

आदित्यासः शुचयो धारपूता अवृजिना अनवद्या अरिष्यः । २ ।

अद्वित्यारहित अनन्तित्त सारण भएका, हिंसा र्हित सभ्यका र हिंसित नहुने यशस्वी आदित्यागाला मित्र दत्ता र अयम देवतागाले हाम्रो स्मृतिको स्तंभ बन्न सृजन्

त आदित्यास उरवो गभीरा अदब्धसो दिप्सन्तो भूर्यक्षाः ।

अन्तः पश्यन्ति वृजिनोत साधु सर्वं राजभ्यः परमा चिदन्ति ॥३॥

महान् गम्भीर उमन र्गन्धो सुदृढ हृदय दिन हजार सँझा हुने अद्वित्यरेव समस्त प्राणीका अन्त कलाका स्पर्श वा स्मृतिबाट गन्धछुन पित्रको स्मृति टाढै टाढा नुरे पनि नजिकैका हुन्छ

धारयन्त आदित्यासो जगत्स्था देवा विश्वस्य भुवनस्य गोपाः ।

दीर्घाधिबो रक्षमाणा असुर्यमूलानश्चपमाना ऋणानि ॥४॥

स्थावरजङ्गम आदि सबैलाई धारण गर्दै यी आदित्यगण सम्पूर्ण संसारलाई रक्षा गर्छन् विशाल बुद्धि भएका यी देवगण सत्य मार्गमा चल्ने स्तोताको ऋण मेटाईदिन्छन् र भन्त्र जलको व्यवस्था गर्दै धनको रक्षा गर्दछन् ।

विद्यामादित्या अवसो वो अस्य यदर्यमन्वभ्य आ चिन्मथोभु ।

युष्माक मित्रावरुणा प्रणीतौ परि श्वभ्रव दुरितानि कृन्म्याम् ॥५॥

हे आदित्यगण ! कुनै सङ्कट आइलागेमा हामीलाई तिम्रा सुखदायी मरक्षण प्राप्त होस् हे अर्यमा मित्र र वरुणदेवहरू हे ! ढोड र रूखो जमिनजस्तो पाप त्यागिदिऊँ

सुगो हि वो अर्यमन्मित्र पन्था अनृक्षरो वरुण साधुरस्ति ।

तेनादित्या अधि वोचता नो यच्छता नो दुष्परिहन्तु शार्य ॥६॥

हे अर्यमादेव, मित्रदेव र वरुणदेव हो ! हामीलाई विघ्नरहित सरल र सुगमतापूर्वक हिँड्ने बाटो देखाओ ! हे आदित्यगण हामीलाई सम्मार्गमा चलनका लागि प्रेरणा दिँदै कहिल्यै नष्ट नहुने सुख प्रदान गर

पिपर्तु नो अदितौ राजपुत्राति द्वेषास्वयंमा सुगोभिः ।

बृहन्मित्रस्य वरुणस्य शमोष स्याम पुरुवीरा अरिष्टाः ॥७॥

हे तेजस्वी सन्तान हुने अदिति र अर्यमादेव । रिस गर्ने शत्रुबाट जोगिएर हिँड्न सजिलो बाटो हामीलाई देखाइदो हामी मित्रदेव र वरुणदेवका संरक्षणमा शत्रुबाट पीडित नभईकन असल सन्तानसहितको महान् सुख प्राप्त गरौं

तिस्रो भूमिर्धारयन् त्रीरुत द्यून्त्रीणि व्रता विदथे अन्तरेषाम् ।

ऋतेनादित्या महि वो महित्वं तदर्यमन्वरुण मित्र चारु ॥८॥

यज्ञीय व्रतका पालक आदित्यगणले तीन भूमिलाई तीन प्रकाशसहित धारण गरे । हे आदित्यगण ! तिमीहरूको महान् सामर्थ्य यज्ञमा आधारित छ । हे मित्र, वरुण र अर्यमादेव हो तिमीहरूको महानता सर्वश्रेष्ठ छ ।

त्री रोचना दिव्या धारयन्त हिरण्ययाः शुचयो धारपूताः ।

अस्वप्नजो अनिमिषा अदब्धा उरुशसा ऋजवे मर्त्याय ॥९॥

सुनका गहनाले सजिएका, तेजसम्पन्न, परम पवित्र निद्रारहित, श्रौंखा नभिम्व्याउने, चशस्वी हिसारहित र मानिसका लागि हितकारी आदित्यगणले धर्मका मार्गमा चल्ने मानिसका लागि तीन वटा दिव्य शक्ति धारण गरेका छन् ।

त्वं विश्वेषां वरुणासि राजा ये च देवा असुर ये च मर्ताः ।

शतं नो रास्व शरदो विचक्षेऽश्यामार्थं धि सुधितानि पूर्वा ॥१०॥

हे मादक पदार्थरहित वरुणदेव । तिमी देवता तथा मनुष्य सबैका लागि राजा हौ । यो संसार राम्ररी हेर्नका लागि हामीलाई सय वर्षको आयु देऊ ।

न दक्षिणा वि चिकिते न सव्या न प्राचीनमादित्या नोत पन्था ।

पाक्या चिद्वसवो धीर्या चिसुष्मानोतो अभयं ज्योतिरशायाम् ॥११॥

हे आदित्यगण । अगाडिपछाडि, दायाँबायाँ के छ भन्ने कुरो हामी जान्दैनौ सबैका आश्रयदाता हे आदित्यगण ! पाको वृद्धिका र धैर्यवान् तिमीले देखाएका बाटामा हामी हिँड्दै भयरहित ज्याति प्राप्त गर्न सकौं,

यो राजभ्य ऋतनिभ्यो ददाश यं वर्धयन्ति पुष्टयश्च नित्याः ।

स रेवान्याति प्रथमो रथेन वसुक्षया विदथेषु प्रशस्तः ॥१२॥

जसले तेजस्वी आजकलाई धन प्रदान गर्दछन्, जसले सधैंभरि समृद्धिशाली रूपमा उत्रति गर्दछन्, उनीहरू नै स्तुत्य, धनप्रदाता र रथमा प्रतिष्ठित रथीजस्ता भएर सधैं अग्रग्न्य हुन्छन्

शुचिरपः सूयवसा अदब्धा उप क्षेति वृद्धपयाः सुवीरः ।

नकिष्टं चन्त्यन्तितो न दूरद्व आदित्यानां भवति प्रणीतौ ॥१३॥

जसले आदित्यगणको बाटो अनुसरण गर्दछन् तिबैले दीर्घायुमान्, हिसारहित उत्तम सन्तानयुक्त

वीजायु धार पोषक भन्न तथा अस्या कस्य प्राप्त गच्छन् इत्याहु नचिके वा तद्वद्वत् कृते शत्रून्
वध गर्त मरुदैन

अदिते मित्र वरुणोत मृड यद्वो वयं चकूमा कच्चिदगः ।

उर्वश्यामभयं ज्योतिरिन्द्र मा नो दीर्घा अभि नशन्तमिहः । १४॥

हे अदिति मित्र वरुणदेव हे हमारे कृपे धन भय भयहारे धन धन हमारे क्षमा गर हे
प्रेक्षणेवान् इन्द्रदेव हमारे लामो समदयस्य भयभक्त गले नहारे धन विधान ग अभय ज्योति
प्रदान गर

उभे अस्मै पीपयतः समीची दिवो वृष्टिं सुभगो नाम पुष्यन्

उभा क्षयावाजयन्त्याति पृत्सूभावर्धौ भवतः साधू अस्मै । १५॥

अदित्यगणको अनुगण गर्त अस्तिलाहु इत्येक र पृथिव्याक इत्येक रिपव गच्छन्
इत्येक गत ऐश्वर्यको वर्ण भगर इत्येक सभाग प्राप्त गच्छन् २ पुत्रमा गच्छाथ विजय प्राप्त गर्त
दुव लोकमा जन्तु र दुवै लोक उसक लागि मङ्गलदात्री हुन्छन्

यावो माया अभिद्वहे यजत्राः पाशा आदित्या रिपवे विचुतः

अधीव तां अति येयं रथेनारिष्ट उरावा शर्मन्त्याम । १६॥

हे अदित्यगण काठिन वाटे छान्दत्रा मर्त्यले करिभै निमग्न शत्रुका लागि बनाएका पाश
हामी सन्तिलेसँग क्रुदत सबौ हामी युवमग विशाल घामा निविज भएर निवान गरौ

माहं मघो नो वरुण प्रियस्य भूरिदाव आ विदं शूनमापेः

मा रायो राजन्सुयमादव स्था बृहद्वदेम विवधे सुवीराः । १७॥

उ वरुणदेव सकेलाई सम्पुष्ट गच्छन् ऐश्वर्यवान् शनदनाका मुद्रायमृद्धिम गर्मा अहित्य रथ्य
नगरौ इत्येक वाफन्त मानौ हे वरुणदेव राजाकाम धन पणालि हामी शत्रुको नदनै वरुण
सन्तानसहित यज्ञमा देवनाको स्तुति गरौ

[सुक्त - ८]

ऋषि कृत् त्रिमल देवता वरुण छन्द त्रिष्टुप्

इदं कवेरादित्यस्य स्वराजो विश्वानि सन्त्यभ्यस्तु मह्य

अति यो मन्द्रो यजथाय देवः सुकीर्तिं भिक्षे वरुणस्य भूतः । १८॥

स्वय प्रकाशित हुने आदित्यगणक गर्मा समश्रवण मय विमल कण्ड उपलब्ध गच्छन् भव
स्तोत्र अने दूरदर्शी आदित्यगणक, लागि हुने अतिबलवत्क लागि अत्यन्त सुख र पानाकिएर
मृत्निवात हामी वरुणदेवलार्ग प्रार्थना गरौ

तव व्रते सुभगासः स्याम स्वाधयो वरुण दुष्टवस

उपायन उषसा गोमतीनामगन्धो न जरमाणा अनु हूतः । १९॥

हे वरुणदेव निम्ना शक्ति लयार हामी मायकशक्ति अने विमल कण्ड लागि पुनदेक दिन
तिम्रो स्तुति गर्दै हामी स्तोत्र हर समय पृथ्व्याक भएर अतिममान गरौ

तव स्याम पुरुवीरस्य शर्मन्नुरुशसस्य वरुण प्रणेतः ।

यूर्यं नः पुत्रा आदितेरदब्धा अभि क्षमध्वं युज्याय देवाः । २०॥

हे असल नायक वरुणदेव तिम्रा धैर्यात प्रशमित श्री हामी वरुणदेवले पुत्र भएर निम्ना
याश्रयमा रहौ हे अवश्य पुत्रहरू हे हामी निर्महरूमित मित्र भएर नमन गर्दै अस्मा
अपरध तथा पापहरूका लागि अमा वाचन गरौ

प्र सीमादित्यो असुजद्विधर्ता ऋतं सिन्धवो वरुणस्य यन्ति

न श्राम्यन्ति न वि मुचन्त्येते वयो न पतू रघुया परिजन्तु । २१॥

नमस्त विश्व भारा गर्त अदित्यपुत्र वरुणदेवले वरुणाक लामो पुत्र भएर नमन गरौ अस्मा
नदी प्रवहिनाराण त्यो नदी जस्तै गति नरन्तर २२ भएर नमन गरौ अस्मा अत्यन्त
विचरणा गरिरहेको छ

वि मच्छ्रुथाय रशनामिवाग कृध्याम ते वरुण खामृतस्य

मा तन्नुश्छेदि वयतो धिय मे मा मात्रा शर्यपसः पुर ऋतोः । २२॥

हे वरुणदेव पुराले र मच्छ्रुथार हामी मा मात्रा शर्यपको २३ भएर नमन गरौ अस्मा

असल माममा यात्रा गर्ने तिम्पो सामर्थ्य हामी धारण गर्न सकौं। युनाइको धागो नचुँडिएभैं असल कार्यमा सलग्न रहेका बखत तिम्पो गति निरन्तर प्राप्त भइरहोस्। कार्य समाप्तिभन्दा पहिले हाम्रो शक्ति क्षीण नहोस्।

अपो सु प्यक्ष वरुण भियस मत्सप्राइतावोऽनु मा गृधाम।

दामेव वत्साहि मुमुग्ध्यहो नहि त्वदारे निमिषश्नये ॥६॥

सत्यका रक्षक, हे तेजस्वी वरुणदेव। हामीमाथिको कृपा यथावत राखी भयबाट मुक्त गर डोरीबाट बाछो फुक्का गराएभैं पापबाट हामीलाई मुक्त गराऊ तिम्पो अभावमा हाम्रो कुनै अस्तित्व छैन

मा नो वधैर्वरुण ये त इष्ट्यवेनः कृष्वन्तमसुर भीणन्ति।

मा ज्योतिषः प्रवसथानि गन्म वि दू मूधः शिश्रथो जीवसे नः ॥७॥

हे प्राणीका रक्षक वरुणदेव। दुष्टलाई नष्ट गर्ने आयुधको हामीमाथि प्रभाव नपरोस्। हाम्रो जीवन सुखमय बनाउन हिंस्रक शत्रु नष्ट गर तर हामीबाट प्रकाश टाढा नहोस्

नमः पुरा ते वरुणोत नूनमुतापरं तुविजात ब्रवाम।

त्वे हि कं पर्वते न श्रितान्यप्रच्युतानि दूडभ व्रताति ॥८॥

हे असह्य दुर्लभ शक्तिले सम्पन्न वरुणदेव तिम्पो अटुट नियम पर्वतजस्तै अचल र दृढतापूर्वक स्थिर रहन्छ। हामीले विगतमा तिमीलाई छोड्यौं यस बेला पनि छोड्छौं र भविष्यमा पनि छोड्नेछौं।

पर ऋणा सावीरध मत्कृतानि माहं राजन्नयकृतेन भोजम्।

अव्युध्य इव भूपसारुषस आ नो जीवान्वरुण तासु शाधि ॥९॥

हे वरुणदेव। हामीलाई ऋणमुक्त गराऊ। अर्काले कमाणको सम्पत्ति हामी नचलाऔं। जाँवनमा धेरै पटक प्रकाशमयी उषा उदाउला त्यसैबाट हाम्रो जाँवन सुखमय बनाऊ।

यो मे राजन्युज्यो वा सखा वा स्वने भयं भोरवे मल्लमाह।

स्तेनो वा यो दिप्सति नो वृको वा त्व वस्माद्वरुण पाह्यस्मान् ॥१०॥

हे तेजस्वी वरुणदेव। सपनामा तर्साउने अथवा बर्साले भैं नाश गर्ने छोप्ने हाम्रै बन्धुहरूबाट हामीलाई जोगाऊ।

माहं मघोनो वरुण प्रियस्य भूरिदाज आ विदं शूनमापेः।

मा रायो राजन्सुयमादव स्यां बृहद्देव विदथे सुवीराः ॥११॥

हे वरुणदेव। सबैलाई सन्तुष्ट गराउने ऐश्वर्यवान् दानदाताको सुखसमृद्धिमा हामी कहिल्यै ईर्ष्या नगरौं, तिनलाई आफ्नै मानौं। हे वरुणदेव। चाहिएको धन प्राप्त भएपछि हामी अरुङ्गारी नबनौं, असल सन्तानसहित यशमा देवताको स्तुति गरौं।

[सूक्त २९]

ऋषि - कूर्म गान्समद अथवा गुत्समद। देवता विश्वेदेवा। छन्द त्रिष्टुप।

धृत्प्रता आदित्या इषिय अरे मत्कर्त रहसुरिवागः।

शुष्वतो वो वरुण मित्र देवा भद्रस्य विद्वो अवसे हुवे च ॥१॥

हे त्रतधारी सर्वत्र गमनशील आदित्यहरू हो। गोप्य मन्त्रणा गर्दा हाम्रो पाप टाढा पुर्‍याइदैंछौं। हे मित्र र वरुणदेव हा भङ्गलकारी कार्य जानेकाले हामी संरक्षणका लागि तिमीहरूलाई आह्वान गर्दछौं। तिमीहरू हाम्रो प्रार्थना स्वोका गर।

यूय देवाः प्रमतिर्यूयमोजो यूय द्वेषांसि सनुतयुयोत।

अभिषक्तारो अभि च क्षमध्वमघा च नो मुडयतापरं च ॥२॥

हे देवताहरू हो। तिमीहरू असल बुद्धि भएका तेजस्वी हुनाले द्वेषीका छलकपट प्रकट गराउन समर्थ छौं। तिमीहरू शत्रुनाशक हो त्यसैले शत्रु पहार गरी हाम्रो वर्तमान र भविष्य सुखमय गराओ

किमु नु वः कृणवामापरेण किं सनेन वसव आप्येन।

यूय नो मित्रावरुणदिते च स्वस्तिमिन्द्रामरुतो दधात ॥३॥

हे आश्रयदाता देवगण। पहिले गरेका आफ्ना कर्मले हामी तिमीहरूको आदरसत्कार कति मात्रै गर्दौं। हे मित्र, वरुण, इन्द्र तथा मरुतगण तिमीहरू सबै देवगण हाम्रो कल्याण गरिदैंछौं।

हये देवा भूयमिदापयः स्थ ते मृद्धत नाधमानाय मह्यम् ।

मा वो रथो मध्यमवाङ्मते भून्मा युष्मावत्स्वापिषु श्रमिष्य ॥४॥

हे देवताहरू हे हाम्रा हिलेपि रङ्गा तिमाहरू ने हो त्यसैले स्फुटि गदको हामालाई मुखी बनायो, हाम्रा प्रश्नमा तिमीहरूको रथ तत्र गतिले आयेस । तिमीहरू जस्ता मित्र पाएर हामी सबैभरि स्मृति गरेर कहिल्यै थाक्दैनौं ।

प्र व एको भिमय भूयांगो यन्मा पितेव कितव शशस ।

आरे पाशा आरे अघानि देवा मा माधि पुत्रे विमिव प्रभीष्ट ॥५॥

हे देवताहरू हामालाई तिमीहरूले जित्ने भई सल्लाह दिएका रौं यसले हाम्रा आत्मा भनको पाप नष्ट गर्यौं हे देवताहरू हे पाप र राश हाम्रोबाट टाढा रहून् । त्यसले पक्षी टिपेको सन्तानका माझबाट हामालाई नरकोस

अर्वाञ्चो अघा भवता यजत्रा आ वो हार्दि भयमानो व्ययेयम् ।

त्राध्व नो देवा निजुरो वृकस्य त्राध्व कर्तादवपदो यजत्राः ॥६॥

हे वृज्ज देवता तिमीहरू आज हाम्रोसमक्ष ठूल् होऔं हामी नरकोस हुँदा तिमीहरूको हुत्तयजस्ते पिय आश्व प्राप्त गरौं हे वृज्ज देवता कष्टदर्श दृष्ट नरकोस आपद कालमा यनेको किसिमले हाम्रो रक्षा गर

माह मघोनो वरुण प्रियस्य भूरिदाव आ विद शूनमापेः

मा रायो राजन्सुयमादव स्था बृहद्देम विदथे सुवीराः ॥७॥

हे वरुणदेव सर्वलाई सन्तुष्ट गरइन शुभयान गनदत्ताका सुरसमृद्धि रम कहिल्यै प्यो नगरौं, उनलाई आरुन्त मानौं हे वरुणदेव चाहिएको धन प्राप्त भान्ने । इन्द्रा नगरौं जसले सन्तानरहित थकम्, देवनाको स्तुति गरौं ।

[सूक्त २८]

ऋषि - गुत्समद भागव जनक 'देवता इन्द्र साम बृहस्पति छन्द अष्टा अंगी

ऋतं देवाय कृण्वते सवित्र इन्द्रायाहिष्णे न रमन्त आपः ।

अहरहयात्यक्तुरपां कियत्या प्रथमः सर्ग आसाम् ॥१॥

जलाप्रेरक, नेत्रसर्वी सर्वप्रेरक वृत्रहन्ता इन्द्रदेवका निमित्त गरिने प्रार्थना कहिल्यै रक्षितैन यज्ञकर्म प्रचलित भएदेखि याज्ञकगण सदैव गरिरहेका छन्

यो वृत्राय सिनमत्राभरिष्यत् त जनित्री विदुष उवाच ।

पथो रदन्तीरु जोषमस्मै दिवेदिवे धुनयो यन्त्यर्थम् ॥२॥

वृत्रलाई अत्र जसले प्रदान गर्दछ, त्यसको कुरा समुद्रदेवलाई उनको मा मा भन्दित्ते, भनिदिन्छन् । नदीहरू इन्द्रदेवको कामना अनुसार मा मा उनैदे निरन्तर समुद्रतर्फ प्रवाहित हुन्छन्

ऊर्ध्वो ह्यस्थादध्यन्तरिक्षेऽथा वृत्राय प्र वर्ध जभार ।

मिह वसान उप हीमदुद्रोत्तिमायुधो अजच्छत्रुमिन्द्रः ॥३॥

वन्तरिक्षका मेघमा लुक्का वृत्रले इन्द्रदेवलाई धेरै माथबाट आक्रमण गरेको थियो इन्द्रदेवले आफ्नो वज्र वृत्रमाथि प्रहार गरे । त्यस धारिला हातियारले इन्द्रदेवले वृत्रमाथि विजय प्राप्त गरे

बृहस्पते तपुषाशनेव विध्य वृकहरसो असुरस्य वीरान् ।

यथा जघन्थ धृषता पुरा चिदेवा जहि शत्रुमस्माकमिन्द्र ॥४॥

हे बृहस्पतिदेव असुरपुत्रलाई विषयतस्तर दुःख दिन आत्मा वज्रले टुक्रा गराऊ र दुःख देऊ हे इन्द्रदेव उहिले नै आफ्ना वज्रले शत्रुमाथि विजय पाए भई हाम्रा शत्रुलाई आज पनि नाश गरिदेऊ

अव क्षिप दिवो अश्मानमुज्वा येन शत्रु मन्दसानो निजूर्वाः ।

नोकस्य सातो तनयस्य भूरैस्माँ अर्धं कृणुतादिन्द्र गोनाम् ॥५॥

हे इन्द्रदेव स्तोताक, स्तुतिबाट प्रसन्न भएर तिमीले शत्रु विजय गर्ने वज्र हलोत्कबाट हाम्रा शत्रुमाथि पर्याक । हामालाई भरणपोषणका लागि योग्य साधन र गुरुराी धनले समृद्ध बनाऊ त्यसबाट हामी आफ्ना शाखासन्तानको पालनपोषण गर्न सकौं ।

प्र हि क्रतु वृहथो यं वनुथो रभ्रस्य स्थो यजमानस्य चोदौ ।

इन्द्रासीमा युवभर्त्सां अविष्टपरस्मिन्धयस्ये कृणुतमु लोकम् ॥६॥

हे इन्द्रदेव र सोमदेव तिमीहरू दुवै स्तोतालाई रुचाउँछौ र उनीहरूलाई यज्ञको उन्नतिमा प्रेरणा दिन्छौ । हामी संसारमा भयभीत हुँदा तिमीहरू दुवैले रक्षा गर र हाम्रो जीवनमा उन्नति गराओ ,

न मा तमत्र श्रमश्रोत तन्द्रन्न वोचाम मा सुनोतेति सोमम् ।

यो मे पुणाद्यो ददद्यो निबोधो मा सुवन्तमुप गोभिरायत ॥७॥

सोमरस प्रशोधित गर्दा उत्तम ज्ञान तथा श्रेष्ठ धन प्रदान गरेर कामना पूरा गराउने गाईसहित हामीकहाँ आउने इन्द्रदेवले हामीलाई कष्ट नदिऊन् । उनले श्रमशक्ति प्रदान गर्नु, हामीलाई अलुछो नबनाऊन् । हामी कहिल्यै कसैसित इन्द्रदेवका लागि सोमरस तयार नगर नभनी ।

सरस्वति त्वमस्मां अविद्धि मरुत्वती धृषती जेषि शत्रून् ।

त्वं चिच्छ्वन्तं तविबोयमाणमिन्द्रो हन्ति वृषभ शण्डिकानाम् ॥८॥

हे सरस्वती माता , मरुतहरूसितै दृढतपूर्वक हाम्रा शत्रुमाथि विजय प्राप्त गर्दै हाम्रो रक्षा गर । भइहाँड्दारी र अत्यन्तै बलशाली शण्डवर्षी शण्डकर्म राक्षसलाई इन्द्रदेवले मारेका थिए ।

यो नः सनुत्य उतवा जिघत्सुर्भिक्ष्याय त तिगितेन विध्य

बृहस्पत आधुधैर्जेषि शत्रून् दुहे रीषन्तं परि धेहि यजन् ॥९॥

हे बृहस्पतिदेव । हाम्रा वीर्यमा हिंसक शत्रु लुकेको छ भने खोजेर धारिलो हतियारले त्यसलाई घ्योच हाम्रा शत्रुमाथि शस्त्रास्त्रले विजय प्राप्त गर हे राजा बृहस्पतिदेव । द्वैहाहरूमाथि हिंसक अस्त्र प्रयाँक ।

अस्माकंभिः सत्यभिः शूर शूरैर्वीर्यां कृधि यानि ते कर्त्तव्यानि ।

ज्योषाभूवन्ननुधृषितासो हत्वी तेषामा भरा नो वसुनि ॥१०॥

हे शूरवीर इन्द्रदेव हाम्रा बलशाली वीरहरूको सहयोग लिएर गर्नुपने पराक्रमका काम सबै गर अहङ्कारा शत्रु मारिदेऊ र उनीहरूको धन हामीलाई देऊ ।

तं चः शार्धं मास्तं सुप्तयुगिरेप ह्रुवे नमसा दैव्यं जनम् ।

यथा रथि सर्ववीरं नशामस्य अपत्यसाच श्रुत्य दिवेदिवे ॥११॥

हे मन्त्रगण , सुखका कामनाले हामी तिमीहरूका तेजस्वी पराक्रमको स्तुति गर्दछौ । तिमीहरूलाई शिर झुकाएर प्रशंसा गर्दछौ हामीलाई पराक्रमी सन्ततिले युक्त यशस्वी धन सधैं प्रदान गर ।

[सूक्त - ३१]

ऋषिः गुप्तमद भागं व शौनक । देवता - विश्वदेवा । छन्दः जगती ऋग्वेद ।

अस्माकं मित्रावरुणास्त रथमादित्यै रुद्रैर्वसुभिः सचाधुवा ।

प्र यद्यद्यो न पतन्वस्मन्स्परि श्रवस्यतो हृषीवन्तो वनर्षदः ॥१॥

हे मित्र तथा वरुणदेव । वनको चराचर अन्नको खोजीमा हाम्रो मन एक ठाउँबाट अर्को ठाउँमा जाँदा नादित्य, रुद्र र वसुहरूका साथ संयुक्त रूपमा हाम्रा रथको रक्षा गर ।

अथ स्मा न उदवता सजोषसो रथं देवासो अभि विक्षु वाजयुम् ।

यदाशवः पद्याभिस्तित्रतो रजः पृथिव्याः सानौ जङ्घन्त पाणिभिः ॥२॥

यस रथमा नारिएका छिटो कुदने घोडाले आफ्नो बाटो पूरा गर्दै खुट्टाले पृथ्वीको पृष्ठमा कोलदै हिँडेको छ । हे एकसमान प्रीति भएका देवगण ! त्यस्ता बेलामा अन्नको खोजी गर्ने हाम्रा रथलाई प्रजातर्क जानका लागि प्रेरित गर ।

उत स्य न इन्द्रो विश्ववर्षणिर्विवः शार्धेन मास्तेन सुक्रतुः ।

अनु नु स्थात्यवृकाभिरुतिथी रथं महे सत्ये वाजसातये ॥३॥

सर्वद्वष्टा, उत्तम कण इन्द्रदेव मरुतहरूका पराक्रमले युक्त हुँदै छुलोकबाट आएर हाम्रा रथमा विराजमान होऊन् र धनशून्यले सम्पन्न बनाउँदै असल सुरक्षा प्रदान गर्नु

उत स्य देवो भुवनस्य सक्षणिस्त्वष्टा ग्नाभिः सजोषा जूजुवद्रथम् ।

इडा भगो बृहद्विवोत रोदसी पूषा पुरन्धिरक्षिनावधा पतो ॥४॥

यशस्व, भईवन समान भावले सर्वैसित प्रेम गर्ने सृष्टिकर्ता त्वष्टादेव आफ्ना तेजस्वी शक्तिले हाम्रो रथ चलाऊन् । इडा अत्यन्त कान्तिवान भगदेव, ब्रह्माण्डको व्यवस्था गर्ने पूषादेव सबैका पोषक दुवै अश्वनीकुमार र छावपृथिवीले हाम्रा रथ चलाऊन्

उत त्वे देवी सुभगे मिथूदशोषासानक्ता जगतामपीजुवा ।

स्तुषे यद्वा पृथिवि नव्यसा वचः स्थातुश्च वयस्त्रिवया उपस्तिरे ॥५॥

परम तत्तत्त्वं एष्वर्चने युक्त एकैकप्रति स्मद् भक्ता दिन, रात्रिले स्थावा र जड़मलार् प्रेरणा दिन्छन् । हे श्वावापुथिवी तिमिहरु दुवैलाह हामी नवान स्तोत्रले नोन किस्मबाट स्तुति गर्दै हविष्यान्न समर्पित गर्दछौं

उत वः शंसमुशिजामिव श्मस्यहिबुध्न्योऽज एकपादुत ।

त्रित श्रुधुक्षाः सविता चनो दधेऽपा नपादाशुहेमा धिया शमि । ६।

हे देवताहरू हो सज्जनल भैं हामी स्तुति गर्न गर्दछौं सर्वव्यापी भई युज्य भए एकपात नभै लोकना व्याप्त सवितादेव र प्राणीका पालक भगिन्देव नाम्ना स्तुतिबाट हाम्रो भएर मनगो पत्र पदान गरन् ।

एता वो वश्मुद्यता यजरा अतक्षन्नायवो नव्यसे सम्

श्रवस्यवो वाजं चकानाः सतिर्न रथ्यो अह धीतिमश्याः । ७।

हे पूजा दत्ताहरू हो तिमोहरु सज्जाट स्तुत्य भैं यनो हामी तिमोहरूको स्तुति गर्न चाहन्छौं अत्र र रत्नको कामनाले यशस्वी मानिसले तिमोहरूको लक्ष्मी स्तुति गर्न गर्दछन् रथमा नारिको घोडाभैं हामी सधैं काममा लागिरहौं

[सूक्त ३०]

ऋषि गृन्ममद भागवत देवता : श्वावापुथिवी इन्द्र त्वष्टा छन्दः यजुः

अस्य मे श्वावापुथिवी श्रुतायतो भूतमवित्री वचसः सिषासत ।

यथोरायः प्रतर ते इदं पूर उपस्तुते वसुयुवा महो दधे । १।

हे श्वावापुथिवी प्रत्यत्र गन चाहने स्तुतिबाट तिमोहरूको भाग्यदत्ता हो तिमोहरूको भाग हामी गर्दछौं हामीलाई उत्तम बल र धन प्रदान गर

मा नो गुह्या रिप आयोरहन्दधम्मा न आभ्यो रौरधो दुच्छुनाभ्यः

मा नो वि योः सख्या विद्धि तस्य नः सुम्नायता मनसा तत्त्वेमहे । २।

हे इन्द्रदेव । शत्रुको गुप्त मयले विद्धि मे व राति हामोलाई मन नभोग्ने शत्रुको भागदत्त हामोलाई नमता राम् हामी तिमो मित्रको कामना गर्दछौं त्यसले सखा कामना गर्ने हाम्रो भाव बुझ र त्यमलाइ बिग्रिन नदर

अहेडता मनसा श्रुष्टिमावह दुहाना धेनु पिप्युषीमसश्चतम् ।

पद्याभिगशुं वचसा च वाजिनं त्वां हिनेमि पुरुहूत विश्वहा । ३।

हे इन्द्रदेव तिमो दुनगामा र मृदुभाषी हो तिमोहरूको स्तुतिबाट मुखलाई दुधाल र आल्लाग गर्दै देवः हामी दिनगत तिमो स्तुति गर्दछौं

राकामह सुहवा सुधुती हुवे शुणोतु नः सुभगा बोधतु त्मना ।

सीव्यत्वपः सूच्याच्छिद्यमानया ददातु वीरं शतदायमुवथ्यम् । ४।

बसल स्तोत्रले आह्वान गर्न योग्य राका र शृणामादनाला हामी आह्वान गर्दछौं शत्रुशाला देवोहरू हाम्रो प्राधना स्तुत्यका गरेर कहिल्यै पनि तनगसित सङ्कल्पहरूको कम बलियो गर्न उन् र प्रशसनीय धन र वीर सन्तान प्रदान गरन्

यास्ते राके सुमतयः सूपेशसो याभिर्ददालि दशुषे वसति ।

ताभिर्नो अद्य सुम्ना उपागहि सहस्रपेष सुभगे रराणा । ५।

हे शेषशालिनी राकादेवी तिमो रन उत्तम बुद्धिले राजिहरूलाई उत्तम धन प्रदान गर्दछौं आज उने श्रेष्ठ बुद्धिले युक्त भएर यनको किस्मिका श्रेष्ठ धन र प्राणिक अवमाहन हामीहरूलाई गर्दछ

सिनीवालि पृथुषुके या देवानामसि स्वसा ।

जुषस्व हव्यमादुतं प्रजां देवि दिदिद्धि नः ॥६॥

हे विशद स्वरूप भएका सिनीवालीदेवी तिमो देवताहरूको आह्वान हो हे देवी तिमोमा समर्पित गरिएको गहुँन गहुँन गरेर हामोलाई बसल स्तुत गर्न गर्दछ

या सुबाहुः स्वह्यगुः सुधूमा बहुसूवरी ।

तस्यै विरपत्न्यै हविः सिनीवाल्थे जुहोतन ॥७॥

हे याजकहरू हो , जुन सिनीवालीदेवी राम्रा पाखुरा र औंलाले बसल पदार्थ र प्रजा उत्पन्न गर्दछिन, उनै प्रजापालक सिनीवाली देवीका लागि हविष्यान्न प्रदान गर

या गुह्युर्या सिनीवाली या राका या सरस्वती

इन्द्राणीमह ऊतये वरुणानी स्वस्तये ॥८॥

गुँहू, सिनीवाली, राका, सरस्वती आदि जुनसुकै नाम भएका सबै देवीहरूलाई हामी आफ्ना सरक्षणको कामनाले आह्वान गर्दछौं । इन्द्राणी र वरुणानी देवीलाई पनि आफ्नै कल्याणको कामनाले आह्वान गर्दछौं ।

[सूक्त ३२]

ऋषि गृत्समद भार्गव शौनक । देवत रुद्र । छन्द त्रिष्टुप् ।

आ ते पितरुता सुप्नमेतु मा नः सूर्यस्य सन्दृशौ युयोथाः ।

अभि नो वीरो अर्वति क्षमेत प्र जायेमहि रुद्र प्रजाभिः ॥९॥

हे मरुतहरू हो । तिमीहरूको मुख हामीलाई प्राप्त होस् । हामीलाई सूर्यको उत्तम प्रकाशबाट कर्हत्त्यै नछुटाओ । हाम्रा वीर सन्तानले सङ्ग्राममा शत्रु पराजित गरन् । हामी उत्तम सन्ततिले प्रार्थना प्राप्त गरौं ।

त्वादत्तेभी रुद्र शन्तमेभिः शत हिमा अशीय भेषजेभिः ।

व्यस्मदद्वेयो वितरं व्वहो व्यमीवाश्चातयस्वा विषूचीः ॥१०॥

हे रुद्रदेव । तिमीले दिएको सुखदाया औषधि सवन गरेर हामी सय वर्षसम्म जीवित रहौं । द्वेषभाव र पाप हटाएर हाम्रा शरीरमा व्याप्त समस्त रोग नष्ट गर

श्रेष्ठो जातस्य रुद्र श्रियासि तवस्तमस्तसां वज्रबाहो ।

पर्वि णः पारमहंसः स्वस्ति विश्वा अभीतो रपसो युयोधि ॥३॥

हे रुद्रदेव । हामी सबैभन्दा बढी ऐश्वर्यशाली बनौं । हे आयुधधारी रुद्रदेव तिमी बलवान्हरूमा सबैभन्दा बढी बलवान् छौं । हामीलाई पापबाट मुक्त गर र आपद् हामीदेखि टाढा पार ।

मा त्वा रुद्र धुक्नुधामा नमोभिर्मा दुष्टुती वृषभ मा सहती ।

उज्रो वीरौ अपय भेषजेभिर्भिवक्त्यं त्वा भिषजां शृणोमि ॥४॥

हे रुद्रदेव । वैद्यहरूमध्ये पनि उत्तम वैद्यका रूपमा तिमी चिनिएका छौं । औषधि गरेर हाम्रा सन्तानलाई बलशाली बनाऊ । ऋतु निन्दित स्तुतिले वा साधारण मानिसलाई बोलाएभैं तिमीलाई जिम्क्याउँदै नबोलाऔं ।

हवीमभिर्हवते यो हविर्भिरव स्तोमेभी रुद्र दिषीय ।

ऋदूदः सुहवो मा नो अस्यै बभ्रुः सुशिप्रो रीरधन्मनायै ॥५॥

रुद्रदेवलाई हविष्यान्न समर्पित गरेर स्तुतिले आह्वान गरिन्छ । उनैलाई हामी स्तोत्रले शान्त पनि गरौं । कोमल हृदय भएका तेजस्वी हैसिलो मुख एवं असल स्वभाव भएका र उचित किसिमले बोलाउन योग्य रुद्रदेवले इर्ष्यातुहुरुबाट हामीलाई हिसित नगराऊन् ।

उन्मा ममन्द वृषभो मरुत्वान्वक्षीयसा वयसा नाधमानम् ।

घृणीव च्छायामरपा अशीया विवासेयं रुद्रस्य सुप्नम् ॥६॥

कामना पूति गर्ने मरुतहरूले युक्त हे रुद्रदेव । ऐश्वर्यको कामना भएका हामीलाई तेजस्वी अन्नले सन्तुष्ट गराऊ । घामले सताइएका व्यक्तिले छायाको शरण लिएभैं हामी पनि पापरहित भएर रुद्रदेवको सेवा गर्दै उनको सुख प्राप्त गरौं ।

क्वपस्य ते रुद्र मृडयाकुर्हस्तो यो अस्ति भेषजो जलाषः ।

अपभर्ता रपसो दैव्यस्याभी नु मा वृषभ चक्षमीथाः ॥७॥

हे रुद्रदेव । तिमीले औषधि प्रदान गरेर सुखी बनाउने सुखदायी हात कहाँ छ । हे बलशाली रुद्रदेव । तिमी दैवी अर्घदान हटाउँछौ । तिमिले हाम्रो अपराध क्षमा गर

प्र बभ्रवे वृषभाय श्रुतीचे महो महीं सुष्ठुतिमीरयामि ।

नमस्या कल्पलीकिनं नमोभिर्गुणीमसि त्वेष रुद्रस्य नाम ॥८॥

एश्वर्यप्रदातः सर्वेका पालक र सेतो वाभायुक्त रुद्रदेवलाहं हामी उच्यत स्तुति गर्दछौं हे स्तोताहरू हो हामी तेजस्वी रुद्रदेवका उज्ज्वल नामका सङ्कीर्तन गर्दछौं तिम्राहरू पनि स्तुतिक साथ पूजा गर ।

स्थिरोभिरङ्गैः पुरुरूप उग्रो बभ्रुः शुक्रैभिः पिपिशे हिरण्यैः

ईशानादस्य भुवनस्य भूरेन वा उ योषदुद्रादसुग्रम् ॥९॥

सर्वेका पालनकता बलियो शरीर भाएका, अनेकौ रूपका स्वामी तेजस्वी रुद्रदेव सुनका गहनान्त सन्निष्ठाका धन्य र्थ सम्पन्न भुवनका स्वामी र भरणपोषण गर्ने हुनु असुर संहारक शक्ति धर्निबाट कहिल्यै अलग हुँदैन

अर्हन्निभर्षि सायकानि धन्वाहर्निष्क यजत विश्वरूपम्

अर्हन्निद दयसे विश्वमभव न वा ओजोयौ रुद्र त्वदस्ति ॥१०॥

हे रुद्रदेव । तिम्री धनुषबाण धारण गर्ने योग्य छौ स्वर्गाभूषणले युक्त अनन्त रूप हुने तिम्री पूजा गर्न योग्य छौ हे देवता तिम्री मन्द तेजस्वी भरु कोही छैन तिम्री न विना विश्वलाई संरक्षण गर्दछौ

स्तुहि श्रुत गर्तसदं युवानं मृगं न भीममुपहल्लुमुग्रम् ।

मृडा जरित्रे रुद्र स्तवानोऽन्यं ते अस्मात्रि वपन्तु सेनाः ॥११॥

हे स्तोताहरू हो वशस्वी रथमा विराजमान तरुण सिंहजस्तै भय र्णक र्थ शत्रु संहारक बलशाली रुद्रदेवलाई स्तुति गर हे रुद्रदेव । तिम्री स्तोतालाई मुख्य र्णक र्थ मेनाले शत्रु संहार गरौम्

कुमारश्चित्पितरं वन्दमानं प्रति नानाम् रत्नोपयन्तम् ।

भूरेदातारं सत्यति गृणीषे स्तुतस्त्वं भेषजा रास्यस्मे ॥१२॥

हे रुद्रदेव । पुत्रल पितालाई प्रणाम गर्नुभै तिम्री नृजिक बाएर तिम्रीलाई हस्त प्रणाम गर्दछौं हे सन्जनका स्वामी दानदाता रुद्रदेव हामी तिम्रो स्तुति गर्दछौं स्तुति गरेपनि हामीलाई औषधि प्रदान गर ।

या वो भेषजा मरुत शुचीनि या शन्तमा वृषणो या मयोधु

यानि मनुर्वृणीता पिता नस्ता शं च योश्च रुद्रस्य वरिम ॥१३॥

हे बलशाली मरुतहरू हो तिम्राहरूका बल्योषणकारी पवित्र र सुखदायी भेषजको छनोट हामी पनि मनुले गरेका धान्य र्णक बल्योषणकारी गगनिवारक औषधिक नामको छौ गर्दछौं

परि णो हेती रुद्रस्य कृज्याः परि त्वेषस्य दुर्मतिर्मही गातु ।

अव स्थिरा पद्मवद्भ्यस्तनुष्व मीड्वस्तोकाय तनयाय मृड ॥१४॥

रुद्रदेवका महान् गद्गध र्णवादायी धारिला अस्त्र र दुबुडि हस्तमा छे टाढे रहनु, हे सुखदायी रुद्रदेव । ऐश्वर्यशाली बाजकप्रति आपनो बलियो धनुषको प्रत्यङ्ग र कुक्ली पार र होम्नो मन्तानलाई मुखी बनाऊ ।

एषा बभ्रो वृषभ चेकितान यथा देव न हृणीषे न हसि ।

हवनश्रुत्रो रुद्रह बोधि बुहद्वदेम विदधे सुवीराः ॥१५॥

हे तिम्री सुखदायी सबज र प्राशन स्वाकार गर्ने रुद्रदेव हामीमन्द कहिल्यै नरिसाऊ हामीलाई कहिल्यै नष्ट नगर हामीलाई मार्गदर्शन गराऊ उन्नत मन्तक साथ हामी यज्ञमा तिम्रीलाई उत्तम स्तुति गर्दछौ

[सूक्त ३१]

ऋषि गृत्थमद भर्षव शानक देवता मरुदगण छन्द गगल त्रिष्टुप

धारावरा मरुतो धृष्यवोजसो मृगा न भीमस्तविषीभिरर्चिनः ।

आनयो न शुशुचाना ऋजीषिणोभूमिं घमन्तो अप गा अवुपवत ॥१॥

मेषका जलधारा ढाक्ने शत्रु संहारक बल्युक्त सिंहभै भयकरक गरिभै तेजस्वी सन्मार्गगर्मा र गर्ति उन्नत गर्ने पूज्य मन्तले मेषको रक्षण उन्नत गरिनु हुन

द्यावो न स्तुभिश्चितयन्त खादिनो व्यभिचया न धृतयन्त वृष्टयः

रुद्रो यद्वो मरुतो रुक्मवक्षसो वृषजनि पृथ्वाः शुक्र ऊर्ध्वनि ॥२॥

हे सुनका गहनाने सजिएका मरुतहरू हो । नक्षत्रले ह्युलोक सुशोभित भएभैं तिमीहरू मेघमा विद्यमान विद्युत्तले शोभायमान छौ । तिमीहरूलाई रुद्रदेवले पृथ्वीका पेटबाट उत्पन्न गरेका हुन् । तिमीहरू नै शत्रुनाशक र जल वर्षा गराउने हो ।

उक्षन्ते अश्वी अत्यौ इवाजिषु नदस्य कर्णस्तुरयन्त आशुभिः ।

हिरण्यशिप्रा मरुतो ददिवध्वतः पृश्नं याथ पृषतीभिः समन्यवः ॥३॥

मरुतहरू आफ्ना घोडालाई दौड प्रतियोगीजस्तै बलवान् बनाउँछन् । शब्द गर्ने द्रुतगामी घोडा युद्धमा वेगका साथ जान्छन् । हे सुवर्णाभूषणले अलङ्कृत मरुत हो तिमीहरू शत्रुलाई कम्पित गर्दछौ र अन्न आदिका नजिकै बस्ने बादलमा पुग्छौ ।

पृश्ने ता विश्वा भुवना ववक्षिरे भित्राय वा सदमा जीरदानवः ।

पृषदश्वासो अनवभ्रगधस ऋजिष्यासो न वयुनेषु धूर्षदः ॥४॥

मरुतहरू मित्रजस्तै भएर सबै भुवनलाई आश्रय प्रदान गर्दछन् । टाटे घोडाले सजिएका, अक्षय अन्न प्रदान गर्ने दानशील मरुतहरू धर्मको अनुसरण गर्ने याजकलाई उन्नति पथमा लैजान्छन्

इत्यन्तभिर्धेनुमी रषादृषभिरध्वत्सभिः पथिभिर्भ्रजिदृष्टयः ।

आ हंसातो न स्वसराणि गन्तन मधोर्मदाय मरुतः समन्यवः ॥५॥

हे दोषिणमात्र आयुध र रिसजोस हुने मरुत हो । बस्ने बादलसँगै विघ्नरहित मार्गबाट गाई लिएर सोमरस पान गर्दै आनन्द मनाउन हंस गुँडतिर गएभैं यज्ञमा आओ ।

आ नो ब्रह्माणि मरुतः समन्यवो नतं न शंसः सवनानि गन्तन ।

अश्वामिव पिप्यत धेनुमृधनि कर्ता धियं जरित्रे व्याजपेशसम् ॥६॥

रिस र जोम भएका हे मरुत हो । शरबीर आएभैं हामीले शोधित गरेका सोमरसका नजिकै आओ हाम्रा गाईको पछिल्लो भाग छोडोजस्तै बलियो पार र याजकको यज्ञ अन्नयुक्त गरओ

वं नो दात मरुतो वाजिनं रथ आपानं ब्रह्म चितयद्विवेदिवे ।

इषं स्तोतृभ्यो वृजनेषु कारवे सनि मेधामरिष्टं दुष्टर सहः ॥७॥

हे वीर मरुतहरू हो हामीलाई अन्न र सन्ततिले युक्त गरओ तिमीहरू आउने बेलामा ती सन्ततिले यश गाऊन्, स्तोताहरूलाई अन्न प्रदान गर युद्धका समयमा पराक्रमी स्तोतालाई दानवृत्ति युद्धकौशल, सद्बुद्धि र अभयसँगै अजेय सहनशीलता प्रदान गर

यद्युज्यते मरुतो रुक्मवक्षसोऽश्वात्रयेषु भग आ सुवानवः

धेनुं शिष्वे स्वसरेषु पिबते जनाय रातहविषे महामिषम् ॥८॥

ऐश्वर्यशाली, दानशील मरुतहरूका वक्षस्थलमा सुवर्णका आभूषणहरू सुशोभित छन् । गाईले बाछालाई दुध दिएभैं मरुतहरू घोडालाई रथमा जोड्दै हवि प्रदान गर्ने याजकका घरमा भरपूर मात्रामा अन्न प्रदान गर्दछन् ।

यो नो मरुतो वृकताति मर्त्यो रिपुदधे वसवो रक्षता रिषः ।

वर्तयत तपुषा चक्रियाभि तमव रुद्रा अशसो हन्तना वधः ॥९॥

हे आश्रय प्रदाता मरुतहरू हो तपाईं जुन मानिसले हामीसित व्यासको जस्तै शत्रुता गर्दछन्, ती हिंस्रकहरूबाट हाम्रो रक्षा गर्नुहोस् । दुःख दिने तत्त्वलाई चारै तिरबाट परास्त गरओ । हे रुद्रदेव ! शत्रुका हतियार पर पृथ्वाएर नष्ट गराऊ ।

चित्रं तद्वो मरुतो वाम चैकिते पृथ्वा यदूधरज्यापयो दुहः ।

यद्वा निदे नवमानस्य रुद्रियास्ति जराय जुस्तामदाभ्याः ॥१०॥

हे मरुतहरू हो । तिमीहरू गाईको दुध दोहन गरेर दुध पिउँछौ र सबैसित मित्रभाव राख्छौ तिमीहरूले आफ्ना स्तोताका निन्दकको हत्या गरेका थियौ र त्रित ऋषिको शत्रु संहार गरेका थियौ तिमीहरूको यो आश्चर्यजनक पराक्रम सबैले जानेका छन्

तान्वो महो मरुत एवयान्वो विष्णोरपस्य प्रभूये हवामहे ।

हिरण्यवर्णान्किङ्कुहान्यतस्तुभौ ब्रह्मण्यन्तः शस्यं राध ईमहे ॥११॥

हे द्रुतगामी मरुतहरू हो । हामी आफ्ना व्यापक हित पूर्तिको कामना गर्दै तिमीहरूलाई आह्वान

गर्दछौं हं सुवगावस्ते तेजस्वी मरुतहृत् हे । पृथग् कयमा त्वागका हामो यान्महृत् तिमिद्राव
पशन्माय धनका माग गर्दछौं ।

ते दशगवाः प्रथमा यज्ञमूहिरे ते नो हिवन्तूषसो व्युष्टिषु ।

उषा न रामीररुणैरपोनुते महो ज्योतिषा शुचता गोअर्णसा । १२।

दसै इन्द्रियालाई आफ्ना वशमा गर्ने अद्वितीय र भर मरुतहरूले पहिले यज्ञ गर उषा काल अरम्भ हुनामध्य उनले हामीलाई प्रेरित गर्नु उषाका अरुणिमाल रातको मध्यमा ग्याएभैं मरुतहरू तेजस्वी किरणले सम्पूण विश्वलाई प्रकाशिन गर्दछन् ।

ते क्षोणीभिररुणेभिर्नाज्जिभी रुद्रा ऋतस्य सदनेषु वावुधुः ।

निमेषमाना अत्येन पाजसा सुश्रन्द्रं वर्णं दक्षिरे सुपेशसम् । १३।

रुद्रका पुत्र मरुतहरू अरुण आभासम्पन्न वस्त्र र राभूतगले सर्पिला र रङ्ग निवासका रूपमा रहेका मघको उग्रता हुन्छ मरुतहरूले अप्समा मिलेर अरुणक रङ्ग गल ल्याउँदाखेरि हृषप्रदायक र मनोहर सौन्दर्य धारण गर्दछन् ।

तां इयानो महि वरुधमृतय उप धेदेना नमसा गृणीमसि ।

त्रितो न यान्पञ्च होतुर्नाभिष्टय आववर्तदवराज्यक्रियावसे । १४।

हामी यज्ञकहरू मरुतहरूसित परासनाय धनको याचना गर्दै यज्ञको अन्त्यका लागि स्तोत्रले उनीहरूलाई स्तुति गर्दछौं । अत्यन्त श्रेष्ठ मरुतहरूले यज्ञको क्रियामा र रङ्गलाई चक्ररूपले हतियारले संरक्षण प्रदान गर्ने त्रित ऋषिलाई बालाएका शिवा

यया रध्न पारयथात्यंहो यया निदो मुज्वथ वन्दितारम् ।

अवाची सा मरुतो या व ऊतिरोषु वाश्रेव सुमतिर्जिगातु । १५।

हे मरुतहरू हो । तिमिहरू सबैमा संरक्षणले यज्ञकलाई पाय्वाट उभार्ने भन्ने संरक्षणले आतालाई निन्दन गर्नेहरूबाट मुक्त गराउँछौं । त्यहाँ सक्षम संरक्षण हस्तगत हुन

[सूक्त ३२]

ऋषि गुत्समद भार्गव शौनका देवता अग्निपति छन्द गिन्द्र

उपेयसुक्षि वाजयुर्वचस्यां चनो दधीत नाद्यो गिरो मे ।

अपां नपादाशुहेमा कुवित्स सुपेशसस्करति जोषिषद्धि । १।

अन्न र जलको कामना गर्दै हामी स्तुति उच्चारण गर्दछौं । द्रुतगामी अग्निदेवता हे स्तुति स्वीकार गर्दै अन्न वाट पुष्ट बनाऊन् र हामीलाई उनमै रूप प्रदान गर्नु ।

इम स्वस्मै हव आ सुतष्ट मन्त्र वोचेम कुविदस्य वेवत् ।

अपां नपादसुर्यस्य मङ्गा विश्वान्ययो भुवना जजान । २।

अपानपति अग्निदेवता लागि हामी हृदयबाट चित मन्त्र गाय्दैहैं । यज्ञको स्वीकार गर्न अग्निदेवले असुर संहारक रक्षित महिमाले समस्त लोक उन्नत गर

समन्या यन्त्युप यन्त्यन्याः समानमूर्वं नद्यः पूणन्ति ।

तमू शुचि शुचयो दीदिवांसमपां नपात परि तस्थुरापः । ३।

जलको कुनै प्रवाह नजिक आउँछ र कुनै घर जन्छ । नदी एकहोत्र भएर सगरमा पुग्छ । त्यहाँ तमस जलले अपानपति देवतालाई नगै तिरबाट घेर्दछ ।

तमस्मेरा युवतयौ युवान् मर्मज्यमानाः परि यन्त्यापः ।

स शुक्रेभि शिक्वभी रेवदस्मे दीदायानिधमो घृतनिर्णिगप्सु । ४।

गहनविनम्र र स्थोले पनि आफ्ना तन्त्र र कृतिहरू सुरुपिन गराउँछन् । यसै गरी दीप्तियुक्त स्वरूप भएका अपानपति देवता जलमय प्रकृतिमा दिनारुधत र चम्कछन् । यी अपानपति देवताले हामीलाई आफ्नो तेजस्वी स्वरूपको धन प्रदान गर्नु ।

अस्मै तिष्ठो अव्यथथाय नारीदेवाय देवीर्दिधिषन्त्यन्नम् ।

कृता इवोप हि प्रसन्नं अप्सु स पीयूषं धयति पूर्वसुनाम् । ५।

अपानपति देवताका लागि तीन गरी देवाहरू अन्न धारण गर्दछन् । जलका प्रवहमा परेको कुन वस्तु सुरुमत्तार्जक अर्थात् ढाढै र न देवहरू आफ्नै गृहमा रहन्छन् । अपानपति देवता जलमा रतन्न अमृत सन्तपथमा रत गर्दछन् ।

अथस्यात्र जनिमास्य च स्वर्द्धो रिषः सम्पुचः पाहिं सूरिन् ।

आमासु पूर्णं परो अप्रमृष्यं नारातयो वि नशन्नानृतानि ॥६॥

यिनै अपानपात देवताबाट नै उच्चेष्ट्रवा यक्ष जन्मन्छ यो यक्ष उत्तम सुखदायी छ हे अपानपात देव । तिमी हिंस्रक भएर द्रोहीबाट याजकलाई रक्षा गर अपरिपक्व बुद्धि भएका, असत्य आचरण गर्ने र दान नगर्ने व्यक्तिले या अहिंसनीय अपानपात देवताको कृपा प्राप्त गर्न सक्दैनन्

स्व आ दमे सुदुघा यस्य धेनुः स्वधा पीपाय सुभ्रवमति ।

सो अपा नपादूर्जयन्नप्स्यन्तर्त्यसुदेयाय विषते वि भाति ॥७॥

आफ्नै आवसमा रहन अपानपात देवका गाई सहजै दुहिनन् । अपानपात देवता भन्न बुद्धि गर्दै उत्तम अन्न स्वीकार गर्दछन् यी देवता जलभित्र बलियो भएर याजकलाई धन दिने विचारले दीप्तिमान हुन्छन्

यो अपस्वा शुचिना दैव्येन ऋतावाजस्र उर्विया विभाति ।

वया इदं चा भुवनान्मस्य प्र जायन्ते वीरुधश्च प्रजाभिः ॥८॥

जलमा रहने, सत्ययुक्त अनश्वर, अत्यन्त विशाल, अपानपात देवता चारै तिरबाट प्रकाशित हुन्छन् । अन्य भुवनहरू यिनका शाखाजस्ता छन् यिनै अपानपात देवबाट फलफूल र अन्यान्य वनौषधि प्रजाले घाउने गर्दछन्

अपा नपादा ह्यस्यादुपस्थं जिहानामूर्ध्वो विद्युतं वसानः ।

तस्य ज्येष्ठं पहिमानं वहन्तीहिरण्यवर्णाः परि यन्ति यज्ञैः ॥९॥

अपानपात देव कुटिल गतिले चल्ने मेघमाथि विद्युतले ढाकिएर अन्तरिक्षमा रहन्छन् यिनले जल वर्षा गराउँछन्, न्यति बेला ठूला नदी चारै तिरबाट प्रवाहित हुँदै यी देवताको महिमा गाउँछन्

हिरण्यरूपः स हिरण्यसन्दुग्गां नपात्सेह हिरण्यवर्णः ।

हिरण्ययात्परि योनेर्निषद्या हिरण्यदा ददत्यन्नमस्यै ॥१०॥

अपानपात देवता सुवर्णजस्तै स्वरूप भएका सुवर्णजस्तै अरुण भएका सुवर्णजस्तै वर्ण भएका छन् यी देवता सुवर्णमय स्थलमा विराजमान भएर सुशोभित हुन्छन् । सुवर्ण प्रदान गर्ने याजकले उनलाई अन्न दिन्छन् ।

तदस्यानीकमुत चारु नामापीच्यं वर्धते नपुनराम ।

यमिन्धते युवतयः समित्या हिरण्यवर्णं घृतमन्नमस्यै ॥११॥

सुन्दर नाम भएका अपानपात देवताको किरण मेघमा बसेर बुद्धि हुन्छ । सुवर्णजस्तो तेजस्वी स्वरूपका अपानपात देवतालाई जल समर्पित गर्ने औंलाले विस्तृत गराउँछन् ।

अस्मै बहुनामवमाय सख्ये यज्ञैर्विधेम नमसा हविभिः ।

सं सानु माम्नि दिधिषामि बिलमैर्दधाम्यग्नैः परि वन्द ऋग्भिः ॥१२॥

धेरैमा श्रेष्ठ, सबैका साथमा भित्र अपानपात देवतालाई हामी आहुति र स्तुतिले सेवा गर्दछौं । हामी पर्वतको चुचुरो जस्तै उनको स्वरूप सजाउँछौं । समिधा प्रवीप्त गरेर अन्नको आहुति दिँदै ऋचाद्वारा हामी अपानपात देवताको वन्दना गर्दछौं

स ई वृषाजनयत्तासु गर्भं स ई शिशुर्धयति तं रिहन्ति ।

सो अपां नपादनभिन्नातवर्णाऽन्यस्येवेह तन्वा विवेष ॥१३॥

वर्षा गराउनमा समर्थ अपानपात देवता जलले पूर्ण बायुमण्डल उपर गदछन् यी अपानपात देव सानो बालकभै समुद्रबाट जल ग्रहण गरेर मद्दै दिशामा पुर्‍याउँछन् यी अपानपात देवता तेजस्वी भएर यस लोकमा अन्य रूपमा रहन्छन् ।

अस्मिन्पदे परमे तस्थिमांसमध्वस्मभिर्विधृष्टा दीदिवांसम् ।

आपो नये घृतमन्नं वहन्तीः स्वयमत्कैः परि दीयन्ति यज्ञैः ॥१४॥

अपानपात देवता सर्वोत्कृष्ट स्थानमा विराजमान छन् निरन्तर प्रवाहशाली महान् जलको समूह तिनै तेजस्वी देवतालाई पोषक रस पुर्‍याउँदै घेरेर बस्दछ

अयांसमग्ने सुक्षितिं जनायायांसमु मववद्भ्यः सुवृक्वितम् ।

विश्वं तद्भद्रं यदवन्ति देवा बृहद्वदेम विदये सुवीरः ॥१५॥

हे अग्निदेव । तिमी उत्तम किसिमले आश्रय प्रदान गर्दछौ त्यसैले त्यसैले त्वाभका ईनभिन्ना हामी

तिम्ना सामु भागका छै । देवताहरूको कल्याणकारी सरक्षण हामीलाई प्राप्त होस् र तिम्ना कृपाले ऐश्वर्यशालीहरूले पनि हामीसित उच्च व्यवहार गरुन् । हामी असल सन्ततिसहित यज्ञमा देवताहरूको यशोगान गर्दछौं ।

[सूक्त ३६]

ऋषि गृत्समद भार्गव शौनक देवता इन्द्र मधु मरुत् मित्रावरुण । छन्द जगती ।

तुभ्यं हिन्वानो वसिष्ठ गा अपोऽधुक्षन्त्सीमविभिरप्रिभिरनरः ।

पिबेन्द्र स्वाहा प्रवृत्तं वषट्कृतं होत्रादा सोमं प्रथमो य ईशिषे ॥१॥

हे इन्द्रदेव, यस सोमरसमा गाईको दुध र जल मिसाइएको छ । याज्ञिकहरूले दुङ्गामा कुटेर निकालेको या सोमरस ऊनीको छात्रेले छानेको छ । हे इन्द्रदेव, तिमी समस्त ससारका शासक हौ । त्यसैले यज्ञमा आएर याज्ञिकले वषट् र स्वाहा भन्दै बढाएको सोम सबैभन्दा पहिले पान गर ।

यज्ञैः सम्मिश्रलाः पृथ्वीभिर्ऋषिभिर्यामज्जुभ्रासो अज्जिषु प्रिवा उत

आसद्या बर्हिर्भरतस्य सूनवः पोत्रादा सोमं पिबता दिवो नरः ॥२॥

यज्ञीय कार्यमा सहायक भूमि सिञ्चित गर्ने शस्त्रले सुशोभित आभूषणप्रेमी, भरण पोषणमा समर्थ, देवपुत्र तथा नेतृत्व प्रदान गर्ने हे मरुत्गण, तिमीहरू यज्ञमा राज भएर पवित्र सोमरस पान गर

अमेव नः सुहवा आ हि गन्तन नि बर्हिषि सदतना रणिष्टन ।

अथा मन्दस्व जुजुषाणो अन्धसस्त्वष्टर्देवेभिर्जनिभिः सुमद्रणः ॥३॥

हे यशस्वी मरुत्हरू हो, हामीकहाँ आओ र कुशको बासनमा सुशोभित भएर यस । हे त्वष्टादेव । तिमी दवगण तथा देवी शक्तियुक्त सोमरस पान गरेर हर्षित होऊ ।

आ वक्षि देवा इह विप्र यक्षि चोशन्हेतर्नि वदा योनिषु त्रिषु

प्रति वीहि प्रस्थितं सोम्यं मधु पिबानीध्रातव भागस्य तृप्सुहि ॥४॥

ह मेधावी अग्निदेव । हाम्रो यस यज्ञमा देवगणलाई सत्कारपूर्वक बोलाएर हुन आगिन्देव । हाम्रा यस यज्ञको कामनाले तिमी तीनै लोकमा प्रतिष्ठित होऊ । यस यज्ञमा शान्ति साम स्वीकार गरेर पान गर । समर्पित गरिएका भागले तिमी तृप्त होऊ ।

एष स्य ते तन्वो नृप्यवर्धनःसह ओजः प्रदिवि बाह्वोर्हितः ।

तुभ्यं सुतो मधवन्तुभ्यमाभूतस्त्वमस्य ब्राह्मणादा तृपत्यिष ॥५॥

हे इन्द्रदेव । सोमरसले तिम्ना शरीरमा शक्ति वृद्धि गराउँछ । यसै सोमरसले तिमी बाहुबल युक्त र तेजस्वी छौ । हे इन्द्रदेव । तिम्ना लागि नै सोमरस ल्याएर प्रशोधन गरिएको हे ज्ञानीहरूले प्रदान गरेको सोमरस पान गरेर सन्तुष्ट होऊ ।

जुषेथा यज्ञं बोधतं हवस्य मे सतो होता निविदः पूर्या अनु ।

अच्छा राजाना नम एत्यावृतं प्रशास्त्रादा पिबत सोम्यं मधु ॥६॥

हे मित्रावरुण, हाम्रो यज्ञमा आओ होताहरूले उन्नम स्तोत्रले स्तुति गर्दछन् । हाम्रो आह्वान सुनेपछि यज्ञमा सुशोभित भई बस । हे देवताहरू हो । याज्ञिकहरूले सोमरसमा दुध मिसाएर शोधन गरेको छन् । त्यसैले हाम्रा यज्ञमा आएर सोमरस पान गर

[सूक्त ३७]

ऋषि गृत्समद भार्गव शौनक देवता - सविता छन्द त्रिष्टुप् ।

मन्दस्व होत्रादनु जोषमन्धसोऽध्वर्यवः स पूर्णा वष्ट्यासिचम्

तस्मा एतं भरत तद्गोशो ददिर्होत्रात्सोमं द्रविणोदः पिब ऋतुभिः ॥१॥

हे धन प्रदाता अग्निदेव । होताहरूले समर्पित गरेको सोमरस प्रसन्नतापूर्वक पान गरेर खुसी होऊ । हे अध्वर्युगण । अग्निदेव पूर्णाहुतिको कामना गर्दछन्, त्यसैले उनलाई सोमरस प्रदान गर । सोमको कामना गर्ने अग्निदेव तिमीहरूलाई धन प्रदान गर्दछन् । हे अग्निदेव । यज्ञमा होताहरूले समर्पित गरेको सोमरस ऋतुअनुसारले पान गर

यमु पूर्वमहुवे तमिदं हुवे सेदु हव्यो ददिर्यो नाम पत्यते ।

अध्वर्युभिः प्रस्थितं सोम्यं मधु पोत्रात्सोमं द्रविणोदः पिब ऋतुभिः ॥२॥

जुन अग्निदेवलाई हामीले पहिल बोलाएका थियौं, उनलाई अहिले पनि बोलाउँछौं । यी अग्निदेव

निश्चित नै याजकहरूलाई धन प्रदान गर्ने र आह्वान गर्न योग्य सबैका स्वामी हुन् यी देवताका लागि याजकहरू सोमरस शोधित गर्दछन् । हे अग्निदेव । यस पवित्र यज्ञमा ऋतुअनुसार सोमरस पान गर ।

मेघान्तु ते वह्नयो येभिरीयसेऽरिषण्यन्वीडयस्वा वनस्पते ।

आयूया धृष्णो अभिगूयां त्वं नेष्ट्यत्सोमं द्रविणोदः पिब ऋतुभिः ॥३॥

हे द्रविणोदादेव । तिमी जुन अश्वमा आरूढ हुन्छौ, त्यो तृप्त होस् । हे वनस्पतिदेव । हामीलाई दुःख नदिईकन शक्तिशाली बनाऊ । हे शत्रुनाशक देवताहरू हो ! यज्ञमा आएर याज्ञिकहरूले समर्पित गरेको सोमरस ऋतुअनुसार पान गर ।

अपाङ्गोत्रादुत पोत्रादमत्तौत नेष्ट्यदजुषत प्रयो हितम् ।

तुरीयं पात्रममृत्तममर्त्यं द्रविणोदः पिबतु द्राविणोदसः ॥४॥

द्रविणोदादेव नेष्ट्यका यज्ञमा पवित्र सोमरस पान गरेर आनन्दित भए । उनै धन प्रदाता देवता राम्ररी प्रशोधन गरिएको, अमरत्व प्रदान गर्ने सोमरसको पान गरुन् ।

अर्वाञ्चपद्य यय्यं नृवाहणं रथं युज्यायामिह वा विमोचनम् ।

पृङ्क्तं हवींषि मधुना हि कं गतमथा सोमं पिबत वाजिनीवसु ॥५॥

हे अश्विनीकुमारहरू हो ! आफ्नो अभीष्ट स्थानमा लैजाने द्रुतगामी रथलाई तिमीहरू हाम्रा यज्ञस्थलमा आउनका लागि तयार गराओ । यज्ञमा आएर यज्ञको सोमरसलाई स्वादिलो बनाओ । हे आश्रयदाता अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू सोमरस पान गर ।

जोष्यग्ने समिधं जोष्याहुतिं जोषि ब्रह्म जन्यं जोषि सुष्टुतिम् ।

विश्वेभिर्विश्वौ ऋतुना वसो मह उशन्देवौ उशतः पायथा हविः ॥६॥

हे अग्निदेव । हाम्रा समिधाबाट प्रदीप्त भएर आहुति ग्रहण गर र याजकले गरेको सुन्दर स्तुति स्वीकार गर । सोमपानको अभिलाषा गर्ने हे अग्निदेव । तिमी सबैका आश्रयदाता हो । सबै देवता, ऋभु र विश्वदेवहरूसँगै तिमी सोमरस पान गर

[सूक्त ३८]

ऋषि - गृत्समद भार्गव शौनक । देवता - सविता । छन्द - त्रिष्टुप् ।

उदु ध्य देवः सविता सवाय शश्वत्तमं तदपा वहिरस्थात् ।

नूनं देवेभ्यो वि हि धाति रत्नमथाभजद्भीतिहोत्रं स्वस्तौ ॥१॥

सम्पूर्ण जगत्लाई धारण गर्ने, प्रकाशक तथा तेजस्वी सवितादेव सबैलाई कर्मको प्रेरणा दिँदै प्रतिदिन उदाउँछन् । देवत्व धारण गर्नेहरूका लागि सवितादेव रत्न धारण गर्दछन् । त्यसैले स्तोताहरू आफ्नो मङ्गलको कामना गर्दै यज्ञ गरुन् ।

विश्वस्य हि श्रुष्टये देव ऊर्ध्वः प्र बाहवा पृथुपाणिः सिसर्ति ।

आपश्चिदस्य व्रत आ निमुग्रा अयं चिद्वातो रमते पस्विन् ॥२॥

तेजस्वी सवितादेव उदाएर सम्पूर्ण विश्वको सुखका लागि आफ्ना विशाल भुजा फिँजाउँछन् । सवितादेवको अनुशासनमा नै अत्यन्त पवित्र जल प्रवाहित हुन्छ र उनैका नियममा आबद्ध भएर नै आनन्दी वायु प्रवाहित हुन्छ ।

आशुभिश्चिद्यान्वि मुषाति नूनमरीरमदत्तमानं चिदेतोः ।

अह्वर्षूणां चित्र्याणां अविष्यामनु व्रतं सवितुर्मोक्यागात् ॥३॥

अस्ताउँदै गरेका सवितादेवले आफ्नो द्रुतगामी रश्मि स्पेक्टर हिँडेका यात्रीलाई रोक्छन् । शुत्रमार्थ आक्रमण गर्ने वीरलाई रोक्छन् । उनको यो कर्म समाप्त भएपछि रात पर्छ ।

पुनः समव्यद्विततं वयन्ती मध्या कर्तोर्न्यधाच्छ्रम धीरः ।

उत्संहायास्थादव्युः तूरधर्धररमतिः सविता देव आगात् ॥४॥

अन्धकाररूपी रात्रि वस्त्र बुनेभै सम्पूर्ण आकाश आबद्ध गर्दछन् । ज्ञानीहरू गर्ने पर्ने काम पनि बीचैमा रोकिदिन्छन् र कहिल्यै नरोकिने ऋतुको विभाजन गर्ने सवितादेव उदाउनासाथ सम्पूर्ण संसारले निद्रा त्यागिदिन्छ ।

नानौकासि दुर्यो विश्वमायुर्वि तिष्ठते प्रभवः शोको अनेः ।

ज्येष्ठं माता सूनवे भागमाधादन्वस्य केतमिषितं सवित्रा ॥१॥

घर र सम्पत्त जवानमें अगिनको तेज व्याप्त भएभै सवितादेवको तेज सम्पूर्ण लोकमा व्याप्त छ ।
सवितादेवले प्रदान गरेको यज्ञको उत्तम भाग उषादेवी आफ्नो पुत्र अगिनका लागि धारण गर्दछिन् ।

समाववर्ति विष्टितो जिगीषर्विशेषां कामश्चरताममाभूत् ।

शशौ अपो विकृतं हित्यागादनु व्रतं सवितुर्देव्यस्य ॥६॥

सवितादेव अस्ताएपछि विजयको आशा गर्ने वीर योद्धाले आफ्नो याक्रमण र किर्तिन्छ गतिमान्
प्राणीहरू घरतिर फर्कने रहर गर्दछन् र निरन्तर कार्य गर्नेहरू पनि अपूरो काम बिसाएर घरतिर
फर्कन्छन् ।

त्वया हितमप्यमप्सु भागं धन्वांवा मृगयसो वि तस्थु ।

वनानि विध्यो नकिरस्य तानि व्रता वैवस्य सवितुर्मिनन्ति ॥७॥

हे सवितादेव अन्तरिक्षमा तिमाले पानीको भाग स्थापित गरेका छौ त्यो मरु भूमिका प्राणीले पनि
पाऊन्, तिमीले नै पक्षीको आश्रयका लागि जङ्गल प्रदान गरेका छौ सवितादेवका यस्ता तेजस्वी
कर्म कसैले नष्ट गर्न सक्दैन

याद्राक्ष्यं वरुणो योनिमप्यमनिशितं निमिषि जर्भुराणः ।

विश्वे मालीण्डो व्रजमा पशुर्गात्स्थशो जन्मानि सविता व्याकः ॥८॥

सवितादेव अस्ताएपछि निरन्तर गमनशील वरुणदेव सबैलाई सुखकारि र त्राहणीय आश्रय प्रदान
गर्दछन्, यसै किसिमले सवितादेव अस्त हुनासाथ चरा र पशुहरू आ-आफ्नो थानकोमा पुगेर छुट्टाछुट्टै
वास गर्छन् ।

न यस्येन्द्रो वरुणो न मित्रो व्रतमर्थमा न मिनन्ति रुद्रः ।

नारातयस्तमिदं स्वस्ति हुवे देवं सवितारं नमोभिः ॥९॥

सवितादेवको अनुशासन इन्द्र, वरुण मित्र यसमा र रुद्रदेवले पनि भङ्ग गर्न सक्दैनन् न त शत्रुले
नै सक्दछन् । त्यस्ता तेजस्वी सवितादेवलाई हाम्रो मङ्गल कामनाका साथ नमस्कार गर्दै आह्वान
गर्दछौ ।

भगं धियं वाजयन्तः पुरन्धिं नराशंसो ग्नास्पतिर्नो अव्याः ।

आये वामस्य सङ्गर्थे रथीणां प्रिया देवस्य सवितुः स्याम ॥१०॥

सम्पूर्ण जगत धारण गर्ने सुखदाता, मृत्यु यजनीय, ज्ञानदाता र प्रजापतिदेव सवितादेवले हामीलाई
रक्षा गरुन् उनमै ऐश्वर्य तथा पशु आदि सम्पदा प्राप्त भएपछि पनि हामी सवितादेवका प्रिय नै
भइरहौ ।

अस्यभ्यं तद्विवो अद्भ्यः पृथिव्यास्त्वया दत्तं काम्यं राधे आ गात् ।

शं यस्तोतुभ्य आपये भवात्युरुशंसाय सवितर्जरित्रे ॥११॥

हे सवितादेव तिमिबाट प्रदान गरिएको पृथ्वी भूतलमा र उनका वंशजहरूका लागि
कल्याणकारी छ त्यसैले धुलाक भूतलक र अन्तरिक्षको कलाइ कान्तियुक्त ऐश्वर्य प्रदान गर । हामी
तिम्रो स्तुति गर्दछौ ।

[सूक्त ३९]

ऋषि गुत्तमन्त भार्गव शौनक देवता अश्विनीकुमार छन्द त्रिष्टुप् ।

प्रावाणेव तदिदर्थं जरथे गृध्रेव वृक्षं निधिमन्तमच्छ ।

व्रह्मणेव विदथ उक्थशासा दूतेव हव्या जन्वा पुरुषा ॥१॥

३ अश्विनीकुमारहरू हो लक्ष्मण भन्ने भएका र छुट्टै पक्षी भएभै यजमानकहाँ पुग्, दुई
दुहानाबाट निस्केको ध्वनिजस्तै शब्द गर्दै शत्रुमाथि बाधा पार यज्ञका यन्त्रा र जनताका हितकारी
दूतहरूजस्ता तिमीहरू धेरैबाट सम्मानपूवक बोलाइने जेग्य छै ।

प्रातर्यावाणा रथ्येव वीराजेव यमा वरमा सचेधे

मेने इव तन्वाइ शुम्भामने दम्पतीव ऋतुविदा जनेषु ॥२॥

हे अश्विनीकुमारहरू हो बिहान भ्रमण गर्ने दुई गुल्फहरू वीर रक्षाभै छौ दुई वटा बादमडभै
सुन्दर शरीर भएका छौ पतिपत्नीभै एकात्मता सम्बद्ध रहर कार्य गर्दछौ तिमीहरू आफ्नो
अस्ति भक्तकहाँ आन्दो

शृङ्गेव नः प्रथमा गन्तमर्वाच्छफाविव जर्धुराणां तरोधिः ।

चक्रवाकेव प्रति वस्तोरुष्मावज्वा यात रथ्येव शक्रा ॥३॥

हे अश्विनीकुमारहरू हो ! सिङ्गबस्तो भगुवा र खुरजस्तो गतिशील भएर तिमीहरू हाम्रा नजिकै आओ । आफ्ना कर्ममा समर्थ, शत्रुनाशक हे अश्विनीकुमारहरू हो । चखेवाको जोडी वा इन्द्रका दुई महारथी आएभैं तिमीहरू हामीकहाँ आओ ।

नावेव नः पारयत, युगेव नथ्येव न उपधीव प्रधीव ।

धनैव नो अरिषण्या तनूनां खगलेव विन्नसः पातमस्मान् ॥४॥

हे अश्विनीकुमारहरू हो ! नौकाभैं, रथमा नारेका अश्वभैं, रथका पाङ्ग्राको धुराभैं, रथका दुई छेउमा लगाइएका फलामे झडीभैं र रथमा लगाइएका दुई पाङ्ग्राका हलभैं हामीलाई आपद्बाट पार लगाओ । चार्याँचार्पाँ हिँडेका दुई कृत्ता (कुकुर वा पाङ्ग्राको एक भागविशेष) र कवचजस्तै रक्षक भएर हामीलाई विनाशबाट जोगाओ !

वातवाजुर्था नद्यैव पैतिरक्षी इव चक्षुषा यातमर्वाक ।

हस्ताविव तन्वैश्शम्भविष्ठा पादेव नो नयत वस्यो अच्छ ॥५॥

हे अश्विनीकुमारहरू हो ! वायुभैं पुरानो नहुने नदीभैं गतिमान् र दुई आँखाभैं दर्शनशक्तिले युक्त भएर तिमीहरू दुवै हामीसमक्ष आओ तिमीहरू दुवै शरीरका लागि हातगोडाजस्तिकै सुखदायी हौ, गोडाभैं भएर हामीलाई सजिलो मार्गमा हिँडाओ ।

ओष्ठाविव मध्वास्ने वदन्ता स्तनाविव पिप्यत जीवसे नः ।

नासेव नस्तन्वो रक्षितारा कर्णाविव सुश्रुता भूतमस्मे ॥६॥

हे अश्विनीकुमारहरू हो ! मुखको ओठजस्तै प्रिय वचन बोल्ने तिमीहरू दुवै स्तनपान गर्न बालक पुष्ट भएभैं हाम्रो जीवन उन्नतिका लागि पुष्ट गराओ, तिमीहरू दुवै नाकभैं शरीरको संरक्षण गर्ने र कानभैं असल कुरो सुन्ने बन ।

हस्तेव शक्तिमभि सन्ददी नः क्षामैव नः सम्पजत रजसि ।

इमा गिरो अश्विना युष्मयन्तीः क्षोत्रेणेव स्वधितिं सं शशीतम् ॥७॥

हे अश्विनीकुमारहरू हो ! हामीलाई हातले भैं शक्ति र सामर्थ्य प्रदान गर । द्युलोक र पृथ्वीलाई राम्रो माश्रय प्रदान गर । हे अश्विनीकुमारहरू हो ! सान लगाएर तरबार थारिलो बनाएभैं हाम्रा स्तुतिले तिमीहरूलाई अत्यन्तै प्रभावशाली बनाओस् ।

एतानि वामश्विना चर्धनानि ब्रह्म स्तोमं गुत्समदासो अक्रन् ।

तानि नरा जुजुषाणोप यात ब्रह्मदेम विदये सुवीर्यः ॥८॥

हे अश्विनीकुमारहरू हो ! तिमीहरूको कीर्ति विस्तार गर्नका लागि गुत्समद ऋषिले ज्ञानदायी स्तोत्र बनाएका छन् तिमीहरू नेतृत्व प्रदान गर्दछौ । त्यही स्तोत्र स्वीकार गर्दै हामीकहाँ आओ । सुसन्ततियुक्त भएर हामी यज्ञमा तिमीहरूका यशको गान गर्दछौ ।

[सूक्त ४०]

ऋषि - गुत्समद भार्गवशीनक देवता - सोमापूषा अदिति छन्द त्रिष्टुप् ।

सोमापूषणा जनना रयीषा जनना दिवो जनना पृथिव्याः ।

जातौ विश्वस्य भुवनस्य गोपी देवा अकृण्वन्मृतस्य नाभिम ॥९॥

हे सोमदेव तथा पूषादेव ! तिमीहरू दुवै द्युलोक र पृथिवीलोकका ऐश्वर्य उत्पादक हौ तिमीहरू जन्मनासाथ समस्त संसारका संरक्षक भयो र देवताहरूले पनि तिमीहरूलाई नै अमृतको केन्द्र बनाए ।

इमौ देवौ जायमानौ जुषन्तेमौ तर्मांसि गूहतामजुष्य ।

आभ्यामिन्द्रः पववमामास्वन्तः सोमापूषभ्यां जनुदुन्नियासु ॥१०॥

सोमदेव र पूषादेवले जन्म लिनसाथ सबै देवताहरू यी दुबैको सेवा गर्न लागे । यी दुवै देवताहरू अप्रिय भन्धकारलाई नष्ट गर्दछन्, इन्द्रदेवले सोम तथा पूषादेवका महत्तले कोरली गाईमा मिठो दुध उत्पन्न गराए ।

सोमापूषणा रजसो विमान सप्तचक्रं रथमविक्षिम्बम् ।

विषूतं मनसा युज्यमानं तं जिन्वथो वृषणा पञ्चरश्मिम् ॥३॥

हे सोम तथा पूषादेव । तिमीहरू मिल्ने संसार उत्पन्न गराउने, सर्वव्यापी, समस्त संसारका रक्षक हो । सात शत्रुरूपी चक्रले युक्त, इच्छाअनुसार चल्ने गाँच लगाय भएको रथ हामीतिर प्रेरित गर ।

दिव्यः सदनं चक्र उच्चा पृथिव्यामन्यो अध्यन्तरिक्षे

तावत्सम्यं पुरुषारं पुरुषं रायस्पोष विध्यतां नाभिर्मस्मे ॥४॥

तिमीहरूमध्येको एउटा उच्च शुलोकमा रहन्छौ अनि अर्कोवाहिं अन्तरिक्ष र पृथिवीमा रहन्छौ तिमीहरू दुवै देवताले हाम्रा लागि स्वीकार्य धेरै किसिमका अन्न आदिले पूर्ण पुष्टिकारक ऐश्वर्य र पशुधन प्रदान गर

विश्वान्यन्यो भुवना जजान विश्वमन्यो अभिचक्ष्णो एति ।

सोमापूषणावतं धियं मे युवाभ्यां विश्वा पृतना जयेम ॥५॥

हे सोम र पूषादेवहरू हो । तिमीहरूमध्ये एउटाले संसार उत्पत्ति गर्नु र अर्का देवले सम्पूर्ण संसारको पर्यवेक्षण गर्दछौ हे सोम र पूषादेव हो । हामीलाई सद्बुद्धि प्रदान गर्दै हाम्रा कर्मको रक्षा गर । तिमीहरूका सहयाताले हामी शत्रुसेनालाई जितौ ।

धियं पूषा जिन्वतु विश्वमिन्द्रो रथिं सोमो रथिपतिर्वधातु ।

अवतु देव्यदितिरनवां बृहद्देव विदथे सुवीराः ॥६॥

सारा विश्वलाई नै सन्तुष्ट गराउने पूषादेवले हाम्रो बुद्धि सम्मार्गागामी बनाउनु ऐश्वर्यका धनी सोमदेवले हामीलाई धन प्रदान गर्नु अनुकूल व्यवहार गर्ने देवमाता अदितिले रक्षा गर्नु र हामी सुसन्ततियुक्त भएर यज्ञमा तिमीहरूको यशोगान गरौं

[सूक्त ४१]

ऋषि गुत्समद भार्गव शौनक देवता - इन्द्रवायु अग्नि । छन्द गायत्री वृहती

वायो ये ते सहस्रिणो रथासस्तेभिरा गहि । नियुत्वान्तसोमपीतये ॥१॥

हे वायुदेव । आफ्ना सयौं घोडायुक्त हजारौं रथबाट सोमपान गर्नका लागि भाऊ ।

नियुत्वान्वायवा गह्वरं शुक्रो अयामि ते । गन्तासि सुन्वतो गृहम् ॥२॥

रथमा जोतिएका घोडामा सवार भएर याज्ञिककहाँ पुग्ने हे वायुदेव मित्रा लागि यो गतिलो सोमरस तयार गरिएको छ । यसै निमित्त हामी तिमीलाई आह्वान गर्दछौ ।

शुक्रस्याहं गवाशिर इन्द्रवायु नियुत्वतः । आ यात पिबत नरः ॥३॥

हे नेतृत्व प्रदान गर्ने इन्द्र र वायुदेव हो । तिमीहरू आज घोडामा गाईको दुध मिसिएको तेजस्वी सोमरस पान गर्नका लागि आओ र पान गर

अयं वा मित्रावरुणा सुतः सोम ऋतावृधा । ममेदिह श्रुतं हवम् ॥४॥

यज्ञको उन्नति गराउने हे मित्र र वरुणदेवहरू हो । उत्तम रीतिले तयार र शुद्ध गरिएको यो सोमरस तिमीहरूकै लागि प्रस्तुत छ । हाम्रो प्रार्थना सुन

राजानावनभिद्वह ध्रुवे सदस्सुत्तमे । सहस्रस्थूण आसाते ॥५॥

आपसमा कहिल्यै द्रोह नगर्ने हे तेजस्वी मित्र र वरुणदेवहरू हो । हजार खम्बामा स्थिर सशक्त र उत्तम यस यज्ञमण्डपमा तिमीहरू विराजमान होओ ।

ता सप्रजा घृतासुती आदित्या दानुनस्पती । सचेते अनवह्वरम् ॥६॥

राजाको रूपमा रहेका, घिउको आहुति स्वीकार गर्ने दानशील अदितिपुत्र मित्र र वरुणदेव कुटिलतारहित साधकहरूलाई सहायता गर्दछन्

गोमदं षु नास्त्याश्वाघ्रातमक्षिना । वर्ती रुद्रा नृपाय्यम् ॥७॥

हे अश्विनीकुमारहरू हो । हे मत्स्यका सेवक रुद्रदेवहरू हो । यज्ञमा नेतृत्व गर्नेहरूले सोमरसको पान गर्दछन् त्यही सोमरस गाई तथा अश्वले युक्त रथमा तिमीहरू मनगो लिएर आओ

न यत्परोनान्तर आदधष्वद्वृषण्वसू । दुःशंसो मर्त्यो रिपुः ॥८॥

हे धनको वर्षा गराउने अश्विनीकुमारहरू हो । नाजकटाह जहाँसुकैका कटुभाषी शत्रुले चोर्ने नसक्ने धन हामीलाई प्रदान गर

वा न आ वोऽहमध्विना रथि पिशङ्गसन्दृशम् । धिष्या वरिवोविदम् ॥९॥
हे उत्तम स्तुति गर्न योग्य अश्विनीकुमारहरू हो ! तिमीहरूसित भएको सुनको ऐश्वर्य हामीलाई
ल्याइदेऊ ।

इन्द्रो अङ्ग महद्भयमभी षदप चुच्यवत् । स हि स्थिरो विचर्षणिः ॥१०॥

युद्धकुशल विश्वद्रष्टा इन्द्रदेवले ठूलो पराजय होला भन्ने डर तुरुन्तै मेटाइदिन्छन्

इन्द्रश्च भूडयाति नो न नः पश्चादद्य नशत् । भद्रं भवाति नः पुरः ॥११॥

इन्द्रदेवले सुख प्रदान गरे भने पापले हामीलाई नाश गर्न सक्दैन उनी हेरक किसिमले हाम्रो भलो
ने गर्दछन् ।

इन्द्र आशाभ्यस्परि सर्वाभ्यो अभयं कर्तु । जेता शत्रून्विचर्षणिः ॥१२॥

शत्रुविजेता, ज्ञानसम्पन्न इन्द्रदेवले सबै तिरबाट हामीलाई ढक्क बनाइदिऊन् ।

विश्वे देवास आ गत शुणुता म इमं हवम् । एदं बर्हिर्नि पीदत ॥१३॥

हे सम्पूर्ण देवताहरू हो ! तिमीहरू यस यज्ञमा आएर कुशका आसनमा बस र हाम्रो यो प्रार्थना
सुन

वीत्रो वो मधुर्मा अयं शुनहोत्रेषु मत्सरः । एतं पिबत काम्यम् ॥१४॥

हे सम्पूर्ण देवताहरू हो पवित्रता प्रदान गर्ने यस यज्ञमा आनन्ददायी, कडा र मिठो सोमरस
तिमीहरूका लागि तयार गरिएको छ । तिमीहरू सबै आओ र इच्छाअनुसार सोमरस पान गर ।

इन्द्रज्येष्ठा मरुदगणा देवासः पूषरातयः । विश्वे मम श्रुता हवम् ॥१५॥

मरुत्समूहको नेता इन्द्रदेव हुन् र त्यस समूहका पोषक पूषादेव हुन् । मरुत्गणले हाम्रो प्रार्थना
स्वीकार गर्नु ।

अम्बितमे नदीतमे दैवितमे सरस्वति ।

अप्रशस्ता इव स्मसि प्रशस्तिमम्ब नस्कृधि ॥१६॥

हे नदी, मातृगण र देवताहरूमा श्रेष्ठ माता सरस्वती ! हामी मुख बालकजस्तै छौं । त्यसैले
हामीलाई असल ज्ञान प्रदान गर

त्वे विद्या सरस्वति श्रितायुधि देव्याम् ।

शुनहोत्रेषु मत्स्य प्रजा देवि दिदिद्विडि नः ॥१७॥

हे माता सरस्वती, तिम्रो तेजस्वी आश्रयले सम्पूर्ण जीवन सुखमा छ, त्यसैले हे माता, पवित्रता
प्रदान गर्ने यस यज्ञमा आनन्दित भएर हामीलाई असल सन्तान प्रदान गर

इमा ब्रह्म सरस्वति जुषस्व वाजिनीवति ।

या ते मन्म गुत्समदा ऋतावरि प्रिया देवेषु जुह्वति ॥१८॥

हे माता सरस्वती ! अन्न र बल प्रदान गरेर तिमी सन्मार्गमा चल्दछ्यौं देवतालाई प्रिय लाग्ने
गुत्समद ऋषिले बनाएको उत्तम स्तोत्र हामी सुनाउँछौं, तिमी स्वीकार गर ।

प्रेतां यज्ञस्य शम्भवा युवाभिदा वृणीमहे । अग्नि च हव्यवाहनम् ॥१९॥

हे मङ्गलकारिणी छावापृथ्वीदेवीहरू हो । हव्यवाहक अग्निदेवका साथ तिमीहरू दुवैलाई हामी
वरण गर्दछौं तिमीहरू हाम्रो प्रार्थना स्वीकार गरेर यज्ञमा आओ ।

छावा नः पृथिवी इमं सिध्नमद्य दिविस्पृशम् । यज्ञं देवेषु यच्छताम् ॥२०॥

हे छावापृथ्वीदेवी हो ! सुखको साधन र आकाश स्पर्श गर्ने हाम्रा यज्ञको हवि आज तिमीहरू दुवैले
देवलोकसम्म लगिदिओ

आ वामुपस्थमद्रुहा देवाः सौदन्तु यज्ञियाः । इहाद्य सोमनीतये ॥२१॥

आपसमा द्रोह नगरीकन रहने हे छावापृथ्वीदेवी हो । आज यस यज्ञमा सोमपान गर्नका निम्ति
देवगण तिमीहरूसँगै बस्नु ।

[सूक्त - ४२]

ऋषि गुत्समद भार्गवशौनक देवता - शकुन्त छन्द त्रिष्टुप्

कनिकरुदन्जनुषं प्रबुवाण इयर्ति वाचमरितेव नावम् ।

सुमङ्गलश्च शकुने भवासि मा त्वा का चिदभिभा विख्या विदत् ॥१॥

माभनीले नौका चलाएरकै उपदेश दिने चराहरू बारम्बार उत्तम वाणीले प्रेरित गर्दछन् । हे शकुनि हो
। तिमीहरू सबैको भलो गर्ने हो । तिमीहरूलाई कुनै पनि आक्रमणकारी शत्रुले कुनै खालको पनि
डुःख नदियोस् ।

मा त्वा श्येन उद्गृहीन्मा सुपणौ मा त्वा विददियुमान्वीरो अस्ता

पित्र्यामनु प्रदिशं कनिऋदत्सुमङ्गलो भद्रवादी वदेह ॥२॥

हे चराहरू हो । तिमीहरूलाई दृष्ट श्येनले र बलशाली गरुडले नभारुन् । कुनै हतियारधाराले तिमीहरूलाई फेला नपारुन् । यहाँभन्दा दक्षिणतर्फ पर्ने कल्याणकारी वचन नै उच्चारण गर

अव क्रन्द दक्षिणतो गृहाणां सुमङ्गलो भद्रवादी शकुन्ते ।

मा नः स्तेन ईशत माघशसो बृहद्देम विदथे सुवीराः ॥३॥

हे चराहरू हो । तिमीहरू मङ्गल शब्दले गाउँछौ । त्यसैले घरका दक्षिण दिशामा बस्दा पनि कल्याणकारी र प्रिय वचन नै बोल्न चोर र दुष्ट व्यक्तिले हामामाथि अधिकार नगरुन् । असल सन्तानयुक्त भई हामी यस यज्ञमा तिमीहरूको प्रशंसा गरौं

[सूक्त ४३]

ऋषि - गृत्समद भागव शौनक देवता शकुन्त छन्द जगतो यनिशत्रवरी अष्टि

प्रदक्षिणिदभि गृणन्ति कारवो वयो वदन्त ऋतुधा शकुन्तयः

उभे वाचौ वदति सामगा इव गायत्रं च त्रैष्टुभं चानु राजति ॥१॥

बलान्वित अन्न खोजी गर्ने शकुनिसमूहले स्तोत्राभैँ अहिमन्त्रण गरेर उपदेश दिऊन् । साम गायकले गायत्री र त्रिष्टुप् दुवै ऋन्को वागी उच्चारण गरेभैँ शकुनिहरूले उत्तम बोली बोल्दा रमाइलो लाग्छ

उद्गातेव शकुने साम गायसि ब्रह्मपुत्र इव सवनेषु शंससि वृषेव वाजी शिशुमतीरपीत्या सर्वतो नः शकुने भद्रमा वद विश्वतो नः शकुने पुण्यमा वद ।

हे चराहरू हो । तिमीहरू उद्गाताले सामगान गाएभैँ र यज्ञमा ऋत्विक्कले स्तोत्र उच्चारण गरेभैँ गर्दछौ । घोडाका मजिठे बलियो घोडा गएर हलिलाएभैँ हे शकुनि । तिमी चारैतिर हाम्रा लागि कल्याणकारक तथा पुण्यदायक वचन नै बोल् ।

आवदस्त्वं शकुने भद्रमा वद तूष्णीमासीनः सुमति चिकिद्भि नः ।

यदुत्पतन्वदसि कर्करियथा बृहद्देम विदथे सुवीराः ॥३॥

हे चराहरू हो । तिमी चुन बेला बोल्दछौ । त्यस बेला हाम्रो कल्याणको सङ्केत गर्दछौ । तिमी शान्त रहका बेल हाम्रो बुद्धि मनमग्नमा प्रेरित गर्दछौ । उद्गरेका तेलामा कर्करीभैँ मधुर ध्वनि निकाल्दछौ । हामी सुसन्ततियुक्त भएर यस यज्ञमा तिमीलाई यशमान गर्दछौ ।

॥इति द्वितीयं मण्डलम् ।

ठासो मण्डल सकियो

ओम् भूर्भुवः स्वः तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि धियो यो नः प्रचोदयात् ।

ऋग्वेद - संहिता

॥अथ तृतीयं मण्डलम्॥

तेस्रो मण्डलः

[सूक्त १]

ऋषिः विश्वामित्रः । देवताः अग्निः । छन्दः - त्रिष्टुप् ।

सोमस्य मा तवसं वक्ष्यन्ने वह्निं चकर्थं विदधे यजध्वै ।

देवो अक्ख दीद्यद्युज्जे अद्रिं शमाये आने तन्वं जुषस्व ॥१॥

हे अग्निदेव ! तिमाले यज्ञका काममा हामीलाई सोमरसबाहक बनाएका छौं, त्यसैले बल पनि प्रदान गर, हे अग्निदेव ! हामी तेजसम्पन्न देवशक्तिको सेवाका लागि दुइना मिलाएर तिमी स्तुति गर्दछौं । शरीर बलियो पार्नका लागि तिमी सोम ग्रहण गर ।

प्राञ्चं यज्ञं चकृम वर्धतां गीः समिद्धिरग्निं नमसा दुवस्यन् ।

दिवः शशासुर्विदधा कवीनां गुत्साय चित्तवसे गातुमीषुः ॥२॥

हे अग्निदेव ! समिधा र हव्य आदिले तिमीलाई बलियो बनाउँदै हामीले यज्ञ सम्पन्न गरेका छौं । हाम्रा बोलीको विकास होस्, देवताहरूले हामी स्तोतालाई यज्ञ आदि कर्म सिकाएका छन् । त्यसैले हामी स्तोताहरू अग्निदेवलाई स्तुति गर्ने रहर गर्दछौं ।

मयो दधे मेधिरः पूतदक्षो दिवः सुबन्धुर्जनुषा पृथिव्याः ।

अविन्दन्नु दर्शतमस्वम् । नर्देवासो अग्निमपसि स्वसृणाम् ॥३॥

अग्निदेव मेधावी, विशुद्ध, बलसम्पन्न र जन्मदेखि नै असल बन्धुत्वभावले युक्त छन् । द्युलोक र पृथ्वीलोकमा सर्वत्र सुख प्रदान गर्दछन् । प्रवाहमान क्षार भएका जलमा गुप्त रूपले रहेका दशनीय अग्निदेवलाई देवताहरूले यज्ञका लागि खोजेर निकाले ।

अवर्धयन्सुभगं सप्त यद्धीः श्वेतं ज्ञानमरुषं महित्वा ।

शिशुं न जातमभ्यारुक्वा देवासो अग्निं जनिमन्वपुष्यन् ॥४॥

स्वच्छ धनसम्पत्तिले सम्पन्न भएर उत्पन्न अग्निदेवलाई प्रवाहशील महान् नदीले बढाए । घोडीले तैनीो बछेडो हुकाएभैं अग्नि उत्पन्न भएपछि देवताहरूले हुकाईबढाई गरे ।

शुक्रेभिरङ्गै रज आततन्वान् ऋतुं पुनानः कविभिः पवित्रैः ।

शोचिर्वसानः पर्यायुरपां श्रियो मिमीते बुहतीरनूनाः ॥५॥

स्वच्छ तेजले अन्तरिक्ष व्याप्त गरेर यज्ञ सम्पादक अग्निदेव यजमानलाई पवित्र र स्तुत्य तेजस विशेष शुद्ध गर्दछन् । प्रदीप्त ग्वालाकूपी बर्को ओढेका अग्निदेव स्तोताहरूलाई मनगो भन्न र चाहिएजति ऐश्वर्ययुक्त सम्पदा दिने गर्दछन् ।

वव्राजा सीमनदतीरदब्धा दिवो यद्धीरवसाना अनग्नाः ।

सना अत्र युवतयः सयोनिरिर्कं गर्भं दधिरे सप्त वाणीः ॥६॥

साफै ननासिने र हानी पनि नगर्ने खालका अग्निदेव सबैतिर डुल्दछन् । बर्की नओढे पनि नाङ्गो नदेखिने सधैं तन्त्रेरी एउटै दिव्य स्रोतबाट उत्पन्न, एउटै अग्निरूपी गर्भलाई प्रवाहमान जलका सबै धाराहरूले ओकेका छन् ।

स्तीर्णा अस्य संहतो विश्वरूपा घृतस्य योनौ स्रवथे मधूनाम् ।

अस्थुस्त्र धेनवः पिन्वामाना मही दस्मस्य मातरा समीची ॥७॥

अग्निका नाना रूपका सङ्गठित किरणहरू फिँजिएछि पोषक रस उत्पन्न हुने स्थानबाट मधुर वर्ण हुन्छ । सबैलाई स्तुष्टु गरउने किरण यहाँ रहन्छन् । अग्निका मातापिताका रूपमा पृथ्वी र अन्तरिक्ष रहेका छन् ।

बभ्राणः सुनो सहस्रो व्यद्यौदधानः शुक्रा रभसा वपुषि ।

श्रोतन्ति धारा मधुनो घृतस्य वृषा यत्र वावुधे काव्येन ॥८॥

हे बलका पुत्र अग्निदेव ! सबैबाट धारण गरिने खालका तिम्रो उज्याला र वेगवान् किरणले प्रकाशमान छन् । श्रोताहरूले स्तोत्रद्वारा तिम्रीलाई हुकाउँदा जलधाराभै मिल्छे घिउका पुष्टिकारक धारा बसाउँदै गृहाडिन्छन् ।

पितृश्चिद्धर्जनुषा विवेद व्यस्य धारा असृजद्वि धेनाः ।

गृहा चत्तं सखिभिः शिवेभिर्दिवो यद्धीभिर्न गृहा बभूव ॥९॥

जन्मैँदा साथ पिताभन्दा तल्लो तहमा रहेको जल प्रदेशलाई अग्निले चिने थन्तरिक्षका जलधाराको विद्युत् उत्पन्न गरे अग्निदेव कल्याणकारी मित्र र दुलोकको जलराशिसँग गोप्य रूपले विचरण गर्दछन् त्यस बेला अग्निलाई कसैले देख्दैन ।

पितृश्च गर्भं जनितुश्च बभ्रे पूर्वरीको अधयत्पीप्यानाः ।

वृषो सपत्नी शुचये सबन्धू उभे अस्मै मनुष्येऽनि पाहि ॥१०॥

अग्निदेव पिताको काख र माताका गर्भमा हुर्कन्छन् अग्निदेव केवल अर्षि खाएर बढ्दछन् । बाहिरको कुरो वर्षा गराउने अग्निदेव पत्नीसहित याजकलाई चोख्याउने आपन्नजस्तै छन् हे अग्निदेव धावापुथिवीमा हामी यजमानलाई रक्षा गर ।

उरौ महीं अनिबाधे ववर्धपो अग्नि यशसः स हि पूर्वीः ।

ऋतस्य योनावशयद्मृना जामीनामग्निरपसि स्वसृणाम् ॥११॥

महान् अग्निदेव निर्बाध र विस्तृत पृथ्वीमा बह्दछन् त्यहाँ अन्न कमाउने जल समूहले अग्निलाई बढाउँछ जलको उत्पत्तिस्थानमा रहेका अग्निदेव दिदीबहिनीजस्ता नदीका जलधिर शान्तिपूर्वक सुतेका हुन्छन् ।

अक्रो न बभ्रिः समिथे महीनां दिदुक्षेयः सूनवे भाश्चजीकः ।

उदुस्त्रिया जनिता यो जजानापां गर्भो नृतमो यद्धो अग्निः ॥१२॥

अग्निदेव सबैका पिताजस्ता जलका गर्भमा गोप्य रूपले बस्ने मानिसका हितकारी रणकुशल, आफ्नो सेना पोस्ने, सबैलाई राम्रो लाग्ने र नेजले उज्याला छन् उनले पुत्रका रूपमा यजमानलाई पोस्ने क्षमता उत्पन्न गरेका छन् ।

अपां गर्भं दर्शतमौषधीनां वना जजान सुभगा विरूपम् ।

देवासाश्चिन्मनसा सं हि जग्मुः पनिष्ठं जातं तवत्तं दुवस्यन् ॥१३॥

उनम ऐश्वर्ययुक्त मदानीले हेर्नमा राम्रा, विशिष्ट रूपका, जल र औषधिका गर्भमा रहने अग्निदेव उत्पन्न गरियो । सम्पूर्ण देवताहरू स्तुत्य बलशाली र भर्खर जन्मेका अग्निका नजिक स्तुति गर्दै पुगे उनीहरूले अग्निको राम्रो स्थाहार गरे ।

बृहन्त इन्द्रानवो भाश्चजीकमग्निं सचन्त विद्युतो न शुक्राः ।

गृहेव वृद्धं सदसि स्वे अन्तरपार ऊर्वे अमृतं दुहानाः ॥१४॥

विजुलीजस्तो कान्ति भएका, महान् सूर्यदेवको किरणले अथाह समुद्रबाट अमृतरूपी जल दोहन गर्दछन् गुफाजस्ता गोप्य अन्तरिक्षरूपी घरमा हुर्कने, प्रभासम्पन्न अग्निको आश्रय त्यस जलले प्राप्त गर्दछ ।

ईडे च त्वा यजमानो हविर्भिरीडे सखित्वं सुमतिं निकामः ।

देवैरवो मिमीहि सं जरित्रे रक्षा च नो दम्येभिरनीकैः ॥१५॥

हे अग्निदेव हामी यजमानहरू हव्य यादिले तिम्रो स्तुति राम्ररी गर्दछौ हामी उत्तम बुद्धिको खोजी गर्दै तिमिसित मित्रता गर्नका लागि बिन्ती गर्दछौ तिम्रो देवताहरूका साथमा हामी स्तुति गर्नेहरूको रक्षा गर र दुष्टबाट हामीलाई जोगाऊ ।

उपक्षेतास्तव सुप्रणीतेऽग्ने विश्वानि धन्या दधानाः ।

सुरेतसा श्रवसा तुञ्जमाना अभि ध्याम पृतनार्यूदेवान् ॥१६॥

हे असल नियममा चल्ने अग्निदेव तिम्रा आश्रयमा रहने हामीहरू सबै खालका धनले सम्पन्न हुँदै, तिम्रो कृपाले दरिला हुन्छौ हाम्रो असल पोसिलो अन्नले सम्पन्न भएर देवताविरोधी शत्रुलाई पराजित गर्न सकौ ।

आ देवानामभवः केतुरग्ने मन्त्रो विधानि काव्यानि विद्वान् ।

प्रति मर्ता अवासयो दमूना अनु देवात्रथिरो यासि साधन् ॥१७॥

हे अग्निदेव ! तिमी देवकार्यका प्रतीकका रूपमा अत्यन्त सुन्दर देखिन्छौ तिमी सम्पूर्ण स्तोत्रका ज्ञाता हो । मानिसलाई तिमी आफ्ना घरमा आश्रय दिन्छौ । राम्रो रथमा यात्रा गर्ने तिमी देवताहरूका कार्यको अनुसरण गर्दछौ ।

नि दुरोणे अमृतो मर्त्याना राजा ससाद विदधानि साधन् ।

धृतप्रतीक उर्विया व्यद्यौदनिर्विधानि काव्यानि विद्वान् ॥१८॥

अविनाशी र दीप्तिमान् अग्निदेव यज्ञका साधनको रूपमा प्रयुक्त हुन्छन् र मानिसका घरमा रहन्छन् । उनी सम्पूर्ण स्तोत्रका ज्ञाता हुन् । घिउले उजिल्याइएका अग्निदेवको शरीर विशेष राम्रो देखिन्छ ।

आ नो गहि सख्येभिः शिवेभिर्महन्महीभिरुतिभिः सरण्यन् ।

अस्मे रथं बहुलं सन्तस्त्रं सुवाचं भागं यशसं कृषी नः ॥१९॥

हे सबैतिर घुम्न सक्ने, महान् अग्निदेव ! तिमी आफ्नो मङ्गलदायी मैत्री र रक्षण सामर्थ्यका साथ हामीलाई आऊ हामीलाई आपदरहित, उत्तम स्तुति गर्ने सक्ने र यशस्वी धन मनगो मात्रामा प्रदान गर ।

एता ते अग्ने जनिमा सनानि प्र पूर्व्याय नूतनानि वोधम् ।

महान्ति वृष्णे सवना कृतेषा जन्मब्जन्मन् निहितो जातवेदाः ॥२०॥

हे अग्निदेव ! सनातन र नयाँ स्तोत्रले पुराना पुरुषका रूपमा तिम्रो स्तुति गरिन्छ । जन्म लिने सबै प्राणीहरूसित रहने हे शक्तिशाली अग्निदेव । तिम्रा निमित्त हामीले महान् यज्ञ सम्पन्न गरेका छौ ।

जन्मब्जन्मन् निहितो जातवेदा विश्वामित्रेभिरिध्यते अजघ्नः ।

तस्य वयं सुमती यत्तियस्यापि भद्रे सौमनसे स्याम ॥२१॥

सबै प्राणीभित्र रहने, सबै प्राणीलाई चिन्ने, अग्निदेवलाई विश्वामित्रका वंशजले सधैं प्रदीप्त गर्दछन् । हामी यजनीय अग्निदेवका हितकारी कृपाको अनुसरण गरौ ।

इमं यज्ञं सहसावन् त्वं नो देवत्रा धेहि सुक्रतो रराणः ।

प्र पसि होतवृहतीरिषो नोऽग्ने महि द्रविणमा यजस्व ॥२२॥

हे बलशाली र उत्तम कर्म भएका अग्निदेव ! हाम्रो हव्यले खुसी भएर हाम्रो यज्ञ सबै देवताहरू पुर्‍याइदछ । हे देवताहरूलाई बोलाइदिने अग्निदेव ! हामीलाई मनगो अन्न आदि प्रदान गर हामीलाई अकुत धनले सम्पन्न गराऊ ।

इडामग्ने पुरुदंसं सनि गोः शस्यत्तमं हवमानाय साध ।

स्यानः सुतुस्तनयो विजायाम्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे ॥२३॥

हे अग्निदेव ! यज्ञ आदि कार्यका लागि, अनेकौं सत्कर्मका लागि र गाईको स्नाहणका लागि उचित भूमि हामीलाई प्रदान गर । हाम्रा पुत्रले स्तान्न खडाऊन् । तिम्रो सदबुद्धि हामीलाई पनि प्राप्त होस् ।

[सूक्त २]

ऋषि विश्वामित्र गाथिन देवता वैश्वानर अग्नि । छन्द जगती ।

वैश्वानराय धिषणाभूतावृषे धृतं न पूतमग्नये जनामसि ।

द्विता होतारं यनुषश्च वाचस्तो धिया रथं न कुलिशः समुपवति ॥१॥

सत्यको रक्षा गर्ने वैश्वानर अग्निदेवलाई हामी घिउजस्तै पवित्र स्तुति गर्दछौ । मानिस र देवताको आह्वान गर्ने ऋत्विक्हरू अग्निदेवलाई आफ्नो बुद्धिअनुसार दुई रूपमा कालिगडले रथ सिंगारेभैं सिंगार्दछन् ।

स रोचयज्जनुषा रोदसी उभे स मात्रोरभवत्पुत्र ईडयः ।

हव्यवाडगिरजरश्नोहिती दूडभो विशामतिथिर्बिभावसु ॥२॥

जन्मनासाथ अग्निदेवले द्यावापृथिवी प्रकाशित गराउँछन् । अग्निदेव पितामातारूपी द्यावापृथिवीका योग्य पुत्र हुन् । हव्यवाहक, अजर, अन्नरूपी धनले सम्पन्न र प्रकाशका भटल राशि अग्निदेव मानिसका अतिथिका रूपमा पूजनीय छन् ।

क्रत्वा दक्षस्य तरुषो विधर्मणि देवासो अग्निं जनयन्त चित्तिभिः ।

रुरुवान् भानुना ज्योतिषा महाभत्थं न वाजं सनिष्यन्तु ब्रुवे ॥३॥

यत्न र आत्म गने जागर भएका दिव्यपुरुषले कम र जानका प्रभावले यज्ञमा अग्नि उपनत्र गराउँछन्
हाम्रो अन्नको खोजीमा आगो भारी पाउने छोटाको प्रशंसा गरेका महान् तेजस्वी अग्निदेवलाई स्तुति
गर्दछौं

आ मन्द्रस्य सनिष्यन्तो वरेण्य वृषीमहे अहयं वाजमुन्मियम् ।

राति भृगूणाभुशिजं कविक्रतुमग्निं राजन्तं दिव्येन शोचिषा ॥४॥

प्रशमनेन अन्नको प्राशले हाम्रो भृगु वंशालाई ऐश्वर्य प्रदान गर्ने, खोजको कुरो पुग्याइदिने
ज्ञानसम्पन्न दिव्य तेजले प्रकाशित हुने स्तुति गर्न योग्य वरगर्न योग्य र उच्चले अग्निदेवलाई
म्याक्कर गर्दछौं

अग्निं सुम्नाय दधिरे पुरो जना वाजश्रवसमिह वृक्तबर्हिषः ।

यतस्तुचः सुरुचं विश्वदेव्यं रुद्र यज्ञानां साधविष्टिमपसाम् ॥५॥

यज्ञमानहरू सजिना खालको कृशको आसन ओछ्याएर सुशो हातमा लिएर बस्छन् अन्न र
बलले युक्त उत्तम प्रकारको सम्पू्ण देवताका हितकार, दुखनाशक र यज्ञ आदिमा असल
काम गर्ने मध्याउने अग्निदेवलाई उनाहरू पहिले स्थापित गर्दछन्

पावकशोचो तव हि क्षय परि होतर्यज्ञेषु वृक्तबर्हिषो नरः ।

अग्ने दुव इच्छमानास आप्यमुपासते द्रविणं धेहि तेभ्यः ॥६॥

हे अन्नको प्रकाशसम्पन्न इतरका अग्निदेव तिमी सेवा गर्ने अजमलरूपी असल पुरुष
यज्ञशालामा कृशको आसन ओछ्याएर स्तुति गर्दछन् । निर्नाहकलाई धन ७३० ।

आ रोदसी अपृणदा स्वर्गहज्जातं यदेनमपसो अधारयन् ।

सो अध्वराय परि गीयते कविरत्यो न वाजसातये चनोहितः । ७॥

भस्म र उत्पन्न अग्निलाई अजमलले धारण गरेपछि अग्निले आफ्नो तेजयुक्त प्रकाश छावापुथिवा र
विम्वृत अन्तरिक्षमा व्याप्त गर्यो अन्न पाउने आशाले अन्नको लागि सज्जित यज्ञसँग अन्न प्रदान
गर्ने मेधानी अग्निदेवलाई अन्नको वंशालाई ल्याइन्छन् ।

नमस्यत हव्यदाति स्वध्वरं दुवस्यत दम्यं जातवेदसम् ।

रथीर्ध्वतस्य बृहतो विचर्षणिरग्निर्देवानामभवत्पुरोहितः ॥८॥

हो अन्निकरुह हा रथी र विरट अन्नको माझ अग्निदेव अन्न देवताहरूका अगुवाका रूपमा
स्थापित भएका छन्, पस्त हव्यभक्षक उत्तम यज्ञ सम्पादन गर्नमा कृशले समयमा रहन सक्ने
सवारको ज्ञान भएको अग्निलाई नमस्कार गर्दै मेधा गर्यो

तिस्रो यज्ञस्य समिधः परिज्मनोऽग्नेरपुनस्तुशिजो अमृत्यवः ।

तासामेकामदधुर्मत्यै भुजमु लोकमु द्वे उप जामिमीयतुः ॥९॥

आजिर्हिन्दे देवताहरूले सर्वत्र व्याप्त अग्निदेवका लागि ताने वट विशेष अन्नको समिधा तयार
गराए रक्षणशाला तानमध्ये एकलान् मृत्युलोकमा र अन्न दुर्लभ उनका दुई लोकमा स्थापित
गरे

विशं कवि विश्वपतिं मानुषीरिषः स सीमकृण्वन्स्त्वधितिं न तेजसे ।

स उद्धतो निवतो याति वैविषत्स गर्भमेष्टु भूवनेषु दीधरतु ॥१०॥

अन्नको खोजी गर्ने मानवहरू प्रजाले तेज अन्नको माझ आत्म शालको मेधानी अग्निको स्थापना
गरे अग्निदेव अन्न र निम्न प्रदेशमा आप्त रहने गर्दछन् सबै लोकलाई उनले गर्भधारण गराए

स जिन्वते जठरेषु प्रजज्ञिवान्पृषा चित्रेषु नानदन्नं सिंह

वैश्वानरः पृथुपाजा अमृत्यो वसु रत्ना दयमानो वि दाशुषे ॥११॥

वैश्वानर अग्निदेव अन्नले वंशालाई र अन्नशाला आएर अजमललाई उत्तम धन र रत्न दिन्छन्
उना अन्नले चतसम्पन्न र खोजको कामो उपलब्ध गराउँदै अन्नको पेटमा हुँदाकै सिँहा जस्तो
अनाठो गर्जना गर्दछन्

वैश्वानरः प्रलथा नाकमारुहद्विस्पृष्टं भन्दमानः सुमन्मभिः ।

स पूर्ववज्जनयज्जन्तले धनं समानमन्मं पर्येति जागृविः ॥१२॥

उत्तम स्तोत्रले स्तुति गरिने वैश्वानर अग्निदेव अन्तरिक्षमा छँदै धुलोकका पिठयुँमा चढ्न पुग्दछन् । पहिलेको जस्तै उनी प्राणीहरू पालिने पदार्थ उत्पन्न गर्दछन् सधैं जागा रहेर माविक मार्गबाट प्रमणशील भइरहन्छन् ।

ऋतावानं यज्ञिषं विष्णुमुक्थ्यमा यं दधे मातारिक्षा दिवि क्षमम् ।

तं चित्रयाम हरिकेशमीमहे सुदीतिमग्निं सुविताय नव्यसे ॥१३॥

यज्ञको पालन गर्ने यज्ञ गरिने, मेधावी स्तुति गर्न योग्य र धुलोक निवासी अग्निलाई वायुदेवले धारण गरे । विभिन्न मार्गमा हिँड्ने दीप्तिमान ज्वाला भएका, उत्तम प्रकाशले युक्त अग्निदेवसित हामी नयाँ र असल साधनको माग गर्दछौं

शुचिं न यामत्रिषि र स्वर्दंशं केतुं दिवो रोचनस्थामुषर्बुधम् ।

अग्निं मूर्धानं दिवो अप्रतिष्कृतं तमीमहे नमसा वाजिनं बृहत् ॥१४॥

अत्यन्त शुद्ध, यज्ञमा जाने सवैतिर देजे आकाशका भन्डाजस्ता, सधैंका ज्योतिपुञ्ज उषाकालमै अग्नि, अलका धनी र महान् अग्निदेवलाई हामी नमस्कार र प्रार्थना गर्दछौं ।

मन्त्रं होतारं शुचिमद्रयाविनं दमनसमुक्थ्यं विश्वचर्षणिम् ।

रथं न चित्रं वपुष्य दर्शत ननुहितं सदमिद्राय ईमहे ॥१५॥

खुसी प्रदान गर्ने, देवतालाई बोलाइदिने सधैंका शुद्ध कुटिलताविहीन, शत्रु दमन गर्ने, स्तुति गर्न योग्य, विश्वद्रष्टा, रथजस्तै विलक्षण शोभा भएका हेर्नमा गम्ना मानिसको हित गर्ने अग्निदेवसित हामी ऐश्वर्य माग गर्दछौं

[सूक्त ३]

ऋषि विश्वामित्र गाथिन । देवता वैश्वानर अग्नि छन्द जगती ।

वैश्वानराय पृथुपाजले विषो रत्ना विधन्त धरुणेषु गातवे ।

अग्निर्हि देवो अमृतो दुवस्यत्यथा धर्माणि सनता न ददुषत् ॥१॥

जानी स्तोताहरू सन्मार्ग अनुसरण गर्नका लागि यज्ञमा व्यापक बलले युक्त वैश्वानर अग्निदेवलाई सेवा गर्दछन् अमर अग्निदेव हव्य आदि पुत्रापर देवताहरूको सेवा गर्दछन् । त्यसैले यस सनातन धर्मले कहिल्यै पनि प्रदूषण उत्पन्न गराउँदैन

अन्तर्दूतो रोदसी दस्म ईयते होता निषतो मनुषः पुरोहितः ।

क्षयं बृहन्तं परि भूषति द्युभिर्देवैभिरग्निरिषितो धियावसुः ॥२॥

मुन्दर अग्निदेव, होता र दूतका रूपमा धुलोक र पृथ्वीलोकमा सञ्चरित हुन्छन् देवताहरूबाट प्रेरित ज्ञानले सम्पन्न अग्निदेव मानिसहरूका बीचमा पुगेहितका रूपमा अर्थात्छित भएर आफ्ना तेजले महान् यज्ञशालालाई सुशोभित गर्दछन् ।

केतुं यज्ञानां विदथस्य साधनं विप्रासो अग्निं महयन्त चित्तिभिः ।

अपांसि यस्मिन्नधि संदधुर्गिरिस्तस्मिन्सुमनि यजमान आ चक्रे ॥३॥

मेधावीहरू यज्ञको ध्वजा र साधनरूपी अग्निदेवको पूजा आआफ्नो ज्ञान र कर्मले गर्दछन् स्तोताहरूले कर्म अपित गर्ने अग्निमा यजमान सुखको खोजी गर्दछन्

पिता यज्ञानामसुरो विपक्षितां विमानमग्निर्वयुनं च वाधताम् ।

आ विवेश रोदसी भूरिवर्षसा पुरुप्रियो भन्दते धामभिः कविः ॥४॥

अग्निदेव यज्ञलाई पालपोस गर्ने पिताजस्तै हुन् । उनी स्तोताहरूका प्राणदाता र श्रुतिवक्ताहरूको हव्यका वाहक हुन् । अग्निदेव विभिन्न रूपमा द्यावापृथिवीमा प्रवेश हुन्छन् धेरैका प्रिय र मेधावी अग्निदेव आफ्नै तेजले प्रदीप्त हुन्छन्

चन्द्रमग्निं चन्द्रार्थं हरिब्रतं वैश्वानरमप्युषदं स्वर्विदम् ।

विगाहं तूर्णिं तविषीषिरावृतं भूर्णिं देवास इह सुश्रियं दधुः ॥५॥

तेजस्वी रथ भएका चौडो काम गर्ने, जलमा निवास गर्ने र सबै कुरो जात्रे अग्निदेव चन्द्रजस्तै छन् । सर्वत्र व्यापक चौडो गतिमा हिँड्ने विभिन्न किसिमको बल भएका भरणपोषण गर्ने र राम्रो मौनद्वय भएका वैश्वानर अग्निदेवलाई देवताहरूले यस लोकमा स्थापित गराए

अग्निर्देवेभिर्मनुष्यश्च जन्तुभिस्तन्वानो यज्ञं पुरुषेशसं धिया ।

रथीरन्तरीयते साधदिष्टिभिर्जीरो दमूना अभिरास्तिचातनः ॥६॥

यज्ञको माधनजस्ता कर्ममा कुशल अग्निदेव श्रुतिवक्तरूपाट सज्जालित यजमानको यज्ञ सम्पन्न गराउँछन् सर्वत्र गतिमान्, शीघ्रगामी दानशील, शत्रुनाशक अग्निदेव ह्यावापृथिवीका बीचमा यात्रा गर्दछन् ।

अग्ने जरस्व स्वपत्य आयुन्यूजां पितृस्व समियो दिदीहि नः ।

वयासि जित्व बृहत्तश्च जागृव उशिग्देवानामसि सुक्रतुर्विषाम् ॥७॥

हामी हामी आयु र असल सन्तान प्राप्तिका लागि अग्निदेवलाई स्तुति गर्दछौं हे अग्निदेव हामीलाई सबल बनाऊ र अन्न प्रदान गर हे चेतनमय अग्निदेव । असल यजमानलाई लामो आयुले सम्पन्न गराऊ तिमी असल काम गर्ने सज्जन र देवताका लागि तिमी प्रिय छौ

विश्वपति यद्वमतिथिं नरु सदा यन्तारं धीनामुशिजं च वाधताम् ।

अध्वराणां चेतनं जातवेदसं प्र शंसन्ति नमसा चूतिर्भिवृषे ॥८॥

मानिस आफ्नो उन्नतिका लागि पालन कर्ताका रूपमा, महान् अतिथिका रूपमा पूजनीय र बुद्धिका प्रेरक श्रुतिवक्तरूपा प्रिय यज्ञको प्राणस्वरूप, ज्ञानका खानी अग्निदेवलाई नमस्कारपूर्वक पूजा गर्दछन् ।

विभावा देवः सुरणः परि क्षितीरग्निर्बभूव शवसा सुमद्रथः ।

तस्य व्रतानि भूरिपोषिणो वयमुप भूषेम दम आ सुवृत्तिभिः ॥९॥

स्तुति गर्न योग्य, असल रथी, दाविसम्पन्न, दिव्यगुणसम्पन्न अग्निदेव याम्रो यज्ञ सम्पूर्ण प्रजामा व्याप्त गराउँछन् भनेकौलाई पालनपोषण गर्ने अग्निदेवका सम्पूर्ण क्रममा हामी भरमै बसेर अमल स्तोत्रले सजाउँछौं ।

वैश्वानर तव धामान्या चको रेभिः स्वविदधवो विचक्षण ।

जात आपूणो भुवनानि रोदसी अग्ने ता विश्वा परिभूरसि त्वना ॥१०॥

हे दूरदर्शी वैश्वानर अग्निदेव तिमी जुन तेजले सर्वज्ञाता भयौ, हामी तिम्रो स्तुति गर्दछौं हे अग्निदेव । उत्पन्न भएर तिमिले ह्यावा पृथिवी र सम्पूर्ण लोकलाई प्रकाशले पूग गरेका छौ तिमी आफ्ना शक्तिले सम्पूर्णलाई नै ओगट्न सक्षम छौ

वैश्वानरस्य दंसनाभ्यो बृहदरिणादेकः स्वपस्यया कविः ।

उभा पितरा महयन्नजायताग्निर्ह्यावापृथिवी भूरितसा ॥११॥

वैश्वानर अग्निदेवका उन्नत कर्मले यजमानलाई महान् ऐश्वर्य प्राप्त हुन्छ उन्नत यज्ञ यदि कर्मको रहस्य गर्ने यजमानलाई विशिष्टतम ज्ञानका खानी अग्निदेव धन यदि दान गर्दछन् अग्निदेव आफ्नो प्रशस्त बलले मातापिताजस्ता ह्यावापृथिवीलाई प्रतिष्ठा प्रदान गर्दै उत्पन्न भएका छन्

[सूक्त - ४]

अग्नि विश्वामित्र गाथिन देवता आग्नेमूक्त । छन्द त्रिष्टुप् ।

समित्समित्युमना बोध्यस्मे शुचाशुचा सुमतिं रासि वस्वः ।

आ देव देवान्यजथाय वक्षि सखा सखीन्त्युमना यक्ष्यग्ने ॥१२॥

समिधाले राग्रासित प्रदात हुने ह अग्निदेव असल मनले हामीलाई सचत गराऊ । अत्यन्त पवित्र तेजयुक्त भएर हामीलाई उल्लासित मनले धन प्रदान गर हे अग्निदेव तिमी देवताहरूलाई यज्ञका निमित्त बोलाऊ । तिमी देवताहरूका सखाजस्तै हो तिमी प्रसन्न मनले मित्रदेवको यजन गर

य देवासस्त्रिरहन्नायजन्ते दिवेदिवे वरुणो मित्रो अग्निः ।

सेमं यज्ञं मधुमन्तं कृधी नस्तनूनापाद्भूतयोनि विधन्तम् ॥१३॥

वरुण, मित्र अग्नि आदि देवताहरू तनूनपाद् यज्ञदेवलाई दिनको तीन घटक दैनिक पूजा गर्दछन् । धिउका आधारमा पुष्ट हुने, देवताहरूलाई सन्तुष्ट गराउने, यस यज्ञलाई मधुरताले परिपूर्ण गराउने उनै तनूनपाद् देवता हुन्

प्र दीधितिर्विश्ववार जिगाति होतारमिह प्रथमं यजध्यै ।

अच्छा नमोभिर्वृषं वन्द्यै स देवान्यक्षदिवितो यजीयान् ॥१४॥

हाम्रो स्तुति सबैदा पहिले वरुण गर्न योग्य होतारूपी अग्निदेवका नजिक जाओस्, वन्दना गर्नका

लागि हामी उनै बलशाली अग्निदेवका नजिक स्तुतिका साथै जाउँ। हामी पूजनीय देवताहरूबाट प्रेरित भएर यजन गरौं।

ऊर्ध्वो वा गतुर्ध्वो अकार्यध्वां शोषीषि प्रस्थिता रजांसि ।

दिवो वा नाभौ न्यसादिहोता स्तुणीमहि देवज्वा वा वि बहिः ॥४॥

नाभिकेन्द्रका मध्य होताका रूपमा अग्नि स्थापित छन्। देवताहरूले युक्त अग्निलाई हामी कुश फिँजाउँछौं। तिमीहरू दुवैका ज्वाला अन्तरिक्षमा धेरै माथिसम्म पुग्छन्। हामीले उँधो लगाउने यज्ञरूपी मार्गको आश्रय लिएका छौं।

सप्त होत्राणि मनसा वृणाना इन्वन्तो विश्वं प्रति यजृतेन ।

नृपेशसो विदथेषु प्र जाता अभीष्टे म यजं वि चरन्त पूर्वीः ॥५॥

यज्ञद्वारा समस्त जगत्लाई नै पुष्ट गराउने देवताहरू आफ्नै मनका रहरले सात जना होतासहित यज्ञतर्पण गमन गर्दछन्। मनुष्यको अस्तै रूप भएका धेरै देवताहरू प्रकट भएर यज्ञका चारैतिर विचरण गर्दछन्।

आ भन्दमाने उषसा उपाके उत स्मयेते तन्वा इ विरूपे ।

यथा नो मित्रो वरुणो जुजोषदिन्द्रो मरुत्वा उत वा महोभिः ॥६॥

स्तुति गर्न योग्य, मित्र रूप भएका पनि नजिकै रहने उषा र रात्रि प्रकाशित शरीरले युक्त भएर आगमन गर्छन्। मित्र, वरुण र मरुतहरूले युक्त भएर इन्द्रदेवले जुन रूपमा हाम्रोमाथि कृपा गर्दछन्, उसै रूपलाई उनीहरू दुवैले तेजयुक्त भएर धारण गर्छन्।

दैव्या होतासु प्रथमा न्यूञ्जे सप्त पुक्षासः स्वधया मदन्ति ।

अतं शंसन्त ऋतमिदं आहुरनु व्रतं व्रतया योध्यानाः । ७॥

दिव्य र प्रधान अग्निरूप दुवै होतालाई हामी सन्तुष्ट गर्दछौं, अन्नवान् र यज्ञको रहर गर्ने सात ऋत्विक्हरू पनि यो दुवैलाई हविष्यान्नले खुसी पार्दछन्। व्रत पालन गर्ने तेजस्वी ऋत्विक्हरू यज्ञको अनुसरण गर्ने व्रत नै सत्य हो भन्दछन्।

आ भारती भारतीभिः सजोषा इष्टा देवैर्मनुष्येभिरग्निः ।

सरस्वती सारस्वतेभिरवाक् तिस्रो देवीर्बहिरदं सदन्तु ॥८॥

भरणपोषण गर्ने शक्तिका साथमा भारतीदेवी हाम्रा यज्ञमा आऊन्। मानिसहरूका साथमा इडादेवी पनि यस दिव्य अग्निका नजिक आऊन्। सारस्वत् वाणीशक्तिसँग सरस्वती देवी पनि आऊन्। यी तीनै देवीहरू आएर कुशका आसनमा बस्छन्।

तत्रस्तुरीपमध पोषयितु देव त्वष्टर्वि रराणः स्वस्व ।

यतो वीरः कर्मण्यः सुदक्षो यत्तग्रावा जायते देवकामः ॥९॥

हे त्वष्टादेव, तिमी आनन्दी मनले हामीलाई बल र पुष्टियुक्त वीर्य प्रदान गर। त्यसले वीर, कर्मठ कौशलयुक्त, सोम सिद्ध गर्ने र देवत्वको कामना गर्ने पुत्र उत्पन्न होस्।

वनस्पतेऽव सुजोष देवानग्निर्हविः शमितः सूदयाति ।

सेदु होता सत्यतरे यजाति यथा देवानां जनिमानि वेद ॥१०॥

हे वनका स्वामी, तिमी देवताहरूलाई हामीकहाँ ल्याऊ। हे पापनाशक अग्निदेव, हाम्रो हवि देवताहरूकहाँ पुऱ्याऊ। सत्यको व्रत पालन गर्ने अग्निदेवले देवताका सबै कर्म जानेका छौ।

आ याह्वग्ने समिधानो अर्वाङ्निरेण देवैः सरथं तुरेभिः ।

बर्हिर्न आस्तामदितिः सुपुत्रा स्वाहा देवा अमृताः मादयन्तान् ॥११॥

हे अग्निदेव, तिमी राम्ररी समिधासम्पन्न भएर इन्द्रदेव र छिटो हिँड्ने देवताहरूसँग एउटै रथमा बसेर हामीतिर आऊ। उत्तम पुत्र भएकी अर्वाङ्निरेण हाम्रा कुशमा बसून्। उत्तम आहुतिले अम्बर देवताहरू सन्तुष्ट होऊन्।

[सूक्त - ५]

ऋषिः विश्वामित्र देवता अग्नि छन्द त्रिष्टुप्

प्रत्यग्निरुषसश्चेक्तानोऽबोधि विप्रः पदवीः कवीनाम् ।

पृथुपाजा देवयदिः समिद्धोऽप द्वारा तमसो वह्निरावः ॥१॥

अग्निदेव उषालाई चिन्दछन्। मेधावी अग्निदेव क्रान्तदर्शी ज्ञानीका मार्गमा जान चेतन भएका छन्। अत्यन्त तेजस्वी अग्निदेव देवत्व प्राप्त गर्ने रहर भएका व्यक्तिकबाट प्रदीप भएर अन्धकारबाट मुक्ति प्रदान गर्दछन्।

प्रेहग्निरवावृषे स्तोमेभिर्गीर्भिः स्तोतॄणां नमस्य उक्थैः ।

पूर्वाहृतस्य सदृशश्चकानः सं दूतो अद्यौदुषसो विरोके ॥२॥

पूज्य अग्निदेव स्तोताहरूको वाणी मन्त्र र स्तोत्रले प्रबुद्ध हुन्छन् देवताक दूतरूपी अग्निदेव अनेकौ यज्ञमा दीप्तिमान हुने इच्छाले चेतन भएर उषाकालमा विशेष प्रकाश सम्पन्न हुन्छन् ।

अथाव्यग्निरानुषीषु विक्ष्व पां गर्भो मित्र ऋतेन साधन् ।

आ हर्यतो यजतः सान्वस्यादभुदु विप्रो हव्यो मतीनाम् ॥३॥

यजमानका मित्रजस्ता अग्निदेव यज्ञबाट उर्नाहरूले खोजेको पुष्याइदिन्छन् जलका गर्भमा रहेने अग्निदेव मानिसका बाँचमा स्थापित गरिन्छन् । इष्ट र पूज्य अग्निदेव उच्च स्थानमा स्थित हुन्छन् मेधावी अग्निदेव स्तुति र हव्यद्वारा यजन गर्न योग्य छन्

मित्रो अग्निर्भवति यत्समिद्धो मित्रो होता वरुणो जातवेदाः ।

मित्रो अध्वर्युरिषिरो दमूना मित्रः सिन्धुनामुत पर्वतानाम् ॥४॥

समिधाले जागृत हुने अग्निदेव मित्र हुन् । मित्र, होता र सवै प्राणीका ज्ञाता वरुण उनै हुन् मित्र दानशील अध्वर्यु र प्रेरक वायु उनै हुन् । नदी र पर्वतका मित्र उनै हुन्

पाति प्रियं रिपो अग्रं पदं तेः पाति बह्वश्रणं सूर्यस्य ।

पाति नामा सप्तशीर्षणमग्निः पाति देवानामुपमादमृष्वः ॥५॥

अत्यन्त सुन्दर अग्निदेव विशाल पृथ्वीका हितकारी र असल स्थानलाई रक्षा गर्दछन् । महान् सूर्यदेवको परिभ्रमण स्थानलाई उनै रक्षा गर्छन् । अन्तरिक्षमा मरुतहरूको रक्षा पनि उनै गर्दछन् र देवताहरूलाई आनन्दित गराउने यज्ञको रक्षा पनि उनैले गर्दछन् ।

ऋषश्चक्र ईड्यं चारु नाम विश्वानि देवो वयुनानि विद्वान् ।

ससस्य चर्म घृतवत्पदं वेस्तदिदग्नी रक्षत्यप्रयुच्छन् ॥६॥

अग्निदेव सुषुप्त रहे पनि रूप तेजस्वी हुन्छ सम्पूर्ण महान् कार्यका ज्ञाता दीप्तिमान र प्रशम्नोय अग्निदेव सुन्दर जल उत्पन्न गराउँदै तत्परतापूर्वक त्यसको रक्षा गर्दछन् ।

आ योनिमग्निर्धृतमन्तमस्थान्प्रगणामुशन्तमुशान् ।

दीधानः शुचिर्ऋषेः पावकः पुनः पुनर्मातरा नव्यसी कः ॥७॥

तेजस्वी र स्तुत्य अग्निदेव आफूखुसी आफ्नो प्रिय गोप्य स्थानमा रहन्छन् दीप्तिमान् शुद्ध, महान् र पवित्र अग्निदेव आफ्ना मातापितारूपी पृथ्वी र ह्युलोकलाई बारम्बार नवौ बनाविरहन्छन्

सद्यो जात ओषधीभिर्ववक्षे यदी वर्धन्ति प्रस्वो घृतेन ।

आप इव प्रवता शुभमाना उरुष्यदग्निः पित्रोरुपस्थे ॥८॥

जन्मनासाथै अग्निदेवलाई औषधिले धारण गरेपछि मार्गमा प्रवाहित जलजस्तै शुभ्र औषधि जलबाट पोषित हुँदै फलदायक बन्छन् अग्निदेवले आफ्ना मातापितारूपी पृथ्वी र ह्युलोकका बीचमा बढेर हाम्रो रक्षा गरून्

उदु घृतः समिधा यद्दो अद्यौदुष्यन्दिवो अधि नाभा पृथिव्याः ।

मित्रो अग्निरीड्यो मातरिश्वा दूतो वक्षद्यजथाय देवान् ॥९॥

हामीले स्तुति गर्दा अग्निदेव पृथ्वीमा प्रतिष्ठित भएर ह्युलोकमा प्रकाशित भएका छन् अग्निदेव सबैका लागि मित्रजस्तै, सबैबाट स्तुति गरिने योग्य र सरणीबाट उत्पन्न हुने गरेका छन् अग्निदेव देवताहरूका दूतभै प्रतिष्ठित भएर यज्ञका लागि देवताहरूलाई रामरी बोलाऊन्

उदस्तम्पीत्समिधा नाकमृष्वोऽग्निर्भवन्नतमो रोचनानाम् ।

यदी भृगुभ्यः परि मातरिश्वा गुहा सन्त हव्यवाहं समीधे ॥१०॥

मातरिश्वाले भृगुका लागि गुफामा रहेका हव्यवाहक अग्निलाई प्रस्वलित गराएरछि तेजस्वीहरूमा रोज्न योग्य र महान् उनै अग्निदेवले आफ्ना दिव्य तेजले सूर्यलाई पनि अचम्म गराइदिए

इडामग्ने पुरुदंसं सनि गोः शश्वत्तम हवमानाय साध ।

स्यात्रः सनुस्तनयो विजावाग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे ॥११॥

हे अग्निदेव ! तिम्रो यज्ञ आदि कार्यका लागि, अनेकौ सत्कर्मका लागि र गाईको पोषणका लागि उचित भूमि हामीलाई प्रदान गर हाम्रा पुत्रले सन्तान बढाऊन् तिम्रो सद्बुद्धि हामीलाई पनि प्राप्त होस् ।

[सूक्त - ६]

ऋषि - विश्वामित्र गाथिन, देवता अग्नि, छन्द त्रिष्टुप्।

प्र कारवो मनना वच्यमाना देवद्रीचीं नयत देवयन्तः।

दक्षिणावाइवाजिनी प्राच्येति हविर्भस्त्वग्नये घृताचो ॥१॥

हे स्तोताहरू हो ! मन्त्रयुक्त स्तोत्रका साथ देवताको यजनमा प्रयोग हुने सुरो लिएर आओ। अत्रले भरिएको सुरो दक्षिण दिशाबाट ल्याएर पूर्व दिशामा हवि र घितले भरेर अग्नितर्फ ल्याउनुपर्दछ।

आ रोदसी अपूणा जायमान उत प्र रिक्था अध नु प्रयज्यो।

दिवक्षिदग्ने महिना पृथिव्या व्यच्यन्तां ते वह्नयः सप्तविद्वा ॥२॥

हे अग्निदेव ! जन्मका साथै तिमी द्युलोक र पृथ्वीलाई परिपूर्ण गराउँछौ। हे यजनका लागि योग्य अग्निदेव ! तिमी आफ्नै महिमाले नै छावा, पृथिवी र अन्तरिक्षभन्दा महान् भएका छौ। तिम्रा अशरूपी सात ज्वालाले युक्त किरण स्तुत्य होस्।

द्यौश्च त्वा पृथिवी यज्ञियासो नि होतारं सादयन्ते दम्राय।

यदी विशो मानुषीदैवयन्तोः प्रपस्वतीरिडते शुक्रमर्चिः ॥३॥

हे होता अग्निदेव ! देवत्वको आशाले हविष्यान्नबाट युक्त भएर यजमानहरू तेजस्वी ज्वालाको स्तुति गर्दछन्। त्यस बेला द्युलोक, पृथिवी र यजनीय देवताहरू यज्ञको सफलताका लागि तेमीलाई स्थापना गर्दछन्।

महान्तसधस्ये ध्रुव आ निषतोऽन्तर्धाजा माहिने हर्यमाणः।

आस्रके सपत्नी अजरो अमृक्ते सबर्द्धे उरुगायस्य धेनु ॥४॥

राजकका पिप, महान् अग्निदेव तेजस्वितापूर्वक छावा र पृथिवीका बीचमा आफ्नो महिमामय थानमा अविचल रूपमा स्थित हुन्छन्। सौताजसै एकापसमा आबद्ध, अमृत उत्पादन गर्ने छावा र पृथिवी महान् अग्निदेवका लागि दुधालु गाईजस्तै छन्।

व्रता ते अग्ने महतो महानि तव क्रत्वा रोदसी आ तत्स्थ।

त्वं दूतो अभवो जायमानस्त्वं नेता वृषध चर्षणीनाम् ॥५॥

अग्निदेव ! तिमी महान् छौ। तिम्रो कर्म महान् छ। तिमीले यज्ञ आदि कर्मबाट छावापृथिवीलाई त्रस्तृत गराउने देवताका दूतका रूपमा सम्मानित छौ। हे बलशाली अग्निदेव ! तिमी जन्मदेखि नै आजकहरूका नेता हो।

ऋतस्य वा केशिना योग्याधिर्भुतस्तुवा रोहिता धुरि धिष्ण्व।

अथा वह देवन्देव विश्वान्तस्यध्वरा कृणुहि आतवेदः ॥६॥

दीप्तिमान् अग्निदेव ! धेरै जगर भएका, लगाम लगाइएका, तेजसम्पन्न, राता अश्व यज्ञका लागि गका धुरीमा आबद्ध गर। त्यसपछि सबै देवताहरूलाई बोलाएर ल्याऊ। हे सर्वभूत ज्ञाता अग्निदेव ! देवताहरूलाई तिम्रा महान् यज्ञसित सम्बन्धित गराऊ।

दिवक्षिदा ते रुचयन्त ऐका उषो विभातीरनु भासि पूर्वीः।

अपो यदग्ने उशध्ववनेषु होतुर्मन्दस्य पनयन्त देवा ॥७॥

अग्निदेव ! वनको जल शोषण गर्दा तिम्रो दीप्ति सूर्यभन्दा बढी तेजिलो हुन्छ। तिमी अन्तिसम्पन्न उषाका पछिपछि टड्कार देखिन्छौ। विद्वान् स्तोताहरू खुसी मनले होताका रूपमा तीलाई स्तुति गर्दछन्।

उरौ वा ये अन्तरिक्षे मदन्ति दिवो वा ये रोचने सन्ति देवाः।

ऊमा वा ये सुहवासो यजत्रा आयेभिरे रथ्यो अग्ने अश्वा ॥८॥

गर् र दीप्तिमान् द्युलोकमा ऊम् नामका यजनीय पितृका रूपमा देवताहरू खुसी रहेका हुन्छन्। सबै देवताहरू यहाँ सम्मानपूर्वक बोलाइन्छन्। हे अग्निदेव ! तिमी घोडा नारिएका रथले गीहरूलाई यहाँ ल्याइदछ।

ऐभिरग्ने सरथ याह्यर्वाइलानारथं वा विभवी ह्यश्वाः।

पत्नीवतस्त्रिशतं त्रींश्च देवानुष्वधमा वह मादयस्य ॥९॥

अग्निदेव जति देवतालाई तिम्रा अश्वले बोक्न मक्दछन्, ती सबैलाई लिएर एउटै रथमा बसी वा भिन्न रथमा हामीकहाँ लिएर आऊ। तेत्तीस पत्नीसँगै देवताहरूलाई सोमपानका लागि लिएर ऊ र उनीहरूलाई खुसी बनाऊ।

स होता यस्य रोदसी चिदुर्वी यज्ञ यज्ञमभि वृधे गुणीतः ।

प्राची अथर्ववेद तस्यतुः सुमेके ऋतावरी ऋतजातस्य सत्ये ॥१८॥

अत्यन्तै 'कैलिक'का छावा र पृथिवी प्रत्येक यज्ञमा जसको उन्नतिको लागि स्तुति गर्दछन्, उनै आह्वानकर्ता अग्निदेव हुन् सुन्दर रूप भएका, परिपूर्ण जल भएका, सत्यको स्वरूप भएका छावापृथिवी यज्ञजस्तै सत्य रूपमा उत्पन्न अग्निदेवका अनुकूल छन्

इडामग्ने पुरुदसं सनि गौः शश्वतमं हवमानाय साध ।

स्यान्नः सुनुस्तनयो विजावाने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे ॥१९॥

हे अग्निदेव तिमी यज्ञ आदि व्यापकको लागि अनेकौं सत्कर्मको लागि र गर्दैहरूको पोषणको लागि उचित भूमि हर्मलाई प्रदान गर हाम्रा पुत्रले सन्तान अन्नउत्पन्न, निम्नो सद्बुद्धि हामीलाई पनि प्राप्त होस्

[सूक्त - ७]

ऋषि विश्वामित्र गाथिन देवता अग्नि छन्द त्रिष्टुप्

प्र य अरुः शितिपृष्ठस्य धासेरा मातरा विविशुः सप्त वाणीः ।

परिक्षिता पितरा सं चरेत प्र सस्त्रति दीर्घमायुः प्रयक्षे ॥१॥

पछिल्लो भाग नीलो भएको सदैवले धारण गर्ने अग्निदेवको ज्वालो उच्चालिन्छ उनी मातापिताहरूी छावापृथिवीमा र प्रवाहमान मत धरा पानीमा प्रवेश हुन्छन् सत्येतिर व्यापक रहेका यी अग्निदेवसँगै छावापृथिवीको सरचना हुन्छ, ता दुर्गल अग्निदेवलाई दध्यायु प्रदान गर्दछन् ।

दिवक्षसो धेनवो वृष्णो अश्वा देवीरा तस्थौ मधुमद्वहन्तीः ।

ऋतस्य त्वा सदसि क्षेमयन्तं पर्येका चरति वर्तनि गौः ॥२॥

शुलोकमा व्याप्त बलशाली अग्निदेवका अश्व र धेनु छन् अग्निदेव मधुर प्रवाहमा स्थिर रहन्छन् । हे अग्निदेव, तिमी यज्ञशालामा आफ्नो ज्वाला फैलाउँछौ । एउटै गर्दले निम्नो त्याहार गर्दछ

आ सीमरोहत्सुयमा भवन्तीः पतिक्षिकित्वात्रयिविद्वयीगाम्

प्र नीलपृष्ठो अतसस्य धासेस्ता अवासयत्पुरुधप्रतीक ॥३॥

धनमध्ये उन्कृष्ट धनले सम्पन्न, ज्ञानसम्पन्न, अधीश्वरमरिका अग्निदेव राम्ररी जातिएका अश्वमधि चढ्छन् । नीलो पृष्ठ भएको, विभिन्न चिह्नका रूपमा रहेका अग्निदेवले निरन्तर प्रयोगका लागि समिधा आफ्ना नजिकै राखेका छन् ।

महि त्वाष्ट्रमूर्जयन्तीरजुर्यं स्तभूयमानं वहतो वहन्ति ।

व्यङ्गे भिदिद्युतानः सधस्थ एकामिव रोदसी आ विवेश ॥४॥

बलशाली र प्रवाहमान धराले महान् त्वष्टका पुत्र यज्ञर, सबभूतधारक अग्निदेवलाई धरण गर्दछन् मानिस पनातिर गएरै प्रज्वलित अग्निदेव अत्यन्त दाप्तिमान भइले युक्त भएर छावापृथिवीमा व्याप्त रहन्छन् ।

जानन्ति वृष्णो अरुषस्य श्वसुत ब्रध्नस्य शासने रणन्ति ।

दिवोरुचः सुरुचो रोचमाना इडा येषां गण्या माहिना गौः ॥५॥

बलशाली र अहिंसक अग्निदेवको आश्रयरूपी मुख मानिसले चिनेका छन् र त्यसैका संरक्षण अतन्द्रपूर्वक रहन्छन् त्रसका लागि स्तोताको स्तुतिरूपी वाणी प्रवाहित हुन्छ उनै अग्निदेव आकाश उज्ज्वललाई आफू पनि उनम प्रकाशले प्रकाशमान भए

उतो पितृभ्यां प्रविदानु घोषं महो महद्भयामनयन्तशूषम् ।

उक्षा ह यत्र परि धानमस्तोरनु स्वं धाम जरितुर्ववक्ष ॥६॥

उन्कृष्टतम पितामातरूपी छावापृथिवीमा व्याप्त अग्निदेवलाई स्तोताहरूले चिने र खुसी हुँदै उक्त उदघोषले स्तुति गरे । जसले यत्र गरउन् अग्निदेव राती छोपिएको आफ्ना तेजलाई स्तोताहरूले लागि प्रेरित गराउँछन्

अध्वर्युभिः पञ्चभिः सप्त विप्राः प्रियं रक्षन्ते निहितं पदं वेः ।

प्राज्यो भ्दन्त्युक्षणो अजुर्यं देवा देवानामनु हि व्रता युः ॥७॥

पाँच अध्वर्युसँग सात होनाले कर्त्तव्ययुक्त अग्निदेवको प्रिय स्थान सुरक्षित पार्दछन् अतिवक्त्र पूर्वतिर फर्केर सोम गन् आदिका निर्मित अथक त्रयास गर्दछन् र देवताको नियम अनुसर गर्दछन् उनीहरूसित देवता अत्यन्त खुसी हुन्छन् ।

देवा होतारा प्रथमा न्यूज्जे सप्त पुक्षासः स्वधया मदन्ति ।

ऋतं संसन्त ऋतमिदं आहुरनु व्रतं व्रतपा दीध्यानाः ॥८॥

हामी दिव्य अग्नि र प्रथम अग्निरूपी दुवै होतलाई सन्तुष्ट गराउँछौं । अन्नयुक्त यज्ञको इच्छा गर्ने सात ऋत्विक्हरू पनि यी दुवैलाई हविष्यान्नले खुसी पार्दछन् । व्रत पालना गर्ने र तेजस्वी ऋत्विक्हरू यज्ञ आदि व्रतको अनुसरण गर्नु नै सत्य हो भन्दछन् ।

वृषायन्ते महे अत्याय पूर्वावृष्णे चित्राय रश्मयः सुयामाः ।

देव होतर्मन्त्रतरश्चिकित्वात्महो देवात्रोदसी एह वक्षि ॥९॥

दीप्तिमान् देवताहरूलाई आह्वान गर्ने हे अग्निदेव ! तिमी सबैलाई प्रकाशपूर्ण गराउने, महान्, विलक्षण वर्ण भएका र बलले सम्पन्न छौ । विविध खालका सुविस्तृत, सर्वत्र गमनशील रश्मिले तिमीलाई बलशाली बनाउँछन् । आनन्ददायक, ज्ञानसम्पन्न, महान् देवताहरू र द्यावापृथिवीलाई यहाँ लिएर आऊ ।

पुक्षप्रयजो द्रविणः सुवाचः सुकेतव उपसो रेवदधुः ।

उतो चिदग्ने महिना पृथिव्याः कृतं चिदेनः सं महे दशस्य ॥१०॥

सर्वत्र गमनशील, उत्तम धनले सम्पन्न, उत्तम वाणीले स्तुति गर्न योग्य, उत्तम किरण युक्त उषादेवी हामीलाई धनसम्पन्न गराउँदै प्रकाशित हुन्छिन् । हे अग्निदेव ! तिमी आफ्ना व्यापक महिमाले यज्ञमानको पाप विनाश गर ।

इडामग्ने पुरुदसं सनि गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।

स्यान्नः सुनुस्तनयो विजावाग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे ॥११॥

हे अग्निदेव ! तिमी यज्ञ आदि कार्यका लागि, अनेकौं सत्कर्मका लागि र गाईको पोषणका लागि उचित भूमि हामीलाई प्रदान गर । हाम्रो पुत्रले सन्तान बढाउन् । तिमी सदबुद्धि हामीलाई पनि प्राप्त होस् ।

[सूक्त - ८]

ऋषि - विश्वामित्र गाथिन । देवता - यूप, छन्द त्रिष्टुप् अनुष्टुप् ।

अञ्जन्ति त्वामध्वरे देवयन्तो वनस्पते मधुना दैव्येन ।

यदूर्ध्वस्तिष्ठा द्रविणेह धत्ताद्यद्वा क्षयो मातुरस्या उपस्ये ॥१॥

हे वनस्पतिदेव ! देवत्वको आशा गर्ने ऋत्विक्हरू यज्ञमा तिमीलाई दिव्य मधुले सेचन गर्दछन् । तिमी उन्नत अवस्थामा या पृथ्वीका काखमा बसेर हामीलाई धन प्रदान गर ।

समद्विस्य श्रयमाणः पुरस्तादब्रह्म वन्वानो अजरं सुवीरम् ।

अरे अस्मदमतिं बाधमान उच्छ्रयस्व महते सौभगाव ॥२॥

प्रज्वलित हुनुभन्दा पहिलेदेखि नै रहेका ब्रह्मवर्चस् प्रदान गर्ने हे अजर, श्रेष्ठ, वीर ! हाम्रो कुबुद्धि नाश गर्दै धेरै परसम्म हामीलाई सौभाग्य प्रदान गर्नका लागि उच्च पदमा स्थित रहेका छौ ।

उच्छ्रयस्व वनस्पते वर्ष्मन्पृथिव्या अधि ।

सुमिती मीयमानो वचो धा यज्ञवाहसे ॥३॥

हे वनस्पतिदेव ! पृथ्वीभन्दा माथि यज्ञशालाको उच्च स्थानमा उभिएका छौ । आफ्नो उच्चतम परिमाणले युक्त छौ । यज्ञ निर्वाह गर्नेहरूलाई यस्तै वर्चस् धारण गराऊ ।

युवा सुवासाः परिवीत आगात्स उ श्रेयान्भवति जायमानः ।

तं धीरासः कवय उन्नयन्ति स्वाध्योऽ मनसा देवयन्तः ॥४॥

राम्रो वस्त्र लगाएका यी तरुण आइसकेका छन् । यिनी जन्मदेखि नै उत्तम हुन्छन् । देवत्वको कामना गर्ने मेधावी, अध्ययनशील, दूरदर्शी, विवेकवान् पुरुषले मन लगाएर यिनको उन्नति गराउँछन् ।

जातो जायते सुदिनत्वे अह्ना समय आ विदथे वर्धमानः ।

पुनन्ति धीरा अपसो मनीषा देवया विप्र उदियति वाचम् ॥५॥

भुईम उभिएका बिरुवाहरू मानिससँगै हुर्कदै बढ्दै यज्ञलाई सुन्दर बनाउँछन् । यज्ञ कर्म गर्ने धीर मनीषीहरूले यिनलाई पवित्र बनाउँछन् । देवताको आराधना गर्ने विप्रले सुन्दर स्तुति पाठ गर्दछन् ।

यान्वो नरो देवयन्तो निमिम्युर्वनस्पते स्वधितिर्वा ततक्ष ।

ते देवासः स्वरवस्तस्थिवासः प्रजावदस्मे विधिषन्तु रत्नम् । ६॥

हे वनस्पति देवकर्ममा लागका मानिसहरूले तिमिहरूलाई जाँतोमा हाले वा थारिला हतियारले काटे तिनै तिमिहरू सूर्यदेव जन्तिकै तेजस्वी र दिव्य गुणले सम्पन्न भयो तिमिहरू याजकलाई असल सन्तानले युक्त रत्न भादि प्रदान गर

ये वृक्णासो अधि क्षमि निमितासो यतस्तुवः ।

ते नो व्यन्तु वार्य देवत्रा क्षेत्रसाधसः ॥७॥

बन्चराले काटेका वा कृत्तिकाले जाँतामा हालेका वनस्पतिहरूले यन्त्र मन्त्र गठन हामीलाई सबैले स्वीकार गर्न योग्य विभूति पदान गर

आदित्या रुद्रा वसवः सुनीथा द्यावाक्षामा पृथिवी अन्तरिक्षम्

सज्जेषो यज्ञमवन्तु देवा ऊर्ध्वं कृण्वन्त्वध्वरस्य केतुम् । ८ ।

उत्तम प्रेरणाका श्रोत आदित्यगण रुद्रगण वसुदेव विस्मृत द्यावाक्षमा अन्तरिक्ष र आपसमा प्रेमभावले सम्पन्न देवताहरूले हाम्रा यज्ञको रक्षा गरुन् र यज्ञको ऊर्ध्वमा कृण्वन्त्वध्वरस्य केतुम् माथि पुर्णजन्

हंसा इव श्रेणिशो यतानाः शुक्रा वसानाः स्वरवो न आगुः ।

उत्तरीयमानाः कविभिः पुरस्ताद्देवा देवानामपि यन्ति पाथः । ९

सूर्यजस्तै रुध्र तेजयुक्त उभातिर लागका धुवाँ लहरमा चल्छन् वनस्पतिहरूले छ विद्वान्हरूभन्दा पहिले नै यसले देवमागवाट झुलोक प्राप्त गदछ

शृङ्गाणीवेच्छुङ्किषां स ददृशे चषलवन्तः स्वरवः पृथिव्याम् ।

वाधद्भवां विहवे श्रोषमाणा अस्मीं अवन्तु पृतनाज्येषु । १० ।

चमकदार वनस्पति खण्ड मौलेका रूपमा पृथ्वीमा स्थापित भएका श्रोषमाणा अस्मीं अवन्तु पृतनाज्येषु मिदजस्तै वरिष्ठको छ यज्ञमा स्तोताको स्तुति सुनेर सबै हाम्रो रक्षक होस्

वनस्पते शतवत्सो वि रोह सहस्रवत्सा वि वयं रुहेम

यं त्वामयं स्वधितिस्तेजमानः प्रणिनाय महते सौभगाय । ११ ।

हे वनस्पति अत्यन्त धारिलो फसाले तिमिलाई महान् सौभाग्य प्राप्त गरिएको छ तिमि सबै शाखाले युक्त भएर अद्विख र हामी पनि हजारौं शृङ्गको रूपमा स्तुति गर्न सक्ने होऔं

[सूक्त - ९.]

ऋषि - विश्वामित्र गार्ग्यन देवता - अग्नि, छन्द - उक्त छन्द

सखायस्त्वा ववुमहे देवं मर्तास ऊतये

अपां नपात सुभगं सुवीरिति सुप्रपूर्तिमनेहसम् । १ ।

हे उत्तमकर्म उत्तम ऐश्वर्ययुक्त निश्चय पापनाशक पानालाग्नी अग्नि नदिने अग्निदेव संरक्षण गठनका लागि हामी मानिसहरू तिम्रो मित्रभाव स्वीकार गर्दछौं

कायमानो वना त्वं यन्मातृजगन्मयः

न तते अग्ने प्रमृषे निर्वर्तनं यद्दो सन्निहाभवः । २ ।

हे अग्निदेव तिमि वनलाई आकार प्रदान गर्ने हो तिमि माताहारा नलाग्ने अन्निक शान्त भावमा हुन्छौ तिम्रो सम्राजि हामीलाई सहन नहाम् तिम्रो टाढा भएर पनि हाम्रा जन्तिकै प्रकट हुन्छौ

अति तृष्टं ववक्षिथाथैव सुमना असि ।

प्रप्रान्ये यन्ति पर्यन्य आसते येषां सख्ये असि श्रितः । ३ ।

हे अग्निदेव तिम्रा स्तोताको स्तुति सुनेरछ खोजेको कुरा प्रदान गर्ने अति समर्थ छौ त्वसका साथै तिम्रै सधैंभरि खुसी रहन्छौ जुन कृत्तिकारूपसँगै तिम्रो मित्रभाव हुन्छ, तिमिहरू यज्ञ भादि कर्ममा लागेका हुन्छन्, अरु वरिपरि वसेर स्तुति भादि गदछन् ,

ईयिवासमति स्त्रिधः शश्वतीरति सश्वतः ।

अन्वीमविन्दन्निचिरासो अद्भुहोऽप्सु सिंहमिव श्रितम् ॥४॥

शत्रुसेना पराजय गराउने जलमा लुकेका सिंहजस्तै पराक्रमी द्रोह नगर्ने र अविनशा अग्निदेवलाई देवताहरूले फेला पारे

ससुखांसमिव त्मनाग्निमित्था तिरोहितम् ।

ऐनं नयन्मातस्त्रिषु परावतो देवेभ्यो मथितं परि ॥५॥

छाडा छोराछोरीलाई बाबुआमाले बलपूर्वक नियन्त्रण गरेभैं स्वेच्छाले गुफा पसेका अग्निलाई मातस्त्रिषु बाबुले राम्ररी मन्थन गरेर दूरदेशबाट देवताहरूका लागि ल्याए ।

तं त्वा मर्ता अगृभ्यत देवेभ्यो हव्यवाहन ।

विश्वान्यद्यज्ञा अभिपासि भानुष तव क्रत्वा यविष्ठ्य ॥६॥

हे मानिसका हितकारी, सबै तलेरी रहने अग्निदेव ! आफ्ना पराक्रमपूर्ण चर्तिकलाले सम्पूर्ण यज्ञको पालना गर्दछौ । हे हव्य आदि वहन गर्ने अग्निदेव ! मानिसहरूले तिमीलाई देवताका लागि ग्रहण गरेका हुन् ।

तद्भद्रं तव दंसना पाकाय चिच्छदयति ।

त्वां यदग्ने पशवः समासते समिद्धमपिशवी ॥७॥

हे अग्निदेव ! रतका समयमा तिमी प्रज्वलित भएपछि पशुहरू पनि तिम्रा नजिकै आएर बस्छन् तिम्रो यस्ता हितकारी कर्मले बालकजस्ता अज्ञानीलाई पनि पूजाका निमित्त प्रेरित गर्दछ

आ जुहोता स्वध्वरं शीरं पावकशोचिषम् ।

आयु दूतमजिरं प्रलमीढ्यं श्रुष्ये देवं सपर्यत ॥८॥

हे श्रुतिगुरु हो ! पवित्र दीप्तिले युक्त, काठमा सुतेका, उत्तम यज्ञ सम्पन्न गराउने अग्निदेवलाई हव्य आदिले सेवा गर । उनी सर्वत्र व्याप्त, दूतको रूप, शीघ्र गमनशील, सबै चिनिएका, सबैले धेरै स्तुति गर्ने, दीप्तिमान् अग्निदेवको पूजा चाँडै गर ।

त्रीणि श्रुता त्री सहस्राण्यग्निं त्रिशच्च देवा नव चासपर्यत ।

औक्षन्धुतैस्तृणान्बहिस्मा आदिद्धोतारं न्यसादयन्त ॥९॥

तीन हजार, तीन सय उन्धवातीस देवताहरूले अग्निदेवको पूजा गरेका छन् उनलाई घिउले सेचन गरेका छन् र उनका लागि कुशको आसन ओछ्याएका छन् । अग्नि फेरि उनीहरू सबैले तिनलाई होलाका रूपमा वरण गरेर माथि विराजित गराएका छन् ।

[सूक्त - १०]

ऋषि विश्वामित्र गार्ग्यन् । देवता अग्नि छन्द - उष्णिक् ।

त्वामग्ने मनीषिणः सम्राजं चर्षणीनाम् । देवं मर्तास इन्धते समध्वरे ॥१॥

हे अग्निदेव ! तिमी मनीषीहरूका अधीश्वर र दीप्तिमान् छौ तिमीलाई मैधावीहरू यज्ञमा उचित रूपले प्रदीप्त गराउँछन् ।

त्वां यज्ञेष्वृत्विजमग्ने होतारमीडते । गोपा ऋतस्य दीदिहि स्वे दमे ॥२॥

हे अग्निदेव ! तिमी होता र श्रुतिगुरुको रूप हो । यज्ञमा तिम्रै स्तुति गरिन्छ यज्ञको रक्षकका रूपमा तिमी आफ्ना यज्ञशालामा प्रदीप्त होऊ

स चा यस्ते ददाशति समधि जातवेदसे । सो अग्ने धत्ते सुवीर्यं स पुष्यति ॥३॥

हे अग्निदेव ! तिमी सबै प्राणीलाई चिन्दछौ तिम्रा लागि समिधा बिने यजमानले निश्चित रूपमा पराक्रमी पुत्र प्राप्त गर्दछ र ऊ पशु आदि ऐश्वर्यले समृद्ध पनि हुन्छ ।

स केतुरध्वराणामग्निर्देवेभिरा यमत् । अज्जानः सप्त होतृभिर्विधुष्यते ॥४॥

यज्ञको ध्वजाजस्तो गति भएका अग्निदेवलाई सप्त होताले घिउ आदिले अभिषेक गरेर हविदाता यजमानका नजिकै देवताहरूका साथै आक्रन्

प्र होत्रे पूर्व्यं वचोऽग्नये भरता बृहद् । विपां ज्योतीषि विप्रते न वेधसे ॥५॥

हे श्रुतिगुरु हो ! मैधावीहरूमा तेज, धारण गर्ने, प्रत्येक जनको उन्नति गराउने, देवतालाई बोलाइदिने अग्निदेवका लागि महान् र पुरातन स्तोत्र उच्चारण गर ।

अग्निं वर्धन्तु नो गिरो यतो जायत उक्थ्यः । महे वाजाय ब्रविणाय दर्शतः ॥६॥

महान् अन्न र बल प्राप्तिका लागि अग्निदेव प्रज्वलित भएर सुन्दर रूपमा देखा पर्दछन् स्तुति वचनले प्रशंसित हुने अग्निदेवलाई हाम्रा स्तुति वचनले वृद्धि गरौस ।

अग्ने यजिष्ठो अध्वरे देवान्देवयते यज । होता मन्द्रो विराजस्यति स्त्रिधः ॥७॥
यज्ञमा पज्जनाय देवतालाई बोलाउने र शत्रुमाथि विजय प्राप्त गर्ने हे अग्निदेव तिम्रो याजक र देवताहरूका लागि यज्ञको नियम पूरा गराउँदै माहुरा राम्रा देखिन्छौ ॥६॥

स नः पावक दीदिहि ह्युदस्मे सुवीर्यम् भवा स्तोतृभ्यो अन्तमः स्वस्तये ॥८॥
हे पवित्र बनाउने अग्निदेव । हामीलाई तिम्रो दीप्तिमान् र उत्तम तेजयुक्त ऐश्वर्य प्रदान गर र स्तोताको हितका लागि उनीहरूका नजिक जाऊ

त्वत्वा विप्रा विपन्यवो जागृवांसः सम्भिधते । हव्यवाहममृत्यं सहोवधम् ॥९॥
हवि वहन गर्ने, अमर स्वभावका, मन्थनरूपी बलले बढ्ने हे अग्निदेव मनगो बुद्धि भएका, मेधावी स्तोताहरूले तिम्रोलाई राम्ररी प्रकाशित गराउँछन्

[सूक्त ११]

ऋषि विश्वामित्र गाथिन देवता - अग्नि । छन्द - गायत्री

अग्निहोता पुरोहितोऽध्वरस्य विचर्षणिः स वेद यज्ञमानुषक् ॥१॥
अग्निदेव यज्ञ आदि सबै कर्मका होता पुरोहित र यज्ञका विशिष्ट माझा हुन् उनी निरन्तर चल्ने गरेका यज्ञ आदि कर्मको जानकारी भएका छन्

स हव्यवाडमृत्यं उशिग्दूतश्चनोहितः अग्निर्धिया समुष्वति ॥२॥
हवि वहन गर्ने, ननासिने हव्य आदिका रहर गर्ने देवताहरूका दूत जस्ता भन्ने सबैको हित गर्ने यो अग्निदेव विचार शक्तिले सम्पन्न छन् ।

अग्निर्धिया स चेतति केतुर्यज्ञस्य पूर्व्यः । अर्थ ह्यस्य तरणि ॥३॥
यज्ञका ध्वजाजस्ता, निर्देशक र सबैभन्दा पुराना अग्निदेव आफ्ना बुद्धिमा सबै कुरो जान्दछन् यिनोले दिएको धन पार लगाउने खालका हुन्छ

अग्निं सनुं सनश्चतं सहसो जातवेदसम् । वह्निं देवा अकृण्वत ॥४॥
बलका पुत्रजस्ता सनातन कालदेखि पसिद्ध ज्ञानका खाना अग्निदेवलाई देवताहरूले हविवाहक बनाएका छन्

अदाभ्यः पुरस्ता विशामग्निर्मानुषीणाम् । तूर्णी रथः सदा नवः ॥५॥
मानिसका अगुवा मार्गदर्शक तत्काल क्रियाशील, रथजस्तिकै चौडो गति भएका सबै युवा रहने यो अग्निदेव सर्वथा अदम्य छन्

साह्वान्विश्वा अभियुजः ऋतुर्देवानाममृतः । अग्निस्तु विश्रवस्तम ॥६॥
आक्रामक शत्रुका सेनालाई परास्त गराउने, दिव्य गुण बढाउने हे अग्निदेव । तिम्रो मनगो भन्न प्रदान गर्दछौ

अभि प्रयासि वाहसा दाक्षीं अश्नोति मृत्यः । क्षय पावकशोचिषः ॥७॥
हविवाता मानिसहरू हविवाहक अग्निदेवबाट सबै किमिमका अन्न र पवित्र प्रकाशले युक्त उत्तम आवास पाउँछन्

परि विश्वानि सुधिताग्नेरश्याम मन्मथिः । विप्रासो जातवेदसः ॥८॥
सबै विषय जान्ने र मेधावी अग्निदेवसित हामी उत्तम स्तोत्रद्वारा मन लागेका सबै खालका ऐश्वर्यहरू सबै तिरबाट प्राप्त गरौं

अग्ने विश्वानि वार्या वाजेषु सनिषामहे त्वे देवास एरिरे । ९ ।
हे अग्निदेव देवताहरूले निमीसित प्रेरणा प्राप्त गरे हामी पनि तिम्रोसित प्रेरित भएर ग्रहण गर्न योग्य धन प्राप्त गरौं

[सूक्त १२]

ऋषि विश्वामित्र गाथिन देवता - इन्द्र अग्नि छन्द - गायत्री

इन्द्राग्नी आ गतं सुतं गीर्धर्नभो वरेण्यम् । अत्य पातं धियेषिता ॥१॥
हे इन्द्र र अग्निदेव हाम्रा स्तुतिने प्रभावित भएर आकाशबाट असल सोमरस बसेको छ हाम्रो भक्तिभाव स्वीकार गर्दै तिम्रोहरू यो सोमरस पान गर ।

इन्द्राग्नी जरितुः सचा यज्ञो जिगाति चेतनः । अया पातमिमं सुतम् ॥२॥
हे इन्द्र र अग्निदेव । स्तुति गर्नेहरूका लागि तिमीहरू सहायक बन । स्तुति गरेर ओलाएक
तिमीहरू स्मृतिदायक र यज्ञको साधनजस्तो सोमरस पान गर ।

इन्द्रमग्निं कविच्छदा यज्ञस्य चूत्या वृषे । ता सोमस्येह तुम्पताम् ॥३॥
हे इन्द्र र अग्निदेव । यज्ञीय प्रेरणाले स्तुति गर्नेहरूका लागि योग्य फल प्रदान गर्ने हुनाले हामी पूजा
गर्दछौं । तिमीहरू दुवै यस यज्ञमा सोमरस पान गरेर सन्तुष्ट होस्

तोशा वृत्रहणा हुवे सजित्वानपराजिता । इन्द्राग्नी वाजसातमा । ४॥
दुष्ट र दुराचारी शत्रु नाश गरेर सधैं युद्धमा विजय प्राप्त गर्ने अपराजित, साधकलाई मनगो वैभव
प्रदान गर्ने इन्द्र र अग्निदेवलाई हामी सधैं वन्दना गर्दछौं

प्र वामर्चन्त्युविशिनो नीधाविदो जरितारः । इन्द्राग्नी इष आ वृषे ॥५॥
हे इन्द्र र अग्निदेव । वेदपाठ गर्नेले तिमीहरूलाई प्रार्थना गर्दछन् । सामवेद गाउनेहरू तिमीहरूको
गुण गाउँछन् र अन्न प्राप्त गर्नका लागि हामी पनि स्तुति गर्दछौं ।

इन्द्राग्नी नवति पुरो दासपत्नीरधनुतम् । साकमेकेन कर्मणा ॥६॥
हे इन्द्र र अग्निदेव । तिमीहरू दुवैले संयुक्त भएर शत्रुका नब्बे सहर र उनको विभूति एकै
पटकको आक्रमणमा एकै समयमा कम्पित गरायौं

इन्द्राग्नी अपसरस्युप प्र यन्ति धीतयः । ऋतस्य पथ्याऽनु ॥७॥
हे इन्द्र र अग्निदेव । असल कर्म गर्ने मानिसहरू सत्यको बाटो पहिल्याउँदै सधैंभरि अगाडि
बढ्दछन् ।

इन्द्राग्नी तविषाणि वां सधस्थानि प्रयासि च । युवोरत्तूर्य हितम् ॥८॥
हे इन्द्र र अग्निदेव । तिमीहरूको बल र अन्न संयुक्त रूपमा रहन्छन् । तिमीहरूको बल शुभ
कर्मतर्फ प्रेरित गर्ने खालको छ ।

इन्द्राग्नी रोचना दिवः परि वाजेषु भूषथः । तद्वां चेति प्र वीर्यम् ॥९॥
हे इन्द्र र अग्निदेव । दिव्य गूणले आलोकित तिमीहरू सङ्घर्षमा सफल भएर शोभायमान छौं । यो
तिमीहरूका शौर्यको परिचय हो ।

[सूक्त १३]

ऋषि ऋषभ वैश्वामित्र देवता अग्नि छन्द भनुष्टुप् ।

प्र वो देवावाग्नये बर्हिष्ठमर्चास्मै ।

गमदेवेभिरा स नो यजिष्ठो बर्हिग सदद् ॥१॥

हे स्तोताहरू हो । तिमीहरू अग्निदेवका लागि उत्तम स्तुति गर । उनी देवतासँगै हामीकहाँ आऊन् र
यज्ञनीय अग्निदेव हाम्रा यस यज्ञमा कुशका आसनमा बसून्

ऋताव यस्य रोदसी दक्षं सचन्त ऊतयः ।

हविष्मन्तस्तमीडते तं सनिष्पन्तोऽवसे ॥२॥

द्यावापृथिवी जुन देवताका अधीनमा छन्, रक्षक देवताहरू जुन देवताका बलले पोसिन्छन्, धनको
रहर गर्ने, सत्यवान, हविदाता यजमानहरू आफ्नो संरक्षणका लागि उनै अग्निदेवको स्तुति गर्दछन्

स यन्ता विप्र एषां स यज्ञानामथा हि षः ।

अग्निं तं वो दुवस्यत दाता यो वनिता मघम् ॥३॥

मेधावान् अग्निदेव यजमानका नियन्ता हुन् । उनी यज्ञका पनि नियन्ता हुन् । ऐश्वर्य प्रदान गर्ने
अग्निदेव धन प्रदान गर्दछन् । त्यसैले ऋत्विक्हरू हो । तिमीहरू तिनै अग्निदेवको सेवसुसार गर

स नः शर्माणि वीतयेऽग्निर्यच्छतु शन्तमा ।

यतो नः पृष्णवद्भुतु दिवि क्षितिभ्यो अप्स्वा ॥४॥

अग्निदेव हाम्रा रक्षाका लागि इष्योगी र शान्तिदायी आवास प्रदान गरून् । द्युलोक अन्तरिक्ष र
पृथ्वीमा जताततै व्याप्त रहेर पुष्टि प्रदान गर्ने वैभव हामीलाई प्राप्त होस्

दीदिवासमपूर्व्यं वस्वीभिरस्य धीतिभिः ।

ऋक्वाणो अग्निमिन्धते होतारं विश्वपतिं विशाम् ॥५॥

सतोहारू देदीप्यमान, प्रत्येक क्षणका नवीन, देवतालाई आह्वान गर्ने प्रजाका पालक अग्निदेवलाई असल स्तुतिले प्रदीप्त गराउँछन् ।

उत नो ब्रह्मन्निविष उक्थेषु देवहृतमः ।

शं नः शोचा मरुद्वृधोऽग्ने सहस्रसातमः ॥६॥

हे अग्निदेव ! स्तुति गर्दाका समयमा हाम्रो रक्षा गर, हे देवतालाई बोलाउने तिमी मन्त्रको उच्चारण गर्दा हाम्रो रक्षा गर । सहस्रौंका धनदाता तिमी मरुतहरूबाट रक्षा गर्नुहुन्छौ । तिमी हाम्रो सुख बढाइदछ

नू नो रास्व सहस्रवत्तोकवत्सुष्टिमदसु ।

द्युमदग्ने सुवीर्यं वर्षिष्ठमनुपक्षितम् ॥७॥

हे अग्निदेव ! हामीलाई तिमी पुत्रपौत्रादिसहित पुष्टिकारक दीर्घायु नैजस्वी, उत्कृष्टतम अक्षय र सहस्र सङ्ख्यक धन प्रदान गर

[सूक्त - १८]

ऋषि ऋषभ वैश्वामित्र देवता अग्नि छन्द उद्ग

आ होता मन्द्रो विदधान्यस्थात्सत्यो यज्ञा कवितमः स वेधाः

विद्युद्रथः सहस्रसुत्रो अग्निः शोचिष्केशः पृथिव्यां पाजो अश्रेत ॥१॥

देवताहरूलाई आह्वान गर्ने सुखदायक सत्यको पालना गर्ने महावर्षा श्रेष्ठ, यज्ञकारी विश्वाताजस्ता अग्निदेव हाम्रा यज्ञमा आई बसिदिक्छन् । अस्मिन्ने यज्ञमा यज्ञा टल्कने केश भएका, बलका पुत्र अग्निदेवले पृथ्वीमा प्रभाव प्रकट गर्छन्

अयामि ते नमोऽर्क्तिं जुषस्व ऋतावस्तुभ्यं चेतते सहस्वः ।

विद्वो आ वक्षि विदुषो नि षत्सि मध्य आ बहिरूतये यजत्र ॥२॥

हे यज्ञसम्पादक अग्निदेव ! हामी नमस्कारपूर्वक तिम्रो स्तुति गर्दछौ । हे उत्कृष्ट र ज्ञानवान् तिम्रीलाई अर्पण गरेको स्तुति स्वीकार गर, तिमी विद्वान् छौ । अस्मिन्ने विद्वान् देवतालाई आफूसँगै ल्याऊ । हाम्रो संरक्षणका लागि तिमी यज्ञशालामा ओछ्याइएका कुरा न भोग्नु

द्रवतां त उषसा वाजयन्ती अग्ने वातस्य पथ्याभिरच्छ

यत्सीमञ्जन्ति पूर्वं हविर्भिरा वन्धुरेव तस्थतुर्दुरोणे ॥३॥

हे अग्निदेव ! अन्नकी धनी उषा र रात्रि तिम्रो लागि हिँड्दछन् । तिमी वायुमार्गबाट आऊ । पुराना ऋत्विक्हरू तिमीलाई हव्य आदिले सेचन गर्दछन् । एउटै जुवामा अन्नको उषा र रात्रि हाम्रा घरमा स्थित होऊन्

मित्रश्च तुभ्यं वरुणः सहस्वोऽग्ने विश्वे मरुतः सुममचन् ।

यन्धोचिषा सहस्रसुत्र तिष्ठा अभि क्षितीः प्रथयन्सूर्यो नू । ॥४॥

हे बलसम्पन्न अग्निदेव ! मित्र, वरुण र सम्पूर्ण मरुतहरू तिम्रो लागि स्तुति गर्दछन् । हे बलका पुत्र अग्निदेव ! सूर्यजसँगै तिमी पनि मानिसलाई महानताको बाटो देखाउने रश्मि विस्तृत गराएर आफ्नो तेजले स्थित होऊ

वयं ते अद्य ररिमा हि काममुत्तानहस्ता नमसोपसद्य ।

यजिष्ठेन मनसा यक्षि देवानस्त्रेधता मन्मना विप्रो अग्ने ॥५॥

हे अग्निदेव ! हामी कामनायुक्त यात्रकहरू हात माथि उठाएर तिमीलाई हव्य आदि अर्पण गर्दछौ । हे मेधावान् अग्निदेव ! हाम्रो हव्य आदिले सन्तुष्ट भएर तिमी आफ्ना असल मनले स्तोत्रद्वारा देवताहरूको यजन गर

त्वदि पुत्र सहसो वि पूर्वोर्देवस्य यन्तयूतयो वि वाजाः ।

त्वं देहि सहस्रिणं रयिं नोऽद्रोघेण वचसा सत्यमग्ने ॥६॥

हे बलका पुत्र अग्निदेव ! सनातनलाई रक्षा गर्ने तिम्रो किरण देवतातर्फ जान्छ र त्यसले अन्न आदि प्रदान गर्दछ । हे अग्निदेव ! हामीलाई द्रोहरहित तेजोमय हजारी किमिमका अक्षय धन प्रदान गर

तुभ्यं दक्ष कविक्रतो यानीमा देव मर्तासो अध्वरे अकर्म ।
 त्वं विश्वस्य सुरथस्य बोधि सर्वं तदग्ने अमृत स्वदेह ॥७॥
 हे बलवान्, मेधावान्, दीप्तिमान् अग्निदेव । यज्ञमा तिम्रा लागि हामी मानिसले आफ्ना कर्मद्वारा
 हव्य आदि अर्पण गर्दछौं । हे अविनाशी अग्निदेव ! यज्ञमा चढाइएको हवि तिमी चाह्छ । असल रथ
 भएका तिमी यजमानको रक्षा गर्नका लागि चेतन भइदेऊ

[सूक्त - १५]

अग्नि - उत्करील कात्य देवता - अग्नि । छन्द - त्रिष्टुप् ।

वि पाजसा पृथुना शोशुचानो बाधस्व द्विषो रक्षसो अमीवाः ।

सुशर्मणो ब्रुहतः शर्मणि स्यामग्नेरहं सुहवस्व प्रणीतौ ॥१॥

हे अग्निदेव ! तिमी आफ्नो बलले तेजले डाह गर्ने शत्रुको बेहोरा भएका र रक्षसी वृत्ति
 भएकाहरूलाई बाधा हल्लिदिऊ । हे असल, सुखदायी, महान्, सुविख्यात अग्निदेव । हामीलाई तिम्रै
 आश्रयमा रहन मन लाग्छ ।

त्वं नो अस्या उषसो व्युष्टी त्वं सूर उदिते बोधि गोपाः ।

जन्मेव नित्यं तनयं वृषस्व स्तोमं मे अग्ने तन्वा सुजात ॥२॥

हे अग्निदेव ! उषा प्रकट हुँदा र सूर्य उदाउँदा हाम्रो संरक्षणका लागि चेतन होऊ । तिमी आफैँ
 उत्पन्न हुने भए पनि पिताले छोराछोरी काखमा लिएकै हाम्रो स्तोत्र स्वीकार गर ।

त्वं नृवषा वृषभान् पूर्वीः कृष्णास्त्वग्ने अरुषो वि भाहि ।

वसो नैषि च पर्वि चात्यहः कृधो नौ राय उशिजो यविष्ठ ॥३॥

हे बलशाली अग्निदेव ! तिमी मानिसका सबै कर्मका ज्ञाता छौं । अँध्यारा रातमा तिमी अर्धै बढी
 उज्यालिनछौं तिम्रो न्वालो फिँजन्छ । हे आश्रयदाता अग्निदेव ! हामीलाई दुःख र पापबाट
 बचाऊ । हे अत्यन्त युवा अग्निदेव ! हामीलाई ऐश्वर्यले सम्पन्न गराऊ ।

अषादह्वे अग्ने वृषभो दिदीहि पुरो विश्वाः सौभगा सज्जिगीवान् ।

यज्ञस्य नेता प्रथमस्य पायोजितवेदो ब्रुहतः सुप्रणीते ॥४॥

हे अग्निदेव ! तिमी अपराजेय र बलशाली छौं । तिमी शत्रुका सहर र घन जितेर आफ्ना दीपितले
 सर्वत्र व्याप्त छौं । हे उत्तम प्रेरक र सबै संसारको ज्ञान भएका अग्निदेव ! तिमी महान् आश्रयदाता
 र यज्ञका प्रथम सम्पादनकर्ता हुँ ।

अच्छिद्रा शर्म जरितः पुरुणि देवाँ अज्ज्ञा दीद्यानः सुमेधाः ।

रथो न सस्मिन्नि वाजमग्ने त्वं रोदसी नः सुमेके ॥५॥

हे स्तुति गर्न योग्य अग्निदेव । तिमी उत्तम, मेधासम्पन्न र आफ्ना तेजले प्रकाशित छौं ।
 देवताहरूका लागि सुखका सबै कर्महरू यमरी सम्पन्न गराऊ । रथजतिकै वेगले यात्रा गरेर
 देवताहरूका लागि हव्य वहन गर र सम्पूर्ण द्यावापृथिवीलाई प्रकाशित गर ।

प्र पीपय वृषम जिन्य वाजानग्ने त्वं रोदसी नः सुदोषे ।

देवेभिर्देव सुरुवा रुचार्नो मा नो मर्तस्य दुर्मतिः परि ष्ठात् ॥६॥

हे चाहिएको कुरो बसाईदिन सक्ने अग्निदेव ! हामीलाई पूर्णता प्रदान गर र विभिन्न अत्रले सम्पन्न
 गराऊ उत्तम दीपितले दीप्तिमान् भएर देवताहरूसँग द्यावापृथिवीलाई दोहन गर्न योग्य बनाऊ ।
 अन्य मानिसको दुर्बुद्धि हाम्रा नजिक नआओस् ।

इडाग्नये पुरुदंसं सनि गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।

स्यानः सुनुस्तनयो विजावाम्ने सा ते सुप्रतिभूत्वस्मे ॥७॥

हे अग्निदेव ! तिमी यज्ञ आदि कार्यका लागि, अनेकौँ सत्कर्मका लागि र गाईको पोषणका लागि
 उचित भूमि हामीलाई प्रदान गर । हाम्रा पुत्रले सन्तान बढाऊन् । तिम्रो सदबुद्धि हामीलाई पनि
 प्राप्त होस्

[सूक्त ९५]

ऋषि उत्कर्षाल कान्य देवता अग्नि छन्द - बार्हत प्रगाथ

अयमग्निः सुवीर्यस्येशे महः सौभगस्य

राय ईशे स्वपत्यस्य गोमत ईशे वृत्रहथानाम् ॥१॥

अग्निदेव महान् पुरुषार्थ, सौभाग्य, धन ऐश्वर्य र असल सन्तानका अधिकपात हुन् गाईका रक्षक र वृत्रको नाश गराउने स्वामी उनै हुन्

इमं नरो मरुतः सश्वता वृध यस्मिन्नायः शेवुधासः ।

अभि ये सन्ति पूतनासु दुह्यो विश्वाहा शत्रुमादधुः ॥२॥

हे मरुद्हरू हो , तिमीहरू सङ्ग्राममा राजित नभएर सधैं शत्रु संहार गर्दै मानिसलाई उन्नति गराउने अग्निदेवको सेवा गर्दैछौ । अग्निका अगाडि चारैतिर सुखका मन्थनरूपी धन र ऐश्वर्यहरू रहेका छन्

स त्वं नो रायः शिशीहि मीद्वो अग्ने सुवीर्यस्य

तुविद्युन् वर्षिष्ठस्य प्रजावतोऽनमीवस्य शुभिणः ॥३॥

मनगो धन सम्पन्न सुखका साधनले सम्पन्न हे अग्निदेव ! हामीलाई धन सम्पन्न गराऊ । हाम्रो सन्तान असल होऊन्, तिनलाई अरु ऐश्वर्यप्रद वस्तु र तेजस्वी अन्नले पाल्नु

चक्रियो विश्वा भुवनाभि सासहिद्विद्विदेवेषा दुवः ।

आ देवेषु यतत आ सुवीर्य आ शंस उत नृणाम् ॥४॥

समरका कर्म सम्पादन गर्ने अग्निदेव सबै लोकमा व्याप्त रहेका छन् जन्म ज्यादै मिपातु अग्निदेव हव्य भादि वहन गरेर देवतासमक्ष जान्छन् र देवताले दत्त वस्तु लिएर आउँछन् मानिसबाट प्रशंसित भएर उनलाई उन्नत पराक्रमले सम्पन्न गराउँछन्

मा नो अग्नेऽमतये भावीरतायै रीरधः ।

मागोतायै सहसस्सुत्र मा निदेऽप द्वेषास्या कृधि ॥५॥

हं बलका पुत्र अग्निदेव , दुर्बलका अधिकतरभन्ने हामीलाई अग्निदेव राम्रैलाई वीर पुत्रविन्दका नबनाइदछ, गाई आदि पशुविनाका हामीलाई नयनार, हाम्रो निन्दन हुन नदेऊ र त्यसका साथै हामीलाई द्वेषको भाषणबाट मुक्त बनाइदछ ।

शग्धि वाजस्य सुभग प्रजावतोऽग्ने बृहतो अध्वरे ।

स राया भूयसा सुज मयोभुना तुविद्युन् यशस्वता ॥६॥

हे उन्नत धनसम्पन्न अग्निदेव , हामीहरू यज्ञलाई चाहिने धन मनगो सन्तान र अन्नरूपी धनका अधिपति होऔं हे महान् धनले युक्त अग्निदेव ! हामीलाई सुखदामक शत्रुहर्त्र र प्रचुर ऐश्वर्य तिमी प्रदान गर

[सूक्त ९७]

ऋषि - कत वैश्वामित्र देवता - अग्नि छन्द - त्रिष्टुप्

समिध्यमानः प्रथमानु धर्मा समस्तुधिरन्यते विश्ववारः ।

शौचिष्केशो घृतनिर्णिक्यावकः सुयज्ञो अग्निर्यजथाय देवान् ॥१॥

धन धारण गर्ने ज्वालारूपी कपाल भएका सञ्चैले स्वाकार गर्ने योग्य समिधाले दन्तिके, घिउले उर्लने पवित्रता प्रदान गर्ने र यज्ञका राम्रा सञ्चालक अग्निदेव हुन् यज्ञक थालनीमै प्रज्वलित भएर देवताको यजन गर्न घिउले बेससरी सिञ्चित हुन्छन्

यथायजो होत्रमग्ने पृथिव्या यथा दिवो जातवेदश्चिकित्वान् ।

एवानेन हविषा यक्षि देवान्मनुष्वद्यज्ञं प्र त्रिरेममद्य ॥२॥

हे अग्निदेव ! पृथ्वी र आकाशलाई तिमीले हव्य प्रधान गरेभैं समरका सबै कुराको जानकारी राखेका छौ । हे अग्निदेव ! हाम्रा यस हव्य पदार्थले सम्पूर्ण देवताको यजन गर । मनुको यज्ञजस्तै हाम्रो यज्ञ पनि पूर्ण सफल गराऊ

त्रीण्यायूषि तव जातवेदस्तिस्त्र आजानीरुषासस्ते अग्ने

ताभिर्देवानामवो यक्षि विद्वानथा भव यजमानाय शं योः ॥३॥

हे ज्ञानका प्रतिमूर्ति अग्निदेव ! तिम्रो अन्न तीन किमिमको छ तीन उषाहरू तिम्रा माता हुन् । तिमीहरूबाटै तिमी देवताको यजन गर तिमीले सबैलाई ज्ञानका छौ त्यसैले यजमानलाई सुख र हित गर्छौ

अग्निं सुदीतिं सुदृशं गुणन्तो नमस्यामस्त्वेड्यं जातवेदः ।

त्वां दूतमरतिं हव्यवाहं देवा अकृष्यप्रमृतस्य नाभिम् ॥४॥

मबै कुराको ज्ञान भएका हे अग्निदेव तिमी दीप्तिमान् हुनाले दर्शनीय र स्तुत्य छौं । हामी नमस्कारपूर्वक तिमी स्तुति गर्दछौं । हे गमनशील ज्वालाले युक्त र हव्य वहन गर्ने अग्निदेव ! देवताहरूले तिमीलाई दूतका रूपमा प्रतिष्ठित गरे, अमृतको केन्द्र माने र सोमरस चाखे ।

यस्त्वद्धोता पूर्वो अग्ने यजीयान्द्रिता च सत्ता स्वधया च शम्भुः ।

तस्यानु धर्मं प्र यजा चिकित्वोऽथा नो धा अध्वरं देववीतौ ॥५॥

हे अग्निदेव ! पहिलेका स्वधासितै उत्तम र मध्यम स्थानमा बसेका दुई स्तोताहरू सुखी भए उनीहरूकै सिको गरेर तिमी पनि यजन गर । त्यसपछि देवताहरूको खुसीका लागि हाम्रो यो यज्ञ धारण गर ।

[सूक्त - १८]

ऋषि - कत वैश्वामित्र । देवता - अग्नि छन्द - त्रिष्टुप्

भवा नो अग्ने सुमना उपेतौ सखेव सख्ये पितरेव साधः ।

पुरुद्वहो हि क्षितयो जनानां प्रति प्रतीचीर्दहतादधतीः ॥१॥

हे अग्निदेव ! एउटा मित्रप्रति अर्को मित्र र छेराछेरोप्रति आमाबाबु हितैषि भएभैं तिमी प्रसन्नताका साथ हाम्रा हितैषि बन । यो संसारमा मान्छेप्रति मान्छे नै डाहा र शत्रुता गर्दछन् । हाम्रा विरुद्ध आचरण गर्ने शत्रुका विपक्षमा रहेर तिनलाई भस्म गराऊ ।

तपो ध्वग्ने अन्तरौ अमित्रान् तपा शंसमररुषः परस्य ।

तपो वसो चिकिताने अचित्तान्वि ते तिष्ठन्तामजर अयासः ॥२॥

हे अग्निदेव ! हाम्रा नजिकैको शत्रु सताऊ । हव्य प्रदान नगर्ने र अर्काको निन्दा गर्नेलाई सताऊ । हे आश्रयदाता र विद्वान् अग्निदेव ! चञ्चले चित्त हुनेलाई सताऊ तिमी अजर किरण निर्बाध गतिले चारैतिर फैलियोस् ।

इध्मेनाग्नं इच्छमानो धृतेन जुहेमि हव्यं तरसे बलाय ।

यावदीशे ब्रह्मणा चन्दमान इमा धियं शतसेयाय देवीम् ॥३॥

हे अग्निदेव ! हामी असल भावनासहित तिमी वेग र बलका लागि समिधा, घिउ र हविष्यान्न प्रदान गर्दछौं । स्तोत्रले तिमी स्तुति गर्दै धनमाथि हामी अधिकार गर्न पाऔं । हामीलाई अक्षय धन प्रदान गर्नका लागि तिमी हाम्रा स्तुतिलाई दिव्य बनाइदेऊ ।

उच्छोचिषा सहसस्पृश स्तुतो बृहद्वयः शशमानेषु धेहि ।

रेवदग्ने विश्वामित्रेषु शं योर्मर्मृज्या ते तन्वं भूरि कृत्वः ॥४॥

हे बलका पुत्र अग्निदेव ! आफ्ना तेजले प्रकाशसम्पन्न होऊ । प्रशंसक विश्वामित्रका वंशजले स्तुति गर्दा अपार धनधान्य प्रदान गर । उनीहरूलाई अरोग्य र निर्भयता प्रदान गर यज्ञ कर्म सम्पन्न गराउने हे अग्निदेव ! तिमीलाई हामी बारम्बार शोधन गर्दछौं ।

कृधि रत्नं सुसनितर्धनानां स वेदग्ने भवसि यत्समिद्धः ।

स्तोतुर्दुयोगे सुभगस्य रेवत्सुप्रा करस्ना दधिषे वपूषि ॥५॥

हे उत्तम दान गर्ने स्वभाव भएका अग्निदेव ! हामीलाई सबैभन्दा असल धन दान गर । राम्रोसँग प्रदीप्त भएर याजकलाई धन प्रदान गर्दछौ । समृद्धिशाली स्तोताहरूलाई अपार धनको वैभव प्रदान गर्नका लागि तिमी आफ्ना राम्रो तेजले सम्पन्न हात अगाडि सार ।

[सूक्त - १९]

ऋषि - गाथी कौशिक । देवता - अग्नि । छन्द - त्रिष्टुप्

अग्निं होतारं प्र वृणे मियेषे गुत्सं कविं विश्वविदममूरम् ।

स नो यक्षदेवताता यजीयान्राये वाजाय वनते मजानि ॥१॥

स्तुति गर्दै देवताहरूलाई आह्वान गर्ने, मेधासम्पन्न, ज्ञानवान् अग्निदेवलाई हामी यज्ञमा विशेष रूपले वरण गर्दछौं । पूज्य अग्निदेवले हाम्रा लागि देवताको यजन गरून् । हामीलाई मनगो धनधान्य प्रदान गर्नका लागि हाम्रो हवि स्वीकार गरून् ।

प्र ते अग्ने हविष्मतीमियम्यच्छा सुधुम्ना रतिनी घृताचीम् ।

प्रदक्षिणदेवतातिमुत्तुणः स रतिभिव्सुभिर्यज्ञमश्रेत् । २ ।

हे अग्निदेव ! हमारी घिउ आदि हव्य पदार्थले भोग्गका पात्र सधै तिर्मात्तर पठारछौं देवतालाई आह्वान गर्दै हाम्रो वैभव बढाउने रहर्हने यज्ञ स्थलमा उपस्थित भइरहु

स तेजीयसा मनसा त्वोत उत शिक्ष स्वपत्यस्य शिक्षोः

अग्ने रायो नूतमस्य प्रभूतौ भूयाम ते सुष्ठुतयश्च वस्वः । ३ ॥

हे अग्निदेव ! तिम्रो अस्का रक्षा गदछौं त्यसको मन भति नै तेजस्वी हुन्छ त्यसलाई तिम्रो असल धन र सन्तान प्रदान गर , धन प्रदान गर्ने असल काममा परित्र गर्ने हे अग्निदेव ! हामी तिम्र विपुल ऐश्वर्यका संरक्षणमा निवास गरौं र तिम्नै स्तुति गर्दै धनका अधिपति बनौं

भूरीणि हि त्वे दधिरे अनीकाग्ने देवस्य यज्यवो जनासः ।

स आ वह देवताति यविष्ठ शधौ यदद्य दिव्य यजासि । ४ ॥

हे अग्निदेव ! देवताको पूजा यज्ञ आदि गर्ने मानिसले तिम्रोभित्र मनमा आस्था राखेर गरेका छन् तिम्रै भक्ष्य तरुण रहेर यज्ञमा देवताहरूका दिव्य तेजको पूजा गदछौं तिम्रै यज्ञमा यज्ञ यज्ञमा उनीहरूलाई साथमा लिएर बाच्न

यत्त्वा होतारमनजन्मियेधे निषदयन्तो यजथाय देवाः ।

स त्वं नो अग्नेऽवितेह बोध्यधि श्रवांसि धेहि नस्तनुषु । ५ ॥

देवतालाई निम्न्याउने हे अग्निदेव ! यज्ञका लागि बस्माको दीप्तिमान अग्निदेव तिम्रोलाई प्रतिष्ठित गराएर घिउले सेचन गदछन , हाम्रो यज्ञमा सचेत भएर हामीलाई आशु र हाम्रो पुत्रहरूलाई तिम्रो मनगरी मात्रामा धनधान्य प्रदान गर ,

[सूक्त १७]

अग्नि गार्धी आशिषक ! देवता अग्नि विश्वेदेवा रुन्द इन्द्र

अग्निमुखसमश्चिना दधिक्षां व्युष्टिषु हवते वह्निरुक्थैः ।

सुज्योतिषो नः भृष्वन्तु देवाः सजोषसो अध्वरं वावशानाः । १ ॥

भस्मा चडाइएको आहुति धारण गर्ने अग्निदेव उषा अश्विनीकुमारहरू , अग्निदेव देवतालाई हामी स्तुति बचनले आह्वान गर्दछौं उत्तम दीप्तिमान र प्रेमल युक्त , अग्निदेव यस यज्ञको सफलताको कामना गर्दै हाम्रो स्तुति सुनु

अग्ने त्री ते वाजिना त्री पथस्था तिस्रस्ते जिह्वा ऋतजात पूर्वीः ।

तिस्र उ ते तन्वो देववातास्ताभिर्नः पाहि गिरो अप्रयुच्छन् । २ ॥

हे अग्निदेव ! तिम्रा तीन किसिमका अश्वः तीन किसिमका निवर्तक अश्वः हे अग्निदेव उन्पत्र अग्निदेव तिम्र पुरतन ऊँचुरा अग्नि तीन किसिमका नेत्र तिम्र तीन अङ्ग देवताहरूले खोम्ने छालको छ तिम्र प्रमदरहित भएर आत्मा शरीरले हाम्र स्तौत्रका रक्षा गर

अग्ने भूरीणि तव जातवेदो देव स्वधावोऽमृतीस्य नाम

याश्च माया मायिना विश्वमिन्व त्वे पूर्वीः सन्धुः पृष्टबन्धो । ३ ॥

आकाश ज्ञान र ऐश्वर्यसम्पन्न भएका अश्विनी र अप्सरा रहेका हे अग्निदेव ! उन्पत्रहरूले तिम्रोलाई भनेका विनूतिले सम्पन्न अनुरागा छन् तिम्रो अंगुलीलाई आनन्द प्रदान गर्ने र मन परेको फल प्रदान गर्ने हे हे अग्निदेव ! तिम्र नायवाहरूको परम्परागत सबै माया सम्पन्न जात्रे हुनाले तिम्रोलाई ध्याना गदछौं

अग्निर्मेता भग इव क्षितीना दैवीनां देव ऋतुपा ऋतावा ।

स वृत्रह्न सनयो विश्ववेदाः पर्यद्विक्षाति दुरिता गृणन्तम् । ४ ॥

ऋतुको सम्बलन गर्ने ऐश्वर्यशाली सूर्यदेवजस्तै अग्निदेव मानिस र देवताको नेतृत्व गदछन् यिनी अश्व आदि सत्कर्म गर्ने वृत्रको नाश गर्ने सनातन, सबै र दीप्तिमान छन् त्यस्ता अग्निदेवले हामी ज्ञेताहरूलाई पण्यबाट मुक्त गराऊन्

दधिक्षामग्निमुखसं च देवीं बृहस्पतिं सवितारं च देवम् ।

अश्विना मित्रावरुणा भगं च बसुव्रतौ आदित्या इह दुवे ॥ ५ ॥

दधिक्षा अग्नि दीप्तिमान अश्व बृहस्पति सचिनादेव अश्विनीकुमार मित्र वरुण भगदेव बसुहरू इन्द्र र आदित्यमित्र यसमा उपस्थित हुनुका लागि हामी प्रार्थना गर्दछौं

[सूक्त २१]

ऋषि - गाथी कौशिक । देवता - अग्नि । छन्द - त्रिष्टुप् अनुष्टुप् ।

इमं नो यज्ञममृतोषु धेहीमा हव्या जातवेदो जुषस्व ।

स्तोकानामग्ने मेदसो घृतस्य होतः प्राशनं प्रथमो निषद्य ॥१॥

हे ससारको ज्ञान भएका अग्निदेव । हाम्रो यज्ञ अमर देवताहरूका लागि समर्पित गरिदिऊ । हामीले अर्पण गरेको हव्य पदार्थ सेवन गर । देवताहरूलाई आह्वान गर्ने हे अग्निदेव । तिमी यज्ञमा बसेर सबैभन्दा पहिले हवि र घिउको अंश भक्षण गर ।

घृतवन्तः पावक ते स्तोकाः श्रोतन्ति मेदसः ।

स्वधर्मन्देववीतये श्रेष्ठं नो धेहि वार्यम् ॥२॥

पवित्रता प्रदान गर्ने हे अग्निदेव । यस यज्ञमा घिउले युक्त हविष्यान्न तिमी र देवताले सेवन गर्नका लागि अर्पित गर्दै छौ । हामीलाई असल र काम लाग्ने धन प्रदान गर

तुभ्यं स्तोका घृतश्रुतोऽग्ने विप्राय सन्त्य ।

ऋषिः श्रेष्ठः समिधस्य यज्ञस्य प्राविता भव ॥३॥

भक्तिवद्गुरुबाट सेवित, मेधासम्पन्न हे अग्निदेव । तिम्रा लागि खसन् लागेको घिउको थापो अर्पण गर्दैछौ । तिमी सबै कुराको पुरा ज्ञानले सम्पन्न घिउले राम्ररी बल्दछौ । हाम्रो यज्ञ सम्पन्न गराउने तिमी नै हो

तुभ्यं श्रोतन्त्यग्निगो शचीवः स्तोकासो अग्ने मेदसो घृतस्य ।

कविशस्तो बृहता भानुनगा हव्या जुषस्व मेधिर ॥४॥

निरन्तरको यात्रा गर्ने र शक्तिले सम्पन्न हे अग्निदेव । तिम्रा लागि हविष्यको भाग र घिउका थोपाहरू अर्पित हुन्छन् । हे मेधावान् अग्निदेव । मेधावीहरूले तिम्रो प्रशंसा गरेपछि आफ्नो विमृत तेज हाम्रा लागि अनुकूल गराऊ र हाम्रो हव्य ग्रहण गर

ओजिष्ठं ते मध्यतो मेद उद्धतं प्र ते वयं वदामहे ।

श्रोतन्ति ते वसो स्तोका अधि त्वचि प्रति तान्देवशो विहि ॥५॥

हे अग्निदेव । तिम्रा लागि घिउले युक्त असल हव्य प्रदान गर्दैछौ । हे आश्रयदाता अग्निदेव । तिम्रा ज्वालाका बीचमा घिउका अमद्गुह्य धारा समर्पित गरिदै छन्

[सूक्त २२]

ऋषि - गाथी कौशिक । देवता - अग्नि । छन्द - त्रिष्टुप् अनुष्टुप् ।

अयं सो अग्निर्यग्निन्तोममिन्द्रः सुतं दधे जठरे वावशानः ।

सहस्रिणं वाजमर्त्यं न सर्पितं ससवान्सन्त्युयसे जातवेदः ॥१॥

सोमको आशा गर्ने इन्द्रदेवले पेलेर तयार गरको सोमरस जुन पेटमा धारण गरेका थिए, त्यो पेट भनेको सबै विषयको ज्ञान भएका अग्निदेव नै हुन् । हे जातवेदा अग्निदेव । विविध रूपमा अश्वजस्तै वेगवान् हविष्यान्न तिमी सेवन गर्दैछौ र सबैले गरेको स्तुति सुन्दछौ ।

अग्ने यत्ते दिवि वर्चः पृथिव्यां यदोषधीष्वस्वा यजत्र ।

येनान्तरिक्षमुवाततन्व त्वेषः स भानुरर्णवो नृचक्षाः ॥२॥

हे यज्ञरूपी अग्निदेव । तिम्रा तेजले स्वर्गलोक ढाकेको छ । पृथ्वीमा त्यो तेज औषधिमा छ र विद्युत्का रूपले जलमा व्याप्त भएर अन्तरिक्षलोक ढाकेको छ । हे सर्वत्र गतिमान, समारलाई उज्यालो दिने अग्निदेव । तिम्रा उसै दिव्य तेजका कारण मानिसले सबै राम्रा र नराम्रा काम देख्छछन् ।

अग्ने दिवो अर्णमच्छा जिगास्यच्छा देवी ऊचिषे धिष्यया ये ।

या रोचने परस्तात्सूर्यस्य याश्चावस्तादुपतिष्ठन्त आपः ॥३॥

हे अग्निदेव । दिव्यलोकको अमृतरूपी जल तिमी विशेष ढङ्गले धारण गर्दैछौ । बुद्धि प्रेरित गर्ने प्राणरूपी देवताका अगाडि तिमी गतिशील छौ । प्रकाशमान सूर्यमण्डलमा स्थित सूर्यका अगाडिको जल यसका तल छ । सबै जल तिमीमा विराजमान होस्

पुरीष्यासो अग्नयः प्रावर्णेभिः सजोषसः ।

जुषन्ता यज्ञमद्ब्रूहेऽनमीवा इषो महीः ॥४॥

प्रजाको पालन गर्ने, सम्मान विचार भएकाहरूमा स्नेहयुक्त रहन, द्रोहको भावनरहित अग्निले यज्ञमा आरोग्यप्रद वनौषधिले युक्त हविष्य पर्याप्त मात्रामा ग्रहण गरून् ।

इडागने पुरुदसं सर्नि गौः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।

स्यान्नः सुनुस्तनयो विजावाग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे ॥५॥

हे अग्निदेव । तिमी यज्ञ आदि कार्यका लागि, भनेको सत्कर्मका लागि र गाइको पोषणका लागि उचित भूमि हामीलाई प्रदान गर । हाम्रा पुत्रले सन्तान बढाऊन् । तिमी सदबुद्धि हामीलाई पनि प्राप्त होस् ।

[सूक्त २३]

ऋषि देवश्रवा देववात् । देवता - अग्नि । छन्द त्रिष्टुप् स्तन्युहती ।

निर्मथितः सुधित आ सधस्थे युवा कविर्ध्वरस्य प्रणेता ।

जूर्यत्स्वग्निरजरो वनेष्वत्रा दधे अमृतं जातवेदाः ॥१॥

मन्थनले प्रकट गरेर यजमानका घरमा स्थापित अग्निदेव सबदा युवा दन्तका प्रणेता, मेधावान र सर्वज्ञ छन् । विशाल वनक्षेत्र अलाइसक्ता पनि उनी स्वयं अन्न छन । तिनी अग्निदेवले नै यज्ञमा अमृत धारण गर्दछन् ।

अमन्थिष्यं भारता रेवदग्निं देवश्रवा देववातः सुदक्षम् ।

अग्ने वि पश्य बृहताभि रायेषां नो नेता भवतादनु ह्युन् ॥२॥

भरतका पुत्र देवश्रवा र देववात यी दुवैले उत्तम सामर्थ्यशाली र विपुल धनले सम्पुक्त अग्निदेवलाई मन्थनद्वारा उत्पन्न गरेका हुन् । हे अग्निदेव । कृपादृष्टि राखेर हाम्रा लागि धन र प्रतिदिन प्राप्त अन्न आदि प्राप्त गराऊ ।

दश क्षिपः पूर्वं सीमजीजनन्सुजातं मातृषु प्रियम् ।

अग्निं स्तुहि दैववात देवश्रवो यो जनानामसदृशी ॥३॥

दस नङ्गाले सधैँका परिचित अग्निदेवलाई उत्पन्न गराए । हे देवश्रवा । तिम्रो नामाहरूबाट गतिलोसँग उत्पन्न हुने देववान्द्वारा मथित सबैका प्रिय र अमृतदेवको स्तुति गर । उनी स्तोताहरूको वशमा रहने गरेका छन् ।

नि त्वा दधे वर आ पृथिव्या इडायास्पदे सुदिनत्वे अहाम् ।

दृषद्वत्यां मानुष आपयायां सरस्वत्या रेवदग्ने दिदीहि ॥४॥

हे अग्निदेव । इन्द्राद्वारा व्रतमयी पृथ्वीका उत्कृष्ट ठाउँमा बसल दिनका शुभ माइतमा तिम्रीलाई विशेष रूपले स्थापित गराउँछौं । दृषद्वती, आपया र सरस्वतीका किनारमा रहने मानिसको घर धनले युक्त गराएर दीप्तिमान् होऊ ।

इडागने पुरुदसं सर्नि गौः शश्वत्तमं हवमानाय साध

स्यान्नः सुनुस्तनयो विजावाग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे ॥५॥

हे अग्निदेव । तिमी यज्ञ आदि कार्यका लागि, भनेको सत्कर्मका लागि र गाइको पोषणका लागि उचित भूमि हामीलाई प्रदान गर । हाम्रा पुत्रले सन्तान बढाऊन् । तिमी सदबुद्धि हामीलाई पनि प्राप्त होस् ।

[सूक्त २४]

ऋषि विश्वामित्र गाथिन । देवता - अग्नि । छन्द गायत्री अनुष्टुप् ।

अग्ने सदस्वता युतना अधिमातीरयास्य । दुष्टरस्तस्त्ररातीर्वचो धा यज्ञवाहते ॥१॥

हे शत्रुले जित्न नसक्ने अग्निदेव । शत्रुको सेना पराजित गर । आपद् निम्त्याउनेलाई पर हटाऊ । तिमी आपना शत्रुको सेना जितेर यज्ञ गर्ने यज्ञमानलाई मनगो अन्न देऊ ।

अग्न इडा समिध्यसे वीतिहोत्रो अमर्त्यः । जुषस्व सू नो अध्वरम् ॥२॥

हे अग्निदेव । तिमी यज्ञसित प्रेम भएका र अविनाशी है । उनैका वेदीमा प्रज्वलित हुन्छौ । तिमी हाम्रा यज्ञ समूही स्वीकार गर ।

अग्ने ह्यग्नेन जागृते सहस्रः सूनवाहुत । एदं बर्हिः सदो मम ॥३॥
हे अग्निदेव । तेजका कारणले तिमी सधैंभरि चेतन छौ । तिमी बलका पुत्र हौ र आदरपूर्वक
आमन्त्रित गरिन्छौ । हाम्रा यज्ञमा उपस्थित भएर कुशका आसनमा बस ।

अग्ने विश्वेभिरग्निभिर्देवेभिर्महया गिरः । यज्ञेषु य उ चायवः ॥४॥
हे अग्निदेव । तिम्रा लागि यज्ञमा स्तुति गर्ने याजकको स्तुति महत्त्वपूर्ण भएर नै तिम्रो ज्वालो
तेजस्वी हुन्छ ।

अग्ने वा दाशुषे रयि पीरयन्तं परीणसम् । शिशोहि नः सुनमतः ॥५॥
हे अग्निदेव । तिमी हविदातालाई वार पुत्र र पर्याप्त धन प्रदान गर । हामी पुत्रपौत्रले सम्पन्न होऔं ।
हामीलाई पनि तेजस्वी बनाऊ ।

[सूक्त - २५]

ऋषि - विश्वामित्र । देवता - अग्नि । छन्द - विराट् ।

अग्ने दिवः सुरसि प्रचेतास्तना पृथिव्या उत विश्ववेदाः ।

ऋधगदेवौ इह यज्ञा चिकित्वः ॥१॥

सबै कुरो जात्रे, चेतनशील, आकाशका पुत्र हे अग्निदेव । पृथ्वीलाई विस्तृत गराउँछौ हे
ज्ञानसम्पन्न अग्निदेव । यज्ञमा विभिन्न देवताका निमित्त कार्य सम्पन्न गर ।

अग्निः सनोति वीर्याणि विद्वान्सनोति वाजममृताय भूषन् ।

स नो देवौ एह वहा पुरुक्षौ ॥२॥

विद्वान् अग्निदेवले 'उपासकहरूको क्षमता बढाउँछन् । उनी आफूलाई सिँगार्दै अमर देवतालाई
हविध्यान्न प्रदान गर्दछन्, विभिन्न प्रकारका वैभवले सम्पन्न हे अग्निदेव । हाम्रा लागि देवताहरूलाई
यस यज्ञमा लिएर आऊ ।

अग्निर्धावापृथिवी विश्वजन्य आ भाति देवी अमृते अमूरः ।

क्षयन्वाजै पुरुक्षन्दो नमोषि ॥३॥

ज्ञानसम्पन्न, सबैका आश्रयस्थल, अत्यन्त तेजस्वी, बल र अत्रले युक्त हे अग्निदेव । तिमी विश्व
बनाउन सक्छौ देवीध्यामान र अजरअमर छौ । तिमी धुलोका र पृथिवीलाई प्रकट गराउँछौ ।

अग्न इन्द्रश्च दाशुषो दुरोणे सुतापतो यज्ञमिहोप यातम् ।

अमर्धन्ता सोमपेयाव देवा ॥४॥

हे अग्निदेव । तिमी र इन्द्रदेव दुवै यज्ञका संरक्षक हौ । पेलेर तयार पारेको सोम प्रदान गर्ने
यज्ञमानका घरमा सोमपानका लागि आऊ ।

अग्ने अपां समिध्मसे दुरोणे नित्यः सूनो सहसो जातवेदः ।

सधस्थानि महयमान ऊतौ ॥५॥

बलका पुत्र, अविनाशी र सबै कुराको जानकारी भएका हे अग्निदेव । आफ्ना संरक्षण शक्तिले
प्राणीलाई आश्रय र कृपा प्रदान गरेर जलको स्थान अन्तरिक्षमा चम्किन्छौ ।

[सूक्त - २६]

ऋषि विश्वामित्र गाथिन । देवता - अग्नि । छन्द - जगती त्रिष्टुप् ।

वैश्वानरं मनसाग्निं निचाय्या हविष्मन्तो अनुषन्तो अनुषत्यं स्वविदम् ।

सुदानुं देव रथिर वसूयको गीर्भी रण्वं कुशिकासो हवामहे ॥१॥

हामी कुशिक वंशीहरू धनका आशाले हव्य आदि प्रदान गर्दै देखिमा राम्रा वैश्वानर अग्निदेवलाई
स्तुति गर्दै बोलाउँछौ । सत्यको मार्ग पछ्याउने, स्वर्गको सुख प्रदान गर्ने, उत्तम फल प्रदान गर्ने र
सर्वत्र पुग्ने अग्निदेव नै हुन् ।

तं शुभ्रमग्निमवसे हवामहे वैश्वानरं मातरिश्वानमुत्पथ्यम् ।

बृहस्पतिं भनुषो देवतातये विप्रं श्रोतारमतिथिं रघुष्यदम् ॥२॥

यज्ञमानका यज्ञको रक्षा गर्नेका लागि शुभ्र, अन्तरिक्षमा विद्युत्का रूपमा गतिशील, ऋचाद्वारा
स्तुत्य वाणीका अधीश्वर, मेधावी, श्रोता र अतिथिको रूपमा पूज्य तथा शीघ्र गमनको गतिले
सम्पन्न वैश्वानर अग्निदेवलाई हामी बोलाउँछौ ।

अश्वे न क्रन्दञ्जनिभिः समिध्यते वैश्वानरः कुशिकेभिर्युगोयुगे
 स नो अग्निः सुवीर्यं स्वयं दधातु रत्नममृतेषु जागुविः ३।
 हिल्लनं काङ्कको गृह्य मन्त्रोत्तरात् वैश्वानरः अग्निदेव कृष्णः स नो अग्निः सुवीर्यं स्वयं दधातु रत्नममृतेषु जागुविः ३।
 अमर देवताहरूमा सधैं सम्बन्ध रहने गर्छन् अग्निदेवले हामीलाई अमर कर्मको यश प्राप्त गर्न
 सम्मर्थ र रत्न बाँड्छन् अमर देवताहरूले

प्र यन्तु वाजस्तविषीभिरग्नयः शुभे सम्मिश्राः पृथतीरयुक्षत
 बृहदुक्षो मरुतो विश्ववेदसः प्र वेपयन्ति पर्वतो अदाभ्या १४।
 यज्ञबाट उत्पन्न शक्तिशाली धर्महरू अमर देवताहरूले अग्निदेवले अमर देवताहरूको साथ
 मिलेर पृथतीलाई प्रकटित गर्न सक्छन् अमर देवताहरूले अमर देवताहरूको साथ
 मिलेर पृथतीलाई प्रकटित गर्न सक्छन् अमर देवताहरूले अमर देवताहरूको साथ

अग्निश्रियो मरुतो विश्वकृष्टय आ त्वेषमुग्रमव ईमहे वयम्।
 ते स्वानिनो रुद्रिया वर्षनिर्णिजः सिंहा न हेषकृतवः सुदानवः ५।
 रुद्रको पुत्र मरुतहरू अग्निदेवको शक्ति विश्वलाई आकृष्ट गर्ने गर्छन् अमर देवताहरूले
 सिंहाहरूले गर्छन् र अमर देवताहरूले अमर देवताहरूको साथ सम्बन्धको मग
 गर्छन्

व्रातव्रात गणगण सुशस्तिभिरग्नेभाम मरुतामोज ईमहे।
 पृथदक्षासो अवभराक्षसो गन्तारो यज्ञ विदधेषु धीराः १६।
 विचित्र गृहका शक्ति भएको यशः प्राप्त भएको धीर मरुतहरूले अमर देवताहरूको साथ
 सम्बन्ध हुनलाई गर्छन् अमर देवताहरूले अमर देवताहरूको साथ सम्बन्ध हुनलाई गर्छन्
 अमर देवताहरूले अमर देवताहरूको साथ सम्बन्ध हुनलाई गर्छन् अमर देवताहरूको साथ

अग्निरस्मि जन्मना जातवेदा घृतं मे चक्षुस्मृतं म आसन्
 अर्कस्विधातु रसतो विमानोऽजस्रो घर्मा हविरस्मि नाम १३।
 म जन्मना जातवेदा मे अग्निदेवले अमर देवताहरूको शक्ति अग्नि देवताहरूको शक्ति
 मुखमा अमर देवताहरूले अमर देवताहरूको शक्ति अमर देवताहरूको शक्ति अमर देवताहरूको शक्ति
 अमर देवताहरूले अमर देवताहरूको शक्ति अमर देवताहरूको शक्ति अमर देवताहरूको शक्ति

त्रिभिः पवित्रैरपुषोद्धवमै हवा मति ज्योतिरनु प्रजानन्
 वर्षिष्ठ रत्नमकृत स्वधाभिरादिद् द्यावापृथिवी पर्यमशत् ८।
 अग्निदेवले अमर देवताहरूको शक्ति अमर देवताहरूको शक्ति अमर देवताहरूको शक्ति
 अमर देवताहरूले अमर देवताहरूको शक्ति अमर देवताहरूको शक्ति अमर देवताहरूको शक्ति
 अमर देवताहरूले अमर देवताहरूको शक्ति अमर देवताहरूको शक्ति अमर देवताहरूको शक्ति

शतधामुत्समक्षीयमाण विपश्चित् पितरं वक्त्वानाम्
 मेडिं मदन्तं पित्रोरुपस्थे त रोदसी पिपृत सत्यवाचम् १९।
 हे द्यावापृथिवी सत्यो धर्म हुने अमर देवताहरूले अमर देवताहरूको शक्ति अमर देवताहरूको शक्ति
 अमर देवताहरूले अमर देवताहरूको शक्ति अमर देवताहरूको शक्ति अमर देवताहरूको शक्ति
 अमर देवताहरूले अमर देवताहरूको शक्ति अमर देवताहरूको शक्ति अमर देवताहरूको शक्ति

[सूक्त २३]

ऋषि विश्वामित्र गर्वाधन देवता अग्नि छन्द गान्धर्व
 प्र वो वाजा अभिद्यवो हविष्मन्तो धृताच्या देवाज्जिवाति सुन्त्यु १॥
 हे अमर देवता हो अमर देवताहरूको शक्ति अमर देवताहरूको शक्ति अमर देवताहरूको शक्ति
 अमर देवताहरूले अमर देवताहरूको शक्ति अमर देवताहरूको शक्ति अमर देवताहरूको शक्ति
 अमर देवताहरूले अमर देवताहरूको शक्ति अमर देवताहरूको शक्ति अमर देवताहरूको शक्ति

ईडे अग्नि विपश्चित् गिरा यज्ञस्य साधनम्। श्रुष्टीवान् धितावानम् १२।
 यज्ञ बाँडि अमर देवताहरूले अमर देवताहरूको शक्ति अमर देवताहरूको शक्ति अमर देवताहरूको शक्ति
 अमर देवताहरूले अमर देवताहरूको शक्ति अमर देवताहरूको शक्ति अमर देवताहरूको शक्ति
 अमर देवताहरूले अमर देवताहरूको शक्ति अमर देवताहरूको शक्ति अमर देवताहरूको शक्ति

अग्ने शकेम ते वचं यमं देवस्य वाजिनः । अति द्वेषसि तरेम ॥३॥
हे दीर्घ्यमान भगिनदेव । हमी हविष्यान्न तयार गरेर तिमीलाई आफ्ना नजिकै राखीकन यजन गर्न सकौं र पापबाट मुक्ति पायौं ।

समिध्यमानो अश्वरेऽग्निः पावक ईड्यः । शोविष्केऽस्तमीमहे ॥४॥
अग्निदेव यज्ञमा प्रज्वलित भएर कपालरूपी ज्वाला भएका, पवित्र गरुडन र स्तुत्य भएक छु ।
उनीसित हमी मन लागेका कुरो माग्दछौं

पृथुपाजा अमर्त्यो घृतनिर्णिक्स्वादुतः । अग्निर्यज्ञस्य हव्यवादः ॥५॥
महान् तेजस्वी, अजस्र अमर घिउजस्तिक तेजयुक्त उचित किसिमले अह्वान र पूजा गरिने अग्निदेव यज्ञमा चढाइएको हवि धारण गर्दछन्

तं सबाधो यतसु च इत्या धिया यज्ञवन्तः । आ चक्रुरग्निमृतये ॥६॥
बाधाविघ्न हटाएर यज्ञ सम्पन्न गर्ने, यज्ञका साधनले युक्त श्रितिकहरूले अग्नो रक्षाका लागि हव्यले भरिएको सुरो अग्राणि सारेर स्तुति गर्दै अग्निदेवलाई स्मरिपित गरे । यस किसिमले उनलाई आफ्नो अनुकूल बनाए ।

होता देवो अमर्त्यः पुरस्तादेति मायया । विदथानि प्रचोदयन् ॥७॥
देवतालाई अह्वान गर्ने अविनाशी प्रकाशका पुज्ज अग्निदेव यज्ञकहरूलाई सत्कनमा प्रेरित गराउँदै चढि प्रकट हुन्छन् ।

वाजी वाजेषु धीयतेऽध्वरेषु प्र जीयते । विप्रो यज्ञस्य साधनः ॥८॥
बलशाली शत्रु मास्नका लागि लडाईंमा अग्निलाई स्थापित गरिन्छ । ज्ञानसम्पन्न विप्र यज्ञ पार्ति असल कर्म सिद्ध गर्ने साधनका रूप हुन् ।

धिया चक्रे घरेण्यो भूतानां गर्भमा दधे दक्षस्म पितरं तना ॥९॥
सबै यज्ञ कर्ममा प्रकट हुने हुनाले र सबै प्राणीमा व्याप्त भएर रहेका हुनाले अग्निदेव महान् छन विश्व पालन गर्ने अग्निदेवलाई वेदी स्वरुपिणी दक्षकी पुत्री इडाले धारण गर्छिन् ।

नि त्वा दधे घरेण्यं दक्षस्येडा सहस्कृत । अग्ने सुदीतिमुशिनम् ॥१०॥
हे अग्निदेव । तिमी घोट्यका बलले प्रकट हुने, महान्, तेजस्वी, घिउ अर्पित हविष्यान्न खोज्ने र रोप्ने गर्दछौं । तिमीलाई दुई रूप भएकी दक्षकी पुत्री इडाले धारण गर्छिन् ।

अग्निं यन्तुरमधुरमृतस्य योगे वनुषः विप्रः वाजैः समिधये ॥११॥
मेधावी साधकहरू सप्तरका नन्त हुन् । उर्माहरू जल प्रवाहित गर्ने अग्निदेवलाई हविष्यान्नद्वारा उचित रूपमा प्रदीप्त गराउँछन् ।

ऊर्जो नयातमध्वरे दीदिवांसमुप हवि । अग्निमीडे कविकतुम् ॥१२॥
बल भएका, धुलेकलाई उज्याले पार्ने, अग्निदेवलाई हमी यज्ञमा स्तुति गर्दछौं

ईडेन्यो नमस्यस्तिरस्तमांसि दर्शतः । समग्निरिध्यते वृषा ॥१३॥
स्तुति गर्न योग्य प्रशान्न गर्न योग्य अन्धकार नाश गर्ने हेनमा राम्रा र शक्तिशाली हे अग्निदेव । तिमी बाहुतिद्वारा राम्ररी प्रज्वलित र स्वर्द्धित हुन्छौं

वृषो अग्निं समिध्यतेऽश्वो न देववाहनः । तं हविष्यन्त ईडते ॥१४॥
बलिया अश्वले राजालाई बोकेर हिँड्दै अग्निदेवले देवताहरूकहाँ हवि पुग्दछन् यस्ता अग्निदेव उत्तम किसिमले प्रदीप्त भएर यज्ञमानबाट प्रशंसा पाउँछन् ।

वृषणं त्वा वयं वृषन्वृषणः समिधीमहि । अग्ने दीद्यतं बृहद ॥१५॥
हे बलशाली अग्निदेव । घिउको हवि प्रदान गर्ने हमीहरू शक्तिशाली, तेजस्वी र महान् हुनले तिमीलाई प्रदीप्त गराउँछौं ।

[सूक्त २८

ऋषि - विश्वामित्र ऋषिनः । देवता - अग्नि । छन्द - गायत्री उष्णिक त्रिष्टुप् जगती ।

अग्ने जुषस्व नो हविः पुरोडाशो जातवेदः । प्रातः सावे धियायसो ॥१॥

हे ज्ञानले सम्पन्न अग्निदेव । हम्रो स्तुति तिमीसँगै रहन्छ । तिमी प्रातः कालीन सवनमा आएर हमीले चढाएको पुरोडाश सवन गर

पुरोडा अग्ने पचतस्तुभ्यं वा घा परिष्कृत । तं जुषस्व यविष्ठय ॥२॥
हे सधैक युवा अग्निदेव पुरोडाश तिम्रे त्राणि पकाउणको हु । त्यसलाई घिउ आदिने अन्न राम्रो
पारिएको छ ग्रहण गर

अग्ने वीहि पुरोडाशमाहुतं तिरोअह्वयम् । सहसः सुनस्यध्वरे हितः ॥३॥
हे अग्निदेव । सौभषय समर्पित पुरोडाश सेवन गर तिमी बलका पुत्र हु । यत्नमा सर्वाहितकारी
छौ

माध्यन्दिने सवने जातवेदः पुरोडाशमिह कवे जुषस्व ।
अग्ने यद्वस्य तव भागधेयं न प्र भिनन्ति विदधेषु धीराः ॥४॥
बुद्धि र ज्ञानले सम्पन्न भइ सबै कुरो जात्रे अग्निदेव यस यज्ञमा अग्निदेवका सवनमा अर्पण
गरिएको पुरोडाश सेवन गर यज्ञमा धीर अध्वयुहरू तिम्रो भाग हर उदिने

अग्ने तृतीये सवने हि कानिषः पुरोडाश सहसः सूनवाहुतम् ।
अथा देवेष्वध्वरं विपन्त्या धा रत्नवन्तममृतेषु जागृविम् ॥५॥
हे बलका पुत्र अग्निदेव तिम्रो सवनमा बेलुकीपख दिएको पुरोडाश उक्तर गर त्यसपछि
अविनाशी रत्नधारक चैतन्यस्वरूप साम देवताहरूसम्म पुन्याददछ

अग्ने वृधान आहुतिं पुरोडाशं जातवेदः जुषस्व तिरोअह्वयम् ६
हे जन्मका साथ ज्ञानले सम्पन्न अग्निदेव हुकाँदै भागका तिम्रो दिनमा अन्न समर्पित गरिएको
पुरोडाशरूपी आहुति पनि सेवन गर

[सूक्त २०]

ऋषि विश्वामित्र गार्धित्य देवता अग्नि छन्दः त्रिष्टुप्
अस्तीदमधिमन्थनमस्ति प्रजननं कृतम्
एतां विशपत्नीमा भराग्निं मन्थाम पूर्वथा ॥१॥

ससार पालन गर्ने अग्नी मन्त्रको मन्थन गर्ने साधन हो । यसैबाट अग्नि जन्म हुन्छ अग्नी नित्य
आऔ र पहिलेको जस्तै मन्थन गरेर अग्निदेवलाई प्रकट गराऔ

अरण्योर्मिहितो जातवेदा गर्भ इव सुधितो गर्भिणीषु ।
दिवेदिव ईड्यो जागृवद्भिर्हविष्मद्भिर्मनुष्येभिरग्नि ॥२॥
गर्भिणीका पेटमा सुरक्षित गर्भजस्तै सर्वज्ञ अग्निदेव अग्नीभिन्न जन्म गराउनुहुन्छ । यस्तो
लागि जरुरक रहने होताहरू सधैं नै वन्दनीय हुन्छन्

उत्तानायामव भरा चिकित्वान्तस्य प्रवीता वृषणं जजान
अरुवस्तूपो रुशदस्य पाज इड्यास्युजो वयुनेऽजनिष्ट ॥३॥

हे बान्तरिक बुद्धिले सम्पन्न होताहरू हु तिमीहरू उत्तानो मुख + अ + भरीएपछि चौडै नै
चाहिएको कुरो वर्षा गर्नेलाइ उत्पन्न गरयो । त्यसको तेज प्रकट हुन्छ त्यसैले अग्न्यालो प्रकाशले
युक्त इडाको पुत्र उत्पन्न हुन्छ ।

इड्यास्त्वा पदे वयं नाभा पुथिव्या अधि
जातवेदो नि धीमह्वाने हव्याय वोदहवे ॥४॥

हे सर्वज्ञता अग्निदेव । पृथ्वीका केन्द्रिय स्थलको उत्तर वेदाका अचाना तिनलाई हामी स्थापित
गराउँछौ हामीबाट समर्पित हवि ग्रहण गर

मन्थता नरः कविमद्वयन्तं प्रचेतसममृतं सुप्रतीकम्
यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरस्तादग्निं नरो जनयता शुशेवम् ॥५॥

हे राजकहरू हो बुद्धिमान छलकपटवानाका उत्तम जन्मले सम्पन्न यज्ञ र सुन्दर शरीर भएको
अग्निदेवलाई मन्थन गरेर उत्पन्न गर यो समाजको नेतृत्व गर्ने हे यात्रकहरू हो ज्ञानको पहिलो
ध्वजाका रूपमा पहिले पुग्नुपर्ने उत्तम मुखका खाना अग्निदेवलाई प्रकट गराऔ

यदी मन्थन्ति बाहुभिर्वि रोचतेऽक्षौ न वाज्यरुषो वनेष्वा ।
चित्रो न यामन्नश्चिनोरनिवृत्तः परि वृणक्त्यश्मनस्तृण दहन् ॥६॥

हान्ते अग्नी मन्थत गरिखेर शीघ्रमर्मा अक्षतम् ति हुन अग्निदेव ज्ञानमा रहने रङ्गले विशेष
रूपमा प्रकाशित हुन्छ अक्षनकुमारको छिटो कटन रथ विशिष्ट शोधयमान छ अग्निदेव
निद्राध गतिले अक्षन इन्द्रादेइ इन्द्रेणमा अग्निव मछन

जातो अग्नी रोचते चेकितानो वाजी विप्रः कविशस्तः सुदातुः ।

यं देवास ईड्यं विश्वविदं हव्यवाहमदधुरध्वरेषु ॥७॥

प्रकट भएका अग्निदेव ज्ञानवान्, वेगवान् र मेधावान् छन् । त्यसैले मेधावीहरू उनको प्रशंसा गर्दछन् । उत्तम कर्मको फल प्रदान गर्ने अग्निदेव सर्वत्र सुन्दर देखिन्छन् । देवताहरूले स्तुत्य र सर्वज्ञाता अग्निलाई यज्ञमा हव्य सामग्री हवन गर्न स्थापित गरे ।

सीद होतः स्व उ लोके चिकित्वान्सादया यज्ञं सुकृतस्य योनी ।

देवावीदैवान्हविषा यजास्यग्ने बृहदाजमने वयो धाः ॥८॥

हे होतारूपी अग्निदेव ! सबै कर्मका ज्ञाता तिमी आफ्ना प्रतिष्ठित स्थानलाई सुशोभित गराऊ र असल कर्मरूपी यज्ञ सम्पन्न गराऊ । देवतालाई सन्तुष्ट गराउने हे अग्निदेव ! तिमी याजकहरूले दिएको आहुतिले देवताहरूलाई खुसी पार्दै याजकहरूलाई धनधान्य एवं दीर्घायु प्रदान गर ।

कृणोत धूमं वृषणं सखायोऽमेधन्त इतन वाजमच्छ ।

अयमग्निः पृतनाष्ट सुवीरो येन देवासो असहन्त दस्यून् ॥९॥

हे मित्र हो ! तिमीहरू पहिले धुर्वायुक्त अग्नि प्रकट गराओ । त्यसपछि शक्तिशाली भएर युद्धमा अगाडि आओ । अग्निदेव असल वीर र शत्रुविजेता हुन् । यिनका सहायताले देवताहरूले असुरलाई पराजित गरे ।

अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोचथाः ।

तं जानन्नग्न आ सीदाथा नो वर्धया गिरः ॥१०॥

हे अग्निदेव ! तिमी यिनै अरणीका कारण सुन्दर रूपमा उत्पन्न भयौ । आफ्नो त्यो रहस्य जानेर तिमी त्यसै मूलमा प्रतिष्ठित होऊ र हाम्रो स्तुति बढाइदेऊ ।

तनूनपादुच्यते गर्भ आसुरो नराशंसो भवति यद्विजायते ।

मातरिश्वा यदमिमौत मातरि घातस्य सर्गो अभवत्सरीमणि ॥११॥

गर्भमा रहेका अग्निदेवको नाम तनूनपात हो । अत्यन्त बलशाली रूपमा प्रकट भएपछि नराशंस कहलाईन्छन् । अन्तरिक्षमा तेज फैँजाएपछि तिनको नाम मातरिश्वा हुन्छ । यिनैले तीव्र वेगमा गति लिएपछि वायुको उत्पत्ति हुन्छ ।

सुनिर्मथा निर्मथितः सुनिधा निहितः कविः ।

अग्ने स्वध्वरा कृणु देवान्देवयते यज ॥१२॥

हे मेधावी अग्निदेव ! असल मदान्नीले मन्थन गर्दा तिमी उत्पन्न हुन्छौ । तिमीलाई सबैभन्दा उत्तम स्थानमा स्थापित गरिएको छ । हामी यज्ञ राष्ट्री सम्पन्न गराऊ र देवत्वको कामना गर्ने हामी याजकहरूका लागि देवताहरूको यजन गर ।

अजीजनन्नमृतं मर्त्यासोऽस्रेमाणं तरणि वीडुजम्भम् ।

दश स्वसारे अग्रवः समीचीः पुमांसं जातमभि सं रभन्ते ॥१३॥

मरणशील याजकहरूले अमर, अक्षय, सुदृढ दाँत भएका, पापबाट मुक्ति प्रदान गर्ने अग्निदेवलाई उत्पन्न गराए । अग्नि उत्पन्न हुँदा छोरो जन्मिँदाभै हर्षका साथ दसै आँला एकापसमा जोडेर अत्यन्त खुसी प्रकट गर्दै हल्लाखल्ला गरेर रमाइलो गर्छन् ।

प्र सप्तहोता सनकादरोचत मातुरुपस्थे यदशोचदूधनि ।

न नि मिषति सुराणो दिवेदिवे यदसुरस्य जठरादजायत ॥१४॥

सनातन अग्निदेवलाई सात होताले दीप्तिमान् गराउँछन् । यिनी माता पृथिवीका काखमा जलका नजिकैको स्थानमा शोभायमान रहँदा आकर्षक देखिन्छन् । यिनी कहिल्यै ननिदाए पनि सधैं उस्तै ठाउँ रहन्छन् । यिनी अत्यन्त बलवान् गर्भबाट उत्पन्न हुन्छन् ।

अमित्रायुधो मरुतामिव प्रयाः प्रथमजा ब्रह्मणो विश्वमिह्निदुः ।

धुम्नवद्ब्रह्म कुशिकास एरि एकएको दमे अग्निं समीधरे ॥१५॥

मरुत्को सेनाभै युद्ध गर्ने र ब्रह्माका पुत्रहरूमा सबैभन्दा जेठा कुशिकका वंशज ऋषिहरूले संसार चिनेका छन् । उनीहरू तेजस्वी हविष्यान्नसहित स्तोत्रले अग्निदेवको स्तुति गर्दछन् । उनीहरू यज्ञका निम्ति आफ्ना घरमा अग्निदेवलाई जगाउँछन् ।

यदद्यं त्वा प्रयति यज्ञे अस्मिन्होतश्चिकित्वाऽवृणीमहीह

ध्रुवमया ध्रुवमुताशमिष्टाः प्रजानन्विद्वाँ उप याहि सोमम् ॥१६॥

यज्ञजन्मा असल कर्म सम्पन्न गर्ने, सबै कुरो जानेका हे अग्निदेव । यात्राको यस यज्ञमा हामी तिर्मालाई नै रोन्दछौं । तिमी यसै यज्ञमा बलियो किसिमले स्थापित भएर सबैतिर शान्ति स्थापना गर, हे विद्वान् अग्निदेव । सोमरस पेलेर तयार भएको ज्ञानपण्डि निम्न नात्रिदै रण्ड ग्रहण गर ।

[सूक्त २०]

ऋषि विश्वामित्र । देवता इन्द्र । छन्द - त्रिष्टुप्

इच्छन्ति त्वा सोम्यासः सखायः सुवन्ति सोमं दधति प्रयासि ।

तितिक्षन्ते अभिशस्तिं जनानामिन्द्र त्वादा कश्चन हि प्रकेतः ॥१॥

हे इन्द्रदेव । सोमयाग गर्ने सखाहरू ऋत्विक्हरू तिम्रो स्तवन गर्ने रण्ड गदछन् । उनीहरू तिम्रा लागि सोमरस छानेर तयार गदछन् र हविष्यान्न धारण गर्दछन् । उनीहरू जत्रको हिंस्रक प्रहार सहन गदछन् । हे इन्द्रदेव । तिमीभन्दा प्रसिद्ध अर्को को होला ?

न ते दूरे परमा चिद्रजास्या तु प्र याहि हरिवो हरिभ्याम्

स्थिराय वृष्णे सवना कुतेमा युक्ता ग्रावाणः समिधाने अग्नौ । २॥

साह्रै चाँडो कुद्ने अश्व भएका हे इन्द्रदेव । अग्नि नै ठाढा भएका पनि तिम्रा लागि ठाढा खेड्छन् । किनभने तिम्रो अश्व सबै ठाउँमा पुग्छ । तिमी स्थायी बलले युक्त र चरित्रको कुरा पुन्यारदिने हो । तिम्रै लागि भनेर यज्ञ आदि कार्य सम्पन्न गरिएका छन् । यहाँ अग्नि देवलाई सोमरस पेल्नका लागि ढुङ्गाहरू काम लाग्दछन् ।

इन्द्रः सुशिप्रो मधवा तरुत्रो महाप्रातस्तुविकूर्मिर्ऋषावान् ।

यद्युग्रो धा बाधितो मर्त्येषु क्वणं त्या ते वृषभ वीर्याणि ॥३॥

हे चाहिएको कुरो पुन्यारदिने इन्द्रदेव । तिमी धनी राम्रो टापी लगाउने शत्रुको विनाश गर्ने, महान् अनुशासन पालन गर्ने, विभिन्न कर्म सम्पन्न गर्ने र विकराल छौ । वृद्ध टाँगेर तिनी मर्त्यसका लागि जस्तो पराक्रम गर्दछौ त्यो सामर्थ्य कहाँ छ ?

त्वं हि ध्या च्यावयन्नच्युतान्येको वृत्रा चरसि जिघ्रमानः ।

तव द्यावापृथिवी पर्वतासोऽनु व्रताय निमितेव तस्थुः ॥४॥

हे इन्द्रदेव । अत्यन्त बलिया शत्रुलाई तिमीले एकलै उडिबास लगायौ । वृत्रलाई मादै सबैतिर ढुलेका धियाँ सम्पूर्ण द्यावापृथिवी र बलिया पर्वतहरू तिम्रै इत्तन गद । निश्चल र सजिना भइदिन्छन् ।

उतभये पुरुहूत श्रवोभिरेको दृढहमवदो वृत्रहा सन् ।

इमे चिदिन्द्र रोदसी अपारे यत्संगृभ्णा मधवन्काशिरिते ॥५॥

हे श्रेष्ठ गुहार मानका लागि बोलाउने ऐश्वर्यशाली इन्द्रदेव । मनयुक्त भएका तिमीले वृत्रलाई एकलै मोरेर निडर हुने वचन बोल्छौ । त्यो नै पूर्ण रूपमा सत्य हो । ठाढा रहका द्यावा र पृथिवीलाई तिमीले संयुक्त गराएकाले महिमा परेकात भएको छ ।

प्र सू त इन्द्र प्रवता हरिभ्यां प्र ते वज्रः प्रमृणन्नेतु शत्रून्

जहि प्रतीचो अनूचः पराचो विश्वं सत्यं कृणुहि विष्टमस्तु ॥६॥

हे इन्द्रदेव । हरियो रङ्गका अश्वले तानेको तिम्रै रथ उचित मार्गमा अघि बढेको तिम्रो वज्र शत्रु मादै अगाडि जाओस् । तिमी अगाडिबाट भाडने गल्छिन्बाट ताडने र टाढाबाट भाडने शत्रु विनाश गर । मानिसलाई विश्वसत्यका कर्ममा एवम् हुने सामर्थ्य देऊ ।

यस्मै धायुरदधा मर्त्यायाभस्तं चिद्भजते गेह्यो सः ।

भद्रा त इन्द्र सुमतिर्धृताची सहस्रदाना पुरुहूत रतिः ॥७॥

हे धेरैले बोलाउने गरका इन्द्रदेव । आफूले धारण गरेको ऐश्वर्य मानिसलाई प्रदान गर्छौ । पहिले कहिल्यै पाउन नसकेका पशु, घर आदि वैभव त्यस मानिसले प्राप्त गर्दछ । धिउ आदि हव्यले खुसी भएका तिर्माबाट पाएको कृपा हितकारी हुन्छ । तिम्रो दान अनन्त ऐश्वर्यले भरिएको होस् ।

सहदानु पुरुषत क्षियन्तमहस्तमिन्द्र सं पिणक्कृणारम् ।

अभि वृत्रं वर्धमानं पियारुमपादमिन्द्र तवसा जघन्य ॥८॥

हे धेरैबाट बोलाइने इन्द्रदेव । यानीहरूका तिमी आश्रयदाता हो । साह्रै चको गजना गर्ने वृत्रलाई तिमीले हात नभएको डुँडो बनाएर टुक्राटुक्रा पार्थौ । हे इन्द्रदेव । तिमीले उल्टै आएको र हिंस्रक स्वभावका वृत्रलाई गोडविनाको खोरन्डो बनाएर बलपूर्वक मारेका थियौ ।

नि सामनामिषिरामिन्द्र भूमिं महीमपारं सदनं ससत्त्व ।

अस्तभनाद् द्यां वृषभो अन्तरिक्षमर्चन्तपस्त्वयेह प्रसूताः ॥९॥

हे इन्द्रदेव , अत्यन्त विस्तृत रूपमा फैलिएका पृथ्वीलाई तिमीले अन्नका खाना र सम्मानताको भावनाले सम्पन्न बनाएर उपयुक्त स्थानमा स्थापित गरायौ हे चाहिएको कुरो पुग्यइदिने इन्द्रदेव । तिमीले अन्तरिक्ष र द्दुलोक पनि धारण गरेका छौ । तिमीबाट बगाइएको जलको प्रवाह यसै भूमिमा बगेम्

अलातृणो वल इन्द्र व्रजो गोः पुर इन्तोर्ध्वमानो व्यार ।

सुगान्धो अकुणोत्रिरेजे गाः प्रोवन्वाणीः पुरुरहृद् धमन्तीः ॥१०॥

हे इन्द्रदेव ! सूर्यका रश्मिसमूहमा अधिकार भएको, सङ्ग्रहशील तिस्रा वज्रदेखि डराएको बल नामको असुर टुक्राटुक्रा भयो त्यसपछि जलप्रवाह बग्नका लागि तिमीले बाटो सजिलो पारिदियौ । स्तुति गर्न योग्य र धेरैल बोलाइएका इन्द्रदेवबाट प्रेरित भएर सुसाउँदै पानीको धारो बग्न थाल्यो

एको द्वे वसुमती समीची इन्द्र आ पप्रौ पृथिवीमुत द्याम् ।

उत्तान्तरिक्षदधि नः समीक इषो रथीः सयुजः शूरा वाजान् ॥११॥

इन्द्रदेवले एक्लै पृथिवी र द्यावा आपसमा सङ्गठित गराएर धन एकत्र गर्ने काम पूर्ण गरेका छन् । हे शूरवीर इन्द्रदेव उत्तम रथी जस्ता तिमी वेगपूर्वक कुद्ने अश्वलाई रथमा जोडेर हामीहरूका बीचमा उपस्थित हुने कृपा गर ।

दिशः सूर्यो न मिनाति प्रदिष्य दिवेदिवे हयश्चप्रसूताः ।

सं यदानडध्वन आदिदक्षैर्विमोचनं कृणुते तत्त्वस्य ॥१२॥

इन्द्रदेवबाट प्रेरित भएर सूर्यले निश्चित दिशा अनुसरण गरेका छन् । उनी अश्वमा आफ्नो गन्तव्य पूरा गरेपछि अश्व खोल्दछन् । यो पनि इन्द्रदेवकै लागि गरेका छन् ।

दिदृक्षन्त उपसो यामव्रत्तोर्विवस्वत्या महि चित्रमनीकम् ।

विश्वे जानन्ति महिना यदागादिन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुणि ॥१३॥

रात बिनेर उषा प्रकट हुँदा सबै मानिसहरू उनै महान् र विचित्र सूर्यदेवका तेजको दर्शन गर्ने रहर गर्दछन् । उषाको आगमन भएपछि मानिसहरू इन्द्रदेवका लागि हितकारी यज्ञ आदि महान् कार्य गर्नु आफ्नो कर्तव्य ठान्दछन् ।

महि ज्योतिर्निहित वक्षशास्वामा पक्वं चरति बिभ्रती गौः ।

विश्वं स्वाद्य सम्भृतमुस्रियायां यत्सीभिन्द्रो अदधाद्भोजनाय ॥१४॥

जलको प्रवाहभित्र इन्द्रदेवले विशाल तेज स्थापित गरेका छन् । उनले जलभन्दा बढी स्वादिलो दुध घिउ आदि भोज्य पदार्थ गाईभित्र स्थापित गरेका छन् । भर्खर ब्याएका गाई दुध लिएर चहार्ने गर्दछन्

इन्द्र दृष्ट्वा यामकोशा अपूवन्त्यज्ञाय शिक्ष गृणते सखिभ्यः ।

दुर्मायवो दुरेवा मर्त्यासो निषङ्गिणो रिपवो इन्त्वासः ॥१५॥

हे इन्द्रदेव , शत्रुले बाधा उत्पन्न गराउँदा तिमी वरिलो भइदेऊ । यज्ञ र स्तुति गर्ने मित्रलाई मन गरेका बाटामा प्रेरित गर । शस्त्र प्रहार गर्ने, कुमार्गमा लागेका, बाण नगिद लिएका शत्रु तिमीलाई मारिदिनुपर्दछ

सं घोषः शृण्वेऽवमैरिमित्रैर्जही न्येषशनिं तपिष्ठाम् ।

वृक्षेमधस्ताद्वि रुजा सहस्व जहि रक्षो मधवन् रन्धयस्व ॥१६॥

हे इन्द्रदेव नजिकै शत्रुले छोडेका हतियारको शब्द सुनिँदै छ , दुःख दिने हतियारले तिमी शत्रुको विनाश गर । उनीहरूको जरे मारिदेऊ । राक्षसलाई सताऊ, पराजित गराऊ र तिनीहरूको वध गरेर यज्ञका काममा लाग

उदबुह रक्षः सहमूलमिन्द्र वृक्षा मध्यं प्रत्यग्रं शृणीहि ।

आ कीवतः सललूकं चकयं ब्रह्मद्विषे तपुषि हेतिमस्य ॥१७॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी राक्षसको जरो उखेल, माभको भाग टुक्रा पर र टुप्पो छिर्मान्दोर लोभ राक्षसलाई पर भगाऊ असल ज्ञानका कामसित तिमि गर्नेलाई भयङ्कर हतियारले प्रहार गर

स्वस्तये वाजिभिश्च प्रणेतः सं यन्महीरिष आसत्सि पूर्वी ।

रायो वन्तारो बृहतः स्यामास्मे अस्तु भग इन्द्र प्रजावान् ॥१८॥

हे समार अनुशासित गर्ने इन्द्रदेव ! कल्याणका लागि हामीलाई यक्ष दऊ हाम्रो हाम्रो नजिकै हुँदा हामी वनन्त यत्र र मनगो धनका अधिपति बनेौ हामीलाई पुत्रपौत्रादिको सम्पन्नता प्राप्त होस्

आ नो भर भगमिन्द्र ह्युमन्तं नि ते देष्णस्य धीमहि प्रेके ।

ऊर्वह्व पप्रथे कामो अस्मे तपा पृण वसुपते वसूनाम् ॥१९॥

हे दानशील इन्द्रदेव ! हामीलाई तेजस्सम्पन्न एश्वर्यले परिपूर्ण गराऊ हाम्रो निम्नो दान ग्रहण गर्दछौ । हाम्रो रहर समुद्रको आगोजस्तै भएर बह्दछ हे धनमध्ये असल धनका अधिपति इन्द्रदेव ! हाम्रो इच्छा तिमी पूरा गर

इमं कामं मन्दया गोभिरश्वैश्चन्द्रवता राधसा पप्रथश्च ।

स्वयं यो मतिभिस्तुभ्यं विप्रा इन्द्राय वाहः कुशिकासो अक्रुत ॥२०॥

हे इन्द्रदेव ! हाम्रो रहर पूरा गराऊ हामीलाई गाढ यक्ष र खुसीप्रदान गर्ने यत्न सम्पन्न गराऊ स्वर्ग आदिका सुखको आशा गर्ने र वृद्धिमान् कुशिकका वंशजले प्रदान गर्न सक्ने स्त्रीको सम्पादन गरेका छन्

आ नो गोत्रा ददृहि गोपते गाः समस्मभ्यं सनयो यन्तु वाजा

दिवक्षा असि वृषभ सत्यशुष्मोऽस्मभ्यं सु मघवन्बोधि गोदा ॥२१॥

हे स्वर्गका अधिपति इन्द्रदेव ! मेघ च्यातेर हामीलाई पानी देऊ रान रान गराऊ हामीलाई देऊ तिमी ह्यूलोकमा व्याप्त भएर रहेका छौ हे सत्यका बलले सम्पन्न र यत्न सम्पन्न इन्द्रदेव ! ज्ञान प्रदान गर्ने तिमी हामीलाई सर्वान्कुष्ट ज्ञान प्रदान गर ।

शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रमस्मिन्भरे नूतनं वाजसातौ ।

शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि सञ्चितं धनानाम् ॥२२॥

धनधान्यले सम्पन्न वैभवशाली युद्धमा उत्साहपूर्वक विजय प्राप्त गर्ने भन्दा नवको सेनालाई विनाश गर्ने, यात्रकबाट गरिएका स्तुतिगान सुनिदिने हे इन्द्रदेव ! तिम्रो आदेशको कामना गर्दै तिमीलाई आह्वान गर्दछौ

[सूक्त - ११]

ऋषि विश्वामित्र गार्धिन देवता - इन्द्र छन्द त्रिन्द

शासद्ब्रह्मिर्बुहितुर्नप्यं गाद्विद्वौ ऋतस्य दीधिति सपर्यन् ।

पिता यत्र दुहितुः सेकमुञ्जत्सं शम्येन मनसा दधन्वे ॥१॥

विद्वान् पुत्रहीन पिताले सामर्थ्यवान् ज्वाइँको सत्कार गरेर छोरीका शोभाकार रूपमा स्वीकार गर्दछन् । पिताले पुत्रीलाई विवाहका लागि योग्य बनाएपछि मन्त्रले बन्धन सुखको अनुभव गर्दछ

न जामये तान्वो रिवधमारेवचकार गर्भं सनिनुनिधानम्

यदी मातरो जनयन्त वह्निमन्यः कर्ता सकृतोऽन्य क्रन्धन् ॥२॥

डाजुभाइले विदीबहिनीलाई पैतृक सम्पत्तिको प्रश दिँदैन्तु तपति उनका पतिलाई नयाँ घरजमका लागि योग्य बनाउँछन् मातापिताले छोरो र छोरी एक सम्मान रूपमा जन्माएका हुन्छन् । तामध्ये एउटा छोरो हुनाले पैतृक कर्म सम्पन्न गर्दछ र अर्को छोरी हुनाले सम्मान र शोभा धारण गरेकी हुन्छे ।

अग्निर्जज्ञे जुह्वार रेजमानो महस्पुत्रो अरुषस्य प्रयक्षे ।

महान्गर्भो मह्या जातमेषां मही प्रवृद्धयंश्चस्य यज्ञे ॥३॥

हे अत्यन्त तेजस्वी इन्द्रदेव ! तिम्रा निम्ति यज्ञ गर्नका लागि ज्वालाले कम्पायमान अग्निदेव आफ्ना सन्तान उत्पन्न गर्दछन् सन्तानरूपी शिमको जलरूपी गर्भ महान् छ यौषधिरूपी उत्पति पनि महान् छ हे इन्द्रदेव ! तिम्रा यज्ञका कारण शिम महानतातर्फ अग्रसर भएका छ

अभि जैत्रीरसचन्त स्पृधानं महि ज्योतिस्तमसो निरजान् ।

तं जानतीः प्रत्युदायशुभासः पतिर्गवामभवदेक इन्द्रः ॥४॥

सधै शत्रुमाथि विजय प्राप्त गर्ने मरुतहरू युद्ध गरिरहेका इन्द्रदेवसँग सम्बन्धित छन् । उनले महान् ज्योतिर्लाई वाक्को अन्धकारबाट मुक्त गरे भन्ने कुरो जानेपछि उषाहरू उदाए । यी सबै क्रियाहरूका नियन्त्रक केवल इन्द्रदेव नै हुन् ।

वीडौ सतीरभि धीरा अतुन्दन्प्राषाह्निवन्मनसा सप्त विप्राः ।

विश्वामिन्दन्पथ्यानुतस्य प्रजानश्रिता नमसा विवेश ॥५॥

बुद्धिमान् र मेधावी सत ऋषिहरूले सुदृढ पर्वतले थुनिराखेका गाई दखे उँभो लाग्न खोज्ने, असल चिन्तनमा लागिरहने, सफा मनले यज्ञको मार्ग केलाउँदै उनीहरूले त्यस रश्मिको बाटो पत्ता लगाए ऋषिहरूका सबै काम देखेका इन्द्रदेव स्तोत्रसँगै यज्ञमा प्रवेश गरे ।

विदद्यदी सरमा रुग्णमद्रेर्महि पाथः पूर्य्यं सप्रघवकः ।

अग्रं नयत्सुपद्यक्षराणामच्छा रवं प्रथमा जानती गात् ॥६॥

सरमाले पर्वतजस्तो आकार भएका वृत्रका भत्केको ठाउँ फेला पारेपछि इन्द्रदेवले एउटा सोभो र फराकिलो बाटो बनाए । राम्रो खुट्टा हुने सरमाले इन्द्रदेवलाई त्यस पथमा लगिन् असुरहरूले पर्वतमा लुकाए राखेका गाईको शब्द सुनेर सबैभन्दा पहिले सरमाले इन्द्रदेवसित जाँदा त्यहाँ गाई भेटिए

अगच्छद् विप्रतमः सखीयन्नसूदयत्सुकृते गर्भमद्रिः ।

सस्नानं मयौ युवभिर्मखल्यन्नथाभवदङ्गिराः सद्यो अर्चन् ॥७॥

गतिले ज्ञान र उचित कर्म भएका इन्द्रदेव अङ्गिराहरूसित मित्रताको रहस्य गर्दै पर्वतका नजिकै पुगे पर्वतको आकारमा रहेका असुरले आफ्ना गर्भमा लुकाएका गाई प्रकट गर्‍यो इन्द्रदेवले मरुतहरूका सहायताले युद्ध गरेर शत्रु मारेपछि गाई फेला परे । त्यसपछि अङ्गिराहरूले इन्द्रदेवको अर्चना तत्काल प्रारम्भ गरे

सतः सतः प्रतिमानं पुरोभूर्विक्षा वेदं जनिमा हन्ति शुष्णम् ।

प्र पो दिक् पदवीर्गव्युरर्चन्तस्त्रा सखीरमुञ्चश्रिवद्वात् ॥८॥

शुष्णासुरको वध गरेर युद्धमा अगुवाका रूपमा रहँदै मेनाको नेतृत्व गर्ने इन्द्रदेव उत्पन्न भएका सबै पदार्थ चिन्दछन् र प्रतिनिधित्व गर्दछन् यसै असल मार्ग अनुसरण गर्ने र गाईका रूपमा द्रव्यको आशा गर्ने इन्द्रदेव मित्रका रूपमा पूजनीय हुँदै छालोकबाट हामी मित्रहरूका पाप हटाउन् ।

नि गव्यता मनसा सेदुरकैः कृण्वानासो अमृतत्वाय गातुम् ।

इदं चित्रं सदनं भूर्येषां येन मासौ असिबासवृतेन ॥९॥

अङ्गिराका वंशज ऋषिहरू ज्ञान प्राप्तिको आशा गर्दै यज्ञमा प्रवृत्त भए उनीहरूले यज्ञमा बस्ने स्तोत्रबाट अमरता प्राप्त गर्ने उपाय गरे यज्ञ उनीहरूका लागि विशाल स्थान हो यज्ञका माध्यमबाट उनीहरूले महिनाहरूको विभाजन गरे ।

सम्पश्यमाना अमदन्नभि स्वं पयः प्रत्नस्य रेतसो दुधानाः ।

वि रोदसी अतपद्घोष एषां जाते निःष्णामदधुगोषु वीरान् ॥१०॥

गाई भेटेपछि अङ्गिरा ऋषिले खुसी हुँदै पहिलेको जस्तै तिनीहरूबाट बल प्रदान गर्ने दुध दुहे उनको खुसीको आवाज आकाश र पृथ्वीमा व्याप्त भयो । गाई फेला पारेपछि उनले निष्ठापूर्वक गाईको रक्षा गर्न वीर पुरुष खटाए

स जातेभिर्वृत्रहा सेदु हव्यैरुदुभिषा असृजदिन्द्रो अर्कः ।

उरूच्यस्मै धृतवद्भरन्ती मधु स्वादा द्रुदुहे जेन्या गौः ॥११॥

पूजनीय र हव्यका लागि योग्य इन्द्रदेवले मरुतहरूका महतले वृत्रको वध गरे र जलको प्रवाह उत्पन्न गरे । घिउ र दुध धारण गर्ने, अत्यन्त सम्मानित र प्रशंसनीय गाईले इन्द्रदेवका लागि मिठो र स्वादिलो दुध उपलब्ध गराए ।

पित्रे चिष्वक्रुः सदनं समस्मै महि त्विषीमत्सुकृतो वि हि ख्यन् ।

विष्कभन्तः स्कम्भनेना जनित्री आसीना ऊर्ध्वं रभसं वि मिन्वन् ॥१२॥

अङ्गिराहरूले सबैको पालनपोषण गर्ने इन्द्रदेवका लागि अत्यन्त राम्रो ठाउँ खोजेर सफा पारेर त्यहीँ

स्तुति गर्न धनले असल काममा लागेका शिङ्गरहरूले यज्ञमा बस्न सक्ने उन्नति गराउने
छावपुर्वार्थको स्तम्भका रूपमा अन्तरिक्ष यक्षहरू र देवान् इन्द्रलाई धूलोकमा स्थापित गरे

मही यदि धिषणा शिशने धात्सद्योवृष विध्वंरोदस्योः

गिरो यस्मिन्ननवद्याः समीचीर्विधा इन्द्राय तविषीरनुताः ॥१३॥

सन्ध्या हित चित्ताएर निरन्तर उत्पत्तिका बटामा लागेका इन्द्रदेवका लागि असल स्तोत्र गान गरियो
छावपुर्वार्थका साथै शक्तिमा नै उनको एकाधिकार स्थापित भयो

मह्या ते सख्यं वशिम शक्तीरा वृत्रघ्ने नियुतो यन्ति पूर्वाः ।

महि स्तोत्रमथ आगन्म सुरेस्माकं सु मधवन्बोधि गोपाः ॥१४॥

वृत्रको असुर विनाश गर्ने हे इन्द्रदेव हामी मित्रता र अपार शक्ति गन्तका लागि तिमिसित
प्रथम गदछौं भनेका अक्ष तिमिलाई जीवनका लागि बाड्छन् हामी स्तनहरू तिम्रा लागि स्तोत्र
पुष्पदान्छौं हे ऐश्वर्यवान् इन्द्रदेव तिम्रो जनका रक्षक हौ हामिलाई दैन्य ज्ञानले प्रेरित
गराऊ

महि क्षेत्र पुरुश्चन्द्रं विविद्वानादित्सखिभ्यश्चरथं समैरत् ।

इन्द्रो नृभिरजनदीद्यानः साक सूर्यमुपसं गातुमग्निम् ॥१५॥

सबै कुरो आज इन्द्रदेवले आफ्ना मित्रहरूका लागि धेरै ठाउँ र अग्नि देखा धन दान गरे
त्यसपछि राम्रा गाउँ पनि दान गरे दीप्तिमान् इन्द्रदेवले महत्त्वपूर्ण काममा सूर्य उषा अग्नि र
उनहरूको माग बनाए ।

अपश्चिदेष्ट विध्वोरे दमृताः प्र सध्रीचीरसुजङ्घिश्चन्द्राः

मध्वः पुनानाः कविभिः पवित्रैर्द्युभिर्हिवन्त्यक्तुभिर्धनुत्रोः ॥१६॥

शत्रु दमन गराउने इन्द्रदेवले अपसमा सङ्गठित भएर वगै सत्रैला सुत्रे पुराण उपपन्न गरी
अन्न उत्पादक न्यस जलप्रवाहले आग्न सूर्य र वायुबाट शाशित एवं नवभारत मधुर सोमरसलाई
रक्षादान प्ररित गर्दछन् ।

अनु कृष्णे वसुधितौ जिहाते उभे सूर्यस्य महना यजत्रे

परि यते महिमान वृजध्वै सखाय इन्द्र काम्या ऋजिप्या ॥१७॥

हे इन्द्रदेव । सूर्यका शक्तिले अपार वैभव सम्पन्न महत्त्वपूर्ण काममा उन र सतहरू एकले
अर्कालाई पछ्याउँदै निरन्तर गतिमान छन् उभै गरीउन सञ्चाले मन्त्र निरन्तर रूपले प्रवाहित
भएका मित्र र मस्तुदेव शत्रुको विनाश गर्नका लागि सम्पूर्ण ऋजु तिमबाट गर्दछन्

पतिर्भव वृत्रहन्सुतानां गिरा विश्वायुवृषभो वयोधाः ।

आ नो गहि सख्येभिः शिवेभिर्महान्महीभिरुतिभिः सरण्यम् ॥१८॥

हे वृत्र विनाश गर्ने इन्द्रदेव तिम्रो अविनाशनीय शक्तिहरूको कुरा पुनर्गठन र यज्ञ प्रदान गर्ने हौं
हामीबाट श्रद्धासाथ गरिएको स्तुति ग्रहण गरेर यज्ञको आश गरे हुनले तिम्रो महान् छौं आफ्नो
महान् र हितकारी रक्षण समर्थ्यले युक्त तिम्रो मन्त्र भएनले युक्त हेऊ महामन्त्रित अमृगह गर

तमङ्गिरस्वन्नमसा सपर्यन्त्रव्य कृणोमि सन्यस पुराजाम् ।

द्वुहो वि याहि बहुला अदेवी । स्वश्च नो मधवन्सातवे धाः ॥१९॥

हे पुरातन र दिव्ययुष्मद् इन्द्रदेव । नमस्कारको अभिगन्तनसहित हामी तिम्रो पूजा गर्छौं तिम्रा लागि
नयाँ स्तोत्र सम्पादन गर्दछौं हे ऐश्वर्यवान् इन्द्रदेव देवा गुणविहीन देहीलाई हामीबाट टाढा
लैजाऊ र हामीलाई काम लाग्ने धन प्रदान गर

मिहः पावकाः प्रतता अभूवन्त्वस्ति नः पिपृहि पारमासाम् ।

इन्द्र त्व रथिरः पाहि नो रिषो मक्षमक्षु कृणुहि गोजितो नः ॥२०॥

हे इन्द्रदेव । नारीतर बसने जल प्रशस्त मित्रहरूको छ हाम्रो कल्याणका लागि जलाशयलाई
किनारामम्म जलले भरिपूर्ण पारे नीजगर्भ स्थल युक्त हे इन्द्रदेव शत्रुसित दुष्ट सक्न शक्ति र
गाईका रूपमा अपार धन वैभव हामीलाई प्रदान गर

अदेदिष्ट वृत्रहा गोपतिगां अन्तः कृष्णां अरुषैर्धामधिर्गात् ।

प्र सुनुता दिशमान ऋतेन दुरश्च विश्वा अवृणोदप स्वाः ॥२१॥

वृत्रको नारा गर्ने र दिव्य शक्ति सङ्गठित गर्ने हे इन्द्रदेव हामीलाई सत्यभन्दा उपकारी रक्षक

सम्पन्न गराऊ हामी आफ्ना आन्तरिक शत्रुलाई त्यसको तेजस्वी पराक्रमले विनाश गर्न सकौं यज्ञमा हाम्रो हितकारी स्तुति स्वीकार गर्दै हाम्रा सबै दुर्गुण हटाऊ ।

शुनं हुवेम मधवानमिन्द्रमस्मिन्भरे नूतमं वाजसातौ ।

शृण्वन्तमुग्रमृतये समत्सु चन्तं वृत्राणि सज्जितं धनानाम् ॥२२॥

धनधान्यले सम्पन्न वैधव्यशाली, युद्धमा उत्साहपूर्वक विजय प्राप्त गर्ने भयङ्कर शत्रुको सेना विनाश गर्ने, याजकले गरेको स्तुतिगान सुनिदिने हे इन्द्रदेव ! हामी आश्रयको कामना गर्दै तिमीलाई आह्वान गर्दछौं

[सूक्त - ३२]

ऋषि - विश्वामित्र गाथिन । देवता - इन्द्र । छन्द - त्रिष्टुप् ।

इन्द्र सोम सोमपते पिबेष्मं माध्यान्दिनं सवनं चारु यत्ते ।

प्रप्रथ्या शिप्रे मधवमृजीषिन्विमुच्या हरी इह मादयस्व ॥१॥

सोमका स्वामी हे इन्द्रदेव ! मध्य दिनका सवनमा समर्पित गरिएको सोमरस तिमी पान गर ऐश्वर्यवान् र सोमको आशा गर्ने हे इन्द्रदेव ! तिमी आफ्ना दुवै अश्व यहीं खोलेर उनको मुख भराएर सन्तुष्ट गराऊ ।

गवाशिर मन्थिनमिन्द्र शुक्रं पिबा सोमं ररिमा ते मदाय ।

ब्रह्माकुता मारुतेना गणेन सजोषा रुद्रैस्तुपदा वृषस्व ॥२॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी राम्ररी मन्थन गरेर दुध आदि मिसाएको तेजस्वी सोमरस पान गर । हामी तिमीो खुसीका लागि सोम प्रदान गर्दछौं । स्तोता, मरुतपण र रुद्रसँगै तिमी सोमले सन्तुष्ट होऊ र हाम्रा मनको रहर पूरा गराऊ ।

ये ते शुभं ये तविषीमवर्धन्त्रर्बन्त इन्द्र मरुतस्त ओजः ।

माध्यन्दिने सवने वज्रहस्त पिबा रुद्रेभिः सगणः सुशिप्र ॥३॥

हे इन्द्रदेव ! मरुतपणले राम्रो स्तुति गरेर तिम्र शत्रुनाशक बल, सैन्यबल, पराक्रम र सामर्थ्यको बढाउँछन् वज्रजस्तै हात भएका शिरमा टोपी लगाएका हे इन्द्रदेव ! रुद्रका पुत्र मरुतहरूसँगै तिमी दिउँसो मध्याह्नको सवनमा सोमपान गर ।

त इष्वस्य मधुमद्विविप्र इन्द्रस्य शर्धो मरुतो य आसन् ।

येषिर्वत्रस्येषितो विवेदामर्मणे मन्यमानस्य मर्म ॥४॥

इन्द्रदेवको सैन्यबल बढाउने मरुतहरूले उनलाई मिठो बोलीले प्रेरित गरे । मरुतहरूबाट प्रेरित भएका इन्द्रदलले भेद जान्न नसकिने र आफूलाई निकै बलिया ठान्ने वृत्रको भेद थाहा पाएर त्यसको वध गरे ।

मनुष्वदिन्द्र सवनं जुषाणः पिबा सोमं शश्वते वीर्याय ।

स आ ववृत्स्व हर्यश्च यज्ञैः सरण्युभिरपो अर्णो सिसर्षि ॥५॥

हे इन्द्रदेव ! मनुको यज्ञभैँ हाम्रा यस यज्ञको पनि उपभोग गर्दै शाश्वत बल प्राप्तिका लागि सोमपान गर । हरि नामका अश्वका धनी हे इन्द्रदेव ! यज्ञनीय र गतिमान् मरुतहरूसँगै, तिमी हाम्रा यज्ञमा आऊ र हाम्रो हितका लागि जलको वर्षा गराऊ

त्वमपो यद्ध वृत्रं जघनवाँ अत्यौइव प्रासुजः सर्तवाजौ ।

शयानमिन्द्र चरता वधेन वन्निवांसं परि देवीरदेवम् ॥६॥

हे इन्द्रदेव ! अन्तरिक्षको पानी रोकेर प्रकाशविहीन अवस्थामा सुतेका वृत्रलाई तिमीले वज्र प्रहार गरेर मर्च्यौ । उसले रोकेर राखेको जलराशि अश्व खेलेभैँ खेलिदियो ।

यजाम इन्नमसा वृद्धमिन्द्रं बृहन्तमृष्वमजरं युवानम् ।

यस्म प्रिये ममदुर्यज्ञियस्य न रोदसी महिमानं ममाते ॥७॥

यज्ञमा समर्पित हव्यरूपी आहारा, पारर जागृत हुन महान्, अति वृत्ता, अजर, सधैं तन्नेरी रहने इन्द्रदेवलाई हामी नियमपूर्वक पूजा गर्दछौं यज्ञका लागि योग्य इन्द्रदेवको महिमा द्यावापृथिवील पनि मपन गर्न सक्दैनन्

इन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुणि व्रतानि देवा न मिनन्ति विश्वे ।

वाधार यः पृथिवीं द्यामुतेमां जजान सूर्यमुषसं सुदंसाः ॥८॥

पृथ्वी, अन्तरिक्ष र द्युलोक धारण गर्ने उषा एवं सूर्यदेव उन्मत्त गर्ने र महान परक्रमी इन्द्रदेवका असल कार्य र नियम सम्पूर्ण देवशक्तिहरू एकत्र भए पनि रोक्न सक्दैनन्

अद्रोघ सत्यं तव तन्महित्वं सद्यो यज्जातो अपिबो ह सोमम्

न द्याव इन्द्र तवसस्त ओजो नाहा न मासाः शरदो वरन्त ॥९॥

हे शत्रुताहित इन्द्रदेव तिम्रो महिमा नै वास्तविक छ किनभने तिम्रो एकत्र भएर नै सामपान गर्दछौ । तिम्रो अत्यन्त बलशाली छौ । स्वर्ग यदि लोक दिन महिना र वर्षहरू पनि तिम्रा तेजको सामाना गन सक्दैनन्

त्वं सद्यो अपिबो जात इन्द्र मदाय सोमं परमे व्योमन् ।

यद्ध द्यावापृथिवी आविवेशीस्थाभवः पूर्व्यः कारुधायाः ॥१०॥

हे इन्द्रदेव तिमिल उन्मत्त हुनासाथ तुरुन्तै परम शक्तिशाली रहेर खुम्भ हुनुका लागि सोमपान गरेका थियौ जब तिम्रो पृथ्वी र द्युलोकमा व्यापक रूपले विस्तारित भए त सब यात्रकहरूले नै मनको रहर पूरा गरे

अहन्नहि परिशयानमर्णं ओजायमान तुविजात तव्यान् ।

न ते महित्वमनु भूदध द्यौर्यदन्यया स्फिरयाश् क्षमवस्थाः ॥११॥

हे महान पराक्रमी इन्द्रदेव तिम्रो विश्व लोकमा समस्त पदार्थहरू तिम्रोले नै धुनेर सुतेको अहो नाभिका समुद्रलाई माया तिम्रोले पृथ्वीको सिँचण गर्न सक्ने तिम्रो महिमाको सामानता द्युलोक वा अरु कसले पनि गर्न सक्ने

यज्ञो हि त इन्द्र वर्धनो भुदत प्रियः सुतसोमो मिधेधः ।

यज्ञेन यज्ञमव यज्ञियः सन्त्यजस्ते वज्रमहिहत्य आवत् ॥१२॥

हे इन्द्रदेव हाम्रा यज्ञले तिमिलाई शक्तियो पार्दछ यज्ञ यदि कसैको लागि नगर्ने गरेको सोम तिम्रोलाई यज्ञे मन पार्दछ यज्ञन योग्य हाम्रा यज्ञमा बाहु र मस्तिष्क

यज्ञेन्द्रमवसा चक्रे अर्वागैन सुम्नाय नव्यसे ववृत्याम् ।

यः स्तोमेभिववृधे पूर्व्येभिर्यो मध्यमेभिरुत नूतनेभिः ॥१३॥

इन्द्रदेव पुराना मध्यकालका र नयाँ स्तोत्रले बलियो भएका छन् यो नयाँ स्तोत्रहरू संरक्षण प्राप्तिका लागि यज्ञका नजिकै ल्याउनु हाम्रा पनि नाला खाधान र यज्ञ गर्ने इन्द्रदेवलाई यज्ञान गर्ने

विवेष यन्मा धिषणा जजान स्तवै पुरा पार्यादिन्द्रमहः

अहसो यत्र पीपरद्यथा नो नावेव यान्तमुभये हवन्ते ॥१४॥

हाम्रा मनमा इन्द्रदेवको स्तुति गर्ने रहर लगाका बला हाम्रा स्तुति गर्दै हाम्रा टाढा रहेका अमङ्गलकारी दिनभन्दा परिल्ले नै मूर्ति देखौ हाम्रो भाग्यछ इन्द्रदेवले हाम्रोबाट दुखबाट मुक्ति दिनेछन् यज्ञ चलाउनेलाई नदीको दुवै किनारका मानिसले व्यापारधर्म र माता र पिता दुवै पक्षका मानिसले इन्द्रदेवलाई बोलाउँछन्

आपूर्णो अस्य कलशः स्वाहा सेक्तेव कोश सिसिचे पिबध्यै

समु प्रिया आववृत्रमदाय प्रदक्षिणदभि सोमास इन्द्रम् ॥१५॥

समस्तले भरिएको कलश इन्द्रदेवकै लागि हो श्रेतीबलले खत सिँचउ गर्नु हामी इन्द्रदेवलाई स्वाहाको ध्वनिका साथ सोमरसले सिँचउ गर्दछौ प्रिय सोम इन्द्रदेवका मन आनन्दत गराउनका लागि प्रदक्षिणा गर्दै उनका नजिकै पुगेर

न त्वा गभीरः पुरुहूत सिन्धुनाद्रयः परि षन्तो वरन्त ।

इस्था सखिभ्य इषितो यदिन्द्रा दृढहं चिदरुजो गव्यमूर्धम् ॥१६॥

भेरले बोलाउने हे इन्द्रदेव मित्रगत भएर भएर तिम्रो स्निग्धमूढ मुकुटन बलियो भए भन्काले गरिने समुद्र र चारैतिर भेलिपका गर्नेले तिम्रोलाई राम्रै गर्न

शूनं हुवेम मधवानमिन्द्रमस्मिन्भरे नृतम वाजसाली ।

मृष्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि सज्जितं धनानाम् ॥१७॥

धनधान्यले सम्पन्न, वैभवशाली, यूद्धमा उत्साहपूर्वक विजय प्राप्त गर्ने, भयङ्कर शत्रुको सेना विनाश गर्ने, याजकले गरेका स्तुतिगान सुनिदिने हे इन्द्रदेव ! हामी आश्रयको कामना गर्दै तिम्रो आह्वान गर्दछौं

[सूक्त ३३]

ऋषि विश्वामित्र गार्गधन देवता नदी इन्द्र। छन्द त्रिष्टुप अनुष्टुप ।

प्र पर्वतानामुशती ठपस्थादश्चेव विधिते हासमाने ।

गावेव शुभ्रे मातरा रिहाणे विपादस्तुद्री पयसा जवेते ॥१॥

बन्धनबाट फुक्का भएर खुसीले कराउँदै कुदने दुई घोडो अथवा लैना बाछा भेट्न कुदेका दुई वटा माउ गाईजस्ता विपाद र शुतुद्रि नामका नदीहरू पर्वतका फेदीबाट निस्केर समुद्रलाई भेट्ने आशाका साथ तीव्र वेगले बगिरहेका छन् ।

इन्द्रेषिते प्रसवं भिक्षमाणे अच्छा समुद्रं स्थ्येव याथः ।

समाराणे ऊर्मिभिः पिन्वमाने अन्या वामन्यामप्येति शुभ्रे ॥२॥

हे नदी हो ! तिमोहरू दुवै इन्द्रबाट प्रेरित भएर उपयुक्त किसिमले अनुकूल दिशातर्फ प्रवाहमान होओ । हे उजिल्याउनेहरू हा ! आफ्ना तरङ्गले सबैलाई सुखी बनाउँदै तिमोहरू दुवै खाद्यान्न उत्पन्न गर्न सक्षम होओ । दुई वटा रथीभै समुद्रतिर यात्रा गर ।

अच्छा सिन्धु मातृतमामयासं विपाशमुर्वी सुभगामगन्तु ।

वत्समिव मातरा सरिहाणे समानं योनिमनु सञ्चरन्ती ॥३॥

हामी भामाजस्तै स्नेह प्रदान गर्ने शुतुद्रि नदीछेउ गर्छौं र भनगो ऐश्वर्यशिले सम्पन्न विपाशा नदीका छेउ गर्छौं । बाछालाई माया गर्ने गाईजस्ता ती नदीहरू एउटै समुद्रलाई लक्षित स्थान बनाएर निरन्तर रूपमा बग्दै जाँदै छन् भन्ने कुरो विश्वामित्र ऋषिले भने

एना वयं पयसा पिन्वमाना अनु योनिं देवकृतं चरन्तीः ।

न वर्तवे प्रसवः सर्पतक्तः किंयुर्विज्रो नद्यो जोहवीति ॥४॥

जलको प्रवाहले सबैको तिर्खा मेटाउँदै देवताहरूबाट स्थापित स्थानतिर बग्दै गइरहेका निरन्तर प्रवाहमान नदीहरू आफ्ना प्रयासमा कहिल्यै थाकेर बस्दैनन् किन विश्वामित्र ब्राह्मणले तिनको स्तुति गरिरहेका होलान् ?

रमध्व मे वचसे सोम्याय ऋतावरिरुप मुहुर्त्तमैवैः ।

प्र सिन्धुमच्छ बृहती मनीषावस्युद्धे कुशिकस्य सनुः ॥५॥

हे जलले सम्पन्न नदीहरू हो ! हाम्रा मथुर र नम्र वचन सुनेर आफ्नो गति एक क्षणका लागि रोक । हामी कुशिकका पुत्रहरू आफ्नो रक्षाका लागि तिमोहरूजस्ता नदीलाई धेरै किसिमले महान् स्तुति गरेर सम्मान गर्दछौं ।

इन्द्रो अस्मां अरदहज्रबाहुरपाहन्वृत्र परिधिं नदीनाम् ।

देवोऽनयत्सविता सुपाणिस्तस्य वयं प्रसवे साम उर्वीः ॥६॥

हे विश्वामित्र ! वज्रधारी इन्द्रदेवले हामीलाई खनेर निकालेका हुन् । नदीको प्रवाह रोक्ने वृत्रलाई उनले मारिदिए । सबैका प्ररक, उत्तम हात भएका र दीप्तिमान इन्द्रदेवले हामीलाई अधि सर्नका लागि प्रेरित गरे । उनकै आज्ञानुसार हामी जलले पूर्ण भएर बगेका छौं

प्रवाच्यं शश्वधा वीर्यपान्दन्द्रस्य कर्म यदहिं विवृश्वत ।

वि वज्रेण परिषदो जघानायत्रापोऽयनमिच्छमानाः ॥७॥

इन्द्रदेवले अहि नामका असुरलाई मारे उनका त्यो पराक्रमी कर्म सबैका लागि वर्णन गर्न योग्य छ । इन्द्रदेवले आफ्ना चारैतिर रहेका असुरहरू मारेपछि पानीको प्रवाह समुद्रलाई भेट्ने रहर गर्दै बगेको हो ।

एतद्ब्रह्मो जरितर्मापि मृष्टा आ यत्ते घोषानुत्तरा युगानि ।

उब्धेषु कारो प्रति नो जुषस्व मा नो नि कः पुरुषत्रा नमस्ते ॥८॥

हे स्तोत्र ! तिमिले आफ्ना स्तुतिको भन्ड कहिल्यै नबिर्स आउँदा समयमा यत्तमा यस्तै वचन

उदकापण परे हास्य मत्वा गन् । तिमिरात् शमी नमस्कार गच्छौ ।
मर्निराले सम्पन्न गरका कायलाइ कलित्वा हल गगनू ।

ओ धु स्वसारः कारवे शृणोत ययौ वो दूरादनसा रथेन ।

नि धू नमध्वं भवता सुपारा अधोअक्षा- सिन्धवः स्रोत्याभिः । १।

हे दिव्य-महिर्नज्जन नरहर हो । तमा स्तुति गच्छी नुन । तिमिरात्का मर्निराले हामी धेरै टाढादाखि
१५ र १६ लायार बाएक हौ । निमाहरू आफ्ना प्रवाहसँगै मर्निराले र रथको धुराभन्दा तल
गच्छौ । तसँगै भएपछि हामी सुनिस्त्यामाधु तन सक्छौ

आ ते कारो शृणवामा वचासि ययाथ दूरादनसा रथेन ।

नि ते नसै पीयानेव योषा मर्यायेव कन्या शश्वचै ते । १०।

हे मर्निर । हामी नदीहरू तिम्रो स्तुति सुन्दछौ । त्यसैले सन्तानलाइ द्याउ । तमाउन यामा भुक्ने भैं
शश्वत पत्तिका लागि यनौ । भुक्दिने भैं लागि हामी पनि भुक्नेका छौ ।

यदङ्ग त्वा भरताः सन्तरेयुराव्यन्त्राम इषित इन्द्रजुतः ।

अर्षादह प्रसवः सर्गातक्त आ वो वृणे सुमति यज्ञियानाम् । ११

हे नदीहरू । हे एतन्तपोः गर्ने वृषको दिमाहरूलाइ परे रन । उन्तना मा मर्निराले समूहमा
इष्टेवको देवा र तिम्राहरूको लोभ होम् । तमा गर्न सक्नु । तिम्रो नदी नदी योग्य छौ । हामी
दिने तिम्राहरूका देवान् । उन्तप्रवहलाई राम्रो स्तुति गच्छौ ।

अतारिधुर्भता गव्यवः समभक्त विप्रः सुमति नदीनाम् ।

प्र पिन्वध्वमिषयती । सुराधा भा वक्षणाः पूणध्वं यात शैभन् । १२

हे नदीहरू । भोगागवको तस्य तिम्रो निमाहरूलाइ तन । तन चहने सबै पर लाग्ने ।
तनोहरूले तिम्रीहरूका लागि उन्त स्तुति इषिध्वन् । तिम्रो नदी र उन्तम प्रेक्षयले
सम्पन्न भएर कनोनहर पार्नले परितुर्ग परे । छिता गतिमा जाय ।

उद्ग ऊर्मिः शम्या हन्त्वापो यावत्राणि मुञ्चत ।

मादुष्कृतौ व्येनसाध्न्यौ शूनमारताम् । १३।

हे नदीहरू । निमाहरूका छल रथको शृणोत केँकडरहुन । हे वनसाधन । परहित पनिन्दित
नदीहरू । तिम्रीहरूलाई कुनै प्राप्ता नदोस् ।

[सूक्त ३४]

ऋषि विश्वामित्राथिय देवता इन्द्र छन्द यजुः

इन्द्रः पूर्भिदातिरद्वासमकैर्विदद्वसुर्दयमानो विशात्रून्

ब्रह्मजुतस्तन्वा वावुधानो भूरिदात्र आपृणद्रौदसी उभे । १।

यत्रका कल्ला खम्भ । तन मर्निराले । उन्तवान इन्द्रदेवले उन्त तन उन्तवान मारेर भस्म
गरा । स्तुतिने गरेर । उन्तले दारले । उदे विभिन्न यन्त्र धरा । तन उन्तवाने उन्त । पृथिवी
दोन्तले उन्त गच्छ ।

मखस्य ते तविषस्य प्र जूतिमियमि वाचममृताय भूषन्

इन्द्र क्षितीनामसि मानुषीणा विशां दैवीनामुत पूर्वयावा । २।

हे नदी । तमा उन्तय । उन्तले छ । तिम्रोले विभिन्न गच्छे हामी भस्म प्रापितका लागि
प्रेरक स्तोत्रको उच्चरण गच्छौ । हामी मर्निर । देवताहरूका लागि निमा भग्ना भउदछ ।

इन्द्रो वृत्रमवृणोच्छर्धनीतिः प्र सायिनाममिनाद्वर्पणीतिः

अहन्व्यंसमुशधवनेष्वाविर्वेना अकृणोब्राम्याणाम् । ३।

नदीमा कृशले ५२ दवल ०२ सुताई रने । कयकुशले इन्द्रदेवले शत्रुको वध गर्ने इच्छा गरेर
मरावी भस्म गरे । उन्तले वनम लकको आश्विनाका सुतालाई नष्ट गरेर आधकारमा
भस्म गरेका गच्छ ।

इन्द्रः स्वर्षा जनयन्नहानि जिगायोशिशिभिः पृतना अभिषिष्टः ।

प्रारोचयन्मनवे केतुमह्यामविन्दज्ज्योतिर्वृहते रणाय । ४।

तनका सुत्रका निम्ति उन्त । दिने इन्द्रदेवले दिन उत्पन्न गरेर युद्धको रहर गर्ने मरतहरूसँगै शत्रु
उन परेछ । तन मरतहरू मर्निराले लागि दिनको पृथना दिने सूर्यदेव प्रकट गरे । उनले महान्
पृथना वज्र ब्रह्मको निम्ति स्तोत्र ब्रह्म गरे ।

इन्द्रस्तुजो बर्हणा आ विवेश नृवद्धानो नर्या पुरुषि ।

अचेतयद्विद्य इषा जरित्रे प्रेम वर्णमतिरच्छ्रुक्रमासाम् ॥५॥

अनन्त सामर्थ्य धारण गरेर नतुल्य गर्ने इन्द्रदेवले अवरोध उन्मूलन गर्ने शत्रुपक्षका सेनाका जीवमा पसेर छिन्नभिन्न गराए । उनले स्तुति गर्नेहरूका लागि उषालाई चेतन्य गराए र उनका स्वच्छ वर्णको दीप्ति बढाइदिए ।

महो महानि पनयन्त्यस्येन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुषि ।

वृजनेन वृजिनान्तस् पिपेष् मायाभिर्दस्यूरभिभूत्योजः ॥६॥

स्तोताहरू महान् पराक्रमी इन्द्रदेवका असल कर्मको गुणगान गर्दछन् । इन्द्रदेव आफ्ना सामर्थ्यले शत्रु परास्त गर्दछन् । उनले आफ्नै बलले मायाद्वारा बलवान् दस्युलाई पूर्ण रूपमा नष्ट गरे ।

युधेन्द्रो महा वरिषश्चकार देवेभ्यः सप्ततिश्चर्षिप्राः ।

विवस्वतः सदाने अस्य तानि विप्रा उक्थेभिः कवयो गृणन्ति ॥७॥

देववृत्तिका प्रणेत, अधिपति र मानिसलाई शक्ति प्रदान गरेर उनीहरूको रहस्य पूरा गराउने इन्द्रदेवले आफ्नै महत्त्वले युद्धमा शत्रु परास्त गरे । उनको धन लिएर स्तोतालाई दिए । बुद्धिमान् स्तोताहरू यजमानका घरमा इन्द्रदेवका त्यस असल कामको चर्चा र प्रशंसा गर्दछन् ।

सत्रासाहं वरेष्यं सस्रोदा ससवांस स्वरपश्च देवीः ।

ससान यः पृथिवीं द्यातुमेमामिन्द्र मदन्त्यनु धोरणासः ॥८॥

स्तोताहरू शत्रुविजेता, स्वीकार्य, बलप्रदाता, स्वर्गीय सुख र दीप्तिमान् जनका अधिपति इन्द्रदेवलाई उतम स्तुतिले प्रार्थना गर्दछन् । उनैले हुलोक र पृथिवीलोकलाई आफ्ना ऐश्वर्यका बलमा अड्याएका छन् ।

ससानात्प्रीं उत सूर्यं ससानेन्द्रः ससानं पुरुभोजसं गाम् ।

हिरण्ययमुत भोगं ससान हत्वी दस्युप्राप्य वर्णमावत ॥९॥

इन्द्रदेवले अत्यन्त नामको उड्डा घोडा दान गरे । सूर्य र पर्याप्त भोजन प्रदान गर्ने गाई दान गरे । सुनौलो अलङ्कार र भोज्य पदार्थ दान गरे । दस्युलाई मारेर आयको रक्षा गरे ।

इन्द्र ओषधीरसनोदहानि वनस्पतीरसनोदन्तरिक्षम् ।

बिभेद वलं ननुदे विवाचोऽथाभवद्वमिताभिर्नृणाम् ॥१०॥

इन्द्रदेवले प्राणीको कल्याणका लागि औषधि प्रदान गरेका छन्, दितको उज्यालो दान गरेका छन्, वनस्पति र वनतरिक्ष प्रदान गरेका छन् । उनले वल नामका असुरलाई गिँडे, प्रतिवादीलाई पर पुर्याए र युद्धका अगाडि अभिएका शत्रु दमन गरेका छन् ।

शुनं हुवेम मयवानमिन्द्रमस्मिन्धरे नृतर्म वाजसातौ ।

शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु व्रन्तं वृत्राणि सज्जितं धनानाम् ॥११॥

धनधान्यले सम्पन्न, नैभवशाली युद्धमा उन्माहपूर्वक विजय प्राप्त गर्ने भयङ्कर शत्रुको सेना विनाश गर्ने, याजकहरूले गरेको स्तुतिगान सुनिदिने हे इन्द्रदेव । हामी आश्रयको कामना गर्दै तिघ्रो आह्वान गर्दछौं

[सूक्त २५]

ऋषि विश्वामित्र गायिन । देवता इन्द्र । छन्द - त्रिष्टुप्

तिष्ठा हरी रथ आ युज्यमाना याहि वायुर्न नियुतो नो अच्छ ।

पिबास्यन्धो अभिषृष्ट्ये अस्मे इन्द्र स्वाहा ररिमा ते मदाय ॥१॥

हे इन्द्रदेव । वायुको नियुत नामको अश्व नारेको जस्तै तिघ्रो हरि नामको अश्व नारेको रथमा, जसले हामीकहाँ आउ । हामीले प्रदान गरेको हविष्याश्रुर्मा सोमरस पान गर । तिम्रीलाई खुसी पार्ने हामी स्वाहाका साथ सोमरस प्रदान गर्दछौं

उपाजिरा पुरुहताय सप्तौ हरी रथस्य शूर्प्या युनज्जि

द्रवद्यथा सम्भूतं विश्वतश्चिदुपेमं यज्ञमा वहात इन्द्रम् ॥२॥

अनेकौले बोलाउने गरेका इन्द्रदेवको आगमन चढे होस् भनेर रथका अघिल्ला भागमा दूई वटा अश्व नारिएका हुन्छन् । ती अश्वले जतामुकैबाट इन्द्रदेवलाई सबै किसिमका साधनले सम्पन्न यम देवयज्ञमा तुरुन्तै ल्याऊन् । १

उपो नयस्व वृषणा तपुष्योत्तेमव त्वं वृषभ स्वधावः ।

प्रसेतामश्वा वि मुचेह शोणा दिवेदिवे सदृशीरद्धि धानाः ॥३॥

हे बाजेको कुरा पुन्यादिने र अन्नका धना इन्द्रदेव ! तिम्रो बलवान् एव प्रदत्त गर्ने अश्वलाई नजिकै लिंग भाऊ र यजमानको रक्षा गर तिमी रत्ता बञ्चले यहाँ भए पनि सक्नु भनेर खाल तिमी दिनहुँ असल हविष्यान्न ग्रहण गर

ब्रह्मणा ते ब्रह्मयुजा युनिज्म हरी सखाया सधमाद आशू

स्थिरं रथं सुखमिन्द्राधितिष्ठन्नाजानन्विद्धौ उप याहि सोमम् ॥४॥

हे इन्द्रदेव ! मन्त्रले नगरिने युद्धमा कीर्ति सम्पन्न मित्रभाव सम्पन्न हुने अश्वलाई हामी मन्त्रले नै योजित गर्दछौं हे इन्द्रदेव ! अलियो र मुखदार्या रथमा अस्त्र सम्पन्न नजिक आऊ तिमी सबै खालका यज्ञका विषयमा ज्ञात्र विद्वान् हो

मा ते हरी वृषणा वीतपृष्ठा नि रीरमन्यजमानासो अन्ये ।

अत्यायाहि शश्वतो वयं तेऽर सुतेभिः कृणवाम सोमैः ॥५॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रा बलवान् र सुन्दर पिठ्युँ भएका हरि नामक अश्वलाई यजमानले पनि सन्तुष्ट गराऊ हामी पेलेर तयार गरेको सोमरसले तिमीलाई सन्तुष्ट गर्नेछौं तिमी अरु सबै यजमानहरूलाई छोडेर हामीकहाँ आऊ

तवायं सोमस्त्वमेह्यर्वाह शश्वत्तमं सुमना अस्य पाहि ।

अस्मिन्यज्ञे बहिष्या निषद्या दधिष्वेमं जतर इन्दुमिन्द्र ॥६॥

हे इन्द्रदेव ! यो सोमरस तिम्रै लागि हो हाम्रोतिर तिमी फर्क ! यो सोमरस पान गर हाम्रा यज्ञमा कुराका यामदमा अमेर सोम आफ्ना गेटम पुर्‍याऊ

स्तीर्य ते बर्हिः सुत इन्द्र सोमः कृता धाना अत्तवे ते हतिभ्यन्

तदोक्ते पुरुशाकाय वृष्णे मरुत्वते दुभ्यं राता हवीषि ॥७॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रा लागि कुशको यामन बोछ्यागर सोमरस पान गर्ने अश्वलाई तिम्रा दुवै अश्वले खाने दाना तयार छ यो यज्ञ तिम्रै निवामस्थान हो तिम्रै सम्पन्नताको लागि कुशको पुर्‍याईदिने र मरुत्वरुपा सेनाले सम्पन्न छौ तिम्रा लागि हवि दिएका छौं

इमं नरः पर्वतास्तुभ्यमापः समिन्द्र गोभिर्मधुमन्तमक्रन्

तस्यागत्या सुमना ऋष्य पाहि प्रजानन्विद्वान्यथारि अनु स्व ॥८॥

हे इन्द्रदेव ! भन्विकहरूले तिम्रा लागि दड्डाले पेलेर निकाल्ने सोमरस तयार गरेका छन् दुध मिसाएर त्यसलाई अन्न खाँदालो गरेका छन् यो अन्न जसले जानका विद्वान् इन्द्रदेव हाम्रो स्तुति युष्कर असल मनले सोमपान गर

यौं आभजो मरुत इन्द्र सोमे ये त्वामवर्धन्नभवनाणस्ते

तेभिरेत सजोषा वावशानोऽग्नेः पिब जिह्वया सोममिन्द्र ॥९॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रोले समयगमा सम्मानित गरेका मरुत्वरुप अश्वलाई अलियो बनाउँछन् ! तिनीहरू र तिम्रो सहयोगता गर्ने अरु सन्तसँग सोमको यो मन्त्र पढेर तिमीले सोम पान गर

इन्द्र पिब स्वधया चित्सुतस्याग्नेर्वा पाहि जिह्वया यजत्र ।

अध्वर्योर्वा प्रयत शक्र कस्ताद्धोतुर्वा यज्ञं हविषो जुषस्व ॥१०॥

हे अन्न गार्ने इन्द्रदेव ! पेलेर तयार गरेको सोमरस आफ्नै मन्त्रमा पढेर अन्न गार्ने जिह्वाले पान गर अध्वर्युका हतले दिएर पान गर अध्वर्युकोले हुत्त अन्न पान गरेका यज्ञको सेवन गर

शूनं हुवेम मधवानमिन्द्रमस्मिन्भरे नृतमं वाजसातौ

शृण्वन्तमुग्रमृतये समत्सु चन्तं वृत्राणि सज्जितं धनानाम् ॥११॥

धनधान्यले सम्पन्न ठेभवाशाली युद्धमा सम्पन्न हुने विजय प्राप्त गर्ने अश्वको सेना विनश गर्ने याजकहरूले गरेको स्तुतिमान मुनिदिने हे इन्द्रदेव ! हामी अन्नको सम्पना गर्ने तिमी बाह्यान गर्दछौं

ऋषि विश्वामित्र गाथिन । देवता इन्द्र छन्द त्रिष्टुप् ।

इमान् भू प्रभृति सातये धाः राक्षच्छब्दवृत्तिभिर्यावमानः ।

सुतेसुते वावृधे वर्धनेभिर्भ्यः कर्मभिर्महद्भिः सुश्रुतो भूत ॥१॥

हे इन्द्रदेव । सदैव संरक्षण सामर्थ्यले युक्त रहैर हमीले गरेका स्तुति सुन र हविष्यान्नका रूपमा चढाइएको सोम ग्रहण गर तिमी महान् कार्यले प्रसिद्ध भएका छौ । तिमी प्रत्येक सोमसवनमा पुष्टिदायक हव्य आदिले सशक्त हुने गर्दछौ ।

इन्द्राय सोमाः प्रदिवो विदामा ऋभूर्येभिर्युषपवां विहायाः ।

प्रयम्यमानान्द्रति षू गुभायेन्द्र पिब वृषधृतस्य वृष्णः ॥२॥

हे इन्द्रदेव । हमी द्युलोकबाट तिम्रा लागि सोम प्राप्त गर्दछौ । त्यो पिएर तिमी बलिष्ठ सुदृढ महान् र दीप्तिमान् हुन्छौ । हे इन्द्रदेव । तिमी शत्रु तसाउने र बल प्रदान गर्ने हुनाले ढुङ्गाले राम्रोसँग पेलेर तयार गरेको सोम पान गर ।

पिबा वर्धस्व तव धा सुतास इन्द्र सोमासः प्रथमा उतेमै ।

यथापिबः पूर्व्यां इन्द्रसोमी एवा पाहि पन्यो अह्ना नवीयान् ॥३॥

हे इन्द्रदेव । सोमपान गरेर बलिया होऊ तिम्रा लागि पुरानो र नयाँ सोम पेलेर तयार गरेका छौ । हे स्तुत्य इन्द्रदेव ! तिमीले पहिले जसरी सोमपान गरेका थियौ उसरी नै आज यो नयाँ सोम पनि पान गर ।

महौ अमत्रो वृजने विरप्स्युग्र शवः पत्यते धृष्वोजः ।

नाह विव्याच पृथिवी चैनं यत्सोमासो हर्यश्चममन्दन् ॥४॥

इन्द्रदेव महान् छन् शत्रुलाई परास्त गर्ने खालका छन् र अत्यन्त बलवान् छन् । यिनको भयानक बल र ओज सर्वत्र विस्तृत हुन्छ । सोम पिएर सन्तुष्ट भएपछि पृथ्वी र द्युलोकले पनि यिनलाई श्रामन संबर्द्धन ।

महौ उग्रो वावृधे वीर्याय समाचक्रे वृषभः काव्येन ।

इन्द्रो भगो वाजरा अस्य गावः प्र जायते दक्षिणा अस्य पूर्वोः ॥५॥

अत्यन्त बलवान् र पराक्रमी इन्द्रदेव शौर्ययुक्त दूला कार्यका लागि प्रसिद्ध छन् । खोजेको कुरो प्रदान गर्ने र ऐश्वर्यवान् इन्द्रदेवलाई उत्तम स्तुतिले प्रार्थना गर्दछौ । यिनका दिव्य रश्मिले पोषण प्रदान गर्दछ । यिनका दान आदि कर्म पनि अति प्रसिद्ध छन् ।

प्र यत्सिन्धवः प्रसवं यथायन्नापः समुद्रं रथ्येव जग्मुः ।

अतश्चिन्द्रः सदसो वरीयान्यदी सोमः पूणति दुग्धो अंशुः ॥६॥

मनका रहर्ले सारा नदीहरू दूरदेशका समुद्रमा पुगेर मिसिन्छन् । तिनको जल रथभैँ समुद्रतिर कुदिरहेको हुन्छ । त्यसै गरीकन दुग्ध मिसाइएको अलिकति सोमरसले नै महान् इन्द्रदेवलाई पूर्ण सन्तुष्ट गराउँछ । त्यसले सन्तुष्ट भएपछि स्वर्गभन्दा पनि अधिक श्रेष्ठ र महान् हुन्छन् ।

समुद्रेण सिन्धवो यादमाना इन्द्राय सोमं सुषुतं भरन्तः ।

अंशुं दुहन्ति हस्तिनो भरित्रिर्मध्वः पुनन्ति धारया पवित्रैः ॥७॥

समुद्र भेदने रहैर भएका नदीहरूले समुद्रलाई नै छँदिलो बनाएभैँ अध्वर्युहरू ढुङ्गा लिएका हातले इन्द्रदेवका लागि सोमरस पेलेर तयार गर्दछन् । आफ्नै पाखुरीले सोमका लहरा दोहन गर्दछन् र एउटै धारो लगाएर चाल्नीले सोमरस छन्दछन् ।

हदाइव कृक्षयः सोमधानाः समी विव्याच सक्ना पुरुषिण ।

अन्ना यदिन्द्रः प्रथमा व्याशा वृत्रं जघन्वां अवृणीत सोमम् ॥८॥

इन्द्रदेवकी पैट पनि तालजत्तिकै फराकिलो छ । यिनलाई जनेकाँ सोमयज्ञहरूले सन्तुष्ट गराउँछन् । इन्द्रदेवले सबैभन्दा पहिले सोमरसरूपी हविष्यान्न भक्षण गरे, त्यसपछि वृत्र मारेर अन्य देवताहरूका लागि सोम ग्रहण गरे ।

आ तू भर भाकिरेतत्परि ष्ठाद्विधा हि त्वा वसुपतिं वसूनाम् ।

इन्द्र यत्ते भाहिर्न दत्रमस्त्यस्मभ्यं तद्धयंश्च प्र यन्धि ॥९॥

हे इन्द्रदेव । हमीलाई चाँडै अन्न धन र वैभव प्रदान गर । धनको दान गर्नमा तिमीलाई कसले

रौवन सकळ र / तिमोलाइ धरे धनका अभिपतिहा हामो हामले भक्त १६ ॥ हे भक्त
अश्वकः स्वामी इन्द्रदेव हामालां काम आग्ने जज्ञस्तो धन निर्मातेन ॥ १७ ॥ रमोलाइ प्रदान
गर

अस्मे प्र यन्धि मधवव्रजीषिन्निन्द्र रायो विश्ववारस्य भूरे ।

अस्मे शतं शरदो जीवसे धा अस्मे वीराञ्जश्वत इन्द्र शिप्रिन् १०

हे ऐश्वर्यावान् इन्द्रदेव तिमो उदार भावनाका छौ सखेले ह्वायन वृत्रान् हामले धन वृक्ष
हामोलाइ तिमो प्रदान गर । हे रामो शरीर लयाउने इन्द्रदेव हामालां काम आग्ने सप्त अश्वक
अश्व प्रदान गर र धरे वीर वृत्रहृक प्रदान गर

शूनं हुवेम मधवानिमिन्द्रमस्मिन्भरे नूतम वाजसातौ ।

शृण्वन्तमुग्रमृतये समत्सु धनस्त वृत्राणि सज्जितं धनानाम् ॥२८॥

धनधान्यले सम्पन्न वैभवशाली, युद्धमा उत्साहपूर्वक विजय प्राप्त करणारे शत्रुसेना
विनाश गर्ने वाजकले गरेको स्तुतिगान सुनिदिने हे इन्द्रदेव हामोलां काम आग्ने सप्त अश्वक
आह्वान गवछौ

[सूक्त - ३३]

श्रुषि विश्वमित्र गश्तिन देवता इन्द्र इन्द्र त्वा वर्ययामसि १

वात्रहत्याय शवसे पृतनाषट्वाय च इन्द्र त्वा वर्ययामसि १

हे इन्द्रदेव ! वृत्र नामको अश्व मानका लागि र शत्रुको सेना पराजित करणारे शक्ति वाजसे भजे
निवेदन तिमोसित हामो गदछौ

अर्वाचीनं सु ते मन उत चक्षुः शतक्रतो । इन्द्र कृण्वन्तु वाद्यन २

सयौ अश्वमध आदि यज्ञ पूरा गरिसकेका हे इन्द्रदेव स्तोतल स्वने वृत्रान् वनूपर र
कृपादृष्टि हामीतिर प्रेरित गरुन्

नामानि ते शतक्रतो विश्वाभिर्गीर्धरीमहे इन्द्राभिमातिषद्यो ३

अभिमानां शत्रु पराजित गर्ने, सयौ प्रचल काम गरेका हे इन्द्रदेव इन्द्राभिमातिषद्यो र
सूक्तवाट तिमो यश एवं वैभवका ग्यान गवछौ

पुरुषुतस्य धामभिः शतेन महयामसि । इन्द्रस्य चर्षणीधृतः ४

धौले स्तुति गरेका महान तेजस्वी धामिस्वरूप महयामसि हे इन्द्रदेव हामोलां काम
गवछौ

इन्द्रं वृत्राय हन्तवे पुरुहूतमुप ब्रूवे । भरेषु वाजसातये । ५

जसलाइ धौले बोलाइरहन्छन् उन वृत्रको नाश गर्ने इन्द्रदेवलाइ वृत्रहृक नामको
बोलाउछौ

वाजेषु सासहिर्भव त्वामीमहे शतक्रतो । इन्द्र वृत्राय हन्तवे ५

हे सयौ यज्ञ गर्ने इन्द्रदेव ! शत्रुलाइ युद्धमा विनाश गर्ने तिमोसित र वृत्रान् वनूपर नामको
प्रार्थना गदछौ ।

ह्युमनेषु पृतनाज्ये प्रत्यसत्सु श्रवः सु च इन्द्र साक्ष्वाभिमातिषु ७

हामा अभिमानां शत्रु विनाश गरिदिने हे इन्द्रदेव युद्धवाट तेजस्वी वृत्रहृक शक्ति तिमो भजे
बलवान् शत्रुलाइ पराजित गर

शुभ्रिन्तमं न ऊतये ह्युमिन पाहि जागृविम् इन्द्र सोम शतक्रतो । ८

हे सयौ यज्ञ सम्पन्न गरेका इन्द्रदेव हामीजस्ता वाजकलाइ सरक्षण प्रदान गर्नका लागि तिमो
वत्यन्त बलप्रदायक, दीप्तिमान् धनसासम्यक सामग्री पान गर

इन्द्रियाणि शतक्रतो या ते जनेषु पञ्चसु । इन्द्र तानि त आ वृणे । ९

हे सयौ यज्ञ सम्पन्न गरेका इन्द्रदेव शतैकासमका मर्महस्ति र क सामर्थ्यलाइ तिमो
शक्तिका रूपमा स्वीकार गर

अगन्निद्र श्रवो बृहदह्यमं दधिष्व दुष्टरम् उते शुभ्रं तिरामसि । १०

हे इन्द्रदेव ! यो गतिलो हावप्याह्र तिमोकर गवासु तिमो शत्रुहृक शक्ति वर्यन इन्द्र
तेजस्वी सोमरस ग्रहण गर ! हामो तिमो बल बढाइदिन्छौ

अर्वावतो न आ गह्वरो शक्र परावतः ।

उ लोको यस्ते अद्रिव इन्द्रेह तत आग्रहि ॥११॥

हे वज्र हातमा लिने इन्द्रदेव । तिम्रो नजिकबाट, टाढाबाट वा तिम्रोलाई ज्यादै मन परेको लोकबाट पनि हामीकहाँ आऊ ।

[सूक्त ३८]

ऋषि - विश्वामित्र गाथिन । देवता इन्द्र । छन्द चिष्टुप् ।

अभि तष्टेय दीधय मनीषामत्यो न वाजी सुधुरो जिहानः ।

अभि प्रियाणि मर्मसत्यणि कवीरिच्छामि सन्दुरो सुमेधाः ॥१॥

हे स्तोता । सिकर्मी भैं तिम्रो पनि इन्द्रदेवको लागि राम्रा स्तोत्रको निर्माण गर । असल धुरमा बाँधिएका वेगशाली अश्वजस्ते कर्ममा प्रवृत्त रहँदै र इन्द्रदेवका लागि प्रिय स्तुति रचना गर्ने मेधासम्पन्न उत्तम कविहरूको दर्शन गर्ने रहर हामी गर्दछौ ।

इनोत पूच्छ जनिमा कवीना मनोभूतः सुकृतस्तक्षत धाम् ।

इमा उ ते प्रम्योत्र वर्धमाना मनोवाता अध नु धर्माणि गम् ॥२॥

हे इन्द्रदेव । कविका जन्मका विषयमा जसले मनोबल धारण गरेर आफ्ना पुण्य कर्मले स्वर्गको निर्माण गरेका थिए, उनै आचार्यहरूसित सोध यस यज्ञबाट तिम्रा मनलाई आनन्द प्रदान गर्ने खालको, तिम्रै निम्ति बनाइएको स्तुति तिम्रीकहाँ जान्छ

नि भीमिदत्र गुह्या दधाना उत क्षत्राय रोदसी समञ्जन् ।

स मात्राभिर्मिरे येमुखी अन्तर्मही समुते धायसे धुः ॥३॥

कविले गोप्य कर्मको सम्पादन गर्दै बल प्राप्त गर्नका निम्ति धावापृथिवीलाई एकासमा सम्बद्ध तुल्याए र तिनलाई आआफ्नै सीमामा सीमित गराए एकापसमा सम्बद्ध, विस्तृत र महान् धावापृथिवीलाई नियन्त्रित गरे । यी दुईका याचना दुवैलाई धारण गर्ने अन्तरिक्ष स्थापित गराए

अतिष्ठन्त परि विश्वे अभूषञ्च्यो वसानश्चरति स्वरोचिः ।

महत्तद्वृष्णो असुरस्य नामा विश्वरूपोऽमृतानि तस्यौ ॥४॥

समस्त कविले रथमा बसेका इन्द्रदेवलाई महिमामय बनाए इन्द्रदेव आफ्नै दीप्तिले दीप्त भएर शोभायमान रूपमा विचरण गर्दछन् । सबैका लागि जीवनमा प्राण सञ्चार गर्ने, उनका उत्तम सङ्कल्पलाई पूर्ण गराउने इन्द्रदेवको कीर्ति महान् छ सम्पूर्ण रूपले युक्त भएर उनी अमृत तत्त्वमा रहन्छन्

असूत पूर्वी वृषभो ज्यायानिमा अस्य शुरुधः सन्ति पूर्वीः

दिशो नपाता विदथस्य धीमिः क्षत्रं राजाना प्रदिवो दधाधे ॥५॥

मन लागेको फल प्रदान गर्ने, पुरानन र सबैभन्दा ठूला देवता इन्द्रले अलवर्षा गराए । विपुल जलराशिले तिर्खा मेटायो । सुलोकलाई धारण गर्ने दीप्तिमान वरुण र इन्द्रदेव तेजस्वी याजकको स्तुति सुनेर उनीहरूका लागि धन जम्मा गर्दछन् ।

त्रौणि राजाना विदथे पुरुणि परि विश्वानि भूषधः सदासि ।

अपश्यमत्र मनसा जगन्वान्प्रते गन्धर्वी अपि वायुकेशान् ॥६॥

हे इन्द्र र वरुणदेव । तिम्रीहरू यस यज्ञमा सम्पूर्ण र व्यापक तीनै वटा सत्तन सज्जओ । हे इन्द्रदेव । तिम्रो यज्ञमा गएका धियो, किनभने हामीले यस यज्ञमा वायुले जगर हल्लाउँदै गरेका अश्वहरू देख्यौ ।

तद्विद्वस्य वृषभस्य धेनोरा नामभिर्मिरे सक्म्य गोः ।

अन्यदन्मदसुयो वसाना नि मायिनो ममिरे रूपमस्मिन् ॥७॥

साँढिसहितको गाई र गाईलाई जुन प्रतिभाशालीले दुहुने काम गरे उनले नयाँ शक्तिका रूपमा इन्द्रलाई भेटे ।

तद्विद्वस्य सवितुर्नकिर्मे हिरण्यधीममति यामशिश्नेत् ।

आ सुधुती रोदसी विश्वमिन्वे अपीव योषा जनिमानि वव्रे ॥८॥

सूर्यदेवको सुनौलो दीप्तिलाई बहेले नाश गर्न सक्दैन यस दीप्तिको आश्रय जसले स्वीकार गर्दछ, त्यो उत्तम स्तुतिले प्रशस्त हुन्छ । आमाले आफ्ना सन्तान सन्त्यारेफैं देवताहरू सत्रै कुरो दिन सक्ने धावा र पृथिवीबाट स्वीकार गरिन्छन्

ज्योतिर्यज्ञाय वेदस्यी अनु च्यादरे स्थाम दुरितस्य भूरे ।

भूरि चिद्धि तुजतो मर्त्यस्य सुपारासो वसवो बर्हणावत् ॥८॥

यज्ञका लागि सूर्यदेवले घावापुथिवीलाई प्रकाशित गर्नु । हामी विभिन्न खालका पापबाट टाढा रहौं । हे दुःखबाट जोगाउने वसुहरू हो ! हामी यजन गर्ने मानिसहरूलाई तिमी धनको ठूलो थुप्रो दिएर धनी गराऊ ।

शूनं हुवेम मधवानमिन्द्रमस्मिन्भरे नृतम वाजसतौ ।

गुण्यन्तमुग्रमृतये समस्तु चान्तं वृत्राणि सञ्जितं धनानाम् ॥२२॥

धनशत्रुले सम्पन्न, वैभवशाली, युद्धमा उत्साहपूर्वक विजय प्राप्त गर्ने, भयङ्कर शत्रुको सेना विनाश गर्ने, याजकहरूले गरेको स्तुतिगान सुनिदिने हे इन्द्रदेव ! हामी आश्रयको कामना गर्दै तिमीलाई आह्वान गर्दछौं ।

[सूक्त - ४०]

अग्नि - विश्वामित्र गाथिन । देवता - इन्द्र । छन्द - गायत्री ।

इन्द्र त्वा वृषभं वयं सुते सोमे हवामहे । स पाहि मध्ये अन्यसः ॥१॥

हे साधकहरूका मनको रहस्य पूरा गराउने इन्द्रदेव ! पेलेर तयार पारेको सोमरस पान गर्न तिमीलाई हामी बोलाउँदै छौं । अति मिठो इषिध्यात्र सहितको सोमरस मान गर ।

इन्द्र ऋतुविदं सुतं सोमं हर्य पुरुषदुत । पिबा वृषस्व तावपिम् ॥२॥

हे हरि नामका अश्वका अभिपति र धेरै तिरबाट प्रशंसा पाइरहने इन्द्रदेव ! तिमी चाहिएका कुराको वर्षा गराउँछौं । पेलेर तयार गरेको सोम तिमीलाई सन्तुष्ट गराउनका लागि यतमा नियमपूर्वक तयार गरिएको छ, तिमी यो पान गर ।

इन्द्र प्र णो धितवानं यज्ञं विश्वेभिर्देवेभिः । तिर स्तवान् विरपते ॥३॥

हे सधैले स्तुति गरेको र जनताका रक्षक इन्द्रदेव ! तिमी सम्पूर्ण पूजनीय देवताहरूसँगै हाम्रो यो हव्य आदि द्रव्यले पूर्ण भएको यज्ञ दरिलो बनाइदेऊ ।

इन्द्र सोमाः सुता इमे तव प्र यन्ति सत्यते । क्षयं चन्द्रस्त इन्दवः ॥४॥

हे सत्यको नियम पालन गर्नेहरूका रक्षक इन्द्रदेव ! दीप्तियुक्त, आनन्ददायक र पेलेर तयार पारेको सोमरस तिमीतिरै फर्किएको छ, त्यसलाई स्वीकार गर ।

दधिष्वा ऋतरे सुतं सोममिन्द्र वरेणम् । तव द्युक्षास इन्दवः ॥५॥

हे इन्द्रदेव ! पेलेर तयार पारेको यो सोमरस तिमीले नै स्वीकार गर्न योग्य छ । किनभने यो दीप्तिमान् भएकाले स्वर्गलोकमा तिमीसितै रहन योग्य छ । तिमी यसलाई आफ्नै पेटमा राखिदेऊ ।

गिर्वणः पाहि नः सुतं मधोर्धाराभिरज्यसे । इन्द्र त्वादातमिधराः ॥६॥

हे स्तुति योग्य इन्द्रदेव ! हाम्रो छानेको सोमरस खाऊ । किनभने यस आनन्ददायी सोमरसका धाराले तिर्खा मेटिन्छ । हे इन्द्रदेव ! हामीलाई तिमी कृपाले यश प्राप्त हुन्छ ।

अभि द्युमानि वनिन इन्द्र सचन्ते अक्षिता । पीत्वी सोमस्य वावृषे ॥७॥

देवताको पूजा गर्ने यजमानले चढाएको दीप्तिमान् र अक्षय सोम आदिसहितको हवि इन्द्रदेवतिरै जान्छ । यस्तो सोम पान गरेर इन्द्रदेव उल्लेखन ।

अर्वावतो न आ गहि परावतश्च वृत्रहन् । इमा जुषस्व नो गिरः ॥८॥

हे वृत्रलाई मार्ने इन्द्रदेव ! तिमी नजिकबाट हामीकहाँ आऊ, टाढाबाट पनि हामीकहाँ आऊ । हामीले चढाएको यो स्तुति स्वीकार गर ।

यदन्तरा परावतमर्वावतं च हूयसे । इन्द्रेह तत आ गहि ॥९॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी टाढाबाट, नजिकबाट, मध्यम दूरी वा जतातैबाट बोलाइन्छौ, ती जुनसुकै ठाउँमा पुगेका भए पनि हाम्रा यज्ञमा आऊ ।

[सूक्त - ४१]

अग्नि - विश्वामित्र गाथिन । देवता - इन्द्र । छन्द - गायत्री ।

आ तू न इन्द्र मद्रथग्धुवानः सोमपीतये । हरिभ्या याद्वादिवः ॥१॥

हे इन्द्रदेव ! सोमपान गर्वका लागि तिमीलाई आह्वान गर्दछौं । हामीकहाँ हरि नामका अश्वमा चढेर आऊ ।

सतो होता न चत्विशस्तिस्तरे बर्हिगनुषक् । अयुजन्प्रातरप्रयः ॥२॥

हम्रा यज्ञमा अतु अनुसारले होताहरू बसेका छन् उनीहरूले कुशका आसन बोछ्याएका छन् र सोम निचेर्नका लागि टुङ्गाका टुङ्गाको व्यवस्था मिलाएका छन् हे इन्द्रदेव सोमपान गर्नका लागि तिमी आऊ

इमा ब्रह्म ब्रह्मवाहः क्रियन्त आ बर्हिः सीद । वीहि शूर पुरोडाशम् ॥३॥

हे शूरवीर इन्द्रदेव ! स्तोताहरू स्तुति सम्पादन गर्दछन् । त्यसैले तिमी यस आमनमा बस र पुरोडाश सेवन गर

राश्वि सवनेषु ण एषु स्तामेषु वृत्रहन् । उक्थेध्विन्द्र गिर्वणः । ४।

हे वृत्रलाई मार्ने भनी स्तुति गरिएका इन्द्रदेव ! यज्ञका तीनै वटा सवन्मा गाएका स्तोत्र र मन्त्रहरूमा तिमी समाऊ

मतयः सोमपासुर्ह रिहन्ति शवसस्पतिम् । इन्द्रं वत्सं न मातरः ॥५॥

हामी स्तुति सोम पान गर्ने महान् बलका अधिपति इन्द्रदेवका लागि हर एक बाछालाई माउ गाईले भेटेभै खुसी गराउने गरी प्राप्त हुन्छ

स मन्दस्वा ह्यन्धसो राधसे तन्वा महे । न स्तोतार निदे करः ॥६॥

हे इन्द्रदेव ! धनको ठूलो थुप्रै दिनका लागि तिमी सोमयुक्त हविष्का प्रदान गर्नु तनमन खुसी गराऊ हामी स्तोताहरूलाई निन्दित हुन नदेऊ

वयमिन्द्र त्वायवो हविष्मन्तो जरामहे । उत त्वमस्मयुर्वसो ॥७॥

सबैलाई आश्रय प्रदान गर्ने सक्ने हे इन्द्रदेव ! तिमीलाई भेट्ने रहस्य हामी तनहित तिम्रो स्तुति गर्दछौं, तिमी हामी रक्षा गर ।

मारे अस्मद्भि मुमुचो हरिप्रियावर्द्धयाहि । इन्द्र स्वधावो मत्स्वेह ॥८॥

हरि नामका अश्वका समूह स्वामी हे इन्द्रदेव ! तिमी आफ्नो घोडा हर्मिन्धन् टाँगा गएर नखोल । हामीकहाँ आऊ, यस यज्ञमा आएर खुसी होऊ ।

अर्वाञ्च त्वा सुखे रथे वहतामिन्द्र केशिना । घृतस्म बर्हिगसदे ॥९॥

हे इन्द्रदेव ! टल्किने र चिल्लो जग्ग हुने अश्वले तिमालाई सुखजन्य रथमा हामीकहाँ लिएर आऊन् । यस यज्ञस्थलमा तिमी कुशका पवित्र आसनमा सुहाउँदिला ॥९॥

[सूक्त ४२]

ऋषि विश्वामित्र गाथिन देवता इन्द्र । छन्द यज्ञ

उप नः सुतमा गहि सोममिन्द्र गवाशिरम् । हरिभ्यां यस्ते अस्मयुः ॥१॥

हे इन्द्रदेव ! याजकहरूलाई भेट्ने रहस्य तिमी अश्व नारेका रथमा हर्मिन्कहाँ आऊ । हामीले पेलेर गाईको दुध मिसाएको सोमरस पान गर ।

तमिन्द्र मदमा गहि बर्हिःष्ठा प्रावभिः सुतम् । कुविन्नवस्य तृणवः ॥२॥

हे इन्द्रदेव ! दुङ्गेनीमा उम्रिएका कुशका आसनमा बस्न खुसी गराउने सोमका नजिकै तिमी आऊ र अघाउने गरी पान गर ।

इन्द्रमित्था गिरो ममाच्छागुरिषिता इतः । आवृते सोमपीतये ॥३॥

इन्द्रदेवलाई बोलाउन गढाएका स्तुतिले उनलाई सोमपान गर्नका लागि यस यज्ञमा सजिलैसित ल्याऔस् ।

इन्द्रं सोमस्य पीतये स्तोमैरिह हवामहे । उक्थेभिः कुविदागमत् ॥४॥

सोमपान गर्नका लागि हामी यहाँका यज्ञमा इन्द्रदेवलाई स्तुति गान गर्दै बोलाईछौं स्तोत्रले बोलाउँदा उनी कैयौं पटक यन्त्रेकै यज्ञमा आएका छन्

इन्द्र सोमाः सुता इमे तान्दधिष्व शतक्रतो । जठरे वाजिनीवसो ॥५॥

हे सय यज्ञ गर्ने इन्द्रदेव ! तिम्रा लागि सोम तयार छ यसले तिमी आफ्नो पेट भर । तिमी धनका मालिक हो

विश्रा हि त्वा धनञ्जय वाजेषु दधृष कवे । अधा ते सुम्नमीमहे ॥६॥

हे अर्नौटो हान भएका इन्द्रदेव ! तिमीलाई हामी शत्रु जित्ने र धन विजय गर्नेका रूपमा चिन्दछौं त्यसैले तिमीसित हामी धन माग्दछौं ।

इममिन्द्र गवाशिरं यवाशिरं च न पिब । आगत्या वृषभिः सुतम् ॥७॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रो आपना बलिया अश्वमा आएर हामीले पेलेर तयार पारेपछि गाईको दुध मिसारको सोमरस पान गर ।

तुभ्येदिन्द्र स्व ओक्वये३ सोमं चोदामि पीतये । एष ररन्तु ते इदि ॥८॥

हे इन्द्रदेव ! हामी यम यज्ञस्थलमा तिम्रो लागि सोमरस प्रस्तुत गर्दछौं । यस सोमरसले तिम्रा मनमा खुसी गराओस् ।

त्वां सुतस्य पीतये प्रलमिन्द्र हवामहे कुशिकासो अवस्ववः ॥९॥

हे पहिलेदेखि चिनिएका इन्द्रदेव ! हामी कुशिक वंशजहरू तिम्रो सरक्षण गर्ने सामर्थ्यको आश गर्दछौं । सोमपानका लागि यज्ञस्थलमा हामी तिम्रो स्वागत गर्दछौं ।

[सूक्त - ४३]

ऋषि निश्चामित्र गाथिन देवता इन्द्र छन्द त्रिष्टुप ।

आ याहावाहुप कन्धुरेष्ठास्तवेदनु प्रदिवः सोमपेयम् ।

प्रिया सखाया वि मुचोप बर्हिस्त्वामिमं हव्यवाहो हवन्ते ॥९॥

हे इन्द्रदेव ! रथमा बसेर हामी कहाँ तिम्रो आऊ सफा उज्यालो सोमरस पान गर्नका लागि तिम्रो आफ्नो प्रिय अश्व यज्ञस्थलका नजिकै खोल । ऋत्विक्हरू तिम्रोलाई स्वागत गर्नेछन् ।

आ याहि पूर्वैरति चर्षणीरीं अर्यं आशिष उप नो हरिभ्याम् ।

इमा हि त्वा मतयः स्तोमतप्य इन्द्र हवन्ते सख्यं जुषाणाः ॥१०॥

हे अश्वकारसम्पन्न इन्द्रदेव ! तिम्रो भनेकाँ प्रजालाई छोडेर गए पनि हामी कहाँ आऊ तिम्रो अश्वमा हामी कहाँ आऊ भन्ने हामी यनुरेष्ट छ । तिम्रो मित्रताको रहर गरेर स्तोताहरू स्तुतिद्वारा तिम्रोलाई स्वागत गरिरहका छन् ।

आ नो यज्ञ नमोवृधं सजोषा इन्द्र देव हरिभिर्याहि त्वम् ।

अहं हि त्वा मतिभिर्जोहवीमि घृतप्रयाः सधमादे मधुनाम् ॥११॥

हे उज्याला इन्द्रदेव ! खुसी मनले घोडामा चढी हाम्रो अन्न कमाउने यज्ञमा आऊ । सोमयज्ञमा घिउसहितका सोम हव्यका रूपमा चढाउँदै तिम्रोलाई स्वागत गर्दछौं ।

आ च त्वामेता वृषणा महतो हरी सखाया सुधुरा स्वङ्गा ।

धानावदिन्द्रः सधनं जुषाणः सखा सख्युः शृणवद्वन्दनानि ॥१२॥

हे इन्द्रदेव ! वल्ले र रान्ना जुवामा नरेका, बलिया जिउ भएका र मित्रसहका तिम्रा अश्वले तिम्रोलाई हामी कहाँ ल्याऊन् हविष्यज्ञरूपी सोमरस पान गर्दै तिम्रो मैत्रीभावले पूर्ण भएर स्तोताहरूको स्तुति सुन ।

कुविन्मा गोपां करसे जनस्य कुविद्राजानं मधववृजीपिन् ।

कुविन्म ऋषिं पपिवांसं सुतस्य कुविन्मे वस्वो अमृतस्य शिक्षा ॥१३॥

सोमरस अति रचाएर खोज्ने, ऐश्वर्यशाली हे इन्द्रदेव ! हामीलाई दुनियाँको रक्षक, प्रजानो अधिकारी दृग्दृष्टा ऋषि र पेलेर तयार पारेको सोमरस पान गर्ने बनाऊ र कहिल्यै ननासिने धन प्रदान गर ।

आ त्वा बृहन्तो हरयो युजाना अर्वागिन्द्र सधमादो वहन्तु ।

प्र ये द्विता दिव ऋज्जन्त्याताः सुसम्पृष्टसो वृषभस्य मुराः ॥१४॥

हे इन्द्रदेव ! रथमा नारेका हरे नामका अश्वले तिम्रोलाई हामीले ल्या आस् । हे खोजेको कुरे पूर गरिदिने देवताहरू हे ! इन्द्रदेवका शत्रु सखाप पार्ने अश्व दुवैतिर प्रभाव पार्दै छुलोकबाट अडन्छ ।

इन्द्र पिब वृषभूतस्य वृणु आ यं ते श्येन उशते जभार ।

यस्य मदे व्यावयसि प्र कृष्टीर्यस्य मदे अप गोत्रा ववर्ष ॥१५॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रो सोमरस अति रुचाउँछौं । बज पक्षीले तिम्रा लागि सोमरस ल्याएको छ । बुझाले पेलेर रहर लाग्दा गरी तयार गरेको सोमरस तिम्रो पान गर यसबाट खुसी प्राप्त गर्दै शत्रुलाई पर पुर्याउँछौं ।

शुनं हुवेम मधवानमिन्द्रमस्मिन्भरे नृतम वाजसातो ।

शृण्वन्तमुग्रमृतये समस्तु घन्त वृषाणि सज्जितं धनानाम् ॥८॥

धनधान्यले सम्पन्न वैभवशाली युद्धमा उत्साहपूर्वक विजय प्राप्त गर्ने भयङ्कर शत्रुको सेना विनाश गर्ने याजकहरूले गरेका स्तुतिगान सुनिदिने हे इन्द्रदेव हामी आश्रयको कामना गर्दै तिमीलाई आह्वान गर्दछौं

[सूक्त ४४]

ऋषि विश्वामित्र गाथिन देवता इन्द्र छन्द बृहती

अयं ते अस्तु हर्यतः सोम आ हरिभिः सुतः ।

जुषाण इन्द्र हरिभिर्न आ गच्छा तिष्ठ हरितं रथम् ॥९॥

हे इन्द्रदेव दृङ्गाले पेलेर निकालेको आनन्द दिने र स्वादिलो सोमरस तिमै लागि हो तिमी हरि नामका अश्वले तानेका रथमा बसेर हाम्रा यज्ञमा आऊ

हर्यन्तुषसमर्षयः सूर्य हर्यन्त्रोचयः ।

विद्वान्शिक्षित्वान्हर्यश्च वर्षस इन्द्र विश्वा अभि श्रियाः ॥१॥

हरि नामका अश्वका धनी हे इन्द्रदेव, तिम्रो सोमको कामना गर्दै उषा र सूर्य प्रक्षिप्त गराउँछौं । तिमी विद्वान् छौ र हाम्रो रहर बुझेर समृद्धि र वैभव बढाइदैन

हामिन्द्रो हरिधायस पृथिवी हरिवर्षसम् ।

अधारपद्धरितोभूरि भोजनं ययोरन्तर्हरिश्चरत् ॥२॥

बीचबाट सूर्यदेवको हरियो किरण छिर्ने दुलाक र रश्मि धारण गरेका हुनाले हरिदायना फैलिएको र गतिलो भोजन सामग्रीले युक्त भएको पृथ्वी इन्द्रदेवले धारण गरे

जज्ञानो हरितो वृषा विश्वमा भाति रोचनम्

हर्यश्चो हरितं धत्त आयुधमा वज्रं बाह्वोर्हरिम् ॥४॥

चाहिएको कुरो दिन सक्ने इन्द्रदेव उत्पन्न भएर सम्पूर्ण लोकलाई नै उन्मूलन पार्दछन् हरियो वर्णका अश्व भएका इन्द्रदेवले हातमा चम्किलो वज्र बाटि हतियार लिन्छन्

इन्द्रो हर्यन्तमर्जुनं वज्रं शुक्रैरभिवृतम् ।

अपावृणोद्धरिभिर्द्रिभिः सुतमुद्रा हरिभिराजत ॥५॥

इन्द्रदेवले रहरअनुसारको तेजले परिपूर्ण, प्रकाशसम्पन्न र दृङ्गाले पलेर त्यसो सोमरस फेला पारे इन्द्रदेवले वज्र लिएर अश्वमा यात्रा गर्दै लुटिएका गाई मुक्त गराए

[सूक्त ४५]

ऋषि विश्वामित्र गाथिन देवता इन्द्र छन्द बृहती

आ मन्दैरिन्द्र हरिभिर्योहि मयूरोमभिः ।

मा त्वा के चित्रि यमन्वि न पाशिनोऽति धन्वेव तौ इहि ॥९॥

यात्रीले भरुस्थल पार गरेभैं हे इन्द्रदेव, मयूरले वानन्ददायी पंखेटा फिँजाएको जस्तो अगर भएका घोडामा मार्गको बाधा हटाउँदै तिमै भर्नु । बाटामा जाल फिँजाउनेहरूले तिमीलाई बाधा रल्न नसकून्

वृत्रखादो वर्लरुजः पुरां दमो अपामजः ।

स्थाता रथस्य हर्योरभिस्वर इन्द्रो दृढहा चिदारुजः ॥१॥

वृत्रासुर मार्गे राक्षसको बल सिध्याउने, सहर ध्वस्त गर्ने जल ब्रसान्ने र घोडामा सजिएको इन्द्रदेव शत्रुलाई जित्न सक्छन्

गम्भीरीं उदधीरिव क्रतुं पुष्यसि गाइव ।

प्र सुगोपा यवसं धेनवो यथा हृदं कुल्या इवाशत ॥३॥

हे इन्द्रदेव गहिरो समुद्रलाई जलका भारले भरिपूर्ण गरेभैं तिमी याजकहरूलाई चाहिएको फल दिएर पुष्ट गराउँछौ असल गोठलाले राम्रो दान खुवाएर गाई गँसभैं र नर्दहरू समुद्रमा फिँस्निएर पोसेभैं सोमका धाराले तिमीलाई पोस्छन्

आ नस्तुजं रयिं भराश न प्रतिजानते ।

वृक्षं पक्वं फलमङ्गीव धनुहीन्द्र सम्पारण वसु ।४॥

हे इन्द्रदेव पिताले आपना ज्ञानीपुत्री छोरालार् श्वनको अश दिएभैं तिमी गनि शत्रुलाई पराजित गन मक्ने खालको ऐश्वर्य हामीलाई प्रदान गर मानिसले अङ्कुसे लगाएका टाँगाले डल्लालार् पाकेका फल भारेभैं हामीले खोजेको धन देऊ

स्वयुरिन्द्र स्वराडसि स्पष्टिष्टिः स्वयशस्तरः ।

स वावुधान ओजसा पुरुषुत भवानः सुश्रवस्तमः ।५॥

हे इन्द्रदेव तिमी धनी छौ तिमी स्वर्गको जस्तै तेजले सम्पन्न छौ सबको नेतृत्व गर्ने र मनन ख्याति कमाएका छौ हे भो जनाले स्तुति गरिएका इन्द्रदेव । बलकै कारण विकसित भएर तिमी हाम्रा लागि अन्न र धनको थुप्रो देऊ

[सूक्त ४६]

ऋषि विश्वामित्र गाथिन देवता - इन्द्र छन्द - त्रिष्टुप्

युध्मस्य ते वृषभस्य स्वराज उग्रस्य यूनः स्थविरस्य घृष्णेः ।

अजूर्यतो वज्रिणो वीर्यधिणीन्द्र श्रुतस्य महतो महानि ॥१॥

हे इन्द्रदेव तिमी सिपालु याद्धा खोजको पुर्‍याउने, धनका अधिपति, शर्वार तरुण श्वाभ्या प्रतिष्ठासम्पन्न शत्रुलाई पराजित गराउने, वज्र लिएका र तीनै लोकमा प्रख्यात छौ वरल गर्ने जस्ता तिम्रा कार्यहरू महान् छन् ।

महौ असि महिष वृष्ण्येभिर्धनस्पृद्यु सहमानो अन्यान् ।

एको विश्वस्य भुवनस्य राजा स योधया च क्षयया च जनान् ॥२॥

हे महान् र उग्र इन्द्रदेव । तिमी धनले पुर्ण बस्ने, आफ्ना पराक्रमले शत्रु जित्ने र सम्पूर्ण संसारको अधिकारले सम्पन्न छौ तिमी शत्रुलाई विनाश गर र सबको निदम पालन गर्नेहरूलाई आश्रय देऊ ।

प्र मात्राभी रिरिचे रोचमानः प्र देवेभिर्विश्वतो अप्रतीतः ।

प्र मज्जना दिव इन्द्रः पृथिव्याः प्रोरोर्महो अन्तरिक्षापृथिवी ॥३॥

दीप्तिमान्, कुनै पनि कारणले पराजित नहुने र सोमरस पान गर्ने इन्द्रदेव सब सीमित पदाश्रयभन्दा महान् छन् । देवताको सम्पूर्ण बलभन्दा बलिया छन् । छायापृथिवीभन्दा बढी विशाल छन् र व्यापक अन्तरिक्षभन्दा पनि उत्कृष्ट छन्

उरुं गभीरं जनुषधुप्रं विश्वव्यचसमवतं मतीनाम् ।

इन्द्रं सोमासः प्रदिवि सुतासः समुद्रं न स्रवत आ विशन्ति ॥४॥

हे इन्द्रदेव । तिमी महान् र गम्भीर छौ, जन्मदेखि नै अत्यन्त वीर र विश्वमा व्याप्त रहने अत्यन्त छौ । तिमी स्तोताहरूका रक्षक हो प्रकृष्ट दीप्तिमान् पेलेर तयार पारिएको सोमरसले तिम्रलाई टाढासम्म यात्रा गरेर नदोले समुद्रलाई भैं फेला पर्दछ

यं सोममिन्द्र पृथिवीद्यावा गर्भं न माता बिभूतस्त्वाय ।

त ते हिन्वन्ति तमु ते मृजन्त्यध्वयवो वृषभ पातवा उ ॥५॥

हे इन्द्रदेव । आमाका गर्भमा सन्तान धारण गरेभैं सोमभित्र द्यावापृथिवीले तिमी रहर धारण गर्दछन् हे इष्ट पूरा गराउने इन्द्रदेव । अध्वर्युहरू त्यही सोम शुद्ध गरेर तिम्रलाई दिउनेका लागि प्रेरित गर्दछन् ।

[सूक्त ४७]

ऋषि विश्वामित्र गाथिन देवता - इन्द्र छन्द - त्रिष्टुप्

मरुत्वा इन्द्र वृषभो रणाय पिबा सोममनुष्वध मदाय ।

आ सिञ्जस्व जठरे मध्व ऊमिं त्वं राजासि प्रदिवः सुतानाम् ॥१॥

हे इन्द्रदेव । मरुतहरूका सहयोगले तिमी वर्षा गर्दछौ । हव्य आदिले युक्त सोम पान गरेर खुम्चल रमाउँदै तिमी युद्धका लागि तयार होऊ तुलोकमा रहेका दिव्य सोमका तिमी अधिपति हो

सजोषा इन्द्र सगणो मरुद्भिः सोम पिब वृत्रहा शूरा विद्वान् ।

जहि शत्रूरुप मूढो नुदस्वाथाभयं कृणुहि विश्वतो नः ॥२॥

मरुतहरूक सहयोगले वृत्र संहार गर्ने देवताका मित्र र शत्रु पक्रामा हुन्छन् देव गानकले चढाएको सोमरस पिएर हिंस्रक प्राणी र शत्रु विनाश गर्दै हामी 'इन्द्र मठा'।

उत ऋतुभिर्ऋतुपाः पाहि सोममिन्द्र देवेभिः सखिभिः सुतं नः ।

यो आभजो मरुतो ये त्वान्वहन्वृत्रमदधुस्तुभ्यमोजः ॥३॥

हे ऋतुहरूका रानाक इन्द्रदेव ! मित्रका रूपमा त्हाका दवताहरू र मरुतलाई सधैंमा लागि हामीले चढाएको सोमरस रान गराउन मरुतहरूले तिम्रो सहायता गरे र त्हाले तिमी अदुमरग गर उन्नत युद्धमा तिम्रो शक्ति बढाउँदा त्हासपर्छ तिमाले सुत्रलाई बन्ध गरी ।

ये त्वाहिहत्ये मघवन्नवर्धन्ये शम्भरे हरिवो ये गविष्ठौ ।

ये त्वा नूतमनुमदन्ति विप्राः पिबेन्द्र सोम सगणो मरुद्भिः ॥४॥

हरि नामका पशुक अधिपति र ऐश्वर्यले सम्पन्न हे इन्द्रदेव ! जसले बहि नामका रानाका सन्त शम्बासुरलाई बन्ध गनका लागि तिमालाई अगाडि पारे, जुन मेघना मरुतहरूले गात्र प्राज्ञ गनका लागि युद्धमा तिमालाई खुसी तुल्याए, ती स्पदेका सधैंमा तिम्रा सधैंमा गर ।

मरुत्वंतं वृषभं वावृधानमकवारि दिव्यं शासमिन्द्रम् ।

विश्वासाहमवसे नूतनायोगं सहोवामिहतं हुवेम ॥५॥

मरुतहरूको सहायताले अत्यन्त महत्त्वपूर्ण कार्य गर्ने दिव्य गुणाल सम्पन्न भमल शासक र शत्रु पराक्रमी र शत्रु विनाश गर्ने इन्द्रदेवलाल हामी आह्वान गर्छौं । उनले हामीलाई सब किसिमका संरक्षण प्रदान गरुन् ।

[सूक्त ६८]

ऋषि - विश्वामित्र गायत्री देवता - इन्द्र छन्द - त्रिष्टुप्

सद्यो ह जातो वृषभः कनीनः प्रभर्तुमावदन्तसः सुतस्य

साधोः पिब प्रतिकामं यथा ते रसाशिरः प्रथमं सोमस्य ॥१॥

इन्द्रदेव जन्मना साथ जलका वर्षा गरुने र मृदा शत्रु उनले हतियारयुक्त भन्ने प्रदान गर्नेहरूलाई रक्षा गरे हे देवताहरू हो ! सोमरसको पारा गर्दा तिम्राहरू पिएरले दुध मिसिएको सोमरस पान गर्दा ।

यज्जायथास्तदहरस्य कामेऽशोः पीयूषमपिबो गिरिष्ठाम्

त ते माता परि योषा जनित्री महः पितुर्दम आसिञ्चदग्रे ॥२॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रो उत्पत्ति भएका दिन तिख्छापाखण्ड द्रव्यमा त्हाका पत्नीलेको रान गनका थियो तिमी काम उमेरकी यामा अदितिले महान् पिताका दग्ग सन्तान गराउनुभन्दा पल्ले तिमी मुखमा यसै सोमरसले घेउन गरेको धन ।

उपस्थाय मातरम्रमैट्ट तिग्ममपश्यदधि सोममूधः ।

प्रयावयन्नचरद् गुत्तो अन्यान्महानि चक्रे पुरुषप्रतीकः ॥३॥

इन्द्रदेवले यामाका काखमा पमेर पोषक अहार खोजी गर त्यस बेला उनले यामाका सन्तान उज्यालो दुधरूपी सोम देखे हुकँदै बह्द उनले विभिन्न शत्रुलाई उनका स्थानबाट हटाउन आफ्नो त्यसपछि विभिन्न रूप धारण गर इन्द्रदेवल महान् पराक्रम प्रदर्शन गरे ।

उग्रस्तुरगषाडभिभूत्योजा यथावशं तन्व चक्र एषः ।

त्वष्टारमिन्द्रो जनुषाभिभूयामुष्वा सोममपिबच्च्वमूषु ॥४॥

शत्रुका लागि यो इन्द्रदेव उग्ररूप तुरुन्तै जितिहाले र विभिन्न बलले युक्त छन् उनले इच्छा अनुसारको शत्रु बनाए उनले आफ्नै समर्थले त्हाका नामका असुरलाई जिते र भाँडामा राखेका सोमरस चुगचाप गिन्दिए ।

शुनं हुवेम मधवानमिन्द्रमस्मिन्भरे नूतमं वाजसातौ ।

शृण्वन्तमुग्रमृतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि सञ्जितं धनानाम् ॥१॥

धनधान्यले सम्पन्न, वैभवशाली युद्धमा उत्साहपूर्वक विजय प्राप्त गर्ने, भयङ्कर शत्रुको सेना विनाश गर्ने, याजकले गरेको स्तुतिगान सुनिदिने हे इन्द्रदेव । हामी आश्रयको कामना गर्दै तिमीलाई आह्वान गर्दछौं ।

[सूक्त ४९]

अपि विश्वामित्र गाथिन । देवता इन्द्र छन्द त्रिष्टुप् ।

शंसा महामिन्द्र यस्मिन्विश्वा आ कृष्टयः सोमपाः काममव्वन् ।

यं सुक्रतुं धिषणे विभवतष्ट घनं वृत्राणां जनयन्त देवाः ॥१॥

हे स्तोताहरू हो । जनताहरू सोमपान गर्ने इन्द्रदेवबाट इच्छा पूरा हुन्छ भन्ने आशा गर्दछन् । समस्त देवताहरू र द्यावापृथ्वी पनि जुन उत्तम कार्य गर्ने, रूपवान् र वृत्रको विनाश गर्ने इन्द्रदेवलाई प्रसन्न गराउँछन् । तिमीहरू उनै महान् इन्द्रदेवको स्तुति गर ।

यं नु नकिः पृतनासु स्वराजं द्विता तरति नूतमं हरिष्ठाम् ।

इनतमः सत्वभिर्यो ह शूषैः पृथुजया अमिनादायुर्दस्योः ॥२॥

युद्धमा आफ्ना तेजले दीप्तिमान्, मानिसको नेतृत्व गर्ने, हरि नामका अश्व नारेका रथमा बसेका इन्द्रदेवलाई कसैले पनि छल गरेर जित्न सक्दैन । इन्द्रदेव सिपायु सेनानायक हुन् उनले आफ्ना सत्वरूपी सामर्थ्यले शत्रुलाई चोक्छचोक्छ पारिदिन्छन् ।

सहावा पुत्सु तरपिर्नावां व्यानशी रोदसी मेहनावान् ।

भगो न कारे हव्यो मतीनां पितेव चारुः सुहवो वयोधाः ॥३॥

युद्धको धोडाजस्तै भएर इन्द्रदेव शत्रुमाथि आक्रमण गर्दछन् । उनी आफ्ना सामर्थ्यले द्यावा र पृथिवीमा व्याप्त रहेका भगदेवजस्तै अत्यन्त ऐश्वर्यवान् छन् । उनी अन्नका धनी हुनाले आह्वान गर्न योग्य छन् । स्तुतिकर्ताहरूका उनी पालनकर्ता पिताजस्तै छन् ।

धर्ता दिवो रजसस्पृष्ट ऊर्ध्वो रथो न वायुर्वसुभिर्नियुत्वान् ।

क्षपां वस्ता जनिता सूर्यस्य विभक्ता भगं धिषणेव वाजम् ॥४॥

इन्द्रदेव द्युलोक र अन्तरिक्षका धारक हुन् । उनी रथभरै उकालोतर्फको यात्रा गर्दछन् । उनी धन र अश्वले युक्त भएपछि रात मेटाएर सूर्य प्रकट गराउँछन् । उनी याजकको स्तुति र कर्मका फलअनुसारले अन्नको विभाजन गर्दछन् ।

शुनं हुवेम मधवानमिन्द्रमस्मिन्भरे नूतमं वाजसातौ ।

शृण्वन्तमुग्रमृतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि सञ्जितं धनानाम् ॥५॥

धनधान्यले सम्पन्न, वैभवशाली, युद्धमा उत्साहपूर्वक विजय प्राप्त गर्ने भयङ्कर शत्रुको सेना विनाश गर्ने, याजकहरूले गरेको स्तुतिगान सुनिदिने हे इन्द्रदेव । हामी आश्रयको कामना गर्दै तिमीलाई आह्वान गर्दछौं ।

[सूक्त ५०]

अपि विश्वामित्र गाथिन । देवता इन्द्र छन्द त्रिष्टुप् ।

इन्द्रः स्वाहा पिबतु यस्य सोम आगत्या तमो वृषभो मरुत्वान् ।

अरुव्यचाः पृणतामभिरज्रैरास्य हविस्तन्वः काममुध्याः ॥१॥

यो सोम इन्द्रदेवका लागि हो 'यज्ञम्' आहुतिक रूपमा उचित किसिमले दिएको सोम उनले पान गर्छन् । उनी शत्रु नाश गरेर मरुतहरूसँगै जल वर्षा गराउँछन् । अत्यन्त व्यापक यशसम्पन्न इन्द्रदेव यज्ञमा आएर हविरूपी अन्नले सन्तुष्ट हुँदै शरीर पोस्छन् ।

आ ते सपर्यं जवसे युनज्मि ययोरनु प्रदिवः श्रुष्टिमावः ।

इह त्वा धेयुर्हरयः सुशिप्र पिबा त्वीस्य सुषुतस्य चारोः ॥२॥

हे इन्द्रदेव । यस यज्ञमा चाँडै आउतका लागि राम्रो सेवा दिन मक्कै अश्व रथमा बाँध । अनि हाम्रो संरक्षणका लागि आऊ । अश्वले तिमीलाई हाम्रा यज्ञमा ल्याओस् । राम्रो ठोपी लगाउने हे इन्द्रदेव तिमी गतिलो गरी पेलेर तयार पारिएको सोमरस पान गर ।

गोभिर्मिमिक्षु दधिरे सुपारमिन्द्र ज्यैष्ठ्याय धायसे नृणामाः ।

मन्दानः सोमं पपिवौ ऋजीपित्समस्मभ्यं पुरुधा ग॥ इषण्य ॥३॥

सबे खाँका रहै राग रागुने र दुख मेटावनि इन्द्रदेवका लागि गएको रूध आदि मिसाएर
मन्ताहरू सामरस समर्पित गर्दछन् । तिनले हामीलाई जल प्रदान गरुन । हामीलाई पिउने इन्द्रदेव
सुखीले राम्रोदे सामरस पान गरेर मात्र लागि विभिन्न खालका गन्तव्य प्राप्त गर

इम कामं मन्दया गोभिरक्षैश्चन्द्रवता राधसा पप्रथश्च ।

स्वयंवो मतिभिस्तुभ्य विप्रा इन्द्राय वाहः कुशिकासो अक्रन् ॥४॥

हे इन्द्रदेव । गाई वृद्ध र अन्य एश्वदसम्बन्धी धन प्रदान गरेर तिम्रो हामी कामना पूरा गर र पामाँटु
प्राप्त गर । स्वर्गका जस्तै सुखका रहै गर्न मधार्क कुशिक वंशीहरूले विभिन्न प्रकारका तिम्र लागि
मन्त्र चला गरेका छन् ।

शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रमस्मिन्भरे नूतमं वाजसातौ ।

शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घन्त वृत्राणि सज्जितं धनानाम् ॥५॥

धनवानले समस्त वैभवशाली युद्धमा उक्साहपूर्वक विजय प्राप्त गर्ने भएकुर शत्रुको सन्
विनाश गर्ने शक्तिहरूले गरका स्तुतिगत सुनिदिने हे इन्द्रदेव । हामी हामीको कामना गर्ने
तिमाका सम्पन्न गर्दछौं ।

[सूक्त १९]

ऋषि विश्वामित्र गाधिन देवता इन्द्र छन्दः त्रिष्टुप् मन्त्रः ॥१॥

चर्षणीधृत मघवानमुक्थ्यमिन्द्र गिरो बृहतीरभ्यनूषत ।

वावृधान पुरुहूतं सुवृक्तिभिरमत्यं जरमाण दिवेदिवे ॥२॥

सबै मानिसका पालनपाप गर्ने ऐश्वर्याली, स्वर्गतिगत निम्नतर प्राप्त गर्ने भएकुर, सबैको
स्तोत्रले इन्धेक दिन पराजित गरिने इन्द्रदेवका हामी सबैको स्तुति गर्दछौं ।

शतक्रतुमर्णवं शाकिनं तर गिरो म इन्द्रमुप यन्ति विश्वतः ।

वाजसनि पूर्वभेदं तूर्णिमधुर धामसाचमभिषाच स्वर्विदम् ॥३॥

इन्द्रदेव भयो रत्न समुद्र गर्ने जलका स्रोत । सामर्थ्यशाली मन्त्रहरूले तिम्रलाई जल प्रदान
गर्ने, शत्रुको मर भत्काउने, बाँचा गति भएका जल प्रेरित गर्ने शक्तिले शत्रु पराजित गर्ने र
स्वर्गजन्म सुगन्धित हुन । तिनले सबै तिरदार स्तुति प्राप्त गर्छन् ।

आकरे वसोर्जिता पनस्यतेऽनेहसः स्तुभ इन्द्रो दुवस्यति ।

विस्वतः सदन आ हि प्रियये सत्रासाहमभिमातिहन स्तुहि ॥४॥

सबै पल्लव गर्ने युद्धमा स्तगहरू इन्द्रदेवको पराजित गर्ने शक्ति निष्ठाप स्तुति स्वीकार
गर्दछन् । तनी रत्न आदि कर्म गरेहरूक घरमा सम्पन्न हुन्छ । सबैले गरेर बत्यन्त प्रसन्न
हुन्छन् । हे स्तुताहरू हो । तिम्रो मन्त्रहरूमै शत्रु पराजित गर्ने शक्तिले तिम्रो कामनालाई सहज गर्ने
इन्द्रदेवको स्तुति गर ।

नृणामु त्वा नूतमं गोभिर्वधैरभि प्र वीरमचंता सबाधः

सं सहसे पुरुमायो जिहीते नमो अस्य प्रदिव एक ईशे ॥५॥

हे मानिसका नियन्त्रक र वीर इन्द्रदेव । यसले सनाएको सर्ववृद्धहरू स्तुति र मन्त्रले तिम्रो
यचना गर्दछन् । विभिन्न गन्तव्यले सम्पन्न तिम्रो जलका लागि युद्धमा जान्छौं । आकाशीय सामक
स्वामी तिम्रो नै हो । तिम्रीलाई नमस्कार छ ।

पूर्वोरस्य निषिद्धो मर्त्येषु पुरु वसूनि पृथिवी बिभर्ति ।

इन्द्राय द्याव ओषधीस्तापो रयिं रक्षन्ति जीरयो वनानि ॥६॥

अनेक मानिसहरूले इन्द्रदेवको लागि प्राप्त हुन्छ । मर्त्यलाई नियमित राख्ने इन्द्रदेवका लागि पृथ्वीले
विभिन्न धन दायण गर्दछ । इन्द्रदेवको अटुलता सुगन्धित सम्पूर्ण शरीर जल मानिस र वनको
रक्षा गर्दछन् ।

तुभ्यं ब्रह्माणि गिर इन्द्र तुभ्यं सत्रा दधिरे हरिवो नुषस्वं ।

बोध्याऽपिरवसो नूतनस्य सखे वसो जरितुभ्यो वयो धा ॥६॥

गो नामका एश्वका म्यान हे इन्द्रदेव । भोग्य प्राप्त भएकुरहरू तिम्र लागि मन्त्र र स्तोत्र तथा

—इन्द्र— ह मित्रका रूपमा सबसित निवास गर्ने इन्द्रदेव संरक्षण प्राप्तिका लागि यो नयाँ हवि
निर्माण प्रदत्त गर्दछौं यसलाई चिनेर स्तोतालाई अन्न प्रदान गर

इन्द्र मरुत्व इह पाहि सोमं यथा शायते अपिबः सुतस्य
तव प्रणीती तव शूर शर्मन्ना विवासन्ति कवयः सुयज्ञाः ॥७॥

हे इन्द्रदेव मरुतहरूसँग तिमिले जमीन शायतका पुत्र शायतका यज्ञमा पाएर सोमरस पान गरेका
पथीय, यसै गरि यस यज्ञमा उपस्थित भएर सोमरस पान गर । हे वीर ! यन्त्रस्थलमा याजकहरू
हविष्यान्न समर्पित गर्दै तिम्रो सेवा गर्दछन्

स वावशान इह पाहि सोम मरुद्भिरिन्द्र सखिभिः सुतं न ।
जातं यत्त्वा परि देवा अभूयन्महे भयस्य पुरुहूत विश्वे ॥८॥

हे इन्द्रदेव ! सोमको कामना गर्दै तिम्रो मित्ररूपी मरुतहरूसँग हाम्रा यस यज्ञमा पेलेर तयार गरेको
सोमरस पान गर भनेकाले चलाउने गरेका हे इन्द्रदेव ! तिम्रो उत्पन्न हुनासाथ देवताहरूले
तिम्रोलाई महारुद्रग्रामका लागि खटाएका थिए

अपत्ये मरुत आपिरेषोऽमन्दन्निन्द्रमनु दातिवाराः ।
तेभिः साकं पिबतु वृत्रखादः सुतं सोमं दाशुषः स्वे सधस्ये ॥९॥

युद्धभ्रमा जल वचा गरउने मरुतहरू आफ्ना स्वामी इन्द्रदेवलाई खुसी पादछन् वृत्रलाई विनाश
गर्ने इन्द्रदेवले मरुतहरूसँग हविदाता यज्ञमानका घरमा पेलेर तयार पारेको सोमरस पान गर

इदं ह्यज्योजसा सुतं राधानां पते । पिबा त्वां स्य गिर्वर्णः ॥१०॥

हे एश्वर्यका धनी र स्तुति योग्य इन्द्रदेव ! बलले निकालेको सोमरस रुचाएर पान गर ।

यस्ते अनु स्वधामसत्पुते नि यच्छ तन्वम् । स त्वा ममत्तु सोम्यम् ॥११॥

हे सोमपान गर्ने इन्द्रदेव ! तिम्रा शरीरका लागि सोम सत्यनै उपयुक्त छ, यज्ञमा उपस्थित भएर
तिमी यो पान गरेर खुसी होऊ

प्र ते अश्नोतु कुक्ष्योः प्रेन्द्र ब्रह्मणा शिरः प्र बाहू शूर राधसे ॥१२॥

हे इन्द्रदेव तिम्रा पेटभित्र दुवै कोखमा यो राक्षसित समाभोस् । स्तुतिका प्रभावले तिम्रा सबै
शरीरमा सञ्चारित होस् । हे वीर इन्द्रदेव ऐश्वर्य प्रदान गर्नका लागि तिम्रा भुजाहरू समर्थ होऊन्

[सूक्त ५२]

ऋषि विश्वामित्र गाथित देवता इन्द्र । छन्द त्रिष्टुप् गायत्री वगीती ।

धानावन्तं कार्मिभ्यमपूपवन्तमुक्थिनम् । इन्द्र प्रातर्जुषस्व नः ॥१॥

हे इन्द्रदेव दही र पिठो मिसाएर पकाएको पुरोडाशको हवि हामी मन्त्रोच्चारण गर्दै समर्पित
गर्दछौं तिम्रो यिहानै यो स्वीकार गर

पुरोडाशं पचत्यं जुषस्वेन्द्रा गुरस्व च । तुभ्यं हव्यानि सिञ्चते ॥२॥

हे इन्द्रदेव ! राक्षसी पकाएको यो पुरोडाश खाऊ यो खानका लागि पुरुषार्थ गर यो हव्यरूपी
पुरोडाश तिम्रो लागि समर्पित छ ।

पुरोडाशं च नो घत्से जोषयासे गिरश्च नः । वधुपुरिका योषणाम् ॥३॥

हे इन्द्रदेव हामीले दिएको पुरोडाश खाऊ पुरुषले पत्नी सत्यारोभै हाम्रो स्तुति तिम्रो स्वीकार
गर

पुरोडाशं सनश्नुत प्रातः सावे जुषस्व नः । इन्द्र क्रतुर्हि ते बृहन् ॥४॥

हे प्रसिद्ध इन्द्रदेव विहानको सबनमा हामीले दिएको पुरोडाश खाऊ, त्यसबाट तिम्रो कम महान्
होम ।

माध्यन्दिनस्य सवनस्य धानाः पुरोडाशमिन्द्र कुष्वेह चारम् ।

प्र यत्स्तोता जरिता तूर्ण्यथो वृषायमाण उप गीर्धिरिष्टे ॥५॥

हे इन्द्रदेव दिउँसोका सवनमा हाम्रा नौ अर्घि खाद्यान्न भुटेर आफ्नै तयार पारीकन दिएको
पुरोडाश खाऊ हे मेधावी इन्द्रदेव तिम्रो ऋषुहरूका साथ नम्रान्यले सम्पन्न छौ हामी स्तुति
गर्दै तिम्रा लागि हविष्यान्न चढाउँछौं

तृतीये धाना. सवने पुरुष्टुत पुरोडाशमाहुत मामहस्व नः ।

कभुधन्त वाजवन्त त्वा कवे प्रयस्वन्त उप शिक्षेम धीतिभिः ॥६॥

हे इन्द्र ! धाने तिम्रो स्वात गरिबको तिम्रो सवनामा हामीले भुटेका बाँ भाँदले बनाएका पुरोडाशमाहुत तिम्रो कभुधन्त साथै धनधान्य तब पुरहरूले युक्त छौं । हविले युक्त स्तोत्रले हामी तिम्रो पूजा गर्दछौं ।

पूषण्वते ते चक्रुमा कर्मभ हरिवते हर्यश्वाय धानाः ।

अपूपमद्भिः सगणो मरुद्भिः सोम पिब वृत्रहा शूर विद्वान् ॥७॥

हे पूषण्व ! तिम्रो सगण जन दुःखकाण्ड मेटाउने र हरि नामका अश्वन चढने है । तिम्रो लागि कर्मले रक्षाम मरुदको जोक पिठको खाने कुरा बनाएका छौं । हे वृत्रहन्ता ! मरुतहरूसँग तिम्रो नै पूषण्वको पुरोडाश समरस पान गर ।

प्रति धाना भरत तूयमस्मै पुरोडाश वीरतमाय नृणाम् ।

दिवेदिवे सदुरीरीन्द्रि तुभ्य वर्धन्तु त्वा सोमपेयाय धृष्णो ॥८॥

हे भरत ! तिम्रो इन्द्रदेवता लागि चढ्ने नै भुटेका, जौ अर्पितका लागि पुरोडाश धेरै मात्रामा देखा दिने भन्ने इसो मतिमहरूको नैतन्त्र गर्नुहरूमध्ये मयभन्दा तिम्रो हुन । शत्रुलाई पराजित गर्नु इन्द्रदेव हामी मयको कुरा भन्ने तिम्रो लागि प्रत्येक दिन मन्त्र र तिम्रो स्तुति ले तिम्रोलाई अन्नपानका लागि प्रेरित गरेको ।

[सूक्त १३]

ऋषि विश्वामित्र गर्गधन देवता इन्द्र परत छन्द त्रिष्टुप् - त गगनो बृहती ।

इन्द्रापर्वता बृहता रथेन वामीरिष आ वहत सुवीरः ।

वीत हव्यान्यध्वरेषु देवा वर्धेथा गीर्भिरिडया मदन्ता ॥१॥

हे इन्द्र ! तिम्रो देव स्तुति गान योग्य असल सन्तानले युक्त यजमानहरू सम्पन्न हविस्यत्रले पुरोडाशमाहुत गर्ने र यत्तमा उति खाने तिम्रोहरू हामीलाई यत्त भन्ने नै हाम्रो स्तोत्रबाट नै हो ।

तिष्ठ सु क मघन्मा परा गा. सोमस्य नु त्वा सुषुतस्य यकि ।

पितुर्न पुत्रः सिचिमा रथे त इन्द्र स्वादिष्ठया गिरा शचीव. ॥२॥

हे शत्रुशाली इन्द्रदेव ! हाम्रो मति तिम्रो केही क्षण ब्रम हाम्रो यजमानबाट नै तिम्रो लागि हाम्रो चढ्ने देव तयार गरेको सोमले अर्पित छौं । हे शक्तिशाली इन्द्रदेव ! घरले शत्रुको आश्रय तिम्रो हाम्रो असल स्तुतिबाट तिम्रो आश्रय लिन्छौं ।

शंसवाध्वर्यो प्रति मे गृणीहीन्द्राय वाहः कृणवाव जुष्टम् ।

एव बर्हिर्यजमानस्य सीदाथा च भृदुक्थमिन्द्राय शस्तम् ॥३॥

हे यध्वर्युहरू हो ! हामी इन्द्रदेवको स्तुति गर्दछौं । तिम्रोहरू हाम्रोलाइ प्रोत्साहित गर । हामी उनका लागि तित हुन खाल्लाका स्तोत्र गर्छौं । तिम्रो यजमानले दिएका कृशक यजमानमा बस् । त्यसो भएर इन्द्रदेवलाई स्तुति वचनहरू धेरै होऊन् ।

जायेदस्त मघवन्त्सेदु योनिस्तदित्वा युक्ता हरयो वहन्तु

यदा कदा च सुनवाम सोममग्निष्ट्वा दूतो धन्वात्यच्छ ॥४॥

हे शत्रुशाली इन्द्रदेव ! मर्ग नै पुरोडाशको आश्रयस्थल र घर हो । रथमा नारका अश्वले तिम्रोलाई इसे घरमा लै जान्छन् । पेलेर तयार गरेका हामीले अर्पण गरेको सोम दूतको रूपमा रहेका यजिनदेवले सोम तिम्रो कहें घुम्न गर्छन् ।

परा याहि मघवन्ना च याहीन्द्र भ्रातरुभयन्ना ते अर्थम् ।

यन्ना रथस्य बृहती निधान विमोचन वाजिनो रासभस्य ॥५॥

सबलहु गलनपोषण गर्न मक्ने रक्षकले सम्पन्न हे इन्द्रदेव ! तिम्रो यहाँबाट निकै टाढाको वा नाजकको बासो घरमा रहेका भए पनि हाम्रो यजमान आऊ । दूत ठाउँमा तिमी खौको छ । अतः पट्टिमा घरमा तिम्रो स्त्री छुन भने यहाँ सोम छ । तिम्रो आम्नो महान् रथ जहाँ रोक्दछौं त्यहाँ खुल्नको सोम मत्वाउने तिम्रो यश मुक्त गर्दछ ।

अयाः सोमस्तमिन्द्र प्र याहि कल्याणीर्जया सुरण गृहे ते ।

यत्रा रथस्य बृहती निधान विमोचन वाजिनो दक्षिणवत् ॥६॥

हे इन्द्रदेव । यहाँ सोमपान गर र त्यसपछि घर जाऊ किनभने तब घरमा दूध गर्ने स्त्री छिन् र त्यहाँ रमाइलो र सुख छ । तिमी जहाँ आफ्नो रथ रोक्दछौ, त्यहाँ कुनैका लागि भनेर वध छोलिदिन्छौ ।

इमे भोजा अङ्गिरसो विरूपा दिवस्पुत्रासो असुरस्य वीराः ।

विश्वामित्राय ददतो मघानि सहस्रसावे प्र तिरन्त आयुः ॥७॥

यज्ञमा भोज्य पदार्थ चढाउने अङ्गिराका वंशजहरू विभिन्न रूपमा देखा पर्दछन् । देवतहरूमा श्रेष्ठ, वीर मन्त्रपालले हामी विश्वामित्रहरूका लागि हजारौँ किसिमका ऐश्वर्य प्रदान गर्छन् । हाम्रो धनधान्य एव आयु बढाउनु ।

रूपरूपं मघवा बोभवीति मायाः कृष्वानस्तन्वयं परि स्वाय ।

त्रियदिवः परि मुहुर्तमागात्तवैर्मन्त्रैरनुतुषा ऋतावा ॥८॥

हामी इन्द्रदेवको जुन रूपलाई अङ्गान गर्दछौ, उनी उस्तै रूपका भइदिन्छन् । आफ्ना मनले विभिन्न रूप धारण गर्दछन् । उनी ऋतुअनुसार मधै सोमपान गर्दछन् । मन्त्रप्रष्टाहरूले बोलाउँदा तीनै सवनमा स्वर्गलोकबाट एकै क्षणमा आइपुग्दछन् ।

महौ ऋषिदैवजा देवजूतोऽस्तभ्नात्सिन्धुमर्षव नृचक्षाः ।

विश्वामित्रो यदवहस्पुदासमप्रियायव कुशिकेभिरिन्द्रः ॥९॥

अत्यन्त महान्, देवताहरूबाट उत्पन्न र प्रेरित सबै कुराको जानकारी भएका विश्वामित्र ऋषिले जलल भरिएको सिन्धुको घाँटी रोकिदिए, त्यहाँबाट उनी सुरास राजाका यज्ञमा गए । यस बेला कुशिकका वंशजहरूले इन्द्रदेवलाई प्रिय यज्ञस्थलमा सम्मान गरे ।

हंसाइव कृणुथ श्लोकमद्रिभिर्मदन्तो गीर्भरध्वरे सुते सवा ।

देवेभिर्विप्रा ऋषयो नृचक्षसो वि पिबध्वं कुशिकाः सोम्यं मधु ॥१०॥

दन्द्रियको शक्तिभन्दा धेरै क्षमतासम्पन्न, बुद्धिका धनी मानिसलाई संरक्षण गर्ने हे कुशिकहरू हे । तिमीहरू हंसको पङ्क्तिजस्तो भएर यसैरै स्तुतिमन्त्र उच्चारण गर । यज्ञमा ढुङ्गाले सोम पेटेले तयार गर र सबै देवताहरूसँगै सोमरस पान गर ।

उप प्रेत कुशिकाश्चेतयध्वमश्वं राये प्र मुञ्चता सुदासः ।

राजा वृत्र जङ्घनस्त्रागपागुदगधा यजाते वर आ पृथिव्याः ॥११॥

हे कुशिकका वंशजहरू हो । तिमीहरू सबै पशुसन्धिकी जाडा । अश्वलाई नोत्त्याओ । ऐश्वर्य प्राप्तिका लागि राजा सुदामका अश्व खुल छोड । देवराज इन्द्रले पूर्व पश्चिम र उत्तरका देशमा शत्रु गति मार्गसमेका छन् । अब सुदास राजा पृथ्वीका उत्तम स्थानमा यज्ञ कर्षे सम्पन्नित गर्छन् ।

य इमे रोदसी उभे अहमिन्द्रमनुष्यवम् ।

विश्वामित्रस्य रक्षति ब्रह्मदे भारतं जनम् ॥१२॥

हे कुशिकका वंशजहरू । हामीले ह्यावापृथिव्यामा इन्द्रदेवको स्तुति गर्छौ । विश्वामित्रका वंशजहरूको यो स्तोत्र भरतका वंशजहरूले रक्षा गर्छन् ।

विश्वामित्रा अरासत ब्रह्मेन्द्राय वज्रिणे । करदित्रः सुयधसः ॥१३॥

विश्वामित्रका वंशजहरूले वज्र धारण गर्ने इन्द्रदेवका लागि स्तोत्र चनाए । इन्द्रदेवले हाम्रोलाई उनम धनले सम्पन्न गराउनु ।

कि ते कृष्वन्ति कीकटेषु गावो नाशिर दुहे न तपन्ति धर्मम् ।

आ नो भर प्रमगन्दस्य वेदो नैचाशाखं मघवन्नध्याय नः ॥१४॥

हे इन्द्रदेव । कीकट भन्ने अन्य देशका यक्षमाका गडले तिमीलाई के काम दिन्छन् ? तिनले न दुध दिन्छन् न यज्ञको अग्नि चाल्दछन् । ती गाई यहाँ लिएर आऊ, श्रेष्ठता गर्नेको धन हामीलाई देऊ । हे ऐश्वर्यवान् इन्द्रदेव । मैच वंशकालाई अधीनमा राख ।

ससर्परीरमति बाधमाना बृहन्विमाया जमदग्निदत्ता ।

आ सूर्यस्य दुहिता ततान श्रवो देवेभ्यमृतमजुर्मयम् ॥१५॥

जमदग्निबाट प्रेरित, भक्षण गरा गर्ने द्युलोकसम्म प्रवाहित बाणाले द्युलोकमा ठूलो हल्ला मच्चाउँछ । सूर्यकी पुत्रीले सम्पूर्ण देवतहरूलाई अमृतमय पदार्थ र अक्षय भण्ड आदि प्रदान गर्दछन् ।

सा पक्ष्यार् नव्यमाग्रदधाना या मे पलस्तिजमदनयो ददुः १९६।

स्थिरौ गावौ भवता वीडरक्षो मेषा वि वर्हि मा युगं वि शारि

इन्द्रः पातल्ये ददता शरीतोरष्टिन्मे अभि नः सचस्व ॥१७॥

मृतस्मक पञ्चमा रथका भद्ररत्नवर् विध्वान्मले स्तनं गर्दन् शयना शयका गोरा बलिया
होइन् रथका धुरा बलिया होइन् रथको हवाई नभई चर्चामे पादग नबुझ्छुन । धुरामा
बलिया रथका किलाहरालाई नष्टकल सभ्यताइउन के निराश रथका रथ तिमी सधैँभरि
राम्यो सडुका नभरि सगर्भु भि

बलं धेहि तनूषु नो बलमिन्द्रानहुत्सु नः ।

बल तोकाय तनयाय जीवसे त्वं हि बलदा असि । १८ ।

[illegible]

अभि व्ययस्व छदिरस्य सारमोजो धेहि स्पन्दने शिंशपाचन्द्र

अक्ष वीडो वीडित वीडयस्व मा यामादस्मादव जीहिपो न. १९१।

है। यह देखकर स्वयं कानून बनका शक्ति कई दायित्वों पर एक स्पन्दनमा सिरी काठल
मनाहाका धुग र नब्बकामा म्म वल्लिदकु हे पलिष्ठ धुग हमाल त्तिया पारिक दिमो अम्मे
अन्त्ये होकु तीव्र गर्विता है। ह मातार् विसा न स्थान

अथमस्मान्वनस्पतिर्मा च हा मा च रीरिषत् ।

स्वस्त्याः गृहेभ्यः आवसा आ विमोचनात् ।२०।

काटगन्तव्ये वनरु। स्थले हाम्रो रू. दश वायु । ख नदी बाँध रमा थर नगुगुजेल हामीलाई भन्ने । रमा र ५४ नखीनगुजेल स्थले हाम्रो श्वा गर्नुस्

इन्द्रेतिभिर्बहलाभिर्नो अद्य याच्छेष्टाभिर्मधवञ्छुर जित्वा

यो नो दृष्ट्यधरः सस्यदीष्टः स विष्मस्तमु प्राणो जहातु । २१

हे त्वं १ ऐश्वर्याशाली जन्मिता विभिन्नेषु सित परिकल्पकानां सा... हाम्ना रक्ष मां शत्रु विनाश
गुरु हार्मलाइ खूसा अनाइ हाम्ना पिस गनेळो पनन हंसु हाम्ना मेमन गिसाउँछौ त्यसको ज्ञाने
व भायु

परशं चिद्वि तपति शिम्बलं चिद्वि वृश्चति

उखा चिदिन्द्र येषन्ती प्रयस्ता फेनमस्यति ॥२२॥

ह हस्तदेव फर्माते मुखलाई देखि निभौं हामा अमृत्याइ देखि नभौं हस्तदेव सिमलको फूल
रुमभैं अमृता अन्न खलून गकाई गयो हाँडाका मुखबाट निस्केभैं हामा अमृता मुखबाट फिँज
अभास

न सायकस्य चिकित्ते जनासो लोध नयन्ति पशु मन्यमानाः ।

नावाजिनं वाजिनां हासयन्ति न गर्दभं पुरो अश्वान्नयन्ति । २३।

०१. वृषहृत् "गायक" कश्चात् एते मन्दन्त स्नाह्य लोभं प्रमुखां पशु मन्दन्त इति ह
 यत्नम् भार न्यस्तम् खरा गटेन ० मधो गणे रक्षन्ति मन्दन्त ओ ज्यो विश्वामित्र
 भक्त हन्

इमं इन्द्र भरतस्य पुत्रा अपपित्वं चिकित्त्तुं प्रपित्वम्

ह्रित्वन्त्यश्चमरणं न नित्यं ज्यावाजं परि णयन्त्याजौ । २४।

* अत्रैव भराक जहाज आइ दुटाइन । मरान् सँ गर्भमा वस्ते जननम् स्मरन्
स्यगमय पैतृक लोकां जाय । नयकं प्रपन्नकं एकै दखईछे

ऋषि प्रजापति वंशामित्र, देवता विश्वदेवा छन्द त्रिष्टुप्

इमं महं विदध्याय शूष शशत्कृत्व ईद्वाम प्रजभूः ।

भृणोतु नो दम्येभिरनीकैः शृणोत्वन्निर्दिव्यैरजस्रः ॥१॥

स्तोताहरू यज्ञको साधनरूप र स्तुति योग्य अग्निदेवका लागि उत्तम स्तोत्र उच्चारण गर्दछन्
अग्निदेव आफ्ना स्थावरा तेजोमयी किरणले उदीप्त भएर स्तुति सुन्ने ।

महिं महं दिवे अर्चा पृथिव्यै कामो म इच्छञ्चरति प्रजानन् ।

यथोहं स्तोमे विदधेषु देवाः सपर्यवो मादयन्ते सचायोः ॥२॥

हे स्तोताहरू हो, यज्ञकार्यमा द्यावापृथिवीमा स्तोत्र सुन्दै पूजाको अभिलाषा गर्ने देवता एकत्रित
एवं प्रसन्न हुन्छन् महान् द्यावापृथिवीको सामर्थ्य जनेर उनको अर्चना गर्छौं । सम्पूर्ण भोगक
इच्छाले मेरो मन विचरणशील छ ।

युवोर्ध्वत रोदसी सत्यमस्तु यहं पु णः सु विताय प्र भूतम्

इदं दिवे ननो अने पृथिव्यै सपर्यामि प्रयसा यामि रत्नम् ॥३॥

सत्यको नियममा स्थिर रहेका हे द्यावापृथिवी । पुराना ऋषिले तिमीहरूका सत्यको रहस्य जानेर
स्तुति गरे । युद्धमा जाने वीर पुरुषले पनि तिमीहरू दुर्गको महत्त्व बुझेर सधैं प्रार्थना गरका छन् ।

उतो हि वां पूर्व्या आविविद्र ऋतावरी रोदसी सत्यवाचः ।

नरश्चिद्रां समिधे शूरसाती ववन्दिरे पृथिवि वैविदनाः ॥४॥

सत्यलाई नै धर्मका रूपमा स्वीकार गर्ने हे द्यावापृथिवी सत्यको आचरण गर्ने सनातन ऋषिहरूले
तिमीहरूबाट हिनकारी र खाजेको फल प्राप्त गर हे पृथिवी युद्धक्षेत्रमा जाने वीर योद्धाले तिमी
महिमा जनेर तिमीलाई नमस्कार गर्दछन्

को अद्धा वेद क इह प्र वोचहेवो अच्छ पथ्याशका समेति ।

ददुश्र एषामवमा सदासि परेषु या युहोषु व्रतेषु ॥५॥

देवत्वमा पुग्दाउने मार्ग कुन हो भनेर कसले उपरी जानेको छ, कमले त्यसको वर्णन गर्न
सक्दछ ? देवताको गोप्य र उच्च स्थानमध्ये निम्नतम स्थान मात्रै देखा पर्दछ

कविर्नुचक्षा अभि पीमचष्ट ऋतस्य योना विधृते मदन्ती ।

नाना चक्रते सदनं यथा वैः समानेन क्रतुना संविदाने ॥६॥

दूरदर्शी मानिसलाई चित्रे सृष्ट्यदेव द्यावापृथ्वीलाई सन्ने तिरबाट हेरिरहन्छन् । रसयुक्त, खुसी प्रदान
गर्ने, उसै कमले गर्दा सम्बन्ध भएका द्यावापृथिवी चराल गुँड बनाएभैं जलको गर्भस्थान
अन्तरिक्षमा आफ्ना लागि विभिन्न ठाउँ बनाइरहन्छन् ।

समान्या विद्युते दूरेजन्ते ध्रुवे पदे तस्थतुर्जागरुके ।

उत स्वसारा युवती भवन्ती आदु ब्रुवते मिथुनानि नाम ॥७॥

एकापसमा सम्बन्धित भए पनि छुट्टै रहेका द्यावापृथिवी कहिल्यै छिडिँदैनन् अक्षय अन्नत
अन्तरिक्षमा दुवै दिदीबहिनीभैं एकै रूपमा रहन्छन् । यसै किसिमले सृष्टिको क्रम चलिरेको छ

विधेदेते जनिमा स विवित्तो महो देवान्विभ्रती न व्यथेते ।

एजद्ध्रुवं पत्यते विश्वमेकं चरत्पतत्रि विषुणं वि जातम् ।.८।.

द्यावा र पृथिवीले सम्पूर्ण प्राणी र वस्तुलाई भित्राभित्रै स्थान दिएका छन्, महान् सूर्य एवं इन्द्र
आदि देवतालाई बोकेर पनि कहिल्यै थाक्दैनन् । स्थावरजङ्गम समस्त प्राणी केवल पृथ्वीमै आश्रय
पाउँछन् । पक्षीको हुल हुल ठाउँ द्यावापृथिवीका बीचमा छ ।

सना पुराणमध्येम्यारान्मरुः पितृर्जनिर्तुर्जामि हन्नः ।

देवासो यत्र पनितार एवैत्यो पथि व्युते तस्थुरन्तः ॥९॥

हे द्यावापृथिवी । तिमीहरू पिताका रूपमा पाल्ने र माताका रूपमा उत्पन्न गर्ने हो हामी
तिमीहरूको सनातन र पुरातन यो सम्बन्ध सधैं स्मरण गर्दछौं । तिमीहरूका बीचमा स्तुतिको आश्रय
गर्ने देवताहरू विस्तीर्ण र एकशित पथमा आशापना वाहनले युक्त भएर बसेका हुन्छन् ।

इम स्तोम रोदसी प्र ब्रवीम्युदराः शृण्वन्नग्निजिह्वाः

मित्रः सम्राजो वरुणो युवान् आदित्यासः कवयः पप्रधानाः । १०।

हे शत्रुपृथिवी ! तिमिहरूको स्तोत्र हामी रक्ताग्नि देवताहरूबाट श्रवण गर्छौं । यो मृत पेटमा शक्त्युत्तेज्यगिरीको जिह्वाले सामरस पान गर्ने अत्यन्त तृप्तता तरंग भेटेकान् प्रख्यन्त कर्मयुक्त मित्र वरुण र आदित्यदेवले हाम्रो स्तुति सुन्नु ।

हिरण्यपाणिः सविता सुजिह्वस्त्रिा दिवो विदथे पत्यमानः ।

देवेषु च सवित श्लोकमश्रेयदस्मभ्यमा सुव सर्वतातिम् । ११।

दान गनका लागि सुनागा ऐश्वर्य जनमा लिन उनम प्रगात्र प्रदान गर्ने अविनाशन यज्ञका तीन श्रवणा आकाशबाट आउँछन् । उनी देवताहरूका अन्तर्गत धर्म हाम्रो स्तुति सुन्नु र हामीलाई चाहिएका जस्ता सबै फल प्रदान गर्ने ।

सुकृत्युपाणिः स्वर्वां ऋतावा देवस्त्वष्ट्यवसे तानि नो धातु ।

पूषन्वन्त ऋभवो मादयध्वमूर्ध्वप्रावाणो अध्वरमतष्ट । १२।

नितकारी काम भएका महत्त्वपूर्ण हात भएका धनले सम्पन्न सत्यता र अविनाशन गर्ने तत्त्वबाट हामीलाई रोजेको फल प्रदान गर्नु । हे ऋभुहरू हो ! तिमि ऐतनाका लागि सु । तिमि अतिकहरू यज्ञ गर्दछन् । तिमिहरू पूषासँगै त्यो योग्य गान र र खुसी हास्य ।

विद्युद्रथा मरुत ऋष्टिमन्तो दिवो मयां ऋतजाता अयासः ।

सरस्वती शृण्वन्त्यज्ञियासो धाता रयिं सहवीर तुरासः । १३।

विद्युत्जस्तो प्रभावशाली रथ भएका हतियार भन्ने तैत्तरीय शत्रु विनाश गर्ने शक्तिबाट अस्त्र हुने वेगवान् र यज्ञका लागि योग्य मरुतहरू तथा सरस्वती देवले हाम्रो स्तुति सुन्नु । हे ऋषि मन्त्रशाला मरुत हो ! हामीलाई उत्तम वीर कृत्ययुक्त प्रख्य प्रदान गर ।

विष्णुं स्तोमासः पुरुदस्मर्मा भगस्येव करिणो यामनि गम्

उरुक्रमः ककुहौ यस्य पूर्वानं मर्धन्ति युवतयो जनित्रोः । १४।

मर्धका तरंग र त्रिलोद जन्माउने परक्रमी विष्णुदेवको निरम टाँहाले इत्यहुन गन सबैदेखि निर्दोषता मानिस भनाका नविकरण पुगेको अस्त्र इत्युक्त हाम्रो पूजनार्थ स्तोत्र उनी जागरिला विष्णुदेवलाई पुगे ।

इन्द्रो विश्वेवीर्यैः पत्यमान उभे आ पप्रौ रोदसी महित्वा ।

पुरुन्दरो वृत्रहा धृष्युषेणः सङ्गृभ्या न आ भरा भूरि पश्वः । १५।

सबै खालका सामर्थ्यले युक्त इन्द्रदेव आफ्ना महानताका दाताहरूको दाताको भोगबाट जन्म हुने शत्रुको सहर ध्वस्त पार्ने वृत्रहाई भाने वाक्त्रान्न मेनपुन निराला शत्रुको स्थानसहित हाम्रो लागि धनका ठूला भाग प्रदान गर्नु ।

नासत्या मे पितरा बन्धुपृच्छ सजात्यमश्विनोश्चार नाम

युव हि स्थो रयिदौ नो रयीणां दात्र रक्षेथे अकवैरदब्ध । १६।

असत्यबाट टाढै रहने हे अश्विनोकुमार ! तिमिहरू दुवै पितृको भैंसायुक्त हाम्रो सधनहरूको रहर पूरा गराउँछौ ! तिमिहरू दुवैको नाम जन्मदेखि नै प्रसिद्ध राका छ । तिमिहरू दुवै भगव वैभव धन र ऐश्वर्यले सम्पन्न छौ । हामीलाई धेरै भन्ने दोनो तिमिहरू दुवै अविचलित रहर हाम्रो प्रदान गर्नेलाई रक्षा गर ।

महत्तुः कवयश्चार नाम यद्ध देवा भवथ विश्व इन्द्रे ।

सख ऋभुभिः पुरुहुत प्रियेभिरिमां धिय सातये तक्षता नः । १७।

हे देवताहरू हो ! तिमिहरूको नाम र यज्ञ अत्यन्त महत्त्व र सुन्दर छ । यसका कारणले तिमिहरूले मन्त्रलोका दिव्य स्थान पाउँछौ । भैरव पाहान गरिने हे इन्द्रदेव ! प्रिय ऋभुहरूसित तिमि मित्रताको भावले रहन्छ । हामीलाई धन अर्पित प्रदान गर्ने हाम्रो स्तुति उनीहरूसँगै स्वीकार गर ।

अर्यमा णो अदितिर्यज्ञियासोऽदब्धानि वरुणस्य व्रतानि ।

युधेत नो अनपत्यानि गन्तोः प्रजावात्रः पशुमौ अस्तु गातुः । १८।

अर्यमा, देवतहरूको माता अदिति यज्ञयोग्य देवताहरू र अविचल निष्पम पालन गर्ने रक्षाकर्ता हाम्रो रक्षा गर्नु । हाम्रो मार्गबाट नि सन्तान हुने टाँहा हटार्दिउनु र अत्यन्त सन्तानका अर्ध र पूरा गराउनु ।

विभिन्न मंडलों के लिए हमें देवताओं का पूजन करना पड़ता है।
आलोक शिक्षा विज्ञान प्रौद्योगिकी एवं स्वास्थ्य सेवा - उत्तराखण्ड
स्तुति भवन

पुनर्जातीकरण प्रक्रिया में, वनस्पति आकार, वनस्पति हाइपोथीसिस
सुनुत देवमत विदित्य आदिग्रहणस्य इत्ये स्तुति सुनुत मरणात्तु हेतवार् मृष्ट
प्रमाणान्न

हाम्रो डाटा भित्रिल्ला प्रत्यक्ष हाम्रो नैलेनहरूको लम्बाई, चौडाई र उचाईमा आधारित हाम्रो सफाई विधिमा भित्रिल्ला हाम्रो कृते उक्त शिखर तथा नक्षत्रमा निम्न छान्न गरी उक्त शिखरमा परिपूर्ण छान्न गरी

हे भागिनेले निर्मात्य पदार्थ मिळत नसले जाऊ शकतील परंतु या प्रकारचा - नसलेला अन्न
आपणांना पडाऊ घेऊन मिळत नाही, त्यामुळे आपण आपले निर्माण - नसलेला अन्न
घेतो.

एहिलो ऽथा प्रकाशित भण्यन्ते चित्रितार्थं स्मृतेषु वाक्यामा उदाहरितं ॥ १ ॥ इत्यत्र वाममनहक
यत्तु यदि देवत्वम गते देवताया नचिकी उग्रस्थितं हुन्वत स्मरे देवत्वका मन्त्रा एते हो

हम जानते हैं यहाँ देवताओं की मूर्तियाँ देखीं। लेकिन देवों का प्रतीक नहीं है। सिर्फ पितृहस्त
यान् हमारे मित्र नगरून चक्का एकदक मुद्रन हस्ताधुर्विकार - अर्थात् मन महान
अत्यन्त-सुरोच प्रकट हुन्छन् सर्व देवताको महान शक्ति एकै हो

[illegible][illegible]

॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

वनस्पतिहरू कुनैले पनि स्थूल प्रजनन क्रिया गर्दैनन् र अग्निकै कारणले रक्षारण गरेर फलफूल उत्पन्न गर्दछन् । सबै देवताहरूको महान् शक्ति एउटै हो

शयुः परस्तादध नु द्विमाताबन्धनश्चरति वत्स एकः

मित्रस्य ता वरुणस्य व्रतानि महद्देवानामसुरत्वमेकम् ॥६॥

शश्विसमा सुत्ने, दुई भ्रामका मन्त्रन बाधविघ्नरहित भएर अन्तरिक्षमा गन्तु घुम्दछन् यी सबै कार्य मित्र र वरुणदेवको नै हुन् । सबै देवताहरूको महान् शक्ति एउटै हो

द्विमाता होता विदथेषु सप्ताडन्वग्रं चरति क्षेति बुध्नः ।

प्र रणयानि रण्यवाचो भरन्ते महद्देवानामसुरत्वमेकम् ॥७॥

दुवै लोक निर्माण गर्ने अन्नका होता र दानका स्वामी अग्निदेव अक्षरमा सूरका रूपमा सर्वभन्दा पहिले घुम्दछन् सबै कर्मको मूल कारणका रूपमा यिनी भूमिमा निवास गर्दछन् स्तोताका वाणीले यस्ता देवताको गुणगान गर्दछन् सबै देवताहरूको महान् शक्ति एउटै हो

शूरस्येव युध्यतो अन्तमस्य प्रतीचीन ददुशे विश्वमायत ।

अन्तर्मतिश्चरति निषिध गोर्महद्देवानामसुरत्वमेकम् ॥८॥

युद्धमा पराक्रम देखाउने शूरवीर जस्ता तेजस्वी अग्निदेवका अन्तर्मतिमा उन सबै प्राणी भुक्तिका देखिन्छन् । सबैले जत्र खोजेका अग्निदेव जल लिएर आकाशमा उड्छन् सबै देवताहरूको महान् शक्ति एउटै हो ।

नि वैवैति पलितो दूत आस्वन्तर्महश्चरति रोचनेन ।

वपूषि बिभ्रदधि नो वि चष्टे महद्देवानामसुरत्वमेकम् ॥९॥

सबै प्राणीलाई पाल्ने र देवताका दूतजस्ता अग्निदेव वनस्पतिमा अन्न छुन आफ्नो तेजले महिमायुक्त भएका अग्निदेव वनस्पतिकै बीचमा विचरण गर्दछन् तेजस बिभिन्न रूप धारण गरेका बेला हामी देख्छौं । सबै देवताको महान् शक्ति एउटै हो

विष्णुगौपाः परम पाति पाथः प्रिया धामान्यपृता दधानः ।

अग्निष्टा विश्वा भुवनानि वेद महद्देवानामसुरत्वमेकम् ॥१०॥

अविनाशी प्रिय, लोकलाई धारण गर्ने र सबैका रक्षक विष्णुदेव आफ्नो धातु परमधामको रक्षक गर्दछन् अग्निदेव सबै लोकका आता हुन् सबै देवताहरूको महान् शक्ति एउटै हो

नाना चक्राते यम्याश्च वपूषि तयोरन्यत्रोचते कृष्णमन्यत्

श्यावी च यदरुषी च स्वसारौ महद्देवानामसुरत्वमेकम् ॥११॥

दिन र रातरूपा दुई जन्म्यारु दिदीर्घहर्नी बिभिन्न रूप धारण गर्दछन् अक्षररूमा एउटी तेज सम्पन्न र अर्की नभधारो वणक छिन् । बीचधारो र सफा वणक दुई रूपा अक्षर दिदीर्घहर्नी नै हुन् सबै देवताहरूको महान् शक्ति एउटै हो

माता च यत्र दुहिता च धेनु सबर्दुषे धापयेते समीची

ऋतस्य ते सदसीडे अन्तर्महद्देवानामसुरत्वमेकम् ॥१२॥

सम्पूर्ण विश्वका उत्पादक, पोषक सन्तुष्टिदायक, समन्वय दायक प्रदान गर्ने र सम्पूर्ण विश्वलाई आफ्नै रस प्रदान गर्ने यी दुवै हुन् । सन्तुष्टि उन्त्य गर्ने भावले मातृका रूपमा र गन्तले शर्काको चलनपोषण गर्ने रस लिएका हुनाले स्नानक रूपमा रहेका यी दुवैलाई दुमी स्तुति गर्दछौं । सबै देवताहरूको महान् शक्ति एउटै हो ।

अन्यस्या वत्सं रिहती मिमाय कया भुवा नि दधे धेनुरुधः ।

ऋतस्य सा पयसापिन्वेडा महद्देवानामसुरत्वमेकम् ॥१३॥

अर्काका बाछालाई चर्दने काउने गडले आफ्नो धनमा दुध राखेको हुन्छ र यी इडा सत्यका दुधले सिञ्चित हुन्छन् । सबै देवताहरूको महान् शक्ति एउटै हो

पद्या वस्ते पुरुषा वपूष्यध्वा तस्थौ अविं रेरिहाणा ।

ऋतस्य सद्य वि चरापि विहान्महद्देवानामसुरत्वमेकम् ॥१४॥

किराट पुरुषका लोकात्राट उन्त्य हुने पृथ्वीले बिभिन्न रूप धारण गर्दछन् । तेमै लोक प्रकाशित गर्नुने सूर्यले किरगलाई माथ गरि उड्छन् । तिनै लिन गर्दछन् । सत्यरूपी सूर्यदेवको स्थान चिनेर हामी तन्दन गर्दछौं । सबै देवताको महान् शक्ति एउटै हो

पदे इव निहिते दस्मे अन्तस्तयोरन्यद् गुह्यमावित्यन्त ।

सप्तोचीना पथ्याः सा विषुची महदेवानामसुरत्वमेकम् ॥१४॥

मन्दर तप भएका दिन र रात्रि दुव भन्तरिक्षको यात्रा गर्दछन् । तिनैदृश्यमध्ये रात्रि पञ्चमारी रङ्गकी हुनाले त्यसको भुन्छन् र दिन उज्यालो रङ्गकी हुनाले देखिन्छन् । यी दुवैको मार्ग एउटै भए पनि अलग-अलग रूपमा चोड्नेका छन् । सबै देवताहरूको महान् शक्ति एउटै हो ।

आ धेनवो धुनयन्तामशिक्षीः सुवर्दुषाः शशया अप्रदुग्धाः

नव्यान्व्या युवतयो भवन्तीर्महदेवानामसुरत्वमेकम् ॥१५॥

बालयच्चाविनाका, अमृत दोहन गर्ने, तेजले सम्पन्न, नदुहिएका कोमल गर्जहरू पत्येक दिन नयाँनौला नूनर अमृत रस प्रदान गर्दछन् । सबै देवताहरूको महान् शक्ति एउटै हो ।

यदव्यासु वृषभो रौरवीति सौ अन्यस्मिन्यूथे नि दधाति रेतः ।

स हि क्षणवान्स भाः स राजा महदेवानामसुरत्वमेकम् ॥१६॥

बोरले क्षुनै वज्राग्रा गर्जना गरे पनि यहाँ समूहमा गएर आफ्नो वीर्य सेचन गर्दछ । यसै किसिमले जलको वर्षा गरेर पृथ्वीलाई पालन गर्ने र ऐश्वर्य प्रदान गर्ने मेघ सबैको स्वभाविक रूपमा प्रतिष्ठित हुन्छ । सबै देवताहरूको महान् शक्ति एउटै हो ।

वीरस्य नु स्वशब्दं जनासः प्र नु वोचाम विदुरस्य देवाः ।

षोढहा युक्ताः पञ्चपञ्चा वहन्ति महदेवानामसुरत्वमेकम् ॥१७॥

हे मानिसहरू हो । वीरक उत्तम पराक्रमको प्रशंसा गर यिनैहरूको पञ्चम देवताले पनि जनेका छन् । यी छ वटाहरू बीच बटाले वहन गरेका हुन्छन् । सबै देवताहरूको महान् शक्ति एउटै हो ।

देवस्वध्या सविता विश्वरूपः पुषोष प्रजाः पुरुधा जजान ।

इमा च विश्वा भुवनान्यस्य महदेवानामसुरत्वमेकम् ॥१८॥

मर्बेका उत्पादक अनेकौ रूपले युक्त त्रिपटादेव यनेकौ किसिमका प्रजालाई सम्पन्न गर्दछन् । उनैले तिनलाई पाल्दछन् । यी सबै भुवन उनै त्रिपटादेवले नै बनाएका हुन् । सबै देवताहरूको महान् शक्ति एउटै हो ।

मही समैरचन्वा समीची उभे ते अस्य वसुना नृपुष्टे ।

भूषे वीरो विन्दमानो वसुनि महदेवानामसुरत्वमेकम् ॥१९॥

चण्डममा मिलेर हिँडेर इलोक र पृथिवी इन्द्रदेवको महिमाले प्रेरित भएर गतिमान हुन्छन् । दुवै लोकमा इन्द्रदेवका तेज व्याप्त छ । यस्ता शूरवीर इन्द्रदेव शत्रुको धन वस्त्वपूर्वक लिन्छन् । सबै देवताहरूको महान् शक्ति एउटै हो ।

इमा च न पृथिवी विश्वधायो उप क्षेति हितमित्रो न राजा ।

पुरुषदः शर्मसदो न वीर महदेवानामसुरत्वमेकम् ॥२०॥

प्रजाका लागि मित्रजस्तै हितैषि राजा साथै शत्रुका प्रशाक नजिकै रहेभैं इन्द्रदेव पनि हामी सबैलाई धारण गर्ने विश्वका नजिकै रहन्छन् । इन्द्रदेवका सहयोगी वीर मर्बुतहरू साथै शत्रुलाई दबाने र हित गर्ने हुन्छन् । सबै देवताहरूको महान् शक्ति एउटै हो ।

निषिध्वरीस्त ओषधीरुतापो रयि त इन्द्र पृथिवी विभर्ति

सखायस्ते वामभाजः स्याम महदेवानामसुरत्वमेकम् ॥२१॥

हे इन्द्रदेव । जल र वायुले तिम्रै ऐश्वर्यले समृद्धिजाली छन् । पृथ्वी पनि तिम्रै ऐश्वर्य धारण गर्दछ । त्यसैले तिम्रा मित्रजस्तै हामी यसले ऐश्वर्यले सम्पन्न होऔँ । सबै देवताहरूको महान् शक्ति एउटै हो ।

[सूक्त ४६]

अधि - प्रजाति वैश्वमित्र । देवता विश्वदेवता छन्द त्रिष्टुप ।

न ता भिनन्ति मायिनो न धीरा व्रता देवाना पञ्चमा ध्रुवाणि ।

न रोदसी अद्रुहा वेद्याभिर्न पर्वता भिनमे तस्थिवासः ॥१॥

देवताका निम्नहरू नै पञ्चम र अविचलित हुन् । छल गर्ने र युद्धिमानले तिनलाई खण्डित गर्न सक्दैनन् । द्रोहरहित, जनसम्पन्न द्वापार्थवाले पनि तिनको उल्लङ्घन गर्न सक्दैनन् । स्थिर बनाएका पर्वतहरू कहिल्यै झुकदैनन् ।

षडभारं एको अचरन्विभर्त्युत वर्षिष्ठमुपा गाव आगुः

तिस्रो महीरुपरास्तस्थुरस्या गुहा द्वे निहिते दशैकाः । २।

स्थानी संवत्सरले छ वट ऋतु फेदर मत्स्या चरन् र चरन्त श्वत् सोम संवत्सरको प्रभाव
सूचक करिगायत प्राप्त हुन्छ । निम्नतर गतिशाल एव चरन्त सोम लोक क्रमश उन्नतमा स्थानमे
रहेका छन् । तिनामध्य स्वर्ग र भन्तरीक्ष मृक्षमरुत दुनो दु अद्वय रत न्ध एतय वृद्धाकाको
पूर्ववा देखिन्छ ।

त्रिपाजस्यो वृषभो विश्वरूप उत व्युधा पुरुध प्रजावान् ।

अनीकः पत्यते माहिनावान्स रेतोधा वृषभः शश्वतीनाम् । ३।

तत्र किस्मिका बलले युक्त रत्न, यमका रूपमा तत्र चरन्तको पुन रहका भनेको रत्न रत्न
प्रज्ञाले ताने लोकमा स्थित अक्तिको तत्र सेनाले सम्यक् मृयदेवको उदय हुन्छ । तनी अन्तमा
किस्माद्वारा सबै बाधहरूमा रेतस् तामका प्राणशक्ति मान्य गरिन्छ ।

अभीक आसा पदवीरबोध्यादित्यानामह्वे चारु नाम ।

आपश्चिदस्या अरमन्त देवीः पृथ्वरजन्तीः परि घौमवृञ्जन् । ४।

दिव्य जलधारले सम्यक् सूर्यदेवको यामा वनस्पतिको चरन्त रूपमा हरिएको छ ।
अद्वित्यागका सुन्दर तैमका हामी गुणागत देखि सूर्यदेवको नन्दि रसले वषाका रूपमा
पृथ्वीलाई मनुष्य मयईछ ।

त्री षधस्था सिन्धवस्त्रिः कवीनामुत त्रिमाता विदथेषु सम्राट्

ऋतावरीयोषणास्तिषो अप्यास्त्रिरा दिवो विदथे पत्यमाना । ५।

ह नजोहक हो । तिमहक तत्र लोकमा निवास गर्दछ र तत्र किस्मले देवताहरू पनि तत्र
लोकमा रहेका छन् । ताने लोकका निम्ता सूर्यदेव भन्त अन्तर्गतमा प्रवाहका बाधार्थ हुन्
इवा सरस्वती र भारती ताने अन्तर्गतका देवीहरू शुलाकबाट तत्र चरन्तक यस पदमा आउन् ।

त्रिरा दिवः सवितर्वायाणि दिवैदिव आ सुव त्रिनो अङ्गः ।

त्रिधातु राय आ सुवा वसुनि भग त्रार्थिषणे सातये धाः । ६।

हे सर्वलाई प्रेरित गर्ने सूर्यदेव । तिमो दिव्यलोकबाट याग त्रिर्द्वे तत्र परक हामीलाई उन्नत धन
प्रदान गर । एधर्तवन्त सबैका शक्त राख्दछ । हामीलाई त्रिर्द्वेयका भवतना तत्र किस्मका धन
प्रदान गर । हे बुद्धिमान् । हामीलाई धन प्राप्त गर्ने योग्य बनाऊ ।

त्रिरा दिवः सविता सोषवीति राजाना मित्रावरुणा सुसाणी ।

आपश्चिदस्य रोदसी चिदुर्वी रत्न भिक्षन्त सविनुः सवाय । ७।

सर्वलाई प्रेरित गर्ने सूर्यदेव । हामीलाई शुलाकबाट तत्र किस्मका धन प्रदान गरन् । तत्रमी र
हितकारी हुन भएका मित्र वरुण अन्तरिक्ष र विराल दृवापृथिवी पनि सूर्यदेवबाट धनको संचय
बुद्धि होस् भन्ने चाहन्छन् ।

त्रिरुत्तमा दूषणा रोचनानि त्रयो राजन्त्यसुरस्य वीराः ।

ऋतावान इधिरा दूडभासस्त्रिरा दिवो विदथे सन्तु देवाः । ८।

तय तहुने सर्वलाई जित्ने र दृतिसम्यक् तत्र लोक छन । यी तत्र स्थानमा कलात्मक संवत्सरका
चरन्त, तय र सूर्य नामक ताने तत्र र समावर्तित रहेका छन् । सन्तुतिठ उल्लाहवर्धक कार्यको
निम्नतर चरन् र अहित्य नभुक्ने उन्नतहरू दिनमा तत्र रहेका हामा यजमा गर्इदिक्नु ।

[सूक्त - १३]

ऋषि विश्वमित्र गाथन देवता विश्वदेवा छन्द छन्दः

प्र मे विविक्वा अविदमनोषा धेनु चरन्ती प्रयुतामगोपाम् ।

सद्यश्चिदा दुदुहे भूरि धासेरिन्द्रस्तदग्निः पन्तिारो अस्याः । १।

हे जितवान् नन्दन । यसले सरस्वतीको यजमान मान्ने धैर्यशाली मर्त्यका यजमान
सरस्वा प्रदान गर । खोजेको फल प्राप्त गर्छन् हानो त्पुन नन्दनो स्ताना । २।

इन्द्रः सु पूषा वृषणा सुहस्ता दिवो न प्रीताः शशय दुदुहे ।

विश्वे यदस्या रणयन्त देवाः प्र वोऽत्र वसवः सुममश्याम् । ३।

तत्र त्रैको रत्न प्रदान गर्ने सूर्यदेव भला पनि मित्रवत्ता अन्तरिक्ष प्रदान गर्ने । ४।

भर भर्त्तरसमा रहका मेघल्लन दारन गर्दछन् सबै देवताहरू हाम्रो स्तुतिबाट मन्त्र प्राप्त गर्दछन् यमल हे वषुदेवहरू हो, तिनीहरूका कृपावांछिते दिइकां सुख हाम्रा प्राप्त गरौं

या जामयो वृष्ण इच्छन्ति शक्तिं नमस्यन्तीर्जानते गर्भमस्मिन् ।

अच्छ पुत्र धेनवो वावशाना महश्चरन्ति बिभ्रत वपूषि ।३।

वनस्पतिहरू प्राणशक्ति रूपी वर्षा पाराउने इन्द्रदेवको शक्तिको कृपा ग्रहण गर्न विनम्र र सिजन समर्थ्यमित परिचित हुनाले फलतः चारै ओरबाटै उनका शक्तिज प्रदत्तन

अच्छा विविध रोदसी सुमेके ग्राव्णो युजानो अध्वरे मनीषा

इमा उ ते मनवे भूरिवार ऊर्ध्वा भवन्ति दर्शता यजत्राः ॥४॥

यजमं सोम गेल्ले दुःखा वाक्ये हर्षा सोच विजगामाः विशद ६ पन्ना शभरमान धावापुर्तवाक्ये
स्फुटि पाड्यो २ यमिदेव यमकैवाट गण नं यम्य सुन्दर १ यजमंय तिम्र म्मलहक
नानिस्का हितका तापि मथिथिर् उचालिन्नुन

या ते जिह्वा मधुमती सुमेधा अग्ने देवेषूच्यत उरूची ।

तयेह विश्वाँ अवसे यजत्राना सादय पायथा चा मधूनि ॥५॥

हे यमिन्द्र तिम मयूर जेज्जि प्रसन्नमस्तु र भवत व्यापन रहंको ज्वाल देवताको आह्वान
गन्का लागि प्रीति हुला यस ज्वालघट समस्त प्रसीति देवताला यस यक्षमा ल्याइदऊ
देवताला नित्ये सोमरम पति गरि दण्डवत हाम्र रक्ष। य

या ते अग्ने पर्वतस्यैव धारासश्चन्ती पीपयद्देव चित्रा

तामसमध्यं प्रमतिं जातवेदो वसो रास्व सुमतिं विश्वजन्याम् ।६।

हे दिल्ल्यामध्य वर्गानें कृयात्वात् नंगानें तिमो बुद्धि मेळको धारजन्तें भएर सबैलाइ मन्त्रुत् गाडुन हे सरेक काय व्रतका मरे करका ज्ञान भावका देवका हार्मांलाइ ससारको हित जे खाणको बुद्धि उदान मर

[सूक्त २८]

कृषि निश्चिन्ना गच्छन् देवता निश्चिन्ना भवन् छन्दः प्रियम् ।

धेनुः प्रत्नस्य काम्यं द्वाहनान्तः पुत्रश्चरति दक्षिणायाः ।

आ द्योतनिं वहति शुभ्रयामोषसः स्तोमो अश्विनावजीगः । ११ ।

परिवर्तनकारिणी उचित क्रियात्मक रचनाका रूप अर्थात् देहेन गोरका छिन्ना उषाका पुत्र सूर्य
नक्षत्रदिनादि विचरण गर्हजन्म नाश रक्षिण भूमिलाल भाग्य सुखद्वय प्रकाश फिजाउदै यस
जाकालमा श्रीकृष्णप्रमाराज लार्ज म्येत्र गाउँछन्

सुयुग्वहन्ति प्रति वामृतेनोर्ध्वा भवन्ति पितरेव मेधाः

जेरेधामस्मद्वि पणेर्मनीषा युवोरवंश्चकृमा यातमर्वाक् । २ ।

[illegible]

सुगुग्भिरक्षै सुकृत, रथेन दस्राविमं शृणुतं श्लोकमद्रेः

किमङ्ग वा प्रत्यवर्ति गमिष्ठाहुर्विप्रासो अश्विना पुराजाः । ३ ।

ह शुद्ध विमल चन्द्र शङ्कर शुभमयी भुवनेश्वरी भक्त, परम अक्ष नारिका रश्मि बसेर
 शशाङ्क गङ्गा नयन चन्द्रावली तद्वत् गङ्गावती गङ्गा नयन उदितमन्त्रि मेधावाहक
 निर्मलरूप खमोक्षार्थ मायामी भक्तो ज्योति गङ्गाधर

आ मन्येधामा गत कच्चिदेवैर्विश्वे जनासो अश्विना हवन्ते ।

इमा हि वां गोऋजीका मधूनि प्रमित्रासो न ददुरुस्रो अग्रे । ४ ।

हं यक्षिणीकुमार हो । मारुत हूँ स्तन स्वकार गत अक्षमहिन् याक्षी स्तनहस्त
निर्मलस्त्वह योगाद्धै हन् सूर्योदयगता परिल्ल दृष्ट र मह मित्राण्को साम मित्रजस्ता
यश्मानसक विरहका क्षण

‘ तिरः पुरू चिबश्चिना रजास्याङ्गूषो वा मध्वाना जनेषु

एह यातं पथिभिदैवयानैर्दक्षविमे वा निधयो मधूनाम् ॥४॥

हे पुरुषराज! शत्रुमंहरेक अश्विनीकुमारहरू हो धेरै मानिसलाई छोड्न भाग्न यहाँ याओ सबै स्त्रोताहरू तिमीहरूको लागि स्त्रोत्र उच्छाकरण गर्दै छन्। जून अठोट दक्तरहरू हिँड्दछन्, उस्तै बाटाबाट निमाहरू यहाँ आओ किनभने यहाँ तिमीहरूका लागि निम्न सम्पत्ति भौडामा तयार गरिएका छ।

पुराणमोकः सख्यं शिवं वा युवोर्नरा द्रविणं जह्वाव्याम् ।

पुनः कृष्णानाः सख्या शिवानि मध्वा मदेम सह नू समानाः ॥६॥

हे नेतृत्वकर्ता अश्विनीकुमारहरू हो तिमीहरू पूर्वमो पुरानो मित्रता मयमा लागि हितकारी छ तिमीहरूको धन सधैं हामीतिर आओस्। तिमीहरूको हितकारी मित्रतामा सधैं लाभान्वित होस्। मिठा सोमले तिमीहरूलाई सन्तुष्ट पारि खुसी हुन पाओ।

अश्विना वायुना युवं सुदक्षा नियुद्धिश्च सजोषसा युवाना

नासत्या तिरोअह्वयं जुषाणा सोमं पिबतमसिधा सुदान् ॥७॥

हे अश्विनकुमार हो। तिमीहरू उत्तम, सामर्थ्यवान् नित्य तरुण यशस्वी र उत्तम फलदाता हो वायुजलिक वेगवान् दक्षमा तिमीहरू निबध्न गतिले पहाँ रोजा दिनको अन्तिम भएमा पेलग तयार पारेका साम प्रमपूर्वक पन गर।

अश्विना परि वामिषः पुरूचीर्युगार्थिभ्यंतमाना अमुधाः

रथो ह वामृतजा अद्रिजूतः परि छाद्वापृथिवीं याति सद्यः ॥८॥

हे अश्विनीकुमार हो तिमीहरूलाई उतातवाट अनग्रे मात्रामा हविष्यान्न र पदछ कर्म गर्न सान्त्व मृत्युकहने दोषमूक्त भएर वापना स्तुतिमैगै तिमीहरूको मेला गर्ने भनका लहरा हुने छुट्टाका शब्द सुन्ने तिमीहरूको रथ हावापृथिवीको परिभ्रमण गर्ने छुट्टा हुन्छ।

अश्विना मधुधुतमो युवाकुः सोमस्त पातमा गतं दुरोणे

रथो ह वा धुरि वर्षः करिक्तुतावतो निष्कृतमगामिष्ठः ॥९॥

हे अश्विनीकुमारहरू हो। तिमीहरूले रुचाउने सोमस मिठा रसल पान गर्न प्रशस्त तेज फिर्ताउँदै तिमीहरूको रथ सोमले पिउका यजमानका घनमा रुचाउने छुट्टा हुन्छ।

[सूक्त १०]

अधि - विश्वामित्र गाथिन देवता मित्र छन्दः

मित्रो जनान्यातयति ब्रुवाणो मित्रो दाधार पृथिवीमुत द्याम्

मित्रः कृष्टीरनिमिषाभि चष्टे मित्राय हव्यं धृतवज्जुहोत । १ ।

मन्त्रे मन्त्रिस्तर्क कमसा प्रवृत्त रहने प्रेरणा मित्रदेव प्रदान गर्दछन् त्यो मन्त्र उपलब्ध गराउने भन्ना समस्त कर्मले पृथिवी र दुल्लेक उता धारण गर्दछन् त्यसले लगेका चुनसुके मानिसलाई उनी आफ्नो कृप बसाउँछन् हे मन्त्रिहरू हे यस्तो मित्रदेव लागि मित्रसहितका हविष्यान्न प्रदान गर

प्र स मित्र मर्तो अस्तु प्रयस्वान्यस्त आदित्य शिक्षति व्रतेन

न हन्यते न जीयते त्वोतो नैनमहो अश्नोत्यन्तितो न दूरात ॥२॥

हे आदित्य र मित्रदेव जून मानिस यज्ञ गर्दि कर्मले युक्त भएर तिमीहरूका लागि हविष्यान्न समर्पित गर्दछ त्यो अन्नले धर्ता हुन्छ तिम्रो परक्षगमा रहने हुनाले म त के नाश नै हुन्छ न जीवनमा दुख नै पाउँछ पण उसका नजिक पनि युगन सबदेन नै त टुट्टावाट प्रभावित गर्न सक्दछ

अनमीवासंङ्ख्या मदन्तो मितज्जवो वरिमन्त्रा पृथिव्याः ।

आदित्यस्य व्रतमुपक्षियन्तो वयं मित्रस्य सुमर्तो स्याम । ३ ।

हे मित्रदेव हामी रोगबाट मुक्त भएर र योग्य अन्नले पसिएर खुसा रहौं हाम्रो विशाल पृथ्वीमा सोभो हिसाबले धन्यै गरौं हामी आदित्यदेवका नियमका अधोन्तमा रहेर जीवन निर्वाह गरौं हामालाई मित्रदेवको कृपा सधैं प्राप्त भइरहोस्

अयं मित्रो नमस्य सुशेवो राजा सुक्षत्रो अजनिष्ट वेधा ।

तस्य वयं सुमती यज्ञियस्यापि भद्रे सीमनसे स्याम ॥४॥

नमस्कार योग्य ठीक सुखदायक अधिकारसम्पन्न अलसम्पन्न प्रत्येक मित्र मृत्युदत्त उदाहरण, हमारा यजमानहरू पुत्रनाय सुयदेवको हितकारी अनुग्रह समर्थ प्राप्त गर्छौं

महो आदित्यो नमसोपसद्यो यातक्यज्जो गृणते सुशेवः ।

तस्मा एतत्पन्थतमाय जुष्टमग्नौ मित्राय हविरा जुहोत ॥५॥

हे अतिविकरु हो । आदित्यदेव अत्यन्त महान् छन् । ममस्तु मानिसका यमना जना लाग्छन् सबै मानिसहरू नमस्कार गर्दै यिनको उपासना गरुन् । स्तुति गर्नलाई उनी नुछ्छन् नमूढ गर्दछन् । स्तुति गर्न बाध्य मित्रदेवलाई अत्यन्त प्रिय हवि समर्पित गर्छौं ।

मित्रस्य चर्षणीधृतोऽवो देवस्य सानति । द्युम्न चित्रश्रवस्तमम् ॥६॥

वर्षाको पानीका रूपमा सबै प्राणीले आफ्नो मृत्युदेवको कृपाले जीवन प्राप्त गर्छन् उन सबैका लागि काम लाग्ने धनधान्य प्रदान गर्दछन्

अभि यो महिना दिवं मित्रो बभूव सप्रथा । अभि श्रवोभिः पृथिवीन् ॥७॥

सूर्यदेवको महिमा हलोकभरि व्याप्त रहेको छ । कीर्तिमान सूर्यदेवले आफ्ना मित्रजन जन वमाएर अन्न अदिले पृथ्वीलाई लाभान्वित गराएका छन् ।

मित्राय पञ्च येमिरे जना अभिष्टिशवसे । स देवान्विधान्विभर्ति ॥८॥

शत्रु जित्ने सधने सामर्थ्य भएका मित्रदेवका लागि पाँचै वर्णले बाहुनि दिएर पदम मित्रदेव आफ्ना सामर्थ्यले सबै देवतालाई धाराण गर्दछन्

मित्रो देवेववायुषु जनाय वृत्तवर्हिषे । इष इष्टव्रता अकः ॥९॥

देवता र मानिसका बीचमा आदरको भावना राख्ने साधकका लागि मित्रदेव उपासी अन्न आदि प्रदान गर्दछन् । व्रतको अनुशासनमा रहनेलाई यस्तो कृपा प्राप्त हुन्छ

[सूक्त ६०]

अभि विश्वामित्र गार्धिन देवताः सुभृगान् इन्द्र । छन्दः ॥

इदेह वो मनसा बन्धुता नर उशिजो जमुर्गभि तानि वेदसा

याभिर्मायाभिः प्रतिजुतिवर्षसः सौधन्वना यज्ञिय भगामानश ॥१॥

शत्रुमाथि आक्रमण गरेर तेजस्विता प्रकट गर्ने, उत्तम धनुधारी बोर हेरुन् । मित्रको कायचट तिम्रोहक पुत्रनाय पद पाउँछौं । जुन मानिस तिम्रोहकभन्ने असल काम देवदेवका पुत्र गर्दछन्, उनोहरसंग मनेदेखि तिम्रोहकको ग्रन्थभाव रहन्छ

याभिः शचीभिश्चमसौ अपिशत यया धिया गामरिणीत वर्मण

येन हरी मनसा निरतक्षत तेन देवत्वमृभवः समानश ॥२॥

हे अर्भक हो । जुन सामर्थ्यले चमसलाई उचित विभाजन गर्छौं र उनीहरूलाई सम्पन्न बनाउँछौं, जुन मनसागले तिम्रोहकले इन्द्रका वक्षलाई सक्षम बनाउँछौं, तिम्रोहकले देवत्व प्राप्त गर्छौं

इन्द्रस्य सख्यमृभवः समानशुर्मनोर्नपातो अपसो दधन्विरे ।

सौधन्वनासो अमृतत्वमेरिरे विष्ट्वो शमीभिः सुकृतः सुकृतया ॥३॥

मानिसको श्वर्गति रोक्ने, उत्तम कार्य गर्ने, अर्भुदेवहरूले इन्द्रका मित्र जन गरे सक्कल निबाह गर्ने र असल धनुधारी अर्भुहरूले आफ्नै सामर्थ्य र सम्पन्न बनाउँछौं सबै व्याप्त भएर अमर पदवी उपलब्ध गरे

इन्द्रेण याथ सरथ सुते सचौ अधो वशाना भवथा सह श्रिया

न वः प्रतिमै सुकृतानि वाधतः सौधन्वना अर्भवो वायपि च ॥४॥

मेधावी तथा असल धनुधारी हे अर्भुदेवहरू हो । तिम्रोहक मनसागले इन्द्रदेवसँग एउटै रथमा बसेर जान्छौं । जुन साधक तिम्रोहकले मित्रभाव गर्दछन् उनहरूलाई धन र ऐश्वर्य लिएर जान्छौं । तिम्रोहकले असल पराक्रमी कार्य कससँगै गर्ने गर्दछन्

इन्द्र ऋभुभिर्वाजवन्दिः समुक्षितं सुतं सोममा वृषस्वा गभस्त्योः

धियेषितो मघवन्दाशुषो गुहं सौध्वनेभिः सह मत्स्वा नृभिः ॥५॥

हे इन्द्रदेव बलमय्यत्र ऋभुहस्तैः यम वत्सा भाग्यं राक्षसी पत्नर तयार एवेकं सोम ग्रहणं गर
तिर्मा भाषणं स्मृदावपूर्णं बुद्धिने प्ररित भणर सधन्वाका पुत्रसंगं शान्तिका चरमं र रमयक

इन्द्र ऋभुमान्वाजवान्मत्स्वेह नोऽस्मिन्सवने शच्या पुरुष्युत ।

इमानि तुभ्यं स्वसराणि येमिरे व्रता देवानां मनुषश्च धर्मभिः ॥६॥

अनेकाँग्रत प्रशंसनीयं हे इन्द्रदेव तिर्मा सामध्यशाली ऋभुहस्तः इन्द्राणीमान्वा रमा यज्ञमा भाएर
भानन्दित हाऊ मानिस र देवताका सव श्रेष्ठ कमहस्त तिर्मा आरणले निरन्त यनेर गतिमान हुने
गरका छन

इन्द्र ऋभुभिर्वाजिभिर्वाजयन्निह स्तोमं जरितुरुप याहि यज्ञियम्

शतं कंतेभिरिषिरेभिरायवे सहस्रणीथो अध्वरस्य होमनि । ७

हे इन्द्रदेव स्तोताको मृत्तले प्रमन्न भणर उर्माहस्तका लागि मनगरे र रमयदक्र र बलशाली
ऋभुहस्तसंग यज्ञमा ग्राऊ मरुतहस्त सव वटा फर्तिग अक्षमा यज्ञमा रमयदक्र र बलशाली
लागि सम्पन्न गरेका यस महान यज्ञमा आऊन

[सूक्त ६१]

ऋषि - विश्वामित्र गार्धिन । देवता - उषा । छन्द - अश्वि

उषो वाजेन वाजिनि प्रचेताः स्तोमं जुषस्व गुणतो मघोनि

पुराणी देवि युवतिः पुरन्धिरनु व्रतं चरसि विश्ववारे । १

अन्न र ऐश्वर्यका अधिकारिणी हे उष तिर्मा प्रखर जनले मय्यत्र र रमयदक्र र बलशाली
सर्वले रचाउने हे उषदेवी तिर्मा युगतन भर्कन पनि तराउने र रमयदक्र र बलशाली तिर्मा विशेष
बुद्धिमती भएर यस यज्ञमा आऊन

उषो देव्यमर्त्या वि भाहि चन्द्ररथा सूनता ईरयन्ती

आ त्वा वहन्तु सुयमासो अक्षा हिरण्यवर्णा पृथुपाजसो ये । २

सुनीली सौन्दर्य भाका रथमा चिराजमान हे मम उपादेवी तिर्मा र रमयदक्र र बलशाली
बोलाउने गरेका छ्या तिर्मा सूर्यका बिम्बाहरूले प्रकाशित र रमयदक्र र बलशाली सुनहरूले
तजस्वी अक्ष रथमा गम्भीरी जोतिन्छन् तिर्मा लाइ भणर तिर्मा वर र रमयदक्र र बलशाली

उषः प्रतीची भुवनानि विश्वोर्ध्वा तिष्ठस्यमृतस्य केतु

समानमर्थं चरणीयमाना चक्रमिव नव्यस्या ववृत्त्व । ३

हे उपादेवी तिर्मा सम्पूर्ण भुवनमा भ्रमण गर्ने भ्रमृतस्वरूप तिर्मा र रमयदक्र र बलशाली
उच्च स्थानमा रहन्छिन् हे सधैकी नैली उपादेवी तिर्मा र रमयदक्र र बलशाली
विचरण गरिरहने सूर्यदेवका चक्रको बराबर भ्रमण गर्ने भ्रमण र रमयदक्र र बलशाली

अव स्युमेव चिन्वती मघोन्युषा याति स्वसरस्य पत्नी

स्वपंर्जनन्ती सुभगा सुदंसा आन्तादिवः प्रपथ आ पुष्टिका । ४

ऐश्वर्यशालिनी उषा वस्त्ररस्ते शोभाते प्राणिदने खल्लोको र रमयदक्र र बलशाली
पानीका रूपमा निदने गर्दाहुन् सौभाग्यशालिनी र सत्कर्म र रमयदक्र र बलशाली
भान्तम भाग्यसम्पन्न प्रकाशित हुन्छिन् ।

अच्छा वो देवीमुपसं विभाती प्र वो भरध्वं नपसा सुवृत्तम्

ऊर्ध्वं मधुधा दिवि पाजो अश्रेत्तरा रोजना रुच्ये रण्वसन्दृक् । ५

हे स्तोताहरू हा तिर्माहरू सबैका अगष्टि उपादेवी तिर्मा र रमयदक्र र बलशाली
मधुरता धारण गर्ने उष ह्युलोकोको उच्च भागमा रहन्छिन् र रमयदक्र र बलशाली
सम्पन्न भागी तजस्विनी उषा अत्यन्त दीप्तियुक्त र रमयदक्र र बलशाली

ऋतावरी दिवो अर्कैरबोध्या रेवती रोदसी चित्रमस्थात्

आयतीमग्न उषसं विभाती वाममेषि द्रविणं भिक्षमाण । ६

मत्प्रको भाग्य अनुसरण गर्ने उपादेवी ह्युलोकोको र रमयदक्र र बलशाली
ऐश्वर्यशालिनी उषा विविध रूपमा ह्युलाक र पृथिवी होउछिन् र रमयदक्र र बलशाली
उपाग्रत हाविष्य पाउनु खान्ने तिर्मा यसले धन पाउँछिन्

ऋतस्य बुध्न उषसाभिषण्यन्वृषा मही रोदसी आ विवेश ।

मही मित्रस्य वरुणस्य भाया चन्द्रेव धानु वि दधे पुरुत्रा ७

मृगक प्रक मयदेव विनका धानांमा उषास्य प्रपित गर्दे हन्वन्मापन्तेऽपि यम प्रकट हुन्छन्
५५ गेलार्को उषा मित्र र वरुणदेवको प्रभाका तस्मात् रहस्य चान्ते मन्त्र प्रकाश चारिनि
फिँजाउँछन्

[सूक्त ६०]

ऋषि विश्वामित्र गार्धित देवता वरुण बृहस्पति पूषा छन्द याम्योज

इमा उ वा भूमयो मन्यमाना युवावते न तुभ्या अभूवन् ।

क्वपि त्यदिन्द्रावरुणा यशो वा येन स्मा सिन भरथः सखिभ्यः ।१।

हे इन्द्रावरुण शत्रु वशमा पराजित तिम्रा तत्तिर्शित शस्त्र सज्जनका रक्ष गर्त हु शत्रु तिनीहरू
कसैबाट पनि नष्ट नहोउन तिम्रै रक्षबाट सम्पन्न मित्र पाउ भगवान्हरू यत्र यदि प्रदत्त
गर्दछौ त्यो वश कहाँ रहेको छ

अयम् वा पुरतमो रथीयञ्छ्वत्तममवसे जेहवीति

सजोषाविन्द्रावरुणा मरुद्भिर्देवा पृथिव्या शृणुतं हव मे ।२।

हे इन्द्रावरुण धन र श्रेष्ठको कामना गर्ने यो महान् राजमान आफ्ना रथका लागि तिम्रोहरू
दुईलाइ यारन्वर अङ्गहान गदछन् हे मरुतगण ह्वा र पृथिव्यामी निभ हन् रति शस्त्र निवधन
सुन

अस्मे तदिन्द्रावरुणा वसु षयदस्मे रथिर्मरुतः सर्ववीरः ।

अस्मान्वरुजी, शरपौरवन्वस्मान्द्रोहा भारती दक्षिणाभिः ।३।

हे इन्द्र र वरुणदेव खोज्का धन हामीलाई फला पराश ह मरुतगण मालाह सर्वमध्यम वीर
पुत्रसहित श्रेष्ठ प्रदान गर मरुतकाकाय देवशक्ति सक्षम प्रदान गरन्तु शत्रु र भारतीले
सज्जावपूर्ण वाणीद्वारा हाहा पालनपोषण गरन्तु

बृहस्पते जुषस्व नो हव्यानि विश्वदेव्य रास्व रत्नानि दाशुषे ।

सखे राजका दिव्य गणको युक्त हे बृहस्पतिदेव हामीले प्रदान गर्ने र गेहडाण तन्मा लवत गर
तिमी हविष्यान्न प्रदान गर्ने भगवान्हरू समस्त र काम गर्ने भन् ४

शुचिमर्कैर्बृहस्पतिमध्वरेषु नमस्यत । अनाम्योज ५१ चके ।५।

हे ऋषिहरूहरू हे यज्ञमा अचन गन शान्त मन्त्रको अगोले पाति नमस्तुतुभ्य नमस्कार
गर शत्रुसँग पराजित हुन नपरेँ धन र सम्पत्तिको अगोले उभारान् ६

वृषभ चर्षणीना विश्वरूपमदाभ्यम् । बृहस्पतिं वरेण्यम् ।६।

मानिसहरूको रहन र्गो गाउने रनेछौं र्गो गाउने गन सक्ने र्गो गाउने र नयाउने र वरण
गर्न योग्य बृहस्पतिदेवको हाम्रो पूजा चन्ता गर्दछौ

इयं ते पूषत्रावृषे सुष्टुतिर्देव नव्यसी । अस्माभिस्तुभ्य शस्यते ।७।

हे पूषादेव ताला र यस्तु र्गो गाउने रनेछौं र्गो गाउने गन सक्ने र्गो गाउने र नयाउने र वरण

तां जुषस्व गिरं मम वाज्यतीमघा धियम् । वधुयुरिव घोषणाम् ।८।

हे पूषादेव तिम्रा हाहा र्गो गाउने रनेछौं र्गो गाउने गन सक्ने र्गो गाउने र नयाउने र वरण
रक्षा गर जसले वन पुराए ९ पर्सा म्वाको सुरभ गन्त

यो विश्वभि विपश्यति भुधना स च पश्यति । स नः पूषाविता भुवद ।९।

यस विश्वब्रह्माण्डलाई विशिष्ट र्गो गाउने रनेछौं र्गो गाउने गन सक्ने र्गो गाउने र नयाउने र वरण

तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥१०॥

हाम्रो बुद्धि सम्पन्नगम प्रेरित गर्ने सवितादेवको वरण योग्य विकृति नाशक दिव्यता प्रदान गर्ने तेजलाल हामी स्वीकार गर्दछौं ।

देवस्य सवितुर्वर्यं वाजयन्तः पुरंध्या । भगस्य रातिमीमहे ॥११॥

संसारक जगदक प्रेरक र प्रकाशक सवितादेव तेज धारण गर्दछन्, हामी उनीबाट वेभवको कामना गर्दछौं

देवं नरः सवितारं विप्रा यज्ञैः सुवृक्तिभिः । नमस्यन्ति धियेषिताः ॥१२॥

सद्बुद्धियुक्त, सत्कर्ममा लाग्ने ज्ञानीहरू असल स्तोत्रले सवितादेवलाई स्तुति गर्छन्

सोमो जिगाति गातुचिद् देवानामेति निष्कृतम् । ऋतस्य योनिमासदम् ॥१३॥

सन्मार्गा ज्ञात सोमदेव सर्वत्र गतिशील छन्, उनी देवताहरूका लागि उपयुक्त र श्रेष्ठ यज्ञस्थलमा पुग्दछन्

सोमो अस्मभ्यं द्विपदे चतुष्पदे च पशवे । अनमीवा इषस्करत् ॥१४॥

सोमदेवले हामी स्तोता र दुई खुट्टे एवं चार खुट्टे पशुका निम्ति आरोग्यप्रद असल अन्न प्रदान गर्छन् ।

अस्माकमायुर्वर्धयन्नभिमातीः सहमानः । सोमः सधस्थमासदत् ॥१५॥

सोमदेवले हाम्रो रोग हटाएर आयु बढादिऊन् । शत्रु परास्त गर्दै यज्ञस्थलमा बस्नुन्

आ नो मित्रावरुणा धृतरैर्गव्यूतिमुक्षतम् । मध्वा रजांसि सुक्रतु ॥१६॥

हे मित्रावरुण हो, तिमीहरू गाईलाई ब्रिडले सम्पन्न गराओ र हाम्रा घरबासमा पनि असल रसले मेघन गर

उरुशंसा नमोवृधा मङ्गा दक्षस्य राजथः । द्वाधिष्ठाभिः शुचिन्नता ॥१७॥

हे असल कर्मले सम्पन्न मित्रावरुण हो, तिमीहरू हविष्यान्न एवं स्तुतिबाट दरिला भएर गौरवशाली पशु प्राप्त गर

गृणाना जमदग्निना योनावृतस्य सीदतम् । पातं सोममृतावृधा ॥१८॥

जमदग्नि ऋषिले स्तुति गरेका हे मित्रावरुण हो, तिमीहरू यज्ञस्थलमा आओ र तयार गरेको सोमरस पान गर

॥इति तृतीयं मण्डलम् ॥

तेस्रो मण्डल सकियो

ओम् भूर्भुवः स्वः तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि धियो यो नः प्रचोदयात्

ऋग्वेद - संहिता

॥अथ चतुर्थं मण्डलम्॥

[पौथो मण्डल]

[सूक्त १]

ऋषि वाग्देव । देवता अग्निवरुण छन्द - त्रिष्टुप् अष्टि अतिजगती धृति

त्वा ह्यग्ने सदमित्समन्वयो देवासो देवमरति न्येरि इति क्रत्वा न्येरि । अमर्त्य यजत मर्त्येषा देवमादेवं जनत प्रचेतसं विश्वमादेवं जनत प्रचेतसम् ।

हे अविनाशी र तेजसम्यग्र वरुणदेव उत्साहयुक्त समस्त देवताहरू आफ्ना पराक्रमले तिमीलाई प्राप्त गर्दछन् । अविनाशी, प्रकाशमान र अत्यन्त विद्वान् हे अग्निदेव मानिसले हितकारी यज्ञ गर्न भनेर तिमीलाई उत्पन्न गरे । तिमी समस्त कर्म जन्टछौ देवताहरूले समस्त यज्ञमा उपस्थित रहनका लागि तिमीलाई उत्पन्न गरे ।

स भ्रातरं वरुणमग्न आ ववृत्स्व देवौ अच्छा सुमती यज्ञवनसं ज्येष्ठं

यज्ञवनसम् । ऋतावानमादित्यं चर्षणीधृतं राजानं चर्षणीधृतम् ॥२॥

हे अग्निदेव वरुणदेव तिम्रा दाजुभाइ हुन् । आहुतिका योग्य यज्ञ सेवन गर्ने, जल धारण गरेका यज्ञमा वन्दनीय सद्बुद्धि भएका वरुणदेव अत्यन्त ओजले सम्पन्न छन् । वरुणदेवलाई याज्ञकहरूले प्रेरित गर

सखे सखायमभ्या ववृत्स्वाशु न चक्रं रथ्येव रह्यास्मभ्यं दस्म रह्या ।

अग्ने मूडीकं वरुणे सचा विदो मरुत्सु विश्वभानुषु ।

ते कयं तुजे शुशुचन शं कृध्यस्मभ्यं दस्म शं कृषि ॥३॥

हे असल मित्रजस्ता अग्निदेव द्रुतगामी अश्वले छिटोछरितो रथ कुवाएभै तिमी आफ्ना मित्र वरुणदेवलाई हामीतिर लिएर आऊ । हे अग्निदेव । वरुणदेव र तेजसम्यग्र मरुत्हरूमै तिमी सोमास ग्रहण गर । हे तेजस्वी अग्निदेव हाम्रा सन्तानलाई सुख प्रदान गर । हे दर्शनीय अग्निदेव हाम्रोलाई सुखी बनाऊ ।

त्वं नो अग्ने वरुणस्य विद्वान्देवस्य हेडोऽवयासिसीष्ठाः ।

यजिष्ठो वह्नितमः शोशुचानो विश्वा द्वेषांसि प्र मुमुग्ध्यस्मत् ॥४॥

सर्वज्ञ कान्तिमान् पूजनीय र देवताको आहुति पुर्‍याउने हे अग्निदेव । हाम्रा लागि वरुण देवतालाई सम्पन्न गर र सबै तिरबाट हाम्रो रक्षा गर

स त्वं नो अग्नेऽवमो भवोती नैदिष्ठो अस्या उषसो व्यष्टी ।

अव यक्ष्व नो वरुणं रराणो वीहि मूडीकं सुहवो न एधि ॥५॥

हे अग्निदेव । यस उषाकालमा आफ्नो रक्षक शक्तिसहित हाम्रा अत्यन्त नजिक आएर हाम्रो रक्षा गर । हाम्रो आहुति वरुणदेवलाई पुर्‍याएर उनलाई खुसी गराऊ । सधैंभरि खोलाउन योग्य तिमी आफ्नै पनि हाम्रो सुखदायी हवि ग्रहण गर

अस्य श्रेष्ठा सुभगास्य सन्दुऽदेवस्य चित्रतमा मर्त्येषु

शुचि धृतं न तप्तमच्ययाः स्पर्हा देवस्य सहनेव धेनोः ॥६॥

गोठालासित भएका दुध र घिउ पनित्र तेजले युक्त भएकै गाई दान गर्नेका वान प्रशसनीय हुन्छ । यसले धनले सम्पन्न अग्निदेवको प्रार्थनीय तेज मानवहरूका बौचमा अत्यन्त पूजनीय र रन्छ ।

त्रिरस्य ता परमा सन्ति सत्या स्पर्हा देवस्य जनिमान्यग्नेः ।

अनन्ते अन्तः परिवीत आगाच्छुचिः शुक्रो अयो रोरुचानः ॥७॥

अत्यन्त गुणसम्पन्न अग्निदेवका तीन ऋत विशाल रूप चिनिएका छन् । अग्निदेव अनन्त अन्तरिक्षव्याप्त सबैलाई पवित्र गराउने, आलोकयुक्त र अत्यन्त तेजस्वी छन् । उनै हाम्रा यज्ञस्थलमा आऊन् ।

रोहिदक्षो वपुष्यो विभावा सदा रणव पितुमतीव ह्यसत् ॥८॥

[illegible]

स चेतयन्नुषो यज्ञबन्धुः प्र तं मह्या रशनया नयन्ति

स क्षेत्यस्य दुयांसु साधन्देवो मर्तस्य सधनित्वमाप ।९।

[illegible]

स तू नो अग्निर्नयतु प्रजानन्नच्छ रत्नं देवभक्तं यदस्य ।

धियां यद्विश्वे अमृतं अक्वण्वन्द्यौष्पिता जनिता सत्यमुक्षन् ॥१०॥

गृह अपने अतिदेवमय मंथल खोला ध्वज ने तब यमन एकां हानं प्राण गरौ भविताश
देवताल गृहक निमित्त अतिदेवता गृहपति गरे धूलक नन्की पालनमन हो प्राज्ञकहू
अविनाश अतिदेवताह चिह्नको आरतिमें मेघन गर्दछन्

स जायत प्रथमः पस्त्यासु महो बुध्ने रजसो अस्य योनौ ।

अपादशीर्षा गुहमानो अन्तायोयुवानो वृषभस्य नीडे ॥११॥

संनंदक गानसक घग्म दुग्ध गनुतामत्त भएका छन विजयन अन्तर्निश्चाम र क्षतीम उनी
 १० छ द्य शिग र पाउचिनाला संनंदर सयैक भित्र गहुन्छ उनी मल न्य गगछने प्रादुर्भासित
 गन्नाब भित्तुअछुन

प्र शर्ध आर्त प्रथमं विपन्याँ ऋतस्य योना वृषभस्य नीडे

स्पर्हो युवा वपुष्यो विभावा सप्त प्रियासोऽजनयन्त वृष्णे ॥१२॥

[illegible]

अस्माकमत्र पितरो मनुष्या अभि प्र सेदुर्नृतमाशुषाणाः

अश्मव्रजाः सुदुधा वव्रे अन्तरुदुम्ना आजन्मसो हुवानाः ॥१३॥

हम खुले घर को समा गये पर अगले वल्ले भवन बनाए अनाहरल गवाको प्रथना गई
बनक गवाभर अंधारम लुकेला दमल गई मुल्ल गवे

ते षर्मजत ददुवांसो अद्रि तदेषामन्ये अभितो वि वोचन

पञ्चयन्त्रासोऽभि कार्मर्चन्विदन्त ज्योतिश्चकृपन्त धीभिः ॥१४॥

[illegible]

ते गव्यता मनसा दध्नुमुब्धं गा देमानं परि षन्तमद्रिम् ।

दृढं नरो वचसा दैवयेन ब्रज गोमन्तमुशिजो वि ववृः । १५

अहिरा मेका गुवाले गर गरन राणा दार शुनर बनेक त्रिसिन्ले अन्द र राणा गाइले
राणा गरन पर्वर रातिसम्पन्ना केन्द्र मन्त्रक वल्ल उधारे

ते मन्वतः प्रथमं नाम धेनोस्त्रि सप्त मातुः परमाणि विन्दन्

तज्जानतीरभ्यनूषत ब्रा अविभुवदरुणीर्यशसा गो । १६ ।

नापाक गन्ध प्रशंसनं दुष्टम् ।
 दन्तका मतेऽपि त्वसादं ।
 मूक भवेत्

नेशतमो दुधितं रोचत धा०६ ५६। भ.तु.रतं ।

आ सूर्यो बृहत्तस्तिष्ठदूर्ध्वं ऋजु मर्तेषु वृजिना च पश्यन् ॥१७॥

गमने गताएको अर्धवारा उभादेवाका प्रगल्भले तथा भग्ये त्यसपछि आकाश उघिया र पदवर्को मोन्दरं प्रकट भयो त्यसपछि मानिसहरूका अस्त्र र क्रममत्त कर्म गर्ने सूर्यले विशाल पर्वतमार्थ बढे ।

आदित्यश्च ब्रुवुधाना अख्यप्रादिद्वल धारयन् शुभक्तम् ।

विश्वे विश्वासु दर्वासु देवा मित्र धियै वरुण सत्यमस्तु ॥१८॥

सूर्योदय भएपछि सयै ऋषिले धर्तामा अग्निदेवलाई प्रज्वलित गरे तेजःपद्म र भूभृगु ग्रहण गरे । त्यसपछि भूमण पूजनय देवता सबै घरमा गए आधा नितरण गर्ने र मित्रवरता हे अग्निदेव अमले तिम्रा प्राधना गर्दछु उसका सबै रहर पूरा होऊन् ।

अच्छा बोचेय शुशुचामग्निं होतार विश्वभरस यजिष्यम् ।

शुशुधो अरुणञ्च गवामन्धो न पूतं परिषिक्तमशोः ॥१९॥

हे अत्यन्त प्रकाशवान् देवतालाई भोजन गर्ने र विश्वका पालनपोषण गर्ने अग्निदेव तिम्रो सबैभन्दा ठुला वन्दनीय छौ त्यसैले हाम्रो तिम्रो प्राधना गर्दछौ यात्रकहरूले तिम्रोला आहुति प्रदान गर्नका लागि मात्रै गर्दछौ दूतबाट पवित्र दुध दुहका होइनन् र सोमका चट्टा जलका होइनन् तर पनि उताहरूको प्राधान्य स्वीकार गर्ने अग्निदेव त्योतालाई सुख, समृद्धि र समस्त पालन गर्नु ।

विश्वेषामदितिर्यज्ञियानां विश्वेषामतिथिर्मानुषाणाम् ।

अग्निदेवानामव आवुणानः सुपुढीको भवतु जातवेदाः ॥२०॥

अग्निदेव यदितिज्ञस्य समस्त यज्ञीय देवता तत्पत्र गर्दछन् र समस्त मानवका कल्याण अतिथि हुन् मानिसका प्राधना स्वीकार गर्ने अग्निदेव त्योतालाई सुख, समृद्धि र समस्त पालन गर्नु ।

[सूक्त २]

ऋषि वामदेव गतम् । देवता अग्नि छन्द त्रिष्टुप्

यो मर्त्येष्वमृत ऋतावा देवो देवप्वरतिर्निधाय ।

होता यजिष्ठा महा शुचध्वै हव्यैरग्निर्मुष ईरयध्वै ॥१॥

अविनाश अग्निदेव मानिसका अन्नमा आफ्नो रूपमा रहन्छन् देवताका अन्नमा शत्रु पराजित गर्ने रूपमा रहन्छन् उनै सबैभन्दा शुद्ध वन्दनाय अग्निदेवलाई याहान गर्दछौ उता आफ्ना महिमाको यात्रकलाई आहुतिद्वारा प्रीति गराउने प्रणाली दिन्छन् ।

इह त्वं सूनो सहस्रो नो अद्य जातो जातो उभर्या अन्तराने

दूत ईयसे युयुजान ऋष्व ऋजुपुष्कान्वृषणः शुक्राश्च ॥२॥

हे अग्निज पुत्र अग्निदेव ! तिम्रो हेरिहजस्त छौ अतः तिम्रो हाव र काम प्रकट भएका छौ अन्तिमार्थ प्रकाशमान कोमल र पृष्ट अश्व रथमा जोडेर उता आफ्ना महिमा र मानिसका बीचमा दूत गर्ने गर्दछौ ।

अत्या वृधस्नु रोहिता घृतस्नु ऋतस्य मन्ये मनसा जविष्ठा ।

अन्तरीयसे अरुषा युजानो युष्माश्च देवान्विश आ च मर्ता ॥३॥

हे मन्थक, स्वरूप अग्निदेव गता रहनुका र अन्नजल वसाउने र मनसा अन्न र उदरे यश्वको हाम्रो प्राधना गर्दछौ तिम्रो आफ्ना वावान् अश्व रथमा नारेर मानिस र देवताका अन्नमा पुलिराख् ।

अर्यमर्ण वरुण मित्रमेषामिन्द्राविष्णू मरुतो अश्विनोत ।

स्वश्चो अग्ने सुरथः सुराधा एतु वह सुहविषे जनाय ॥४॥

हे अग्निदेव तिम्रो अस्त्र २० यश र उदरे मन्थक छौ । मर्त्यमा २० अन्न आहुति हुने यात्रकका लागि मित्र वरुण अश्वमा इन्द्र महत्तमा विष्णु र अश्विनोत्तरमा अन्न अन्नमा ल्याउ ।

गोर्मा अग्नेऽविर्मा अश्वी यज्ञो नूतसखा सदमिदप्रमूष्य ।

इडावौ एषो असुर प्रजावादीवौ रयिः पुथुबुध्नः सभावान् ॥५॥

हे अश्वारो अग्निदेव ! तिम्रा यज्ञ र अश्व, अश्व अन्न मानिसमा सम्यग्र हास, आहुति र सन्तानले यज्ञ सम्यग्र होस् । तिम्रो धन र अस्त्र प्रमाणले यज्ञ अन्नमा होस् ।

यस्त इध्मं जभरत्सिष्विदानो मूर्धानं वा ततपते त्वाया ।

भुवस्तस्य स्वतर्वाः पायुरग्ने विश्वस्मात्सीमघायत उरुष्य ॥६॥

हे अग्निदेव तिस्रा लागि समिधा बटुलर ल्याऊने व्यक्तिसिनाले भिजेको हुन्छन् तिम्रो आशाले आफ्नो ढाउको दाउगका भारीले दुखाउने व्यक्तिलाई पालेर ऐश्वर्यशाली बनाऊ र समस्त शत्रुबाट जोगाऊ

यस्ते भरादन्नियते चिदन्न निशिषन्मन्द्रमतिथिमुदीरत् ।

आ देवयुरितधते दुरोणे तस्मिन्नयिधृषो अस्तु दास्यान् ॥७॥

हे अग्निदेव भनधान्यको आशाले खुसीसाथ हविष्यान्न प्रदान गर्दै सोमस्य दिएर अतिथिजस्तै सम्मान गर्ने र दन्वन् प्राजिका लागि घरमा निर्मालाई प्रदाप्त गर्नेका सन्तान उदार होऊन् र धर्मको कर्तव्य दरिलो रूपमा पालन गर्ने होऊन्

अस्त्वा दोषा य उषसि प्रशंसात्प्रियं वा त्वा कृणवते हविष्यान् ।

अश्वो न स्वे दम आ हेम्यावान्तमंहसः पीपरो दाक्ष्यासम् ॥८॥

हे अग्निदेव विहानबेलुकै तिमी प्रार्थना गर्ने र हविष्यान्न समर्पित गरेर निर्मालाई खुसी पार्ने व्यक्त गरिविबाट पार हुन्छन् त्यस बेला उनीहरू बटुवाले सुनौलो काठो लगाएका घोडामा कठिन मार्ग पार गरेरै हुन्छन्

यस्तुभ्यमग्ने अमृताय दाशद् दुवस्त्वे कृणवते यतस्रुक ।

न स राया शशमानो वि योषन्नेमहः परि वरदघायोः ॥९॥

ह अग्निदेव अग्निदेव । सूर्यो हातमा लिएर आहुति प्रदान गर्ने र तिस्रा नून र गौं याजकले धनका यभावमा दुःख नपाऊन् र हिस्रक प्रणाले तिनलाई नसताऊन्

यस्य त्वमग्ने अध्वरं जुजोषो देवो मर्तस्य सुधितं रराणः

प्रीतेदसद्भोत्रा सा यविष्टासाम यस्य विधतो वृधासः ॥१०॥

हे हृष र प्रालोकले सम्पन्न तरुण अग्निदेव असल र लोक कल्याणकारण भवनाले युक्त व्यक्तिका यज्ञको भाग तिमी ग्रहण गर्दछौ ती याज्ञिक निश्चित रूपले नै मुखो हुनछन् यज्ञ आदि सत्कर्म सम्पन्न गर्ने असल याजकका हामी पनि अनुसरण गर्ने

चित्तिमचित्ति चिनवद्वि विद्वान्मृष्टेव वीता वृजिना च मर्तान् ।

राये च न स्वपत्याय देव दिति च रास्वादितिमुष्य ॥११॥

हे अग्निदेव घोडा पाल्नेले घोडाका पिठ्युंको आठो भिकेर मान्छा बनाएरै तिमी पनि व्यक्तिका पाप र पुण्य छुट्याऊ हे अग्निदेव हामीलाई असल सन्तानका साथ ऐश्वर्य प्रदान गर र दान गर्ने बानी बसाएर उदार बनाऊ

कवि शशासुः कवयोऽदब्धा निधारयन्तो दुर्यास्वायोः ।

अतस्त्वं दृश्या अग्न एतान्पद्भिः पश्येरद्भुतौ अर्य एवैः ॥१२॥

ह मेधावी अग्निदेव तिमी असल चानिस्का घरमा यज्ञको अग्निबाट रूपमा विद्यमान रहने र कतै परास्त नहुने खालमा जो देवताले तिस्रा मेधावी रूपको प्रार्थना गर्दछन् हे अग्निदेव गतिशील नेत्रले समस्त देवता र मानिसलाई देखेस्वी बनाऊ

त्वमग्ने बाधते सुप्रणीतिः सुतसोमाय विधते यविष्ट ।

रत्नं भर शशमानाय घृष्टे पृथुश्चन्द्रमवसे चर्षणिप्राः ॥१३॥

नेता र तेजस्वामध्ये श्रेष्ठ तथा नित्य तरुण हे अग्निदेव तिमी सधैं मानिसको रहुर पूरा गराउँछौ सोमस्य पेल्ल, सेवसरसार गर्ने र प्राधन गर्ने याजकलाई तिमी अत्यन्त हृष्ट प्रदान गरेर सबै तिरबाट रक्षा गर ।

अथा ह यद्वयमग्ने त्वाया पद्विर्हस्तेभिश्चकृमा तनूभिः ।

रथं न क्रन्तो अपसा भुरिजोर्धृतं येमुः सुष्य आशुषाणाः ॥१४॥

हे अग्निदेव सिकमीले रथ सजएरै तिमी कामना गर्दै यज्ञको काममा लागेर उत्तम कर्म गर्ने यद्गिरा आदि अग्निदेव आफ्नै पायबराका बलले सत्यरूपो निर्मालाई एकट गराका थिए । हामी पनि आफ्ना हात गोद र शरीरले उहाँ काम गर्दछौ

अथा मातुरुषसः सप्त विप्रा जायेमहि प्रथमा वैश्वसो नृन्
दिवस्पुत्रा जङ्घिरसो भवेमाग्निं रुजेम धनिन् शुचन्तः ॥१५॥

हमारे सूबका मात पुरातन परदेभन्दा गहला विद्वान् है हमने माने उपागत अग्निता किरण उत्पन्न गायें हमी बालाकवन् मृगदेवता पुत्र अग्निग हैं हमी तत्सम्पन्न भएर ऐश्वर्यसम्पन्न पहाड फोदछैं

अथा यथा नः पितरः परासः प्रतासो अग्नः कृतमाशुषाणाः

शुचीदयन्तीधितिमुक्थशासः क्षामा भिन्दन्तो अरुणीरप ब्रन् १६।

हामे मुखान् गतिना पुरस्ता र अत्यरुणी यज्ञका क्रममा निगन्तर लागर अमल स्थान र साहस्य प्राप्त भये उनीहलले स्तोत्र उरवारण गरर अन्तराग तपश गी र अरुण र दुने उपासना प्रकट गराए

सुकर्माणः सुरोचो देवयन्तो ऽथो न देवा जनिमा धमन्तः

शुचन्तोः अग्निं ववृधन्त इन्द्रमूर्धं गव्यं परिषदन्तो अगम्न् ॥१७॥

फलामको काम गन्तले निरन्तर खलौनी भन्नाएर फलाम पवित्र भनाएभै अमल यज्ञ आदि कर्ममा लागेका र अग्ना गते राजक यज्ञ आदि अमले गानिसको मुनी पवित्र गरनेछन् अग्निदेवलाई प्रर्वण गरर इन्द्रदेवलाइ समर्पण गराउँछन् चाप तिरवाट छेकेर उनले गदको दुनो अथान प्राप्त गरका थिए

या यूथेव क्षुमति पश्चो अख्यदेवानां यज्जनिमान्त्सुग्र

मर्तानां चिदुर्वशीरकृप्रन्यूथे चिदर्यं उपरस्यायोः ॥१८॥

हे तेजस्का अग्निदेव यज्ञले भर्गुको र पशुको अथान भएका घरको प्रशस्त गेभै देवताको प्रथना गनेका सन्तान सबल हुन्छन् र स्वर्गमा हुन गनि अग्नाप्राण गनेका लागि नम हुन्छन्

अकर्म ते स्वपसो अभूम कृतमवसन्नृषसो विधातीः

अनूनमरिन् पुरुधा सुशुन्नं देवस्य मर्मजतश्चरु चक्षुः १९।

हे प्रकृष्टपुञ्ज अग्निदेव हमी तिम्रो उपासना गर्दछैं न्यसैलाइ हमी सन्तक भन्दछैं, अलोकमयी उपाहार सन्तले तिमी तेज धारण गर्दछन् त्यस तेजबाट त भर्त्तन हुदै हमी विभिन्न किसिमले सुख गराउन तिम्रो उपासना गर्दछैं,

एता ते अग्न उचथानि वैथोऽयोचाम कवये ता जुषस्व ।

उच्छोचस्व कृणुहि वस्यसो नो महो रायः पुरुवार प्र यन्धि । २०।

हे ज्ञानका खनी अग्निदेव तिम्रो विधाता हो तिम्रा लागि हमी सम्पन्न स्तोत्र उच्चारण गर्दछैं तलाई सौभाग्य गरर तिम्री प्रदीप होऊ हामीलाई अत्यधिक ऐश्वर्यल सम्पन्न बनाऊ धरिले रोजे गरिमा है अग्निदेव हमैलाइ असल सम्पत्ति देऊ

[सूक्त ३]

ऋषि - रामदेव गौतम । देवता - अग्नि छन्द - रिचुड

आ वो राजानमध्वरस्य रुद्रं होतारं सत्ययज्ञं रोदस्योः ।

अग्निं पुरा तनयितो रचित्ताद्विरण्यरूपमवसे कृणुध्वम् । १।

हे सत्ययज्ञ हो अजित विजुलासदै आउने मृत्युभन्दा पहिले आफ्नो रुद्र नका लागि यज्ञका आत्मा देवता निम्नयउने रुद्रका रूपजस्त, द्वावःपृथिवीका बीचमा अस्तबिक यजन प्रक्रिया चलाउने सुनौला आधायुक्त अग्निदेवलाई पूजन गर ।

अयं योनिश्चकुना यं वयं ते जायेव पत्य उशती सुवासाः ।

अर्वाचीनः परिवीतो नि धीदेना उ ते स्वपाक प्रतीचीः । २।

हे अग्निदेव स्तौते पनिने रहर पुरा गरउन गर्ने पहिलमा सजिएर आफूनिजिकै सजिलो भासन उरनुका गदए है हामी तिमैलाई सजिलो स्थानमा उपयुक्त वासन प्रदान गर्दछैं हे सत्कर्म गर्ने अग्निदेव तिम्रो आत्म तेजले सजिएर आऊ हामी गुणागन गर्दछैं

आश्रूण्वते अदृपिताय मन्म नृचक्षसे समृद्धीकाय वेधः

देवाय शस्तिममृताय शंस ग्रावेव सोता मधुपुष्पमीडे । ३ ।

हे अग्निदेव यात्रकले गरेको स्तुति तिमी ध्यान दिएर सुन्दरी सम्पन्न गन्तव्य गर्दै दुर्गन्तले
हेर्ने र सम्जनलाई सुख दिने तिमी प्रखर तेजस्वी र अविनाश छ

त्वं चित्रः शम्भा अग्ने अस्या ऋतस्य बोधयुतचित्स्वाधीः ।

कदा त उक्त्वा सधमाद्यानि कदा भवन्ति सख्या गृहे ते । ४ ॥

विद्वान् र सत्कर्म गर्ने हे अग्निदेव । हाम्रा यज्ञको अनुष्ठान तिमी वृषभ भन्ने राम्रो स्वरूपले
कहिले खुसी बनाउलान् आफ्ना घरमा तिमीलाई मित्रभावले प्रार्थना गर्ने भएमा हामीले
कहिले होला ?

कथा ह तद्वरुणाय त्वमग्ने कथा दिवे गर्हसे कन्न आगः

कथा मित्राय मीदहृषे पृथिव्यै ब्रवः कदर्यम्णे कद्द्रगाय । ५

हे अग्निदेव ! हाम्रा पापकर्मको चर्चा वरुणादेवसँग किन गरौं ? भन्ने कुरा भित्रै हाम्रो निम्ता
किन गर्दछौ ? हाम्रो अपराध के छ र ? खुसीयाली प्रदान मिल्दछ ? भन्ने कुरा भित्रै हाम्रो निम्ता
देवतासित तिमीले हाम्रो कस्तो कुरा गर्छौ

कद्विष्णुयासु वृधसानो अग्ने कद्वाताय प्रतवसे शुभये

परिज्मने नासत्याय क्षे ब्रवः कदग्ने रुद्राय नृष्णे । ६ ।

हे अग्निदेव तिमी यज्ञको हविले दारिला भए पनि त्यस्तो ज्ञान प्राप्त गर्न सकिने शक्तिशाली
हितकारी सबै ठाउँमा जान सक्ने सत्यका प्रहारा रहने वरुणादेवसँग कुरा गर्नु भन्ने कुरा
भन्दछौ हे अग्निदेव पाप गर्ने व्यक्तिको संहार गर्ने रुद्रदेवसँग कुरा गर्नु भन्ने कुरा

कथा महे पुष्टिम्भराय पूष्णे कद्द्राय सुमखाय हवित्वे

कद्विष्णव उरुगायाय रेतौ ब्रवः कदग्ने शरवे बृहत्यै । ७

हे अग्निदेव राम्रो पोषण दिने पूषादेवसित त्यस राम्रो कुरा गर्नु भन्ने कुरा भित्रै हाम्रो निम्ता
आहुतिले समृद्ध रुद्रदेवसित, यति प्रशसनीय विष्णुदेवसित कुरा गर्नु भन्ने कुरा भित्रै हाम्रो निम्ता
सबत्तरसित यस्तो पापयुक्त कुरो किन गर्दछौ

कथा शर्धाय मरुतामृताय कथा सरे बृहते पृच्छ्यमान

प्रति ब्रवोऽदितये तुराय साधा दिवो जातवेदश्चिकित्स्वान् ८

हे अग्निदेव सत्यका प्रतिमूर्तिजस्ता मरुतहरूलाई हाम्रा पालनपोषण गर्नु भन्ने कुरा भित्रै हाम्रो निम्ता
अदितय अदिति र शीघ्रगामी तुरायसित सत्यका प्रतिमूर्तिजस्ता मरुतहरूलाई हाम्रा पालनपोषण गर्नु
भन्ने कुरा भित्रै हाम्रो निम्ता

ऋतेन ऋत नियतमीडे आ गोरामा सचा मधुमत्यक्कमग्ने

कृष्णा सती रुशता धासिनैषा जामयेण पयसा दैवत ९

हे अग्निदेव हामी सत्ययजमित सम्बद्ध भएर यज्ञ गर्ने गर्दछौ भन्ने कुरा भित्रै हाम्रो निम्ता
मिटो र परिपक्व दुध दिन सबदछन् गोरामा सचा मधुमत्यक्कमग्ने भन्ने कुरा भित्रै हाम्रो निम्ता
जनताको पालनपोषण गर्दछन्

ऋतेन हि प्मा वृषभश्चिदक्तः पुमाँ अग्निः पयस नृच्छेदन्

अस्पन्दमानो अचरद्द्वयोधा दृषा शूक्रं दुदुहे पृश्निहृध १०

बलशाली र महान् अग्निदेव पोषणयुक्त दुधले मच्चन गर्नु भन्ने कुरा भित्रै हाम्रो निम्ता
पनि आफ्नो सभ्यताले सबैतिरको यात्रा गर्दछन् भन्ने कुरा भित्रै हाम्रो निम्ता
रणवाता भरीको रोहन गर्दछन् ।

ऋतेनाद्रि व्यसन्निभदन्तः समङ्गिरसो नवन्त गोभिः

शुन नरः परि पदन्नुषसमाविः स्वरभवज्जज्ञे रुग्णो ११

अङ्गिरसक वंशजले यज्ञको शक्तिबाटै पर्वत नद नदीहरूमा जान्ने भन्ने कुरा भित्रै हाम्रो निम्ता
नयनगर्ह मार्गन्तले खुसीका साथ उषा पश्ये भन्ने कुरा भित्रै हाम्रो निम्ता
रुद्रदेव

ऋतेन देवीरमृता अमृता अणोभिरापो मधुमद्भिरग्ने

वाजी न सर्गेषु प्रस्तुभानः प्र सदमित्स्रवितवे दधन्तुः ॥१२॥

हे अग्निदेव । कहिल्यो नमने, निरन्तर अग्निरहने मिठो जलहरूको समेत श्रावकका दिव्य भरना लडाइँमा जाने घोडाको घोडाभैँ उत्साहित भएर उल्टै निरन्तर रूपमा चल्छन्

मा कस्य यक्ष सदमिदधुरो गा मा वेशस्य प्रमिनतो मापेः ।

मा भ्रातुरग्ने अनुजोर्ध्वेण वेर्मा सख्युर्दक्ष रिपोर्भुजेम ॥१३॥

हे अग्निदेव । हिसा गर्ने स्वभाव भएका कसका यज्ञमा नजाऊ पापी दुई भएका छिमकीका यज्ञमा नजाऊ, हामीलाई छोडेर अन्य दृष्ट दाजुभाइका यज्ञमा नजाऊ र छलकपट गर्ने स्वभाव भएका दाजुभाइले बाहुनि दिने तिमी भएका नगर हामी कोही पनि कुनै शत्रु वा मित्रका अधीनमा नपरो

रक्षा पो अग्ने तव रक्षणेभी शरक्षाणः सुमख प्रीणानः ।

प्रति श्वर वि रुज वीड्वहो जहि रक्षो महि चिद्वावृधानम् ॥१४॥

हे यज्ञरूपी असन्त अनुहारका अग्निदेव । हामी सबैको संरक्षक भएर तिमी खुसीसाथ रक्षणसाधनले हाम्रो सुरक्षा गर र सबैलाई तेजस्वी बनाऊ । हाम्रो पाप साह्र दूल्ग भए त्यो पनि नाश गरिदेऊ र निकै अलियो असुर पनि विनाश गर ।

एभिर्भवं सुमना अग्ने अर्कैरिमान्स्पृश मन्मभिः शूर वाजान्

उव ब्रह्माण्यङ्गिरो जुषध्व सं ते शस्तितदेववात जरेत ॥१५॥

हे अग्निदेव । हामीले पूजा गर्ने स्तोत्रले खुसी होऊ । हे पराक्रमी इन्द्रदेव । त्राँ हविष्यान्नरूपी भद्र मन्त्रीय स्तोत्रसँगै स्वीकार गर । हे अङ्गालाई चिनेका अग्निदेव । हाम्रो स्तोत्र स्वीकार गर र देवतालाई खुसी गराउने ग्राथना मुनेर सबल होऊ

एता विश्वा विदुषे तुभ्य वेधो नोधान्यग्ने निपया चषांसि ।

निवचना कवये काव्यान्यशंसिषं मतिभिर्विप्र उक्थैः ॥१६॥

हे सृष्टिचक्र चलाउने अग्निदेव । तिमी विद्वान् र ज्ञानका बलमा समारको मय कुरा ज्ञाने खालका छौ । हामी विप्रहरू तिम्रा लागि फल प्रदान गर्ने गोप्य, अत्यधिक व्याख्या भएका प्राथनाको मन्त्र र स्तो मंगसँगै उच्चारण गर्दछौं

[सूक्त ४]

ऋषि वामदेव गीतम देवता - रक्षोहा अग्नि छन्द - छन्द

कृणुष्व पाजः प्रसितिं न पृथ्वी याहि राजेमामवा इभेन ।

तृष्णीम्नु प्रसितिं दूषानोऽस्तासि विध्य रक्षसस्तपिष्ठैः ॥१॥

हे शत्रु धागउने अग्निदेव । बलिया राजाले हात्तीमाथि चढेर राक्षसा तृष्णिक शत्रुमाथि आक्रमण गरेभैँ आक्रमण गर चरा समात्ने श्राकारको विस्तृत जालले दृष्टान्त भन्ने भन्ने कर्मिका दु ख दिएर विनाश गर

तव भ्रमास आशुया पतन्त्यनु स्पृश धृपता शोशुचानः ।

तपृष्यग्ने जुह्वा पतङ्गानसन्दितो वि सुज विष्वगुल्काः ॥२॥

वायुका सम्पर्कले भुल्ल लागको तीव्र गतिको तिम्रा भण्डाले भस्म भएर भस्म भएर बाहुनि प्रदान गर्दा तिम्रा दन्कका जालाले भस्मलाई भस्म पारोस् । त्यसका लागि श्रावकबाट तारा खसेको जस्तो तीव्र गतिमा आफ्ना तेजलाई तिमी प्रेरित गर

प्रति स्पशो वि सुज दुर्णितमो भवा पायुर्विशो अस्या अदब्धः ।

यो नो दूरे अघशसो यो अन्त्यग्ने माकिष्टे व्यथिरा दधर्षीत् ॥३॥

हे दमनमा नपर्ने अग्निदेव । नजिक वा टाढा रहेका हाम्रा सबै शत्रुलाई वशमा गर्नका लागि अन्त्यन्त तेज गतिमा सैनिक पठाइदेऊ । हाम्रा सन्तानको रक्षा गर कसले पनि तिम्रा भक्तलाई दु ख दिन नसकोस्

उदग्ने तिष्ठ प्रत्या नुष्व न्यमित्राँ ओषतात्तिग्महेते ।

यो नो अराति समिधान चक्रे नीचा त धक्ष्यतस न शुष्कम् ॥४॥

हे अग्निदेव । तिमी ओसिलो भएर आफ्नो ज्वाला विस्तार गर तीव्र ज्वालाका प्रभावले शत्रु पूरै

रूपमा भस्म होऊन् हे ज्यातिर्मय अग्निदेव हाम्रो प्राणिमा वाधक हुनेलाई सुकेको वृक्षभैं
त्रैसमेत जलाएर भस्म पारिदेऊ

ऊर्ध्वो भव प्रति विध्याध्यस्मदाविष्कृणुष्व दैव्यान्यग्ने ।

अव स्थिरा तनुहि यातुजूनां जामिमजामिं प्र मृणीहि शत्रून् ॥५॥

हे अग्निदेव तिमी उँभौ लाग्ने स्वभावका ज्वालायुक्त भएर हाम्रा शत्रु विध्वंस गर । प्राणीलाई
दु ख दिने दुष्टलाई विजयश्रीविहीन बनाऊ र शत्रु बलशाली हुन नदरू

स ते जानाति सुमितं यविष्ठ य ईवते ब्रह्मणे गातुमैरत ।

विश्वान्यस्मै सुदिनानि रायो ह्युन्वान्ययौ वि दुरो अभि द्यौत ॥६॥

हे सधैका युवा अग्निदेव । तिमी तीव्र गतिले उँभारि जाने र महान् छौ तिमी प्रार्थना गर्ने
व्यक्तिको रक्षा गर्दछौ यज्ञका स्वामी तिमी नै हो । तिमी थपसल चल्नका लागि सबै शुभ दिन
ऐश्वर्य र रत्न लिएर उनीहरूका घर-भगादि प्रकट हाऊ

सेदग्ने अस्तु सुभगः सुदानुर्यस्वा नित्येन हविषा य उक्थैः

पिप्रोषति स्व आयुषि दुरोणे विश्वेदस्मै सुदिना सासदिष्टि ॥ ७

हे अग्निदेव जुन याजक मन्त्र उच्चारण गर्दै आहुति समर्पित गरेर चन्द्रमा दिन तिमीलाई सन्तुष्ट
गर्ने विचार गर्दछन्, ती सबै असल सोभयशाली र दानी होऊन् । र गिरिमल पड्ने मय
वर्षको आयु तिनीहरूले पाऊन् तिनीहरूका सबै दिन सुखद होऊन् । उनीहरू यज्ञसम्बन्धी
साधनले सम्पन्न पनि होऊन्

अर्चामि ते सुमतिं घोष्यर्वाक्सं ते वावाता जरतामियं गीः ।

स्वश्वास्त्वा सुरथा मर्जयेमास्मे क्षत्राणि धारयेरनु द्यून् ॥ ८ ॥

हे अग्निदेव । हामी तिम्रा कृपापूण असल वृद्धिको पूजा गर्दछौ । तिम्रा ज्वाला जलाएर गरिने कुराल
तिम्रै गुणगान गरून् । पुत्रपौत्र असल अश्व र रथले सम्पन्न भएर हाम्रो तिम्रा प्रार्थना गर्दछौ । तिम्रा
सधैँभरि नै सम्पूर्ण पोषणकारी शक्तिले सम्पन्न होऊ

इह त्वा भूर्वा चेतुप तन्वोषावस्तर्वा विवांसमनु द्यून् ।

क्रौडन्तस्त्वा सुमनसः सपेमाभि ह्युम्ना तस्थिवांसो जगानाम् ॥ ९ ॥

हे अग्निदेव तिमी सधैँभरि प्रज्वलित भएरहन्छौ । मसारमा सर्वले तिम्रा तन्त्रको लाभ उठाउँदै
सधैँ सेवा गर्दछन् । हामी पनि आफ्ना शत्रुको विध्वंस नियन्त्रित गर्ने तिम्रा शक्ति र
उपासना गर्दछौ ।

यस्त्वा स्वधः सुहिरण्यो अग्न उपयाति वसुमता रथेन

तस्य त्राता भवसि तस्य सखा यस्त आतिथ्यमानुषजुजोषत् ॥१०॥

हे अग्निदेव जुन मानिस यज्ञका लागि काम लाग्ने धनऐश्वर्यले सम्पन्न र सधन घोडा जेडैका
सुनौला रथबाट तिमीकहाँ पुग्दछन् र त्यसका साथ जो अतिथिमा आउने उन सत्कार गर्दछन्
तिनलाई असल मित्रले भैं तिमी सुरक्षा गर्दछौ

महो रुजामि बन्धुता वचोभिस्तन्मा पितुर्गौतमादन्विषाय

त्वं नो अस्य वचसश्चिक्दिहि होतर्यविष्ठ सुक्रतो दमूनाः ॥११॥

हे सत्कर्ममा लागेका युवा होताजस्ता अग्निदेव । तिमीलाई स्मृति गर्दै तिम्रै आफन्तको भावना
कमाएका छौ । सबैभन्दा ठूलो आसुरी शक्ति नष्ट गर । स्तोत्ररूपी वचन हाम्रो आफ्ना पिता गौतम
ऋषिबाट प्राप्त गरेका थियौ । हे शत्रु दमन गर्ने अग्निदेव । हाम्रो प्रार्थना सुन

अस्वपजस्तरणयः सुशेवा अतन्द्रासोऽवृका अश्रमिष्ठाः ।

ते पायवः सध्र्यज्वो निषद्याग्ने तव नः पान्त्वमूर ॥१२॥

हे सबै कुराको ज्ञान भएका अग्निदेव । तिम्रो किरण सधैँभरि जागृत रहन दत्तमाग्न हुमने खान
गर्ने, अल्छ्याइँ हटाउने, हिंसा नाग्ने, नथक्के मिलेर रहने र सुरक्षा गर्ने खालका छ । यस यज्ञमा
आएर त्यसले हाम्रो मुखाश गरोस्

ये पायवो मामतेयं ते अग्ने पश्यन्तो अन्धं दुरितादरक्षन् ।

ररक्ष तान्सुकृतो विश्ववेदा दिप्सन्त इद्रिपवो नाह देभुः ॥१३॥

हे सर्वज्ञ अग्निदेव । तिम्रा रक्षक किरणले जुदा गरेर समताका अन्ध पुत्रलाई पाखाट जगाएका

थियो, निर्माणे उनका सगे पुत्र्य सुरक्षा गरेका थियो । हाना पुन्याएर पराजित गराउने विचार गर्ने शत्रु तिम्रो कारणले मफल हुन सकेनन् ।

त्वया वयं सधन्यस्त्वोतास्तव प्रणीत्यथम वाजान्

उभा शंसा सुदय सत्यतातेऽनुषुय कृपुहृदयाण ॥४॥

यसभ्यस्त्वाम् हृदयकर्मण पुनरे गेका हे अग्निदेव हामी याजक तिम्रो कृपाले तिम्राबाट सरक्षित भएर र निर्ममताले निर्दोषताले मार्गमा हिँडेर धनधान्य प्राप्त गरौं । हे सत्य चिन्तन गराउने अग्निदेव । नजिक र टाढा रहूँदा शत्रु चिन्तन गरेर क्रमसित काय पूरा गर ।

अया ते अग्ने समिधा विधेम प्रति स्तोत्रं शस्थमानं गृभाय ।

ददाशसो रक्षसः पाह्मस्मान्द्रुहो निदो मित्रमहो अवघात् ॥५॥

हे अग्निदेव समिध ले तिम्रोलाई हामी प्रज्वलित गराउँछौं हाम्रो स्तुति तिम्रो स्वाकार गर र स्तुतिरहित अन्यत्र बितेन र । अग्निदेव बन्दनोय हे अग्निदेव तिम्रो शत्रु निन्दक र विरोधीबाट हाम्रो रक्षा गर ।

[सूक्त ५]

अग्नि नामान्य गीतय देवता वैश्वानर अग्नि छन्दः त्रिष्टुप् ।

वैश्वानराय मोदहृषे सजाधा कथा दाशेमानये बृहद्भीः ।

अनूनेन बृहता वक्षधेनोप स्तभायदुपमित्र रोः ॥१॥

बृहदग्ने स्तुति गीतय गीतय यमान भवत रक्षते हामी याजक सुखताते । तेजस्वी वैश्वानर अग्निदेवका निम्ति कनारी चण्डाल प्रदान गरौं । खम्बाले छाने धामभै अग्निदेव आफ्ना अत्यन्त विशाल शरीरक सम्पत्ति संपन्न शम्भुछन्दः

मा निन्दत य इमा मह्यं राति देवो ददौ मत्याय स्वधावान् ।

पाकाय गुत्सो अमृतो विचेता वैश्वानरो नृतमो यद्वो अग्निः ॥२॥

* कथाहृष्ट हो अहुतिले सन्तुष्ट भएर साना र मरणशाल हामी याजकबाट ऐश्वर्य प्रदान गर्ने बृहदग्ने अग्निदेवको चण्डालको नाम र अग्निदेव मयावान् अविनाशी र बृद्धिमान छन् उनी अत्यन्त महान् गेन र महिमावान् छन् ।

साम द्विर्बर्हा यदि तिगमभृष्टि सहसरेता वृषभस्तुविष्मान् ।

पदं न गौरण्णूदह विविद्वानग्निर्महं प्रेदु वोचम्मनीषाम् ॥३॥

अग्निदेव दुवै नैऋत आफ्ना ज्वाला च्याउ गर्ने, रैखी वीजयुक्त सहस्रौ किसिमका सामथ्र्य र गेन अत्यन्त शौर्यवान् र साहसी छन् गाँवको खुरभै उनी गृहस्यमर छन् विद्वानका सहयोगले हामी उनका जानकारि प्राप्त गरे

प्रतो अग्निबंभसस्तिग्मजम्भस्तपिष्ठेन शोचिषा यः सुराधाः ।

प्र ये मितन्ति वरुणस्य धाम प्रिया मित्रस्य चेततो ध्रुवाणि ॥४॥

प्रतो मन्त्रक र वरुणको प्रियराष्ट्रको कितार पने अस्तिवत् अत्यन्त उत्तम सम्पन्न र निखो दाँत भएका अग्निदेव चान्दने जम्भ भस्म वस्त्रदिन्दछन्

अभ्रातरो न योयणो व्यन्त पतिरिपो न जनयो दुरेबाः ।

पापासः सन्तो अनृता असत्या इव पदमजनता गभीरम् ॥५॥

अजुपाहिवानकी नर पतित कान्छा गर्ने मन्त्रक जस्तो दुख पाउँछन् उस किसिमले मर्त्यबर्हीन दहको अनुष्ठान गर्ने र अग्निदेव रिसाउने असत्यवादका पाप अत्यन्त नरकको जस्तै अवस्था सिजना गर्दछन् ।

इदं मे आने कियते पावकामिनते गुरुं भारं न मन्म ।

बृहदधाय धृपता गभीरं यद्व पृष्ठ प्रयसा सतधातु ॥६॥

नैऋतले अग्निदेव प्रदान गर्ने हे अग्निदेव उदरमा भएका मानिसले धोर मान्नेलाई पनि मनग पडान गर्दछन् तिम्रो अहिमुख शत्रु रक्षित गत राख्न अलायन्त गम्भीर र महान् भाष्य प्रदान गर्ने हे अग्निदेव इत ६ तले सम्पन्न मन्त्रक पक्षय प्रदान गर

तमिन्वैश्व समना समानमभि क्रत्वा पुनर्ती धीतिरश्याः ।

ससस्य चर्मन्नधि चारु पृश्नेरग्रे रूप आरुपितं जबारु ॥७॥

प्रजापतिले अनैकौ रूपरङ्गका सारा पदार्थ उत्पन्न गर्ने धर्तीमा हुतगर्मा, वैश्वानरदेवत्व" विचरण गर्नका लागि प्रेरित गर यत्न धार्मिक सत्कर्म गर्ने समयभन्दा पहिले नै हाम्रोले मन लगाएर गरेको पवित्र प्रार्थना उनै समदर्शी वैश्वानरले प्राप्त हुन्छ

प्रवाच्यं वचसः किं मे अस्य गुहा हितमुप निणिगवदन्ति ।

यदुभ्रियाणामप वारिवा व्रण्यति प्रियं रूपे अग्रं पदं वे ॥८॥

पानी उद्यद्भै, गैडालाल गर्दाबाट दुध दुहुन्छ, यो दुध वैश्वानरले गुफामा लुकाए राखेका हुन्छन् भन्ने विद्वान्हरूको भनाई छ उनले विस्तृत धर्तीका प्रिय र उत्तम ठाउँको गुह्य छन् हाम्रो यस भनाइमा अनुचित कुरो के छ र

इदमु त्यन्महि महामनीकं यदुभ्रिया सचत पूर्व्यं गौः ।

ऋतस्य पदे अधि दीधानं गुहा रघुष्यद्रघुयद्विवेद ॥९॥

अग्निदेवले उ दुध प्रदान गर्ने गाई यज्ञ आदि काममा सहायक हुन्छन् स्वर्ग यात्राकवान् अग्नि गुफामा निवास गर्दछन् र तीव्र वेगले यात्रा गर्दछन् सूर्यमण्डलमा चल्ने त्यस्ता चन्द्रनीय वैश्वानरदेवका विषयमा हामी जन्दाछौं

अथ द्यूतान् पित्रोः सचासामनुत गह्वं चारु पृश्नेः

मातृभेदे परमे अन्ति पद्मोवृष्णः शोचिषः प्रयतस्य जिह्वा ॥१०॥

मातापिताजका द्यावापृथ्वीका माफम भुक्तिको मयदेव गरका पदार्थ र मुखले पिउँछन्, बलशाला तेजयुक्त र प्रयत्नशाली वैश्वानरको जिह्वो माताजस्ता गह्वरबाट धृन्मा रहेका उनी दुध खाने रक्षक गर्दछन्

ऋत वोचे नमसा पूच्छ्यमानस्तवाशसा जातवेदो यदीदम् ।

त्वमस्य क्षयसि यद्ध विश्वं दिवि यदु द्रविणं यत्पृथिव्याम् ॥११॥

कसैले सोधेमा हानी प्रजमानहरू नमस्कार गर्दै हे अग्निदेव तिम्रो ज्ञान ज्ञान प्राप्त भएको छ, त्यसको अधिपति तिमी नै हो द्यावापृथिव्यामा विद्यमान समस्त रक्षक र रक्षक पनि तिमी नै हो भन्ने सत्य कुरो निवेदन गरौला

किं नो अस्य द्रविणं कद्ध रत्नं वि नो वोचो जातवेदक्षिकित्वम्

गुहाध्वनः परमं यन्नो अस्य रेकु पदं न निदाना अगन्म ॥१२॥

हे संसारलाई नै ज्ञात्रे अग्निदेव यस सम्पत्तिमा हाम्रोलाई उपयुक्त हुने ज्ञान र रत्न होला भन्ने कुरो तिमी बताऊ तिमी सर्वज्ञ हुनाले गुफामा भएको रत्न र उपयुक्त श्रेष्ठ प्राप्त गर्ने भरोसिले माग देखऊ लक्ष्य पूर्ति गर्ने नरकर निन्दित हुँ हाम्रो ज्ञान प्राप्त हुन नपरेस

का मर्यादा वयुना कद्ध वाममच्छा गमेम रघवो न वाजम्

कदा नो देवीरमुतस्य पत्नीः स्रो वर्णेन ततनुधुषासः ॥१३॥

धन प्राप्त गर्ने सीमा कति हो त्यसको रमाएले खटो क हो, वरदान र रत्नलाई गर्भभै हाम्रा सबै ऐश्वर्यतिर जान्छौं भविष्यार्थी आश्रित्यदेवका तेजस्वी रत्न रत्न आफ्नो शुलाकामा हाम्रा निम्ति कहिले प्रकट होला

अग्निरेण वचसा फलवेन प्रतीत्येन कुधुनातृपासः ।

अथा ते अग्ने किमिह वदन्त्यनायुधास आसता सचन्ताम् ॥१४॥

हे अग्निदेव रत्न, सम्पत् र रत्न र अशुद्ध बोली भाषा र रत्न र रत्नले यस यज्ञमा के प्रार्थना गर्दछ र श्रेष्ठ एव आयुधविनाका मानिसले दुख जान्छन्

अस्य श्रिये समिधानस्य वृष्णो वसोरनीकं दम आ रुरोच

रुशद्वसानः सुदृशीव रूपः क्षितिनै राया पुरुवारो अद्यौत् ॥१५॥

प्रचलित वस्त्रशाल र सबैलाई निवास प्रदान गर्ने अग्निदेवका रत्न रत्नमाका हितका लागि वज्रमण्डपमा सबै नै आलोकित हुन्छ शुद्ध र तजस्वी गहरनले रूप अनन्तर छ अनैकौगाट बोलाइने धन र मान गरका राजकर्मचारीभै उनी प्रफुल्ल छन्

ऋषि वामदेव गौतम देवता अग्नि छन्द मन्दु

ऊर्ध्व ऊषु जो अध्वरस्य होतरने तिष्ठ देवताता यजीयान् ।

त्वं हि विश्वमभ्यसि मम प्र वेधसञ्चितिस्सि मनोषाम् १ ।

इ यज्ञसम्पादन ग्राहने अग्निदेव । सर्वभूता दूता यात्रक तिम नै ह न्यसेने भूत राजकाभन्ता माथिल्लो स्थानमा विराजमान छौ तिमोले नै हाम्रो भुति सुन्दरछौ तिम विद्वान् यात्रकहरुको वांछिक क्षमता बढाउँछौ

अपूरो होता न्यसादि विक्ष्वग्निर्मन्दो विदधेयु प्रवेताः

ऊर्ध्व भानु सवितेवाश्रेन्येतेव धूर्म स्तभायदुष धाम् । २ ।

ज्ञानवान् यज्ञसम्पादक, हर्षप्रदायक र मेधयी अग्निदेव यन्त्रमा यात्रकहरुका योग्यता प्रतिष्ठित भएर सुशेभित छन् । भाटन्यले जस्तै आफ्नो रश्मि माथिगिर गरउँछन । छम्बजस्तो धूर्म, हुलाकमाथि उड्याउँछन

यता सुजूर्णो रतिनो घृताची प्रदक्षिणिद् देवतातिमुराणः

उदु स्वरुनवज्र नाक्रः पक्षो अनक्ति सुधितः सुमेकः । ३ ।

यात्रकहरुले छेउले भगिन्को पुरानो सुरो हतमा लागेका छन् यज्ञ अर्घ्य बढाउने अध्वर्युहरु यन्त्रका चरित्र प्रदर्शना गदछन र नयाँ कलाको मान्यताको दर्ताको ह यन्त्रको, प्रदीप, सन्दर्भ र श्रेष्ठ प्रतिभाशाली अग्निदेव प्रज्वलित भइरहेका छन्

स्तोयी बर्हिषि समिधाने अग्नौ ऊर्ध्वो अध्वर्युर्जुषुपाणो अस्थ्यात् ।

पर्यतिनः पशुपा न होता त्रिविष्ट्येति प्रदिव उराणः । ४ ।

कुराका अतिन बैहृष्टाग्रष्टि र अति प्रज्वलित भएपछि यात्रकहरु देवताता (धूर्म) रगका लागि उभिनहुन् पञ्चक, यन्त्रदेव तेजस्वी र महान् गुणले सम्पन्न अग्निदेव यन्त्रका बाहुति धेरै घनउँदै तिम लोकमा पुर्‍याउँदै सर्वलाइ पालन गदछन

परि त्मना मितद्वरेति होताग्निर्मन्दो मध्ववचा ऋतावा ।

द्रवन्त्यस्य वाजिनो न शोका भयन्ते विश्वा भुवना यदभ्राद् । ५ ।

देवतालाई अहान गर्ने मर्यादा र्प प्रदान गर्ने र मधुर ध्वनि भएको यन्त्रका अग्निदेव समान्य गतिले चरित्र भुवदछन, उनको रश्मि बेगवान् अक्षरको चरित्र कुदछ र उनी प्रज्वलित भएपछि दुनियाँ उर्लवलि छाड्न थाल्दछ

भद्रा ते अग्ने स्वनीक सन्दूधोरस्य सतो विषुणस्य चारुः ।

न यत्ते शोचिस्तमसा वस्तन् न ध्वस्मानस्तन्वीरे रेप आ धुः ६ ।

रन्ध्र गजाला भयक है अग्निदेव तिमो शत्रुलाई भयभर्त गर्दै सबै टाड्न दिइरमान रहन्छ तिम्रो शत्रु र हतक नै हर्ष गद्ग गर्छन् यन्त्रका अन्धकारले तिम्रो आलोक जैमिदन सन्तुरी वृत्तिका दृष्टिले निम्न उगीमा पाएको स्थापना गर्ने सक्छन

न यस्य सातुर्वनितोरवारि न मातरपितरा नू चिदिष्यै ।

अथा मित्रो न सुधितः पावकोऽग्निर्दीदाय मानुषीषु विश्वे । ७ ।

मत्रे कृत्वा उत्पन्न ग्राहन् है अग्निदेव तिम्रो दान कसिले शोचन सक्छन यन्त्रकागर्भो हुलाक र भुलोकले तिम्रो निम्न रहनकाको पूरा गर सक्छन तिम ज्ञानवान् भएर शत्रु गरउँछौ तिमो मज्जनका माध्म्य परम हर्षि मत्ररत्न प्रकाशित छौ

द्वियं यज्व जीजन्तस्वसानाः स्वसारो अग्नि मानुषीषु विश्वे

अथर्वुषमथयोऽत्र न दन्त शुक्र स्वास परशु न तिमम् । ८ ।

दिदीयर्हर्नजयता यस बैहृष्टले अग्निदेवलाई अग्नि मन्थन गरर ब्रकट गरउन् अग्निदेव ग्रहण गर्ने बाहुति ग्रहण गर्ने र तेजदुक्त सुन्दर शरीर भएका छन् अग्निले कसान्तो भएर उनी विरेधी असुरलाई सहा गदछन ।

तव ते अग्ने हरितो वृत्सना रोहितास ऋज्वज्वः स्वज्व

अरुषोऽस्य वृषण ऋजुमुष्का आ देवतातिमद्वन्त दस्मा । ९ ।

हे अग्निदेव तिम घावामर यन्त्रमा पोसाउँछौ तिमो यज्ञको यन्त्र गति भएको भालोक विस्तृत नै सुन्दर शरीरको गन्त बढाउँने र दुवा घेद हैमम् । ९ ह

वे ह त्वे ते सहमाना अयासस्त्वेषासो अग्ने अर्चयश्चरन्ति ।

श्येनासो न दुवसनासो अर्थ तुविष्णवसो मारुतं न शर्धः । १०।

हे अग्निदेव निर्मासित शत्रु परास्त गराउने प्रकाशित हुने गतिशील र अन्दर्गत किरण छ
अश्वभै खटाएको ठाउँमा जान्छ र मरुतहरूको जस्तै अत्यन्त शब्द गर्दछ ।

अकारि ब्रह्म समिधानं तुभ्य शंसात्युक्थं यजते व्यू धाः ।

होतारमग्निं मनुषो नि षेदुर्नमस्यन्त उशिजः शंसमायोः । ११ ।

ह प्रचलित अग्निदेव तिम्रा लागि हामी यज्ञकल स्तोत्र रचना गरेका छौं हामी स्तोत्र उच्चारण गर्दै यज्ञ गर्दैछौं तिम्री ग्रहण गर प्रार्थनीय होताका रूपमा यन्मानले अग्निदेवको पूजा गर्दैछन् र असल ऐश्वर्यको बाशाले याज्ञकहरू यज्ञस्थलमा बस्छन् ।

[सूक्त ९]

ऋषि वामदेव गौतम देवता अग्नि छन्द - जगती अनुष्टुप

अयमिह प्रथमो धायि धातुभिर्होता यजिष्ठो अध्वरेष्वीड्यः ।

यमजवानो भृगवो विरुरुचुर्वनेषु चित्रं विभ्वं विशेषोः । १२।

देवता वीणाइदिने यज्ञाय कर्म निवाह गर्ने अग्निदेवले यज्ञमा ऋत्विजहरूका प्रशंसनाय स्तुति प्राप्त गर्दछन् यज्ञको कार्य गन यम यज्ञवेदीमा उनलाई स्थापित गरेका छन् यजमानको प्रतिष्ठा लागि भृगुवर्षा ऋषिले विलक्षण एवं विस्तृत कर्मका सम्पादक अग्निदेवलाई उनमा प्रचलित गरेका थिए ।

अग्ने कदा त आनुषग्भुवदेवस्य चेतनम्

अथा हि त्वा जगुभिरे मतासो विक्ष्वीड्यम् । १३।

ह मानिसका प्राथनाय र आलोकसम्पन्न अग्निदेव सबै मानिसले नमस्कार ज्ञान प्रदानका रूपमा स्वीकार गर्दछन् तिम्रो आलोक सबैतिर फैलेले विस्तृत होन

ऋतावानं विचेतसं पश्यन्तो द्यामिव स्तुभिः ।

विश्वेषामध्वराणां हस्कर्तारं दमेदमे । १४।

जानले युक्त र मायागहित अग्निदेव समस्त यज्ञ आलोकित गरदैछन् नक्षत्रगत दुल्लभ सुन्दर देखिएभैं तिम्री मानिसको यज्ञशाला सुशोभित गराउँछ

आशुं दूतं विवस्वतो विश्वा यश्चर्षणीरभिः ।

आ जभुः केतुमायवो भृगवाणं विशेषोः । १५।

दूतगामी, याज्ञकका सन्देशवाहक ध्वजास्वरूप तेजोमय र अप्सरा विशेषताले सबैको उपकार गर्ने हुनाले अग्निदेवलाई मानिसले आवापना घरमा प्रतिष्ठित गर्दछन्

तमीं होतारमातुष्विकित्वांसं नि षेदरे ।

रणवं पावकशोचिषं यजिष्ठं सप्त धामभिः । १६।

यज्ञसम्पादक, ज्ञानवान् मनोहर, पवित्र तोपिसम्पन्न होताहरूमा स्वश्रेष्ठ र सात रङ्गका किरणले सम्पन्न अग्निदेवलाई यजमानहरूले उपयुक्त स्थानमा स्थापित गरे

तं शश्वतीषु मातृषु वन आ वीतमश्रितम्

चित्रं सन्तं गुहा हितं सुवेदं कूचिदर्थिनम् । १७।

अद्भुत ज्ञान भएका अग्निदेवलाई याज्ञकहरूले प्रतिष्ठित गरे उनी बल र गृहका समूहमा विद्यमान रहने गुह्यमा रहने आहुति ग्रहण गर्ने र सुन्दर भए पनि नर्तिक गहन सक्ति खालका छैनन्

ससस्य यद्वियुता सस्मिन्धनुतस्य धामत्रयन्त देवाः

महौं अग्निर्नमसा रातहव्यो वैरध्वराय सदमिदुतावा । १८।

साधकहरूले नित्य नमस्कारपूर्वक सम्पन्न गर्ने यज्ञलाई अग्निदेव जान्दछन् उनी श्रेष्ठ सन्त्यवान् भएर आहुति ग्रहण गर्दछन् याज्ञकहरू ब्रह्मर्षीको निद्रा त्यागेर यज्ञ आदि असल कर्म गर्दै नै अग्निदेवलाई खुसी पार्दछन्

दूत ईयसे प्रदिक् उराणो विदुष्टो दिव आरोधनानि । ८।

दूत ईयसे प्रदिक् उराणो विदुष्टरो दिक् आरोधनानि । ८।

कृष्णं त एम रुशतः पुरो भाश्चरिष्ण्वर्चिर्वपषामिदेकम् ।

कृष्णं त एम रुशतः पुरो भाश्चरिष्णवर्चिर्वपुषामिदेकम् ।

यदप्रवीता दधते ह गर्भं सद्यश्चिज्जातो भवसीदु दूतः ।९।

सद्यो जातस्य ददृशानमोजो यदस्य वातो अनुवाति शोचिः

वृणक्ति तिग्मामतसेषु जिह्वं स्थिरा चिदत्र दद्यते वि जम्भैः ११०.

तृषु यदत्रा तृषुणा ववक्ष तृषु दत्तं कृणुते यद्वा अग्निः ।

चातस्य मेडि सचते निजूर्वनाशु न वाजयते हित्वे अर्वा । ११ ।

[सक्त ५]

कृषि शमदेव मन्त्र देवता योग छन्द गान

दूतं वो विश्ववेदस हव्यवाहममत्यम् यजिष्ठमृज्जसे गिरा ॥१॥

स हि वेदा वसुधितिं महीं आरोधनं दिवः । स देवाँ एह वक्षति ॥२॥

स वेद देव आनम देव^१ श्रुतायते दमे दाति प्रियाणि चिद्वसु ३॥

स होता सैदु दूत्य चिकित्वां अन्तरीयते विद्वां आरोधनं दिवः ।४

ते स्यान्म ये अग्नये ददाशुर्हव्यदातिभिः य ईं पुष्यन्त इन्धते । ५ ।

तै राया तै सुवर्णैः सत्त्वान् सो वि शृण्विरे । ये अग्ना दधिरो दुवः ६ ।

अस्मै रायो दिवेदिवे सं चरन्तु पुरुस्पृहः । अस्मै वाजास ईरताम् । ७

339

स विप्रश्चर्षणीनां शक्सा मानुषाणाम् अति क्षिप्रेव विध्यति । ८।
मध्यां अग्निदेव आप्ता सामर्थ्यत्वे मानसिका कष्ट द्रुतार्थं वागजस्ते तत्र प्रहृष्टं रसं ह्रीं नष्टं
गरिदिच्छन्

[सूक्त ९]

ऋषि वामदेव गन्तव्यं देवता अग्नि छन्दः सामयज्ञी
अग्ने मृडं महौं असि य ईमा देवयु जनम् इयेथ बर्हिगसवम् । १।
हे अग्निदेव ! तपासकाल ईं समृद्ध र सुखी बनाऊँ ! तिमि सामर्थ्यवान् र महान हूँ र सत्त्व
यजमानका नजिकै पवित्र कुशका आमनत्र वस्न आऊँ

स मानुषीषु दुडभो विक्षु प्रावीरमर्त्यः । दूतो विश्वेषां भुवत् । २।
असुरले गरिका प्रहरले जसत्गर्हं नष्टं गन् नष्टदेन मन्युयलकमा स्वक्त्र विचरन् गन् ते अविनाशां
अग्निदेव सम्पूज्य देवताका दूत हुन्

स सद्य परिणीयते होता मन्द्रो दिविष्टिषु । उत पीता निषीदति । ३।
अग्निदेवलाई यज्ञमण्डपमा चरितर आनहन् आमन्त्र्यन् प्रार्थनीय अग्निदेव यत्नक सम्पन्नक
होता र परिशोधकका रूपमा विराजमान हुन्छन्

उत रना अग्निरध्वर उतो गृहपरिर्दमे उत ब्रह्मा निषीदति । ४।
अग्निदेव प्रार्थनीय र यज्ञ आदि क्रम रचनत्र राखने होतार रूप हुन् उता यत्नक मण्डपमा
गृहस्वामी र ब्रह्माका रूपमा विद्यमान हुन्छन्

वेपि ह्यध्वरीयतामुपवक्ता जनानाम् । हव्या च मानुषाणाम् । ५।
हं अग्निदेव तिमि यज्ञमा याजकहस्तले तिने आहुतिको अभिलषा र उद्योग र यत्नक प्रमाण प्रदान
गर्दछौँ !

वेषीद्वस्य दूत्यं यस्म जुजोषो अध्वरम् हव्य मर्तस्य वोढव्ये । ६।
हे अग्निदेव आहुति गृहण गर्नका लागि तिमि हुन् याजकको यज्ञ आचारमा उद्योग जनक हव्य
देवताकहाँ पुन्याएर दूतको रूपमा काम गर्दछौँ

अस्माक जोष्यध्वरमस्माक यज्ञमङ्गिरः । अस्माक शृणुधौ हवम् । ७।
अङ्गिरारूप हे अग्निदेव । होत्र यज्ञमा हव्य गृहण र रक्षकको मन्त्र सुन्

परि ते दुडभो रथोऽस्मीं अश्नोतु विश्वतः येन रक्षसि दाशुषः । ८।
कसैत्राट पनि प्रभावित नहुन तिम्रो त्यो यज्ञ जनप्रिय तिमि होत्र दिनहुँकै र राती गर्वछौँ उसैत्राट
हामी स्वैलाड चारै तिरबाट रमरी रक्षा गर

[सूक्त १०]

ऋषि वामदेव गन्तव्यं देवता अग्नि छन्दः सामयज्ञी
अग्ने तमघ्राधं न स्तोमैः क्रतु न भद्र हविस्पृशम् ऋध्यामा त ओहै । १।
हे अग्निदेव हामी आजकहरू आज यज्ञ र अर्घ्यजस्ते गरिबले तिमि यज्ञ अर्घ्यजका लागि ओह
नमका हृदयस्पर्शी स्तोत्र प्रयोग गर्दछौँ

अथा ह्यग्ने ऋते भद्रस्य दक्षस्य साधोः । रथीर्कृतस्य बृहतो बभूध । २।
हे कल्याणकारी घलवर्द्धक सभित्त ब्रह्म गन्त र सत्यस्वरूप अग्निदेव तिमि महान हूँ र हाम्रो
यत्नका मुख्य आधार हो

एभिर्नो अर्कं भवा नो अर्वाङ्स्वर्णं ज्योतिः अग्ने विश्वेभिः सुमना अनीकैः ।
हे अग्निदेव सूर्यजस्ते तजस्वी असत्त विचरका तिमि हुन् र अग्नि विचरका साथ हामी
यज्ञमा आऊँ

अभिष्टे अद्य गीर्भिर्गृन्तोऽग्ने दाशेम । प्र ते दिवो न स्तनयन्ति शुष्णा । ४।
हे अग्निदेव आज हामी यत्नले स्तोत्र उच्चारण गर्दै तिमि प्रशस्त गर्दछौँ तिमिलाई तिमि आहुति
दान गर्दछौँ तिम्रो तजस्वी लक्ष्मले मेघजस्ते अग्नि गर्दछ

तव स्वादिष्टाग्ने संदृष्टिरिदा चिदहं इवा चिदक्तोः ।

श्रिये रुक्मो न रोचत उपाके ॥५॥

हे अग्निदेव ! तिम्रो प्रीतियुक्त प्रभा आभूषणजस्तो छ । सबै पदाथलाई आश्रय दिनका लागि त्यो प्रभा रातदिन सुशोभित भइरहन्छ ।

घृतं न पूतं तनूरेपाः शुचि हिरण्यम् । तत्ते रुक्मो न रोचत स्वधावः ॥६॥

हे अन्नसम्पन्न अग्निदेव ! तिम्रो स्वरूप शुद्ध घिउजस्तै पापरहित छ । तिम्रो मनोहर तेज सुनको गहनाजस्तै आलोकवान् छ ।

कृतं चिद्धि त्वा समेमि द्वेषोऽग्न इनोषि मर्तात् इत्या यजमानादृतावः ॥७॥

हे सत्यसम्पन्न अग्निदेव ! यज्ञ गर्ने मानिसको धेरै पुरानो पाप तिम्रो घेडाईदिन्छौं

शिवा नः सख्या सन्तु भ्रात्राग्ने देवेषु युष्ये । सा नो नाभिः सवने सस्मिन्मृधन् ॥

हे अग्निदेव ! देवता, हामी र तिम्रा बीचको मित्रता एवं मनुष्यत्वको भावना हितकारी होस् । त्यस मित्रताले यज्ञ आदि असल कर्मका रूपमा भलो गरोस् ।

[सूक्त ११]

ऋषि वामदेव गौतम । देवता - अग्नि । छन्द - त्रिष्टुप् ।

भद्र ते अग्ने सहसिन्ननीकमुपाक आ रोचते सूर्यस्य ।

रुशददुशो ददुशो नक्तया चिदरुक्षितं दृश आ रूपे अन्नम् ॥१॥

हे बलशाली, सौन्दर्यवान् अग्निदेव ! तिम्रो हितकारी तेज दिउँसो पनि चरैतिर आलोकित हुन्छ र हेर्नका लागि अत्यन्त रमाइलो हुन्छ, एति पनि त्यस्तै देखिन्छ । चिल्ला धिउ हव्यका रूपमा तिम्रीलाई समर्पित गरिन्छ ।

यि बाह्यग्ने गृणते मनीषां खं वेपसा तुविजात स्तवानः ।

विश्वेभिर्यद्वावनः शुक्र देवैस्तन्नो रास्व सुमहो भूरि मन्म ॥२॥

हे विभिन्न रूपमा प्रकट हुने अग्निदेव ! यज्ञ आदि कर्मसँगै प्रार्थना गर्नेहरूबाट तिम्रो प्रशस्ति भएर उनीहरूका लागि स्वर्गको द्वार खोलिएदिन्छौं । असल तेजले सम्पन्न हे अग्निदेव ! समस्त देवता र याज्ञकलाई दिने महान् ऐश्वर्य हामीलाई पनि प्रदान गर

त्वदाने काव्या त्वन्मनीषास्त्वदुक्था जायन्ते राध्यानि ।

त्वेदेति द्रविण वीरपेशा इत्याधिये दाशुषे मर्त्याय ॥३॥

हे अग्निदेव ! भलो नितान्त बुद्धि र आराधनीय स्तोत्र तिम्रीबाटै उत्पन्न हुन्छन् शुभ कर्म गर्ने र दान दिने मानिसका लागि पुष्टिकारक ऐश्वर्य तिम्रीबाटै उत्पन्न हुन्छ ।

त्वद्वाजी वाजम्भरो विहाया अभिष्टिकृज्जायते सत्यशुष्मः ।

त्वद्रयिर्देवजुतो मयौभुस्त्वदाशुर्जुजुवाँ अग्ने अवाँ ॥४॥

हे अग्निदेव ! बलशाली अन्नले सम्पन्न, असल यज्ञकर्म र सत्यका बलले सम्पन्न हुनेहरू तिम्रीबाटै उत्पन्न हुन्छन् देवताबाट प्रेति हर्षप्रदायक ऐश्वर्य र द्रुतगामी अश्व पनि तिम्रीबाटै उत्पन्न हुन्छन्

त्वामग्ने प्रथमं देवयन्तो देव मर्ता अमृत मन्द्रजिह्वम् ।

द्वेषोयुतमा विवासन्ति धीभिर्दमूतसं गृहपतिममूर्म ॥५॥

हे अविनाशी अग्निदेव ! तिम्री देवताहरूमा श्रेष्ठ, महान् गुणले सम्पन्न, हर्षप्रदायक जिह्वा भएका, असुर संहारक, दुष्टका विनाशक, गृहपति र ज्ञानी हौं । देवताको आशा गर्ने याज्ञकहरू विवेक पुर्‍याएर तिम्रो सेवा गर्दछन् ।

आरे अस्मदमतिमारे अह आरे विश्वां दुर्मति यन्निपासि ।

दोषा शिवः सहसः सुतो अग्ने यं देव आ वित्सचसे स्वस्ति ॥६॥

बलका कारण उत्पन्न हे अग्निदेव ! राती कल्याणकारी र तेजस्वी भएर हितका लागि हाम्रो सुरक्षा गर्दछौं, याज्ञकलाई पेशब दिदै हाम्रो अविवेक हटाउन हाम्रा नजिकैबाट पाप र दुर्बुद्धि हटाउन ।

[सूक्त - १८]

ऋषि वामदेव गौतम । देवता अग्नि छन्द त्रिष्टुप्

यस्त्वामग्नेम इनधते यतस्तुवित्रस्ते अन्नं कृणवत्सस्मिन्नहन्

स सु ह्यग्नैरभ्यस्तु प्रसक्तवत् क्रत्वा जातवेदश्चित्त्वान् ॥१॥

हे सवज्ञाता अग्निदेव ! मृतो समांतर तिमीलाई प्रदीप्त गर्ने र दिनहुँ तीने सवनमा हविरूपो अन्न प्रदान गर्ने व्यक्तिले सन्तुष्टिदायक कार्यबाट तिम्रो तेज प्राप्त गर्दछन् । त्यस्ता नजट्टा र तिनले सबै शत्रु परास्त गर्दछन् ।

इधम् यस्ते जभरच्छ्रमाणो महो अग्ने अनीकमा सपर्यन् ।

स इधानः प्रति दोषामुपासं पुष्यन्नयि सचते घ्नन्नमित्रान् ॥२॥

हे महान् अग्निदेव ! परिश्रमपूर्वक तिम्रा निम्ति समिश्रित ल्युङ्गन र सबै ठाउँमा विद्यमान रहेका तिम्रा नेत्रको उपासना गर्ने मानिसले साँभन्निहार तिमीलाई प्रबलित गराउँछन् । ती सबै बलशाली भएर आफ्ना शत्रु नाश गर्दछन् र ऐश्वर्य प्राप्त गर्दछन् ।

अग्निरीशे बृहतः क्षत्रियस्याग्निर्वाजस्य परमस्य राय ।

दधाति रत्नं विधते यविष्णो व्यानुषङ्गमर्त्याय स्वधान् ॥३॥

शौर्य एवं पराक्रमका धनी अग्निदेव श्रेष्ठ अन्न र धनका स्वामी हुन् । अत्यन्त शक्ति र धनधान्यले सम्पन्न अग्निदेव स्वामीलाई अनन्त ऐश्वर्य प्रदान गर्दछन् ।

यच्चिद्धि ते पुरुषत्रा यविष्ठाचित्तिभिश्चकुमा कच्चिदाग-

कृधी ष्वपस्माँ अदितेरनागान्व्येनासि शिश्रथो विष्णुगग्ने ॥४॥

हे सधैँका शुभक अग्निदेव ! तिम्रा उपासकमध्ये राम्रोले भुत्त्वन्न कुनै पाप गरेको भए हामीलाई त्यस पापबाट मुक्त गराऊ । सबै ठाउँमा विद्यमान रहने हे अग्निदेव ! हामी पाप शिथिल गराऊ ।

महश्चिदग्न एनसो अभीक ऊर्वाहिवानापुत मर्त्यानाम् ।

मा ते सखायः सदमिद्रिषाम यच्छा तोकाय तनयाय शं योः ॥५॥

हे अग्निदेव ! मित्र भएका कारण हामीले इन्द्र आदि देवता वा मानिसप्रति अज्ञानवश गरेका पापका लागि दण्डित गर । हामी आरामिलाई भग्नन्द आरोग्य प्रदान गर ।

यथा ह त्यहसवो गौर्यं चित्यदि षितापमुञ्चता यजत्रा-

एवो ष्वपस्मन्मुञ्चता व्यंहः प्र तार्यग्ने प्रतर न आयुः ॥६॥

हे पूजनीय तथा आश्रय प्रदान गर्ने अग्निदेव ! खुट्टामा बाँधेर गाई खोल्नदिएभैं हामीलाई पापबाट मुक्त गराऊ । हे अग्निदेव ! हामी आयु भरे बढाइदर ।

[सूक्त १८]

ऋषि वामदेव गौतम । देवता अग्नि छन्द त्रिष्टुप्

प्रत्यग्निरुषसामग्रमख्यद्विभातीता सुप्रना रत्नधेयम् ।

यातमश्विना सुकृतो दुरोणमुत्यसुर्यौ ज्योतिषा देव एति ॥१॥

असल विचार भएका अग्निदेव उपासना पहिल नै रत्न जस्तो आफ्नो उदाप्यमान यो ज फैलाउँछन् । हे अश्विनीकुमार हे तिम्रो हेर यत्र आदि सम्बन्ध गर्नेका घरमा जा यो तेजस्वी सूर्यदेव उदाउँदै छन् ।

ऊर्ध्वं भानु सविता देवो अश्रेदद्रप्स दविध्वदगविषो न सत्वा

अनु व्रतं वरुणो यन्ति मित्रो यत्सूर्य दिव्यारोहयन्ति ॥२॥

बलियो सङ्कलने गाई खान्ने क्षुलो उदाएभैं तेजस्वी सूर्यले आफ्नो रश्मि मार्गतिर फैलाए सूर्यदेवको रश्मि शुलोकमा चढेरछि मित्रावरुण आ आफ्ना काममा लागे ।

यं सीमकृण्वन्तमसे विपृचे ध्रुवक्षेमा अनवस्यन्तो अर्थम् ।

तं सूर्य हरितः सप्ता यक्षीः स्पर्श विश्वस्य जगतो वहन्ति ॥३॥

आफ्नै ठाउँमा बढिरा रहने र आफ्नो कर्म नछोड्ने देवताले चारतिरको अन्धकार नष्ट गराउन आदित्यदेवका सिर्जना गर । सम्पूर्ण जगत्लाई नै हेर्ने आदित्यदेवलाई मान वन अश्वले श्रोवदछन् ।

बहिष्ते भिर्विहन्त्यासि तन्तुमवव्ययन्नसितं देव वस्म ।

दविध्वतो रश्मयः सूर्यस्य चमेकवाधुस्तमो अपस्वन्तः ॥४॥

हे अक्षान्य सूर्यदेव ! तिम्रो आफ्ना रश्मि फिँजाउँदै र कालो रातस्थो खास्तो हटाउँदै आफ्ना शक्तिशाली अक्षम सबैतिरको यात्रा गर्दछौ । कम्पायमान अवस्थाको तिम्रो रश्मि आकाशको बीचमा छालाजस्तो बगैँरे रहेको ग्रन्थकार हटाउँछ ।

अनायतो अनिबद्ध कथायं न्यङ्कुत्तानोऽव पद्यते न ।

कथा याति स्वधया को ददर्श दिवः स्कम्भः समृतः पाति नाकम् ॥५॥

आधार र अधनविनाको सूर्यदेव कुन शक्तिले गर्दा नखसीकन माथिमाथि जान्छन् ? त्यस शक्तिलाई कसले देखेको छ ? छुलाकको आश्रयजस्तो भएर सत्य रूपी सूर्यदेवले स्वर्गको सुरक्षा गर्दछन् ।

[सूक्त १४]

ऋषि वामदेव गौतम देवता - अग्नि । छन्द - त्रिष्टुप ।

प्रत्यग्निरुषसो जातवेदा अख्यदेवो रोचमाना महोभिः ।

आ नासत्योरुगाया रथेनेम यज्ञमुप नो यातमच्छ ॥१॥

देवत्वसम्पन्न, सर्वज्ञानसम्पन्न अग्निरूपी देवताका जोजले तेजयुक्त उषालाई आलोकित गर्दछन् । हर किन्मिले प्रार्थनीय हे अश्विनीकुमार हो । तिमीहरू पनि आआफ्ना रथबाट हाम्रा यज्ञमा आओ

ऊर्ध्वं केतुं सविता देवो अश्रेज्योतिर्विध्वस्मै भुवनाय कृण्वन् ।

आप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं वि सूर्यो रश्मिभिर्धेकितानः ॥२॥

सवितादेव, सम्पूर्ण लोक प्रकाशित गराउँदै आफ्नो माथितर फर्किएका रश्मिको आश्रय लिन्छन् । तिनी सबैको हेरविचार गर्दै आफ्ना रश्मिले द्यावापृथिवी र अन्तरिक्षलाई परिपूर्ण गराउँछन् ।

आवहन्त्यरूपीज्योतिषागान्मही चित्रा रश्मिभिर्धेकिताना ।

प्रबोधयन्ती सुविताय देव्युषा ईयते सुयुजा रथेन ॥३॥

ऐश्वर्य धारण गर्ने, सत्ता वर्ण भएको ज्योतिले सम्पन्न रश्मिका माध्यमले मुन्दर उषाहरू प्रकट हुन्छन् । तिनीहरू प्राणीलाई जगउँदै भलो हुने काम गर्नका लागि आफ्ना राम्रा गथमा सर्वत्र यात्रा गर्दछन् ।

आ वां बहिष्ठा इह ते वहन्तु रथा अश्वास उषसो व्युष्टौ ।

इमे द्वि वां मधुपेयाय सोमा अस्मिन्यज्ञे वृषणा मदयेधाम् ॥४॥

हे अश्विनीकुमार हो ! उषाको छटा देखिएपछि रथ तन्त्रे काममा प्रत्यन्त यक्षम तिम्हा घोडाले हाम्रा यज्ञमा तिम्रोहरूलाई लिएर आउन् । हे शक्तिशाली अश्विनीकुमार हो । यो सोमरस तिम्रोहरूकै लागि हो त्यसले यस यज्ञमा सोमरस पान गरेर आनन्दित होओ ।

अनायतो अनिबद्धः कथायं न्यङ्कुत्तानोऽव पद्यते न ।

कथा याति स्वधया को ददर्श दिवः स्कम्भः समृतः पाति नाकम् ॥५॥

आधार र अधनविनाको सूर्यदेव कुन शक्तिले गर्दा नखसीकन माथिमाथि जान्छन् ? त्यस शक्तिलाई कसले देखेको छ ? छुलाकको आश्रयजस्तो भएर सत्य रूपी सूर्यदेवले स्वर्गको सुरक्षा गर्दछन् ।

[सूक्त - १५]

ऋषि वामदेव गौतम । देवता - अग्नि सोमक अश्विनीकुमार छन्द - गायत्री

अग्निर्होता नो अथ्वरे वाजी सन्परि णीयते । देवो देवेषु यज्ञियः ॥१॥

यज्ञका होता, देवतामा पूजनीय अग्निदेव यज्ञमण्डपमा द्रुतगामी अश्वद्वारा ल्याइन्छन् ।

परि त्रिविष्टयध्वरं यत्यग्नी रथोरिव । आ देवेषु प्रयो दधत् ॥२॥

अग्निदेव देवताहरूका लागि अन्न ग्रहण गरेर रथीभै चारतिर तीन परिक्रमा गर्दछन् ।

परि वाजपतिः कविरग्निर्हव्यान्क्रमीत् । दधद्रत्नानि दाशुषे ॥३॥

सर्वज्ञ, यज्ञका स्वामी अग्निदेव वाजकले दिएको हवर्गप्र पदार्थ स्वीकार गर्दछन् र परमार्थको हित गर्ने दाहनेहरूकै धनधान्यले परिपूर्ण बनाउँछन् ।

अथ यः सुज्जये पुरो दैववते समिध्यते क्षुप्तोऽभिप्रदम्भनः ॥४॥
देवताहरू मन लागे हो निजथ प्राप्त गर्नका लागि सबैभन्दा पहिले शत्रु संहार गर्ने र देवीप्यमान
अग्निदेवलाई प्रदीप्त गराउँछन्

अस्य धा वीर ईवतोऽग्नेरीशीत मर्त्यः तिग्मजम्भस्य मोहदुषः ॥५॥
तेजस्वो ज्वाला भएका चाहिंदो गरिमण भएका र पात्र गरिरहने अग्निदेवलाई भक्ति गर्ने व्यक्तिको
गर्भक्रमी बनेर सम्पन्न धनका स्वामी हुन्छन्

तमर्वन्तं न सानसिमरुषं न दिवः शिशुम् । भर्मृज्यन्ते दिवेदिवे ॥६॥
उत्तमर्ग ॥ ५४ र तुलोकका पुत्र अदित्यजस्ता प्रकाशमान र सबैले प्रार्थना गरिने अग्निदेवको
सधैँभरि याजकहरू सेवामुसार गर्दछन्

बोधधन्मा हरिभ्यां कुमारः साहदेव्यः । अच्छा न हूत उदरम् ॥३॥
सहदेवका पुत्र सोमक नामका राजाले हामीलाई अक्ष प्रदान गर्ने विचार गरेका थिए त्यस अलावा
उनका नजिकै गुरो न्यहँवाट सन्तुष्ट भएपछि हाम्रो ऋणद्वौ

उत त्य यजता हरी कुमारात्साहदेव्यात् । प्रयता सद्य आ ददे ॥६॥
प्रशंसनीय र प्रयत्नशील अक्ष हामीले सहदेवका पुत्र सोमकबाट पाएका हैं

एष वा देवावक्षिन् कुमारः साहदेव्यः । दीर्घायुस्तु सोमकः ॥९॥
हे अक्षिनीकुमार हो तिम्रा प्रियपात्र सहदेवका पुत्र सोमकको आयु लामो हुन्छ

तं युव देवावक्षिना कुमारं सहदेव्यम् । दीर्घायुषं कृणोतन ॥१०॥

ह अक्षिनीकुमार हो । सहदेवका पुत्र सोमकलाई तिम्रोहरू लामो आयु प्रदान गर

[सूक्त १६]

ऋषि वामदेव गौतम देवता इन्द्र छन्द - त्रिष्टुप्

आ सत्यो यातु मधवां ऋजीषी द्रवन्त्वस्य हव्य उप नः

तस्मा इदन्धः सुसुप्ता सुदक्षमिहाभित्पित्वं करोते गृणानः ॥१॥

व्यवहारमा कुशल सत्यनिष्ठ र धनवान् इन्द्रदेव हाम्रो नजिकै बाक्लु कदिरहेका अक्ष हाम्रो
नजिकै होउन् । इन्द्रदेवका लागि हामी याजक अन्नरूपी सोमरस पत्तेर तयार गर्दछौं, सन्तुष्ट भएर
उनले हाम्रो कामना पूरा गरुन् ।

अव स्य शूशध्वनो नान्तेऽमित्रनो अद्य सवने मन्दध्यै ।

शसात्युक्थमुशनेव वेधाक्षिकितुषे असुर्याय मन्म ॥२॥

ह शूरवीर इन्द्रदेव लक्षमा पुगपछि अक्षलाई मृत गरभौं हामीले गरेका यस यज्ञमा निम्न खुसी
होऊ हामीलाई तिम्रो मुक्त गराऊ हे इन्द्रदेव सबै र असुर संहार गर्ने तिम्रो नै हो याजकहरू
उज्जना अघिको जस्तै उत्तम स्तोत्र उच्चारण गर्दछन्

कविर्न निष्यं विदथानि साधन्वृषा यत्सेकं विपिपानो अर्चात् ।

दिव इत्था जीजनत्सप्त कारुण्हा चिच्चक्रुर्वयुना गृणन्तः ॥३॥

यज्ञ सम्पन्न गरेका स्वस्थामा सोमपात्र गरिरहेका इन्द्रदेवको पूजा गर्दाखेरि तुलोकबाट सात
खालका रश्मि उत्पन्न हुन्छन् विद्वान्ले गृह अर्थ जानेभैं हाम्रो रहर बुझेर वर्षा गराउने इन्द्रदेव स्वयं
काम जान्दछन् । ती रश्मिका सहायताले याजकहरू आफ्नो कार्य सम्पन्न गर्दछन्

स्वप्नं यद्वेदि सुदृशीकमर्कैर्हि ज्योति रुरुचुर्यद्व वस्तोः ।

अन्धा तमासि दुधिता विचक्षे नृभ्यश्चकार नृतमो अभिष्यौ ॥४॥

विस्तृत र तेजयुक्त धूलक राम्रो देखिएपछि सबै आनामहरू पनि राम्रो देखिन्छन् मानिसले
देख्नका लागि सप्तरका महान् नता लूग्देव उदार बाक्लो अन्धकार विनाश गरिदिएका छन्

ववक्ष इन्द्रो अमितमृजीष्यु भे आ प्रप्रौ रोदसी महित्वा ।

अतश्चिदस्य महिमा वि रेच्यभि यो विश्वा भुवना बभूव ॥५॥

अनन्त महिम धारण गरेका इन्द्रदेवले सम्पन्न भुवन आफ्नो अधिकारमा बनाएका छन् सोमरस
पान गर्ने इन्द्रदेवले आफ्ना महिमाले छावपृथ्वी दुवैलाई पूजा गराएका छन् त्यसै कारण यिनको
महानताको नृलना केहोसँग गन सकिँदैन ।

विश्वानि शक्रो नर्षाणि विद्वानपो रिरेव सखिभिर्निकामैः ।

अश्मानं चिद्ये विधिदुर्वचोभिर्द्वजं गोमन्तमुशिजो वि वदुः ॥९॥

इन्द्रदेव मानिसका सबै कल्याणकारि कायका जाता हुन् । कामना गर्नेसँग मित्रभाव भएका मरुतरुहरूले जलको वर्षा गराए । मरुतरुहरूले आफ्नो ध्वनिले मेघ च्याते र आकाशलाई सम्पन्न हुँदै गाईको गोठै खुला गराए

अपो वृत्र वर्विवासं पराहन्प्रावते वज्रं पृथिवी सचेताः ।

प्रणोसि समुद्रियाण्येनोः पतिर्भवच्छवसा शूर धृष्णी ॥१०॥

हे इन्द्रदेव सबैको सुरक्षा गर्ने वज्रले पानी थुनेर राख्ने मेघको विनाश गरेपछि पानी बर्सनाले धर्ती चेतन भयो, हे शत्रु संहार गर्ने, पराक्रमी इन्द्रदेव, आफ्ना शक्तिले तिमिले संसारको अधिपति भएर आकाशमा रहेका जललाई प्रेरित गर्नु ।

अपो यदद्भि पुरुद्वत दर्दराविर्भुवत्सरमा पूर्वं ते ।

स नो नेता वाजमा दर्षि भूरि गोत्रा रुजजङ्घिरोभिर्गुणानः ॥८॥

धेरैजसोले बोलाउने गरेका हे इन्द्रदेव सरमाले तिम्रो लागि गाई प्रकट गरेपछि तिमिले भरिभराउ पानी भएको मघ भत्ताभुङ्ग बनयो । अद्विष्टाका वंशजबाट स्तुति पाएपछि हामीलाई मनगो अन्न प्रदान गर

अच्छ कविं नृमणो गा अभिष्टौ स्वर्वाता मघवज्राधमानम् ।

ऊतिभिस्तमिषणो द्युम्नहृतौ नि मायवानब्रह्मा दस्युरते ॥९॥

हे धनवान इन्द्रदेव । मानिसले तिम्रो सम्मान गर्दछन्, ऐश्वर्य प्रदान गर्नका लागि तिम्रो कुत्स भएका ठाउँमा गएका थियौ उनले प्रार्थना गरेपछि शत्रुका उपद्रवबाट उनको रक्षा गर्नु कुटिल यात्रकको काथ आफ्ना बुद्धिले जान्थो र कुत्सको धनमा लोभिन शत्रुसँग लडाइँ गरेर तिनको विनाश गर्नु ।

आ दस्युष्णा मनसा याह्यस्त भुवतो कुत्सः सख्ये निकामः ।

स्वै योनौ नि षदतं सरूपा वि वां चिकित्सदूतसिद्ध नारी ॥१०॥

हे इन्द्रदेव । आफ्ना मनमा शत्रु संहार गर्ने विचार गरी तिम्रो कुत्सका घरमा आएका थियौ । कुत्स पनि तिमिसँग मित्रता गर्नका लागि अत्यधिक उत्सुक थिए । त्यसपछि तिम्रोहरू दुवै आफ्ना घरमा बसेका थियौ । त्यसै बेला सत्य कुरो बुझ्ने शची तिम्रोहरू दुवैको एकै किसिमको अनुहार देखेर भुकिक्की थिइन् ।

यासि कुत्सेन सथमवस्युस्तोदो जातस्य हयोर्यशानः ।

ऋजा वाजं न गर्धं द्युष्ण्क्विवर्यदहन्पार्याय भूषाद् ॥११॥

दूरदर्शी कुत्स उपयुक्त अन्नभै सरल मार्ग खोज्दै नदी पार हुन तयार हुँदा उनको रक्षा गर्नका लागि शत्रु विनाश गर्ने, वायुसमान गति भएका अश्वका स्वामी इन्द्र कुत्ससँग एकै रथमा आरुढ हुन्छन् ।

कुत्साप शुष्णमशुषं नि बर्हीः प्रपित्वे अहः कुयवं सहस्र ।

सद्यो दस्यूरम् मृष कुत्स्येन प्र सूरश्चक्रं वृहतादभीकै ॥१२॥

हे इन्द्रदेव । कुत्सको सुरक्षाका लागि तिमाले अत्यन्त बलशाली शुष्ण नामको असुर संहार गर्नु । तिमिले दिनको पहिलो भागमा हजारौँ सैनिक भएका कुयव राक्षसलाई संहार गरेका थियौ, अनेकौँ भाफन्तले घेरिएर तिमिले उसै बेला आफ्ना वज्रले दस्युको विनाश गरेका थियौ र युद्धमा सूर्यजतिभै तेजस्वी शस्त्रपत्र नष्ट गरेका थियौ ।

त्वं पिबुं मृगयं शुशुवासमृजिश्चने वैदधिनाय रन्धी ।

पञ्चाशत्कृष्णा नि वपः सहस्रात्कं न पुरो जरिमा वि ददः ॥१३॥

हे इन्द्रदेव । वैदधिका पुत्र ऋजिश्वाको रक्षा गर्नका लागि तिमिले अत्यन्त बलशाली असुर पिबु र मृगयको विनाश गर्नु, तिमिले पचास हजार काला राक्षस संहार गर्नु । बुढ्याँलीले सौन्दर्य न उभन वा पुरानो लुगा च्यातेभै शत्रुको सहर नष्ट गर्नु ।

सुर उपाको तन्वो दधानो वि यत्ते चेत्यमृतस्य वर्षः ।

मृगो न हस्ती तविषीमुषाणः सिंहो न भीम आयुधानि बिभ्रत् ॥१४॥

हे अविनाशी इन्द्रदेव तिमिले सूयका नजिक आफ्नो देह धारण गरेका बेला तिम्रो रूप अरू धेरै

रामा दंष्ट्रान् पश्येत् । इन्द्रदेवः । तिम्रा इन्तिशालीं हानीले जस्तै धिकरगल पात्र मेना अस्य
बनाउँछौ । तिम्रो हातपार लिएका बेला सिंहजस्त भयङ्कर हुन्छौ ।

इन्द्र कामा वसूयन्तो अग्नन्स्त्वकर्मादहे न सवने चकानाः ।

श्रवस्वयः शशमातास उक्थैतोको न रण्वा सदृशीव पुष्टिः ॥१५॥

असुरले इन्द्रले गरेको भय हातपारले लगी र शत्रुको खोजी गर्ने वाजकहरू युद्धतस्तै यज्ञमा
देवप्रधान इन्द्रदेवसित रणका माग गर्दछन् । वाजकहरू स्तोत्रले पाथना गर्दै उनका नजिक
पुग्दछन् । सुखदायक इन्द्रदेव भन्दा हुनले असुर धनजस्तै लाग्दछन् ।

तमिन्द्र इन्द्र सुहव हुवेम यस्त चकार नयां पुरुणि ।

यो मावते जरित्रे गर्ध्व चिन्मक्षु वाज भरति स्पर्हागधाः । १६

रह्य पादो मेक्षुर्भयश्च इन्द्रदेवले नसिन्का लागि भने र वधले प्रदान गर्ने भनेको ख्यातिपूर्ण
काय गरेका भने वाजकले वाजको अत्र अत्र तन्त्रले प्रदान गर्दछन् । त्यस्तै असुर र
अज्ञानयोगले इन्द्रदेवलाई हामी सबैको महायन्त्रका लागि खेलाउँछौ ।

तिममा यदन्तरशानिः पताति कस्मिञ्चिच्छू मूढके जनानाम् ।

घोरा यदयं समृतिर्भवात्यध स्मा नस्तन्यो बोधि गोपाः । १७॥

हो शत्रुवर इन्द्रदेव । तिम्रोसमाधि गर्नुको लागि बलपात हुँदा त तिम्रोसमान युद्ध हुँदा हाम्रो
शत्रुका अन्तर्गत निर्मा गर्ने

भुवोऽविता वामदेवस्य धीना भुवः सखावृको वाजसातौ

त्वामनु प्रमतिमा जगन्मोरुशसो जरित्रे विश्वध स्याः । १८ ।

हे इन्द्रदेव । तिम्रो अर्ध अर्धले मनत्र गर्ने उनका निर्मा मरक्षक । तिम्रो सदृशमा हाम्रो
अन्तर्गत निर्मा हो । हाम्रो वरदान गर्ने उनको अनुसरण गरौ र ज्ञानको लागि तिम्रो सधैंभरि
प्रार्थना गर्छौ ।

एभिर्नुभिरेन्द्र त्वामुभिष्ट्वा मधवद्विमधवन्विश्व आजौ

द्यावो न द्युधैरभि सन्तो अर्यः क्षपो मदेम शादश्च पूर्वीः । १९ ।

हो शत्रुवर इन्द्रदेव । हामी सबै युद्धमा शत्रुको अन्तर्गत गर्छौ । हामीसँग सबै अर्थको अन्तर्गत
मरक्षकको अन्तर्गत गर्छौ । हामीसँग सबै अर्थको अन्तर्गत गर्छौ । हामीसँग सबै अर्थको अन्तर्गत गर्छौ ।

एवेदिन्द्राय वृषभाय वृष्णे ब्रह्माकर्म भृगवो न रथम्

नू चिच्छ्व सख्या वियोषदसत्र उग्रोऽविता तनूपाः २०

नृत्तिशाली अर्धले । तिम्रो अन्तर्गत गर्ने हामीसँग सबै अर्थको अन्तर्गत गर्ने । हामीसँग सबै अर्थको अन्तर्गत गर्ने ।
हामीसँग सबै अर्थको अन्तर्गत गर्ने । हामीसँग सबै अर्थको अन्तर्गत गर्ने । हामीसँग सबै अर्थको अन्तर्गत गर्ने ।

नू प्युत इन्द्र नू गुणान इष जरित्रे नद्योः न पीपेः

अकारि ते हरिर्वा ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः २१

हो इन्द्रदेव । तिम्रो अन्तर्गत गर्ने हामीसँग सबै अर्थको अन्तर्गत गर्ने । हामीसँग सबै अर्थको अन्तर्गत गर्ने ।
हामीसँग सबै अर्थको अन्तर्गत गर्ने । हामीसँग सबै अर्थको अन्तर्गत गर्ने । हामीसँग सबै अर्थको अन्तर्गत गर्ने ।

[सूक्त ११]

अग्नि ताम्रदेव गौतम देवता इन्द्र छन्द त्रिष्टुप् विरद

त्वं महीं इन्द्र तुभ्यं ह क्षा अनु क्षत्रं महता मन्यते ह्यौ ।

त्वं वृत्रं शवसा जघन्त्वान्सुजः सिन्धूरहिना जग्रसानान् । १॥

हो हान इन्द्रदेव । धनीले तिम्रा रक्षक गलको अनुसरण गर्दछौ र तुलाकोले तिम्रो महिमायन्त्र महन्त्र
नन्तर्गत गर्दछौ । तिम्रो अन्तर्गत गर्ने हामीसँग सबै अर्थको अन्तर्गत गर्ने । हामीसँग सबै अर्थको अन्तर्गत गर्ने ।

तव त्विषो जनिमज्रेजत ह्यौ रेजद्भूमिर्भियसा स्वस्य मन्योः ।

अधायन्त सुध्वः पर्वतास आर्दन्धन्वानि सरयन्त आपः । २॥

महान् तजसमग्न हो इन्द्रदेव । तिम्रो अन्तर्गत गर्ने हामीसँग सबै अर्थको अन्तर्गत गर्ने । हामीसँग सबै अर्थको अन्तर्गत गर्ने ।
हामीसँग सबै अर्थको अन्तर्गत गर्ने । हामीसँग सबै अर्थको अन्तर्गत गर्ने । हामीसँग सबै अर्थको अन्तर्गत गर्ने ।

भिनदगिरि शवसा वज्रमिष्ण्णविष्णुपानः सहसान ओजः ।

वधीद्वृत्रं वज्रेण मन्दसानः सरापो जवसा हतवृष्णीः ॥३॥

शत्रु पदस्त गराउने इन्द्रदेवले आफ्नो ओज प्रकट गरेर आफ्नै शक्तिले वज्र प्रेरित गरे र मेघ भत्काए । उनले सोमपानबाट खुसी भएर वज्रले वृत्रलाई संहार गरे । वृत्र नाश भएपछि अक्रोधरहित भएको जल वेगका साथ बग्न थाल्यो ।

सुवीरस्ते जनिता मन्यत द्यौरिन्द्रस्य कर्ता स्वपस्तमो भूत् ।

य ई जजान् स्वयं सुवज्रमनपश्रुतं सदसो न भूम् ॥४॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी खुब शसनीय वज्र लिएका र आफ्नो ठाउँबाट च्युत नहुने खालका हुनाले ऐश्वर्यले सम्पन्न छौ । तिमीलाई उत्पन्न गर्ने प्रकाशमान प्रजापतिले आफूलाई महान् सन्तानले युक्त स्वीकार गरे । ती प्रजापति असल कर्मले सम्पन्न थिए

य एक इच्छ्यावयति प्र भूमा राजा कृष्टीना पुरुहूत इन्द्रः ।

सत्यमेनमनु विश्वे मदन्ति एति देवस्य गुणतो मधीनः ॥५॥

मानिसका राजा भनेकैँबाट बोलुने इन्द्रदेवले एकले भनेकैँ शत्रु उनका ठाउँबाट च्युत गराए समस्त धनवान् मानिसहरू इन्द्रदेवलाई खुसी पार्दछन् । इन्द्रदेव महान् गुणले सम्पन्न छन् र धाजकलाई ऐश्वर्य प्रदान गर्दछन् ।

सत्रा सोमा अभवन्नस्य विश्वे सत्रा मदसो बृहतो मदिष्ठाः ।

सत्राभवो वसुपतिर्वसुतां दत्रे विश्वा अधिया इन्द्र कृष्टीः ॥६॥

सोमरस इन्द्रदेवका लागि हो हर्षप्रदायक सोमरसले उनलाई सन्तुष्टि प्रदान गर्दछ । हे समस्त ऐश्वर्यका स्वामी इन्द्रदेव ! तिमी मानिसलाई पाल्दै उत्तम ऐश्वर्य प्रदान गर्दछौ ।

त्वमथ प्रथमं जायमानोऽमे विश्वा अधिया इन्द्र कृष्टीः ।

त्वं प्रति प्रवत आशयानमहिं वज्रेण मघवन्वि वृक्षः ॥७॥

हे ऐश्वर्यवान् इन्द्रदेव ! उत्पन्न हुनासाथ सबैभन्दा पहिले तिमीले सबै खालका मानिसलाई वृत्रको रिसबाट बचायो । प्रवाहशील जल अचरुद्ध गरेर सुतेको अहिलाई तिमीले वज्रले चिनःश गर्नु

सत्राहणं दाधुषिं तुप्रमिन्द्र महामपारं वृषभं सुवज्रम् ।

हस्ता यो वृत्रं सनितीत वाजं वाता मधानि मघवा सुराधाः ॥८॥

शत्रुको समूह संहार गर्ने, उनलाई शर्कमान गर्उने, बगाइदिने अत्याधिक शक्तिले युक्त असल वज्र लिएका, वृत्रलाई समाप्त गर्ने, भन्न प्रदान गर्ने, धनको रक्षा गर्ने इन्द्रदेव आफ्नो उपासकलाई धन प्रदान गर्दछन् ।

अयं द्युतश्चातयते समीचीयै आजिषु मघवा शृण्वा एकः ।

अयं वाजं भरति यं सनोत्यस्य त्रिवासः सख्ये स्याम् ॥९॥

एकैँ लडाउँ जितेर प्रसिद्ध भएका ऐश्वर्यवान् इन्द्रदेवले एकत्रित भएका शत्रुको विनाश गरे । इन्द्रदेव जून व्यक्तिलाई भन्न प्रदान गर्ने विचार गर्दछन् उसलाई विझेरनछन् । उनोसित हाम्रो मित्रता प्रेमपूर्ण रहेस

अयं शृण्वे अथ अयद्युतं न्नत्रयमुत प्र कृणुते युधा गाः ।

यदा सत्यं कृणुते मनुमिन्द्रो विश्वं दृढं भयत एजदस्मात् ॥१०॥

इन्द्रदेव शत्रुलाई युद्धमा जितेर उनको विनाश गर्दै ख्याति प्राप्त गर्दछन् । उनी शत्रुसित गाई खोसेर ल्याउँछन् । इन्द्रदेव जय सँच्चै नै रिसउँछन् त्यस ब्रेल स्थावरजङ्गम सबै संसार उनीसित डराउन थाल्दछन्

समिन्द्रो गा अजयत्सं हिरण्या समश्चिया मघवा यो ह पूर्वीः ।

एभिर्नृभिर्नृतमो अस्य शकै रयो विभक्तं सम्भरश्च वस्वः ॥११॥

शक्तिसाली धनवान् र असल मानिसले शत्रुसित युद्ध गरेर सुनको भण्डार गर्नु अश्व र विशाल सेना जितेर आफ्ना अधिकारमा बनाउने इन्द्रदेवको स्तुति गर्छन् । इन्द्रदेव सबैलाई आफ्नो ऐश्वर्य वितरण गर्दछन् तापनि उनी सबै ऐश्वर्यले सम्पन्न नै रहन्छन् ।

कियत्स्विदन्द्रो अध्येति मातुः कियत्पितुर्जनितुर्यो जज्ञान

यो अस्य शुष्मं मुहुर्कैरियति वातो न जूतः स्तनयद्भिरध्रैः । १२।

इन्द्रदेव आपन मत्तसिताजट कति शक्ति गडछन् इन्द्रले आफलाइ इन्द्रले गर्ने प्रतापतिवट थम स्थुल संसार सृष्टि गराए र उनले संसारलाई बारम्बार आफ्नै धन प्रदान गरे । तिनै इन्द्रदेव गरिजे मध्याट प्रेरित आयुधै बोलाउँछन्

क्षियन्त त्वमक्षियन्त कृणोतीर्यति रेणुं मधवा समोहम् ।

विभञ्जनुराशिर्माँ इव द्यौरुत स्तोतारं मधवा वसौ धातु । १३।

हे धनवान् इन्द्रदेव तिमी निराश्रितलाई आफ्नै प्रदान गर्दछौ र आफ्नै तप गृहछौ तिमी दुलोकत्रस्तै शक्तियो वज्र धारण गरेर शत्रुको संहार गर्दछौ तिमी धनवान् छु त्यसैले स्तारालाइ मधै धन प्रदान गर्दछौ

अयं चक्रमिषणत्सूर्यस्य न्येतशं रौरमत्ससुमाणम् ।

आ कृष्ण ई जुहुराणो जिघर्षति त्वचो बुध्ने रजसो अस्य योनौ । १४।

इन्द्रदेवल आदित्यको चक्र प्रेरित गरे र मङ्गलमक लागि गएको एतशलाई किला गरे शुद्धिल चाले भएका काला मेघले तेजस्वा जलको मूल स्थान गरुशमा विद्यमान इन्द्रदेवलगाई अधिकक गर्यो ।

असिक्न्यां यजमानो न होता । १५।

ततका समयमा याजकहरू सोमरसले इन्द्रदेवलाई अभिषेक गर्दछन् उनले पनि रति न सके मानिसलाई परम ऐश्वर्य प्रदान गर्दछन्

गव्यन्त इन्द्र सख्याय विप्रा अश्वयन्तो वृषण वाजयन्तः ।

जनीयन्तो जनिदामक्षितोहिमा च्यावयानौऽवते न कोशम् । १६।

हाम्रो ज्ञानी याजक गाई घोडा, अश्व र गृहपशुको सम्भाल गर्दछौ । तिरछाएकाले जलाशयबाट चर्हिने जति पानी फिर्काउँ हाम्रो पनि मिजनशाल क्षमता प्रस्तुत गर्ने र कहिल्यै नाश नहुने रक्षा साधनले सम्पन्न इन्द्रदेवलगाई आफूतिर बोलाउँछौ :

त्राता नो बोधि ददृशाना आपिरभिख्यता मर्दिता सोम्यानाम्

सखा पिता पितृतमः पितृणां कर्तेमु लोकमुशते वयोधाः । १७।

हे इन्द्रदेव तिमी रक्षकत्रस्तो भएर सदैव हेरगिरेर गर्दै हाम्रो रक्षा गर सोमरस नद्यार गर्ने साथकर्ता लागि तिमी आनन्द दिने मित्र हो । जलाशयको जस्तै तिमी प्रसिद्धि र पालनकर्ताहरूमध्ये तिमी सबैभन्दा हो । यस लोकको जस्तै तिमी हो र याजकका लागि भएदैन त

सखीयतामविता बोधि सखा गुणान इन्द्र स्तुवते वयो धाः

वयं ह्य ते चकृमा सबाध आभिः समीभिर्महयन्त इन्द्र । १८।

हे प्रशसनीय इन्द्रदेव हामी तिमी मित्रताको आश दछौ हाम्रो लागि तिमी रक्षक र मित्र हो । याजकका लागि तिमी अन्न धारण गर हे इन्द्रदेव हामी सबैभन्दा भएर स्तोत्रले तिम्रो धन गरी विमलीर बोलाउँछौ

स्तुत इन्द्रो मधवा यद्ध वृत्रा भूरीण्येको अप्रतीति हन्ति ।

अस्य प्रियो जरिता यस्य शर्मन्नकिदैवा वारयन्ते न मर्ता । १९।

धनवान् इन्द्रदेव मानिसबाट प्रशस्ति भएपछि कहिल्यै रक्षादि फर्कन नगरे कोनै शत्रुलाई प्रस्ते विनाश गरिदिन्छन् । त्यस्तै इन्द्रदेवका शरणमा रहने प्रिय शत्रुहरूलाई न त नैवतले नष्ट गर्ने सक्दछन् न कुनै मानिसले नै सक्छन्

एवा न इन्द्रो मधवा विरप्शी कर्त्तसत्या चर्षणीधृदनवा

त्वं राजा जनुषा धेह्यस्मे अधि श्रवो माहिनं यज्जिरिरे । २०।

यतैकै किसिमका शब्द गर्ने, मानिसका हेरविचार गर्ने शत्रुविकार र रक्षकले युक्त इन्द्रदेव हाम्रो मन्य अभिलाषा पूरा गराउँछन् हे इन्द्रदेव तिमी सबै सम्मनेका समुद्र हो । स्तुति गर्ने मानिस जुन महान् कीर्ति तिम्रोबाट प्राप्त गर्दछन् त्यो कीर्ति मानिसका लागि प्रचुर मात्रामा प्रदान गर

नू ष्ट इन्द्र नू गुणान इष जरित्रे नद्यो न पीपेः ।

अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्य धिया स्याम रथ्यः सदासाः । २९॥

हे इन्द्रदेव नदीहरूले जल प्रदान गरेभैं तिमी स्तुतिले प्रशस्तित बाजकलाई भन्न प्रदान गर । हे शश्वन् इन्द्रदेव तिम्रा लागि हामी अति नै नौलो स्तोत्र रचना गर्दछौं, त्वसबाट हामी रथले युक्त भएर तिम्रा सेवक बनेौं ।

[सूक्त १८] ४८०

ऋषि वामदेव गौतम, देवता इन्द्र, छन्द त्रिष्टुप्

अयं पन्था अनुविशः पुराणो यतो देवा उदजायन्त विश्वे ।

अतश्चिदा जनिषीष्ट प्रवृद्धो मा मातरममुया पत्नवे कः ॥१॥

यो सनातन मार्ग हो सबै मानिस र देवताले यसै मार्गबाट उत्पन्न भएर उत्रति गरेका छन् । हे मानिस हो, उत्पत्तिको आधार स्वरूप रहेको मातालाई विनाश नगर ।

नाहमतो निरया दुर्गहैतत्तिरश्चता पार्श्वार्न्निर्माणि ।

बहूनि मे अकृता कर्त्तव्यं युध्यं त्वेन स त्वेन पृच्छे ॥२॥

पहिले भनिएको मार्ग अत्यन्त अष्टधारो छ, त्यसैले हामी यस मार्गबाट जाँदैनौं । हामी नजिकैको मार्गबाट जान्छौं । अरूले गर्नुगर्ने भनेको काम पनि हामी गर्नेछौं । हामीले सँगै लड्नुपरेको छ र एकले अर्कासित सोध्नुपर्दछ

परायती मातरमन्वचष्ट न नानु गान्यनु नू गमानि

त्वष्टुर्हि अपिबत्सोममिन्द्रः शतधन्यं चम्बोः सुतस्य । ३॥

हामीले मरणसन्त्र अवस्थाको मातालाई देखेका छौं त्यसैले हामी पुराना मार्गको अनुसरण गर्दैनौं तत्काल नै अर्को मार्गको अनुसरण गर्नेछौं काठका भाँडामा सोमरस पेलेर तयार गर्ने त्वष्टका घरमा इन्द्रदेवले अनेकौं लाभ प्रदान गर्ने सोमरस पान गरे

किं स ऋध्वकृणवद्यं सहस्र मासो जभार शरदश्च पूर्वीः

नहो न्वस्य प्रतिमानमस्यत्तजतिषूत ये जनित्वाः ॥४॥

यदितिले शक्तिशाली इन्द्रदेवलाई अनेकौं वर्ष र महिनाभरि पास्तन गरिन् त्यसैले इन्द्रदेव बिपरीत कार्य किन गर्दथे र ? अहिलेसम्म जन्मिएका र पछि जन्मनेहरूमा कोही पनि उनको समानता गर्न सक्दैनन् ।

अवधामिव मन्यमाना गुहाकरिन्द्रं माता वीर्येणा न्युष्ट ।

अथोदस्थात्स्वयमत्कं वसान आ रोदसी अपृणान्ज्यायमानः ॥५॥

माताका गर्भरूपी गुफामा उत्पन्न भएका इन्द्रदेवलाई समर्थ मानेर शक्तिपूर्वक बाहिर निकालियो । उत्पन्न हुनासथ आफ्नो तेजद्वारा खोज धारण गरेर उनी स्वयं उठे र छावापृथिवीलाई आफ्ना तेजले पूर्ण गराय ।

एता अर्बन्त्यललाभवन्तीर्ऋतावरोरिव सङ्क्रोशमानाः ।

एता वि पुच्छ किमिदं भनन्ति कमापो अद्रि परिधिं रुजन्ति ॥६॥

हर्षको ध्वनि गर्दै जल भरिएका नदीहरू कलकल ध्वनिका साथ प्रवाहित हुँदै छन् हे ऋषि । यी नदीहरू के भन्दै छन्, यिनीहरूसित सोध । यिनले इन्द्रदेवको गुणगान गरेका हुन्, इन्द्रदेवका आयुबले जल थुनेर राख्न मेघ भत्काउँछ

किमु चिदस्मै निविदो भनन्तेन्द्रस्यावद्यं दिधिषन्त आपः ।

ममैतात्पुत्रो महता वधेन वृत्रं जघन्यो असृजहि सिन्धून् ॥७॥

इन्द्रदेवले वृत्रको संहार गरेपछि ब्रह्महत्या पापका विषयमा वेदका वाणीले के निर्देश गरेका छन् ? उनका पापकर्मलाई पानीले फिँजका रूपमा ग्रहण गरेको छ । मेरा पुत्र इन्द्रदेवले आफ्ना वज्रले संहार गरेर या नदी बनाए

ममच्चन त्वा युवति परास ममच्चन त्वा कृषवा जगार ।

ममच्चिदापः शिशवे ममुद्धुर्ममच्चिदिन्द्रः सहसोदतिच्छात् ॥८॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रो माता अदितिले छुसी भएर तिमीलाई उत्पन्न गरिन् । एक पटक कृषवा नाम भएकी राक्षसीले तिमीलाई मिल्ने प्रयास गरि । सुत्केरी कोठामै तिमी राक्षसीको वध गर्न तयार

बलको आकाङ्क्षा भएका इन्द्रदेवले अत्यन्त शक्तिशाली शत्रुको विनाश गरे र पर्वतका पैंछेटा छिनाए

अभि प्र दद्वर्जनयो न गर्भं रथाइव प्र ययुः साकमद्रयः ।

अतर्पयो विसृत उब्ज ऊर्मीन्त्वं वृत्तौ अरिणा इन्द्र सिन्धून् ॥५॥

हे इन्द्रदेव । सन्तानका नजिक आमा गएभैं मरुतहरू तिम्रा नजिकै आन्छन् । लडाइँमा रथहरू सँगै हिँड्भैं आयुधहरू तिमिसँगै हुन्छन् । तिमिले मेघ भत्काएर नदीलाई खुसी पार्दै तिनको रोकिएको पानी बगाइदियो

त्वं महीमवनिं विश्वधेनां तुर्वीतये वाय्याय क्षरन्तीम् ।

अरमयो नमसैजदर्पः सुतरणां अकृणोरिन्द्र सिन्धून् ॥६॥

हे इन्द्रदेव । तुर्वीत र वय्य राजाका लागि तिमिले पृथ्वीलाई सन्तुष्ट गराएर खाद्यान्न प्रदान गर्ने र अन्नजलले समृद्ध बनायो । हे इन्द्रदेव । तिमिले नदीलाई सरलतापूर्वक तर्न सकिने बनायो ।

प्रायुषो न भवोऽनं न वक्त्वा ध्वजा अपिन्वद्युवतीर्हृत्तज्ञाः ।

धन्वान्यज्ञौ अपृणत्तृषाणां अधोगिन्द्रः स्तयोऽ दंसुपत्नीः ॥७॥

इन्द्रदेवले शत्रुका सहायक सेनाजस्ता किनारालाई नष्ट गराउने, पानीले भरिएका र अन्न पैदा गर्ने सरितरालाई परिपूर्ण गरे । उनले मरुभूमि र तिखाएका व्यक्तिलाई सन्तुष्ट पारे र दस्थुले लुकाएका गाई दुह ।

पूर्वीरुषसः शरदश्च गूर्ता वृत्रं जघन्वां असुजद्वि सिन्धून् ।

परिष्ठिता अतृणद्वद्धधानाः सीरा इन्द्रः सवितवे पृथिव्या ॥८॥

इन्द्रदेवले बाक्लो बैँथ्यारोमा छोपिएका उषा र वर्षणाई वृत्र मारेपछि मुक्त गराए । उनले मेघ विदीर्ण गराएर वृत्रले थुनिराखेका नदी प्रवाहित गरेर पृथ्वीलाई सन्तुष्ट पारे ।

वप्रीभिः पुत्रमयुवो अदानं निवेशनाद्धरिव आ जघर्ध ।

व्यन्धो अख्यदहिमाददानो निर्भृदुखच्छित्समरन्त पर्व ॥९॥

हे अश्वसम्पन्न इन्द्रदेव । धमिराले सिध्याउन लागेका अयुका पुत्र भक्ष्यमानलाई उनका ठाउँबाट तिमिले बाहिर निकाल्यौ । बाहिर निकालिएका बला अन्धा अयुपुत्रल सर्प राख्नी देखे । त्यसपछि कमिलाले चिलेका अङ्गहरू तिमिले सरला बनाइदियो

प्र ते पूर्वाणि करणानि विप्राविद्वाँ आह विदुषे करसि ।

यथायथा वृक्ष्यानि स्वगूर्तापासि राजन्नर्षाविवेषीः ॥१०॥

तेजले सम्पन्न हे इन्द्रदेव । तिमि सर्वज्ञ र स्वयं प्रशंसित छौ । तिमिले मानिसका लागि हितकारी र परक्रमले युक्त कर्म जसरी सम्पन्न गर्छौ, ती सबैका ज्ञाता हामी वामदेव ऋषिहरू तिनको वर्णन गर्दछौ ।

नू षूत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योऽनं न पीपेः

अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः ॥११॥

हे इन्द्रदेव नदीले जल प्रदान गरेभैं तिमि स्तुतिले प्रशंसित भएर यात्राका लागि अन्न प्रदान गर हे अश्वत्थान इन्द्रदेव । तिम्रा लागि हामी यति नौला स्तोत्र रचना गर्दछौ, त्यसबाट हामी रथले युक्त तिम्रा सेवक छनौ

[सूक्त २०]

ऋषि वामदेव गौतम । देवता इन्द्र छन्द - त्रिष्टुप्

आ न इन्द्रो दूरादा न आसादभिष्टिकृदवसे यासदुग्रः ।

ओजिष्ठेभिर्नृपतिर्वज्रबाहुः सङ्गे समत्सु तुर्वणिः पृतन्यून् ॥१॥

अभ्रष्ट मृग गराउने, अत्यन्त तेजस्वी बलयुक्त, मानिसका पालक, चन्द्रधारी भनेकाँ सानाठूला युद्धमा शत्रु सखाप पार्ने इन्द्रदेव हाम्रो रक्षा गर्नका लागि टाढाका देशबाट आउनु र यदि नजिकै छन् भनेदेखि त्यहाँबाट पनि आऊन् ।

आ न इन्द्रो हरिभिर्यात्वच्छर्वाचीनोऽवसे राधसे च ।

तिष्ठाति वज्री मघवा विरशीमं यज्ञमनु नो वाजसातौ ॥२॥

महान् देशयवन् अन्नभारी इन्द्रदेव हाम्रो रक्षा गर्दै धन दानका लागि गोकूल भएर हरि नामका

अश्विनं सुदिनस्माश्च याजन्त एतां यम यज्ञं यज्ञं उपयुक्तं हविष्यधनं भागं ग्रहणं गन्तव्यं
लाभं यहाँ विराजमान है

इमं यज्ञं त्वमस्माकमिन्द्र पुरो दधत्स्निष्यसि क्रतु नः ।

श्वनीव वज्रिन्त्सनये धनानां त्वया वयमयं आजिञ्जयेम । ३।

हे इन्द्रदेव ! मित्रचक्रों द्वारा हिनको कामना करने वाले समान करने वाले ग्रहण गर वज्र धारण करने
हे इन्द्रदेव ! मित्रचक्रों द्वारा हिनको कामना करने वाले हमारे मित्रों सहायताबाट ऐश्वर्य लाभ गरिरहें ।
युद्धमा विजयी होयें

उशस्तु पु णः सुमना उपाके सोमस्य नु सुषुतस्य स्वधावः ।

पा इन्द्र प्रतिभृतस्य मध्वः समन्धसा ममदः पृच्छेयन् ॥४॥

हे इन्द्रदेव ! सुमना मनल हर्मकहाँ याऊ र हमीले पेलेर तयार पारेको सोमस पान गर
हम्रा प्रतिभृत भएको वरुणको सोमस पान गरेर यभक्त खुसी होऊ ।

वि यो रराष्ठा ऋषिभिर्नवेभिर्वृक्षो न पक्वः सुण्यो न जेता

मर्थो न योषामभिमन्यमानोऽच्छा विवक्वि पुरुहूतमिन्द्रम् । ५।

फल भरिएको वृक्ष र हिनको चलाइनेमा कुशल योद्धा जस्ता इन्द्रदेवलाई नयाँ ऋषिल प्रशंसा
गर्छन् भने तिरछा चलाइने इन्द्रदेवलाई मानिस पत्नीको जस्तो प्रशंसा गर्दछन्

गिरिर्न यः स्वतर्वां ऋष्या इन्द्रः सनादेव सहसे जात उग्रः ।

आदर्ता वज्र स्थविर न भीम उदनेव कोशं वसुना न्यूष्टम् । ६॥

महान् र पराक्रमी इन्द्रदेव पर्वतचक्रको अतिमा छुन उनी शत्रुमाथि विजय पाउनका लागि
उत्थिलदेखि उत्पन्न भएको हुन् । उनले भरिएको कलशजस्तै तेजल युक्त विशाल वज्र धारण
गर्दछन्

न यस्य वर्ता जनुषा त्वस्ति न राधस आमरीता मघस्य

उह्मावृषाणस्तविषीव उग्रास्मभ्य दद्वि पुरुहूत रायः । ७॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी उत्पन्न भएरसि कृते तिमि विनशक बाँकी रहेका धन र निर्मायाट प्रदान
गरिएको ऐश्वर्यको विनशक पनि केही छैन हे शक्तिशाली, पराक्रमी र धरौले ओल्टाउने इन्द्रदेव
तिमी अत्यन्तै सामर्थ्यशाली छौ । नैर्लकार ऐश्वर्य प्रदान गर

ईक्षे रायः क्षयस्य चर्षणीनामुत व्रजमपवर्तासि गोनाम्

शिक्षानरः समिथेषु प्रह्वावः त्वस्वो राशिमभिनेतासि भूरिम् । ८।

हे इन्द्रदेव ! मानिसलाई ऐश्वर्य प्रदान गर घरमा नियन्त्रित गर्दने गोठ खुला गर्ने तिमी नै हो
ज्ञानद्वारा मानिसको उन्नति गराउने समग्रमा शत्रुलाई प्रहार गर्ने तिमी नै हो मनगरे धनसम्पत्ति
प्राप्त गराउने तिमि नै हो

कया तच्छृण्वे शच्छ शचिष्ठो यया कृणोति मुहु का चिदुष्वः ।

पुरु दाशुषे विचयिष्ठो अहोऽथा दधाति द्रविण जरिरे । ९।

शक्तिशाली र महान् इन्द्रदेव कुन मामयले प्रख्यात छन उनले बारम्बार कर्म गर्ने शक्ति जुन
हो दानदाता इन्द्रदेव दास नष्ट छन र याकलाई ऐश्वर्य प्रदान गर्दछन्

मा नो मधीरा भरा दद्वि ततः प्र दाशुषे दातवे भूरि यते ।

नव्ये देष्यो शस्ते अस्मिन्त उवधे प्र ब्रवाम वयमिन्द्र स्तुवन्तः । १०।

हे इन्द्रदेव ! मन्त्रित्वार्थ नथ नगर, नथ हाम्रो रक्षण गर हे इन्द्रदेव ! विदावलाह दान गर्ने तिमी
द्रव्य धन हाम्रीलाई प्रदान गर । तिमि नैले स्तुति गर्दछौं, यस नयाँ दान गर्ने योग्य, अनुशासित
धर्ममा हामी तिमी विष्णु गणमान्य गर्दछौं

नू षुत इन्द्र नू गृणान इष जरिरे नद्यो न पीपे

अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्य धिया स्याम रथ्यः सदासः । ११।

हे इन्द्रदेव ! तिमिले दान प्रदान गरौं तिमि स्तुतिले प्रशंसित भएर राजका लागि यज्ञ प्रदान गर
हे शिवान इन्द्रदेव ! तिमि लागि हामी इति नै नोस्ने त्योत्र रचना गर्दछौं त्यसबाट हामी रथयुक्त
तिमि सेवक बनेौं

ऋषि वामदेव गौतम देवता इन्द्र छन्द त्रिष्टुप् ।

आ यात्विन्द्रोऽवस उष न इह स्तुतः सधमादस्तु शूरः ।

वावृधानस्तविषीर्यस्य पूर्वादीर्न क्षत्रमभिभूति पुष्यात् ॥१॥

इन्द्रदेव झुलोकाजस्तै तेजसम्पन्न छन् उनको बल मगगे छ उनी हाम्रो सुरक्षाका लागि भ्रमरन् । स्तुतिले स्तुतुष्ट भएर यस यज्ञमा हाम्रोलाई हर्ष प्रदान गरुन् र शत्रुलाई पराजित गर उने बलले युद्ध पारुन् ।

तस्येदिह स्ववथ वृष्यानि तुविद्युमस्य तुविराधसो नून् ।

यस्य ऋतुर्विदध्योऽ न सप्राट् साहान्तरुत्रो अभ्यस्ति कृष्यैः ॥२॥

इन्द्रदेव शासकजस्तै भएर शत्रु पराजित गर्ने र तिनको विनाश गर्ने खालका छन् । उनको कृशन् र सामर्थ्य मानिसमाथि नियन्त्रण गर्ने खालको छ हे याजकहरू हे त्यस्तै तेजस्वी र प्रचुर ऐश्वर्य भएका देवताको तिमीहरू प्रार्थना गर

आ यात्विन्द्रो दिव आ पृथिव्या मधु समुद्रादुत वा पुरीषात् ।

स्वर्णरादवसे नो मरुत्वान् परावतो वा सदनादुतस्य ॥३॥

हे इन्द्रदेव तिमी सबै मरुतरूपी दिव्यलोक, भूलोक अन्तरिक्षलोक रल सूर्यलोक टाढाका ठाउँ र यज्ञस्थलबाट हाम्रो सुरक्षाका लागि आऊ

शूरस्य रायो बृहतो य ईशे तमु ष्टवाम विदथेष्विन्द्रम्

यो वायुना जयति गोमतीषु प्र धृष्युया नयति वस्यो अच्छ ॥४॥

इन्द्रदेव सबै महान् ऐश्वर्यहरूका अधिपति हुन्, उनी ऋणरूपी शक्तिका सहयोगले गर्दै प्राप्त गर्ने सङ्ग्राममा शत्रुका सेनामाथि विजय प्राप्त गर्दछन् उनी याजकलाई असल ऐश्वर्य प्रदान गर्दछन् । उनैलाई हाम्रो यस यज्ञमण्डपमा स्तुति गर्दछौं

उष यो नमो नमसि स्तभायन्नियतिं वाचं जनयन्यजध्यै ।

ऋञ्जसानः पुरुवार उक्थैरेन्द्र कृणीत सवनेषु होता ॥५॥

इन्द्रदेव समस्त लोकलाई आश्रय प्रदान गर्दछन् र यज्ञ गर्ने याजकका लागि गर्जनभूवक जल बसाउँछन् । उनी सन्त्राले वन्दनय छन् र कर्म पूरा गर्ने खालका छन् उनै इन्द्रलाई याजकले यज्ञमा खुसी गराउँछन् ।

धिषा यदि धिषण्यन्तः सरण्यान्त्सदन्तो अद्रिमौशिशस्य गोहे ।

आ दुरोषाः पास्त्यस्त होता यो नो महान्त्संवरणेषु वह्निः ॥६॥

उपेक्का दशजका भावसमा स्तेतले स्तुति गर्दै सँगै आउनका लागि तयार हुँदा इन्द्रदेव आउँछन् । उनी सङ्ग्राममा हाम्रो जस्ता मानिसका सहयोग हुन्छन् उनी याजकबाट आर्योर्जित यज्ञका सम्पादक हुन् । उनको श्रेष्ठ भयङ्कर छ

सत्रा यदी भार्वस्य वृष्णः सिषक्ति शुष्मः स्तुवते भराय ।

गुहा यदीमौशिशस्य गोहे प्र यद्विये प्रायसे मदाय ॥७॥

संसारको पालनपोषण गर्ने ऋजापतिका पुत्र र खोजेका कुराको वषा गराउने इन्द्रदेवको सामथ्र्यले स्तुति गर्ने याजकको सुरक्षा गर्दछ । त्यो सामर्थ्य याजकलाई पोषण गर्नेका लागि उनका गुफालाई हृदयमा प्रकट हुन्छ त्यो सामर्थ्य याजकका अन्तरिक कर्ममा रहेको हुन्छ । त्यो उनका अग्नी र रहर पूरा गर्नका लागि उपकृ हुन्छ र सधैं उनलाई पालन गर्दछ

वि यद्वरासि पर्वतस्य वृण्वे पयोभिर्जिन्वे अपा जवासि ।

विदद्वगीरस्य गवयस्य गोहे यदी वाजाय सुध्योऽ वहन्ति ॥८॥

इन्द्रदेवले ब्रह्मलोक धूम्रो उषादिदिग् र रुरितालाई प्रवर्हित जन्तले परिपूर्ण गराए रक्तशयन इन्द्रदेवका लागि मेषादी यज्ञमन्त्रले यज्ञमण्डपमा सोमरस तयार गरा उनी याजकलाई मह रसद भन्धन प्रदान गर्दछन्

भद्रा ते हस्ता सुकृतोत पाणी प्रयन्तारा स्तुवते राध इन्द्र ।

का ते निषतिः किमु नो ममसि कि नोदुदु हर्षसे दातवा उ ॥९॥

हे इन्द्रदेव तिम्रो हस्त हस्तको हात यसले कर्म गर्दछन् । याजकलाई ऐश्वर्य प्रदान गर्दछन् ।

इन्द्रदेव . तिम्नो निवाम कहौं छ । हमीलाइ तिमी किन हर्षित गगईदनीं ? हमीलाइ ऐश्वर्य प्रदान गर्नका लागि तिमी चाँडै प्रसन्न किन हुँदैनौ ?

एवा वस्व इन्द्र. सत्य. सम्राड्इन्ता वृत्र वरिव पूरवे कः

पुरुषुत क्रत्वा नः शरिषि रायो भक्षीय तेऽवसो दैवयस्य । १०॥

प्रशसित भएपछि सत्यनिष्ठ, धनका स्वामी तथा वृत्र विनाश गर्ने इन्द्रदेव राजकलाह ऐश्वर्य प्रदान गर्दछन् । हे ब्रह्मवाट प्रशंसा प्राप्त इन्द्रदेव । हामीजस्त मानिसको प्रशंसाले सन्तुष्ट भएर हामीलाइ धनधान्य प्रदान गर । त्यसबाट हामी समूल ऐश्वर्य सेवन गर्न सकौं

नू षुत इन्द्र नू गृणान इषं जरिरे नद्योऽरे न पोपेः

अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्य धिया स्याम रथ्यः सदासाः । ११॥

हे इन्द्रदेव . नदीहरूले जल प्रदान गरेभैं स्तुतिले प्रशंसित भई र हामीजस्ता यात्रकका लागि भद्र प्रदान गर । हे अश्ववान् इन्द्रदेव . तिम्रा लागि हामी यदि नरले स्तुति गर्छौं भने गर्दछौं, त्यसबाट हामी रथयुक्त तिम्रा सवक बनेौं

[सूक्त १२]

श्रुषि - वामदेव गौतम देवता इन्द्र इन्द्र त्रिदश

यत्र इन्द्रो जुजुषे यच्च वष्टि तन्नो महान्करति शुष्या चित्

ब्रह्म स्तोमं मधवा सोममुक्था यो अश्मानं शवसा बिभ्रदेति । १॥

अत्यन्त बलशाली इन्द्रदेव मानिसले दिएको हविष्यान्न सेवन गर्दछन् । उनी आफ्नो वज्र लिएर शक्तिपूर्वक आउँछन् । श्रद्धाति स्तुति सोमरस र स्तोत्रहरू स्वीकार गर्दछन्

वृषा वृषन्धि चतुरश्रिमस्यसुग्रो बाहुभ्यां नृतमः शचीवान्

श्रिये परुष्णीमुषमाण ऊर्णा यस्यः पर्वाणि सख्याय विव्ये । २॥

कामना वर्षा गराउने इन्द्रदेव आफ्ना भुजामा वषणकारी चक्र धरेर भएको वज्र शत्रुमाथि फर्काउँदछन् । अत्यन्त पराक्रमी असल नेताजस्ता र क्रममा लागेर हुनाले परुष्णी नदी परिपूर्ण गराउँछन् । उनले परुष्णी नदीका विभिन्न प्रदेश मित्रताका लागि थप्छन्

यो देवो देवतमो जायमानो महो वाजेभिर्महद्भिश्च शुष्यैः

वधानो वज्रं बाह्वोरुशन्तं द्यामयेन रेजयत् प्रभूम् । ३॥

ओजस्वी र महन् इन्द्रदेव उत्पन्न हुँदै विशाल अन्न र वृहत् बलका सम्पन्न भए । उनले दुनै भुजामा सुन्दर वज्र धारण गरेर आफ्नो शक्तिले दुल्लोक र भूलोक एकपछि अर्को

विश्वा रोधासि प्रवतश्च पूर्वोद्यौर्ध्रष्वाज्जनिम्व्रेजत क्षा.

आ मातरा भरति शुष्या गोनृवत्परिज्मन्नोनुवन्त वताः । ४॥

इन्द्रदेव उत्पन्न हुनेबित्तकै समस्त पवत जल भरिएका नदी दुल्लोक र पृथिवी कम्पित भए बलशाली इन्द्रदेव सूर्यका माता द्यावापृथ्वीलाई धरान् । इन्द्र उनबाट इरणा रारण वायुदेव मानिसको जस्तै ध्वनि गर्दछन्

ता तू त इन्द्र महतो महानि विधेक्षित्सवनेषु प्रवाच्या ।

यच्छूरा धृषो धृषता दधृष्वानहि वज्रेण शवसाविवेषीः । ५॥

हे शूरवीर र शत्रु दमन गर्ने इन्द्रदेव । तिमीले समस्त सृजन भारत गरेर शत्रु परास्त गर्ने वज्रले शक्तिपूर्वक बहिर्को विनाश गरेका थियौं । हे इन्द्रदेव । तिमी महिमावान् अश्व र तिम्रो क्रम पनि महिमावान् छ । तिमी सम्पूर्ण सवनमा प्रार्थना गर्ने योग्य छौ

ता तू ते सत्या तुविनृमृषा विश्वा प्र धेनवः सिंस्रते वृषा ऊनः

अथा ह त्वद्वृषमणो भियानाः प्र सिन्धवो जवसा चक्रमन्त । ६॥

हे बलवान् इन्द्रदेव । तिम्रा सबै कर्म निश्चित मान्य हुन् । हे इन्द्रदेव । तिमी अम्बिलाइ वष गराउँछौ । तिम्रा डरले गाडले थुनबाट दुध नुहाउँछन् । अन्नका मन हुन् हे इन्द्रदेव । तिम्रा डरले नदी वेगका साथ बगका छन् ।

अत्राह ते हरिवस्ता उ देवीरवोभिर्न्द्र स्तवन्त स्वसारः ।

यत्सीमनु प्र मुचो बद्बधाना वीर्षामनु प्रसिति स्यन्दयध्वै । ७॥

हे अश्ववान् इन्द्रदेव । वृत्रले धुनेका विशाल नदी तिमीले स्तुति हुनेका लागि मुक्त गरिदिने । तिमीबाट सरासित हुनेका लागि नदीले तिमी प्रार्थना गरे

पिपीडे अंशुर्मद्यो न स्निधुरा त्वा शमी शशमानस्य शक्तिः

अस्मद्रथकशुचानस्य यम्या आशुर्न रिशमं तुव्योजसं गोः ॥८॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रा लागि हर्षप्रदायक सोमरस पिनेर जल मिसाईकाल तयार गरेका छौं सारथीले द्रुतगामी अधस्ताई लगाम लगाएफैं बलशाली सोमरसले तेजसम्पन्न र प्रार्थना योग्य इन्द्रदेवलाई हामीकहाँ लिएर आओस् ।

अस्मे वर्षिष्ठा कृणुहि ज्येष्ठा नृम्यानि सत्रा सहस्रे सहासि ।

अस्मभ्यं वृत्रा सुहृनानि रन्धि जहि वधर्वनुषो मर्त्यस्य ॥९॥

हे सहनशीलताका प्रतिमूर्ति इन्द्रदेव ! हाम्रा लागि शत्रु पराजित गराउने, महान् र प्रशंसनीय पुरुषार्थ गर । विनाश गर्नुपर्ने शत्रुलाई हाम्रा अधीनमा बनाऊ र हिंसा गर्ने व्यक्तिलाई आयुधले विनाश गर

अस्माकमित्सु शृणुहि त्वमिन्द्रास्मभ्यं चित्रां उप माहि वाजान् ।

अस्मभ्यं विक्षा इषणः पुरुन्धीरस्माकं सु मधवन्बोधि गोदाः ॥१०॥

हे इन्द्रदेव ! हामी मानिसको प्रार्थना तिमी सुन र अनेकौं किसिमका अन्न प्रदान गर ! हाम्रा लागि सबै ज्ञानलाई प्रेरित गर र ज्ञानसम्पन्न गराऊ हे धनवान् इन्द्रदेव ! हाम्रा लागि तिमी गाई प्रदान गर्दछौ

नू सुत इन्द्र नू गुणान इषं जरित्र नद्योऽ न पौषेः ।

अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः ॥११॥

हे इन्द्रदेव नदीले जल प्रदान गरेभैं तिमी पनि स्तुतिले प्रशस्तित भएर याजकहरूका लागि अन्न प्रदान गर हे अश्ववान् इन्द्रदेव ! तिम्रा लागि हामी अति नै नीलो स्तोत्र रचना गर्दछौं, त्यसबाट हामी रथले युक्त भएर तिम्रा सेवक बनेौं ।

[सूक्त - २३]

अथि वामदेव गीतम देवता - इन्द्र छन्द त्रिष्टुप् ।

कथा महामनुधत्कस्य होतुर्यज्ञं जुषाणो अथि सोममूधः ।

पिबन्नुशानो जुषमाणो अन्धो ववक्ष ऋष्वः शुचते धनाय ॥१॥

मानिसले गरेका प्रार्थनाले इन्द्रदेवलाई कसरी उन्नति गर्दछन् ? उनी कुन यज्ञकर्ताका यज्ञमा प्रेमपूर्वक आउँछन् ? महान् इन्द्रदेव सोमपान गर्दै र रुचिपूर्वक अन्न ग्रहण गर्दै कुन याजकलाई प्रदान गर्ने लागि तेजस्वी धन धारण गर्दछन् ?

को अस्य वीरः सधमादमाप समानश सुमतिथिः को अस्य ।

कदस्य चित्रं चिकिते कदूती वृधे भुवच्छशमानस्य यज्योः ॥२॥

कुन वीरले इन्द्रदेवसित सोमपान गर्दछ ? कुन व्यक्ति उनका असल बुद्धिले सम्पन्न होला ? उनी अचम्मको धन कहिले बाँडलान् ? स्तुति गर्ने याजकलाई दह्रो बनाउनका लागि इन्द्रदेव रक्षणसाधनले कहिले सम्पन्न हुन्छन् ?

कथा शृणोति ह्यमानमिन्द्रः कथा शृण्वन्नवसामस्य वेद

का अस्य पूर्वीरुपमातयो ह कथेनमाहुः पपुरि जरित्रे ॥३॥

हे इन्द्रदेव बोलाउनेको स्तुति तिमी कसरी सुन्दछौ ? स्तुति सुनेर स्तोताको मार्ग तिमी कसरी जान्दछौ ? तिम्रा पुराना दान कुनकुन हुन् ? ती दानलाई इन्द्रदेवका याजकको रहर पूरा गराउने दान भनेर किन भन्दछन् ?

कथा सबोधः शशमानो अस्य नशदधि द्रविणं दीध्यानः ।

देवो भुवन्नवेदा म ऋतानां नमो जगृध्वा अधियज्जुनोषत् ॥४॥

आपद्मा परेका जुन याजकले इन्द्रदेवको प्रार्थना गर्दछन् र यज्ञद्वारा तेजसम्पन्न हुन्छन्, तिनीहरूले उनको ऐश्वर्य कसरी पाउलान् ? प्रकाशवान् इन्द्रदेव आहुति ग्रहण गरेर हामीसित खुसी हुँदा हाम्रो प्रार्थना राम्ररी जान्न सक्ने हुन्छन् ।

कथा कदस्या उषसो व्युष्टी देवो मर्त्यस्य सख्यं जुजोष

कथा कदस्य सख्यं सखिथ्यो ये अस्मिकाम सुयुजं ततसे ॥५॥

उषा प्रकट भएपछि प्रकाशसम्पन्न इन्द्रदेवले मानिसको बन्धुत्व कसरी र कहिल प्राप्त गर्दछन् ?

तमित्रो वि ह्वयन्ते समीके रिक्वांसस्तन्वः कृष्वत त्राम् ।

मियो यत्त्यागमुभयासौ अग्निरस्तीकस्य तनयस्य सातौ ॥३॥

आफ्नो सहायताका लागि सबै मानिस इन्द्रदेवलाई बोलाउँछन् । याजकहरू तपस्याले शरीर सुकाउँदै उनैलाई आफ्नो संरक्षक बनाउँछन् । याजक र स्तोता दुवै पुत्रपौत्रादि प्राप्तिका निमित्त उनैका नजिक जान्छन् ।

ऋतुयन्ति क्षितयो योग उग्राशुषाणासौ मिथौ अर्णसातौ ।

सं यद्विशोऽववृत्रत युध्या आदित्रेम इन्द्रयन्ते अभीके ॥४॥

हे बलशाली इन्द्रदेव ! मानिसहरू सबै दिशामा विद्यमान जल प्राप्त गर्नका लागि संयुक्त रूपमा यजन गर्दछन् । यद्द गर्ने मानिस सङ्ग्राममा एकत्र हुँदा सबैले इन्द्रदेवको सहायता पाउने इच्छा गर्दछन् ।

आदिद्ध नेम इन्द्रिबं यजन्त आदित्पतिः पुरोडाशं रिद्व्यात् ।

आदित्सोमो वि पपृच्यादसुष्वीनादिज्जुजोष वृषभं यजध्वै ॥५॥

युद्धमा योद्धाहरू बलशाली इन्द्रदेवको पूजन गर्दछन् र पुरोडाश पकाएर प्रदान गर्दछन् । सोम पेल्ले याजकले सोम नपेल्ले याजकलाई ऐश्वर्यबाट परे राख्दछन् । अन्य मानिस कामना पूर्ति गराउने बलशाली इन्द्रदेवका निमित्त आहुति समर्पित गर्दछन् ।

कृणोत्यस्मै वरिवो य इत्येन्द्राय सोममुशते सुनोति ।

सध्रीचीनेन मनसाक्विवेनन्तमित्सखाय कृणुते समत्सु ॥६॥

हितकारी भावना भएका इन्द्रदेवका लागि मानिसहरू सोम पेल्लेदछन् । उनीहरूलाई तिनले ऐश्वर्य प्रदान गर्दछन् । असल मनले उनको इच्छा गर्ने र सोम पेल्ले याजकसँग इन्द्रदेव युद्धमा मित्रताको भावनाले सम्बन्ध स्थापित गर्दछन् ।

य इन्द्राय सुनवत्सोममद्य पचात्पत्कीरुत भृज्जाति धानाः ।

प्रति मनायोरुचथानि हर्यन्तस्मिन्दधद्वृषण शुष्ममिन्द्रः । ७॥

आज मानिसहरू इन्द्रदेवका लागि सोम पेल्ले छन्, पुरोडाश पकाउँदै छन् र तावा भुट्दै छन् । स्तुति सुनेर इन्द्रदेव उनीहरूलाई अत्यधिक सामर्थ्य प्रदान गर्दछन् ।

यदा समयं व्यचेदुधावा दीर्घं यदाजिमध्यच्छदर्यः ।

अचिक्रदद्वृषणं पत्न्यच्छा दुरोण आ निशितं सोमसुद्धिः ॥८॥

शत्रु संहार गर्ने इन्द्रदेवले शत्रुलाई राम्ररी चिनेका छन् र हुला युद्धमा विद्यमान रहन्छन् । सोम पेल्लेका पत्नीहरू प्रोत्साहित हुन्छन् र कामना पूरा गर्ने र वर्षा गराउने इन्द्रदेवको वयान गर्दछन् ।

भूयसा वस्नमचरत्कनीयोऽबित्रीतौ अकानिष पुनर्यन ।

स भूयसा कनीयो नारिचौदीना दक्षा वि दुहन्ति प्र वाणम् ॥९॥

कसैले मनगो ऐश्वर्य प्रदान गरेर अतिकति मात्रै वस्तु प्राप्त गरेको छ । त्यो वस्तु पनि नबिकेपछि फेरि गएर आफ्नो धन फिर्ता माग्न थाल्यो । धेरै धन फिर्ता गरेर त्यो धोरै लिन व्यापारीले मानेन । जानेका होऊ या नहोऊ, किनभने हुँदा असले जे बोलेको छ, अब त्यहाँ हुन्छ भन्ने कुरो उसले गर्थ्यो ।

क इम दक्षभिर्मपेन्द्र क्रोणाति धेनुभिः । यदा वृत्राणि जघनदधीन मे पुनर्ददत् ।

दस वटा गाई दिएर हाम्रा इन्द्रदेवलाई कसले कित्र सक्छ ? उनले शत्रु संहार गरेपछि फेरि त्यो सबै फिर्ता गरौं ।

नू घृत्त इन्द्र नू गुणान इषं जरित्रे नद्योव न पीपेः ।

अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः ॥१०॥

हे इन्द्रदेव नदीले जल प्रदान गरेपछि स्तुतिले प्रशंसित भएर हामीजस्ता यात्रकलाई तिमी अन्न प्रदान गर, हे अश्ववान् इन्द्रदेव । तिम्रा लागि हामी अति नै नौलो स्तोत्र रचना गर्दछौं । त्यसबाट हामी रथले युक्त भएर तिम्रा सेवक बनौं ।

ऋषि वामदेव गौतम देवता इन्द्र छन्द - त्रिष्टुप् ।

को अद्य नर्यो देवकाम उशन्निद्रस्य सख्यं जुजोष ।

को वा महेऽवसे पार्ष्ण्य समिद्धे अग्रौ सुतसोम ईद्रे ॥१॥

देवताको जस्ता रहले आज कुन मानिसले इन्द्रदेवसित मित्रता गर्न चाहेको छ । सोम पेलेर तयार गर्ने कुन याजक सङ्कुटबाट पार पाउनका लागि र महान् सुरक्षाका लागि अग्नि प्रदाप्त भएपछि स्तुति गर्लान् ।

को गानाम वचसा सोम्याथ मनायुर्वा भवति वसत उन्नाः ।

क इन्द्रस्य युज्यं कः सखित्वं को भ्रात्रं वष्टि कवये क ऊती । २ ।

कृन याजक आफ्ना बोलीले सोमपान गर्ने इन्द्रदेवको स्तुति गर्लान् । उनले प्रदान गरेका गाई कसले पाल्लान् ? उनको सहायताको कसले कामना गर्लान् ? हे नका बन्धुत्वको कामना गर्लान् । को दूरदर्शी इन्द्रदेवका संरक्षणको कामना गर्दछन् ?

को देवानामो अद्या वृणीते क आदित्यौ अदिति ज्योतिरीद्रे ।

कस्याश्विनाविन्द्रो अग्निः सुतस्यांशोः पिबन्ति मनसाविवेनम् । ३ ॥

देवताको संरक्षण गर्ने को चाहन्छ ? आदित्य अदिति र प्रकाशरूपी अग्निको प्रार्थना को गर्दछन् ? कुन याजकले पेलेर तयार पारेको सोमरस इन्द्रदेव, अग्निदेव र अश्विनीकुमार प्रार्थनाले खुसी हुँदै मन भयाउने गरी पान गर्लान् ?

तस्मा अग्निर्भारतः शर्म यस्यज्योक्पश्यात्सूर्यमुच्चरन्तम्

य इन्द्राय सुनवामेत्याह नरे नर्याय नृतमाय नृणाम् ॥४॥

मानिसका मित्र र नायकमा सर्वश्रेष्ठ नायक इन्द्रदेवका निमित्त सोमरस अग्नि तयार गर्ने याजकलाई भरणपोषण गर्ने अग्निदेवले सुख प्रदान गरुन् र उदाउँदै गरेका सूर्यदेवलाई नो याजकले लामो समयसम्म देख्नु

न तं जिनन्ति बहवो न दध्रा उर्वस्मा अदितिः शर्म यसत् ।

प्रियः सुकुत्प्रिय इन्द्रे मनायुः प्रियः सुप्रावीः प्रियो अस्य सोमो ५ ।

इन्द्रदेवका लागि सोम पेलने याजकलाई शत्रुले कहिल्यै सताउँदैन । अनाकलाई मत्ता अदितिले अत्यधिक खुसी प्रदान गर्दछिन् । यसले कर्म गर्ने, यज्ञ गर्ने, सम्पत्ति गर्ने र इन्द्रदेवका लागि सोम यज्ञ गर्ने याजकका लागि उनीहरू स्नेही हुन्छन् ।

सुप्राव्यः प्राशुषाडेष वीरः सुष्वेः पक्ति कृणुते केवलेन्द्रः ।

नासुष्वेरापिर्न सखा न जामिर्दुष्प्राव्योऽवहन्तेदवाचः ॥६॥

शत्रु संहार गर्ने पराक्रमी इन्द्रदेव केवल सम्मार्गमा चलन् र सोम यज्ञ गर्ने याजकको मात्रै पुरोडाश ग्रहण गर्दछन् । उनी सोम यज्ञ नगर्ने याजकका मित्र वा क्रुध हुँदैनन् । खराब मार्गमा चलने र प्रार्थना नगर्नेहरूका लागि उनी संहारकर्ता नै हुन् ।

न रेवता पणिना सख्यमिन्द्रोऽसुन्वता सुतयाः सं गृणीते ।

आस्य वेदः खिदति हन्ति नग्नं वि सुष्वये पक्तये केवलो भूत् ७ ।

सामयान गर्ने इन्द्रदेव सोम यज्ञ नगर्ने ऐश्वर्य भईकन पनि लोभी व्यापारीसँग मित्रता स्थापित गर्दैनन् । तिनीहरूको अनावश्यक ऐश्वर्य नाश गरिदिन्छन् । सोमरस पेलेर तयार गर्ने र पुरोडाश पक्ताउने याजकका मात्रै उनी मित्र हुन्छन् ।

इन्द्र परेऽवरे मध्यमास इन्द्र यान्तोऽवसितास इन्द्रम् ।

इन्द्र क्षियन्त उत युध्यमाना इन्द्र नरो वाजयन्तो हवन्ते ॥८॥

उत्कृष्ट, निकृष्ट र मध्यम खालका मानिस इन्द्रदेवलाई बोलाईन्छन् । हिँड्ने र बस्नहने पनि उनलाई बोलाईन्छन् । भ्रमा रहेको र युद्ध गर्ने लागेका मानिस पनि उनलाई बाह्यान गर्दछन् । न्यसका अतिरिक्त अज्ञको कामना गर्ने मानिसले पनि उनलाई बोलाईन्छन् ।

[सूक्त २६]

ऋषि वामदेव गौतम । देवता इन्द्र छन्द त्रिष्टुप् ।

अहं मनुरभव सूर्यश्चाहं कक्षीर्वा ऋषिरस्मि विप्रः ।

अहं कुत्समाजुर्नये न्युज्जेऽहं कविरुशना पश्यता मा ॥१॥

हे याजक हो , मनुको रूप मैं हूँ , मैं आदित्य हूँ र मैं मैं विवेकी कक्षावान ऋषि हूँ । मैं मैं अजुनीको पुत्र कुत्सको रूप हूँ र मैं मैं क्रान्तदर्शी उशना ऋषि हूँ , मलाई गम्भीर हेर

अहं भूमिमददामार्यायाहं वृष्टिं दशुषे मर्त्याय ।

अहमपो अनयं वावशाना मम देवासो अनु केतमायन् ॥२॥

मैंले सन्पुरुषका लागि भूमि दान गर्ने र दानी मानिसका लागि अन्न बसाएँ । सुसाउँदै बग्ने जलका धारालाई मैले नैं बढाएको थिएँ सबै देवताले मेरे सङ्कल्प पछ्याऊन्

अहं पुरो मन्दसानो त्वैरं नव साकं नवतीः शम्बरस्य ।

शततमं वेश्यं सर्वताता दिवोदासतिथिग्वं यदावम् ॥३॥

सोमरस पान गरेर खुसी भएपछि मैले शम्बासुरका उनात्मय सहर एकै चोटि ध्वस्त गरेको थिएँ यज्जमा भर्तिथलाई गाई प्रदान गर्ने राजर्षि दिवोदासलाई मैले नैं रक्षा गर्ने । उनको निवास गनका लागि सयौं योग्य सहर बनाएको थिएँ ।

प्र सु ष विभ्यो मरुतो विरस्तु प्र श्येनः श्येनेभ्य आशुपत्वा ।

अचक्रया यत्स्वधया सुपर्णो हव्यं भरन्मनवे देवजुष्टम् ॥४॥

हे मरुत् हो , बाज पक्षीका तुलनामा सुन्दर पँखेटा हुने पक्षी ज्यादा सुन्दर , शक्तिशाली र तीव्र गतिमा उड्ने छ देवताले ग्रहण गर्ने सोमरसरूपी हव्य राम्रो पँखेटा भएका उसै चराले पाइग्राविका रथमा स्वर्गलोकबाट ल्याएर मानिसलाई दिएको थियो

भरद्वादि विरतो वेविज्ञानः पथोरुणा मनोजवा असर्जि ।

तूय ययौ मधुना सोम्येनोत श्रवो विविदे श्येनो अत्र ॥५॥

सारा संसार थर्काउँदै द्युलोकबाट सोमरस लिएर उडेपछि विस्तृत भाकाशमार्गमा त्यस चराले मनजर्त्तिकै वेगमा उडानको गति लियो । शान्ति प्रदान गर्ने र मिठो रस चाँडै ल्याएर त्यस बात्र पक्षीले संसारमा मनग्गे ख्याति कमायो ,

ऋजीपी श्येनो ददमानो अंशुं परावतः शकुनो मन्द्रं मदम् ।

सोमं भरद्वाद्वाणौ देवावादिबो अमुष्मादुत्तरादादाय ॥६॥

निकै टाढाको देशबाट सोमरस लिएर ओटो बाटो उड्दै देवतासँगै निवास गर्ने त्यस बाजले मिठो र आनन्द प्रदान गर्ने सोमरस द्युलोकको उचाइबाट टिपेर कुशलताका साथ पृथ्वीमा पुर्‍यायो ।

आदाय श्येनो अभरत्सोमं सहस्रं सर्वो अयुतं च साकम् ।

अत्रा पुरन्धिरजहादरातीर्मदे सोमस्य मूरा अमूरः ॥७॥

बाजले हजारौंको सङ्ख्यक यज्ञबाट सोमरस प्राप्त गरेर उडेको थियो । अनेकौं असल कर्म गर्ने र जानसम्मत्र इन्द्रदेवले सोमरस पान गरेर हर्षित हुँदै मूख शत्रु संहार गरे

[सूक्त २७]

ऋषि वामदेव गौतम । देवता इन्द्र । छन्द त्रिष्टुप् शक्वरी ।

गर्भे नु सन्नन्वेषामवेदमहं देवानां जनिमानि विश्वा ।

शतं मा पुर आयसीरक्षश्च श्येनो जवसा निरदीयन् ॥१॥

गर्भमा छँदै मैले इन्द्र आदि देवताका जन्मका विषयमा राम्ररी जानेको थिएँ , गर्भमा छँदै सबै फलामे गृहहरूले मेरो सुरक्ष गरेका थिए । त्यसपछि म श्येन पक्षीको जन्ते वेगले बाहिर निस्केर आएको थिएँ ,

न भा स मामप जोषं जभाराभीमास त्वक्षसा वीर्येण ।

ईर्या पुरन्धिरजहादरातीरुत वातां अतरच्छशुवानः ॥२॥

मलाई मायामाहेले अभवित गर्न सकेन । मैले आफ्ना निछा बलले ती दु ख ढाकैं सबैलाई प्रत्येक दिन परमात्माले गर्भमा रहेका शत्रु संहार गरेका थिए र त्यसपछि पनि गर्भमा रहेका वायुको जन्ते वेग भएका शत्रु विनाश गरेका थिए ।

अत्र यच्छब्देनो अस्वनीदध घोर्वि यद्यदि वात ऊहः पुरन्धिम् ।
 सृजद्यदस्मा अव ह क्षिपज्ज्यां कृशानुस्ता मनसा भुरण्यन् ॥३॥
 नाम ह्याग गने प्रजाया श्वेन पलाय हुलोकम गगन गद सोमको रक्षकले बुद्धि यद्वान सोमरस
 खास्ते प्रयत्न गत त्यस्येति मनजस्तै वेगले हिंउने सोमको रक्ष गने कृशानुले धनुषबा ताँदो चव्वार
 र श्वेन पलायन गणले जाने

ऋजिष्य ईमिन्द्रावतो न भुज्यु श्येनो जभार बृहतो अधि ष्योः ।

अन्तः पतत्यतत्रयस्य पर्णमध यामनि प्रसितस्य तद्वै ॥४॥

अर्धनाकुमगले बलवान् इन्द्रदेवका संश्रित ठाउँबाट भुज्युलाई अपहरण गरेभैं इन्द्रदेवले रक्षा
 गरेको सोम सोमका मागबाट वाग गने श्वेन पलाय हुलोकबाट अपहरण गरेका थियो त्यस
 बलाको सङ्ग्रहना कृशानुका हाँतेवरले बाइते भएर त्यस पक्षीको एकातिरको पुरानो घाँछ
 खुमेको थियो ।

अध क्षेत कलश गोभिरक्तमापिष्यान मधवा शुक्रमन्धः । अध्वर्युभिः प्रयतं

यध्वो अग्रमिन्द्रो मदाय प्रति धत्पिबध्यै शूरो मदाय प्रति धत्पिबध्यै ॥५॥

गर्भको दुध निनारु रविन्द्र कलशमा राखिएको समुष्ट गराउने स्वादिला रसमध्येको सबैभन्दा
 उन्नम अन्नको सोममा अध्वर्युहरूले प्रदान गर्दा धनवान् इन्द्रदेवले धान्न प्राप्त गर्नका लागि
 पान गरुन् त्यसको सुरक्षा गरुन् ।

[सूक्त २८]

ऋषि - कामदेव गातम । देवता - इन्द्र । छन्द - त्रिष्टुप् ।

त्वा युजा तव तत्तम सख्य इन्द्रो अपो मनवै सस्रुत्सकः ।

अहन्नहिमरिणात्सप्त सिन्धूपावृषीदपिहितव खानि ॥१॥

हे सोम । तिम्रो मित्रता गरेर तिमी सहयोग गर्नुपर्छ इन्द्रदेवले मनुका लागि जल उत्पन्न गरेर
 गराएर । उनले अहिनाइ म्हर गरेर सप्त नदी प्रवाहित गरेका थिए र वृत्रले थुनेको जलको मुहान
 खोले ।

त्वा युजा नि खिदत्सूर्यस्येन्द्रश्चक्रं सहसा सद्य इन्द्रो ।

अधि ष्युना वृहत वर्तमानं महो दुहो अप विश्वायु धायि । २ ।

हे सोम । तिमी सहयोगले विभक्त हुलोकमा यात्रा गर्ने सूर्यचक्रलाई इन्द्रदेवले आफ्ना समर्थले
 निन्दितमा राखे । सद्य यात्रा गर्ने महान् द्रौहशक्तिले सम्पन्न भएर उनले सूर्यचक्रमधि अधिकार
 गरेको थिए ।

सहजिन्द्रो अदहदगिरिदो पुरा दस्यून्मध्यन्दिनादपीके ।

दूर्गे दुरोणे क्रत्वा न यातां पुरु सहसा सर्वा नि बर्हीत् ॥३॥

हे सोम । तिमी महायनाले इन्द्रदेवले मध्यह्रन्त पहिले नै शत्रु विनाश गरिसकेका थिए र
 अग्निदेवले तिनलाई भस्मभूत गरे । रक्षाविराज, दुर्गमा प्रवेशमा यात्रा गर्नेलाई चोगले मारेभैं
 इन्द्रदेवले आफ्ना गलले यन्त्रको मङ्गल श्रुत्येताकार विवाश गरे ।

विश्वस्मात्सोमधर्मा इन्द्र दस्यून्विशो वासीरकृणोगप्रशस्ताः ।

अबाधेथामपृणतं नि शत्रून्विन्देथामपचितिं वधधैः ॥४॥

हे इन्द्रदेव । तिम्रो दस्यून्लाई शत्रुको र दान भन्ना बाको हललाई निन्दित गर्यौ । हे इन्द्रदेव र
 नामदेव । तिमीहरू दुवै अहुलाई रोब्बछ र हतियारले विनाश गर्दछौ अनि त्यसैबाट सम्मान प्राप्त
 गर्दछौ ।

एका सत्यं मधवाना युव तदिन्द्रश्च सोमैर्वमश्व्य गोः ।

अदभून्निपहितान्वशनं रिरिचधुः क्षाशित्तुवाना । ५ ।

हे कामदेव । तिम्रो र अन्द्रदेवले महान् मध्व र गाईको दधन दान दिएका थियौ भने कुतं साँवो हो ।
 हे कामदेव । तिम्रो र इन्द्रदेवले निन्दित हुने दुष्टाल श्रेष्ठिका नामको दधन र धर्मलाई आश्रयमा
 आने दुष्ट नामका शत्रु अनि शत्रु मसेका थियौ ।

[सूक्त - २०]

ऋषि - वामदेव गौतम । देवता - इन्द्र । छन्द - त्रिष्टुप् ।

आ नः स्तुत उप वज्रिभिरुती इन्द्र याहि हरिभिर्मन्दसानः ।

तिरश्चिदर्थः सवना पुरुष्याङ्गुषेभिर्गुणानः सत्यराधाः ॥१॥

हे इन्द्रदेव यज्ञकर्ताई सुरक्षण प्रदान गर्नेका लागि अत्रले सम्पन्न होन अनैकौ यज्ञमा प्रशंसित हुने घोडामा आऊ । तिमी आनन्दमय, स्वामी, स्तोत्रले प्रशंसित र परिवर्तन गर्ने सम्पन्न छौ ।

आ हि ध्या याति नयश्चिकित्वान्ह्यमानः सोतृभिरुप यज्ञम् ।

स्वधो यो अभीरुर्मन्यमानः सुध्याणेभिर्नवति सह वीरैः ॥२॥

मानिसका लागि हितकारी र सर्वजता हे इन्द्रदेव सोम यज्ञ गर्नेले यत्न र गति होला यज्ञका नजिक आऊ असल अश्वले सम्पन्न, निर्भय र सोमयज्ञ गर्नेबाट प्रशंसित इन्द्रदेव भरतृहर सँगै रमाउँछन् ।

श्रावयेदस्य कर्णा वाजयध्वै जुष्टामनु प्र दिशं मन्दयध्वै ।

उद्धावुषागो राधसे तुविष्मान्करन्न इन्द्रः सुतीर्थोभयं च ॥३॥

हे मानिस हो । इन्द्रदेवलाई बलिघो वनाउनका लागि र समस्त दिशः खुला गरेका लागि उनका कानमा राधो मन्त्र सुनाऊ । सोमरसले सम्पन्न, शक्तिशाली इन्द्रदेवले हाम्रो मानिसका ऐश्वर्य प्रदान गर्नेका लागि ठूला तीर्थलाई डारबाट मुक्त गराऊन् ।

अच्छ यो गन्ता नाधमानमृती इत्था विप्र हवमानं गुणन्तम् ।

उप त्वनि दधनो धुर्याश् शून्तसहस्राणि शतानि वज्रबाहुः ॥४॥

हतमा वज्र लिएका, सयौं वा हजारौं शस्त्र कुटने अश्वलाई तानका लागि धन देउ सुरक्षामा लागि याचना गर्दै सबैले बोलाउने, सबैले प्रार्थना गर्ने र मेधावी इन्द्रदेव यज्ञका नजिक आऊन् ।

त्वोतासो भववतिन्द्र विप्र दयं ते स्याम सूरयो गृणन्तः ।

भेजानासो बृहद्विजस्य राय आकाप्यस्य दावने पुरुषोः ॥५॥

हे ऐश्वर्यवान् इन्द्रदेव । हामी मानिस तिमीो स्तुति गर्दछौं । हामी शत्रु र दुष्ट गर्नेहरू तिम्रोबाट सुरक्षित छौं । तिमी अत्यन्त तेजःसम्पन्न प्रार्थना गर्ने योग्य र शत्रुसम्पन्न छौ ऐश्वर्य प्रदान गर्ने वेलामा हामी मानिसहरू तिमीलाई प्रार्थना गर्दछौं ।

[सूक्त - २०]

ऋषि वामदेव गौतम । देवता - इन्द्र उप । छन्द - गयत्री अनुष्टुप् ।

नकिरेन्द्र त्वदुत्तरो न ज्यायौ अस्ति वृत्रहन् । नकिरेवा यथा त्वम् ॥१॥

हे शत्रुसंहारक इन्द्रदेव । तिम्रो भन्दा महान् शत्रु कहिँ पनि छैन तिम्रो जस्तो शत्रुको कर्तुं देवता पनि छैन ।

सत्रा ते अनु कृष्टयो विश्वा चक्रेव वावृतुः । सत्रा महीं असि श्रुतः ॥२॥

हे इन्द्रदेव सबैतिर व्याप्त चक्रले शत्रुको अनुसरण गरेभैं समस्त प्रजाले तिमीो अनुसरण गर्दछन् । तिम्रो साँच्चै नै महान् गुणले विख्यात छौ ।

विश्वे चनेदना त्वा देवास इन्द्र युयुधुः । यदह नक्तमातिरः ॥३॥

हे इन्द्रदेव विश्वको अभिलषा गर्ने समस्त देवताले शक्तिका रूपमा तिमीो सहयोग प्राप्त गरेर अमुरसित युद्ध गरेका थिए । तिमीले शत्रुका सबै कुरा विनाश गरेका थियौं ।

यत्रोत बाधितेभ्यश्चक्रं कुत्सय युध्यते । मुषाय इन्द्र सूर्यम् ॥४॥

हे इन्द्रदेव त्यस युद्धमा लडाई कुत्स र उनका सहयोगीलाई विनाश गर्ने छोप्ने सूर्यका रशको पाड्या तिम्रले उचालेका थियौ र आफ्ना भरतृलाई जोगाएका थियौं ।

यत्र देवां ऋघायतो विश्वौ अयुध्य एक इत । त्वमिन्द्र वनूहन् ॥५॥

हे इन्द्रदेव त्यस युद्धमा देवताका अधरोधक सबै असुरसित तिमीले एकले लडाई गरेका थियौ र हिंसकहरूको संहार गरेका थियौ ।

यत्रोत मर्त्याय कमरिणा इन्द्र सूर्यम् । प्रावः शचीभिरेशम् ॥६॥

हे इन्द्रदेव सङ्ग्राममा तिम्रले एतस शक्तिका लागि सूर्यमाथि आक्रमण गरेका थियौ त्यस सङ्ग्राममा लडाई गरेर तिमीले एतसको सुरक्षा गरेका थियौ ।

किमादुतासि वृत्रहन्मघवन्मन्युमतमः । अत्राह दानुमातिरः । ३।

१३ मंत्र गाने पश्चात् इन्द्रदेव तमो यत्पि अधिक शोधित भागक धियो यस आकाशमा
तिमोले इत्युक्ता वृत्र वृत्रनाह संहार ग्रेका धियो

एतद्वेदुत वीर्यमिन्द्र चकर्थ पौंस्यम् ।

स्त्रियं युद्धहृणायुवं वधीर्दुहितरं दिवः । ८।

८ इन्द्रदेव तिमोले अने समग्र भार पुरुषार्थ ग्रेका धियो नृयदेवले द्यूलोकका पुत्री उग्रको
नर यथा निर्मा विशाल शत्रुसेनाको संहार गयेछो

दिवश्चिद्व्या दुहितरं महान्महीयमानाम् । उपासमिन्द्र सं पिणक् । ९॥

९ महान् इन्द्रदेव सूर्यदेवले उपासाइ छिन्नभिन्न गराएछौ तिमोले विशाल शत्रुसेना छरगन्ट गराग

अपोषा अनसः सरत्सपिष्टादह बिभृषुषी नि यत्सी शिशुधदवृषा । १०॥

अपोषा अने सरत्सपिष्टादह बिभृषुषी नि यत्सी शिशुधदवृषा । १०॥
अपोषा अने सरत्सपिष्टादह बिभृषुषी नि यत्सी शिशुधदवृषा । १०॥
अपोषा अने सरत्सपिष्टादह बिभृषुषी नि यत्सी शिशुधदवृषा । १०॥

एतदस्या अनः शये सुसम्पिष्ट विपाश्या । ससार सी परावतः । ११।

११ इन्द्रदेवले भन्नादिवाको शत्रुदेवको शः विपाशा नदीको किनारमा बस्छिन्ने र त्यस ठाउँबाट
शत्रुदेव पर धाँक्या शान

उत सिन्धु विबाल्य वितस्थानामधि क्षमि । परि ष्ठा इन्द्र मायया । १२।

१२ इन्द्रदेव सले रत्न परित्या मन्त्रि वन्सित यने सिन्धु नदीलाई तिमोले आफ्ना वुडिले
धर्मीका सले ठाउँमा स्थापित गरायो

उत शुष्णास्य धृष्युया प्र मुक्षो अधि वेदनम् । पुरो यदस्य संपिणक् । १३।

१३ अस्मिन् इन्द्रदेव शुष्णा तमको अस्मरको नगर विनाश गराएछिन्ने तिमोले उग्रको ऐश्वर्य पनि
अपहरण गरेका थियो

उत दासं कौलितरं बृहतः पर्वतादधि अवाहन्निन्द्र शम्बरम् । १४।

१४ इन्द्रदेव कौलितरको पर्वतबाट बृहत गने शम्बरलाई तिमोले उग्रको उग्रबाट लल
मुल्लुकाग मागेका थियो

उत दासस्य वर्चिनः सहस्राणि शतावधीः अधि पञ्च प्रध्वंस्ति । १५।

१५ इन्द्रदेव दासको सारथी किसिमले सज्जित भए रहने अने दासको शत्रुको पाँच लाख
सैनिकलाई तिमोले विनाश गरिदियो

उत त्य पुत्रमद्युवः परावृत्तं शतक्रतुः । उक्थेष्णिन्द्र सध्वंस्ति । १६।

१६ यो यो समग्र सध्वं इन्द्रदेवले पुत्र पुत्र गुरुमन्त्रि अने सध्वं गुरुमन्त्रि हुन सक्ने
गनाए

उत त्या तुर्वशायद् अस्नातारा शचीपतिः । इन्द्रो विद्वौ अग्रतः । १७।

१७ गयातिका शपले पनि विजयत शमक यद र तुर्वशलाई सार । इन्द्रदेवले अभियेका
लागि योग्य गनाए

उत त्या सद्य आर्यां सगवोनिन्द्र पारतः । अर्णाचित्ररथवर्धः । १८।

१८ इन्द्रदेव सगव तन्का क्रान्त गन्ने अर्णाचित्ररथ मन्त्रि अने सगव तन्का क्रान्त गन्ने
अर्णाचित्ररथ धियो

अनु ह्य अहिता नयोऽथ श्रोणं च वृत्रहन् । न तत्ते सुमन्त्र्यते । १९।

१९ अनु ह्य अहिता नयोऽथ श्रोणं च वृत्रहन् । न तत्ते सुमन्त्र्यते । १९।
अनु ह्य अहिता नयोऽथ श्रोणं च वृत्रहन् । न तत्ते सुमन्त्र्यते । १९।
अनु ह्य अहिता नयोऽथ श्रोणं च वृत्रहन् । न तत्ते सुमन्त्र्यते । १९।

शतमयममयीनां पुरामिन्द्रो व्यास्यत् । दिवोदासाय दशुषे । २०।

२० इन्द्रदेवले शतमयममयीनां पुरामिन्द्रो व्यास्यत् । दिवोदासाय दशुषे । २०।
इन्द्रदेवले शतमयममयीनां पुरामिन्द्रो व्यास्यत् । दिवोदासाय दशुषे । २०।
इन्द्रदेवले शतमयममयीनां पुरामिन्द्रो व्यास्यत् । दिवोदासाय दशुषे । २०।

अस्वापयद्भीतये सहस्रं त्रिशतं हथैः । दासानिन्द्रो मायया । २१।

२१ इन्द्रदेवले अस्वापयद्भीतये सहस्रं त्रिशतं हथैः । दासानिन्द्रो मायया । २१।
इन्द्रदेवले अस्वापयद्भीतये सहस्रं त्रिशतं हथैः । दासानिन्द्रो मायया । २१।
इन्द्रदेवले अस्वापयद्भीतये सहस्रं त्रिशतं हथैः । दासानिन्द्रो मायया । २१।

स षेदुतासि वृत्रहन्समान इन्द्र गोपतिः । यस्ता विश्वानि चिच्युषे ॥२२॥
हे इन्द्रदेव ! तिम्रो सबै शत्रु थकमान गराउँछौं । हे वृत्र संहार गर्ने इन्द्रदेव ! तिम्रो गार्को रक्षा गर्दछौं । तिम्रो समस्त याजकहरूसित समान व्यवहार गर्दछौं ।

उत नून यदिन्द्रियं करिष्या इन्द्र पौस्यम् । अद्या नकिष्ट्वा मिनत् ॥२३॥
हे इन्द्रदेव ! तिम्रोले आफ्ना इन्द्रियको बल र पराक्रम देखायो । त्यो बल कसैले पनि विनाश गर्न सक्दैन ।

वामंवामं त आदुरे देवो ददात्वयमा ।

वामं पूषा वामं भगो वामं देवः करुडती ॥२४॥

शत्रु संहार गर्ने हे इन्द्रदेव ! अर्थात् देवताले तिम्रोलाई यति सुन्दर ऐश्वर्य प्रदान गरून् । दाँतविनाका पूषा र भग देवताले तिम्रोलाई त्यो सुन्दर ऐश्वर्य प्रदान गरून् ।

[सूक्त - ३१]

ऋषि - वानदेव गौतम । देवता - इन्द्र । छन्द - गायत्री ।

कया नश्चित्र आ भुवदती सदावृधः सखा । कया शनिष्ठया वृता ॥१॥

निरन्तर गतिशील हे इन्द्रदेव ! तिम्रो कुनकुन क्षुप्तिकारक पदार्थ अर्पण गर्दा र कस्ता पूजाविधिले प्रसन्न हुन्छौं ? तिम्रो कुन दिव्य शक्तिका सहायताले हाम्रो सहयोग गर्छौं ?

कस्त्वा सत्यो मदानां महिष्ठो मत्सदन्धसः । वृडहा चिदारुजे वसु ॥२॥

सत्यनिष्ठलाई आनन्द प्रदान गर्नेहरूमा ममै सर्वोपरि छ, किनकि हे इन्द्रदेव ! तिम्रो डराउँदा शत्रुको ऐश्वर्य नाश गर्न यसले प्रेरणा दिन्छ ।

अभी षु णः सखीनामविता जरितृणाम् । शतं भवास्युतिभिः ॥३॥

स्तुतिले प्रसन्न गर्ने आफ्ना मित्रका रक्षक हे इन्द्रदेव ! हरेक किसिमले हाम्रो रक्षा गर्नका लागि तिम्रो ठुलो कोटिको तयारीका साथ प्रस्तुत होऊ ।

अभी न आ ववृत्स्व चक्रं न वृत्तमर्वतः । निमुद्विर्ध्वर्षणीनाम् ॥४॥

हे इन्द्रदेव ! हामी याजक तिम्रो अनुसरण गर्दछौं । हामी याजकका प्रार्थनाले तिम्रो हर्षित भएर हामीकहाँ गेलो पाङ्गोभैँ आऊ ।

प्रवता हि कृतुनामा हा पदेव गच्छसि । अभक्षि सूर्ये सचा ॥५॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रो यज्ञमण्डपमा आफ्नो स्थान पत्ता लगाएर त्यहाँ बस्दछौं । हामी सूर्यदेवसँगै तिम्रो पनि उपासना गर्दछौं ।

सं यत् इन्द्र मन्यवः सं चक्राणि दधन्विरे । अध त्वे अध सूर्ये ॥६॥

हे इन्द्रदेव ! हामीले गरेको प्रार्थना चक्रजस्तो भएर तिम्रोतिर गति गर्दछ । त्यो प्रार्थना सबैभन्दा पहिले तिम्रो नजिकमा पुग्दछ र त्यसपछि मात्रै सूर्यदेवतिर जान्छ ।

उत स्मा हि त्वामाहुर्मिन्मधवान शचीपते । दातारमविदीधनुम् ॥७॥

शक्तिका स्वामी हे इन्द्रदेव ! स्तोताहरू तिम्रोलाई ऐश्वर्यवान्, धनप्रदायक र तेजस्वी भन्दछन् ।

उत स्मा सद्य इत्यरि शशमानाय सुन्वते । पुरु चिन्महसे वसु ॥८॥

हे इन्द्रदेव ! स्तुति गर्ने र सोम पेल्लेलाई तिम्रो चौडै नै मनगो ऐश्वर्य प्रदान गर्दछौं ।

महि ष्मा ते शत च न राधो वरन्त आमुः । न च्यौलानि करिष्यतः ॥९॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रो त्यसकडैँ खालको ऐश्वर्य हिंसा गर्ने शत्रुले प्राप्त गर्न सम्बन्धन र शत्रु विनाश गर्ने तिम्रो सामर्थ्य रोक्न पनि सक्दैनन् ।

अस्माँ अवन्तु ते शतमस्मान्सहस्रमूतयः । अस्मान्विश्वा अभिष्टयः ॥१०॥

हे इन्द्रदेव ! सयौं वा हजारौँ खालका रक्षण साधन र प्रेरणाले हाम्रो सुरक्षा गर ।

अस्माँ इहा वृणीष्व सखाय स्वस्तये । महो राये दिवित्तये ॥११॥

हे इन्द्रदेव ! हामीलाई आफ्ना मित्रताको छत्रछायाँमा राखेर हित गर र याजकलाई तेजस्वी वैभव प्रदान गर ।

अस्माँ अविद्धि विश्वेन्द्र राया परीणसा । अस्मान्विश्वाभिरुतिभिः ॥१२॥

हे इन्द्रदेव ! आफ्नो तेजस्वी धन र सम्पूर्ण रक्षण साधनले प्रत्येक दिन हाम्रो सुरक्षा गर ।

अस्मभ्यं तौ अपा वृधि व्रजौ अस्तेव गोमतः नवाभिरिन्द्रोतिभिः ॥१३॥
हे इन्द्रदेव । वीर मानसले घर मो ठोका उघारभै हाम्रा लागि गाइको गोठ खुला गर

अस्माकं धृष्णुया रथो द्युमाँ इन्द्रानपच्युतः गच्छुरक्षयुरीयते ॥१४॥
हे इन्द्रदेव । तिमी हाम्रा शत्रु परास्त गराउने अत्यधिक तंजस्वी विनाश नहुने र गाइले युक्त छौ
सक्षयुक्त रथमा सवत्र गम्न गर्दछौ त्यसै रथले याजकलाई सुरक्षा गर ।

अस्माकमुत्तमं कृधि श्रवो देवेषु सूर्यं वर्षिष्ठं ग्रामिवोपरि ॥१५॥
सबैलाई प्ररण प्रदान गर्ने हे सूर्यदेव अत्यन्त तंजस्वी द्युनोकलाई मर्श स्थापना गरेभै
देवताहरूका बीचमा हाम्रा यज्ञलाई तिमी महानत प्रदान गर

[सूक्त - २]

ऋषि वामदेव गोतम देवता इन्द्र इन्द्रश्च छन्द गायत्री
आ तू न इन्द्र वृत्रहन्तस्माकमर्धमा गहि महान्महीभिरुतिभिः ॥१॥
हे वृत्र हनन गर्ने इन्द्रदेव महान् संरक्षणका साधनसँगै तिम्रो हामीकहाँ आऊ

भूमिश्चिद्घासि तनुजिरा चित्र चित्रिणीष्वा । चित्रं कृणोष्युतये ॥२॥
हे इन्द्रदेव हामी पुरुषार्थ गर्नेलाई तिमी समृद्ध गराउँछौ हे अद्भुत शक्तिशाली इन्द्रदेव अद्भुत
कर्म गर्ने मानिसलाई सुरक्षा गर्न विलक्षण बल प्रदान गर्दछौ

दग्नेभिश्चिच्छशीयांस हंसि ब्राधन्तमोजसा । सखिभिर्ये त्वे सचा ॥३॥
हे इन्द्रदेव । तिमीसित रहने याजक मित्रका सहयोगले उच्छृङ्खल व्यवहार देखाउने दुर्मी शत्रुलाई
पनि तिमी विनाश गर्दछौ

वयमिन्द्र त्वे सचा वयं त्वाभि नोनुमः , अस्माँ अस्मा इदुदव ॥४॥
हे इन्द्रदेव । हामी तिमीसँगै रहन र तिमी प्रार्थना गर्न चाहन्छौ हामीलाई विशेष रूपले संरक्षण
प्रदान गर ।

स नश्चित्राभिरद्विवोऽनवद्याभिरुतिभिः अनाधृष्टाभिरा गहि ॥५॥
हे वज्रधारी इन्द्रदेव । भनेकौ किसिमका प्राशनार्थ र शत्रुबाट रक्षण गर्न नसकिने खालका रक्षण
साधनले सम्पन्न भएर हामीकहाँ आऊ

भूर्यामो षु त्वावतः सखाय इन्द्र गोमतः युजो वाजाय घृष्वये ॥६॥
हे इन्द्रदेव हामी पनि तिमीजस्तै गाइका धनी व्यक्तिमा मित्र बनेँ मन्त्र अत्रर्था धनक निम्ति
तिमीसँग हामी भेटघाट गर्दछौ

त्वं ह्येक ईशिष इन्द्र वाजस्य गोमतः । स नो यन्धि महीमिषत् ॥७॥
हे इन्द्रदेव गाइबाट उत्पन्न भएका अत्रर्था तिमी एकले उपसन गर्दछौ हामीलाई मन्त्रगे अत्र
प्रदान गर

न त्वा वरन्ते अन्यथा यद्वित्ससि स्तुतो मघम् , स्तोतुभ्य इन्द्र गिर्वणः ॥८॥
हे प्रार्थना गर्न योग्य इन्द्रदेव तिमी प्रशंसित हुँदा प्रशंस गर्नेहरूलाई ऐश्वर्य प्रदान गर्ने विचार
गर्दछौ । त्यस बेला कसैले केही गरी पनि तिमीलाई दोहन सक्दैन ।

अभि त्वा गोतमा गिरानूषत प्र दावमे । इन्द्र वाजाय घृष्वये ॥९॥
हे इन्द्रदेव गोतम ऋषि आफ्ना प्रार्थनले तिमीलाई समृद्ध गराउँछन् र यसले अत्र दान गर्नका
लागि प्रार्थना गर्दछन्

प्र ते चौचाम वीर्यां या मन्दसान आरुजः । पुरो दासीरभीत्य ॥१०॥
हे इन्द्रदेव सोमस पान गरकाले खुसो भएर तिम्रो दामक सहरमाथि आक्रमण गरेर लभालाइ
गरयो त्यसैले हामी तिमी यस शौर्यको वर्णन गर्दछौ

ता ते गुणन्ति वेधसो यानि चकर्थ पौंस्या , सुतेष्विन्द्र गिर्वणः ॥११॥
हे प्रशंसनीय इन्द्रदेव सोमस न गर गर्ने जन्तुहरू तिमी शौर्यका प्रशंसा गर्दछन्

अवीवृपन्त गोतमा इन्द्र त्वे स्तोमवाहसः ऐषु धा वीरवहशः ॥१२॥
हे इन्द्रदेव । प्रशंस गर्ने गौतम अधिले तिमी जीर्ण बलिया पार्दछन् तिम्रो सन्तानले सम्पन्न गर्ने
अत्र प्रदान गर

यच्चिद्धि शशतामसीन्द्र साधारणस्त्वम् । तं त्वा वयं हवामहे ॥१३॥
हे इन्द्रदेव यद्यपि सबै याजकका लागि तिमी सहजै उपलब्ध हुन्छौ, तापनि हामी स्तुति गर्नेहरू तिमीलाई विशेष रूपले बोलाउँछौं ।

अर्वाचीनो वसो भवास्मे सु मत्स्वान्धसः । सोमानामिन्द्र सोमपाः ॥१४॥
सबैलाई वासको व्यवस्था गरेर सोमपान गर्ने हे इन्द्रदेव ! हामी याजकका सामु तिमी आज र सोमरस पान गरेर खुसी होऊ ।

अस्माकं त्वा मतीनामा स्तोम इन्द्र वच्छतु । अर्वागा वतंया इरी ॥१५॥
हे इन्द्रदेव ! हामी तिम्रो स्तुति गर्दछौं । हाम्रा स्तुतिले तिमीलाई यहाँ ल्याउन् । तिमी आफ्नो अश्व हामीतिर प्रेरित गर ।

पुरोडाशं च नो घसो जोषयासे गिरश्च नः । वधूयुरिव योषणाम् ॥१६॥
हे इन्द्रदेव हामी पुरोडाशरूपी अन्न खाऊ । स्त्रीको रहर भएका पुरुषले आइमाईका कुरा राम्ररी सुनेभैं तिमी पनि हाम्रो प्रार्थना सुन ।

सहस्र व्यतीनां युक्तानामिन्द्रमीमहे । शतं सोमस्य खार्यः ॥१७॥
हामी स्तुति गर्ने मानिसहरू हुतगामी, कुशल प्रशिक्षित र शत्रु परास्त गर्ने हजारौं अश्व इन्द्रदेवसित मगदछौं । त्यसबाहेक सयौं सङ्ख्यामा खारी नामका भाँडा मगदछौं ।

सहस्रा ते शता वयं गवामा च्यावयामसि । अस्पत्रा राष एतु ते ॥१८॥
हे इन्द्रदेव । तिम्रा हजारौं गाई हामी पाउँछौं तिम्रो धन हाम्रा नजिकै होस् ।
दश ते कलशानां हिरण्यानामधीमहि । भूरिदा असि वृत्रहन् ॥१९॥
हे इन्द्रदेव हामी सुनले भरिएका दस वटा कलश प्राप्त गर्दछौं । हे वृत्रहन्ता इन्द्रदेव ! तिमी मनगो मात्रामा दान गर्दछौ ।

भूरिदा भूरि देहि नो मा दध्न भुयां भर । भूरि षेदिन्द्र दित्ससि ॥२०॥
हे प्रचुर दान गर्ने इन्द्रदेव ! हामीलाई मनगो ऐश्वर्य दान गर । हामीलाई थोरै होइन, धेरै मात्रामा धन प्रदान गर कितभने तिम्रै प्रचुर ऐश्वर्य प्रदान गर्ने रहर गर्दछौ ।

भूरिदा ह्यसि श्रुतः पुरुषा शूर वृत्रहन् । आ नो भजस्व राधसि ॥२१॥
हे वृत्रहन्ता शूरवीर इन्द्रदेव ! तिमी अत्यधिक ऐश्वर्य प्रदान गर्ने रूपमा प्रसिद्ध छौ तिमी आफ्नो ऐश्वर्यमा हामीलाई पनि सहभागी बनाऊ ।

प्र ते बभू विचक्षणं शंसामि गोषणो नपात् । माभ्यां गा अनु शिश्रथः ॥२२॥
मेधावी शत्रुनाशक र गाईका पालक हे इन्द्रदेव । तिम्रा खैरा रङ्गका अश्वको हामी प्रशंसा गर्दछौ । यी अश्वले तिमी हाम्रा गाई विनाश नगर ।

कनीनकेव विद्रधे नवे द्रुपदे अर्षके । बभू यामेषु शोभेते ॥२३॥
हे इन्द्रदेव । तिम्रा खैरा रङ्गका अश्व बलियो काठका पुलीजस्तै यज्ञमा शोभायमान छन् ।
अरं म उक्षयाम्येऽरमनुक्षयाम्ये । बभू यामेष्वसिधा ॥२४॥
हे इन्द्रदेव । हामी गरु नारिएका रथमा यात्रा गरौ वा पैदल नै त्यस बेला तिम्रा खैरा रङ्गका हिंसाविनाका अश्व हाम्रा लागि हितकारी होऊन् ।

[सूक्त ३३]

अग्नि - चामदेव गौतम । देवता ऋभुगण । छन्द त्रिष्टुप् ।
प्र ऋभुभ्यो दूतमिव वाचमिष्य उपस्तिरे श्वेतरौ धेनुमीडे ।
ये वातजुतास्तर्णिभिरैवैः परि द्यां सद्यो अपसो बभूवुः ॥१॥
वायुजस्तो वेग भएका र उपकारी काम गर्ने ऋभुहरू आफ्ना चतुर अश्वले शीघ्र नै चुलोकमा व्याप्त हुन्छन् ऋभुका लागि हामी यजमान सन्देशवाहकजस्तो प्रार्थना प्रेरित गर्दछौं । सोमरस उत्कृष्ट बनाउनका लागि हामी उनीहरूसित दुधालु गाई माग्दछौं ।

यदारमक्रभूधवः पितृभ्यां परिविष्टी वेषणा दंसनाभिः ।
आदिदेवानामुप सख्यमायन्धीरासः पुष्टिमहवहन्मनायै ॥२॥
ऋभुहरूले आफ्ना मातापिताको सेवासुसार गरेर महानताको परिचय दिएपछि असल कमले

[सूक्त ३४]

ऋषि वामदेव गौतम । देवता ऋभुगण छन्द त्रिष्टुप ।

ऋभुर्विध्वा वाज इन्द्रो नो अच्छेयं यज्ञं रत्नधेयोप यात ।

इदा हि वो धिषणा देव्यद्वाग्माध्यात्पीति सं मदा अमता वः ॥१॥

हे ऋभु, विभु, वाज र इन्द्रदेव । हमीलाइ रत्न प्रदान गर्नका लागि हाम्रा यज्ञमण्डपमा आओ । आज दिउँसो तिमीहरू सबैलाई सन्तुष्ट गर्नका लागि स्नेहपूर्वक स्तुतिगान गर्दै सोमरस प्रस्तुत गरिएको छ । यो हर्षप्रदायक सोमरस तिमीहरूसँगै आबद्ध रहोस् ।

विदानासो जन्मनो वाजरत्ना उत ऋभुभिर्ऋभवो मादयध्वम् ।

सं वो मदा अमृतं सं पुरन्धिः सुवीरामसने रथिमेरयध्वम् ॥२॥

हे अमले सुशोभित ऋभु हो । तिमीहरू जाँचको जन्मका विषयमा जानेर सबै ऋभुमा आनन्द प्राप्त गर । हर्षप्रदायक सोमरस र असल बुद्धि तिमीहरूलाई सबै प्राप्त होस् । तिमीहरू असल सन्तानले सम्पन्न ऐश्वर्य हामीतिर प्रेरित गर ।

अयं वो यज्ञ ऋभवोऽकारि यमा मनुष्यत्वादिवो दधिध्वे ।

प्र वोऽच्छा जुनुषाणासो अस्थुरभूत विश्वे अप्रियोत वाजाः ॥३॥

हे ऋभु हो । यो यज्ञ तिमीहरू सबैका लागि गरिँदै छ । तिमीहरू तेजस्वी व्यक्तित्वले यो यज्ञ ग्रहण गर । हर्ष प्रदान गर्ने सोमरस तिमीहरूतिर प्रेरित हुन्छ । बलशाली ऋभु हो । तिमीहरू सबै असल छौ ।

अभूदु वो विधते रत्नधेयमिदा नरो दाशुषे मर्त्याय ।

पिबत वाजा ऋभवो ददे वो महि तृतीयं सवनं मदाय ॥४॥

हे असल नेताजस्ता ऋभु हो । तिमीहरूका रत्न आदि धन सबै सेवासुसार गर्ने र श्राद्धति प्रदान गर्ने यज्ञमन्त्रकै लागि होऊन् । हे बलवान् ऋभु हो । हामी तेस्रो सवनमा खुसी हुने गरी मनगो सोमरस प्रदान गर्दछौं, त्यसैले तिमीहरू त्यो सबै पान गर ।

आ वाजा यातोप न ऋभुक्षा महो नरो द्रविणसो गुणानाः ।

आ वः पीतयोऽभिपित्वे अह्नामिमा अस्तं नवस्व इव गमन् ॥५॥

हे बलशाली नेता ऋभु हो । अत्यधिक ऐश्वर्यवान्का रूपमा विख्यात छौ । हामीकहाँ आओ । भरखर व्याएको लैनो गाई घरतिर कुदैकै सोमरस तिमीहरूतिर आउँछ ।

आ नपातः शक्नो यातनोपेयं यज्ञं नमसा हृद्यमानाः ।

सजोषसः सुरयो यस्य च स्थ मध्वः पात रत्नथा इन्द्रवन्तः ॥६॥

हे बलशाली ऋभु हो । स्तुतिले बोलाउँदा तिमीहरू यस यज्ञमण्डपमा आओ । तिमीहरू इन्द्रदेवका मित्रका रूपमा रहेका मेधावी र सम्बन्धी हो । इन्द्रदेवसँगै रहेर रत्न प्रदान गर्दै भिडो सोमरस पान गर ।

सजोषा इन्द्र वरुणेन सोमं सजोषाः पाहि गिर्वणो मरुद्भिः ।

अग्नेपाधिर्ऋतुपाधिः सजोषा ग्नास्पती भी रत्नधाधिः सजोषाः ॥७॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी वरुणदेव र मरुतहरूसँग प्रेमपूर्वक सोमपान गर । सबैभन्दा पहिले ऋतुअनुसार सोमरस पान गर्ने देवता र असल धन धर्का उनका पत्नीहरूसँग तिमी सोमपान गर ।

सजोषस आदित्यैर्मायदयध्वं सजोषस ऋभवः पर्वतेधिः ।

सजोषसो दैव्येना सवित्रा सजोषसः सिन्धुभी रत्नधेधिः ॥८॥

हे ऋभु हो । तिमीहरू आदित्य र पर्वतसँग प्रेमपूर्वक खुसीयाली मनाओ । तिमीहरू देवताका हितैषि सवितादेव र रत्न प्रदान गर्ने सागरसँगै रमाओ ।

ये अश्विना ये पितरा य ऊतो धेनुं ततश्चुर्ऋभवो ये अश्वाः ।

ये असत्रा य ऋधरोदसी ये विभ्वो नरः स्वपत्यानि चक्रुः ॥९॥

आफ्ना रक्षण साधनले अश्विनीकुमारलाई सक्षम बनाउने आफ्ना मातापितालाई तरुण बनाउने, गाईलाई दुधालु बनाउने र अश्वलाई बलियो बनाउने ऋभुहरूले कवच निर्माण गरे । उनीहरूले नै द्वावापुष्को छुट्याए र तिनी बलशाली नायकले उनम कर्म सम्पन्न गरे, त्यसैले तिनीहरू नै सबैभन्दा पहिले सोमपान गर्नुन् ।

ये गोमन्तं वाजवन्तं सुवीरं रथिं धृत्य वसुमन्तं पुरुक्षुम् ।

ते अग्रेषा ऋभवो मन्दसाना अस्मे धत्त ये च रतिं गृणन्ति । १० ।

हे ऋभुहू हो , गाई, अश्व र वमल पराक्रमी सन्तानले सम्पन्न द्रव्य तथा प्रचुर अन्न भण्डको ऐश्वर्य धारण गदछौ । तिम्रा ऐश्वर्यको प्रशंसा गर्दैति ।

हुन्छ सबैभन्दा पहिले सोम पान गरेर हर्षित भएपछि हाम्रालाई ऐश्वर्य प्रदान गर ।

नापाभूत न वोऽतीतृषामनिः शस्ता ऋभवो यज्ञे अस्मिन् ।

समिन्द्रेण मदथ सं मरुद्भिः स राजभी रत्नधेयाय देवाः । ११ ।

हे ऋभुहू हो । निर्माहरू हामीदेखि ठाढा नजानी हामी पनि निर्माहरूलाई भोकातिखौ राख्दैनौ । हे ऋभु हो । देवत्व सम्पन्न र अतन्वित धार इन्द्रदेवसित यस यज्ञम बाएर रमाओ । हे देवताहरू हो । रत्न दानका लागि प्रकट हुन गरेका मरुतहरूसँग तिमीहरू युद्ध गर् ।

[सूक्त - ५२]

ऋषि वामदेव गौतम देवता ऋभूगण छन्द त्रिष्टुप्

इहोप यात शवसो नपातः सौधन्वना ऋभवो माप भूत

अस्मिन्नि वः सवने रत्नधेयं गमन्तिवन्द्रमनु वो मदासः । १ ।

सुधन्वाका अलशाली पुत्र हे ऋभुहरू हो । हामीकर्तृकाको हावावायु यज्ञमण्डपमा रत्न प्रदाना इन्द्रदेवलाई प्रदान गरिने आनन्ददायी सोमस तिमिहरूलाई पनि प्राप्त होस्,

आगन्तृभूणामिह रत्नधेयमभूत्सोमस्य सुषुतस्य पीतिः ।

सुकृत्या यत्स्वपस्यया चै एकं विचक्र चमसं चतुर्धा । २ ।

हे ऋभुहरू हो । निर्माहरूको रत्न अर्पित दान हाम्रो नजिकको यज्ञमण्डपमा पेलेर तयार गरको सोमस पान गरिराख । तिमीहरूले आफ्नो सिस् र चमसका डेक्क ले नै एउटा चमसलाई चार किसिमले निर्माण गरेका हो ।

व्यकृणोत चमसं चतुर्धा सखे वि शिक्षेत्यन्नवीत ।

अथैत वाजा अमृतस्य पन्थां गणं देवानामृभवः सुहस्ताः । ३ ।

हे ऋभुहरू हो । तिमीहरूले एउटा चमस चार किसिमका अर्थात् चक्र, त्रिशूल, कृपा गर भनेका थियो । अनि अग्निदेवले तिमीहरू अविनाशी भाणको अर्थात् चमसलाई तिमीहरूका हात कुशल भएकाले देवपक्षको अनुसरण गर्दै समस्ता प्राप्त गर भनेका हो ।

किमयः त्विच्छमस एष आस य काव्येन चतुरो विचक्र

अथा सुनुष्वं सवने मदाय पात ऋभवो मधुनः सेन्द्रस्य । ४ ।

हे ऋभुहरू हो । तिमीहरूका काशाला चार किसिमका अर्थात् चमस कुन वस्तुले भनेको थियो ? हे ऋत्विक्हरू हो । खुसी हुनका लागि निर्माहरूले यज्ञमण्डपमा पेलेर तयार गर । हे ऋभुहरू हो । तिमीहरू सबैले मिठो सोमस पान गर ।

शच्याकर्तृ पितरा युवाना शच्याकर्तृ चमसं देवपानम्

शच्या हरी धनुरावतष्टेन्द्रवाहावृभवो वाजरत्नाः । ५ ।

हे ऋभु हो । निर्माहरूका सिस् र जैंगरले मारुपितलाई युवा र चमसलाई देवताहरूले पान गर्ने योग्य बनाएँ । रमागोय ऐश्वर्य भएका हे ऋभुहरू हो । निर्माहरूले आफ्ना काशालद्वारा इन्द्रदेवलाई जहन गर्ने यक्ष बाणभन्दा चढो गतिमा कुद्ने बनायो ।

यो वः सुनोत्यभिपित्वे अह्ना तीव्र वाजासः सवने मदाय ।

तस्मै रथिपृथक् सर्ववीरमा दक्षत वृषणो मन्दसानाः । ६ ।

हे ऋभु हो । तिमीहरू सबै भन्ने सम्पन्न छ । दिनको सम्पत्ति हुने बलामा राजाहरू तिमीलाई आनन्द प्रदान गर्ने सोमस पेलेर तयार गर्दछन् । हे अलशाली ऋभु हो । तिमीहरू हर्षित भएपछि राजाहरूले भनेको किसिमले पराक्रमी, उत्तम सन्तानले सम्पन्न ऐश्वर्य प्रदान गर्दछौ ।

प्रातः सुतमपिबो हयंश्च माध्यन्दिनं सवने केवलं ते ।

समुभूयिः पिबेस्व रत्नधेभिः सखीयौ इन्द्र चकृषे सुकृत्या अ ।

हे अश्वले सुशोभित इन्द्रदेव । बिहानीपख पेलेर तयार गरेका सोमस पान गर । मध्याह्न कालको सोमस पनि निर्मा लागि हो । हे इन्द्रदेव । उत्तम काय गर्दै अर्थात् निर्माको जुन रत्नप्रदान ऋभुहरूसित मित्रता स्थापित गरेका छौ, उनैसित सोमस पान गर ।

ये देवासो अभवता सुकृत्वा स्येना इवेदधि दिवि निषेद ।

ते रत्नं धातु शवसो नपातः सौधन्यता अभवतामृतासः ॥८॥

हे ऋभु हो ! तिमीहरू सत्कर्म गर्नाका कारणले देवता बनेका छौ । अमरत्व प्रदान गर्ने हे सुधन्यताका पुत्र हो । वाजपक्षीजस्तै भएर धुलाकम प्रतिष्ठित हो श्रो र सबै किसिमले धनऐश्वर्य प्रदान गर ,

यत्तुतीयं सवनं रत्नधेयमकृण्वन् स्वपस्या सुहस्ताः ।

तदुभयः परिषिक्तं व एतत्सं गदेधिरिन्द्रियेभिः पिबध्वम् ॥९॥

हे असल हात भएका ऋभु हो ! तिम्रो सवनलाई आफ्ना सत्कर्मद्वारा ऐश्वर्य प्रदान गर्ने बनायौ । हे ऋभु हो ! खुसी तनमनले पेलेर तयार गरेको सोमरस ग्रहण गर ।

[सूक्त - ३६]

ऋषि वामदेव गौतम । देवता ऋभूगण । छन्द जगती त्रिष्टुप् ।

अनश्नो जातो अनभीशुरुव्यथोऽ रथस्त्रिचक्रः परि वर्तते रजः ।

महत्तद्वो देव्यस्य प्रवाचनं छामूभयः पृथिवीं यच्च पुष्यथ ॥१॥

हे ऋभु हो ! तिमीहरूको कार्य प्रशंसनीय छ । तिमीहरूले अग्निमीकुमारलाई प्रदान गरेको तीन पादप्रे रथको अश्न लगामविना नै आकाशमा चारैतिर विचरण गर्दछ । त्यस रथबाट छायापृथिवीको पोषण गर्दछ । त्यस महान् कार्यले तिमीहरू दिव्यता सम्पन्न भएका छौ

रथं ये चक्रुः सुवृतं सुचेतसोऽविह्वरन्तं मनसस्परि ध्यया ।

तां ऊ न्वीस्य सवनस्य पीतय आ वो वाजा ऋभवो वेदयामसि ॥२॥

असल विचार भएका ऋभु हो ! तिमीहरूले मनका सङ्कल्पद्वारा गम्भीर ध्यान र छलकपटविनाको रथ निर्माण गरेका थियौ , हे वाज र ऋभुहरू हे ! हामी सोमरस पान गर्नका लागि तिमीहरूलाई आमन्त्रित गर्दछौ ।

तद्वो वाजा ऋभवः सुप्रवाचनं देवेषु विभ्वो अभवन्महिस्त्वनम् ।

जिब्री यत्तन्ता पितरा सनाजुय पुनर्युवाना चरथाय तक्षथ ॥३॥

हे वाज ऋभु र विभु हो ! तिमीहरूले आफ्ना अत्यधिक वृद्ध र जीर्ण मातापितालाई हिँडडुल गर्न सक्ने युव वनायौ । तिमीहरूको त्यो महान् कार्य देवताका बीचमा अत्यन्त प्रशंसनीय भयो

एकं वि चक्र चमसं चतुर्वयं निश्चर्मणो गामरिणीत धीतिभिः । अथा देवेष्वमृतत्वमानश

श्रुष्ट्यं वाजा ऋभवस्तद्व उव्यथम् ॥४॥

हे ऋभुहरू हो ! तिमीहरूले एउटा चमसलाई चर भएमा विभाजित गरेका थियौ र आफ्ना कार्यले हाडछाल मात्रै भएका गाईलाई बलियो बनाएका थियौ । त्यसै कारणले तिमीहरूले देवताहरूका बीचमा अमरता प्राप्त गर्नु । हे वाज तथा ऋभु हे ! तिमीहरूका ती कार्य यति प्रशंसनीय छन्

ऋभुतो रयिः प्रथमश्रवस्तमो वाजश्रुतासो यमजीजनन्नरः ।

विभ्वतश्चे विदधेषु प्रवाच्यो यं देवासोऽवथा स विचर्यणिः ॥५॥

वाज र प्रसिद्ध नेताजस्ता ऋभुले उत्पन्न गरेको प्रचुर अन्नरूपी ऐश्वर्य उनीहरूबाटै हामीलाई प्राप्त होस् । ऋभुले बनाएको रथ विशेष रूपले युद्धमा प्रशस्त गर्न योग्य छ । हे देवल हो ! तिमीहरू जसलाई संरक्षण प्रदान गर्दछौ , त्यो प्रख्यात हुन्छ

स वाज्यर्वा स ऋषिर्वचस्यथा स शूरो अस्ता पुतनासु दुष्टः

स रायस्पोषं स सुवीर्यं दधे यं वाजो विभ्वौ ऋभवो यमाविभुः ॥६॥

वाज, विभु र ऋभुले संरक्षण प्रदान गरेको मानिस बलशाली भएर युद्धमा कुशल हुन्छ । नन्त्रद्रष्टा ऋषिभै राराज्य हुन्छ र वायुध हुलाउत सक्ने सङ्ग्राममा अपराजय हुन्छ । त्यो मानिस ऐश्वर्य, पुष्टि र असल प्रशस्त कारण गर्ने हुन्छ

श्रेष्ठ वः पेशो अधि धायि दर्शत स्तोमो वाजा ऋभवस्तं जुजुष्यत ।

धीरासो हि भू कवयो विपश्चितस्तान् व एना ब्रह्मणा वेदयामसि ॥७॥

हे वाज र ऋभु हे ! तिमीहरू असल व्यवहार र राम्रो कामी छौ । हामीले तिमीहरूका लागि स्तोत्र रचना गरेका छौ , रहस्य गर तिमीहरू धैर्यवान् , दूरदर्शी र मेधावी छौ । हामी आफ्ना स्तोत्रले तिमीहरूलाई जोलाउँछौ ।

यूयमस्मभ्यं धिषणाभ्यस्परि विद्वांसो विश्वा नर्याणि भोजना ।

द्युमन्तं वाजं वृषशुष्ममुत्तममा नो रयिमुभयस्तक्षता वयः ॥८॥

हे ऋभु हो । तिमीहरू ज्ञानले सम्पन्न भएर हाम्रो आशाभन्दा पनि बढी मानिसको हितकारी सम्पत्ति हामीलाई प्रदान गर । हाम्रा लागि दीप्तिमान् ऐश्वर्ययुक्त अधिकार, असल अन्नधन र बल प्रदान गर ।

इह प्रजामिह रयि रराणा इह श्रयो वीरवत्क्षता नः ।

येन वयं चितयेमात्यन्यान्तं वाजं चित्रमुभयो ददा नः ॥९॥

हे ऋभु हो । तिमीहरू हाम्रा यस यज्ञमा खुसी भएर सन्तान, ऐश्वर्य र पराक्रम दिने अन्न प्रदान गर । हामीलाई शत्रुहरूभन्दा अगाडि बढाउन सक्ने असल अन्न प्रदान गर ।

[सूक्त - ३७]

ऋषि वामदेव गौतम । देवता - ऋभुगण छन्द रिष्टुप् अनुष्टुप्

उप नो वाजा अध्वरमुभुक्षा देवा यात पथिभिर्देवयानैः ।

यथा यज्ञं मनुषो विश्वाः सु दधिध्वे रण्वाः सुदिनेष्वह्नाम् ॥१॥

हे सुन्दर ऋभु हो । दिन श्रेष्ठता बनाउन यात्रकले यज्ञ धारण गरेभैं देवताका मार्गबाट तिमीहरू हाम्रा यज्ञमा आओ ।

ते वो हृदे मनसे सन्तु यज्ञा जुष्टसो अद्य घृतनिर्गिजो गुः ।

प्र वः सुतासो हरयन्त पूर्णाः ऋत्वे दक्षय हर्षयन्त पीताः ॥२॥

आज तिम्रा मन र हृदयलाई यम यज्ञले हर्ष प्रदान गन सकोस् छिउ मिस्राएको मनगो सोम तिमीतिर आओस् उत्साहले भरिएको र पेलेर तयार गरेका सोमरस तिमीहरूलाई खोज्दै र सोमरस पिएर सत्कर्म गर्ने स्फुर्ति प्राप्त गर ।

त्र्युदायं देवहितं यथा वः स्तोमो वाजा ऋभुक्षणो ददे वः ।

जुद्धे मनुष्यदुपरामु विश्व युष्मे सचा बृहद्विवेषु सोमम् ॥३॥

हे वाज र ऋभु हो । तिमीहरूलाई स्तुति समर्पित गरेभैं हामी तिम्रो सन्तानमा पेलेर तयार गरेका देवतालाई हित गर्ने सोमरस अर्पित गर्दछौं । असल मानिसका बीचमा तेजस्वी जीवन निर्वाह गर्न लागि हामी सोमरस प्रदान गर्दछौं ।

पीवोअक्षाः शुचद्रथा हि भूतायः शिप्रा वाजिनः सुनिष्काः ।

इन्द्रस्य सुनो शवसो नपातोऽनु वश्चेत्यग्रियं मदाय ॥४॥

हे ऋभु हो । तिमीहरू बलिष्ठ अश्व, तेजयुक्त रथ फलाम कवच भएका र शत्रुबान तथा शर धनले युक्त छौं । इन्द्रदेवका पुत्र र बलले उत्पन्न भएका हे ऋभु हो । यो उनै सोम तिमीहरूलाई नै प्रदान गरिएको हो ।

ऋभुमुभुक्षणो रयिं वाजे वाजिन्तम् युजम् ।

इन्द्रस्वन्तं हवामहे सदासातममधिनम् ॥५॥

हे ऋभु हो । हामी अत्यधिक सवर्द्धनशील ऐश्वर्य बाह्य गर्दछौं । यो अत्यधिक बलशाली संरक्षक हुनाले आह्वान गर्दछौं र सधैं उदार इन्द्रदेवका त्रिदशमूल यश्र भएका तिमीहरू गणलाई आह्वान गर्दछौं ।

सेदृभवो यमवथ यूयमिन्द्रश्च मर्त्यम् ।

स धीभिरस्तु सानिता मैधसाता सो अर्वता ॥६॥

हे ऋभु हो । तिमी र इन्द्रदेव जुन व्यक्तिलाई संरक्षण प्रदान गर्दछौं त्यो व्यक्ति महान् हुन्छ । त्यो व्यक्ति आफ्ना कमले धनको भागीदार र यत्नमा यशस्वी सम्पन्न हुन्छ ।

वि नो वाजा ऋभुक्षणः पथश्चितन यष्टवे

अस्मभ्यं सुरयः स्तुता विश्वा आशास्तरिषणि ॥७॥

हे वाज तथा ऋभु हो । तिमीहरू हाम्रा लागि यसले काम गर्ने मार्ग फराकिलो बनाओ । हे ज्ञानी तिमीहरू प्रशस्त भएर सम्पूर्ण दिशामा मङ्गलतापूर्वक अघि बढ्नका लागि हामीलाई ब देखाओ ।

तं नो वाजा ऋभुक्षण इन्द्र नासत्या रयिम् ।
समश्च वर्षणिभ्य आ पुरु शस्त मवत्तये ॥८॥
हे वाज हो ! हे ऋभु हो ! हे अश्विनीकुमार हो ! हे इन्द्रदेव ! तिमीहरू सबैले हमीजस्ता स्तोतालाई मनगो ऐश्वर्य र अश्वको शक्ति प्राप्त गर्नका लागि आशीर्वाद देओ ।

[सूक्त ३८]

ऋषि - वामदेव गौतम देवता दधिक्षा धावापृथिवी छन्द त्रिष्टुप् ।

उतो हि वां वात्रा सन्ति पूर्वा या पुरुभ्यस्त्रसदस्युर्नितोऽशे ।

क्षेत्रासां ददधुर्त्वरसां घनं दस्युभ्यो अभिभूतिमुग्रम् ॥९॥

हे धावापृथिवी ! हान गर्नमा प्रसिद्ध त्रसदस्युले याजकलाई प्रदान गरेको सम्पत्ति तिमीहरूकै वैभव हो । तिमीहरूले उनलाई जमिन जोतका लागि अश्व र जमिन ठुक्क बनाउनका लागि पुत्र प्रदान गरेका थियौ । तिमीहरूले नै शत्रु जितका लागि धारिला हतियार प्रदान गरेका थियौ ,

उत वाजिनं पुरुनिषिध्वानं दधिक्षामु ददधुर्विंशकृष्टिम् ।

ऋजिष्यं श्येनं पुषितप्युमाशु चर्कुत्यमर्यो नृपतिं न शूरम् ॥१०॥

शक्तिशाली, अनेकौं शत्रुका संहारक, समस्त मानिसका हितकारक, श्येनपक्षीजस्तै सोभो बाटाका यात्री, ओजस्वी रूप भएका महान् व्यक्तिबाट प्रशंसा पाउने, राजाजस्तै शूरवीर, द्रुत गतिले भ्रात्रा गर्ने दधिक्षादेवलाई धावापृथिवीले धारण गर्दछन् ।

यं सीमनु प्रवतेव द्रवन्तं विश्वः पूरुर्मदति हर्षमाणः ।

पद्भिर्गृध्यन्तं मेधयु न शूरं रथतुरं वातमिव भ्रजन्तम् ॥११॥

बलिया हुनाले समस्त मानिसहरू दधिक्षादेवको प्रार्थना गर्दछन् । ओरालोतिर बग्ने जलजस्तै गमनशील, युद्धको कामना गर्ने, शूरवीरजस्तै आफ्नै खुट्टाले संसारका सबै दिशामा पुग्न खोज्ने र वायुजस्तै चाँडो हिँड्ने उनै हुन् ।

यः स्मरन्धानो गध्या समत्सु सनुतरश्चरति गोषु गच्छन् ।

आविर्ब्रज्यीको विदथा निचिक्वत्तिरो अरतिं पर्याय आयोः ॥१२॥

सङ्ग्राममा एकत्र भएका पदार्थलाई रोकने, महान् ऐश्वर्यले सम्पन्न, समस्त दिशाको भ्रमण गर्दै सबै ठाउँमा व्याप्त र आफ्नो हतियार देखाएर सङ्ग्राममा प्रसिद्ध हुने गरेका दधिक्षादेवले हाम्रा शत्रु हामीबाट टाढा गराऊन् ।

उत स्मैनं वस्त्रमथिं न तावुमनु क्रोशन्ति क्षितयो भरेषु ।

नीचायमानं जयुरि न श्येनं श्रवश्चाच्छा पशुमच्च यूथम् ॥१३॥

लुगागहना चोर्ने चोर देख्दा चिच्याएभैं युद्धमा दधिक्षादेवलाई देखेर शत्रु चिच्याउन थाल्छन् भ्रमिन् लागेको बाज देखेर चरो भागेभैं अन्न पशुका बधानतिर सोभैं जान लागेका दधिक्षादेवलाई देखेर समस्त शत्रु भाग्दछन् ।

उत स्मासु प्रथमः सरिष्वजि वेवेति श्रेणिभी स्थानाम् ।

स्रजं कृष्वानो जन्वो न शुभ्वा रेणु रेरिहत्किरणं ददक्षान् ॥१४॥

दधिक्षादेव शत्रुसेनाका बीचमा जाने विचारले रथका लहरले सम्पन्न छन् महत्वाकाङ्क्षील मालाले शरीर सजाएभैं माला पहिरिएर सुन्दर देखिएका दधिक्षादेव दाँतले लगाम तान्दै धुलाले धुर्ने र फुप्ने भएका हुन्छन् ।

उत स्य वाजी सहुरिर्वातावा शुश्रूषमाणस्तन्वा समर्थे ।

तुरं यदीषु नुरयन्निज्योऽधि भ्रुवोः किरते रेणुमुञ्जन् ॥१५॥

बलशाली, सङ्ग्राममा शत्रु संहार गर्ने, अनुशासन पालन गर्ने, आफ्नै शरीर चाटेर सुसार गर्ने द्रुतगतिले गमन गरेका सेनामाथि आक्रमण गर्ने र छोटे बाटो हिँड्ने दधिक्षादेव खुट्टाले धुला उच्चउँदै आफ्ना आँखीभौं माथि चढाउँछन् ।

उत स्मास्य तन्यतोऽरिव श्रोत्रं घायतो अभिभुजो भयन्ते

यदा सहस्रमपि भीमयोधीहुर्वहुः स्या पवति भीम ऋज्जन् ॥१६॥

तेजस्वी, ध्वनि उत्पन्न गर्ने वज्रभैं शत्रुसेनामाथि आक्रमण गर्ने दधिक्षादेवसित युद्धको रहस्य मानिस पनि डरले धर्कमान हुन्छ । उनी चारैतिर हजारौं शत्रुसित युद्ध गर्दाखेरि उत्तेजित भएर भयङ्कर देखिन्छन् र अजेय पनि छन् ।

उत स्मास्य पनयन्ति जना जूतिं कृष्टिप्रो अभिभूतिमाशोः ।

उतैनमाहुः समिधे विनयन्तः परा दधिका असरत्सहस्रैः ॥९॥

मानिसका रहलाई पुरा गराउने र तब नया भएका दधिकादेवको शीघ्र एवं गन्तिलाई मानिसले प्राथना गर्दछन् लडाईमा जाने याद्वि विनका विषयमा दधिकादेवले हजारौं शत्रु पराजित गरेर अगाडि बढ्दछन् भन्ने कुरो गर्दछन्

आ दधिकाः सवसा पञ्च कृष्टीः सूर्यैव ज्योतिषापस्ततान्

सहस्रसाः शतसा वाज्यर्वा पृणक्तु मध्वा समिमा वचसि ॥१०॥

आदि-रामका तेजस आकाश व्यक्त गरेका दधिकादेवले आफ्ना तन्त्रले दधै वणका मानिसलाई व्याप्त गरेका छन् समी वा हनारो किसिमको पशुको प्रदान गर्न अन्तराला दधिकादेवले हाम्रो स्तुति मधुरताले संयुक्त गरेका

[सूक्त १०]

अपि तमदेव तम देवता दधिका इन्द्र त्रिष्टुप् वनृष्टुप्

आशु दधिकां तमु नु पृथ्वाम दिवस्मृधिव्या उत चर्किराम ।

उच्छन्तीमांमुषसः सुदयन्त्वति विश्वानि दुरितानि पथन् ॥१॥

दधिकादेवलाई हाम्रो प्राथना गर्दछौं । शत्रुपृथिवीलाई प्राथना गर्दै तम तत्कारण गर्ने उद्दाले हाम्रोलाई उत्साहित गरून् र समस्त आपदाबाट पर नयाऊन्

महश्चर्म्यवतः क्रतुप्रा दधिकाव्योः पुरुवारस्य वृष्णः ।

य पुरुष्यो दीदिवास नाग्निं ददधुमित्रावरुणा ततुरिम ॥ २ ॥

हाम्रो यत्न सम्पन्न गर्दैहौं, तनकाल नया तम योग्य महान् र खुन्नेको करे तथा गर्ने दधिकादेवलाई हाम्रो प्राथना गर्दछौं हे मित्रवरुणा तिमोहर्ता दुव तेजस्वी अग्निभई स्थित र याद्विबाट जोगाउने दधिकादेवलाई मानकका हेतुका र मि धारण गर्दै

यो अश्वस्य दधिकाव्यो अकारीत्समिद्धे अगना उषसो व्युष्टौ ।

अनागस तमदितिः कृणोतु स मित्रेण वरुणेना सजोषाः ॥३॥

उया प्रकट भएर अग्नि प्रदान नगर्ने यशस्वी रूपमा हेका दधिकादेवको प्राथना गर्ने मानिसलाई मिय नया र अतिरिक्त दधिकादेवलाई याद्विबाट नया गराउँछन्

दधिकाव्यो इष उजो महो यदमन्महि मरुतां नाम भद्रम् ।

स्वस्तये वरुण मित्रमग्निं हवामह इन्द्रं वज्रबाहुम् ॥४॥

यज्ञप्रदाना बलप्रदान समस्त यशस्वी रित गर्ने दधिकादेवको तनका तममा हाम्रो प्राथना गर्दछौं मित्र वरुणा अग्नि र हवामा वज्र मिते इन्द्रदेवलाई बलदाउँछौं

इन्द्रमिवेदुभये वि ह्वयन्त उदीराणा यज्ञमुपप्रयन्तः

दधिकाव्यो सुदनं मर्त्याय ददधुमित्रावरुणा नो अश्वम् ॥५॥

तुहु गर्नका लागि परक्रम गर्ने र यत्न गर्नका लागि अगन्त गर्ने ती नृत मानिसले दधिकादेवलाई इन्द्रदेवजस्तै थोलाउँछन् हे मित्रवरुणा तिमोहर्ता मन्त्रिमल्ल प्रेरित गर्ने दानगानी अश्वजस्ता दधिकादेवलाई हाम्रो निम्ति धारण गर्दै

दधिकाव्यो अकारिष जिष्णोरश्वस्य वाजिनः ।

सुरभि नोमुखा कर्तव्येण आयूषि तारिषत् ॥६॥

हाम्रो विजयले सम्पन्न नयाका न योगदान दधिकादेवको प्राथना गर्दछौं अग्नि र तम आशु वृद्धि गरून् इन्द्रको सुन्त तथा सबल गराऊन् र हाम्रो आयु वृद्धि गरून्

[सूक्त १०]

अपि तमदेव तम देवता दधिका इन्द्र त्रिष्टुप् वनृष्टुप्

दधिकाव्यो इदु नु चर्किराम विश्वा इन्नामुषसः सुदयन्तु ।

अपामनेरुषसः सूर्यस्य बृहस्पतेराजिरसस्य जिष्णोः ॥१॥

हाम्रो दधिकादेवलाई आरम्भर प्राथना गर्दछौं तनस्त उत्रले हाम्रोलाई प्रगा, प्रदान गरून् र तम अग्नि मय तथा बृहस्पति र इन्द्रको जिष्णुको प्राथना गर्दछौं

सत्वा भरिषो गविषो दुवन्मसच्छ्वस्यदिष षषस्तुरण्यसत् ।

सत्यो द्रवो द्रवरः पतङ्गरो दधिक्रावेषपुञ्जं स्वर्जनत् ॥१॥

शक्तिशाली, भरणपोषण गर्ने, गाईलाई प्रेरित गर्ने, भक्तका बीचमा निवास गर्ने र द्रुतगतिले गमन गर्ने दधिक्रादेवले उषा कालमा अन्नको कामना गर्नुन् । सत्यको मार्गमा चल्ने, वेगसम्पन्न, मर्कालाई पनि वेग प्रदान गर्ने र उग्रदै हिँड्ने दधिक्रादेवले हाम्रा लागि अन्न, बल र हर्ष उत्पन्न गर्नुन् ।

उष स्प्रास्य द्रवतस्तुरण्यतः पर्णं न वेरुन् वाति प्रगर्धिनः ।

श्येनस्यैव भ्रजतो अङ्गुलं परि दधिक्राव्यः सद्योऽपि तरिजतः ॥३॥

पँजेटाले चराको अनुसरण गरेपछि वेगपूर्वक कुट्ने र प्रतिस्पर्धा गर्ने दधिक्रादेवको अनुसरण मानिसले गर्दछन् । बाज्र पक्षीको उडानजस्तो गरी हिँड्ने र सुरक्षा प्रदान गर्ने दधिक्रादेवका शरीरलाई स्वैले एकै ठाउँमा भेला भएर अन्न आदि प्राप्त गर्न पेट्दछन् ।

उत स्य बाजी क्षिपणिं तुरण्यति ग्रीवायां बद्धौ अपिकक्ष आसनि ।

क्रतुं दधिक्रा अनु संतवीत्वत्पथामङ्गुलंस्मृत्वापनीफणत् ॥४॥

दधिक्रादेव बलशाली अर्धभै गला र मुखमा बाँधिएका भए पनि शत्रुलाई तोक्न गतिले भ्रम्टन्छन् । अत्यधिक शक्तिशाली भएर यज्ञको अनुगमन गर्दै कुटिल मार्ग पार गर्छन् ।

हंसः शुचिषट्सुस्तुरिखसद्भोता वेदिषदतिथिर्दुरेणसत् ।

नृषद्वरसदृतसद्व्योमसदब्जा गौजा ऋतजा अद्रिजा ऋतम् ॥५॥

तेजोमय आकाशमा हंस एवं अन्तरिक्षमा वसु रहेका हुन्छन् । होताहरू वेदीमा अतिथिभै पूज्य भएर घरेमा बस्दछन् । ऋतको वास मानिस, रोजिएको ठाउँ, यज्ञस्थल एवं अन्तरिक्षमा हुन्छ । उनी जलमा रश्मिमा, सत्यमा र पर्वतमा उत्पन्न भएका हुन् ।

[सूक्त ४१]

ऋषि - वामदेव गौतम । देवता - इन्द्रावरुण । छन्द - त्रिष्टुप् ।

इन्द्रा को वां वरुणा सुमन्माष स्तोमो हविष्मिजमृतो न ह्येता

यो वां हृदि क्रतुर्भौ अस्मदुक्तः पस्पर्शदिन्द्रावरुणा नमस्वात् ॥१॥

हे इन्द्र र वरुणदेवहरू हो । हामीले विवेकपूर्वक र विनम्रतापूर्वक उच्चारण गरेका तिप्रो हृदय स्पर्श गर्ने स्तोत्र कुन हुन् ? हे इन्द्र र वरुणदेवहरू हो । अविनाशी र आहुतिले सम्पन्न अग्निजस्तै प्रदीप्त त्यो स्तोत्र तिप्रो अन्तःस्नलमा प्रवेश गरेसु ।

इन्द्रा ह यो वरुणा चक्र आपी देवौ मरुः सख्याय प्रवस्वान् ।

स हन्ति वज्रा समिधेषु शत्रुनपोभिर्वा महद्भिः स प्र मृण्वे ॥२॥

आहुतिले सम्पन्न भएर इन्द्र र वरुण दुवै देवताको मित्रता प्राप्त गर्नका लागि आफ्ना बन्धु बनाउने व्यक्तिले आफ्नो पाप विनाश गराउँछन् । युद्धमा शत्रुको विनाश गराउँछन् र महान् सुरक्षा प्राप्त गरेका कारणले प्रसिद्ध पनि हुन्छन् ।

इन्द्रा ह रत्नं वरुणा धेष्ठेत्या नृभ्यः शशमानेध्वस्ता ।

यदी सख्याया सख्याय सोमैः सुतेभिः सुप्रथसा मादयैते ॥३॥

हे विख्यात इन्द्र र वरुणदेव हो । तिमीहरू दुवै देवता हामीजस्ता स्तोताका निमित्त ऐश्वर्य प्रदान गर्दछौ । तिमीहरू दुवै परस्परमा मित्र हौ र मित्रताका लागि पेलेर तयार गरेको सोमरस र उत्तम अन्नले खुसी हुन्छौ भनेदेखि हामीलाई ऐश्वर्य प्रदान गर ।

इन्द्रा युवं वरुणा दिष्टुमस्मिन्नोजिष्ठमुग्रा नि विधिष्टं वज्रम् ।

यो नो दुरेवो वृकतिर्दभीतिस्तस्मिन्मिमाथामभिभृत्योजः ॥४॥

हे पराक्रमी इन्द्र र वरुणदेव हो । हाम्रो कुभलो गर्ने, दान नदिने र हिंस्रक स्वभावका छन्, तिमीहरू दुवै आफ्नो विनाशकारी तेज तिमीहरूमा प्रकट गर । तिमीहरू दुवै त्यस शत्रुमाथि आफ्नो तेजस्वीभन्दा अत्यधिक ओजस्वी वज्रको प्रहार गर ।

इन्द्रा युवं वरुणा भूतमस्या धियः प्रेतारा वृषभेव घेनोः ।

सा नो दुहोयद्वसेव गत्वी सहस्रधारा पयसा मही गौः ॥५॥

हे इन्द्र तथा वरुणदेव हो । सबिले गाईसित प्रीति गाँसेभै तिमीहरू दुई हाम्रा प्रार्थनाका प्रेमी हौ असल गाईले घाँस खाएर हजारौँ धारा दुध द्हुन तयार भएपछि त्यस प्रार्थनाले हाम्रो अभिलाषा पूर्ण गरीम् ।

तोके हिते तनय उर्वरासु सूरौ दृशीके वृषणश्च पौंस्ये ।

इन्द्रा नो अत्र वरुणा स्यातामर्वाभिर्दस्मा परितक्म्यायाम् ॥६॥

हे इन्द्र र वरुणदेव हो । तिमीहरू आफ्ना रक्षणसाधनले सम्पन्न भएर शत्रुको विनाश गर्नका लागि रानि पनि तयार हुन्छौ । त्यसबाट हामी छारानाति र उब्जाउ भूमिले लाभान्वित हुन सकौं धेरै दिनसम्म सूर्यदेवको दर्शन गर्न सकौं र सन्तान उत्पन्न गर्ने सामर्थ्य प्राप्त गर्न सकौं

युवामिद्वयवसे पूर्व्याय परि प्रभृती गविषः स्वापी ।

वृणीमहे सखाय प्रियाय शूरा महिष्ठा पितरेव शम्भू ॥७॥

हे इन्द्र र वरुणदेव हो । गाईको कामना गर्ने हामी तिमीहरू दुईका पुरातन संरक्षणको अभिलाषा गर्दछौं । तिमीहरू दुवै बलशाली पराक्रमी र अत्यन्त बन्दनीय हुनाले हामी तिमीहरूका नजिक हर्षप्रदायक पिताजस्तै मित्रता र प्रेमको प्रार्थना गर्दछौं ।

ता वां धियोऽवसे वाजयन्तीराजि न जमुयुवयुः सूदान् ।

श्रिये न गाव उप सोममस्थुरिन्द्र गिरो वरुण मे मनीषाः ॥८॥

हे प्रसन्न फलप्रदाता इन्द्र र वरुणदेव । तिमीहरूका उपासक युद्धमा सुरक्षाका लागि तिमीहरूतिर आर्षभै रक्षा र धनको अभिलाषा गर्ने हाम्रो प्रार्थना तिमीहरूतिर जान्छ । तत्रको अभिवृद्धिका लागि गाई सोमरसका नजिक गएभै विवेकपूर्वक हामीले गरेको प्रार्थना तिमीहरू दुईका नजिकै पुग्दछ ।

इमा इन्द्र वरुण मे मनीषा अग्नन्नुप द्रविणमिच्छामाणाः ।

उपेमस्थुर्जोष्टार इव वस्वो रध्वीरिव श्रवसो भिक्षमाणाः ॥९॥

धन कम, उन खोज्ने मानिस धनीका नजिक गएभै हाम्रो प्रार्थना ऐश्वर्य लाभको कामनाले इन्द्र र वरुणदेवका नजिकै जान्छ । खाने कुरो मार्गले भिखारी दानीका नजिकै गएभै हाम्रो प्रार्थना इन्द्र र वरुणदेवका नजिकै जान्छन् ।

अश्वस्य तमना रथस्य पुष्टेर्नित्यस्य रायः पतयः स्याम ।

ता चक्राणा कतिभिर्नव्यसीभिरस्मत्त्रा रायो नियुतः सचन्ताम् ॥१०॥

हामी आफ्ना बलले अश्व रथ पोषक पदार्थ र यन्त्रिणाशी ऐश्वर्यको अधिपति हो-यौं । गमनशील दुवै देवताका नयाँ रक्षणसाधनले हामीलाई अश्व र धनले युक्त गराऊन् ।

आ नो बृहन्ता बृहतीभिरूती इन्द्र यात वरुण वाजसातौ ।

यद्विद्यवः पूतनासु प्रकीडन्तस्य वां स्याम सन्तितार आजे ॥११॥

हे महान् इन्द्र र वरुणदेव हो । लडाइँमा हाम्रो सुरक्षाका लागि आफ्ना रक्षणसाधनले सम्पन्न भएर हाम्रा नजिक शत्रो शत्रुसेनाका हतियार नाच्ने सङ्ग्राममा तिमीहरू दुवैको कृपाले हामीले विजय पाउन सकौं ।

[सूक्त ६२]

ऋषि त्रसदस्यु पौरुकुत्स । देवता त्रसदस्यु इन्द्रावरुण । छन्द त्रिष्टुप ।

मम द्विता राष्ट्रक्षत्रियस्य विश्वोयोर्विश्वे अमृता यथा नः ।

ऋतु सचन्ते वरुणस्य देवा राजामि कृष्टेरुपमस्य वद्रे ॥१॥

हामी क्षत्रिय जातिमा उत्पन्न भएका छौं । समस्त मानिसका हामी राजा हौं । हाम्रो राष्ट्र दुई किसिमको छ । सबै देवता हाम्रा भएभै मानिसहरू हाम्रो हुन् । हामी सौन्दर्यवान् र नजिकमा रहेका वरुण हौं । सबै देवता हाम्रा यज्ञको सेवा गर्दछन् । हामी मानिसका शासक पनि हौं ।

अहं राजा वरुणो मह्यं तान्यसुर्याणि प्रथमा धारयन्त ।

ऋतु सचन्ते वरुणस्य देवा राजामि कृष्टेरुपमस्य वद्रे ॥२॥

हामी अश्विपति वरुण हौं । सबै देवता हाम्रो महान् सामर्थ्य धारण गर्दछन् । हामी सौन्दर्यवान् र समीपस्थ वरुण हौं । सबै देवता हाम्रो यज्ञको सेवा गर्दछन् । हामी मानिसका शासक पनि हौं ।

अहमिन्द्रो वरुणस्ते महित्वोर्वा गभीर रजसी सुमेके ।

त्वष्टेव विश्वा भुवनानि विद्वान्समैरथ रोदसी धारयन् च ॥३॥

हामी इन्द्र र वरुण हौं । आफ्नो महानताका कारण विस्तृत, गम्भीर र श्रेष्ठ रूप भएका द्यावापृथिवी पनि हामी नै हौं । हामी मध्यावी हौं । हामी त्वष्टा देवताले भै सबै भवन प्रेरित गर्दछौं र द्यावा पृथिवीको धारण गर्दछौं ।

अहमपो अपिन्वपुक्षमाणो धारयं दिवं सदनं ऋतस्य

ऋतेन पुत्रो अदितेऽर्चतावेतं त्रिधातुं प्रथयद्भि भूम ॥४॥

हामीले नै सिन्धाई गर्ने अल वर्षा गरायौ र जलको स्थानका रूपमा रहेका स्वर्गलोकमा आदित्य स्थापना गरायौ । हामी अदितिका पुत्र जलका लागि ऋतवान् छौं । हामीले नै तान भुवनले युक्त सृष्टिलाई विस्तृत गराएका हौं ।

मां नरः स्वश्च वाजयन्तो मां वृताः समरणे इवन्ते ।

कृणोम्याहि मधवाहमिन्द्र इयमिं रेणुमभिभूत्येजाः ॥५॥

हामी असल अश्व हुने बोडालाई युद्ध गर्न बोलाउँछौं । हामी धनले सम्पन्न इन्द्रका रूपमा रहेर युद्ध गर्दछौं । हामी पराजित गराउने बलले सम्पन्न भएर धूलो उडाउँछौं ।

अहं तां विश्वा चकरं नकिमां दैव्यं सहो वरते अप्रतीतम् ।

यन्मा सोमासो ममदन्यदुक्थोभे भयेते रजसी अपारे ॥६॥

हामीले नै सबै लोक सिर्जना गरेका हौं । हामी कहाँ पनि नरोकिने खालका दवाँ जलले सम्पन्न छौं । कसैले पनि हामीलाई रोक्न सक्दैन । सोमरस र स्तोत्रले हामीलाई खुसी पार्दा सोमविहीन घावापृथिवी पनि ढाले थकमान हुन्छन् ।

विदुष्टे विश्वा भुवनानि तस्य तां प्र ब्रवीषि वरुणाय वेधः ।

त्वं वृत्राणि शृण्विषे जघन्वान्त्वं वृतां अरिणा इन्द्र सिन्धून् ॥७॥

हे वरुणदेव । तिम्रै कर्म सारा सगरले जानेका छ । हे स्तुति गर्ने हो । वरुणदेवको प्रार्थना गर । हे इन्द्रदेव । तिमीले शत्रु संहार गरेकाले तिमी विख्यात छौ । तिम्रोले थुनिएका नदाँ प्रवाहित गरेका हौं ।

अस्माकमत्र पितरस्त आसन्त्सप्त ऋषयो दौर्गहे बध्यमाने ।

त आयजन्त बसदस्युमस्या इन्द्र न वृत्रतुमर्धदेवम् ॥८॥

दुर्गहका पुत्र पुरुकुत्सलाई बंधेपछि राष्ट्रको पालन सतर्पिले गरे । उनीहरूले इन्द्र र वरुणका कृपाले पुरुकुत्सकी स्त्रीका लागि यज्ञ गरेर त्रसदस्युलाई प्राप्त गरे । त्रसदस्युले इन्द्रदेवभैँ शत्रु संहार गर्ने र देवताको आधा स्वरूप इन्द्रबाट पाए ।

पुरुकुत्सानी हि वामदाशद्व्येभिरिन्द्रावरुणा नमोभिः ।

अथा राजानं त्रसदस्युमस्या वृत्रहणं ददथुरर्धदेवम् ॥९॥

हे इन्द्रावरुण हो । ऋषिहरूबाट प्रेरणा दिइएपछि पुरुकुत्सकी स्त्रीले तिमीलाई आहूति र प्रार्थनाले खुसी गराइन् । न्यसपछि तिमीहरू दुवैले उनलाई शत्रुसंहारक अर्धदेव राजा त्रसदस्युलाई प्रदान गरेका थिए ।

राया वयं ससर्वांसो ममेव हव्येन देवा ववसेन गावः ।

तां धेनुमिन्द्रावरुणा युवं नो विश्वाहा धत्तमनपस्फुरन्तीम् ॥१०॥

सत्यका विस्तार गर्ने हे मित्र र वरुणदेव हो । तिमीहरू दुवैको सन्तुष्टिका लागि यो सोमरस प्रस्तुत छ । यज्ञशालामा आओ, हामी सबैलाई नियन्त्रणा गर्दछौं । हे सोम । उपयाम पात्रमा इन्द्र र वरुणदेवका लागि नै तिमी नियमअनुसार तयार गरिएका छौ, हामी उनीहरूकै निमित्त समर्पित गर्दछौं ।

[सूक्त ४३]

ऋषि साँहोत्र देवता अश्विनोक्तुमार । छन्द - त्रिष्टुप् ।

क उ श्रवत्कतमो यज्ञियानां वन्दारु देवः कतमो जुषाते ।

कस्येमा देवीममृतेषु प्रेष्ठा हृदि श्रेष्ठाम सुष्टुतिं सुहव्याम् ॥१॥

यजनीय देवताहरूमध्ये कुन देवताले हाम्रो स्तुति सुन्तान् ? कुन देवता वन्दना गर्ने योग्य स्तोत्र सेवन गर्दछन् ? देवताहरूमध्ये कुन देवतालाई हामी अत्यन्त प्रिय छौं र कुन प्रकाशमान हविले युक्त प्रार्थना गरौं ।

को मृळति कतम आगमिष्ठो देवानामु कतमः शम्भविष्ठः ।

रथं कमाहुर्ब्रवदधमाशु यं सूर्यस्य दुहितावृणीत ॥२॥

कुन देवताले हामी मानिसलाई खुसी बनाउँछन् र हाम्रो यज्ञमण्डपमा आउनका लागि सबैभन्दा बढी

हृत्तर देखाउँछन् । देवताहरूमध्ये कुन देवताको रथ द्रुतगामी भईकन वेगवान् अश्वले सम्पन्न छ । सूर्यको पुत्रीले कसलाई नमस्कार गरेकी थिइन् ।

मधु हि ध्मा गच्छथ ईवतो ह्युनिन्द्रो न शक्तिं परितक्म्यायाम् ।

दिव आजाता दिव्या सुपर्णा कथा शचीना भवथः शचिष्ठा ॥३॥

हे दिव्य र श्रेष्ठ पंखेष्ट्र भएका अश्विनीकुमार हो । तिमीहरू दुवै ध्रुलोकबाट आउँछौं भनेको बलमध्ये कुन बलका कारण तिमीहरू अत्यधिक बलशाली बनेका छौं । राती तिमीहरू इन्द्रदेवको जस्तै बल प्रकट गर्दछौं । यज्ञका समयमा गरिने कार्यमा तिमीहरू अति चौडो जाने गर्दछौं

का वां भुदुपमातिः कथा न आश्विना गमथो ह्यमाना ।

को वां महश्चिच्चजसो अभीक उरुष्यत माध्वी दस्त्रा न ऊती ॥४॥

हे मधुर स्वभाव भएका र शत्रु विनाश गर्ने अश्विनीकुमार हो । कस्ता खालको प्रार्थना तिमीहरूका लागि अनुकूल होला । कस्ता स्तुतिहरू बोलाउँदा हाम्रा नजिक आउँछौं । तिमीहरूको दूलो क्रोध कसले खप्फा । आ आफ्ना रक्षणसाधनले हाम्रो सुरक्षा गर

उरु वां रथः परि नक्षति ह्यामा यत्समुद्रादधि वर्तते वाम् ।

मध्वा माध्वी मधु वां प्रषायन्यत्सीं वां पृक्षो भुरजन्त पक्वाः ॥५॥

हे अश्विनीकुमार हो । तिमीहरू दुईको विशाल रथ ध्रुलोकमा चारैतिर गमन गर्दछ । समुद्रबाट पनि तिमीहरूतिर आउँछ । तिमीहरू दुवैका निम्ति परिपक्व जौसँगै सोमरस संयुक्त छ । हे मधुर जल उन्मत्त गर्ने र शत्रु विनाश गर्ने अश्विनीकुमार हो । याजकहरू तिमीहरूका लागि सोमरस दुधमा मिसाइरहेका छन्

सिन्धुर्ह वां रसया सिञ्चदधान्धृणा वयोऽरुषासः परि गमन् ।

तदू षु वामजिर चेति यानं येन पती भवथः सूर्यायाः ॥६॥

विशाल नदीले तिमीहरूका अश्वलाई जलले मेचन गरेका छन् । चरोभैँ भट्ट उड्ने प्रकाशवान् राता वर्णका घोडा चारैतिर घुम्दछन् । तिमीहरूको द्रुतगामी रथ सर्वैतिर प्रसिद्ध छ । त्यसैबाट तिमीहरू दुई सूर्यको नियम पालन गर्ने भएका छौं

इहेह यद्वां समना पपृक्षे सेयमस्मे सुमतिर्वांजरता ।

उरुष्यत जरितारं युवं ह श्रितः कामो नासत्या युवत्रिक् ॥७॥

हे शक्तिरूपी अन्न धारण गर्ने अश्विनीकुमार हो । एकै किसिमको विचार हुने तिमीहरू दुवैलाई हामी स्तुति समर्पित गर्दछौं । त्यो राम्रो स्तुति हामी याजकका लागि फलदायक होस् । हे अश्विनीकुमार हो । हाम्रो सुरक्षा गर । हाम्रो रथ तिमीहरू दुवै भएतिर छ

[सूक्त - ४४]

ऋषि सौहोत्र देवता अश्विनीकुमार । छन्द त्रिष्टुप् ।

तं वा रथं वयमद्या हुवेम पृथुज्रयमश्विना सङ्गतिं गोः ।

यः सूर्या वहति वन्धुगयुगिर्वाहसं पुरुतमं वसूयम् ॥१॥

हे अश्विनीकुमार हो । आज हामी तिमीहरूको प्रसिद्ध वेग भएको र गाई प्रदान गर्ने रथ निम्त्याउँछौं । काठका खम्बा भएका रथले सूर्यालाई धारण गर्दछ । त्यो स्तुति बोक्ने रथ विशाल र ऐश्वर्यवान् छ

युवं श्रियमश्विना देवता तां दिवो नपाता वनथः शचीभिः ।

युवोर्वपुरभि पृक्षः सचन्ते वहन्ति यत्ककुहासो रथे वाम् ॥२॥

हे ध्रुलोक थाम्ने अश्विनीकुमार देवता हो । तिमीहरू दुबैले त्यो श्रेष्ठता आफ्नै बलले प्राप्त गरेका हो । विशाल अश्व नारिएका रथले तिमीहरूलाई बोक्दा तिमीहरू दुवैको शरीर सोमरसले पुष्ट गर्दछ ।

को वामद्या करते रातहव्य ऊतये वा सुतपेयाय वार्कः ।

भृत्तस्य वा वनुषे पूष्याय नमो येमानो अश्विना ववर्तन् ॥३॥

कुन सोमरस प्रदाताले आज आफ्नो सुरक्षाका लागि अथवा पेलेर तयार गरेको सोमरस पिउनका लागि तिम्रो प्रार्थना गर्दछ । नमस्कार गर्ने कुन मानिस तिमीहरू दुवैलाई यज्ञका लागि प्रवृत्त गराउँछ ।

हिरण्ययेन पुरुषू रथेनेम यज्ञं नासत्योप यातम्
 पिबाथ इमधुनः सोमस्य दधथी रत्नं विधत्ते जनाय ॥४॥
 हे अश्विनीकुमार ! त्रिकारले आफ्नो सत्ता प्रकट गर्ने र मृत्युको पालन गर्ने अश्विनीकुमार हो । तिमीहरू दुवै
 दुर्नैलो रथबाट आओ, मिठो सोमरस पान गर र पुरषार्थीलाई मनोहर ऐश्वर्य प्रदान गर ।

आ नो यात दिवो अच्छर पृथिव्या हिरण्ययेन सुवता रथेन ।
 मा वामन्ये नि यमन्देवयस्तः सं यददे नाभिः पूर्व्या वाम् ॥५॥
 हे अश्विनीकुमारहरू हो । सुगौलो उत्तम रथमा घुलोक वा भूलोकबाट हामीतिर आओ ।
 भिमहरूलाई चाहने अन्य याजकले तिमीहरूलाई बीचै बाटामा रोक्न नसकन्, किनभने पुरानो
 जमानादेखि नै हामीले स्तुति प्रस्तुत गरेका छौं ।

नू नो रथि पुरुवीरं ब्रह्मन् दत्त्वा मिमाथामुभयेष्वस्मे ।
 नरो यद्वामश्विना स्तोममावन्त्सधस्तुतिमाजामीदहासो अगम् ॥६॥
 हे शत्रु संहार गर्ने आश्विनीकुमार हो । पुरुवीरहरूका स्तोताले तिमीहरूलाई स्तुति गरैरै प्राप्त गरेका
 हुन् र अजमीदहका स्तोताको प्रशंसा पनि उर्सैमा सामेल छ ।

इहेह यद्वर्त समना पपुषे सेयमस्मे सुमतिर्वाजरता ।
 उरुष्यतं जरितारं युवं इ श्रितः कामी नासत्या युवद्विक ॥७॥
 हे शक्तिरूपी अन्न धारण गर्ने अश्विनीकुमार हो । एकै विचार भएका तिमीहरू दुवैलाई हामी स्तुति
 समर्पित गर्दछौं । त्यो राम्रो स्तुति हामी याजकका लागि फलदायक होस् । हे अश्विनीकुमार हो !
 तिमीहरू दुईले हाम्रो सुरक्षा गर हाम्रो रहर तिमीहरूतिरै छ ।

[सूक्त ४५]

अथि वामदेव गौतम । देवता अश्विनीकुमार । छन्द जगती त्रिष्टुप ।
 एष स्य भानुरदियति पुन्यते रथः परिज्मा दिवो अस्य सानवि ।
 पूषासो अस्मिन्मिथुना अधि त्रयो दूतिस्तुरीयो मधुनो वि रण्यते ॥१॥
 प्रकाशका धनी सूर्यदेव उदाएका छन् । हे अश्विनीकुमारहरू हो । तिमीहरू दुवैको रथ चारैतिर घुम्दै
 छ । त्यो रथ प्रकाशपूज्जजस्तै सूर्यदेवजस्तै उच्च स्थानमा भेट हुन्छ । यस रथमा जोडा बनाएर तीन
 किसिमका अन्न राखिएका छन् र सोमरसलाई चौथो पात्रमा विशेष रूपले राखिएको देखिबैद छ ।

उद्वं पूषासो मधुमन्त ईरते रथा अश्वास उपसो व्युच्छिषु ।
 अपोर्णुक्ततम आ परीवृत स्वर्णं शूक्रं तन्वन्त आ रजः ॥२॥
 उषाहरू उदित हुनाले मधुर अन्न र अश्वले सम्पन्न तिमीहरूको रथ चारैतिर बाक्लिएर बसेको
 अन्धकार नाश गराउँदै सूर्यदेवजस्तै प्रदीप्त तेज चारैतिर फिँजउँदै मास्तिर मुख फर्काएर घुमिरहेका
 छन् ।

मध्वः पिबतं मधुपेभिरासभिरुत प्रियं मधुने युज्जाथां रथम् ।
 मा वर्तनि मधुना जित्वथस्पथो दूतिं वहेथे मधुमन्तमश्विना ॥३॥
 हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू मधुर रस पान गर्ने मुखले सोमरस पान गर र मधुर रस प्राप्त गर्नका
 लागि आफ्ना प्रिय रथमा अश्व जोत्ने याजकका घरमा आओ । तिमीहरू दुवै जाने गरेको मार्ग मधुर
 रसले परिपूर्ण गर र सोमरसले पूर्ण पात्र धारण गर

हसासो ये वां मधुमन्तो अग्निथो हिरण्यपर्णा उद्वुव उपबुधः ।
 उदयुतो मन्दिनो मन्दिनिस्पृशो मध्वो न पश्वः सवनानि गच्छथः ॥४॥
 दूतगामी, मधुरतायुक्त, विद्रोहबिनाका, सुनौला पँखेटा भएका, उषा कालमा जग्ने, टाढासम्म जान
 सक्ने, पसिनाका थोपा खसाउने र खुसी गराउने अश्वले तिमीहरूलाई बोकेका छन् । मधुरो महतिर
 भग्याम्पिर्ध्वं तिमीहरू हाम्रा यज्ञका सवनमा आओ ।

स्वध्वरासो मधुमन्तो अग्नय उक्षा जरन्ते प्रति वस्तोरश्विना ।
 पत्रिक्तहस्तस्तरपिर्विचक्षणः सोमं सुषाव मधुमन्तमग्निभिः ॥५॥
 कार्य पूरा गराउने मेधवी याजकले मन्त्रले अल भरेर हात पखाल्दै ढुङ्गाले कुटेर मिठो सोमरस
 पेल्दै तयार गर्दा प्रत्येक उषा कालमा मधुरतायुक्त, असल अहिंसित काम गर्ने, अग्निजस्तै तेजस्वी
 अश्विनीकुमारको याजकले प्रार्थना गर्दछन् ।

आकेनिपासो अहभिर्दिविध्वतः स्वर्णं शुक्रं तन्वन्त आ रजः ।

सूरश्चिदश्चान्ययुजान ईयते विश्वो अनु स्वधया चेतथस्पथः ॥६॥

नजिके भवतरण हुने करण दिउँसाँका इन्जालोले बन्धकार नष्ट गराउँदै सूर्यदेवको जस्तै प्रदीप्त तेज निजैजोछन् । अश्व नारेर मूर्यदेव गमन गर्दछन् । हँ विश्वनिर्गुमार हो । तिमीहरू आफ्ना धारक शान्तिल सयै मार्ग क्रमैमित देख्दाछौछौ ।

प्र वामवोचमश्विना धियन्धा रथः स्वश्वो अजरो यो अस्ति ।

येन सद्यः परि रजसि याथो हविष्मन्तं तरणि भोजमच्छ ॥७॥

हँ अश्वनिर्गुमार हो । हामी स्तोत्रले तिमीहरू दुवैको प्रार्थना गर्दछौं । तिमीहरू दुवै असल अश्व भएका कहिल्यै नश्वेतिनै रथबाट पलभगिने नाम लोकको परिक्रमा गर्छौं । त्यसैले तिमीहरू हविर्गुक्त शस्त्र गमन गर्ने र भोजन पदान गर्ने यज्ञमा आओ ।

[सूक्त ४२]

ऋषि वामदेव गौतम । देवता - इन्द्रवायु छन्द गायत्री

अग्रं पिबा मधुना सुतं वायो दिविष्टिषु । त्वं हि पूर्वपा अस्ति ॥१॥

हे वायुदेवता । यज्ञमा थासीन हुँदा लेला तयारा मिठो, सामरस स्वप्रथम पान गर । किनभने तिम्रो नै सबैभन्दा पहिले सामरस पान गर्दछौ ।

शतेना नो अभिष्टिभिर्नियुत्वा इन्द्रसारथिः । वायो सुतस्य तुम्यतम् ॥२॥

हे असल अश्व भएका वायुदेवता । इन्द्रदेव तिम्रा सारथी हुन् । तिमी कामना पूरा गराउने सयौं अश्वमा हामीकहाँ बाझ । तिमी र इन्द्रदेव पेलेर तयार गरेको मोसपान गर्ने यहाँ आओ ।

आ वां सहस्र हरय इन्द्रवायू अभि प्रयः । वहन्तु सोमपीतये ॥३॥

हे इन्द्र र वायुदेव । हजारौं सङ्ख्यामा द्रुत गतिका घोडामा, मोसपान गर्ने यहाँ आओ ।

रथं हिरण्यवन्धुरमिन्द्रवायू स्वध्वरम् । आ हि स्थाथो दिविस्पृशम् ॥४॥

हे इन्द्र र वायुदेव । सुन जडिगका यज्ञ तामरी सफल गराउने र अन्तरिक्ष स्पर्श गर्ने रथमा आएर प्रस ।

रथेन पृथुपाजसा दाक्षसमुप गच्छतम् । इन्द्रवायू इहा गतम् ॥५॥

हे इन्द्र र वायुदेव । अत्यधिक सामर्थ्यशाली रथमा हविर्प्रदाता यज्ञमानका नजिकै यस यज्ञमण्डपमा आओ ।

इन्द्रवायू अयं सुतस्तं देवेभिः सजोषसा पिबत दाशुषो गृहे ॥६॥

हे इन्द्र र वायुदेव । यो मोसपान तिमीहरूका लागि पेलेर तयार गर्दछौ । हे देवतास्वित उम्र स्नेह गर्ने तिमीहरू दुवै हविर्प्रदाता यज्ञमानका यज्ञमण्डपमा ल्यो पान गर ।

इह प्रयाणमस्तु वामिन्द्रवायू विमोचनम् । इह वां सोमपीतये ॥७॥

हे इन्द्र र वायुदेव । तिमीहरू यस यज्ञमा आओ । यहाँ आएर मोसपान गर्नेका लागि आआफ्ना अश्वलाई मुक्त गराओ ।

[सूक्त ४३]

ऋषि वामदेव गौतम । देवता - इन्द्रवायु । छन्द अनुष्टुप

वायो शुक्रो अयामि ते मध्वो अग्रं दिविष्टिषु ।

आ याहि सोमपीतये स्पर्हो देव नियुत्वता ॥१॥

हे वायु । हामी निर्दोष छौं र तिम्रा लागि यज्ञमा स्वप्रथम मोसपान अर्पित गर्दछौं । हे देवता । आ । न । गर्न योग्य तिमी नियुत नामका अश्वमा बसेर मोसपान गर्ने आऊ ।

इन्द्रश्च वायवेषां सोमाना पीतिमर्हथः ।

युवा हि यन्तीन्दवो निम्नमापो न सञ्जयक् ॥२॥

हे वायु । इन्द्रदेव । तिमीहरू दुवै मोसपान गर्ने योग्यता उपयुक्त भएका छौ । भोराले लाने । तीन्द्र शस्त्रभै गरेको मोसपानको प्रवाहमम्म तिमीहरू दुवै पुग्दछौं ।

वायविन्द्रश्च शुभिणा सरथं शवसस्पती ।

नियुत्वन्ता न ऊतय आ यातं सोमपीतये ॥३॥

हे वायु र इन्द्रदेव ! तिमिहरू दुवै बलका स्वामी र सम्मथ्यवान् हुन । नियुक्त नामका घोडा हुने निर्माहरू दुवै हाम्रो रक्षा गर्ने र सोमरस पान गर्ने सँगै आओ ।

या वां सन्ति पुरुस्पृहो नियुतो दाशुषे नरा ।

अस्मे ता यज्ञवाहसेन्द्रवायू नि यच्छतम् ॥४॥

हे नेता र यज्ञका सम्पादक इन्द्र र वरुणदेव । तिमिहरू दुवैसित भएका भनेकौले मन पराउने अश्वजति सबै म दानदाता यजमानलाई प्रदान गर ।

[सूक्त ४८]

ऋषि : वामदेव गौतम देवता - वायु । छन्द - अनुष्टुप् ।

विहिं होत्रा अवीता विपो न रा यो अयः ।

वायवा चन्द्रेण रथेन याहि सुतस्य पीतये ॥१॥

हे वायुदेव ! शत्रु थकाउन योद्धाजस्तो अखले पिउन नसक्ने सोमरस पान गर र स्तोतको ऐश्वर्य बृद्धि गर । हे वायुदेव ! सोमपान गर्ने शीतलता प्रदान गर्ने रथमा आऊ ।

निर्युवाणो अशस्तीर्नियुत्वा इन्द्रसतथिः ।

वायवा चन्द्रेण रथेन याहि सुतस्य पीतये ॥२॥

हे वायुदेव ! अद्यावन्तं तरुण अश्वलाई तिमि रथमा लगाउँछौ । इन्द्रदेवता तिम्रा सरथी हुन् । हे वायुदेव ! सोमपान गर्नका लागि शीतलता प्रदान गर्ने रथबाट आऊ ।

अनु कृणो वसुधितो येमाते विश्वपेशसा ।

वायवा चन्द्रेण रथेन याहि सुतस्य पीतये ॥३॥

हे वायुदेव ! काल रङ्गका ऐश्वर्यधारक, धेरै रूप भएका द्यावापृथिवीले तिम्रै अनुसरण गर्दछन् । तिम्रै सोमपान गर्नका लागि शीतलता प्रदान गर्ने रथबाट आऊ ।

वहन्तु त्वा मनोयुजो युक्तासो नवतिर्नव ।

वायवा चन्द्रेण रथेन याहि सुतस्य पीतये ॥४॥

हे वायुदेव ! मनजस्तै वेगधर्मात्तरस्पर आबड्ढ हुने उनात्मस्य घोडाले तिम्रालाई लिएर जान्छन् । हे वायुदेव ! सम्पन्न गर्नका लागि शीतलता प्रदान गर्ने रथबाट आऊ ।

वायो शतं हरीणां युवस्व पोष्याणाम् ।

उत वा ते सहस्रिणो रथ आ यातु पाजसा ॥५॥

हे वायुदेव ! आफ्ना सयौं सङ्ख्यामा रहेका पोष्यागोत्र अश्वलाई रथमा नियुक्त गर । तिम्रो हजारौं अश्व भएको रथ वेगपूर्वक यात्रोम् ।

[सूक्त ४९]

ऋषि : वामदेव गौतम देवता - इन्द्राबृहस्पति । छन्द - गायत्री

इदं वामास्ये हविः प्रियमिन्द्राबृहस्पती । उवथं मदश्च शस्यते ॥१॥

हे इन्द्र र बृहस्पतिदेव ! यो स्नेहयुक्त, बाहुनि तिनीहरूका मुखमा समर्पित गर्दछौ । तिमिहरू दुवैलाई हामी स्तोत्र र हर्षप्रदायक सोमरस प्रदान गर्दछौ ।

अयं वां परि पिच्यते सोम इन्द्राबृहस्पती । चारुर्मदाय पीतये ॥२॥

हे इन्द्र र बृहस्पतिदेव ! तिमिहरूको खुसीका लागि र सोमरस पान गर्नका लागि यो मनोहर सोमरस गेलेर तयार गरिन्छ ।

आ न इन्द्राबृहस्पती गृहमिन्द्रश्च गच्छतम् । सोमपा सोमपीतये ॥३॥

हे सोमपान गर्ने इन्द्रदेव ! सोमपान गर्न तिमि र बृहस्पतिदेव दुवै हाम्रा घरमा आओ ।

अस्मे इन्द्राबृहस्पती रयि धत्तं शतग्विनम्, अश्वावन्तं सहस्रिणम् ॥४॥

हे इन्द्र र बृहस्पतिदेव ! हामीलाई सयौं गाई र हजारौं अश्वले सम्पन्न ऐश्वर्य प्रदान गर ।

इन्द्राबृहस्पती वयं सुते गीर्भिर्हवामहे । अस्य सोमस्य पीतये ॥५॥

हे इन्द्र र बृहस्पतिदेव ! सोमरस दिलाएछि पान गर्ने हामी प्रार्थना गर्दै बोलाउँछौ ।

सोममिन्द्राबृहस्पती पिबत दशुषो गृहे । नावयेथा तदोक्ता ॥६॥
हे इन्द्र र बृहस्पतिदेव हवि प्रदाना यज्ञमनका घामा सोमपान गरे गरेर खुसी होय ।

[सूक्त - ४०]

ऋषि - वामदेव गौतम देवता इन्द्राबृहस्पति । छन्द - त्रिष्टुप् जगती
यस्तस्तम्भ सहसा वि ज्यो अन्तान्बृहस्पतिस्त्रिषधस्थो रवेण ।
तं प्रत्नास ऋषयो दीध्यानाः पुरो विप्रा दधिरे मन्द्रजिह्वम् ॥१॥
तीनै लोकम निवास गर्ने बृहस्पतिदेवल धनोका दमै दिशा रोकिए मिठो खोले
बृहस्पतिदेवलाई पुराना ऋषि र तेजस्वी विद्वान्ले अधिल्लिर स्थापित गरे

धुनेतयः सुप्रकेतं मदन्तो बृहस्पते अभि ये नस्ततः ॥
पृषन्तं सुप्रमदब्धमूर्ध्वं बृहस्पते रक्षतादस्य योनिम् ॥२॥
हे बृहस्पतिदेव शत्रु थकाउने मति भएका खुसी गर्ने र प्राथन गर्नेलाई फल प्रदान गर्दै उन्नति
गराउँछौ र हिंसा गर्दैनौ तिनका दिशाल यज्ञका सुरक्षा गर्दछौ

बृहस्पते या परमा परावदत आ त ऋतस्पृशो नि पैदुः ।
तुभ्यं खाता अवता अद्रिदुग्धा मध्वः श्रौतन्यभिरो विरप्ताम् ॥३॥
हे बृहस्पतिदेव । खाताका प्रदेशका अम्ल ठाउँबाट तिम्रा मधु गाउँछौ जल कुण्डबाट जलधारा
बगेभैं तिम्रा धारैतिर प्राथना गर्दै दुग्धाल पेलैका सोमले मधुर रस भेट्न गर्छ

बृहस्पतिः प्रथम जायमानो महो ज्योतिषः परमे व्योमन्
सप्तास्यस्तुविजातो रवेण वि सप्तश्मिरधमत्तमासि ॥४॥
सात किसिमका छन्दरूपी मुख भएका, धेरै किसिमले उत्पन्न हुन र सप्त खालका श्मि भएका
बृहस्पतिदेव, महान् सूर्यदेवका प्रथम आकाशमा सप्तमस उत्पन्न भन र अरुणा ज्योतिषले सम्भार
नष्ट गराउँछन्

स सुष्टुभा स ऋक्वता गणेन चलं खरोज फलिनं रवेण ।
बृहस्पतिरुसिया हव्यसूतः कनिऋदद्वावशतीरुदाजत् ॥५॥
बृहस्पतिदेवल तेजस्वी तथा प्रथम गर्ने ऋक्संगे छनिल मेट र नल नमका राक्षस वध गरे
उनले हवि प्रेरित गर्ने र जराउने गर्दछौ करण्डे बाहिर निकाल

एवा पित्रे विश्वदेवाय वृष्णे यज्ञैर्विधेम नमसा हविर्भिः
बृहस्पते सुप्रजा वीरवन्तो वयं स्याम पतयो रथीणाम् ॥६॥
मर्दको पालन गर्ने समस्त देवताका यवाम र वरुणाली पुरा रान्तलाई हामी यज्ञ गृहति र
प्राथनले सेवा गर्दछौ हे बृहस्पतिदेव । तिनका प्रभावले हामा सत्ता पन्तन तथा पराक्रमले
सम्पन्न ऐश्वर्यका धनी हुन सकौ

स इन्द्राजा प्रतिजन्यानि विश्वा शुष्मेण तस्थावभि वीर्येण ।
बृहस्पतिं यः सुभूतं बिभर्ति वल्गायति चन्दते पूर्वभञ्जम् ॥७॥
मर्दभन्दा पहिले अमल मेयक वस्तुद्वारा बृहस्पतिदेवका सत्कार गर्ने प्रार्थना गर्ने र सम्स्कार गर्ने
शसकले शत्रुका मर्द बल अपना सामर्थ्यले जिन्दछन्

स इत्येति सुधित औकसि स्वे तस्मा इडा पिबते विश्वदानीन्
तस्मै विशः स्वयमेवा नमन्ते यस्मिन्ब्रह्मा राजनि पूर्वं एति ॥८॥
जुन शासकका शासनमा प्रयोजन गर्ने गृहेहत नागबाट वननीय भएर रघि लागेका हुन्छन्, उसले
राष्ट्र मन्त्रुसिंहाद आफ्ना छरमा निवास गर्ने गर्दछ उसका लागि यतले अनुसूची बेल, फल
दिन्छ त्यसलाई प्रजाल सम्मानपूर्वक नमस्कार गर्दछन्

अप्रतीतो जयति सं धनानि प्रतिजन्यान्युत या सजन्या
अवस्यवे यो वरिवः कृणोति ब्रह्मणे राजा तमवन्ति देवाः ॥९॥
सुरक्षाको खोजिमा लागेका बृहमजनीलाई देवका सन्ति तिम्रो त्यसको सुरक्षा गर्ने राजालाई देवताले
सुरक्षण दिन्छन् निरन्तर रूपमा शत्रुको धन पत्त पैश्वर्य प्रजाका लागि शत्रुको विनाश गर्ने महान् हुन्छन् ।

इन्द्रश्च सोमं पिबत बृहस्पतोऽस्मिन्यज्ञे भन्दसाना वृषण्वसु ।

आ वा विशन्तिवन्दवः स्वाधुवोऽस्मे रथि सर्ववीर नि यच्छतम् ॥१०॥

हं बृहस्पतिदेव । तिमि र इन्द्रदेव यस यज्ञमा खुसी भएर याजकलाई ऐश्वर्य प्रदान गर सबै ठाउँमा निहमान रहने सोमरस तिमीहरू दुईभित्र प्रवेश होस् । हमीलाई पराक्रमी स्तानसहित मनगो धन प्रदान गर ।

बृहस्पत इन्द्र वर्धत नः सचा सा वां सुमतिभूत्वस्मे ।

अविष्टं धियो जिगृह पुरन्धीर्जजस्तमसो वनुषामरावीः ॥११॥

० बृहस्पति र इन्द्रदेव तिमीहरू दुईले हामीलाई संवर्द्धित गर, हाम्रो यज्ञलाई संरक्षण गर र हाम्रो बुद्धि जगाइदो । प्रार्थना गर्ने हामी यजकका शत्रु नाश गर

[सूक्त : ५१]

अथि वामदेव गौतम देवता उषा छन्द त्रिष्टुप्

इदमु त्पत्युत्तमं पुरस्ताज्ज्योतिस्तमसो वयुनावदस्थात्

नून दिवो दुहितरो विभातीर्गर्तु कृण्वन्नुषसो जनाय ॥१॥

अत्यधिक दिशाल र कर्ममा मानिसलाई संलग्न गराउने कान्तिमान तेज पूर्व दिशामा अन्धकारबाट मार्थि निस्कदै छ । निश्चित रूपले सूर्यकी पुत्री र दीप्तिमती उषाहरू याजकलाई हिँड्नेका लागि मार्ग देखाइदिदै छन

अस्थुरु चित्रा उषसः पुरस्ताम्बिता इव स्वरवोऽध्वरेषु ।

व्यू वज्रस्य तमसो द्वारीच्छन्तीरखन्नुचयः पावकाः ॥२॥

यज्ञमण्डपमा मौले ठड्याउँदै, सुन्दर उषाहरू पूर्व दिशामा व्याप्त हुँदै छन । उषाले गाईगोटको अन्धकारमय ढोका उघादछन् र आपना सफाशुद्ध प्रकाशले ससार ढाक्छन् ।

उच्छन्तीरघ चितयन्त भोजान्नाधोदेयावोषसो मघोनीः ।

अचित्रे अन्तः पणयः ससन्तवबुध्यमानास्तमसो विमघ्ये ॥३॥

अन्धकार हटाएर ऐश्वर्यशाली उषाहरू भोजनदातालाई ऐश्वर्य प्रदान गर्नका लागि जाग्रत गराउँछन् । जाग्रत नहुने लोभी व्यापारी अन्धकारमै सुतिहन् ।

कुवित्स देवीः सनयो नवो वा यामो बभूवादुषसो धो अघ ।

येना नवगवे अङ्गिरे दशगवे सप्तास्ये रेवती रेवदूष ॥४॥

हे उषादेवी हो तिमीहरूको पुराना अथवा नयाँ रथ यत्नमा सनेकाँ पटक आइरहोस् त्यसै रथबाट नवगव, दशगव र सात मुख भएका अङ्गिराका निमित्त ऐश्वर्यसम्पन्न भएर तिमीहरू प्रकट हुन्छौ

यूप हि देवीर्ऋतयुग्मिभरक्षीः परिप्रयाथ भुवनानि सद्यः ।

प्रबोधयन्तीरुषसः ससन्त द्विपाञ्चतुषः च्वरथाय जीवम् ॥५॥

हे उषादेवी हो तिमीहरू यज्ञमा जाने घोडाबाट समस्त लोक विचरण गर र निद्रामा परेका दुईखुट्टे र चारखुट्टेलाई परित्रमा गर्नका लागि जागृत गराओ ।

क्व सिवदासां कतमा पुराणी यया विधाना विदधुर्ऋभूणाम्

शुभं यच्छुभ्रा उषसश्चरन्ति न वि ज्ञायन्ते सद्गुशीरजुयः ॥६॥

उषाका लागि शुभहस्तले चमस आदि बनाएका थिए ती पुराना उषाहरू को हुन् र कहाँ छन् । प्रदीप्त उषाहरूले सौन्दर्य प्रदर्शन गदा सधैंका नयाँ हुनाले एउटै रूपमा हुन्छन् । यीमध्ये कुन नयाँ र कुन पुराना भन्ने ठम्याउन सकिँदैन ।

ता आ ता भद्रा उषसः पुरासुरभिष्टियुम्ना ऋतजातसत्याः

यास्वीज्ञान शशमान उक्थैः स्तुवच्छसन्निविणं सद्य आप ॥७॥

याजिकले नून उषाहरूलाई स्तोत्रले स्तुति गरेर तत्काल ऐश्वर्य प्राप्त गर्दछन् । तिनि हितकारी उषा प्रार्थन कालदेखि नै अङ्गुनासाध ऐश्वर्य प्रदान गर्दछन् यिनीहरू यज्ञका लागि प्रकट भएका र सत्य परिणाम प्रदान गर्दछन्

ता आ चरन्ति समना पुरस्तात्समानतः समना पप्रथानाः ।

ऋतस्य देवी सदसो बुधाना गवां न सर्गा उषसो जरन्ते ॥८॥

उषाहरू समान रूपले पूर्व दिशामा चरन्तिर फैलिँदै छन एकै किसिमका उषा समान आकाशमा फिँजन्छन् र यज्ञस्थलमा सूचन गर्छन् नषादेवीहरू गाईका यथानजस्तै प्रशंसित हुन्छन्

रवि दिवो दुहितरो विभातीः प्रजावन्तं यच्छतास्मन् ।
 स्योनादा वः प्रतिबुध्यमानाः सुवीर्यस्य पतयः स्यन् ।
 हे युवाक मा चेत्तां हर्षमाग उदारायै हो हर्मिलात् सगर्वा - - - - - ह देवा हो
 मर्निमलं खुरां गउतका - - - - - निमं हलमित निवेद - - - - - भला सन्तमले
 पुनः पश्चयका - - - - - च मां हत सत्रौ

तद्गो विद्यो दुहितरो विभातीरुपं ह्रुव उपसो यत्केन
 वयं स्याम यशसो जनेषु तद्द्विष्य धत्ता पृथिवी च ॥ ३ ॥

हं प्रजापतिं सूर्यं च ॥ यो यो हं ॥ हामिं यत्केन हं ॥
 सत्यं त्वत्पुत्रं भास्वतं च ॥ यो यो हं ॥ यशः च यशः ॥
 भवतु पृथिवी च ॥ यत्केन हं ॥ यत्केन हं ॥

प्रतिष्ठापना

अश्वे चित्रारुषी माता गवामृतावरी । सखाभूषिणी ॥ ३ ॥
 चण्डाल भिरलाजस्तो दधुत रंजितननु किराज ॥ ४ ॥
 अश्विनीकुमार हुन
 उत सखास्यक्षिनोरुत माता गवामसि । उतवे ॥ ५ ॥
 निमी ॥ अश्विनीकुमारका मित्र हुलाके देवैर्यजनन रश्मि ॥ ६ ॥
 स्तुति गन योग्य

यावयद् द्वेषस त्वा चिकित्सितुमाविर । ३३१ ॥
हे मित्रो त्वं उपदेवा मम शत्रुणां हृदयं त्वं ज्ञातुं न शक्नुषि ।
तस्मिन्नाहं जातः पर उद्धे ।

प्रति भद्रा अदृक्ता गवां सर्गा न रश्मयः शेषः २२ ॥ २ ॥
 हितकरा रश्मि गवां २५ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥

आपसूयी दिग्गवर व्यक्ज्येतिषा तम उडे इन् उन्नाः =
हे दंतितत उपदेवी मिमि सत्यवर्द्धने = प्रकाले म
आपुने हे त्वसद्वि तिमि अस्मि धृया अस्मि =

आद्या तनोषि रश्मिभिरानुरिक्तमुद्रितम् नमः सुखं गच्छतु ॥
हे अलक्ष्मी तिम्रो यत्ना रश्मिद्वारा सुखं गच्छतु ॥
विष्णु अकाश पति दाता सर्वदिव्य

तदेवस्य सवितुर्वयं महदवृणीमहे
छुदिर्येन दाशये यच्छति त्मन् तस्मै

[illegible]

दिवो धर्ता भुवनस्य प्रजापतिः पिशङ्गं द्रापिं प्रति मुञ्चते कविः ।

विचक्षणः प्रथयन्प्राणशुर्वजीजनत्सविता सुममुक्ष्यम् ॥२॥

हुलोक धारण गर्ने समस्त भुवनको, रज्जु पालन गर्ने र विद्वान् सवितादेव आफ्नो सुनौलो कवच खोल्दछन् । सबैलाई हेरिरेहेका सवितादेव आफ्नो तेज प्रकट गर्दै समस्त जगत् परिपूर्ण गराउँछन् र प्रार्थनाका लागि योग्य प्रचुर सुख उत्पन्न गर्दछन् ।

आप्रा रजासि दिव्यानि पार्थिवा श्लोकं देवः कृणुते स्वाय धर्मणे ।

प्र बाहू अग्राक्सविता सवीमनि निवेशयन्प्रसुवन्नक्तुभिर्जगत् ॥३॥

सवितादेव आफ्ना तेजले हुलोक र भूलोकलाई पूर्ण गराउँछन् र आफ्ना कर्मको प्रशंसा गर्दछन् । उनी संसारलाई आफ्ना कर्ममा नित्य स्थापित गर्दछन् र प्रेरित गर्दछन् । उनी सिर्जन शक्तिका लागि आफ्ना भुजा फैजाउँछन् ।

अदाभ्यो भुवनानि प्रचाकशद् ब्रह्मानि देवः सविताभि रक्षते ।

प्राज्ञाग्बाहू भुवनस्य प्रजाभ्यो धृतव्रतो महो अज्मस्य राजति ॥४॥

सवितादेव हिमारेहित भएर सबै लोक अत्यन्तै रक्षित गर्दछन् र नियमको सुरक्षा गर्दछन् । सबै लोकमा भर्त्तनका लागि बाहु फैजाउँछन्, नियम-अनुसार गति लिएका सवितादेव संसारका श्रेष्ठ ईश्वर हुन् ।

त्रिस्तरीक्षं सविता महित्वना त्री रजासि परिभूस्त्रीणि रोचना ।

तिस्रो दिवः पृथिवीस्तिष्ठ इन्वति त्रिभिर्ब्रतैरभि नो रक्षति त्वना ॥५॥

सवितादेव आफ्ना तेजले तीन अन्तरिक्ष पूर्ण गराउँछन् र आफ्ना महिमाले तीनै लोक परिपूर्ण गराउँछन् । सबैश्रेष्ठ सवितादेव अग्नि, वायु र सूर्यलाई व्याप्त गराउँछन् । तिनले तीन वटा हुलोक र तीन वटा पृथ्वी व्याप्त गरेका छन् । उनी आफ्नै तीन व्रतले हाम्रो सुरक्षा गर्छन् ।

बृहत्सुम्नः प्रसवीता निवेशतो जगतः स्थातुरुभयस्य यो वशी ।

स नो देवः सविता शर्म यच्छस्त्रवस्मे क्षयाय त्रिवरूथमहसः ॥६॥

आफूसित मनग्यै ऐश्वर्य राखेका सबैलाई उत्पन्न र स्थिर गर्ने, स्थावर र अजङ्गमलाई अधीनमा राख्ने सवितादेवले हाम्रो पाप नाश गरेर तीनै लोकको सुख प्रदान गर्छन् ।

आगन्देव ऋतुभिर्वर्धतु क्षय दधातु नः सविता सुप्रजामिषम् ।

स नः क्षपाभिरहभिश्च जिन्वतु प्रजावन्तं रयिमस्मे समिन्वतु ॥७॥

उदाउँदै ग्रेका सवितादेवले सबै ऋतुमा हाम्रो सुख वृद्धि गर्छन् र हामीलाई असल सन्तानले सम्पन्न अन्न प्रदान गर्छन् । उनले हामीलाई गर्तदिन समृद्धिले सन्तुष्ट गर्छन् र प्रजाले सम्पन्न धन प्रदान गर्छन् ।

[सूक्त - १४]

ऋषि - वामदेव गौतम । देवता सविता छन्द जगती त्रिष्टुप्

अभूदेवः सविता वन्द्यो नु न इदानीमह उपवाच्यो नृभिः ।

वि यो रत्ना भजति मानवेभ्यः श्रेष्ठ नो अत्र द्रविणं यथा दधत् ॥१॥

सवितादेव उदाउँदै छन्, हामी उनको वन्दना गर्दछौं । मानिसलाई ऐश्वर्य प्रदान गर्ने र हाम्रा यस यज्ञमा असल धन प्रदान गर्ने सवितादेव दिउँसेका यस भागमा याजकबाट प्रशंसनीय हुन्छन् ।

देवेभ्यो हि प्रथमं यज्ञियेभ्योऽमृतत्वं सुवस्त्रि भागमुत्तमम् ।

आदिद्वाभानं सवितव्यौनुषेऽनूचीना जीविता मानुषेभ्यः ॥२॥

हे सवितादेव उदयकालमा तिम्रो यज्ञका लागि योग्य देवताको अमृतमय सार तत्त्वको उत्तम भाग प्रदान गर्दछौं । त्यसपछि उदाएर दीप्तमान् रश्मि विस्तृत गराउँछौं र प्राणीको जीवनका लागि रश्मि विस्तार गर्दछौं ।

अचिती यच्चकृमा दैव्य जने दीनैर्दक्षैः प्रभूती पुरुषत्वता ।

देवेषु च सवितर्मानुषेषु च त्वं नो अत्र सुवतादनागसः ॥३॥

हे सवितादेव । हामीले भुल गरेर या दुर्बलताका कारण, धनको अभिमानले वा मानिस भएका घमण्डले तिम्रप्रति अथवा देवताहरूप्रति वा मानिसप्रति केही पाप गरेका भए यस यज्ञमा त्यस पापबाट हामीलाई मुक्त गर ।

X ४५

न प्रमिये सवितुर्देव्यस्य तद्वथा विश्वं भुवनं धारयिष्यति ।

यत्पृथिव्या वरिमन्ना स्वङ्गुरिर्वर्ष्मन्दिवः सुवति सत्यमस्य तत् ॥४॥

समस्त संसारको धारण गर्ने सवितादेवको सामर्थ्य कहिल्यै बिनाश हुँदैन सुन्दर हात भएका सवितादेव पृथ्वी र ह्युलोक विस्तृत प्रेरित गर्छन् सवितादेवको कर्म मन्त्र हो

इन्द्रज्येष्ठान्बृहद्भ्यः पर्वतेभ्यः क्षयाँ एभ्यः सुवसि पस्त्यावतः

यथायथा पतयन्तो वियेमि एवैव तस्थुः सवितः सवाय ते ॥५॥

हे सवितादेव । अत्यधिक धनवान् इन्द्रदेव हामी याजकका लागि वन्दनीय छन् हामी मानिसलाई तिमी विशाल पर्वतभन्दा पनि दूला बनाइदेऊ । यो याजकलाई तिमी धरसहितको स्थान प्रदान गर, त्यसबाट उनीहरू तिमी जाने जेलामा निम्नबाट नियन्त्रित होऊन् र तिम्रो आज्ञा अनुसर चलून् ।

ये ते त्रिरहन्तसपितः सवासो दिवेदिवे सौभगमासुवन्ति ।

इन्द्रो द्यावापृथिवी सिन्धुरद्विरादित्यैर्नो अदितिः शर्म यंसत् ॥६॥

हे सवितादेव । तिम्रा लागि दिनको तीन पटक सधैं सौभाग्यजनक सोमरस पेलेर तयार गर्ने याजकहरूका लागि र हाम्रा लागि इन्द्रदेव, द्यावापृथिवी पानीले भरिएका नदी र आदित्यसँगै अदितिदेवीले सुख प्रदान गरून्

[सूक्त ४५]

ऋषि - वामदेव गौतम देवता विश्वेदेवा छन्द - त्रिष्टुप् गायत्री

को वस्त्राता वसवः को वरुता द्यावाभूमी अदिते त्रासीथा नः ।

सहीयसो वरुष मित्र मतात्को वोऽध्वरं वरिवो धाति देवाः ॥७॥

हे वसु हो तिमीहरूमध्ये रक्षक को हो ? दुख निवारण गर्ने को हो हे अखण्डनीय द्यावापृथिवी हाम्रो रक्षा गर हे मित्रावरुण ! बलशाली शत्रुबाट हाम्रो रक्षा गर हे देवताहरू हो । तिमीहरूमध्ये कसले यज्ञमा ऐश्वर्य प्रदान गर्दछन् ?

प्र चे धामानि पूर्वाण्यचान्वि यदुच्छन्निव्योतारो अमूतः ।

विधातारो वि ते दधुरजस्रा ऋतधीतयो रुचन्त दस्मः ॥८॥

स्तुति गर्नेलाई पुरानो ठाउँ प्रदान गर्ने र अज्ञानरूपी अन्धकार हटाउने फलप्रदायक देवताले सधैं असल फल प्रदान गर्दछन् ; सत्कर्म गर्ने देवता हेन पनि राम्रा छन्

प्र पस्त्याश्मदितिं सिन्धुमकैः स्वस्तिमीडे सख्याय देवीम् ।

उभे यथा नो अहनी निपात उषासानक्ता करतामदब्धे ॥९॥

सबैलाई आश्रय प्रदान गर्ने अदिति, सिन्धु र स्वस्तिदेवीको मित्रता प्राप्त गर्न हामी स्तोत्रले प्रार्थना गर्दछौं द्यावापृथिवीले हाम्रो सुरक्षा गरून् रात र दिनको अधिष्ठाता देवी उषासानक्ताले हाम्रो कामना सम्पादित गरून् ।

व्ययंमा वरुणश्चेति फथामिषस्पतिः सुवितं गातुमग्निः ।

इन्द्राविष्णु नुवदु षु स्तवाना शर्म नो यन्तममवद्वरुथम् ॥१०॥

अर्यमा र वरुणदेव यज्ञको मार्ग प्रकाशित गरून् र यज्ञका अधिपति अग्निदेव हर्ष प्रदान गर्ने मार्ग देखाऊन् इन्द्र र विष्णुदेव राम्रो प्रशंसा पाएर सन्तानसँगै सुख प्रदान गरून्

आ पर्वतस्य मरुतामवांसि देवस्य त्रातुरग्नि भगस्य ।

पात्यतिर्जन्यादहसो नो मित्रो मित्रियाहुत न उरुथेत् ॥११॥

पर्वत मरुत्गण र संरक्षक भारद्वाजका रक्षणसामर्थ्यको हामी कामना गर्दछौं सबैको पालनपोषण गर्ने वरुणदेव मानिसलाई पापबाट जोगाऊन् मित्रदेवले मित्रभावले हाम्रो सुरक्षा गरून् ।

नू रोदसी अहिना बुध्येन स्तुवीत देवी अप्येभिरिष्टैः ।

समुद्रं न संचरणे सनिष्यावो घर्मस्वरसो नद्योऽप अप वन् ॥१२॥

हे द्यावापृथिवी ऐश्वर्य प्राप्त गर्ने कामना भएका मानिसले समुद्रका बीचमा पुग्नका लागि प्रार्थना गरेभैं इच्छा लागेको कार्यको लाभ उठाउनका लागि अहिबुध्य नामका देवतासँगै हामी निम्न प्रार्थना गर्दछौं । तेज ध्वनि गर्ने सरिताले तिमीलाई मुक्त गरून्

देवैर्नो देव्यदितिर्नि पातु देवस्त्राता त्रायतामप्रयुच्छन् ।

नहि मित्रस्य वरुणस्य धासिमर्हामसि प्रमियं सान्वग्नेः ॥७॥

दत्त हस्तैः अदिति देवीले हात्रो पोषण गरुन् र संरक्षण गर्ने इन्द्रदेवले अन्त्येष्ट्रहं नगरिकन हात्रो सुरक्ष गरुन् । हामी मित्र, वरुण र अग्निदेवका समरूपी पोषक अन्नमा बाधा पादैनौं उनलाई यज्ञ याति कर्मले सम्पन्न बनाउँछौं ।

अग्निरीशो वसव्यस्याग्निर्महः सौभगस्य । तान्यस्मभ्यं रासते ॥८॥

अग्निदेव ऐश्वर्य र सौभाग्यका अधिपति हुन्, त्यसैले हामीलाई उनले ऐश्वर्य र सौभाग्य प्रदान गरुन् ।

उषो मघोन्या वह सुनुते वार्या पुरु । अस्मभ्यं वाजिनीवति ॥९॥

हे धनसम्पन्न सत्यरूपी वचन भएका र अन्न प्रदान गर्ने उषादेवी । हामीलाई अत्यन्त मनोहर धन प्रदान गर

तस्य नः सविता भगो वरुणो मित्रो अर्यमा । इन्द्रो नो राधसा गमत ॥१०॥

सविता, भग, मित्रावरुण, इन्द्र र अर्यमा देवताहरूसँग आउने ऐश्वर्य हामीलाई सबै देवताले दिऊन्

[सूक्त - १६]

ऋषि - वामदेव गौतम, देवता - द्यावापृथिवी । छन्द - त्रिष्टुप् गायत्री ।

मही द्यावापृथिवी इह ज्येष्ठे रुचा भवता शुचयद्विरकैः ।

यत्सीं वरिष्ठे बृहती विमिन्वद्विदोक्षा पप्रथानेधिरैवैः ॥१॥

अत्यन्त श्रेष्ठ र बृहद् द्यावापृथिवी हावाले प्रेरित हुने बाटलल चारै तिरबाट ऋक्पृथिवि ध्वनि उत्पन्न हुन्छ । ज्येष्ठ र महान् द्यावापृथिवी तेजस्वी स्तोत्रले तेजसम्पन्न होऊन् ।

देवी देवेभिर्यजते यज्ञैरग्निमती तस्थतुरुक्षमाणे ।

ऋतावरी अद्भुत देवपुत्रे यज्ञस्य नेत्री शुचयद्विरकैः ॥२॥

पूजन गर्न योग्य, हिंसा नगर्ने अभीष्टका वर्षा गमाउने, यज्ञले सम्पन्न, विद्रोह नगर्ने, देवता उत्पन्न गराउने र यज्ञ सम्पन्न गर्ने अज्ञस्वी द्यावापृथिवी देवीहरू देवताहरूसँगै यजन योग्य तेजस्वी मन्त्रले सम्पन्न होऊन् ।

स इत्स्वपा भुवनेष्वास य इमे द्यावापृथिवी जजान् ।

उवां गभीरे रजसी सुमेके अवंशो धीरः शच्या समैरत् ॥३॥

सदबुद्धि प्रदान गर्ने देवताहरूका कोशलल विस्तृत, गम्भीर र आधाररहित द्यावापृथिवी उत्पन्न भए र दुवै लोक बनिए । ती सत्कर्म गर्ने देवताहरू संसारमा व्याप्त छन्

नू रोदसी बृहद्भिर्नो वरुवैः पत्नीयद्विरिषयन्ती सजोषाः ।

उरूची विश्वे यजते नि पातं धिया स्याम रथ्यः सदासाः ॥४॥

हे द्यावापृथिवी तिमोहरू दुवै हात्रा लागि अन्न प्रदान गर्ने कामना भएका र आपसमा प्रेमपूर्वक रहने हौं तिमोहरू दुवै विशाल क्षेत्र भएका, सबैबाट पूजिने हुनाले हामीलाई गृहिणीले सम्पन्न असल श्वन प्रदान गर र हात्रो सुरक्षा गर हामी आफ्ना सत्कर्मले दास र रथले सम्पन्न होऔं

प्र वां महि धावी अभ्युपस्तुतिं भयमहे । श्रुची उप प्रशस्तये ॥५॥

हे पवित्र र तेजस्वी आकाश र भूमण्डल स्तुति गर्नका लागि नजिकै आएर हामी तिमोहरू दुवैका लागि पर्याप्त मात्रामा स्तुति उच्चारण गर्दछौं

पुनाने तन्वा मिथः स्वेन दक्षेण राजथः । ऊहार्थं सनादृतम् ॥६॥

हे दुवै देवी हे । आफ्ना अनन्त शक्तिले तिमोहरू दुवैलेक र पृथिवी यी दुवैलाई पवित्र गरउँदै प्रदीप्त हुन्छौं र सधैं यज्ञको कार्य निवाह गर्दछौं

मही मित्रस्य साधवस्तन्ती पिप्रती ऋतम् । परि यज्ञं नि वेदयुः ॥७॥

हे व्यापक आकाश र भूदेवीहरू हो तिमोहरू आफ्ना सखा जस्ता यजमानलाई अभीष्ट फल प्रदान गर्दछौं, यज्ञको पूर्णताका लागि संरक्षण दिँदै आधार प्रदान गर्दछौं

ऋषि वामदेव गौतम देवता श्रेष्ठार्ति छन्दः अनुष्टुप त्रिष्टुप

गामश्वंपोषयित्वा स नो मृडातीदृशे । १७ ।

सखाजस्तै हित गर्ने क्षेत्रपतिका सहयोगले हाम्रो खेत निब्दछौं भने अन्नगतदलले गाई र अश्व बलियो बनाउने गैश्वर्य प्रदान गरुन् र त्यस एश्वयले हाम्रालाई खुसी गराउन्

मधुक्षुतं घृतमिव सुपूतमृतस्य नः पतयो मृडयन्तु । २।

हे क्षेत्रातिदेव ! गर्हले दुध दिअँ हामीलाई मधुरता । प्रवाहसम्पन्न तल प्रदान गर मिठास
अर्थात् पवित्रता प्रदान गर्ने जलले दिअँस्ते सुख अन्तकमक यन्त्र ५७ हामीलाई प्रदान गर

क्षेत्रस्य पतिर्मधुमान्नो अस्त्वरिष्यन्तो अन्वेनं चरेम । ३।

वनको औषधि हमरा लागि मधुरताले रूपा होस् र दुलोको चर्म्मको रङ्गले जल हाँसो लागी मिल्न होऊन् क्षेत्रका स्वामी हाम्रा लागि मधुसम्पन्न होऊन् हाम्रो रक्षक र रक्षक गरौं त्यो शत्रुद्वारा हिंसित नहोस् भौ

शुनं वरत्रा बध्यन्तां शुनमष्ट्यमुदिङ्गय । ४॥

यथ आदि ब्रह्मणो लोको मुखेदायक होउन् मानिस हकमा यथादायक होउन् र हानो खुसी भएर खेतीको काम गरेको, खेतमा खुसीसाथ काम गर्ने जलमा जत्रा मजिलसित बाँधियोस् र बावुका पनि मजिलसित प्रयुक्त होस्

हे शुभा र मर्मा । तिमीहरू दुवै हाम्रो यो प्राथम सुतेर स्वप्न - नरक दुर्वले गुलाकमा गेल
उत्पन्न गरेका छौ, उसै नरकद्वारा यस्म धर्तीका स्वेचन गर

यथा नः सुभगाससि यथा नः सुफलाससि । ६ ।

हे श्रेष्ठ ऐश्वर्य प्रदान गर्ने मान्ता हामीलाई भृष्ट ...
हामीलाई निर्मा असल ऐश्वर्य प्रदान गर र राष्ट्रिय फल प्रदान

सा नः पयस्वती दुहामुत्तरामुत्तरां समाम् ॥७॥

इन्द्रदेवले यनी समाने हलाको सित गिद्ध भन्नुन्थे । यी हेग्नाह गरून् तसो
भर्पण्ड धर्ती, असल खाद्यान्न र नलत परिष्ठा कर्नुन्थे । यी गिद्धको दोहन भन्थे ।

शतं पर्जन्यो मधुना पयोभिः शुनासीरा शुनमस्तु ॥ ५७ ॥

हलाका तल्ले भगमा लागुराको फलाम र लोहाको घडि लगाएर सजिलैसित हिँडेम् हे वायुर सुखदव हे निम्नको गृध्रलाई जलले मिश्रित गरिक्न वा यौषधलाई असल पल्लु

अपि नमदं गौतम देवता

घृतस्य नाम गुह्यं यदस्ति जिह्वा देवानाममृतस्य ॥३॥

समुद्रबाढ मधुर छाल मास्तिर उद्वछ त्यस्तै ————— दिउका

उप ब्रह्मा शणवच्छस्यमानं चतुः शृङ्गोऽवर्मादगौरं जन्तुः

हामी गजकहलु त्पस छिउका सुगति गर्दछौं यस

गदछौं । हामीबाट गाड्ने स्तुति ब्रह्माजील सुनुन् चार वेदरूपी सिङ भएका, गोरो वणका देवताले यस ससारको सृष्टि गरे ।

चत्वारि शृङ्गा त्रयो अस्य पादा द्वे शीर्षे सप्त हस्तासो अस्य ।

त्रिधा बद्धो वृषभो रोगवीति महो देवो मर्त्यो आ विवेश ॥३॥

यत्तका अग्निदेवका चार वटा सिङ, तीन वटा खुट्टा, दुई टाउका र सात वटा हात छन् । ती बलशाली वृषभ देवता तीन किसिमले बद्ध भएर ध्वनि गर्दछन् र मानिसका बीचमा प्रवेश गर्दछन् ।

त्रिधा हितं पणिभिर्गुह्यमानं गवि देवासो घृतमन्वविन्दन् ।

इन्द्र एक सूर्य एकं जजान वेनादेकं स्वधया निष्ठतक्षुः ॥४॥

देवताले व्यापारीबाट गाईका बीचमा तीन किसिमले लुकाएर राखेको घिउ थाहा पाए । तिनमध्ये सबैभन्दा पहिलो इन्द्रदेवले निकाले, दोस्रो आदित्यदेवले निकाले र तेस्रो देवताहरूले आफ्ना बलले अग्निबाट निकाले ।

एता अर्षन्ति हृद्यात्समुद्राच्छतव्रजा रिपुणां नावक्षधे ।

घृतस्य धारा अभि चाकशीमि हिरण्ययो वेतसो मध्य आसाम् ॥५॥

धागहरू मनोहर समुद्रभन्दा सूर्यो गतिले प्रवाहित भइरहेका छन् शत्रुले त्यसलाई देख्न सक्दैनन् । घिउका ती धारा हामी देख्छौं ती धाराका बीचमा विद्यमान अग्नि पनि हामी देख्न सक्छौं ।

सम्यक्प्रवन्ति सरितो न धेना अन्तर्हृदा मनसा पूयमाना ।

एते अर्षन्त्युर्मयो घृतस्य मृगा इव क्षिपणोरीषमाणाः ॥६॥

अतबाट निस्केको र चित्तले शुद्ध गरेको तेज धारा खुसीको नदीभै यानन्दले बग्दछ । सिकारीदेखि तर्पिएर हरिण भागेभै गरी घिउको धारा तत्र गतिले प्रवाहित हुन्छ ।

सिन्धोरिव प्राध्वने शूचनासो वातप्रमियः पतयन्ति यद्वाः ।

घृतस्य धारा अरुषो न वाजी काष्ठा भिन्दन्मृभिः पिन्वमानः ॥७॥

नदीको पानी तेज गतिमा ओरालोतिर बगेभै वायुसमानको वेगले घिउको धारा अग्नितिर जँदै छ । घिउको धारा तेजस्वी घोडाभै आफ्नो परिधिलाई नाबेर लहरले अब मर्त्य उद्वदछन् ।

अभि प्रवन्त समनेव योषाः कल्याण्यः स्मयमानासो अग्निम् ।

घृतस्य धाराः समिधो नसन्त ता जुषाणो हर्यति जातवेदाः ॥८॥

विचार मिलेका कारण हाँसिरहने स्त्री आफ्ना पतितिर गएभै परी घिउको धारा अग्नितिर जँदै हुन्छ घिउको धारा प्रज्वलित हुँदै सबै ठाउँमा व्याप्त हुन्छ सबै कुराको ज्ञान भएका अग्निदेव हर्षित भएर त्यस धाराकै इच्छा गर्दछन् ।

कन्याइव वहतुमेतवा उ अज्यज्जाना अभि चाकशीमि ।

यत्र सोमः सूर्यते यत्र यज्ञो घृतस्य धारा अभि तत्पवन्ते ॥९॥

सोमरस पेलेर तयार गरिने र यज्ञ सम्पन्न गरिने ठाउँमा घिउको धारा प्रवाहित हुन्छ । यो धारा वरको पछि लाग्न सिँगारिएकी कन्याभै प्रवाहित भएको हामी देख्दछौं ।

अभ्यर्षत सुष्टुतिं गव्यमाजिमस्मासु भद्रा द्रविणानि धत्त ।

इमं यज्ञं नयत देवता नो घृतस्य धारा मधुमत्पवन्ते ॥१०॥

हे याज्ञक हो । देवताका लागि स्तुति गर हे देवता हो हामी याज्ञकका लागि प्रशस्नीय ऐश्वर्य, गाई र विजय धारण गर । हाम्रो यो यज्ञ तिमी देवतासमक्ष पुर्‍याऊ । घिउका मधुर धारा प्रवाहित भएको छ ।

धामन्ते विश्वं भुवनमधि श्रितमन्तः समुद्रे हृद्यन्तरायुषि ।

अपामनीके समिधे य आभूतस्तमस्याम मधुमन्तं त ऊर्मिम् ॥११॥

रे इरमात्मा । तिम्रो तेज समुद्रका बीचमा बढवानिका रूपमा, आकाशमा सूर्यदेवका रूपमा, उद्वदका बीचमा वैश्वानरका रूपमा, यत्रमा प्राणका रूपमा, जलमा विद्युत्का रूपमा र युद्धमा रज्जुको रूपमा विद्यमान छ मारा ससार मे निर्गमा आश्रित छ । तिम्रो त्यो मिठासले पूण रन्त्र उपयोग गनमा हामी समथ होऔं ।

इति चतुर्थं मण्डलं समाप्तम् ।

चौथो मण्डल सकियो

ओम् भूर्भुवः स्वः तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि धियो यो नः प्रचोदयात् ।

ऋग्वेद - संहिता

॥अथ पञ्चमं मण्डलम्॥

पाँचौ मण्डल

[सूक्त १]

ऋषि - रुद्र आत्रेय, देवता - अग्नि, छन्द - त्रिष्टुप

अबोध्यग्निः समिधा जनानां प्रति धेनुमिवायतीमुषासम् ।

यद्वाइव प्र वयामुज्जिह्वानाः प्र भानवः सिञ्चते नाकमच्छ । १

उषाकालमा गार्द जागेभौ याजकका समिधाले प्रज्वलित भइ जागके चिन्च ज्वाला रुखको हाँगे मौलाएभौ हुलोकमम्म फैलिन्छन्

अबोधि होता यजथात देवानूर्ध्वो अग्निः सुमनाः प्रातरस्थदा ।

समिद्धस्य हृशददर्शि पाजो महान्देवस्तमसो निरमोचि २

यज्ञका आधार मानिएका अग्निदेवलाई यजन कायका निजि स्थाइलले प्रदीप्त गर्दछन् बिहानका अग्निदेव ऊर्ध्वगामी असल मानिसभै हुन्छन् । त्यसैले अग्निदेवको तेजस्वी रूप प्रत्यक्ष भएर उदटछ यस्ता महान् देवताले समारलाई अन्धकारबाट मुक्त गर्छन्

यदी गणस्य रशनामजोगः शुचिरिद्धक्ते शुचिभिर्गोभिरग्नि

आदक्षिणा युज्यते वाजयन्त्युतानामूर्ध्वो अधयज्जुह्विभिः ३

ब्राह्म पुण्याउने अन्धकार हटपछि आफ्ना शुभ्र तेजस्वी किण्वण समारलाई प्रकाशित गराउँछन् यिनलाई बल पुण्याउनका लागि घिउका धारा पाउनुपर्छ यस्तो अग्निदेव माथि उठ्छन् र जिब्राले घिउको धारा पान गर्दछन्

अग्निमच्छा देवयता मनासि चक्षुषीव सूर्यं सं चरन्ति ।

यदी सुवाते उषसा विरूपे श्वेतो वाजी जायते अग्रे अहन् ४

मानिसका आँखाले सूर्यदेवको प्रतीक्षा गरेभै देवताको अग्रे अहन् मन भग्नि दर्शनका कमनाले छटपटाउँछ विचित्र रूप हुने उषामैगै वाकारमा अहन् देवताको कान्तियुक्त र बलिष्ठ अग्निदेवलाई प्रकट गर्दछन्

जनिष्ट हि जेन्यो अग्रे अह्ना हितो हितेष्वरुषो वनेषु

दमेदमे सप्त रत्ना दधानोऽग्निर्होता नि षसादा यजेयन् ५

उषाकालमा योग्य अग्निदेव उत्पन्न हुन्छन् वनका अन्तर्गत अग्निदेवको रूपमा प्रदीप्त हुन्छन् अग्निले प्रत्येक घरमा सप्त रत्नरूपी दीपित धारण गर्छन् यस्तो अग्निदेव होनाका रूपमा प्रतिष्ठित हुन्छन् ।

अग्निर्होता न्यसीदद्यजीयानुपस्थे मातुः सुरभा उ लोके

युवा कविः पुरुनिष्ठ ऋतावा धर्ता कृष्टीनामुत मध्य इद्ध ६

यज्ञको उपयुक्त होताका रूपमा प्रतिष्ठित अग्निदेव मातृका सुरभा उ लोका अग्निदेवमा विराजित हुन्छन् तरुण, विद्वान् अति निष्ठावान्, सत्यका स्वरूप र धर्मका अग्रगण्य अग्निदेव मानिसहरूका माधन्यमा प्रदीप्त हुन्छन्

प्र णु त्वं विप्रमध्वरेषु साधुमग्निं होतारमीडते नमोभिः ।

आ यस्ततान रोदसी ऋतेन नित्यं मृजन्ति वाजिन घृतेन । ७

अग्निदेव आफ्ना सामर्थ्यले छावापृथिवीलाई परिपूर्ण गराउँछन् यस्तो यज्ञकाय सिद्ध गर्ने होतारूपी अग्निदेवलाई स्तोत्रले स्तुति गर्दछन् यत्नमग्न अग्निदेवले अग्निदेवलाई सधैं घिउको आहुति दिएर यजन गर्दछन् ।

मार्जाल्यो मृज्यते स्वे दमूनाः कविप्रशस्तो अतिथिः शिवो नः ।

सहस्रशृङ्गो वृषभस्तदोजा विश्वाँ अग्ने सहसा प्रास्यन्मान् ॥८॥

पवित्र गराउने, विकृति हटाउने, ज्ञानीले प्रशंसा गर्ने, अतिथिजस्तै पूजनीय, हामी सबैको भलो गर्ने भोजम्बी अग्निदेव आफ्ना स्थानमा पुजिन्छन् । हे अग्निदेव । तिमी आफ्ना सामर्थ्यले सबैलाई परिपूर्ण गराउँछौं ।

प्र सद्यो अग्ने अत्येष्यन्मानाविर्यस्मै चारुतमो बभूथ ।

ईडेन्यो वपुष्यो विभावा प्रियो विशामथिर्मानुषीणाम् ॥९॥

हे अग्निदेव । तिमी यज्ञमा सुन्दर रूपले प्रकट हुन्छौं । अरू सबैलाई जितेर तिमी चाँडै नै अगाडि बढ्दछौं । तिमीलाई मानिसले अत्यन्त स्तुति गर्दछन् । तिमी सुन्दर रूपका, प्रकाशसम्पन्न, प्रिय र प्रजाका अतिथिजस्तै छौ ।

तुभ्यं भरन्ति क्षितयो यविष्ठ बलिमग्ने अन्तित ओत दुरात् ।

आ भन्दिष्ठस्य सुमतिं चिकिद्धि बृहते अग्ने महि शर्म भद्रम् ॥१०॥

हे युवा अग्निदेव । उपासकहरू टाढा वा नजिकबाट तिमीलाई भोज्य पदार्थ अर्पित गर्दछन् । तिमी शुद्ध उच्चारणले स्तुति गर्नेहरूका सद्बुद्धि चिन । हे अग्निदेव तिमी महान आश्रय अति कल्याणकारी छ ।

आह्य रथं भानुमो भानुमन्तमग्ने तिष्ठ यजतेभिः समन्तम् ।

विद्वान्मथीनामुर्वन्तरिक्षमेह देवान्हविरद्याय वक्षि ॥११॥

हे तेजस्वी अग्निदेव । तिमी तेजस्वी छौ र सुन्दर रथमा पूज्य देवताहरूसित रथमा बसेर आऊ । देवताहरूलाई चिनेर हविष्यान्न ग्रहण गर्नका लागि तिमी व्यापक अन्तरिक्षका सुगम मार्गबाट यस यज्ञमा ल्याऊ ।

अवेचाम कवये मेध्याय वचो वन्दारु वृषभाय वृष्ये ।

गविष्ठिरो नमसा स्तोममग्नौ दिवीव रुक्ममुख्यञ्चमश्रेत् ॥१२॥

त्रिकालदर्शी शक्तिशाली र सेवन गर्नका लागि सक्षम यज्ञका अग्निलाई स्तोत्र पाठ गर्दै हामी स्तुति गर्दछौं । द्युलोकमा प्रकाशमान आदित्यलाई सन्ध्योपासनाका समयमा विशिष्ट महिमा युक्त प्रार्थना समर्पित गरेभैं स्थिर वाणी भएका हविदाताले आहवान गर्दै अग्निमा मन्त्रोच्चारणपूर्वक हविष्यान्न समर्पित गर्दछन् ।

[सूक्त २]

ऋषि - कुमार आत्रेय । देवता - अग्नि । छन्द - त्रिष्टुप् शक्वरी ।

कुमार माता युवतिः समुब्धं गुहा बिभर्ति न ददाति पित्रे ।

अनीकमस्य न भिनज्जनासः पुरः पश्यन्ति निहितमरातौ ॥१॥

तरुणी माता आफ्ना गर्भको पुत्र पितालाई नदिईकन राम्ररी स्वयं लुकाएर पोषण गर्दछन् । यसरी गोप्य रहेको शिशु प्रकट भएपछि मानिसहरूले उसलाई साक्षात् देख्दछन् । त्यसपछि उसको तेज मानिसहरूले विनाश गर्न सक्दैनन् ।

कमेत त्व युवते कुमार पेथी बिभर्षि महिषी जजान ।

पूर्वीर्हि गर्भः शरदो ववर्धोपश्यं जातं यदसूत माता ॥२॥

हे महान् तरुणी । तिमी बालकलाई गर्भमा धारण गर्दछ्यौ, उत्पन्न गर्दछ्यौ र त्यसलाई जतनसाध पालनपोषण गर्दछ्यौ । गर्भमा यो बालक पहिले अनेकौं वर्षसम्म बढ्दछ । तिमीले यसलाई उत्पन्न गरेछिछ उत्पन्न भएको बालक सबैले देख्छन् ।

हिरण्यदन्तं शुचिर्वर्णमारात्क्षेत्रादपश्यमायुधा मिमानम् ।

ददानो अस्मा अमृतं विपृक्वत्किं मामनिन्द्राः कृणवन्ननुक्थाः ॥३॥

हामीले नजिकबाट सुनौलो ज्वाला र उज्यालो वर्ण भएका, आयुधरूपी दीप्तिले सम्पन्न अग्निदेवलाई देख्यौं । हामीले उनलाई अमृतमय स्तोत्र अर्पण गर्छौं । इन्द्रदेवलाई नम्रात्रे र स्तुति नगर्नेहरूले हामीलाई पो के गर्लान् र ?

क्षेत्रादपश्यं सनुतश्चरन्तं सुमद्युधं न पुरु शोभमानम् ।

न ता अगुभ्रजनिष्ठ हि षः पलिकीरिद्विवतयो भवन्ति ॥४॥

यशुको प्रधानजस्तै अगुगीरुपी भूपमा स्थानमा लुकेका अग्निलाई हामाला दुल्लै गर्दा देखेका छौं
अग्निको उत्पन्न भएपछि उनको दोष ज्वाला स्पर्श गर्न सकिदैन युवती बुढिदै गएभै सेलाउन
लगेका भाला पनि हबिबाबल पाएपछि जस्तै अवस्थाबाट फेरि युवतीको रूपमा पुष्ट हुन्छन् ।

के मे मर्यक वि यवन्त गोभिर्न येषां गोपा अरणश्चिदास ।

य ई जगृभुरव ते सुजन्तवाजाति पक्ष उप नश्चिक्त्वान् ॥५॥

गोमुक्तो मानस एष्टको स्वामी र भूमिपति हुँदैन । हामालाह भूमिबाट छुट्याउन खोज्ने को होला
जसले भूमिमाथि अतिप्रमाण गर्दछन् । निर्वाहसबाट हामीलाई मुक्त गराउ मानसमन्त्र अग्निदेव
हामा पशुका नजिक गोठालोजस्तै भएर रहन्

वसां राजानं वसति जनानामरातयो नि दधुर्मर्त्येषु ।

ब्रह्माण्यत्रैव तं सुजन्तु निन्दितारो निन्द्यासो भवन्तु ॥६॥

यग्निदेव सब प्राणीका स्वामी भएर आश्रय दिन्छन् । अग्निदेवलाई जेने मर्त्यलोकमा लुकाए
पछि वंशजले मन्त्रयुक्त स्तोत्रले यिन्लाई मुक्त गरे । यग्निदेवलाई निन्दा गर्नेहरू नै निन्दाका
पात्र हुन्

शुनश्चिच्छेप निदितं सहस्राधूपादमुज्यो अशमिष्ठ हि षः

एवास्मदग्ने वि मुमुग्धि पाशान्हेतश्चिक्त्व इह तू निषद्यः । ७॥

हे अग्निदेव शुन,शेप क्षिति स्तुति गरेपछि उनलाई मौलाका हामा अर्घनबाट मुक्त गरायो । हे
अग्निदेव तिमी हेतका रूपमा यस घरमा यस र हामाला पनि अर्घनबाट मुक्त गराऊ ।

हृणीयमानो अप हि मदयेः प्र मे देवाना व्रतपा उवाच

इन्द्रो विद्वौ अनु हि त्वा चक्ष तेनाहमग्ने अनुशिष्ट आगमः ८॥

हे अग्निदेव तिमी रिमाएपछि हामीबाट टाढा गन्छौ भनेर निम्नमात्रक इन्द्रदेवले हामीलाई
सकारण भन् विद्वान् इन्द्रदेवले तिमीलाई देखेका छन् र उनले जेन भएर हामी तिम्रा अगाडि
परिस्थित छौं ।

वि ज्योतिष बृहता भात्यग्निग्राविर्विश्वानि कृणुते महित्व

प्रादेवीमर्थाः सहते दुरेवाः शिशीते शृङ्गे रक्षसे विनिक्षे ९॥

यग्निदेव आफ्नो महान् तेजले प्रकाशित हुन्छन् उन आफ्नो महान् अग्नि पदार्थ प्रकट गर्दछन्
रना आफ्ना सम्पत्तिले असुरको दु खटार्थ मया विनाश गर्ने अग्निदेवको विनाशका लागि
आफ्नो ज्वालाहरूलाई तर्पण गराउँछन्

उत स्वानासो दिवौ षन्त्वग्नेस्तिगमायुधा रक्षसे हन्तवा उ

मदे चिदस्य प्र रुजन्ति भामा न वरन्ते परिबाधो अदेवो १०॥

यग्निदेव शब्द गर्ने ज्वालाहरू गरेर अयुधजस्तै भएर रक्षसे तिम्रो अग्नि गुलोकमा प्रकट
हुन्छन् ती अयुधहरू फेरि पुष्ट भएर अति विकराल रूप धर्ने उनको अग्निमा मनगो स्ताउँछन्
पासुरी बाधाले यग्निदेवको सोमा नग्न नबढेन

एत ते स्तोम तुविजात विप्रो रथं न धीरः स्वपा अतक्षम् ।

यदीदग्ने प्रति त्वं देव हर्याः स्वर्वतीरप एता जयेम ॥११॥

हे अग्निदेव तिमी दैत्यवन्त जमी भए उनमा कस्य गर्न सकेको सम्मान छैन गन्छौ रथ निर्माण
गर्दछौ भने तिम्रा हामी तिम्रा लागि स्तोत्र तिम्रो परेका छौं हे अग्निदेव । तिमी स्तोत्रले
हर्षित भएर विजय र स्वर्गिय मुख प्राप्त गर

तुविप्रीतो वृषधो बाबुधानोऽशस्त्रपर्यः समजाति वेदः इतीमग्निमममृता

अवोचन्बर्हिष्मते मनवे शर्म यसद्धविष्मते मनवे शर्म यसत् ॥१२॥

यसद्धव ज्वाला भएका खाजेका वाडादिने निर्वाध रूपमा बढ्ने अर्घविनाश यग्निदेवले श्रेष्ठ
तुत्वालाई धन दिन्छन् त्यसैले यस देवताहरू यग्निदेवलाई कुशको आसन बाछ्याएर हवि प्रदान
ने गर्जकलाई निश्चित मुख देऊ भन्दछन्

अग्नि वसुश्रुत आग्नेय । देवता - अग्नि मरुतगण रुद्र विष्णु । छन्द - त्रिष्टुप्

त्वमग्ने वरुणो जायसे यत्त्वं मित्रो भवसि यत्समिद्धः ।

त्वे विश्वे सहसस्सुत्र देवास्त्वमिन्द्रो दाशुषे मर्त्याय ॥१॥

हे अग्निदेव । तिमि प्रकट हुँदा वरुणजस्तै गुण भएका हुन्छौं र प्रदीप्त हुँदा मित्रजस्तै हुन्छौं । तिमिमा सम्पूर्ण देवताहरू स्थित छन् । हे बलका पुत्र अग्निदेव तिमि हविदात यजमानका लागि इन्द्रदेवजतिकै पूज्य छौं ।

त्वमर्यमा भवसि यत्कनीतां नाम स्वधावन्गुह्य बिभर्षि ।

अञ्जन्ति मित्र सुधितं न गोभिर्यद्वम्पती समनसा कृणोषि ॥२॥

हे स्वधासम्पन्न अग्निदेव । गुप्त नामले तिमि कन्याको नियन्त्रण गर्दछौं । पतिपत्नीबाट इन्द्रियरूपी गईका रसले सिञ्चित भएका बेला उनीहरूलाई मन लागेको सुख दिन्छौं ।

तव श्रियो मरुतो मर्जयन्त रुद्र यत्ते जनिम चारु चित्रम् ।

पदं यद्विष्णोरुपमं निधायि तेन पासि गुह्यं नाम गोनाम् ॥३॥

हे अग्निदेव । मरुतहरू शोधन प्रक्रिया चलाएर तिम्रो शोभा बढाउँछन् । हे रुद्ररूप तिम्रो जन्म सुन्दर र विलक्षण छ । विष्णुदेवले तिम्रीलाई उपमा योग्य पद दिन्छन् । तिमि देवताहरूका यी गोप्य अनुग्रह संरक्षित गर ।

तव श्रिया सुदृशो देव देवाः पुरु दधाना अमृतं सपन्त ।

होतारमग्नि मनुषो नि घेदुर्दशस्यन्त उशिजः शंसमायोः ॥४॥

हे तेजस्वी अग्निदेव तिम्रा समृद्धिबाट देवताहरूले सुन्दर रूप र अत्यन्त तेज धारण गर्दै अमृततत्त्व प्राप्त गर्दछन् । मन गर्ने मानिसहरू स्तुतिसँग छिउका हवि चलाएर अग्निलाई होताका रूपमा सेवा गर्दछन् ।

न त्वद्भोता पूर्वो अग्ने यजीयाल काव्यैः परो अस्ति स्वधावः ।

विशश्च यस्या अतिथिर्भवासि स यज्ञेन वनवदेव मर्तान् ॥५॥

हे अग्निदेव । तिमिभन्दा पहिले यज्ञ गर्ने हाता, भरु कोही थिएन । हे अन्नले पुर्णएका अग्निदेव । तिम्रो जस्तो भविष्यमा काव्य स्तोत्र र स्तुति कसैले पाउनेछैन । तिमि जसको अतिथिका हुन्छौं, त्यस यजमानले यज्ञद्वारा पुत्रपौत्रादि सन्तान प्राप्त गर्दछ ।

वयमग्ने वनुयाम त्वोता वसुयवो हविषा बुध्यमानाः ।

वयं समर्ये विदथेष्वह्ना वर्यं राया सहसस्सुत्र मर्तान् ॥६॥

हे अग्निदेव । हामी धनको कामना गर्दै तिम्रीलाई प्रज्वलित गरेर हविले प्रदीप्त गर्दछौं । तिम्रा अनुग्रहले हामी धनी र संरक्षित होऔं । हामी सानादुला सबै युद्धमा नित्य विजय हासिल गरौं । हे बलका पुत्र अग्निदेव । हामी धन र सन्तानले सुखी होऔं ।

यो न आगो अभ्येनो भरात्यधीदधमवशंसे दधात ।

जही चिकित्वो अभिशस्तिमेतामग्ने यो नो मर्चयति द्वयेन ॥७॥

हे अग्निदेव । जुन मानिस हामीप्रति अपराध या पापपूर्ण व्यवहार गर्दछ, त्यस पापले उसै पापीलाई नाश गरिदेऊ । हे ज्ञानी अग्निदेव । जसले हामीलाई पाप या अपराध गरेर दुःख दिन्छ, तिमि त्यस पापीलाई मारिदेऊ ।

त्वामस्या व्युषि देव पूर्वे दूतं कृण्वाना अयजन्त हव्यैः ।

संस्थे यदग्न ईयसे रथीणां देवो मर्तैर्वसुभिरिध्यमानः । ८ ।

हे अग्निदेव । रातपछिको उषा काल हुँदा उहिलेका मानिसहरू तिम्रीलाई देवताको दूत बनाएर हविले यजन गर्दछन् । उनै असल मानिसहरूबाट प्रज्वलित भएर तिमि धन र योग्य धाम दिन्छौं ।

अव स्पृधि पितर योधि विद्वान्युत्रो यस्ते सहसः सून ऊहे ।

कदा चिकित्वो अभि चक्षसे नोऽग्ने कदां ऋतचिद्यातयासे ॥९॥

हे बलले उत्पन्न अग्निदेव । पुत्रले पिताको सेवा गरेरै जुन तिम्रो सेवा गर्ने विद्वान्लाई सङ्कट र पापबाट मुक्त गराऊ । हे ज्ञानी र यज्ञका पालक अग्निदेव । हामीमाथि तिमि कृपादृष्टि कहिले राख्छौं र हामीलाई कहिले असल मार्गतिर प्रेरित गर्दछौं ?

भूरि नाम बन्दमानो दधाति पिता वसो यदि तज्जोषयासे

कुविद्वैवस्य सहसा चकान. मुष्ममग्निर्वनते वावृधानः । १०।

हे आग्नेयदेव ! तिम्रो पितृत्व भई पालन गदछन् । स्तुतिसित हव्य चढाउने यज्ञमानका
मर्त्यन सन्तुष्ट भए । मेरे यज्ञ प्रदान गदछौ । उग्रतिशाल तेजयुक्त शोभा र अत्यन्त बल भएका
अग्निदेव उपयस्कलाह म्यादै मुख दिन्छन् ।

त्वमङ्ग जतितारं यविष्ठ विश्वान्यग्ने दुरिताति पर्वि ।

स्तेना अदृश्रन्नृपवो जनासोऽज्ञातकेता वृजिना अभूवन् । ११।

हे त्रिदश अग्निदेव ! तिम्रो चिनका ओर निधालाई दुख दिन कटिल शत्रु र भानुन लागका
त्यस्ता सम्पुन, मड्डुतबाट स्तेताइरुलाए तिम्रो भोगाउ ।

इमे यामासस्त्वद्रिगभूवन्वसवे वा तदिदामो अवाचि ।

गहायमग्निरभिश्शस्तये नो न रीषते वावृधानः परा दातु । १२।

हे अग्निदेव ! हामी ग्यमकल स्तुति गन निर्मागत फर्केका छौं, हामी आप्ता अपराध तिया मान्नु
अनिइत गरे । अश्वयज्ञ कर्म गदछौं । हाम्रो स्तुतिहरूले तिम्रो हुने अग्निदेव हामीलाई सिद्धक र
हिसकला नफराउ । जगाऊन ।

[सूक्त ४]

ऋषि वनश्चत आग्नेय देवता अग्नि छन्द त्रिदश

त्वामग्ने वसुपति वसूतामभि प्र मन्दे अध्वरेषु राजन् ।

त्वया वाज वाजयन्तो जयेमाभि ध्याम पृतसुतीर्मत्यानाम् । १।

हे तेजस्वी अग्निदेव ! तिम्रो धनका यर्धश्चर हा । हामी यज्ञमा तिम्रो स्तुति गदछौं । धन गाउने रहर
भएका हामी यज्ञमानले तिम्रोबाट बल प्राप्त गरौं । शत्रुका सेना समाप्त गन हामी विजय प्राप्त
गर्ने ।

हव्यवाडग्निरजरः पिता नो विभुर्विभावा सुदृशीको अस्मे ।

सुगार्हपत्या. समिधो दिदीह्यस्मद्रथसं मिमीहि श्रवांसि ॥ ३॥

हवन गरिने अग्निदेव मध्ये गगर रूपमा हुन्छन् । तिम्रो पितृका रूपमा हव्य अर्चिले पालन गदछन् ।
सबल्यपद रूपमा सबर प्रकाशित हुँदै उनी अति दयनीय देखिन्छन् । हे अम गार्हपत्य अग्निदेव
हाम्रा लागि उत्तम र यज्ञ प्रदान गर । हामीलाई अर्चित पाउन प्रेरित गर ।

विशा कवि विश्वपति मानुषीणां शुचिं पावकं घृतपृष्ठमग्निम् ।

नि होतारं विश्वविदं दधिध्वे स देवेषु वनते वार्याणि । ३।

हे ऋत्विजहो ! हे मानिसका यर्धश्चर स्वप्न वित्र रहर मानिसका पवित्र गराउने दीप्तिमान्
शरीर भएका मध्ये कुगामो गन भएका अग्निदेवले यज्ञमा तिम्रो रूपमा तिम्रोहरू शरण गर
देवतले रचाउने बालको धन हामीलाई उत्तले प्रदान गरन् ।

जुषस्वाग्ने इडया सजोषा यतमानो रश्मिभिः सूर्यस्य

जुषस्व नः समिध जातवेद आ च देवान्हविराद्याय वक्षि । ४।

हे अग्निदेव ! तिम्रो वेदीमा प्रज्वलित भएर सूर्यरश्मिसँग हाम्रो स्तुति स्वीकार गर । हे सत्रे खालको
चान भएका अग्निदेव ! तिम्रो हाम्रो समिध ग्रहण गर्दै हवि ग्रहण गर्नका लागि देवताहरूलाई यहाँ
लिएर आऊ ।

जुष्ये दम्ना अतिथिर्दुरेण इमं नो यज्ञमुप याहि विद्वान् ।

विश्वा अग्ने अभियुजो विहत्या शत्रूयतामा भरा भोजनानि । ५।

बरमा आउने प्रिय र विनयशील अतिथिसँगै पूज्य भएर तिम्रो हाम्रो त्यम यज्ञमा आऊ । सत्रे
आक्रमक शत्रु नाश गरेर शत्रुजस्तो व्यवहार गर्नेको धन हामीकहाँ ल गदऊ ।

वधेन दस्यु प्र हि चातयस्व वयः कृष्वानस्तन्वेऽस्वायै ।

पिपिर्षि यत्सहसस्युत्र देवान्सो अग्ने पाहि नूतम वाजे अस्मान् । ६।

हे अग्निदेव ! याम्रो शत्रुका लागि यत्र ग्रहण गर्दै हाम्रा शत्रुलाई हिनाराले नष्ट गर । हे बलका
पुत्र अग्निदेव ! तिम्रो देवताहरूलाई नूतन गदछौं । हे मन्त्रयम अग्नि र सत्य अग्निदेव ! युद्धमा
तिम्रो हाम्रो शत्रु गर ।

वयं ते अग्न उवथैर्विधेम वयं हव्यैः पादक भद्रशोचि ।

अस्मे रयि विश्ववारं समिन्वास्मे विश्वानि द्रविणानि धेहि ॥७॥

हे अग्निदेव ! तिमोलाई हामी असल वचन र हविले सेवा गर्दछौं । हे पवित्रकर्ता कल्याणकारी, तेजयुक्त अग्निदेव, सबैले स्वीकार गर्ने खालको ऐश्वर्य हामीलाई प्रदान गर । हामीलाई सबै किसिमका धन हात पारिदैन ।

अस्माकमग्ने अध्वर जुषस्व सहसः सूनो त्रिषधस्य हव्यम् ।

वयं देवेषु सुकृतः स्याम शर्मणा नस्त्रिवकथ्येन पाहि ॥८॥

हे बलका पुत्र अग्निदेव, जल स्थल र पर्वत यी तीनै सदनमा निवास गर्ने तिमोलाई हाम्रो यज्ञमा र्त्रनिष्ठ भएर हविष्यान्न सेवन गर । देवताहरूका लागि हामी असल कर्म गरौं, तीन खालका अपबाट हामी रक्षा गर र उत्तम आश्रयस्थान दिएर सुखी बनाऊ ।

विश्वानि नो दुर्गहा जातवेदः सिन्धुं न नावा वुरिताति पणिं ।

आने अत्रिव्रमसा गुणानोऽस्माकं बोध्यविता तनुनाम् ॥९॥

हे सबै कुराको ज्ञान भएका अग्निदेव ! नाविकले नौकाद्वारा नदी तारिदिएभैं हामीलाई आउँदा सङ्कटहरूबाट पार लगाऊ । अत्रिको जस्तै अभिवादन योग्य स्तुति तिमोलाई हामी अर्पित गर्दछौं । तिमो हाम्रो निवेदन बुझ्ने र हाम्रो शरीरको रक्षा गर ।

यस्त्वा हृदा कीरिणा मन्यमानोऽमृत्यं मृत्यो जौहवीमि ।

जातवेदो यशो अस्मासु धेहि प्रजाभिरग्ने अमृतत्वमश्नाम् ॥१०॥

हे अग्निदेव ! तिमो अविनाशी हो र हामी मरणशील छौं । स्तुतिले पूर्ण भएका हृदयले तिमोलाई नमस्कार गर्दै हामी बोलाईछौं । हे ऐश्वर्यशाली अग्निदेव ! हामीलाई यश प्रदान गर । तिमो अविनाशी रूपजस्तै हाम्रा सन्तान होऊन् ।

यस्मै त्वं सुकृते जातवेद उ लोकमाने कृणवः स्योनम् ।

अश्विनं स पुत्रिणं वीरवन्तं गोमन्तं रयिं नशते स्वस्ति ॥११॥

हे ऐश्वर्यका स्वामी अग्निदेव, तिमो श्रेष्ठ कर्म गर्ने यज्ञमानमाथि अनुग्रह गर्दछौं, अश्व, वीर पुत्र र गार्हहृते युक्त कल्याणकारी ऐश्वर्य त्यस्ता यज्ञमानले प्राप्त गर्दछन् ।

[सूक्त ५]

ऋषि वसुश्चत आत्रेय देवता आप्रीसूक्त । छन्दः गायत्री

सुसमिद्वाय शोचिषे श्रुतं तीव्रं जुहोतन । अग्नये जातवेदसे ॥१॥

असल, राम्रो प्रज्वलित, आज्जल्यमान सर्वज्ञ देदीप्यमान यज्ञाग्निमा हामी शुद्ध धिउ पगालेर आहुति प्रदान गरौं ।

नराशंसः सुगृदतीयं यज्ञमदाभ्यः । कविर्हि मधुहस्त्यः ॥२॥

मानिसले प्रशंसा गरेको हुँदा नराशंस नाम राखिएका अग्निदेवले यो यज्ञ राम्रो सम्पन्न गराऊन् । ती अग्निदेव अडिग, ज्ञानसम्पन्न र मधुर रश्मियुक्त छन् ।

ईडितो अग्न आ वहेन्नं चित्रमिह प्रियम् । सुखै रथेभिरुतये ॥३॥

हे अग्निदेव, तिमो सबैबाट स्तुति गर्न योग्य छौ । हाम्रो रक्षा गर्नका लागि प्रिय र विलक्षण शक्तिले सम्पन्न इन्द्रदेवलाई यहाँ सुखदायी रथबाट लिएर आऊ ।

ऊर्णप्रदा वि प्रथस्वाभ्यः कर्मा अनुषत । भवानः शुभ्र सातये ॥४॥

हे मानिस हो ! ऊनीजस्तै नरम र सुखदायी आसन ओच्छाओ । स्तोताहरू स्तुति गर्न थालिसके । हे शुभ्र अग्निदेव ! स्तुतिले वृद्ध भएर हामीलाई ऐश्वर्य प्रदान गर ।

देवीद्वारे वि श्रयध्वं सुप्रायणा न ऊतये । प्रप्र यज्ञं पूर्णीतन ॥५॥

हे हविहरू हो, तिमोहरू उत्तम गुण भएका, दिव्य द्वार खोल्दछौ र असल कर्म गर्छौ । हाम्रो रक्षाका निमित्त यज्ञलाई परिपूर्ण गर ।

सुप्रतेके वयोवृधा यद्भी ऋतस्य मातरा । दोषामुषासमीमहे ॥६॥

सुन्दर रूप भएका, आयु बढाउने, महान् कर्म सम्पन्न गराउने, यज्ञकर्म निर्माण गर्ने रत्न र उषादेवीलाई हामी उत्तम प्रकारले स्तुति गर्दछौ ।

वातस्य पद्मप्राडिता दैव्या होतारा मनुष । इमं नो यज्ञमा गतम् ॥७॥

हे वात ! तू वायुदेवताको मित्र कहते रहते हो । तब हमले तुझे स्तुतिपाठ प्रेरित भएर हमारा मानसिक
यस यजनमा वायुका निमित्त भोगे

इडा सरस्वती मही तिष्ठो देवीर्मयोभूवः । बर्हिः सीदन्त्वसिधः ॥८॥

इह सरस्वती र मही यी तान देवहरू मृगदायक छन् । यिनैहरू निम्नो मार्गबाट हमारा यजन
अभिवर्द्धन

शिवस्वष्टरिहा गहि विभुः पोष उत त्मना । यज्ञेयज्ञे न उदवः ॥९॥

हे स्वाष्टादेव ! तिम्रा व्यापक सम्पत्तिस्मन्त्र र कल्याणकारी काम गर्छौ । हाम्रा यज्ञमा आऊ र प्रत्येक
यज्ञमा यजन यममा प्रतिष्ठित भएर हाम्रो रक्षा गर

यत्र वेत्थ वनस्पते देवाना गुह्या नामानि । तत्र हव्यानि गामय ॥१०॥

ह वनस्पतिदेव ! तिम्रो जनेका दलका गुप्त स्थानमा हव्य भक्षण पुर्‍याइदछौ ।

स्वाहागमये वरुणाय स्वाहेन्द्राय मरुद्भ्यः स्वाहा देवैभ्यो हविः ॥११॥

अग्नि र वरुणदेवका लागि हवि समर्पण गरिएको छ । यही हवि इन्द्रदेव र मरुद्गणका लागि पनि
समर्पित गरिएको हो

[सूक्त ६]

ऋषि ऋग्वेद त्रैये देवता अग्नि छन्द - यजुर्वेद

अग्नि तं मन्ये यो वसुरस्त य यन्ति धेनवः ।

अस्तमर्वन्त आशवोऽस्तं नित्यासो वाजिन इषं स्तोतुभ्य आ भर ॥१॥

सबका आश्वस्त्यरूप अस्तमर्त्यता हामी पारिचय औ । अग्निदेव प्रदात भूको देखेपछि
संभ्रमपछि गर्दै वायाना यज्ञमा र कर्त्तव्यता तात्रागमां अश्व नित्य प्रदान अग्नि देखेर तबलामा
फकन्छन् । हे अग्निदेव ! तिम्रो भएर वातकहरूलाई मनसो धनवान् प्रदान गर

सो अग्निर्गो वसुर्गुणे स यमायन्ति धेनवः ।

समर्वन्तो रघुद्रुवः सं सुजातासः सूरय इषं स्तोतुभ्य आ भर ॥२॥

हे जेनका गो यत्न र सहायक हुन् । उनै अग्निदेवलाई हामी प्रार्थना गर्दछौ । अग्निका सजिकै
गर्दै र तत्र प्रतिमा स्तवने अश्व पनि गर्दछन् । श्रेष्ठ कुलमा उत्पन्न र सुसंस्कार सम्पन्न विद्वान्हरूले
अग्निदेवलाई गणसना गर्दछन् । उनस्य गुणको गुन्त हे अग्निदेव ! वातकहरूका लागि मनसो
धनधान्य प्रदान गर

अग्निर्हि वाजिनं विशेषं ददाति विश्वचर्षणि ।

अग्नी राये स्वाधुवं स प्रीतो यति वार्यमिष स्तोतुभ्य आ भर ॥३॥

अग्निदेव विश्व र अन्नमात्रमा मात्र न हो । अन्न र अन्नमात्रमा दृष्टि पुग्नुभन्दा खालका छन् । उनै
अन्नमात्रमा अन्नमात्रमा मात्र न हो । अन्न र अन्नमात्रमा दृष्टि पुग्नुभन्दा खालका छन् । उनै
अन्नमात्रमा अन्नमात्रमा मात्र न हो । अन्न र अन्नमात्रमा दृष्टि पुग्नुभन्दा खालका छन् । उनै

आ ते अग्न इधीमहि धुमन्त देवाजरम् ।

यद्ध स्या ते पनीयसी समिदीदयति द्यवीषं स्तोतुभ्य आ भर ॥४॥

हे अग्निदेव ! त्रिजगत्पुरुष र बुद्धीबाला नष्टोपकार तिम्राले हामी प्रज्वलित गर्दछौ । तिम्रो श्रेष्ठ
योगेति गुलाकमा रक्षित हुन्छ । तिम्रा स्तोतातामा अन्नले परिपूर्ण गर

आ ते अग्न ऋचा हविः शुक्रस्य शोचिषस्पते ।

सुश्रद्ध दत्तम विशपते हव्यवाद् तुभ्य हयत इषं स्तोतुभ्य आ भर ॥५॥

विश्वलाई प्राणमा गर्ने अन्नको चिनार । तै देवताहरूलाई हवि पुर्‍याइदिने आनन्दकण्डुक, स्वयं
प्रकटित हे अग्निदेव ! ऋचा उच्चतामा गर्दै वातकहरू तिम्रा ज्वालाका भावार्ति दिँदै छन् । तै
स्तोतुलाई तिम्र पक्षमा प्रदान गर

प्रो त्वे अग्नयोऽग्निषु विश्व पुष्यन्ति वार्यम्

ते हिन्विरे त इन्विरे त इषण्यन्यानुषगिषं स्तोतुभ्य आ भर ॥६॥

अग्निदेव ! तब सबै अन्नका तुलनामा गर्दै वरणा गत योग्य हुनाले सबै धनलाई पुष्ट पार्दैछन् ।
अग्निदेव प्रदातक अग्निदेव सत्यलाई सम्मानमा प्रार्ति गर्दै हविवायुको कामना गर्दछन् । हे अग्निदेव !
तिम्रो स्तोतातामा अन्नको अन्नले अन्नले सम्पन्न गरौ

तव त्वे अग्ने अर्चयो महि ब्राधन्त वाजिनः ।

ये पत्वभिः शफानां व्रजा धुरन्त गोनामिषं स्तोतुभ्य आ भर ॥७॥

हे अग्निदेव ! तिम्रो किरण आहुति पाएर हुकन्छ । तिम्रो तेजस्वी किरण शब्दवान् भएर हविको कामना गर्दछ । हे अग्निदेव । स्तोतालाई अन्न आदिले पूर्ण गराऊ ।

नवा नो अग्न आ भर स्तोतुभ्यः सुक्षितीरिषः ।

ते स्याम य आनुचुस्त्वादूतासो दमेदम इषं स्तोतुभ्य आ भर ॥८॥

हे अग्निदेव । हामी स्तोतालाई नयाँ अन्नयुक्त उत्तम आवास प्रदान गर । हामी प्रत्येक घरमा पूजा गरौं र तिम्रोलाई दूतका रूपमा पाएर सुखी होऔं । हे अग्निदेव । स्तोताले खोजेजस्तै अन्न दिएर नमूड गराऊ ।

उभे सुधन्न सपिषो बर्वा श्रीणीष आसनि ।

उतो न उत्सुपूर्वा उवेषु शवसस्पत इषं स्तोतुभ्य आ भर ॥९॥

प्रजाको पालन गर्ने शक्तिले सम्पन्न, देदीप्यमान हे अग्निदेव । आहुति प्रदान गर्दाखेरि दुवै प्राण तिम्रा मुख्यसम्म पुग्दछन् । हविष्यान्नद्वारा तिम्रोलाई प्रसन्न गर्ने स्तोतालाई महन् ऐश्वर्य प्रदान गर ।

एवां अग्निमर्जुर्मूर्गीर्भिर्यज्ञेभिरनुषक ।

दधदप्से सुवीर्यमुत त्यदाश्चर्यमिषं स्तोतुभ्य आ भर ॥१०॥

यज्ञमा हामी उत्तम वाणिले अग्निदेवको पूजा गर्दछौं । अग्निदेवले हामीलाई उत्तम, वीर पुत्रपौत्रादि र बलशाली अश्व प्रदान गरन् । स्तोताले खोजेको कुनै पाऊन्

[सूक्त ७]

अपि इष आग्नेय देवता - अग्नि छन्द - अनुष्टुप् पङ्क्ति ।

सखायः सं वः सम्यञ्चमिषं स्तोम चाग्नये

वर्षिषाय क्षितीनामूर्जौ नृषे सहस्वते । १।

हे श्रुतिवक् मित्रहरू हो । वरिष्ठ अग्निदेव जलका नाति हुन् र असल बल प्रदान गर्दछन् । तिम्राहरू यिनका लागि असल स्तवन गाउँदै हविष्यान्न समर्पित गर ।

कुत्रा चिद्यस्य समुती रण्वा नरो नृषदने ।

अहन्तश्चिद्यमिन्धते सञ्जनयन्ति जन्तवः ॥२॥

जो प्रकट हुँदा मानिस खुसी हुन्छन्, श्रुतिवक्हरू जसलाई स्तुति गर्दै यज्ञमा प्रज्वलित गर्दछन्, प्राणीहरू जसको दर्शन गर्ने प्रकट हुन्छन्, ती अग्निदेव कहाँ छन् ।

सं यदिषो वनामहे स हव्या मानुषाणाम् ।

उत वृम्यस्य शवसं ऋतस्य रश्मिमा ददे ॥३॥

अन्न प्राणिको आशा गर्दै मानिसहरूले अग्निदेवलाई हवि दिन्छन् । त्यस बेला अग्निदेव आफ्ना सामर्थ्यले देदीप्यमान भएर सत्यको रूपमा रश्मि धारण गर्दछन्

स स्मा कृणोति केतुमा नक्तं चिह्न आसते ।

पावको यद्वनस्पतीन् स्मा मितान्यजर ॥४॥

नबुद्धिने र पवित्र गराउने अग्निदेवले वनस्पति जलाउन लाग्दा रातको गहिरो अन्धकार पर भएर आफ्ना ज्वाला फिर्ताउँछन् ।

अव स्म यस्य वेषणे स्वेदं पथिषु जुह्वति ।

अभीमह स्वजेन्य भूमा पुष्टेव रुरुः ॥५॥

यज्ञमार्गका पथिक श्रुतिवक्हरू अग्निको सेवा गर्दै घिसका आहुति दिन्छन् । त्यस बेला पुत्र आफ्ना पिताका पित्र्युमा चढेभैं घिसका धारामा ज्वाला आरुढ हुन्छ

यं यतयः पुरुस्पृहं विदद्विषस्य भयसे ।

प्र स्वादनं पितृनामस्ततातिं चिदायवे ॥६॥

अग्निदेव भनेकोबाट खोजिने सबैलाई धारण गर्ने अन्नको स्वाद लिने र यजमानलाई आश्रय दिने गर्दछन् । यजमानले उनको गुण जानेका छन्

स हि ष्मा धन्वाक्षितं दाता न दात्या पशुः ।

हिरिशमश्रुः शुचिदन्ध्रभुरनिभृष्टतविषिः ॥७॥

भारपात टिपेर खाने पशुले जस्तै अग्निदेव निजत वनमा बसेर सुकेका काठ एकएक गर्दै भस्मीभूत पादछन् सुनौला जुगा र सेता दाँत भएका अग्निदेव ज्यादै विस्तृत र अपराजित सामर्थ्य भएका छन् ।

शुचिः ष्व यस्मा अत्रिवत्प्र स्वधितवी रीयते ।

सुधूसृत माता क्राणा यदानशे भगम् ॥८॥

अत्रि कषिले अस्तै ऋत्विक्हरू जुन अग्निदेवको सुमार गर्दछन्, जो बन्चरोजस्तै भएर काठ विनाश गर्दछन् जो हविष्यान्नको उपभोग गर्दछन्, उनै दाप्तिमान् अग्निदेवलाई अरणीले स्वेच्छापूर्वक उत्पन्न गर्दछ

आ यस्ते सर्पिरासुतेऽग्ने शमस्ति धायसे ।

ऐषु द्युम्नमुत श्रव आ चित्तं मर्त्येषु धाः ॥९॥

हे अग्निदेव तिमी हव्य पदार्थ भक्षण गर्दछौ तिमी सम्पूर्ण जगत्लाई धारण गर्छौ हाम्रो स्तुति तिमीलाई सुख दिने होस् मरणशोक स्तोनालाई तिमी तेजस्वी अन्न र उत्तम मन प्रदान गर ।

इति चिन्मन्युमभिजस्तादातमा पशु ददे ।

आदग्ने अपृणतोऽत्रिः सासह्याहस्युनिषः सासह्यञ्च ॥१०॥

हे अग्निदेव रिम नियन्त्रण गरेका ऋषि तिमाबाट प्रदान गरिएका पशु प्राप्त गर्दछन् । तिमी हवि प्रदान नगर्ने कृपणलाई अत्रि ऋषिका अधानमा गराऊ र अन्न चोर्ने दस्युलाई नियन्त्रण गर ।

[सूक्त ८]

ऋषि इष आत्रेय देवता - अग्नि । छन्द जगती

त्वामग्न ऋतायवः समीधिरे प्रलं प्रलास ऊतये सहस्कृत ।

पुरुश्चन्द्र यजत विश्वधायसं दमूनसं गृहपतिं वरेण्यम् ॥१॥

हे बलले उत्पन्न अग्निदेव, यज्ञ गर्ने पुराना ऋषिहरू आफ्नो संरक्षणका लागि तिमीलाई उचित किसिमले प्रश्रवित गर्दछन् तिमी चिरपुरातन अनन्तदायक जगत्लाई भरण गर्ने पूज्य र श्रेष्ठ गृहपालक हो ।

त्वामग्ने अतिथिं पूर्वं विशः शोचिष्केशं गृहपतिं नि षेदिते

बृहत्केतु पुरुरूप धनस्पृत शुशामीणं स्ववसं जरद्विषम् ॥२॥

हे अग्निदेव यत्रमानले तिमीलाई यज्ञवर्द्धना स्थापित गरेका हुन् तिमी अतिथिजस्तै पूजनीय र गृहस्वामी हो तिमी दीप्तिमान् ध्वजाजस्ता उच्च ज्वाला भएका, अनेकौँ रूप भएका धन प्रदान गर्ने, अत्यन्त सुखकारी, समिधा जलाउने र हामीलाई सबै किसिमले उत्तम संरक्षण दिने हो ।

त्वामग्ने मानुषीरीडते विशो होत्राविदं विविचिं रत्नघातमम् ।

गृहा सन्तं सुभग विश्वदर्शतं तुविष्वणसं सुयजं धृतश्रियम् ॥३॥

हे उत्तम धनका स्वामी अग्निदेव मानिसहरू तिमी स्तुति गर्दछन् तिमी यज्ञको कर्म जन्ने सत्यको विवेचना गर्ने, रत्न दान गर्नेहरूमा श्रेष्ठ, गोप्य रूपमा रहने, सबैका लागि दर्शनीय, अति शब्दवान्, उत्तम रूपले पूजनीय र घिउका सिञ्चनले अति शोभायमान हुने हो ।

त्वामग्ने धर्षांसं विश्वधा वयं गीर्भिर्गुणन्तो नमसोप सेदिम

स नो जुषस्व समिधानो अङ्गिरो देवो मर्तस्य यशसा सुदीतिभिः ॥४॥

हे अग्निदेव ! तिमी सबैलाई धारण गर्दछौ । हामी मनगो स्तोत्रले स्तुति गर्दै नमस्कारले अभिवादन गर्दै तिम्रा भगाडि आउँछौ हे अङ्गिराहरूमा श्रेष्ठ देवता तिमी राम्रासित प्रदीप्त भएर उत्तम दीप्तिमान् ज्वालाले हाम्रो हवि ग्रहण गर हामी मानिसलाई कान्ति प्रदान गर

त्वामग्ने पुरुरूपो विशेविशे वयो दधासि प्रलथा पुरुष्टुत ।

पुरुष्यथा सहसा वि राजसि त्विषिः सा ते तित्विषाणस्य नाधृषे ॥५॥

हे अग्निदेव ! विविध रूप भएका तिमी यत्रमानलाई पहिलेकै अस्तो अत्रले परिपूर्ण गर्दछौ तिमी त्रारम्बार सबै कर्ममा पूजित हुन्छौ । तिमी आफ्ना समाध्यले विविध भद्रका स्वामी हो तिमी तेजस्वी दीप्ति कसैले पनि दबाउन सक्दैन ,

त्वामग्ने समिधानं यविष्ठय देवा दूतं चक्रिरे हव्यवाहनम् ।

उरुज्वयसं घृतयोनिमाहुतं त्वेष चक्षुर्दधिरे चोदयन्मति ॥६॥

हे युवा अग्निदेव । तिमि उत्तम प्रकारले प्रज्वलित हुन्छौ । देवताहरूले तिमिलाई हवि वहन गर्ने दूतका रूपमा प्रतिष्ठित गरेका छन् । घिउका बत्तले प्रदीप्त भएर हवि ग्रहण गर्ने हे अग्निदेव ! अन्यन्त वेगवान् र तेजस्वी रूप भएका तिमिलाई मानिसले बुद्धिका प्रेरक र आँखाको रूप मानेर आदर गर्छन् ।

त्वामग्ने प्रदिव आहुत घृतैः सुम्नायवः सुषमिधा समीधरे ।

स वावुधान औषधीभिरुक्षितोऽभि ज्ञयांसि पार्थिवा वि तिष्ठसे ॥७॥

हे अग्निदेव । सुखको खोजी गर्ने अहिलेका यजमान तिमिलाई उत्तम समिधा, आहुति र घिउले प्रदीप्ता गराउँथे । औषधि आदिले सिञ्चित भएर बढ्दै जाँदा तिमि पृथ्वीको सतहका अन्नमा व्याप्त भएर अवस्थित छौ ।

[सूक्त ९]

ऋषि गय आत्रेय । देवता - अग्नि । छन्द - अनुष्टुप पङ्क्ति ।

त्वामग्ने हविष्मन्तो देवं मर्तास ईडते ।

मर्त्ये त्वा जातवेदसं स हव्या वक्ष्यानुषक् ॥९॥

हे तेजस्वी अग्निदेव । हामी मानिसहरू हवि आदि पदार्थ लिएर तिमिलाई उत्तम स्तुति गर्दछौ । तिमि सम्पूर्ण उत्पन्न जीवहरूलाई जान्दछौ । हाम्रो हवि देवताहरूसम्म तिमि पुर्‍याउने गर्दछौ ।

अग्निर्होता दास्यतः क्षयस्य घृक्तबर्हिषः ।

सं यज्ञासश्चरन्ति यं स वाजासः श्रवस्यवः ॥१०॥

सबै यज्ञहरूले जुन अग्निदेवको अनुसरण गर्दछन्, अन्न र यश चाहने यजमानको हव्य जसलाई प्राप्त हुन्छ, उनै अग्निदेव हविदाता र कुश उखेल्ने यजमानका घरमा होताका रूपमा प्रतिष्ठित हुन्छन् ।

उत स्म यं शिशुं यथा नवं जनिष्यारणी ।

धर्तारं मानुषीणां विशामग्निं स्वध्वारणी ॥११॥

मानिसहरूलाई पोषण प्रदान गर्ने अग्निदेव उत्तम रीतिले यज्ञसम्पन्न गराउँछन् । दुई वटा अरणीले यी अग्निदेवलाई नयाँ शिशुभै उत्पन्न गर्दछन् ।

उत स्म दुर्गुभीयसे पुत्रो न द्वार्याणाम् ।

पुरु यो दग्धासि वनाग्ने पशून् यवसे ॥१२॥

हे अग्निदेव । कुटिल गति भएको सप या अश्वजस्तै छौ । तिमि अति कठिनतापूर्वक धारण गरिने खालका छौ । जौका खेतमा प्रवेश गरेका पशुले जौ खाएजस्तै गरी वनमा पसेपछि तिमि वनलाई नै भस्म गराउँछौ ।

अध स्म यस्यार्चयः सम्यक्सयन्ति धूमिनः

बदीमह त्रितो दिव्युप ध्मातेव धमति शिशीते ध्मातरी यथा ॥१३॥

धुर्वा मिसिएका अग्निका शिखाहरू सर्वत्र व्याप्त हुन्छन् । फलामको काम गर्नेहरू हतियार बनाउन अग्निलाई प्रयुक्त गर्दछन् । यसरी संवर्द्धित अग्नि तीनै लोकमा व्याप्त हुन्छन् । कर्मकारहरू जसरी खलाँतिले अग्निलाई प्रज्वलित गर्दछन्, अग्निदेव उसरी नै स्वयं तेजस्वी बन्दछन् ।

तवाहमग्ने ऊतिभिर्मित्रस्य च प्रशस्तिभिः ।

हेषोयुतो न दुःखिता दुर्गाम मर्त्यानाम् ॥१४॥

हे अग्निदेव । हामी मित्रभावले युक्त भएर प्रशंसात्मक स्तोत्रले तिम्रो स्तुति गर्दछौ । तिमि आफ्ना रक्षण सामर्थ्यले संरक्षित गरेर हामीलाई पाप कर्मबाट पार लगाऊ र द्वेष गर्ने बाहिरी शत्रुबाट पनि हामीलाई जोगाऊ ।

तं नो अग्ने अभी नरो रथिं सहस्र आ भर ।

स क्षेपयत्स पोषयद्भवद्वाजस्य सातय उतैधि पुत्सु नो वृषे ॥१५॥

हे बलवान् अग्निदेव । हामी मानिसहरूलाई तिमि उत्तम ऐश्वर्यले सम्पन्न बनाऊ । हाम्रा शत्रु विनाश गरेर तिमि सबै किसिमका पोषण प्रदान गर । अन्न प्राप्ति हाम्रा लागि सुगम होस् । हे अग्निदेव ! युद्धमा हामीलाई अग्रणी बनाउने प्रयास गर ।

ऋषि गय आत्रेय देवता अग्नि छन्द अनुष्टुप् पद्यक्ति

अग्न ओजिष्ठमा भर धुमनसमभ्यपधिगो ।

प्र नो राया परीणासा रत्तिस्त्रिवाजाय पन्थाम् ॥१॥

हे निर्वाध गति भएका अग्निदेव ! ओजस्विता प्रदान गर्ने सम्पदा हमीलाई प्रदान गर । हे सब
हामीलाई प्रशस्तीय धन र शक्ति प्राप्त हुने माग देखाऊ

त्वं नो अग्ने अद्भुत क्रत्वा दक्षस्य मनुना ।

त्वे असुर्य्य मारुहत्काणा मित्रो न यज्ञियः ॥२॥

हे अग्निदेव ! तिम्रो अत्यन्त विलक्षण कर्म सम्पदन गर्दछौ । उनम यज्ञ आदि कर्मले प्रसन्न भएर
हामीलाई असल वन प्रदान गर । तिम्रो असुरहरूलाई पराजित गनमा समर्थ छौ । तिम्रो मृत्युजस्त
चरित्र व्याप्त होऊ

त्वं नो अग्न एषा गयं पृष्टि च वर्धय

ये स्तोमेभिः प्र सूरयो नरो मघान्यानुशुः ॥३॥

हे अग्निदेव ! उनम स्तोत्रले तिम्रो स्तुति गर्ने मानिसलाई तिम्रो असल धन आदि प्राप्त गराउँछौ ।
तिम्रो स्तुति गरेर हामी पनि उत्तम धन आदि कमाउँदै सम्पन्न हुन सकौ

ये आग्ने चन्द्र ते गिरः शुम्भन्त्यश्चराधसः ।

शुष्मेभिः शुष्मिणो नरो दिवश्चिद्येषां बृहत्सुकीर्तिर्बोधति त्मना ॥४॥

हे बाह्य प्रदायक अग्निदेव ! उनम वर्णाश्रमे तिम्रो स्तुति गर्ने मानिसले अश्वयुक्त पशुय प्राप्त
गर्दछन्, उत्तम बलले सबलवान् हुन्छन् । तिनीहरूको उत्तम कर्तित्व स्वगभन्दा पनि अधिक विस्तृत
हुन्छ र त्यस्ता मानिसलाई तिम्रो निश्चय नै चिन्दछौ

तव त्वे आग्ने अर्चयो भ्राजन्तो यन्ति धृष्ण्या ।

परिज्मानो न विद्युतः स्वानो रथो न वाजयुः ॥५॥

हे अग्निदेव ! तिम्रो अत्यन्त चञ्चल र दीप्तिस्मय रश्मि सबत्र व्याप्त हुन्छ । विद्युतको जस्तै शब्द
गर्दछ । त्यो रश्मि पत्रको छोर्जमा हिँड्नेको मानिस र वगवान् रश्मि सबत्र विचरणा गर्दछन्

नू नो अग्न ऊतये सबाधसश्च रातये ।

अस्माकासश्च सूरयो विश्वा आशास्तरीषणि ॥६॥

हे अग्निदेव ! तिम्रो चण्डे हाम्रो रक्षा गर । हामीलाई धन रक्षय युक्त गरेर हाम्रो आपद हटाऊ
हाम्रो छोराछोरी र दाजुभाइ तिम्रो स्तुति गर्दै राखे रहिर पूरा गर्न सक्न सकून्

त्वं नो अग्ने अङ्गिरः स्तुतः स्तवान् आ भर ।

होतर्विभ्वासहं रयिं स्तोतृभ्यः स्तवसे च न उतैषि पृत्यु नो वृषे ॥७॥

हे अङ्गिराहरूम आछ अग्निदेव ! उहिलेका अग्निहरूले तिम्रो स्तुति गरेर तिम्रो उपास्य हो
वैभवाश्रमी शत्रुको रक्षक हामीलाई निर्म प्रदान गर । हाम्रो यज्ञका काम गढा तिम्रीलाई होलाक
रुचम स्तुति गर्दछौ । हाम्रो स्तुतिलाई यल्लो बनाव्दछौ । गृध्रमा पनि आफ्ना बल्लाल हामीलाई
अधि बढाऊ ।

ऋषि मत्स्यभर आत्रेय देवता अंगिर छन्द जगती

जनस्य गोपा अजनिष्ट जागृविरग्निः सुदक्षः सुविताय नव्यसे

धृतप्रतीको बृहता विविस्पृशा धुमद्वि भाति भारतेभ्यः शुचि ॥१॥

प्रजाको रक्षा गर्ने, जागृत र दक्षता प्रदान गर्ने अग्निदेव याजकलाई प्रशस्तीको नयाँ बाटो प्रशस्त
गर्नका लागि प्रकट भएका छन् । घिउको ढाहुतिल अर्धक प्रदोज भाग विराट् आकाश स्पष्ट र न
सकछन् । साथकलाई तेजले युक्त परिवत्रता प्रदान गर्नका लागि नै तिम्रो प्रकट हुन्छौ

यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहितमग्निं नरस्त्रिषधस्थे समीधिरे ।

इन्द्रेण देवैः सरथं स बर्हिषि सीदन्नि होता यजथाय सुक्रतुः ॥२॥

अग्निदेव यज्ञको ध्वजानाहरू देवताहरूका रथमा सँगै प्रस्थित र पुरोहित गनमा छन् । याजकहरू
ठाउँमा गम्भीर अग्नि प्रज्वलित गर्दछन् । सत्कर्ममा लागेर यज्ञ र यज्ञदेव अग्निदेव आफ्ना रथमा
यज्ञका लागि रहन्छन्

असंमृष्टो जायसे मात्रोः शुचिर्मन्त्रः कविरुदतिष्ठो विवस्वतः ।

धृतं त्वावर्धयन्नग्न आहुत धूमस्ते केतुरभवद्वि वि श्रितः ॥३॥

हे अग्निदेव ! तिम्रो मानुरूपमा दुई अरागीबाट निर्बिघ्न रूपले जन्मन्छौं । तिम्रो मेधावी, पवित्र गराउने र स्तुत्य छौं यजमानहरू तिमालाई आफ्ना हितको आशाले प्रदीप्त गर्दछन् । उहिलेका ऋषिले तिम्रीलाई घिउले प्रवृद्ध गराएका थिए । आहुतिले ठूलो रूप लिने हुँदा तिम्रो धुवाँ ध्वजाको रूपमा आकाशमम्म फिजिन्छ ।

अग्निर्नो यज्ञमुप वेतु साधुयाग्निं नरो वि भरन्ते गृहेगृहे ।

अग्निर्दूतो अभवद्भ्यवाहनोऽग्निं वृषानां वृषन्ते कविक्रतुम् ॥४॥

मयै खालका असल कर्म सिद्ध गर्ने अग्निदेव हाम्रा यज्ञमा आएर बस्नु । सबै मानिसले घरघरमा अग्निको स्थापना गर्दछन् । हव्यवाहक अग्निदेव देवताहरूका दूतका रूपमा प्रतिष्ठित छन् । स्तोताहरू ज्ञानसम्पन्न यज्ञकर्ममा अग्निदेवलाई राम्रो स्तुति गर्दछन् ।

तुभ्येदमग्ने मधुमत्तमं वचस्तुभ्यं मनीषा इयमस्तु शं हृदे ।

त्वां गिरः सिन्धुमिवावनीर्हीरा पुणन्ति शवसा वर्धयन्ति च ॥५॥

हे अग्निदेव ! हाम्रो अत्यन्त मिठो वचन तिम्रै लागि समर्पित छ । यो स्तोत्र तिम्रा मनमा सुख लाग्ने होस् । नदीहरूले समुद्र भरेर समुद्रको बल बढेभैं हाम्रा स्तुतिले तिम्रो बल बढाउँछ ।

त्वामग्ने अङ्गिरसो गुहा हितमन्वविन्दञ्छि श्रियाणं वनेवने ।

स जायसे मध्यमानः सहो महत्त्वामाहुः सहसस्सुत्रमङ्गिरः ॥६॥

हे अग्निदेव ! विभिन्न वनस्पतिमा व्याप्त भएर गोप्य ठाउँमा रहेका बेला तिम्रीलाई अङ्गिरावंशी ऋषिहरूले फेला पारे । धेरै बल गरेर भरणी चोटेपछि तिम्री उत्पन्न हुन्छौ । त्यसो हुनाले मनीषीहरू तिम्रीलाई शक्तिका पुत्र भनेर बोलाउँछन् ।

[सूक्त - १२]

ऋषि - सुतम्भर आत्रेय । देवता - अग्नि छन्द - त्रिष्टुप् ।

प्राग्नये बृहते यज्ञियाय ऋतस्य वृष्णे असुराय मन्म ।

धृतं न यज्ञ आस्येऽ सुपूतं गिरं भरे वृषभय प्रतीचीम् ॥१॥

अग्निदेव आफ्ना सामर्थ्यले अतिशय महान्, यज्ञका लागि योग्य, जल वर्साउने, प्राणका आधार र अभीष्ट कुरो पुर्याउदिने हुन्छन् । यज्ञका मुखमा सिञ्चित घिउको धारोजस्तो हाम्रो स्तुति अग्निदेवका लागि सुखदायक होस् ।

ऋतं चिकित्व ऋतमिच्चिकिद्भृतस्य धारा अनु दुन्धि पूर्वोः ।

नाहं यातुं सहसा न द्वयेन ऋतं सपाम्यरुषस्य वृष्णः ॥२॥

हे अग्निदेव ! हाम्रोले गरेको स्तुति तिम्री चिन्दछौं, समर्थन गर, धेरै पानी वर्साउनका लागि तिम्री हाम्रो अनुकूल होऊ । हामी बलिया भएर यज्ञमा बाधा उत्पन्न गर्दैनौं, न त वैदिक कार्यको विधान नै मास्छौं । तिम्री अत्यन्त दीप्तिमान् र रहर पूरा गराउने हुनाले हामी तिम्रो स्तुति गर्दछौं ।

कया नो अग्न ऋतयधृतेन भुवो नवेदः उचथस्य नव्यः ।

वेदा मे देव ऋतुषा ऋतूनां नाहं पतिं सनितुरस्य रायः ॥३॥

हे अग्निदेव ! तिम्री जल बर्साउँछौ । तिम्रो हाम्रा कुन ठूला यज्ञकर्ममा हाम्रो नयाँ स्तोत्र चिन्दछौ ? ऋतुको संरक्षण गर्ने अग्निदेवले हामीलाई चिन्नु । सबै यजन गर्ने हामी धनका अधीश्वर भनेर अग्निदेवलाई जान्दैनौं र ?

के ते अग्ने रिपवे बन्धनासः के पायवः सनिषन्त द्युमन्तः ।

के धासिमग्ने अन्तस्य पान्ति क आसतो वचसः सन्ति गोपाः ॥४॥

हे अग्निदेव ! शत्रु बाँचे को हो / दुनियाँ पाल्ने को हो / को अत्यन्त दीप्तिमान् र दानशील छ ? असत्यको बाटो हिँड्नेलाई कसले जोगाउँछ ? असत्य वचन बोल्नेलाई कसले रक्षा गर्दछ ?

सखायस्ते विषुणा अग्न एते शिवासः सन्तो अशिवा अभूवन् ।

अधूर्षत स्वयमेते वचोभिर्ऋजूयते वृजिनानि ब्रुवन्तः ॥५॥

हे सर्वत्र व्यापक अग्निदेव । तिम्रो उपसना नगर्नाले यी मित्रहरूले दुःख पाएका थिए । तिम्रो उपसना गरेपछि घिनले सुख पाए, तिम्रीप्रति हामी सोभो व्यवहार गर्दछौं । जसले हामीसित छलकपट र ढोंक कुरा गर्दछन्, ती शत्रुले आफ्नै अग्निष्ट गछन् र आफ्नै नाश हुन्छन् ।

यस्ते अग्ने नमः, इत् श्रुतं स पात्यवस्य वृषाः ।

तस्य क्षयः पूषुरा साधुरेतु प्रसर्प्राणस्य नहुषस्य शेषः ॥६॥

हे अग्निदेव ! तिम्रो दीप्तिमान् र मनको रहर पूरा गरउने हो जुन यजमान हृदयदर्शि नै नमस्कार गर्दै स्तोत्रले तिम्रो स्तुति गर्दछन् र यज्ञको नियम उचित रूपले पालन गर्दछन् उनको घर सप्रियोस र सम्पत्ति तिमी सेवा गर्ने यी यजमानका मनको इच्छा पूरा हुन्छ र पुत्र आदि प्राप्त गर्दछन्

[सूक्त १२]

ऋषि सुतम्भर आत्रेय देवता अग्नि छन्द गायत्री

अर्चन्तस्त्वा हवामहेऽर्चन्तः समिधीमहि । अग्ने अर्चन्त ऊतये ॥१॥

हे अग्निदेव ! हामी स्तोताहरू तिम्रो अर्चना गर्दछौं, तिम्रोलाइ बोलाउँछौं - स्तुति गर्दै आफ्नो रक्षाका लागि तिम्रोलाई प्रज्वलित गरौंछौं

अग्नेः स्तोमं नमामहे सिध्ममद्य दिविस्पृशः, देवस्य द्रविणस्यवः ॥२॥

धन लाभ गर्ने रहरले हामी आकाशव्यापी र तेजस्वी अग्निदेवलाई सिद्धि प्रदान गरुन् भनेर स्तोत्रले स्तुति गर्दछौं ।

अग्निर्जुषत नो गिरो होता यो मानुषेष्वा, स यक्षदैव्यं जनम् ॥३॥

यज्ञका साधन र मानिसका सहायक अग्निदेवले हाम्रो स्तुति सुन्नु उत्तम देवताकहाँ हाम्रो हव्य पुर्‍याउनु

त्वमग्ने सप्रथा असि जुष्टो होता वरेण्यः । त्वया यज्ञं वि तन्वते ॥४॥

हे अग्निदेव ! हृषप्रदायक खरण गर्ने योग्य र यज्ञ सम्पन्न गराउने तिम्रो ज्ञान छ सबै यजमानहरू तिम्रोलाई प्रतिष्ठित गरेर यज्ञको अनुष्ठान पूरा गर्दछन्

त्वामग्ने वाजसातमं विप्रा वर्धन्ति सुधृतम् । स नो रास्व सुर्वर्यम् ॥५॥

हे अग्निदेव ! तिम्रो अन्न प्रदान गर्ने र उत्तम स्तोत्रले स्तुति गर्नु योग्य र देवता स्तोताहरू उचित किसिमका स्तुतिले तिम्रोलाई ठूलो पाछुन् हे अग्निदेव ! हाम्रो उत्तम पराक्रमयुक्त तेजस्वी बल प्रदान गर

अग्ने नेमिररां इव देवांस्त्वं परिभूरसि । आ राधश्चित्रमूजसे ॥६॥

हे अग्निदेव ! अरुका केन्द्रबाट चरैतिर गएर छरिएभैं तिम्रो उत्तम पराक्रम परिपूर्ण व्याप्त हुन्छौं, हामीलाई तिम्रो विभिन्न प्रकारले ऐश्वर्ययुक्त गराऊ

[सूक्त १६]

ऋषि सुतम्भर आत्रेय देवता अग्नि छन्द गायत्री

अग्निं स्तोमेन बोधय समिधानो अमर्त्यम् । हव्या देवेषु नो दधत् ॥१॥

हे मानिसहरू हे अविनाशी अग्निदेवलाई राम्रो स्तोत्रले धेरै प्रशस्ति र सम्पत्ति, तिम्रो बलले हाम्रो हव्य पदार्थ देवताहरूसम्म पुर्‍याउनु

तमध्वरेष्वाङ्गे देव मतां अमर्त्यम् । यजिष्ठं मानुषे जने ॥२॥

साधकहरू यज्ञमा दिव्य गुणले सम्पन्न भएर र सबै मानिसमा शान्तिमा परम पूजनीय उने अग्निदेवलाई उत्तम स्तुति गर्दछन्

तं हि शश्वन्त ईडते सूचा देवं घृतश्रुता । अग्निं हव्याय वोढवहे ॥३॥

स्तोत्रहरू यज्ञमा सुरोले घिउका धारा बगाउँदै देवताका लागि हव्य वहन गरुन् भनेर दिव्य गुण सम्पन्न अग्निदेवलाई स्तुति गर्दछन्

अग्निर्जातो अरोचत घ्नन्दस्युज्योतिषा तमः अविन्दद्वा अपः स्वः ॥४॥

अग्नीमन्धनबाट उत्पन्न अग्निदेव आफ्नो तेजस अन्धकार र राक्षसहरूको विनाश गर्दै प्रकाशित हुन्छन् यिनै अग्निदेवबाट किरण, जल र सूर्यदेव प्रकट हुन्छन्

अग्निमीडेन्यं कविं घृतपृष्ठं सपर्यत । वेतु भे शृणवद्भवम् ॥५॥

हे मानिसहरू हे स्तुति गर्ने योग्य र जानी अग्निदेवका पूजा गर यिनो घिउका अर्घुतले प्रदीप्त हुन्छन् । अग्निदेवले हामी अह्वान सुनेर बृष्न्

अथा ह्यग्निं एषां सुवीर्यस्य महना तमिद्यद्द्वान रोदसी परि श्रवो बभूवतु ॥४॥

हे अग्निदेव हमीलाई रह रहरेको, असल परक्रमयुक्त बलले सम्पन्न गराऊ महान् सूर्यदेवका आश्रयमा धर्ती र आकाश अवस्थित रहेभैं तिम्रा आश्रयबाट हामी सम्पन्न भए र धन प्राप्त गर्दछौं

नून एहि वार्यमने गुणान आ भर ।

ये वयं ये च सूरयः स्वस्ति धामहे सचोतैधि पृत्सु नो वृधे ॥५॥

हे अग्निदेव हामी यजमानहरू तिम्रो स्तुति गर्दछौं तिम्रो चाहिँ न हामी प्रत्येक अर्धक्षित होऊ र हाम्रा लागि स्वीकार योग्य भन धारण गर हामी स्तोताहरू तिम्रा स्तुति गर्दछौं तिम्रो युद्धमा हामीलाई रक्षण साधनले समृद्ध गराऊ

[सूक्त १३]

ऋषि पुरु भार्गव । देवता अग्नि । छन्द अनुष्टुप् पदन्ति

आ यज्ञैर्देव मर्त्य इत्या तव्यासमृतये । अग्निं ऋते स्वध्वरे पुरुरीक्षितावसे ॥१॥

हे अग्निदेव । पुरु ऋषिभन्ने गरेका उत्तम यज्ञमा आफ्नो रक्षा गर्ने विचारले तिम्रा स्तुति गरेका थिए मानिसहरू पनि आफ्ना यज्ञमा आफ्ना रक्षा गर्नेका लागि उत्तम स्तुति गर्ने जगत् बाह्यन गर्दछन् ।

अस्य हि स्वयशस्तर आसा विधर्मन्मन्यसे ।

तं नाकं चित्रशीचिषं मन्द्रं परो मनीषया ॥२॥

हे धर्मानुयायी स्तोताहरू हे । तिम्रीहरू अत्यन्त श्रेष्ठ र यशस्वी कम मात्र नभई अत्यन्त छ जसको तेजस्वित विलक्षण छ र जो दु खरहित छ त्यस्ता अग्निदेवलाई आफ्नो अर्धक्षयुक्त वागाल स्तुति गर

अस्य वासा उ अर्चिषा य आयुक्त तुजा गिरा ।

दिवो न यस्य रेतसा बृहच्छेचन्त्यर्चयः ॥३॥

अग्निदेव आफ्नो बल र स्तुतिले सामर्थ्यशाली भएका छन् र सूर्यदेवलाई समान मान्ने उनका विस्तृत ज्वाला र तेजसले सम्पूर्ण जगत् प्रकाशमान हुन्छ र तिम्रो बलले उत्तम रत्न प्रकाशयन्त्र भएका छन्

अस्य ऋत्वा विचेतसो दस्मस्य वसु रथ आ

अथा विश्वासु हव्योऽग्निर्विक्षु प्र शस्यते ॥४॥

असल बुद्धिका ऋत्विक्हरू दर्शनाय अग्निदेवलाई यजन गर र यज्ञमा रथ प्राप्त गर्दछन् हव्यवाहक अग्निदेवलाई सम्पूर्ण प्रजाले उचित प्रशंसा गर्दछन्

नून इद्धि वार्यमासा सचन्त सूरयः ।

ऊर्जो नपादभिष्टये पाहि शग्धि स्वस्तय उतैधि पृत्सु नो वृधे ॥५॥

हे अग्निदेव स्तोताहरूले तिम्रा स्तुति गरे प्राप्त गर्ने धन स्वाकात्र हुन्छ र हामीलाई चौन प्राप्त गराऊ, हे बलसंयुक्त अग्निदेव । हामीलाई अभाव भए दिएर गर्दछ । र हामीलाई कल्याणकारी पशुधन दत्त सङ्ग्रहणमा हाम्रो विजयको प्रशंसा गर

[सूक्त १६]

ऋषि मुक्तवाह द्वित भार्गव । देवता अग्नि । छन्द अनुष्टुप् पदन्ति

प्रातरग्निः पुरुप्रियो विशः स्तवेतातिथिः ।

विश्वानि यो अमृत्यो हव्या यतेषु रण्यति ॥१॥

अग्निदेव सबैका लागि प्रिय छन यिनो विश्वानको सवतमा प्रजहरूका अर्धक्षिभैं पूजनार्थ र स्तुत्य हुन्छन् । अग्निनाशी अग्निदेव यजमानसित सदैव खालका हव्य पदार्थका कामना गर्दछन्

द्वितीय मुक्तवाहसे स्वस्य दक्षस्य महना ।

इन्दुं स धत्त आनुषक्तोता चित्ते अमर्त्य ॥२॥

हे अग्निदेव । अत्रिका पुत्र द्वित ऋषि तिम्रा लागि पवित्र हव्य लिएर आउँछन् । उनलाई किमी आफ्ना बलले महानता प्रदान गर किनभने उनी तिम्रा लागि सर्वभर सामरस र स्तुति प्रस्तुत गर्दछन् ।

तं वो दीर्घायुशोचिषं गिरा हुवे मधोनाम् ।

अरिष्टो येषां रथो व्यश्नदावनीयते ॥३॥

हे अश्वदाता अग्निदेव ! तिमी लामो आयु र तेजस्वी स्वरूप भएका छौं । हामी आफ्ना धनी यजमानका लागि उत्तम स्तुतिले आह्वान गर्दछौं । त्यसबाट ती धनीका रथ जीवन सङ्ग्राममा निर्वाध रूपमा गतिशील रहून् ।

चित्रा वा येषु दीधितिरासनुक्था पान्ति ये ।

स्तोर्णं बर्हिः स्वर्णरे श्रवांसि दधिरे परि ॥४॥

ऋत्विक्हरू अनेकौं प्रकारले यज्ञ आदि कार्य सम्पादन गरिरहन्छन् । उनीहरू उत्तम स्तोत्र गाउँदै यज्ञको रक्षा गर्न अग्नि जगाउँछन् । ऋत्विक्हरू आफ्ना यजमानलाई स्वर्गको सुख प्राप्त गराउने यज्ञमा बिछाइएको कुशामा मनगो हविष्यान्न राख्छन् ।

ये मे पञ्चाशतं ददुरक्षानां सधस्तुति ।

द्युमदग्ने महि श्रवो बृहत्कृधि मधोनां नृवदमृत नृणाम् ॥५॥

हे अविनाशी अग्निदेव ! तिमी स्तुति गरिसकेपछि जुन धनी यजमानले हामीलाई पचास अश्व प्रदान गर्दछन्, तिमी त्यस्ता यजमानलाई दीप्तिमान् र धेरै सेवकहरूले युक्त अन्न प्रदान गर ।

[सूक्त - १९]

ऋषि - वज्रि आत्रेय । देवता - अग्नि । छन्द - गायत्री अनुष्टुप् तिराङ्गरूपा ।

अभ्यवस्थाः प्र जायन्ते प्र वज्रेर्वत्रिक्षिकेत । उपस्थेमातुर्वि चष्टे ॥१॥

अग्निदेव मातारूपी पृथ्वीका काखमा प्रकट भएर सबैलाई हेर्दछन् । अग्निदेव वज्रि ऋषिको स्थितिअनुसार उनको हवि ग्रहण गर्नु अथवा शरीरधारीका शरीरको स्थितिअनुसार उनको पालनपोषण गर्नु ।

जुहोरे वि चितयन्तोऽनिमिषं नृप्यं पान्ति । आ दृढहां पुरं विविशुः ॥२॥

हे अग्निदेव ! तिमी प्रभाव ज्ञान र याज्ञिक सधैं तिमीलाई आह्वान गर्दछन्, हवि र स्तोत्रले तिम्रा बलको रक्षा गर्छन्, तिनीहरू शत्रुका दुर्गम सहर भत्काएर त्यहाँ पस्छन् ।

आ श्वेत्रेयस्य जन्तवो द्युमद्वर्धन कृष्टयः ।

निष्कग्रीवो बृहदुक्थ एना मध्वा न वाजयुः ॥३॥

संसारमा जन्मेर महान् स्तोत्र गाउने, अन्नको खोजी गर्ने र कण्ठमा सुनका गहना लगाउने मानिसले अति मधुर स्तोत्रले अग्निका दीप्तिलाई प्रबृद्ध गराउँछन् ।

प्रियं दुग्धं न काम्यमजामि जाम्योः सचा ।

घर्मो न वाजजठरोऽदब्धः शश्वतो दधः ॥४॥

बलले भैं हविष्यान्न पेटमा राखेर शत्रुबाट अहिंसित हुँदै शत्रुको हिंसा गर्ने अग्निदेव आकाश र पृथ्वीका सहायक हुन् ! अग्निदेव दुग्धजस्तै रुचाइने र निर्दोष हुनाले हाम्रो हितकारी स्तोत्र सुनून् ।

क्रीडन्नो रश्म आ भुवः सं भस्मना वायुना वेविदानः ।

ता अस्य सन्धृषजो न तिग्माः सुसंशिता वक्ष्यो वक्षणेस्थाः ॥५॥

हे प्रदीप्त अग्निदेव ! काठमा क्रीडा गर्दै वायुबाट प्रेरित, भस्मद्वारा उद्भासित हुने तिमी हामीतिर फर्क । काठका वक्षमा रहेका तिम्रा ज्वालाहरू अत्यन्त तीक्ष्ण र शत्रुविनाशक छन् । ती ज्वालाहरू हाम्रा निम्ति कष्टदायक तीक्ष्ण नहोऊन् ।

[सूक्त - २०]

ऋषि - प्रयस्वान् अत्रिगण । देवता - अग्नि । छन्द - अनुष्टुप् पङ्क्ति ।

यमग्ने वाजसातम त्वं चिन्मन्यसे रथिम् ।

तं नो गीर्भिः श्रवाय्यं देवश पनया युजम् ॥१॥

हे अन्नप्रदायक अग्निदेव ! हामीले प्रदान गरेको हव्यरूप धन तिमी स्वीकार गर्दछौं । हाम्रा स्तुतिका साथ उही हव्यरूपी धन देवताकहाँ पुऱ्याइदेऊ ।

ये अग्ने नेरयन्ति ते वृद्धा उग्रस्य शवसः ।

अप द्वेषो अप हूरोऽन्यन्नतस्य सन्धिरे ॥२॥

हे अग्निदेव ! जुन व्यक्ति पशु आदि धनले युक्त भएर पनि तिमीलाई हवि प्रदान गर्दैन, त्यस्तो

व्यक्ति तिम्ना उग्र बलको सामना गरेर बलविहीन हुन्छ । जसले वैदिक कर्मसित द्वेष या विरोधी भाव राख्छ, त्यो पनि तिमीबाट हिसित हुन्छ ।

होतारं त्वा वृणीमहेऽग्ने दक्षस्य साधनम् ।

यज्ञेषु पूर्वं गिरा प्रयस्वन्तो हवामहे ॥३॥

हे अग्निदेव ! तिमी देवताहरूका आह्वानकर्ता, बलप्रदाता र अत्रले सम्पन्न हो । हामी तिम्रो वरण गर्दछौं । यज्ञमध्ये श्रेष्ठ तिमीलाई हामी स्तुति गर्दछौं ।

इत्था यथा त ऊतये सहसावन्दिवेदिवे ।

राय ऋताय सुक्रतो गोभिः प्याम सधमादो वीरैः स्याम सधमादः ॥४॥

हे बलवान् अग्निदेव ! हामी प्रतिदिन तिम्रा आश्रयमा संरक्षित रहौं । हे उनम कर्म भएका अग्निदेव ! हामी यज्ञादि कार्यका निम्ति श्वन प्राप्त गर्न पुरुषार्थ गरौं । हामी गाई आदि पशुधन र उत्तम वीर पुत्र पाएर सुखी हौं, तिमी यस्तै गरिदेऊ ।

[सूक्त - २१]

ऋषि - सप्त आत्रेय । देवता - अग्नि । छन्द - अनुष्टुप् पङ्क्ति ।

मनुष्वत्त्वा नि धीमहि मनुष्वत्समिधीमहि ।

अग्ने मनुष्वदाङ्गरो देवान्देवयते यज ॥१॥

हे अग्निदेव ! मनुले जस्तै तिमीलाई स्थापित गरेर हामी प्रज्वलित गर्दछौं । हे अङ्गिरा अग्निदेव ! मनुको जस्तै देवत्वको आशा गर्ने यजमानका लागि तिमी यजन गर ।

त्वं हि मानुषे जनेऽग्ने सुप्रीत इध्यसे ।

सुचस्त्वा यन्त्यानुषक्सुजात सर्पिरासुते ॥२॥

हे अग्निदेव ! स्तोत्रले अत्यन्त प्रसन्न भएपछि तिमी मानिसका लागि प्रज्वलित हुन्छौं । उत्तम गतिले उत्पन्न भएका हे अग्निदेव ! घिउयुक्त हविले भरिएका पात्रहरू तिमीलाई निरन्तर प्राप्त हुन्छन् ।

त्वा विश्वे सजोषसो देवासो दूतमक्रव ।

सपर्यन्तस्त्वा कवे यज्ञेनु देवमीडते ॥३॥

हे समस्त ज्ञानका अधिपति अग्निदेव ! सबै देवताहरू प्रसन्न भएर तिमीलाई दूतका रूपमा नियुक्त गरेका छन् । त्यसैले यज्ञमा तिम्रो सेवा गर्दै देवताहरूलाई बोलाउनेका लागि यजमानहरू तिम्रो स्तुति गर्दछन् ।

देव वो देवयज्ययाग्निमीडीत मर्त्यः ।

समिद्धः शुक्र दीदिद्युतस्य योनिमासदः सप्तस्य योनिमासदः ॥४॥

हे तेजस्वी अग्निदेव ! मानिसहरू देवताको यजन गर्नका लागि तिम्रो स्तुति गर्दछन् । तिमी हविले प्रवृद्ध भएर दीप्तिमान् हुन्छौं । तिमी सप्त ऋषिका यज्ञवेदीमा प्रतिष्ठित होऊ अथवा ऋषिको हरियालीका रूपमा प्रकट होऊ ।

[सूक्त - २२]

ऋषि - विश्वसामा आत्रेय । देवता - अग्नि । छन्द - अनुष्टुप् पङ्क्ति ।

प्र विश्वसामन्नत्रिवदर्चा पावकरोचिषे ।

यो अध्वरेष्वीड्यो होता मन्द्रतमो विशि ॥१॥

हे विश्वसामा ऋषि ! तिमी पवित्र दीप्ति हुने अग्निदेवको पूजा अत्रि ऋषिले भैं गर । अग्निदेव सबै ऋषिबाट स्तुत्य छन् । यी देवतालाई बोलाउने र अत्यन्त पूजनीय छन् ।

न्यग्निं जातवेदसं दधाता देवमृत्विजम् ।

प्र यज्ञ एत्वानुषगद्या देवव्यचस्तमः ॥२॥

हे यजमानहरू हो ! सबै प्राणीलाई जानेका, दिव्य यज्ञकर्ता अग्निदेवलाई स्थापित गर । देवताहरूका प्रीतिकर र यज्ञको साधनरूप हवि अग्निदेवका लागि हामी प्रदान गरौं ।

चिकित्विन्मनसं त्वा देवं मर्तास ऊतये ।

वरेण्यस्य तेऽवस इयानासो अमन्महि ॥३॥

हे अग्निदेव ! तिमी ज्ञानले सम्पन्न र मनले दीप्तिमान् छौं । आफ्नो रक्षाका निम्ति हामी सबै मानिस तिम्रा अगाडि उपस्थित छौं र असल हविले सन्तुष्ट गराउँदै स्तुति गर्दछौं ।

अग्ने चिकिद्ध्यस्य न इदं वक्षः सहस्य ।

तं त्वा सुशिप्र दम्पते स्तोमैर्वर्धन्त्यत्रयो गोभिः शुम्भन्त्यत्रयः ॥४॥

हे अलका पुत्र अग्निदेव ! तिमी हाम्रो उत्तम कुरो बुझ । हे सुन्दर चिउँडो र नाक भएका गृहपालक अग्निदेव ! अत्रिका वंशजहरूले तिमीलाई उत्तम स्तोत्रले प्रवृद्ध गर्दछन् र उत्तम बाणीले सुशोभित गर्दछन् ।

[सूक्त - २३]

ऋषि - धुम्न विश्वचर्षणि आत्रेय । देवता - अग्नि । छन्द - अनुष्टुप् पङ्क्ति ।

अग्ने सहन्तमा भर धुम्नस्य प्राप्तहा रथिम् ।

विश्वा यश्चर्षणीरभ्यावसा वाजेषु सासहत ॥१॥

हे अग्निदेव ! धुम्न ऋषिका लागि शत्रुहरूको ऐश्वर्य जितेर ल्याउने एउटा वीर पुत्र प्रदान गर । उसले स्तोत्रले युक्त भएर युद्धमा सम्पूर्ण शत्रुलाई पराजित गर्न सकोस् ।

तमग्ने पुतनाषई रथि सहस्व आ भर ।

त्वं हि सत्यो अद्भुतो दाता वाजस्य गोमतः ॥२॥

हे बलशाली अग्निदेव ! तिमी सत्यरूप, अद्भुत र अन्न प्रदान गर्ने हौ । हाम्रा लागि तिमी शत्रुका सेनाको ऐश्वर्य जित र त्यो हामीलाई देऊ ।

विश्वे हि त्वा सजोषसो जनासो वृक्तबर्हिषः ।

होतारं सद्यसु प्रियं च्यन्ति वार्या पुरु ॥३॥

हे अग्निदेव ! तिमी देवताहरूलाई आह्वान गर्ने होतका रूपमा रहेका सबैभन्दा हितकारी हौ । उचित स्तोत्र भएका र यज्ञका लागि कुश ल्याउने ऋत्विक्हरू तिमीसित मन परेको धन माग्दछन् ।

स हि ष्मा विश्वचर्षणिभिमाति सहो दधे ।

अग्न एषु क्षयेष्वा रेवजः शुक्र दीदिहि धुम्नपावक दीदिहि ॥४॥

हे अग्निदेव ! विश्वचर्षणि ऋषिले शत्रुका सङ्घर्षक बल धारण गर्नु । हे तेजस्वी अग्निदेव ! हाम्रा घरमा धनको प्रकाश फैजाऊ । हे पापविनाशक अग्निदेव ! तिमी उत्तम तेजले युक्त भएर देदीप्यमान होऊ ।

[सूक्त - २४]

ऋषि - बन्धु सुबन्धु श्रुतबन्धु लोपायन । देवता - अग्नि । छन्द - द्विपदा विराट् ।

अग्ने त्वं नो अन्तम उत त्राता शिवो भवा वरुध्यः ॥१॥

हे अग्निदेव ! तिमी हाम्रा अति नजिकै असल संरक्षक र मङ्गलकारी भएर रहन्छौ ।

वसुरग्निर्वसुश्रवा अच्छा नक्षि धुम्नत्तमं रथि दाः ॥२॥

सबैलाई आश्रय दिने, धनवानहरूमा प्रथम हे अग्निदेव ! तिमी हाम्रा नजिकै सहजै आऊ र तेजस्वितायुक्त भएर हामीलाई धन प्रदान गर ।

स नो वोधि श्रुधी हवमुरुथ्या गो अघायतः समस्मात् ॥३॥

हे अग्निदेव ! हामीहरूलाई तिमी चिन, हाम्रो आह्वान सुन र समस्त पापीबाट रक्षा गर ।

तं त्वा शोचिष्ठ दीदिवः सुम्नाय नूनमीपहे सखिभ्यः ॥४॥

हे तेजस्वी र प्रकाशवान् अग्निदेव ! मित्र आदि स्नेही आफन्तका लागि सुखको कामना गर्दै निश्चित रूपमा हामी तिम्रो प्रार्थना गर्दछौ ।

[सूक्त - २५]

ऋषि - वसूय आत्रेय । देवता - अग्नि । छन्द - अनुष्टुप् ।

अच्छा वो अग्निमवसे देवं गासि स नो वसुः ।

रासत्युत्र ऋष्यामृतावा पर्षति द्विषः ॥१॥

हे यजमानहरू हो ! आफ्नो रक्षा गर्ने रहर गरेर तिमीहरू दिव्य अग्निदेवको स्तवन गर । अग्निदेवले हामीलाई आश्रयको स्थान उपलब्ध गराऊन् । ऋषिहरूबाट पुत्रका रूपमा पोषित सत्यस्वरूप अग्निदेवले हामीलाई शत्रुबाट पार लगाऊन् ।

स हि सत्यो यं पूर्वं चिदेवासश्चिद्यमीधरे ।

होतारं मन्द्रजिह्वमित्सुदीतिभिर्विभावसुम् ॥२॥

उडिले मैं ऋषि र देवताहरूले अग्निदेवलाई प्रज्वलित गराएका थिए । जुन अग्निदेव देवताहरूका आह्वानकर्ता हुन्, प्रसन्नताप्रदायक जिज्ञो भाएका, उत्तम दर्जातिले युक्त र शुभ्र प्रभासम्पन्न छन्, तिनै अग्निदेव सत्य सङ्कल्पले अदल हुन्छन् ।

स नो धीती वरिष्ठया श्रेष्ठया च सुमत्या ।

अग्ने राग्यो दिदीहि नः सुवृक्तिभिर्वरेण्य ॥३॥

हे अग्निदेव ! तिम्रो उत्तम स्तोत्रले स्तुति गरिने र वरण गर्ने योग्य छौं । आफ्नो असल धारण शक्ति र उत्कृष्ट बुद्धिले सन्तुष्ट होऊ । हाम्रो हव्य र स्तोत्रले सन्तुष्ट भएर ऐश्वर्य प्रदान गर ।

अग्निदेवेषु राजत्यग्निमर्तेष्वाविशन् ।

अग्निर्नो हव्यवाहनोऽग्निं धीभिः सपर्यत ॥४॥

अग्निदेव देवताहरूमा प्रतिष्ठित छन् र मानिसले आह्वान गर्दा मानिसका बीचमा पनि प्रवेश गर्दछन् । देवताहरूका लागि हव्य आदि पदार्थ जसले वहन गर्दछन्, हे यजमान हो ! उनै अग्निदेवलाई तिम्रो हव्य बुद्धिपूर्वक स्तुतिद्वारा सेवा गर ।

अग्निस्तुविश्रवस्तमं पुत्रिब्रह्माणमुत्तमम् ।

अतूर्तं श्रावयत्यतिं तुत्र ददाति दाशुषे ॥५॥

अग्निदेव हविदाता यजमानहरूलाई पुत्र प्रदान गर्छन् । त्यो पुत्र विभिन्न अत्रले युक्त, धेरै स्तोत्र रचना गर्ने, उत्तम, अवध्य र उत्तम कर्मले पूर्वजहरूको यश बढाउने होस ।

अग्निर्ददाति सत्यतिं सासाह यो युधा नृभिः ।

अग्निरत्यं रघुभ्यद जेतारमपराजितम् ॥६॥

अग्निदेवले हामीलाई पुत्र प्रदान गर्छन् । ऊ हामीलाई सहयोग गर्ने, शत्रुलाई पराजित गर्ने र सत्यको पालना गर्ने होस । अग्निदेवले हामीलाई शत्रु जित्न सक्ने कसैसित नहाने र छिटो कुद्ने अश्व पनि प्रदान गर्छन् ।

यद्वाहिष्ठं तदग्नये बृहदर्थं विभावसो ।

महिषीव त्वद्रयिस्त्वह्नाजा उदीरते ॥७॥

अग्निदेवको स्तुति शीघ्र प्रभावकारी स्तोत्रले गरिन्छ । दीप्तिमान् अग्निदेव हामीलाई मनगरे धनधान्य प्रदान गर्ने कृपा गर्छन् ।

तव द्युमन्तो अर्चयो प्रावेधोच्यते बृहत् ।

उतो ते तन्यतुर्यथा स्वानो अर्तं त्मना दिवः ॥८॥

हे अग्निदेव ! तिम्रो शिखा सबैभन्दा बलियो छ । तिम्रो सोनका लहरा कुद्ने कुङ्कोजस्तै महत्त्व भएका छौं । तिम्रो स्वयं प्रकाशयुक्त छौं । मेघको गर्जनजस्तै शब्द गर्दछौं ।

एवां अग्निं वसुयवः सहस्रान् ववन्दिम ।

स नो विश्वा अति द्विषः पर्यन्नावेव सुक्रवुः ॥९॥

हामी उनै छौं जसले मानिस बलावान् अग्निदेवलाई स्तोत्रले मनगरे स्तुति गर्दछौं । उत्तम कर्मले सम्पन्न अग्निदेव हामीलाई शत्रुबाट नौकाले नवी पार लगाएभैं पार लगाउन् ।

[सूक्त - २६]

ऋषि - वसुष्टु आत्रेय । देवता - अग्नि विश्वेदेवा । छन्द - गायत्री ।

अग्ने पावक रेचिषा मन्द्रया देव जिह्वया । आ देवान्वक्षि यक्षि च ॥१॥

हे पावित्रता प्रदान गर्ने अग्निदेव ! प्रसन्न गराउने ज्वलारूपी जिह्वाले देवताहरूलाई आम्नित्रित गर र उनैहरूका निम्ति यज्ञ सम्पन्न गर ।

तं त्वा धृतसन्वीमहे चित्रभानो स्वर्दृशम् । देवां आ वीतये वह ॥२॥

भित्तबाट उत्पन्न हुने, अदभुत तेजस्वी, सूर्यलाई देख्ने हे अग्निदेव ! हामी तिम्रो प्रार्थना गर्दछौं । हवि सेवक गर्नका लागि तिम्रो देवताहरूलाई बोलाऊ ।

वीतिहोत्रं त्वा कवे द्युमन्तं समिधीमहि । अग्ने बृहन्तमध्वरे ॥३॥

हे ज्ञानसम्पन्न अग्निदेव ! तिम्रो झरुका अनुरागी, तेजस्वी र महान् छौं । तिम्रोलाई हामी यज्ञमा प्रज्वलित गर्दछौं ।